

הלֵקֶת אֱלֹהִים

הלכות שבת

קונטרס הכנה לרבנות
סיכום תמציתי של יסוד ההלכה
טור זב"י שו"ע ונושאי כליו

זיכני השי"ת בטובו וחסדו
הצב"י
אליהו יוחאי אלקיים
מחב"ס אפיקי אליהו על התורה

פעיה"ת ביתר עילית תובב"א
תמוז שנת תשע"ט

ניתן להשיג את הקונטרס בדמי עלות
ברז' הזוזה מלובלין 45/1 ביתר עילית
וברז' האלון 8/12 יבנה

להערות והערות, או להשיג הקונטרס ניתן לפנות לפל':
0548468383

הבהרה!!!

קונטרס זה הינו מזוולק לפי סימני הבקאות
והעיון ע"פ מתכונת המבזנים העכשווית לרבות
הראשית.

בעז"ה, בעתיד יעודכן הזיכור ע"פ מתכונת
המבזנים הזדשה העתידית.

ניתן להשיג חיבורים בנושאים נוספים:

נדה

איסור וחיתר

תפילה וברכות ומזוזה

חופה וקדושין

חגי תשרי

מצוות התלויות בארץ

עירובין

מילה וגירות

© כל הזכויות שמורות

ניתן לקבל את הקונטרס חינם במייל: elkayam.e5@gmail.com

בס"ד, ט"ז שבט תשע"ח, 4-724/ע"ח

דברי ברכה

הובא לפני גליונות הספר **"חלקת אליהו"** סיכום הלכות מצוות התלויות בארץ, עירובין, מילה וגרות, מעשה ידיו להתפאר, של היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, משנתו סדורה וערוכה, יראת ה' היא אוצרו, טעמו ונימוקו עמו, חכו ממתקים וכולו מחמדים, תהלתו בקהל חסידים, שמן תורק שמו, כבוד שם תפארתו, הרה"ג **אליהו אלקיים שליט"א**.

כבר איתמחי גברא בכמה חיבורים חלקת אליהו על הלכות נדה, ואפיקי אליהו על התורה, שנתקבלו בשמחה בין האברכים היקרים ה' עליהם יחיו, שלומדים הלכה ולמעשה, ובספריו אלה מקבץ כעמיר גורנה יסודות ההלכה בש"ס ובפוסקים ראשונים ואחרונים, ובעיקר ממה שמוכא בטור וב"י, ועיקרי נושאי הכלים והביא כל הלכה מה שנתבאר בתמצית ובקצרה. וסידר הכל בסדר נאה ונכון, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, בלשון צחה וברורה למען ירוץ הקורא בו. וכמעשהו בראשונה כך עשה בספרים אלו, ובעזר ה' יהיה לעזר ולתועלת לדעת סיכום ההלכות בנקל, ולפעלא טבא אמינא, איישר חיליה לאורייתא.

ואכן על בני התורה ואברכי הישיבות לשקוד על דלתות דברי הב"י מיד לאחר הנישואין, אחר ידיעת הש"ס והראשונים בהבנה ישרה, ובלימוד הב"י כל סוגיא שהב"י מזכיר דברי איזה גמרא, יש לו לפתוח את הגמרא ולעיין בדבריהם, ולחזור ללימוד הב"י. וגם צריך לחפש היטב בספרי האחרונים ואחרוני האחרונים, אשר הם לנו לעינים, ויהיה זריז ונשכר לדפוק על דלתות ספריהם הקדושים, כי הם רבותינו המראים לנו את הדרך הישרה בנתיבות ההוראה, ותשועה ברוב יועץ. ואז סמוך לבם בטוח בה' שלא יכשלו בהוראותיהם, ושומע לנו ישכון בטח.

וכתב הסמ"ע, שכוונת מרן הש"ע בחיבורו היתה שלא יפסקו דין מהש"ע לבד מבלי ללמוד תחלה מקור הדין בטור וב"י, וטעמו ונימוקו עמו, כדי שלא יטעה בלימוד דבר מתוך דבר בדימוי שאינו נכון. והן עתה בזמנינו רבים חושבים עצמם כאילו הם מדור דעה, ומצפצפים הלכה מתוך דברי הש"ע לבדו, והם מחריבי עמנו, עזבו חק הפרו ברית, וגורמים רעה לנפשם. ואותם המורים הלכה מתוך הש"ע ואינם יודעים טעמי ההלכה בדיוק, טעות נופלת בהוראותיהם, והרי הם בכלל המורים בהלכה מתוך משנתם שהם מבלי עולם, ויש לגעור בהם, אלא צריכים לדקדק בידיעת מקורות ההלכה בתלמוד ובפוסקים, שהוא שימוש תלמידי חכמים. וכמבואר בתשובת מרן הב"י, שכל דיין הפוסק מתוך שלחן ערוך לבד, ואין ספר בית יוסף לפניו, בודאי שישגה בהוראותיו, ולכן אשרי אדם השומע לשקוד על דלתות מזוזות פתחי הב"י, אשר בלעדיו לא ירים איש את ידו ואת רגלו לדרך בנתיבות ההוראה. וע"י ההתמדה בלימוד הב"י ילמד אדם דרכו הישרה של מרן שיהיה עמו עוז ותושיה, לפסוק גם בהלכות החמורות, ושלא כדרך המלקטים אחרי הקוצרים, שמסתפקים בעיון שטחי בש"ע ובספרי האחרונים, מבלי לעיין היטב במקור הדברים בב"י. וכתב בשו"ת שבט הלוי, כי החזון איש היה לומד בנעוריו הרבה בספר הב"י, והיו חבריו מלעיגים עליו, שיהיה מלמד תינוקות, ולבסוף נעשה מה שנעשה, וכל גדולי הדור משכימים לפתחו, וכל זה לא בא לו אלא מכח לימוד הבית יוסף.

וראה בעין יצחק ח"א (כללי התלמוד) שהארכנו לבאר שאין לפסוק דין מהש"ע לבד, ולדמות מילתא למילתא, או לדייק איזה פרט מהש"ע בלי לימוד הב"י, וכדמשמע מהקדמת הסמ"ע. וז"ל המהרש"א סוטה (כב): ובדורות הללו אותם שמורים הלכה מתוך הש"ע, והרי הם אינם יודעים טעם הענין של כל דבר, אם לא ידקדקו

מתחלה בדבר מתוך התלמוד [והראשונים], שהוא שימוש תלמידי חכמים, טעות נופלת בהוראותיהם, והרי
הן בכלל מבלי עולם, ויש לגעור בהם. ע"כ.

וכיו"ב כתב בשו"ת שבות יעקב ח"ג (סימן צח), שהמורים הלכה על פי ספרי הקיצורים מבלי לעיין במקור
הלכה, באים לידי טעות בהוראה. וכתב, עוד, שאין דעתו נוחה באלו ספרי ליקוטים של אחרונים, כמו לחם
הפנים, וגן נטע, ובאר היטב, כי לא הטיבו אשר דיברו שהם רק כמעתיקים מספר אל ספר, לבדוק בחורים
וסדקים כל מקום שימצאו איזה חומרא, מציאה היא בידם להעתיקם, ואל תסמוך עליהם כלל, ובעלי
ליקוטים אלו לא דסמכא אינן, כי אין בידם הכרע להכריע מדעת עצמן, או מדעת הפוסקים הלכה כמאן,
וכ"ש להקל אין שומעין להם, ולא נאה להם חיבורים כאלה, אם לא שהם מפורסמים למומחין שהומחו
רבים עליהם, כמו בעל פנים חדשות, וכנה"ג, ולקט הקמח, ע"כ.

גם הגאון ר' יצחק מזיא בשו"ת יפה נוף (בשונות שבסוף הספר סימן ד) כתב, נשאלתי אם יש להורות אחר שלחן ערוך
דמהר"ם מאיסרליש ז"ל, מאחר שקיבץ כל החומרות מכל הבתראים, וכל מנהגי המדינות והארצות שלנו
כאשר נמצא בהקדמתו. תשובה: אומר אני דבודאי הגאון ז"ל מעלתו אין לה ערך ושיעור, ומאן יהיב לן
מעפריה. ושלחנו ערוך בכל מיני מטעמים וכו' וכל ת"ח שלמד ספר ארבעה טורים עם הבית יוסף, ויודע
מקור ושורש כל דין ואיסור מהיכן נודע ומתפשט על שרשו ומתכונתו וכו' הש"ע הלז הוא לו לעטרת
תפארת להקל על המעיין וכו' והרבה תועיל לחכמים וכו' אבל הרבה תלמידים שאינם יודעים שורש ומקור
מהדינים או ההוראות ומורים מתוך הש"ע, אומר אני עליו כל המורה מהש"ע, אל יהי בכלל ברוך, כי אינו
מבין שום דבר על שורשו, ויבא לאסור את המותר ולהתיר את האסור. עכ"ל. ואח"כ הביא תשובת הרא"ש
הנ"ל וכתב דכל מ"ש הרא"ש על הפוסקים מתוך ספר הרמב"ם, הוא הדין והוא הטעם למורים מתוך הש"ע
שמתיירים האיסור. עכ"ל.

ומהר"ר שמואל קיינובר בעל תפארת שמואל, כותב בתשובתו שבספר נחלת שבעה (סימן ב) אל הרב המחבר נחלת
שבעה, מה שחידש כת"ר בזה דברי שגגה הם, כי שם אל לבו רק דברי האחרונים הט"ז והש"ך, וכנראה שאין ספר
ב"י תחת ידו, ואני לא כן עמדתי, כי עד שאנו מגרמי גרמי באחרונים, ניכול בישראל שמנה אפתורא דדהבה דהש"ס
והראשונים הרי"ף הרמב"ם והרא"ש שהם יתד שהכל תלוי בו. ויש למעלת כת"ר למכור ספרי האחרונים ולקנות ד'
טורים עם הב"י. [והביא דברי תשובת הב"י, אכן העזר הנ"ל]. וזה כעין מ"ש הרא"ש בתשובה (כלל לא דין ט) לגבי המורים
הוראות מתוך דברי הרמב"ם ואינם בקיאים בגמ' ובמקורות ההלכה, בודאי שהם טועים לאסור את המותר ולהתיר
את האסור. ע"ש. וע"ע בשו"ת שבות יעקב ח"ג (סימן צח), ובשו"ת שואל ומשיב קמא (חלק ב סימן ד), ובמשכנות הרועים
(מערכת ח' אות נט), ובש"ע הגר"ז (הלכות ת"ת פרק בק ס"א).

ומ"מ אחר הלימוד ביסודיות בהבנה ובעמקות, ספרים אלו יהיו לתועלת לזכור את עיקרי ההלכה והשיטות, לסיכום
הדברים בלבד, ויהיו לתועלת מרובה בעזר ה'.

וברכתי להרה"ג המחבר שליט"א שיהי רצון ויפוצו מעינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, ולזכות את הרבים
בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, לדעת את הדרך אשר ילכו בה. שובע שמחות, וכל טוב.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד מוצש"ק פ' בשלח ט"ז שבט התשע"ז

לכבוד ידידי וחביבי ליש ולביא

האברך כמדרשו הרה"ג אליהו אלקיים שליט"א

ר"מ ישיבת היכל מאיר ביתר עילית

ומחה"ס אפיקי אליהו עה"ת

שבעתי עונג רב בעוברי בין בתרי גליונות ספרו "חלקת אליהו" הלכות נדה וטבילה, בו תימצת בקיצור נמרץ את שיטות הפוסקים ראשונים ואחרונים על סדר השו"ע בטוב טעם ודעת דבר דבור על אפנו, והכל עשה בעטו ובעתו בשפה צחה וברורה, ואין ספק כי הלומדים הבאים להבחן בנושא זה ימצאו כל אשר לבם חפץ, איישר חיליה לאורייתא!

והגם שאין דרכי לבא בהסכמות, יצאתי מגדרי לכבוד הרב המחבר שליט"א, הנמנה בין המתמחים בבית ההוראה שעל ידינו בענייני יו"ד ח"ב הלכה למעשה, והריני לברכו בברכת התורה יהי רצון שחפץ ה' בידו יצליח לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא כמשאת נפשו הטהורה, ויזכה לחבר עוד כהנה וכהנה חיבורים נצרכים ומועילים, יפוצו מעיינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה ברוב טובה וברכה שלום ושלוה והשקט ובטח.

קדישת המרה

שלח פני

Shlomo Moshe Amar

Rishon Lezion

Chief Rabbi Of Jerusalem

שלמה משה עמאר

הראשון לציון

הרב ראשי לירושלים

בעה"ת"ש, ו' אדר א' תשע"ט

אגרת ברכה

הובאו לפני גיליונות מהספר "חלקת אליהו" אשר אסף וערך מעלת הרב אליהו אלקיים שליט"א על השולחן ערוך אורח חיים וראיתי שמלאכה גדולה עשה שהביא מקורות להלכה מהגאונים הראשונים, ועד אחרוני האחרונים. וכתב הכל בשפה ברורה ונעימה למען ירוץ בהם הקורא, ואברכהו שחפץ ה' בידו יצלח, ויפוצו מעינותיו חוצה מתוך בריאות ורוב טובה עד ביאת גואל צדק אמן.

בברכת התורה,

שלמה משה עמאר

הראשון לציון

הרב הראשי לירושלים

פתח דבר

אודה ה' בכל לבב על אשר זיכני להיות מיושבי בית המדרש, ואשר זיכני ברחמי בחכמה ובדעת לסדר ולחלק סיכום תמציתי בהלכות שבת ולהאיר לרבים אורן.

מלפנים זאת, שכל מחבר חבור מקדים הקדמה בראש חיבורו. מהם נהגו להודיע ולהוודע מה ראו על ככה ומהו תוכן חיבורם, מהם נהגו להקדים תכלית כוונת תועלת חיבורם, ומהם עקבותיהם עקב ענווה ויראת ה' הקודמת לחכמתם. והיות והיה לבעל דין מקום לומר, מה לתבן את הבר, ובמקום דיוקין דנורא ובעורין דאשא, מאן מעייל בר נפחא לתמן. מ"מ, ראיתי לחבר חיבור זה עקב ראיתי אריכות רבה או השמטת דברים בשאר חיבורים דומים לחיבורי זה, לכך ראיתי לחבר חיבור תמציתי בתכלית, אשר יועיל ללומדי הלכות שבת לסיכום ולזיכרון הדברים לאחר כל אריכות השקלא וטריא אשר בדברי הטור וב"י שו"ע ונושאי כליו.

לזה, קראתי שם חיבורי "**חלקת אליהו**" כדרך מטרת הקונטרס אשר הינה "לחלק ולסדר" כל סעיף וסעיף על הסדר, בתמציתיות ובסיכום מסודר. בכדי שיהיה לתועלת ללומדי הלכות שבת המבקשים לעשות סדר בסידור ה"בסיס להלכה" והם הטור וב"י יחד עם השו"ע ונושאי כליו על דף השו"ע.

פעמים רבות מאריך הלומד בלימוד דפי הב"י, או בבניא"ה ארוכים וכדו', ובסוף לימודו מבקש "לסכם" בראשו את כל הדעות ומה יצא לו מכל עיון ההלכה – והוא הבסיס לכל זכירת מה שלמד יום שלם.

לכך ראיתי לחבר "סיכום מתומצת ומסודר" בלי תוספות מרובות – דווקא בשביל שלא יסתבך הלומד בשיטות נוספות אשר לא למדע על הדף בבחינת תפשת מרובה לא תפשת.

בחיבור זה באתי בעיקר לחבר ולשלב את דברי הב"י יחד עם דברי השו"ע ונושאי כליו, תוך שילוב לשון הראשונים והאחרונים המובאים, למען תועלת הלומד, בכדי שיוכל למצוא ולהיזכר בדברים שלמד.

ברצוני להדגיש כי אין חיבור זה תחליף ללימוד מתוך ספרי הב"י והאחרונים, כי עיקר הלימוד בנושאי הלכה זה להתייגע ולעמול בהבנת הסוגיות ועיון עמוק בדברי הראשונים והאחרונים, וכל חיבור זה לא נועד אלא לסייע לחזרה ולזכירה את מה שנלמד בעיון ובעומק.

קונטרס זה מוגש בשינוי בין הסימנים, כאשר חלקם כתובים בעיון (כולל ב"י), וחלקם כתובים רק בבקיות (ולא ב"י) ע"פ מתכונת מבחני הרבנות הראשית העכשווית, ועל אף שמתכונת זו עשויה להשתנות, יעצוני ידידי לומדי הלכות שבת שבכל זאת אוציא את החיבור כבר כעת, למען תהיה תועלת עכשווית ללומדי הלכות שבת.

ובעמדי בשערי חיבורי, הנני רואה חובה לעצמי להודות בפי רבים, למו"ר **הרה"ג משה פנורי שליט"א** ראש בתי החוראה "אפיקי מים" בכל תפוצת ישראל ברא"ץ ובעולם. המומחה הכי גדול בדורנו בהלכות נדה. אשר הדרכנו ומדריכנו בשימוש מעשי מעמיק ויסודי להיות מורי הוראות בישראל, בטרחה והשקעה גדולה על חשבון זמנו היקר.

ברצוני להודות למו"ר רה"י הג"ר אליהו ציון סופר שליט"א, אשר הדריכנו ללמדנות התורה ויראת ה', בתוך מחיצות אוהל תורתו בישיבה המעטירה ישיבת רכסים בחבורא קדישא ומעלייתא.

ברצוני להודות למו"ר הרה"ג עמי מזרחי שליט"א אשר לימדנו והדרכנו בדרך הברורה בלימוד ההלכה, עד הגיענו לכדי חיבור זה.

ברצוני להודות להורי היקרים אא"ר שלום הי"ו וא"מ אורנה תחי' אשר עזרוני רבות רבות, ולא חסרו מאונם ומחונם בטרחה בגוף נפש וממון מתוך אהבה רבה, ברצונם לראותנו עוסקים בתורת ה' כדרך ישראל סבא, ימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה, ויזכו לראות כל יוצאי חלציהם ת"ח עובדי ה' כשאפת ליבם, באריכות ימים ושנים עד ביאת גואל עדק בב"א. ואני אברך ולי נאה לברך את ננות ביתי רעיתי היקרה עקרת הבית ועזרתי בחיים מרת נעמה תחי' מנשים באוהל תבורך, אשר לרוב מסירותה הגדולה בכל מכל כל הגענו עד הלום. ואשר כל התעלותי בתורה בזכותה היא. יהי רצון שנוכח יחדיו לראות כל זרענו לימודי ה' עוסקים בתורה, ומזכים את הרבים, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ולא תמוש התורה מפניו ומפי זרענו ומפי זרע זרענו עד עולם. ונוכח לבריאות איתנה ונהורא מעליא לאורך ימים ושנות חיים וכל טוב.

אברך ה' אשר יעצני ועד כה ברכני להחל ולגמור חיבור זה, אוחילה לאל אחלה פניו שיזכני שיתפשטו חיבורי אלו בכל ישראל, למען אחיה בכלל מצדיקי הרבים, ויזכני לחבר עוד חיבורים הרבה לזכות הרבים.

מודה לשעבר ומבקש על העתיד

העב"י

אליהו יוחאי אלקיים

תוכן העניינים

81.....	סימן רעא.....	1.....	סימן רמב.....
88.....	סימן ררב.....	3.....	סימן רמג.....
92.....	סימן רעג.....	5.....	סימן רמד.....
95.....	סימן רעד.....	9.....	סימן רמה.....
97.....	סימן ערה.....	12.....	סימן רמו.....
101.....	סימן רעו.....	16.....	סימן רמז.....
104.....	סימן רעז.....	18.....	סימן רמח.....
107.....	סימן רעח.....	21.....	סימן רמט.....
108.....	סימן רעט.....	23.....	סימן רנ.....
110.....	סימן רפ.....	24.....	סימן רנא.....
111.....	סימן רפא.....	26.....	סימן רנב.....
112.....	סימן רפב.....	30.....	סימן רנג.....
115.....	סימן רפג.....	38.....	סימן רנד.....
116.....	סימן רפד.....	42.....	סימן רנה.....
119.....	סימן רפה.....	43.....	סימן רנו.....
122.....	סימן רפז.....	44.....	סימן רנז.....
124.....	סימן רפז.....	48.....	סימן רנח.....
125.....	סימן רפח.....	49.....	סימן רנט.....
128.....	סימן רפט.....	52.....	סימן רס.....
129.....	סימן רצ.....	54.....	סימן רסא.....
130.....	סימן רצא.....	57.....	סימן רסב.....
133.....	סימן רצב.....	58.....	סימן רסג.....
134.....	סימן רצג.....	66.....	סימן רסד.....
135.....	סימן רצד.....	69.....	סימן רסה.....
136.....	סימן רצה.....	71.....	סימן רסז.....
137.....	סימן רצו.....	75.....	סימן רסז.....
140.....	סימן רצז.....	76.....	סימן רסח.....
142.....	סימן רחצ.....	79.....	סימן רסט.....
147.....	סימן רצט.....	80.....	סימן רער.....

315.....	סימן שכג	151.....	סימן ש
319.....	סימן שכד	152.....	סימן שא
324.....	סימן שכה	170.....	סימן שב
331.....	סימן שכו	177.....	סימן שג
335.....	סימן שכז	185.....	סימן דש
337.....	סימן שכח	188.....	סימן שה
353.....	סימן שכט	196.....	סימן שו
356.....	סימן של	202.....	סימן שז
361.....	סימן שלא	211.....	סימן שח
366.....	סימן שלב	230.....	סימן טש
367.....	סימן שלג	233.....	סימן שי
368.....	סימן שלד	238.....	סימן שיא
377.....	סימן שלה	243.....	סימן שיב
379.....	סימן שלו	246.....	סימן שיג
384.....	סימן שלז	250.....	סימן שיד
387.....	סימן שלח	256.....	סימן שטו
390.....	סימן שלט	263.....	סימן שטז
394.....	סימן שמ	272.....	סימן שזו
402.....	סימן שמא	276.....	סימן שיח
403.....	סימן שמב	287.....	סימן שיט
404.....	סימן שנג	295.....	סימן שכ
405.....	סימן שדמ	303.....	סימן שכא
		312.....	סימן שכב

הכרת הטוב התודה והברכה

להאי גברא רבא, גריס באורייתא תדירא, ולא מוזזיק טיבותא לנפשיה, ראש הכולל
היקר והאהוב

הרה"ג משייז ע"מ טוב שליט"א

על כל הטובה אשר גמלני עד הנה, ועל עזרתו העצומה להמשיך וזיבור קונטרס זה וקונטרסים
נוספים בע"ה. להמשיך התעלותי בתורה מתוך נזות ושלוה.
ימלא ה' כל מישאלות ליבו לטובה, לו ולכל אנשי ביתו, לזכות לראות כל זרעו זרע קודש ברח' ה',
לאורך ימים ושנות זיזים טובים אמנן.

הכרת הטוב, התודה והברכה, לאיש האשכולות רב המעלות, מוזזיק הכולל בו
התזבור וזיבור זה, איש הזוסד, מקים עולה של תורה

מר יצחק סידס הי"ו

זכות הלימוד בקונטרס תעמוד לו לפרנסה טובה בריוז, ברכה רווחה והצלחה בכל מעשה ידיו,
לאורך ימים ושנות זיזים טובים, בבריאות ובנזות, הוא וכל בני ביתו.

זכות הלימוד תהיה לע"נ קרוביו

ר' משה בן שרה סידס ז"ל

נלב"ע כ"ד אלול תשמ"ז

מרת רחל בת רחל סידס ע"ה

נלב"ע י"ז מנזום אב תשס"ט

אברהם בן רחל סידס ז"ל

נלב"ע כ"ד שבט תשע"ו

מלך מלכי המלכים ברזומיו ירוזם עליהם, ויזוס ויזומול עליהם, וילזה אליהם
השלוה, ועל משיכבם יהיה שלום, ותהי נשמותם צרורה בצרור הזיזים. אכ"ר.

נר זעומה יד ושם

זכות הזיבור תעמוד

לע"נ סבי וסבתי ע"ה

ר' אליהו יחיא בן חנה אלקיים ז"ל

ומרת גמילה בת זלזרה אלקיים ז"ל

ולע"נ סבי וסבתי ע"ה

ר' סעדיה בן שמעה גזי ז"ל

ומרת כדיל בת יחיא גזי ז"ל

ולע"נ דודי

אבישי בן כדיל גזי ז"ל

לע"נ ידידי היקר

רחמים בן חנה בנן ז"ל

ינאל בן פללה זאטא ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

זכות הקונטרס תעמוד לרפואת

יוסף בן זממה הי"ו

ברכה והצלחה להאי גברא רבא, איש האשכולות, רב המעלות, מקים עולה של תורה בעיר בת ים, ראש מוסדות עטרת רחמים

הרה"ג רונן קריאף שליט"א

תחת כל טרחתו ועמלו בהגהת קונטרס זה, בגאונות ובדקדוק רב. יבורכו ממעיין הברכות בכל טוב סלה, יישר כוחם וחילם לאורייתא. ימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה, שפע ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות.

ברכה והצלחה לידידי היקרים השוקדים באהלה של תורה, פאר חמדות

הרה"ג שנאב בנדל שליט"א

והרה"ג יונה לוזון שליט"א

תחת כל טרחתם ועמלם בהגהת קונטרס זה, בגאונות ובדקדוק רב. יבורכו ממעיין הברכות בכל טוב סלה, יישר כוחם וחילם לאורייתא. ימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה, שפע ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות.

ברכה והצלחה לידידי חביבי, השוקדים באוהלה של תורה

הרה"ג עמנואל פסח שליט"א

הרה"ג רמי רבינוב שליט"א

הרה"ג יצחק חכמזדה שליט"א

תחת כל טרחתם ועזרתם העצומה בהפצת חיבורי חלקת אליהו ברחבי הארץ. יבורכו ממעיין הברכות בכל טוב סלה, הם וכל בני ביתם, יישר כוחם וחילם לאורייתא. ימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה, שפע ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות.

ברכה והצלחה, לידידי היקר, איש החסד, מחבב התורה ולומדיה בכל נפשו ומאודו

ר' מרדכי זדה שליט"א

ולנוות ביתו שושנה הי"ו ולכל בני ביתם
יבורכו ממעיין הברכות בכל טוב סלה, בבריות נחת ושלווה.
ימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה, שפע ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות, וכל מילי דמיטב, בכל מכל כל.

זכות הקונטרס תעמוד לרפואת והצלחת אימו

מרת דינה מוכטרס בת טאוס תליט"א

שתזכה לראות כל יוצאי חלציה עובדי ה' בבריות איתנה, בשלווה ובנחת.

ברכה והצלחה לידידי

ר' אברהם שלומי שליט"א

אוראל בן זונה בן אבו ורעייתו ליאת בת תמור מיטל הי"ו

יצחק ביבי ורעייתו חגית הי"ו

שלומי רוקוז שליט"א

סימן רמב

מצות עונג שבת

□ מי חייב?

אפילו מי שצריך לאחרים, אם יש לו מעט משלו צריך לזרז עצמו לכבד את השבת. (שו"ע)
 « ולא אמרו: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר, וכשאינו לו משכונות ללוות עליהם. [דאלי"כ צריך ללוות כדי שלא לבטל מצות עונג שבת]. (שו"ע ומשנ"ב ג')
 « על כן צריך לצמצם בשאר ימים כדי לכבד השבת. (שו"ע)
 « וגם המעט שיש לו טוב שלא יפזר על עונג שבת – כדי שלא יתדלדל ביותר. (ביאו"ה ד"ה ולא אמרו)
 « **ומי שהשעה דחוקה לו ביותר,** היינו שאין לו רק מזון ב' סעודות לשבת – בזה אמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ואינו מחויב לא בג' סעודות ולא בכסא דהרסנא. (משנ"ב א')
 « **ומי שיש לו ממון כדי לקנות מזה מזון ג' סעודות ויותר מזה קצת** – מחויב להוציא אותן על שבת כדי שיקיים ג' סעודות וכסא דהרסנא. (משנ"ב א')
 « **מי שאין לו כלום והוא מוטל הכל על הצדקה** – הגבאים מחויבים ליתן לו ג' סעודות וכסא דהרסנא עכ"פ, ובאדם נכבד הכל לפי כבודו. (משנ"ב א') [אך לט"ז מספיק ב' סעודות. (שעה"צ ו')]
 « **אך מי שאפשר לו** – צריך לכבדו כפי יכולתו. (משנ"ב א')

□ גדר מצות עונג שבת – מחלוקת

ספר החינוך: נתפרש הוא לנו על ידי הנביאים, וכמו שנאמר: "וקראת לשבת עונג".
רמב"ן: עיקרו הוא מן התורה שהשבת הוא בכלל מקראי קודש, שנאמר: "וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש וגו'". (משנ"ב א' ושעה"צ א')

□ **שכר המענג את השבת** – נותנים לו נחלה בלי מצרים, וניצול משעבוד מלכויות, וזוכה עבור זה לעשירות. (משנ"ב א')

□ שיעור עונג שבת – מחלוקת

ב"ח ועולת שבת: שיענגו כראוי.

ט"ז: מספיק כסא דהרסנא. (ביאו"ה ד"ה צריך)

□ עוד מדיני עונג שבת:

- **עונג שבת או ביומו תיתן שכרו, מה קודם?** – כגון כשבא שכיר לתבוע שכר פעולתו – צריך ליתנם לפועל בכדי שיקיים ביומו תיתן שכרו. (ביאו"ה ד"ה לכבד)
- אך יש עצה שלא יקבל ממנו הפעולה – ואז לא יעבור על ביומו תיתן שכרו ויקחם להוצאות שבת. (ביאו"ה שם)
- **בכל מקום ומקום לפי מנהגו** יענגוהו במאכלים ומשקים החשובים להם עונג. (משנ"ב א')
- **וטוב ליזהר שלא יפחות משני תבשילין.** (משנ"ב ב')
- **אכילת דגים** – גם טוב שיאכל בכל סעודה מג' סעודות דגים. (משנ"ב ב')
- « **אא"כ,** אין נאותים לו לפי טבעו או ששונאן. (משנ"ב ב')
- **אם מוכרי הדגים מייקרין השער** – נכון לתקן שלא יקנו דגים לשבת עד שיעמוד השער על מקומו.
- « **מכמה שיעור התייקרות יש לתקן התקנה** – מחלוקת
- באה"ט:** הביא דלא יעשו תקנה רק אם הוסיפו המקח יתר על שליש.
- א"ר ופמ"ג:** אף פחות משליש יוקר יש לעשות תקנה משום עניים. (משנ"ב ב')
- « **אם תקנו לאסור לאכול דגים כמה שבתות ואחד קנה מקודם** – מותר. (משנ"ב ב')
- **במזונות של שבת ויו"ט – אם מוסיף מוסיפין לו.** (משנ"ב ד')
- **ללוות למען עונג שבת** [ויש לו משכון ללוות] – מחלוקת
- גר"א:** אם יכול להשיג ממי ללוות – צריך ללוות, ויבטח בה' שהוא יעזרנו לשלם. (משנ"ב ג')
- עטרת זקנים:** לא ילווה אא"כ הוא משער שיהיה לו במה לפרוע. (שעה"צ י"ב)
- מכריע השעה"צ – דהכל תלוי לפי העניין. (שעה"צ י"ב)
- « **ואף לזון בריבית לצורך סעודת שבת או סעודת מצוה,** והיינו מגוי.
- או שילוה מ ישראל בדרך היתר. (משנ"ב ד') [דלא כמי שהתיר ללוות בריבית דרבנן. (שעה"צ ט"ו)]
- **אם שלחו לו דבר מאכל שיאכלנו בשבת** – מחלוקת
- שו"ע:** יכול לאוכלו בחול. כמו שהעני יכול לשנות במגבית פורים למה שירצה אף שגבוהו לצורך פורים.
- ספר חסידים:** מחמיר בזה שלא יאכלנו בחול. (משנ"ב ד')

□ **מתקנת עזרא שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת**, מפני כבוד השבת. (שו"ע)
 « לכן, צריך ליזהר שלא לילך בחלוק אחד כמה שבתות כדי שלא לעבור על תקנות עזרא. (משנ"ב ה')

□ **נוהגין ללוש כדי שיעור חלה בבית**, לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם בשבת ויו"ט, והוא מכבוד שבת ויו"ט. (רמ"א)
 הטעם:

- א. מפני שהלישה והאפייה הוא מכלל כבוד שבת ויו"ט.
- ב. לקיים מצות חלה לפי שאיבדה את אדם הראשון שהיה חלתו של עולם שנברא בער"ש. (משנ"ב ו')
- « ובעוונותינו הרבים היום התחילו איזה נשים להשבית המנהג ההוא ולקחין מן האופה, ולא טוב הם עושים, כי מקטינים בזה כבוד שבת. (ביאו"ה ד"ה והוא)
- « אפילו הנוהגין לאכול פת פלטר של גוי בחול – מ"מ **בשבת ויו"ט נכון ליזהר שלא לאכול כי אם מפת ישראל**. (משנ"ב ו')

□ **המנהג לאכול פשטיד"א, בליל שבת, זכר למן שהיה מכוסה למעלה ולמטה** – מחלוקת
 רמ"א: לא ראיתי לחוש לזה.

מהרי"ל ומשנ"ב: במקומותינו המנהג לאכלן. (רמ"א ומשנ"ב ח')

הטעם: לפי ששבת בראשית הוא דוגמת שבת שלעתיד לבא, שהוא יום שכולו שבת, ולכן אנו עושים כמה דברים בשבת זה דוגמתו, ולכן שפיר יש לעשות בשבת זכר למן. (ביאו"ה ד"ה זכר)

סימן רמג

סעיף א'

השכרת מרחץ, שדה, תנור, וריחים לגוי

שלושה חילוקים יש בצורת נתינת הדבר לשימוש הגוי :

- א. **אריסות** – ששוכר לגוי שיעשה המלאכה בשדה או במרחץ והרווחים או הפירות יחלוקו.
- ב. **שכירות** – שגוי נוטל כל הרווחים או הפירות ונותן לישראל עבור שדהו ומרחצו דבר קצוב לכל שנה.
- ג. **קבלנות** – דהיינו שיהיו כל הרווחים לישראל רק שישראל נותן לגוי דבר קצוב לכל שנה עבור פעולתו, וזהו ודאי אסור מדינא במרחץ. (משנ"ב בהקדמה)

□ **בדיני השכירות לגוי :**

☞ **מרחץ** – לא ישכיר אדם מרחץ שלו לכותי, אף אם משכירה לשנה או לחודש. (שו"ע ומשנ"ב ג')
 הטעם : אסור משום מראית העין, מפני שנקרא על שמו, וכותי זה עושה מלאכה בו בשבת, דסתם מרחץ לאו לאריסותא עביד, ויאמרו האנשים שכל הרווח של ישראל, ושכר את הכותי בכך וכך ליום, ונמצא הכותי עושה מלאכה בשליחותו של ישראל. (שו"ע ומשנ"ב ג')
 « אם משכירה לאינו יהודי **לימים** שיתן לו הגוי כל יום ויום שיסיקנו כך וכך – מדינא אסור, דהוי שכר שבת. (משנ"ב ג')
 « וכן כששוכר אינו יהודי לעבוד בו כל השנה ושיטול היהודי כל הרווח של השבתות – מדינא אסור. (משנ"ב י')
 « אך במקום שנתפרסם – אם יש לגוי קצת חלק ברווח השבתות – מותר, דאז אמרינן דאדעתיה דנפשיה עביד. (משנ"ב י')

☞ **שדה** – מותר. (שו"ע)

הטעם : שכן דרך לקבל שדה באריסות, ואע"פ שיודעים שהוא של ישראל, אומרים : הכותי לקחה באריסות, ולעצמו הוא עובד. (שו"ע)
 « וכל היתר שכירות שכאן היינו שהוא משכירו דרך הבלעה עם ימות החול. אבל ליום השבת לחוד אסור אפילו בשדה. (משנ"ב בהקדמה)
 « אם המנהג שווה לשכור פועלים כמו אריסות – אסור, דלא יתלו באריסות. (ביאו"ה ד"ה שכן)

☞ **תנור** – דינו כמרחץ ואסור. (שו"ע)

☞ **ריחים** – דינם כשדה. (שו"ע)

« אך אם אין דרך אנשי אותו המקום ליתן ריחים באריסות – דינו כמו מרחץ לאיסור. דבאמת תלוי בכל אלו הדברים לפי מנהג המדינה בין להקל בין להחמיר. (משנ"ב ח')

□ **בשדה וריחים שמותר :**

אע"פ שלא לקחה הכותי רק לשליש או לרביע, או שיש לו חלק במקצת ברווח השבתות, ויש לישראל הנאה במה שהכותי עובד בשבת – מותר, דכותי אדעתא דנפשיה עובד. (רמ"א)
 « **אבל אם לא נותן לו חלק בתבואה** – כגון אם שכר הגוי לעבוד בו כל השנה ושיטול היהודי כל התבואה מהשדה, אף שמדינא בזה ג"כ מותר דהגוי אדעתיה דנפשיה עביד – מ"מ אסור, דיבואו לחשדו בשכיר יום ולא יתלו באריסות. (משנ"ב י')
 « אבל במרחץ וריחים דהמלאכה אינה קצובה, וכל יום רווח לעצמו דאם לא יעשה יום אחד יפסיד הישראל אותו היום – א"כ עיקר המלאכה בשביל ישראל הוא, ומדינא אסור כמו שכיר יום. (משנ"ב י')

סעיף ב'

אם נתפרסם חזר במרחץ או תנור

אם השכירם שנה אחר שנה ונתפרסם הדבר על ידי כך שאין דרכו לשכור פועלים אלא להשכירם, וכן אם מנהג רוב אנשי אותו המקום להשכירם או ליתנם באריסות – מותר להשכירם לכותי או ליתנם לו באריסות. (שו"ע)

□ מרחץ או תנור ששכרם מגוי והשכירם לגוי אחר

אפילו במקום האסור, אם אין המרחץ או התנור של ישראל רק שכרם מכותי וחזר והשכירם לכותי – מותר.

הטעם: דאין שם הישראל נקרא עליו. (רמ"א)

- « **ה"ה, אם קנה מגוי ותיכף קודם שישב בה השכירם** – מותר, דלא נקרא שמו עליו, ויש לסמוך על זה. (משנ"ב י"ב)
- « **אם ישב בה ישראל מעט** – מחלוקת
- ב"י**: בשכירות ג"כ אינו מותר אלא כשלא ישב בה הישראל.
- א"ר ושאר אחרונים**: דבשכרו מגוי, אף שישב בה הישראל – מותר להשכירה לגוי, דלא נקרא שמו עליו. (משנ"ב י"ד)
- « **אך אם השכיר מישראל** – אסור, דעל ידי זה יחשדו אותו ישראל בעל המרחץ שהגוי הוא שכיר יומו. (משנ"ב י"ג)

□ אם יש מרחץ בבית דירה, ואין רוחצין במרחץ רק אותן שבביתו והם יודעים ששכרו כותי:

• **כשהוא בבית דירה שלו** – מחלוקת

רמ"א וכנסת הגדולה: מותר.

מג"א: מחמיר שיהיה שנים לטיבותא – שיהיה עומד ברשות אחר, ושלא ירחצו בו אלא שכני הדירה. (רמ"א משנ"ב ט"ו ושעה"צ י"ז)

• **אבל אם הוא עומד ברשות הרבים במקום רואים** – אפילו אם אינם רוחצין בו רק אותן שבביתו – מ"מ אסור. (משנ"ב ט"ו)

□ אם הוא עומד ברשות אחר בפני עצמו שלא בחצירו – מחלוקת

אליה רבה: אפילו רוחצין בו גם אנשים אחרים – אפ"ה מותר, דמסתמא אין הכל יודעים שהוא שלו רק אותן השכנים של המרחץ, ומסתמא נתוודע להם גם את זה שהשכירו לגוי.

שעה"צ [בדעת הרמ"א ובי"י]: אסור אף אם עומד שלא בחצירו, וצ"ע. (משנ"ב ט"ו ושעה"צ י"ח)

□ אם עבר והשכירו במקום האסור – דין השכר שקיבל:

לרמ"א – מחלוקת

ב"י בשם הגאונים: שכרו מותר.

מרדכי ורמ"א: שכרו אסור. (רמ"א)

לאחרונים – אין מחלוקת

דבמקום דמותר מדינא – כגון שהשכיר המרחץ לגוי לשנה או לחודש, דמשום שכר שבת ליכא דהלא הוא בהבלעה – ואינו אסור אלא משום מראית העין – לכן בדיעבד מותר לקבל השכר מהגוי.

משא"כ אם השכירו לימים – דמדינא אסור משום שכר שבת, לכן אפילו הביא הגוי מעצמו מעות – אסור לקבל הימנו. (משנ"ב ט"ז)

סימן רמד

סעיף א'

להתנות עם הגוי על המלאכה בקבלנות [שמתנה עמו שיעשה לו איזה מלאכה בשכר דבר קצוב]
בצנעה [כשאין מכירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא] – מתנה עם האיני יהודי על המלאכה, וקוצץ דמים, והאיני יהודי עושה לעצמו, ואף על פי שהוא עושה בשבת, מותר. (שו"ע) הטעם: דכיון שקוצץ אדעתיה דנפשיה קעביד למהר להשלים מלאכתו. (משנ"ב ב')

« **אבל אם קובע לו מלאכתו בשבת** – אסור. (משנ"ב ב')

« **גדר צנעה** – הוא אפילו אם הוא עושה אותה בפרהסיא – מותר, כיון שהמלאכה עצמה אין ידוע שהיא של ישראל. (משנ"ב ג')

« ואפילו אם קצת יודעים שהיא מלאכת ישראל – מותר. (משנ"ב ד')

« **אבל אם היתה ידועה ומפורסמת** – מחלוקת

שו"ע: אסור, שהרואה את הגוי עוסק – אינו יודע שקוצץ, ואומר שפלוני שכר הגוי לעשות מלאכה בשבת.

רמ"א: אם אינו מפורסם שהוא של ישראל – מותר. (משנ"ב מסעי' ב')

□ **לפיכך, הפוסק עם הגוי לבנות לו חצירו או כותלו, או לקצור לו שדה:**

• **אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום** – מחלוקת

שו"ע: אסור לו להניח לעשות לו מלאכה בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק. (שו"ע)

« ואפילו אם דר בין הגויים, יש לחוש לאורחים הבאים שם, או לבני ביתו שיחשדו אותו. (רמ"א)

« והחמירו בזה יותר, מפני שהיא מלאכת מחובר וסתם מחובר שם בעליו נקרא עליו. (משנ"ב ד')

« ואפילו אם הוא עומד במקום שאין ידוע שהוא שלו – ג"כ אסור, דיש לחוש לשכניו. (משנ"ב ו')

« איתא בספר חסידים מעשה, באדם אחד ששכר אינו יהודי לבנות ביתו בקבלנות, והיה האיני יהודי בונה בשבת, והיו מתרעמים עליו ולא חשש לכך, ולא היו ימים מועטים שלא נשאר

הקרקע לא לו ולא לזרעו. (משנ"ב י')

רמ"א: אם אינו מפורסם שהוא של ישראל – מותר. (משנ"ב מסעי' ב')

• **ואם היתה המלאכה חוץ לתחום, וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של מקום, שעושים בו מלאכה** –

מותר. (שו"ע)

« ובלבד שהיהודי גר בעיר, ורק המלאכה מחוץ לעיר. (משנ"ב י"ב)

« ה"ה כשדר שם איזה יהודי בתוך התחום של מלאכה – ג"כ אסור, ויצווה לגוי קודם שבת שלא

עשה בשבת. (משנ"ב י"ב)

□ **אם מנהג העיר לשכור בקיבולת** – מחלוקת

ט"ז [ר"ן]: יש להחמיר שלא להניח לגוי לעשות בשבת ויו"ט וכ"ש בבנין בית, דאכתי יחשדוהו

בשכיר יום שגם זה הוא רגילות.

רע"א ופמ"ג [רמב"ם ורא"ש]: מקילין בזה כשמנהג כל העיר הוא בקיבולת. (משנ"ב ז' וביאו"ה ד"ה או לקצור)

נו"ב: כשהבית ברחוב היהודי – יש להחמיר בזה, דשם יבואו אורחים שאינם מאנשי עיר הזה, שהם

אינם יודעים מהמנהג, ויבואו לחשדו שהאינם יהודים שכירי יום אצלו. אך אם הבית ברחוב הגוי – יש

להקל בשעת הדחק, משום שהאורחים לא ידעו כלל שהבית הוא של ישראל. והוסיף שלא יעמיד ישראל

משגיח על הבעלי מלאכה, ומי"מ לא רצה להתיר אלא בחו"מ. (ביאו"ה ד"ה או לקצור)

« **לכו"ע** – קיבולת הוא דוקא כשכל המלאכה הוא בקיבולת, אבל אם רק האדריכל לבדו הוא

קבלן ושאר המסייעים דרך לשכרם לפעמים ליום ואפילו אם הוא שכרם הכל בקבלנות – ג"כ

אסור. (משנ"ב ז' וביאו"ה ד"ה או לקצור)

הכריע המשנ"ב – דבשדה – יש לסמוך להקל במקום הפסד, אבל בבית – צ"ע אם יש להקל בזה. (משנ"ב ז')

□ **ניקוי החצר:**

• **ליחיד** – אסור לשכור אינו יהודי בקבלנות לפנות זבלו מחצר והוא עושה בו בשבת, דהוא מתקן החצר

בזה והוא בכלל מלאכת מחובר. (משנ"ב י"ג)

• **לרבים** – מחלוקת

מג"א: יש מקומות שנוהגין היתר לשכור ליקח הזבל מרחוב אף שעושה בו בשבת. דטעמם דבשל רבים

ליכא חשדא, אבל בשכיר יום פשיטא דאסור.

« אך גם הוא בעצמו כתב לבסוף דבמקום שאין נוהגין היתר ברחוב אין להקל – דיש חילול ה' בדבר.
א"ר ותוספת שבת: אין נפק"מ בזה הענין בין רבים ליחיד. (משנ"ב י"ג)
בניית בית הכנסת בקבלנות בשבת – אין להתיר לבנות בהכ"נ בשבת בקבלנות. (משנ"ב י"ג)
הטעם: כי בזמנינו שאין האומות שכינינו מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום חגם, יש בזה חילול ה' אם נניח אנחנו לעשות ביום שבת ויו"ט. (משנ"ב י"ג)
« אך אם יש חשש ח"ו שיתבטל הבנין בהכ"נ לגמרי – מותר להניח לגוי לבנותו כשהוא בקבלנות. ובלבד שיהיה מפורסם לכל שהוא בקבלנות. (משנ"ב י"ג)

סעיף ב'

לפסול האבנים ולתקן חקורות, אפילו בביתו של גוי

« **כשאבנים וקורות הם של ישראל ונתנם לאומן גוי לסתתם ולתקנם** – מחלוקת **שו"ע:** אסור, כיון דלצורך מחובר הוא חשבוהו כמחובר. ואם עשו כן – לא ישקעם בבנין.
גדר האיסור – מחלוקת
תוספת שבת ומג"א: אף בדיעבד אסור, שכאן שרוצה לשקעם בבנין – חשוב כלתחילה. **ביאו"ה בדעת השו"ע:** אינו אסור בדיעבד, אלא רק נכון לחמיר בזה. (ביאו"ה ד"ה לא ישקעם)
רמ"א: אם אינו מפורסם שהוא של ישראל – מותר. (שו"ע ורמ"א)
« ואינו צריך למחות בגוי אם יעשה מלאכתו בשבת. (משנ"ב י"ח)
« ובלבד שלא יאמר לו שיעשה בשבת. (משנ"ב י"ח)
הכריע המשנ"ב – לענין סיתות האבנים יש להקל, ואפשר שגם המחבר מודה ליה בזה. אך לענין מחובר גופא אפילו אם הבנין עומד במקום שאין ידוע שהוא שלו – ג"כ אין להקל. (משנ"ב י"ח)
« **אבל אם הגוי מסתת אבנים שלו** – אפילו עושה זה לצורך ישראל – אם אינו בביתו של ישראל אף שהוא מפורסם שעשה זה לצורך ישראל – מותר. (משנ"ב י"ד)
« אך אם היה הגוי מסתת אותם בשבת סמוך לבנין – אין נכון הדבר משום מראית העין, שלא יאמרו שכירו הוא. (משנ"ב י"ד)

סעיף ג'

ליהנות מבית שבנה חגוי לישראל בשבת באיסור

« **בקבלנות** – מחלוקת
שו"ע: נכון לחמיר שלא יכנסו בו לעולם ואפילו אחרים. (שו"ע ומשנ"ב כ"א)
הטעם: הוא אסור רק משום מראית עין. (משנ"ב י"ט)
« אבל מ"מ מותר ליהנות ממנו ולמכרה לגוי. (משנ"ב כ"א)
האחרונים: בדיעבד יש לסמוך בקבלנות על דעת ר"ת ומותר לדור בו אפילו לעצמו, וכן בסיתות האבנים ותיקון הקורות אם היה בקבלנות – יש להתיר בדיעבד לשקעם בבנין. (משנ"ב כ')
« **אבל אם היו שכירי יום** – מחלוקת
מג"א ב"ח וחיי אדם: בשכיר יום אסור מדינא בענין זה שהוא מילתא דפרהסיא לו לעולם, ולאחרים בכדי שיעשו.
ט"ז: מקל דאף בכה"ג אינו אסור מדינא כי אם בכדי שיעשו. (משנ"ב י"ט)

« **אם התנה ישראל עם גוי שלא לעשות לו מלאכה בשבת, והגוי עשאה בעל מורחו למהר להשלים מלאכתו** – אין לחוש, ומותר בשימוש. (רמ"א)
האם צריך בכל זאת למחות בגוי – מחלוקת
מרדכי ר' ירוחם וגר"א: אין צריך אפילו למחות בו בעת שעושה המלאכה.
מג"א: מפקפק מאד בדין זה, דכיון שהוא מחובר והוי מילתא דפרהסיא איכא חשדא דרואים שלא ידעו שהתנה. וע"כ אין להקל בזה אלא יראה למחות בו ולמנעו מפעולתו. (משנ"ב כ"ב)

« **לתת מעות בכדי שיפסיק ממלאכה** – אין צריך ליתן להם מעות כדי שיפסקו, כיון שבכך התנה מתחילה ונתרצו לכך.
אך אם לא התנה מתחלה – אין די במחאתו בלבד, אלא צריך לפזר ממעותיו כדי שיפסקו, כיון שפשע בכך שהיה לו להתנות מתחלה. וצ"ע לדינא. (משנ"ב כ"ב)

סעיף ד'

מלאכת פרחסא במטלטלין

אפילו במטלטלין כגון ספינה הידועה לישראל – דינה כמו מלאכת מחובר. (שו"ע)
« ואפילו עושה אותה שלא ברשות ישראל ושלא בביתו. (משנ"ב כ"ג)
□ אך אם היא במקום צנעה – אין להחמיר. (משנ"ב כ"ג)

סעיף ה'

אם שכר אינו יהודי לשנה או לשתים שיכתוב לו או שיארוג לו בגד

מחלוקת

רמב"ם: הרי זה כותב ואורג בשבת כאלו קצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד, שהוא עושה בכל עת שירצה. והוא שלא יחשוב עמו יום ויום ולא יעשה המלאכה בבית ישראל.

« **מחלוקת בדעת הרמב"ם**:

מג"א: כוונת הרמב"ם כדרך השרים שיש להם סופר מיוחד או חייט מיוחד, שבכל עת שצריך השר לכתוב מחויב לו לכתוב, שהוא עושה בכל עת שירצה.

אבל אם שכרו לארוג לו תמיד בשנה זו או לכתוב לו תמיד – אסור אף להרמב"ם לכתוב לו בשבת, אף שאין מדקדק עליו על ביטול איזה יום, מ"מ הרי מרויח הישראל בעשייתו.

ט"ז: גם בכהאי גוונא חשוב להרמב"ם קבלנות, כיון שאינו מקפיד עליו אם יבטל איזה יום. (משנ"ב כ"ד)

ראב"ד: אוסר בשוכר אינו יהודי לזמן. (שו"ע)

« **מחלוקת בדעת הראב"ד**

לדעת הט"ז: נוחא בפשיטות טעם הראב"ד דס"ל דאף שאינו מקפיד על ביטולו מ"מ הרי הישראל מרויח על ידו.

לדעת המג"א: ג"כ נוחא דס"ל להראב"ד דהישראל מרויח במה שעושה בשבת דשמא יצטרך גם למחר לכתוב ולא יוכל לעשות שניהם כאחד. (משנ"ב כ"ח)

השו"ע הביא את דעת הרמב"ם בסתמא, ואת דעת הראב"ד כיש מי שאוסר.
הכריע הביאור – מעיקר הדין כרמב"ם שמותר. ומ"מ לכתחילה טוב ונכון לצאת גם דעת הראב"ד. (ביאור ד"ה ויש)

□ **לכו"ע** – אם הוא מקפיד עליו שלא ישב איזה יום בטל – אסור לכו"ע, דהוי כאלו צוה לעשות ביום השבת. (משנ"ב כ"ד)

□ **לכו"ע** – אם שכרו לגמור ספר או בגד תוך אותו זמן – אסור, דהוא כמקפיד, והיינו בשידוע שאי אפשר לגמור אם לא שיעשה גם בשבת. (משנ"ב כ"ד)

□ **לכו"ע** – דווקא ששכרו למלאכה מיוחדת, כגון בגד לארוג או ספר לכתוב. אבל כששכרו לכל המלאכות שיצטרך תוך זמן השכירות – לכו"ע אסור. (רמ"א)

« ומטעם זה יש למחות ביד השפחות כשעושין מלאכת אדוניהן בשבת, אפילו כשעושין שלא בבית ישראל ושלא בצווי בעליהן, וכ"ש כשעושין בבית ישראל. (משנ"ב ל')

« **השפחה לעשות מלאכת עצמה** – מחלוקת

ט"ז בשם רבינו שמחה: אוסר לשפחה אפילו לעשות מלאכת עצמה בבית בעליה, והטעם מפני הרואים שלא יאמרו מלאכה של ישראל היא עושה.

א"ר בשם סה"ת: דמלאכת עצמה מותר, ודעתו שגם רבינו שמחה מודה לזה. (משנ"ב ל')

« **לכו"ע** – לתקן השפחה בגדיה – לכו"ע מותר בבית בעה"ב שהוא ניכר שמלאכת עצמה היא עושה. (משנ"ב ל')

סעיף ו'

יהודי חקונה מכס ומשכיר לו גוי לקבל מכס בשבת

- אם הוא בקבולת – מותר, דהיינו שאומר לו לכשתגבה מאה דינרים אתן לך כך וכך, ואין מזכיר לו יום השבת כלל אלא בסתמא. (שו"ע ומשנ"ב ל"ג)
- הטעם: דמ"מ התיירו בזה משום פסידא, דאדם בהול על ממונו, ואי לא שרית ליה אתי לגבות בעצמו ויבוא לידי איסורא דאורייתא, דשמא יכתוב פתקא כדרך המוכסים. (ב"י ומשנ"ב ל"ב)
- « במקום שמביאים לו מיני מאכל במכס – מחלוקת
- משמעות הב"י: דבמכס שאין כותבין כגון אותן שלוקחין מיני מאכל במכס – אסור אפילו ע"י גוי, דלא יבא לידי איסור דאורייתא אפילו אם לא נתיר לו.
- ט"ז ומג"א: אפילו באופן זה שרינן ע"י גוי משום פסידא.
- ומ"מ, בעצמו אסור לקבל אף המכס של מיני מאכל אפילו אם לא הובא מחוץ לתחום, ולא שייך בו חשש צידה ומחובר משום ממצוא חפצך. (משנ"ב ל"ב)
- « יהודי ששכר בשול המלח מן השר – מותר להשכיר לו פועלים בקיבולת שאם יעשה לו כך וכך מלח יתן לו כך וכך – ואע"פ שהכלים והעצים הם של ישראל מותר.
- אבל אין לו היתר לשכור גוי על שבת וחודש, דמ"מ מרוויח הישראל במלאכתו ואין לו היתר אלא בקבלנות. (משנ"ב ל"ב)
- « אבל בשכיר יום ממש – אין להתיר. (משנ"ב ל"ה וביאור"ה ד"ה דבמקום)

- וכן יוכל להשכיר המכס לכל השבתות לגוי, והגוי יקח הרווח של שבתות לעצמו. (רמ"א)
- הטעם: ולא חיישינן שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה, דבמקום פסידא כי האי גוונא לא חששו. (רמ"א)
- וגם משום שכר שבת אין בזה אף שהוא משכירו לשבת לחוד, משום דהוי כאלו קנה ממנו המכס. (משנ"ב ל"ד)
- « ונחלקו בזה האחרונים
- למג"א: לא פסיקא ליה לפי המסקנה שלו אם מקילים כלל משום פסידא לענין שכר שבת.
- לט"ז: מכס שהוא עסק גדול – לא אוסרים משום שכר שבת. (ביאור"ה ד"ה דבמקום)
- הכריע הביאור"ה – דיש להקל בזה. (ביאור"ה שם)
- « אבל בשכיר יום ממש – אסור בכל גווני. דלא התיירו אפי' במקום הפסד גדול אלא באופן זה שצריך השו"ע דהיינו או בקיבולת או שמשכיר לו את גוף הרווח. (משנ"ב ל"ה)
- ישראל הממונה על מטבע של מלך – דינו כדין הממונה על המכס, ואע"פ שמשמיעים קול בשבת בהכאת המטבע. (רמ"א)
- « ומ"מ, יזהר שלא ישב הישראל אצל הגוי בשבת כשעוסק במלאכתו במטבע, או בקבלת המכס, בכדי לידע מה היא ההתעסקות שעושה הגוי וכדי לקבל הימנו חשבון על זה למחר.
- « ואפילו אם השכירו לגוי לשבתות ואין לו עסק בכך – אפילו הכי אסור, שלא יאמר לצרכו הוא עושה. (ביאור"ה ד"ה במלאכתו)
- אבל אם אינו יושב שם אלא כדי לשמור את הגוי שלא יגנוב מן המכס – מותר. (רמ"א ומשנ"ב ל"ז)
- « מותר ליתן הכסף לגוי מבעוד יום בקיבולת, שאם יעשה לו מן הכסף כך וכך יתן לו כך וכך. (משנ"ב ל"ו)
- האנשים המחזיקים בית משקה – שלוקחין מער"ש איזה גוי בביתן על יום השבת לעסוק במכירת המשקה, שלא כדין הם עושין. (משנ"ב ל"ה)
- « ועכ"פ אין להתיר אלא באופן שצויר השו"ע והרמ"א, או שיקנה לו מער"ש כל הדברים שנותן לו למכור. (משנ"ב ל"ה)
- « ויהיה מותר בזה לישראל לישב מרחוק ולשמור שלא יגנוב הגוי מהעסק. (משנ"ב ל"ה)
- « אך שיזהר שלא יתערב בהעסק, ושלא ידבר עמו כלום מעניינים ההם והוא דבר שקשה ליזהר שלא לדבר כלום כשיושב שם, ובכל זאת העולם נוהגין להתיר. והנה להם מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. והבוטח בה' ואינו מחפש צדדי קולות על שבת אשריו. (משנ"ב ל"ה)

סימן רמה

סעיף א'

ישראל וגוי שיש להם שדה או תנור או מרחץ או רחיים של מים בשותפות, או שחם שותפין בחנות בסחורה

אם התנו מתחילה בשעה שבאו להשתתף שיהיה שכר השבת לאינו יהודי לבדו, אם מעט ואם הרבה, ושכר יום א' כנגד יום השבת לישראל לבדו – מותר. (שו"ע)

הטעם: דכיון שהתנו בתחילה, לא הוטל על הישראל כלל מעיקרא לעשות בשבת ואין הגוי שלוחו. (משנ"ב ב')

« ולכך, אם אח"כ יאמר לגוי עשה אתה לבדך בשבת וטול לך כל הרווח של שבת ואני אעשה לבדי יום אחד בחול כנגדו ואטול אותו לעצמי הרווח של אותו יום – הוי ליה כאלו מעמיד את הגוי לפועל בידים, כאלו אומר לו עשה אתה עבורי בשבת ואני אעשה נגד זה עבורך בחול, והוי שלוחו ממש. (משנ"ב א')

« אם שותפו הגוי בעצמו אינו עושה כלום רק שגויים אחרים הבאים לאפות מסיקין בו בתנור של השותפות ונותנים סך מה בשכרם – יכול הישראל לקבל משותפו שכרו המגיע לו לפי חלקו אפילו אם לא התנו. ובלבד שלא יקח ממנו משכר שבת לבדו. (משנ"ב א')

« גדר התנאי שמתנה עמו – צריך שיתנה שאין מחשבים ליטול שווה בשווה גם כנגד יום השבת, אלא כל שכר השבת כולו לגוי בין אם מעט ובין אם הרבה. (שו"ע ומשנ"ב ד')

« יתנה עמו לבסוף לבוא לחשבון משני הימים דאסור. (ביאורי"ה ד"ה אם מעט)

« אך אם מתנה עמו בשעת התנאי שלבסוף יבוא לחשבון שיהיה השכר לשניהם בשווה – אסור, דעל כרחך הוא עמו כשותף גם ביום השבת. (משנ"ב ד')

« אם עשו תנאי, אך אח"כ בשעת חלוקה באו לחשבון לומר כמה נטלת אתה מרובה ואני מועט נחלק המותר שיהיה לשניהם בשווה – מחלוקת

מג"א: כראב"ד שמחמיר, משום שהתגלה הדבר למפרע דהתנאי שמתחילה היה הערמה בלבד.

ט"ז: כרש"י ורמב"ם, מקיל בזה כיון שהתנו מעיקרא.

א"ר: נשאר בצ"ע. (משנ"ב ה' ושעה"צ)

« ואם לא נודע אח"כ רווח של כל אחד ואחד על יומו כגון בחנות – רשאיין לכתחילה לחלוק בשווה.

(משנ"ב ו')

« ואז יכול הישראל להכריח את הגוי שיחלקו בשווה. (שעה"צ ה')

ואם לא התנו בתחילה

מקור: בעיא בגמרא ולא אפשר.

נחלקו בזה הראשונים

רמב"ם: לחומרא.

רא"ש: לקולא. (הקדמת המשנ"ב)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כשיבואו לחלוק נוטל הגוי שכר השבתות כולם, והשאר חולקים אותו. ואם לא היה שכר השבת ידוע, ייטול הגוי לבדו שביעית השכר, וחולקים השאר.

« אפילו אם לא אמר לו עבוד אתה בשבת ואני בחול, וגם בשעת חלוקה לא הזכיר לו של שבת – אסור. (משנ"ב ז')

רמ"א: יש מתירין השכר בדיעבד, אפילו לא התנו וחלקו סתם. ובהפסד גדול יש לסמוך עליהם.

« לכו"ע - דווקא כשהגוי עשה מעצמו שלא בציוויו. שאם לא כן – אסור לכו"ע בכל זה. (משנ"ב ח')

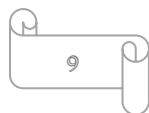
« ואם לקח האיני יהודי מתחילה מעצמו סתם, ואמר לו ישראל אח"כ אתה נטלת את יום השבת, ואני אטול כנגדך יום חול – מחלוקת

לפמ"ג ולבושי שרד – מחלוקת

ר' ירוחם: מותר.

רש"י: אסור.

ביאורי"ה: לכו"ע, אף לר' ירוחם אסור לישראל להזכיר של שבת בשעת החלוקה, אפילו אם כבר נטל הגוי של שבת בתחילה. (ביאורי"ה ד"ה וחלקו)

□ כל זה לא מיירי אלא בשותפות שכל אחד עוסק ביומו, אבל כששניהם עוסקים ביחד כל ימי החול, ובשבת עסק האיני יהודי לבדו – מותר לחלוק עמו כל השכר [גם שכר השבת], וצריך שיתנה מתחילה. (רמ"א ומשנ"ב טו')

הטעם: דאינו יהודי אדעתא דנפשיה קא עביד, והו"ל כאריס דמותר מדינא, ואין הישראל נהנה במלאכתו בשבת, כיון שאין המלאכה מוטלת עליו לעשות. (רמ"א ומשנ"ב יז)
 « ומי"מ לא יטול שכר שבת אלא בהבלעה עם שאר הימים. (רמ"א)
 אך שלא בהבלעה – אסור, משום דמחזי כשכר שבת. (משנ"ב י"ב)
 « ה"ה, אם הגוי נתן מעות לישראל להתעסק בהם בחול ובשבת מתעסק הוא – דאסור לישראל לקבל ממנו שכר מן הרווח שנוולד בשבת, אא"כ יתנה הישראל עמו מעיקרא. (משנ"ב טו')

□ כל הסעיף הזה מדובר שהישראל והאיני יהודי הם שותפים בגוף התנור והמרחץ.
אבל אם אין לגוי חלק בגוף התנור, רק שהוא מקבל חלק ברווח בשביל שהוא אופה ומסיק התנור:
 • **שלא בהבלעה** – לא מהני בזה, אפילו כשמתנה בתחילה. (משנ"ב ח')
 • **אבל אם הוא בהבלעה** כגון שאומר לאופה טול אתה ב' ג' ימים – מותר אם התנה מתחילה. (משנ"ב ח')
 « **אך כשלא התנה מתחילה** – מחלוקת
מג"א: אסור, ואין מותר אלא דווקא אם התנה זה בתחילת השותפות.
א"ר ופמ"ג: לא בעינן בזה שאין לגוי חלק בגוף התנור התנו מעיקרא, כיון שהוא בהבלעה. (משנ"ב ח')
 « **ואם הגוי נוטל חצי הרווח בכל יום עבור אפייתו** – אף למג"א אין צריך דווקא שיתנה מתחילה אם הוא בהבלעה, שאז הוא כאריס ממש, ולכן אם נתפרסם שהוא אינו שכיר יום, אין לחוש למראית העין. (שעה"צ ז')

סעיף ב'

כשחתנו בתחילה ואח"כ בשעת חלוקה נתרצה חגוי לחלוק בשווח – מותר. (שו"ע)
 הטעם: דלא אמרינן דאיגלאי מלתא למפרע דהגוי היה שלוחו למלאכת שבת, אלא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה חגוי, כיון שהתנו מתחילה שיהיה יום השבת שייך לו לבדו. (משנ"ב י"ג)
 « אבל אם בא ע"י עשיית חשבון – נחלקו בזה לעיל. (משנ"ב י"ג)

סעיף ג'

כשלא חתנו בתחילת השותפות ורוצים לתקן חדבר – דרך חתיקון

א. ביטול השותפות ועשייתה מחדש עם תנאי

ע"י שיחזיר המוכר להם דמי הקרקע או ימכרוהו לאיש אחר ויחזרו ויקנוהו בשותפות, ויתנו בשעת הקניה. (שו"ע)
 ואם נשתתפו בחנות ולא התנו, יחזור כל אחד ויטול חלקו, ויבטלו השותפות, ואחר כך יחזרו להשתתף, ויתנו בתחילה. (שו"ע)
 ואם קבל הקרקע לעשות בו מלאכה בשותפות – יבטלו השיתוף וימחלו זה לזה, ואחר כך יחזרו להשתתף ויתנו בתחילה. (שו"ע)
 « וצריך עתה קנין מחדש להקנות למוכר, ולא מספיק בזה שיחזיר לו הדמים והשטר מכירה. (משנ"ב י"ד)

ב. אם ירצה להשכיר לאינו יהודי חלקו בשבת, או לשכרו בקבולת

דאז מותר, דכ"ש כאן דמותר עם שותפות אינו יהודי. (רמ"א)
 « ודווקא כשמשכיר לו את חלקו בשבת בהבלעה, דהיינו שמשכיר לו כל ימי השבתות שלו עם ב' ג' ימים מימי החול, דתו ליתא כאן משום שכר שבת.
 והחידוש בזה: דלא חיישינן בזה למראית עין שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה כיון שידוע שיש לגוי חלק בו. (משנ"ב ט"ו)
 « ואעפ"כ יזהר שלא לדבר עם חגוי בעסק בשבת. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ד'

ליתן לגוי מעות להתעסק בהם

יכול ליתן [אפילו לכתחילה (בי"ט)], ואע"פ שהגוי נושא ונותן בהם בשבת – חולק עמו כל השכר בשווה, מפני שאין מלאכה זו מוטלת על ישראל לעשותה, שנאמר שהגוי עושה שליחותו, וכן אין העסק ניכר ממי הוא. (שו"ע)

- « ומ"מ, כל זה אינו מותר אלא כשלא יאמר לגוי שיתעסק בהם בשבת, אלא שהגוי בעצמו עושה כן. (משנ"ב י"ח)
- « ודווקא בכי האי גוונא שגוי נושא ונותן לחוד עם המעות, אבל אם כל אחד עוסק ביומו וישראל צריך לעסוק נגד מה שעסק הגוי בשבת – אסור. (רמ"א)
- « וכן, אם היה ניכר ונקרא על שם ישראל – היה אסור. (משנ"ב י"ח)

סעיף ה'

ליתן סחורה לגוי למכור

פסק השו"ע – דמותר אם קצץ לו שכר.

- « ובלבד שלא יאמר לו מכור בשבת. (שו"ע)
- « אם יום השוק הוא בשבת – אפילו בסתמא אסור, דהוי כאלו אמר מכור לי בשבת. (משנ"ב כ"א)
- **תנור שלקחו ישראל משכון מגוי**, וקבל עליו הגוי שמה שיעלה שכר התנור יתן לישראל בריבית מעותיו – מותר ליטול שכר שבת.
- הטעם: לפי שהוא ברשות הגוי ואין לישראל חלק בו וגם אין הישראל אומר לו לעסוק בשבת, והגוי כי טרח בנפשיה טרח, לקיים תנאו. (שו"ע)
- « מותר אפילו שלא בהבלעה, ואין צריך להתנות כלום. (משנ"ב כ"ב)

סעיף ו'

אפו גויים בתגורו של ישראל רק בשבת, על כורחו, ונתנו לו פת בשכר חתנור – אסור ליהנות ממנו. (שו"ע)

- « **האם נחלקו בזה הראשונים** – מחלוקת אם יש מחלוקת
- לב"ח** – מחלוקת
- לרש"י**: דהטעם דאם באו לחשבון אסור משום דמיחזי כשלוחו – לא שייך אם היה בע"כ, ומותר.
- לרבינו גרשון**: דהטעם משום דמיחזי כשכר שבת, וטעם זה שייך ג"כ אף בבע"כ – ואסור.
- לביאו"ה** – לכו"ע, אף רש"י מודה לסברת ר' גרשון דהיכא דאסור משום שכר שבת אסור אף בבע"כ. (ביאו"ה ד"ה על כרחו)
- « **ואם אפו בו עוד שאר ימים** – מותר לקבל מהם שכר שבת ג"כ בהבלעה.
- דזה מותר אפילו לא היה האפייה בעל כורחו, דאף שעשה איסור במה שהרשה להם – מ"מ בדיעבד אין לאסור שכרו, דהאיסור בזה הוא רק משום מראית העין.
- ולא אסרו אלא דווקא כשאפו בו רק בשבת, דהוי כנוטל שכר שבת. (משנ"ב כ"ג)
- « **ה"ה אם נתנו לו מעות** – אסור לו לקבל מהם. (משנ"ב כ"ד)
- « **בדיעבד אם כבר קיבל** – מחלוקת
- בגדי ישע**: מותר.
- משמעות השו"ע**: דאסור אף בדיעבד. (ביאו"ה ד"ה אסור)
- « **ואם היתה האפייה ברצונו** – מחלוקת
- משנ"ב**: מותר בדיעבד ע"י הבלעה.
- פמ"ג בדעת הב"ח**: בדיעבד אסור, אף אם היה בהבלעה, משום דמחזי כשלוחו. (ביאו"ה ד"ה אם)

סימן רמז

סעיף א'

להשאיל או להשכיר כליו לאינו יחודי, ואע"פ שהוא עושה בהם מלאכה בשבת

□ השכרה

רי"ף ורמב"ם: מותר, מפני שאין אנו מצווים על שביתת כלים.

הטעם: דס"ל דהא דתניא לא ישכיר כליו לגוי בער"ש ובד' וה' מותר - הוא מטעם שביתת כלים דאסור, ואינה הולכת אלא לדעת ב"ש, דס"ל אדם מצווה על שביתת כליו כמו על שביתת בהמתו. אבל לדעת בית הלל דהלכה כמותם - שביתת כלים אין אדם מצווה עליו.

וממילא מותר להשאיל ולהשכיר כליו אפי', בער"ש ואפי' כלים שעושין בהם מלאכה. (משנ"ב א')
« ומ"מ, כל הכלים אין היתר להשכיר רק בהבלעה.

אבל לא על שבת לחוד, אפילו אם משכירים בתחילת השבוע, דזה הוי שכר שבת. (משנ"ב ג')

ר' יונה: כלים שעושין בהם מלאכה, כגון מחרישה וכיוצא בה - אסור להשכיר לאינו יחודי בער"ש.

הטעם: דס"ל דהך ברייתא לא אסרה משום שביתת כלים אלא ככו"ע אתיא.

הלכך, כיון שיש רווח לישראל במה שהכלים נשכרים אצל הגוי בסתמא ועושה בהן מלאכה בשבת - מחזי כשלוחו של ישראל לזה. משא"כ כשמוסר לו בד' וה' מותר דלא מיתחזי כולי האי כשלוחו. (משנ"ב א')

« **אך כשמשכיר לו כלים שאין עומד לעשות בה מלאכה,** כגון חלוק וטלית - מותר להשכיר לו

אפילו בער"ש. (שו"ע ומשנ"ב ב')

לכו"ע - להשכיר לגוי ביום ה' - מותר, ובלבד שלא יטול שכר שבת אלא בהבלעה, כגון שישכיר לו לחודש או לשבוע. (שו"ע)

« אבל ליטול שכר שבת לחוד, אפילו בכלי שאין עושין בו מלאכה או שמשכיר לו חדר לדור בו -

אסור לכו"ע. (משנ"ב ג')

לכו"ע - דווקא בדברים שעושין בהם מלאכה דאורייתא. אבל בעושה בהם מלאכה דרבנן - מותר, כיון

דלא מיחזי רק כעובר על שבות דשבות. (ביאו"ה ד"ה כגון)

להלכה:

השו"ע הביא את דעת הרי"ף והרמב"ם בסתמא, ואת דעת הר' יונה כ"א. (ובב"י הכריע במפורש כרי"ף ורמב"ם)

הרמ"א הכריע כדעת הר' יונה.

□ השאלה - מותרת אף בער"ש. (שו"ע)

« ומותר להשאיל לו אפילו ליום השבת לחוד, אפילו כלים שיעשה הגוי מלאכה בהן. (משנ"ב ד')

□ **להשאיל לו בערב שבת, אע"ג שמתנה שהאינו יהודי יחזור וישאיל לו - מותר,** ולא אמרינן כבי האי גוונא דהוי כשכירות. (רמ"א)

הטעם - מחלוקת

לב"י ורמ"א: מטעם דלא הוי ככהאי גוונא כשכירות.

גר"א: כיון שאין רווח לישראל - לא שייך איסור שכירות לאינו יהודי. (ביאו"ה ד"ה ולא אמרינן)

« **נפק"מ - אם מתנה שהגוי ישאיל לו על יום אחד יותר**

לב"י ורמ"א: מותר, דאף כאן השאלה לא הוי כשכירות.

לגר"א: אפשר שאסור, כיון שכאן יש רווח לישראל מההשאלה, שמרוויח יום נוסף. וצ"ע.

(ביאו"ה ד"ה ולא אמרינן)

סעיף ב'

להשאיל שום כלי לגוי בשבת עצמה

פסק השו"ע – דאסור, ואפילו בערב שבת אם הוא סמוך לחשיכה, כל שאין שהות להוציאו מפתח ביתו של המשאיל קודם חשיכה, מפני שהרואה סבור שישראל צוהו להוציאו.

« ואפילו לדין דלית לן רשות הרבים גמורה – אסור, דאמירה לגוי שבות הוא אפילו במילי דרבנן. (משנ"ב טו)

□ אם העיר מוקפת חומה והגוי ג"כ דר שם – דאין כאן רק איסור דרבנן :

להשאיל לו:

אם הוא כלים שאין עושין בהן מלאכה – מותר להשאיל לגוי, שהרי מותר לטלטל בכל העיר. אך אם הוא כלים שעושין בהן מלאכה – אפילו להשאילו אסור.

להמכור לו ולהשכירו – אסור אף בזה, שלא יאמרו שמכר והשכיר לו בשבת. (משנ"ב טו)

סעיף ג'

שביתת בהמתו בשבת

אסור להשכיר או להשאיל בהמתו לגוי כדי שיעשה בה מלאכה בשבת, שאדם מצווה על שביתת בהמתו. (שו"ע)

הטעם: דכתיב "למען ינוח שורך וחמורך וגו'", והא קי"ל דשכירות לא קניא. (משנ"ב יז)

« ואסור אפילו ביום ראשון, ואפילו בהבלעה. (משנ"ב יז)

« גדר הבהמה האסורה – דווקא בהמה גסה. אך בהמה דקה שאין מצוי לעשות בה מלאכה – לא חיישין לזה. (ביאו"ה ד"ה בהמתו)

וה"ה דסוס אסור בכלל בהמה גסה. (ביאו"ה שם)

ואפילו על מינים שבים – ג"כ מצווה על שביתתם. (ביאו"ה ד"ה שביתת)

□ אבל יכול להשכירה או להשאילה, ולהתנות שיחזירה לו קודם השבת. (רמ"א)

□ אבל לא מועיל להשכירה לגוי ולהתנות עם הגוי שתנוח בשבת. (רמ"א)

הטעם: כי אין הגוי נאמן על כך. (רמ"א)

□ אם השאילה או השכירה לגוי, והתנה עמו להחזירה לו קודם השבת, אך עיכבה הגוי ברשותו בשבת:

א. יכול להפקירה בינו לבין עצמו קודם השבת. (שו"ע)

□ להפקירה לכתחילה – מחלוקת

ט"ז: לכתחילה אסור להשכירה על דעת שכשיגיע יום השבת שיפקירה, ואפילו אם יפקירה בפני שלשה. ודווקא בדיעבד שכבר התנה עמו ועיכבה בשבת מותר.

הטעם: שאין הכל יודעים מן ההפקר, ואתי לידי חשדא שיאמרו בהמתו של ישראל עושה מלאכה בשבת. (משנ"ב י"ד)

« ואף במכירה אין היתר אלא כשמוכר בהמתו לגוי במכירה גמורה על כל ימי השבוע, ולא כשמוכר לו על יום השבת לחוד. (משנ"ב י"ד)

ב"ח: מתיר לכתחילה להשכיר על דעת שיפקירה בפני ג', דכיון דג' ליודעים מיפרסמא מילתא ולא יבא לידי חשדא. (משנ"ב י"ד)

הכריע המשנ"ב – דבשעת הדחק אפשר שיש לסמוך על דברי הב"ח. (משנ"ב י"ד)

□ להפקירה בינו לבין עצמו – מחלוקת

שו"ע [ר"ש]: מועיל, שאז אינו מצווה על שביתתה כיון שאינו שלו שכבר הפקירה.

« ואע"ג דהפקר בעינן שיהיה בפני שלשה זהו מדרבנן, אבל מדאורייתא אפילו בינו לבין עצמו מספיק.

או"ז: גם בכאן אף שהוא דיעבד צריכים דווקא שלושה.

רא"ש: אף מדאורייתא אינה הפקר עד שיפקירה עכ"פ בפני אדם אחד, ואפילו בפני אחד מאנשי ביתו די בזה. (שו"ע ומשנ"ב ט"ו)

הכריע המשנ"ב – דטוב ליזהר בזה לכתחילה אם יש באפשרי, ועכ"פ יזהר להפקירה בפני אחד. (משנ"ב ט"ו)

ב. יכול לומר שבהמתו קנויה לגוי, כדי שינצל מאיסורא דאורייתא. (שו"ע)

« בדרך ההקנאה - האם יכול להקנות בהמתו לגוי שלא בפניו – מחלוקת שו"ע: מועיל אף שלא בפניו.

מג"א: דווקא אם אומר לו בפניו בהמתי קנויה לך שאז מתכוון הגוי לקנותה והיא נקנית לו באמירה זו, כיון שהיא ברשותו וקניא ליה חצירו. אבל אם אומר כן שלא בפניו – לא קנאה הגוי כלל. (משנ"ב ט"ז)

« ואפילו באומר בהמתי קנויה לך – צריך שיהיה לזה ג"כ פסיקת דמים, כי אם לא כן אין זה מכירה כלל. (משנ"ב ט"ז)

ג. ואם רוצה, יכול להפקירה לפני ג' בני אדם כדין שאר הפקר. (רמ"א)

« ואפילו הכי, אין שום אדם יכול לזכות בה, דודאי אין כוונתו רק כדי להפקיע מעליו איסור שבת. (רמ"א)

ואין צריך לחוש שמא יזכה בה אחר בשבת עצמה, שבדאי הגוי לא יניחנו כל זמן שהיא תחת ידו למלאכתו. (משנ"ב י"ח)

□ כשהישראל השכיר מהגוי בהמה – האם מצווה על שביתתה

לחומרא אמרינן דשכירות קניא, ולכך, אם ישראל שכר בהמה מגוי – מצווה על שביתתה, ונכון להחמיר, כיון שהוא איסור דאורייתא. (משנ"ב י"ב)

« ואם שכרה מגוי, וחזר והשכירה לגוי – מותר ממה נפשך. (משנ"ב י"ב)

« ואם קנה בהמה מגוי או מכר לגוי במשיכה לחוד או בכסף לחוד – הוי ספיקא דדינא, ואזלינן לחומרא לענין שביתת בהמה. (משנ"ב י"ב)

□ שביתת בהמתו ביו"ט – מחלוקת

רמ"א: ביו"ט אין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביום טוב. ודווקא בשבת מצווה.

הטעם: דשביתת בהמתו ילפינן ממה דכתיב "למען ינוח שורך וחמורך כמוך", והאי קרא בשבת כתיב. (משנ"ב י"ט)

« ואפ"ה לא ישכירם אלא בהבלעה, דלא יהיה שכר יו"ט. (משנ"ב י"ט)

המהרש"ל: יו"ט ושבת שווין הן בזה כמו בכל מלאכות ואסור. (משנ"ב י"ט)

« ואף משמעות השו"ע כמהרש"ל – דפסק דאין מוציאין משא על הבהמה ביו"ט. והטעם: משום שביתת בהמתו. (משנ"ב י"ט)

הכריע המשנ"ב – דיש להחמיר. (משנ"ב י"ט)

□ אם מכר בהמתו לגוי וקצב לו דמים ומסרו לו הבהמה לנסות אם ימצא בה מום יחזירה לו, ואם

רוצה בה יחזיק במקחו – כל זמן שלא גילה הלוקח דעתו שאינו חפץ בה, הוי בחזקת הלוקח, ואין בו איסור משום שביתת בהמתו. (ביאו"ה ד"ה אסור)

סעיף ד'

ישראל שחשכר שזורים לאינו יהודי לחרוש בהם, וחורש בהם – מחלוקת

יש מתירים: אם קבל עליו האיני יהודי אחריות מיתה וגזילה וגניבה ויוקרא וזולא. (שו"ע)

הטעם: דהשתא ברשות הגוי קאי לגמרי, כיון דגם ליוקרא וזולא ברשותו היא. (משנ"ב כ')

וי"א: דכיון שאין האיני יהודי יכול למכרה אם ירצה, נקראת בהמת ישראל. (שו"ע)

הכריע הרמ"א בסוף הסימן – פסק כיש מתירין. (משנ"ב כ"א)

סעיף ה'

אם ישראל ואינו יהודי שותפין בבחמה

אם התנו מתחילה – מותר לעשות בה האינו יהודי מלאכה בשבת על ידי שיתנה עם האינו יהודי בתחילה כשקנו אותה שייטול האינו יהודי בשבת וישראל ביום חול. (שו"ע)
 « ואז אח"כ מותרין אפילו לחלוק בשווה, ואין בזה משום שכר שבת. (משנ"ב כ"ב)
 אך אם לא התנו מתחילה – אסור, אע"פ שהתנו אח"כ. (שו"ע)
 הטעם: שהרי הוא נוטל יום אחד כנגד יום השבת, והוי שכר שבת שלא בהבלעה. (משנ"ב כ"ג)
 « בב"י מצדד: דאם אף לאחר שנשתתפו לא התנה לומר טול אתה וכו' אלא חולקין סתם השכר כל השבוע בשווה – מותר, דהא נוטל שכר שבת בהבלעה, ואיסור דשבתית בהמתו ס"ל דאין כאן. אמנם מלשון השו"ע – משמע דלא רצה לסמוך על זה למעשה.
 ולכך מכריע המשנ"ב – דאין להתיר לחלוק סתם אח"כ, אלא במקום הפסד גדול. (משנ"ב כ"ד)

□ תקנה להתיר השותפות כשלא התנו – מחלוקת

ריב"ש: אם ילווה אותה לגוי בהלוואה גמורה, שיהא רשות בידו להוציאה אם ירצה שלא ברשות ישראל, ויזקוף הדמים על הגוי ואחריות השוורים על הגוי – יהיה מותר. (שו"ע)
 « וצריך גם להתנות שיהא רשות ביד הגוי להוציאה ולמוכרה. (משנ"ב כ"ה)
רשב"א: מתיר אפי' לא יהא רשות ביד הגוי להוציא, ע"י שיזקוף הדמים על הגוי במלווה ויחזור הגוי ויעשה אפותיקי (דלא יהא לך פרעון אלא מזה) לישראל, או יהרהנס (משכון) אצלו, ובלבד שלא יאמר לו: מעכשיו. (שו"ע)
 הטעם שלא יאמר מעכשיו: כיון דלא אמר לו מעכשיו יהיו שלך, לא קנאם הישראל למפרע כשלא יפרענו הגוי. (משנ"ב כ"ח)
ר' יעקב בי רב: מתיר ע"י שיזהיר את הגוי שלא יעשה בה מלאכה בשבת, ואם יעבור ויעשה תהיה אחריות עליו ואפילו מהאונסים, ויכתוב כן בערכאותיהם. דעכשיו אם בא לעשות מלאכה בשבת אינה בהמת ישראל, שהרי קנאה הגוי להתחייב באונסיה. (שו"ע)
 « ואע"פ שאין לו לגוי רשות למכרה – אפילו הכי מותר. (משנ"ב כ"ט)
 « **כיצד קבלה עליו** – מחלוקת
רע"א: מדובר כאן שקבלה עליו ברשותו לענין יוקרא וזולא. (משנ"ב כ"ט)
א"ר: מועיל אף כשקבלה מאונסין לחוד. (שעה"צ ל"ד)

להלכה:

הכריע הרמ"א – דכל צדדי היתרים אלו הלכתא נינהו, ויכול לעשות איזה מהן שירצה, אפילו אם הבהמה כולה של ישראל דינו כאילו היה בשותפות הגוי, רק שיפרסם שעשה דרך היתר.

דעת השו"ע:

לגר"א: משמע שסתם כר' יעקב בי רב. (משנ"ב כ"ט)
למג"א: אין להקל באחריות כי אם ע"י שותפות. (שעה"צ ל"ו)
וצידד המשנ"ב – ויותר טוב שיעשה מכירה גמורה – כי לדבריהם יש בזה חשש דאורייתא. והוסיף – שהיותר טוב שבכל ההיתרים:
 שיקנה אותם לו בחול במכירה גמורה, ויתן לו אויפגא"ב על זה, ויתר הדמים יזקוף עליו במלווה ויעשה אפותיקי לישראל שיהיה בטוח במעותיו.
 והנכון שיעשה ענין המכירה בפני דייני העיר, כדי שיעשה כדין תורה, וגם שיפורסם הדבר שלא יהיה חשש מראית העין. (משנ"ב ל"ב)
 □ **ואם קשה לו לעשות כל אופני ההיתר האלו:**
 • **אם הוא שעת הדחק** – יש לסמוך על **דעת הב"ח** – שמתיר ע"י שיפקירם בפני ג' קודם השבת, ויפורסם הדבר ולא יבוא לידי חשד, וההפקר צריך להיות בלב שלם.
 • **אבל בלא שעת הדחק** – אין לסמוך על ההפקר. (משנ"ב ל"ב)

□ **אבל לעשות מלאכת ישראל בשבת** – אין היתר כלל אפילו אם מכרה לו הבהמה במכירה גמורה. ולא התירו אלא כשמשאילה לו או משכירה לו לעשות מלאכת עצמו. (משנ"ב ל"ג)

□ **ולפ"ז, אם הסוסים הוא של ישראל, והגוי הוא שכירו** לכל המלאכות שיצטרך הישראל – מחלוקת
ר' יוסף גאון והצמח צדק: אין היתר במכירת הסוסים לו, דהרי אסור לו להניח לעשות מלאכתו. ואסור לישראל שיעשה הערמה עם הגוי למכור לו הבהמה.

אשל אברהם: מתיר, כיון שאין משכירו לחרישה וכדו' רק להוליך משאות. (משנ"ב ל"ג וביא"ה ד"ה רק)
 « ומותר דווקא כשעושה המכירה רק ברביעי וחמישי ולא בשבת. (ביא"ה ד"ה רק)

לכו"ע – אם הוא מושכר לו רק למלאכה זו ליסע עם הסוסים להוליך לו סחורה בכל עת שיצטרך בשנה זו – אז מותר להרמב"ם. (משנ"ב ל"ג)

« ואפילו באופן זה – אסור לומר לו שיסע בשבת. אלא אם הוא נוסע מעצמו – אין צריך למנעו מזה. (משנ"ב ל"ג)

לכו"ע – לדבר מצוה דרבים – מותר, וכגון להוליך אתרוגים ולזכות רבים שיקיימו מצוה בשעתה, וצריכין למהר הליכתם – מותר ע"י הפקר, דבמקום מצוה אין להחמיר. (ביאו"ה ד"ה רק)

« **עשיית שטר לענין שוורים המיוחדים לחרישה** [שזה איסור דאורייתא] – מחלוקת שו"ת שואל ומשיב: מקל בזה, דכל שעושה שטר עמהן ומפרסם הדבר – אין בו משום מראית עין.

טוב טעם ודעת: מחמיר בזה. (ביאו"ה ד"ה רק)
הכריע הביאו"ה – דאין כדאי להתיר ע"י כל ההתירים אלא בשעת הדחק, וגם אז יראה שיהיה השטר עשוי כדין תורה ע"פ הוראת חכם ובפרסום. (ביאו"ה ד"ה רק)

□ **ישראל שיש לו סוס, ובא המושל המכירו להשאילו או להשכירו, והוא אינו יכול למאן נגדו מפני איבה – ימכרו לו בדבר מועט ואז יוכל המושל לעשות בו כרצונו.**
ואם אח"כ יחזור ויתן לו הסוס וגם השכירות – מתנה בעלמא יהיב ליה. (משנ"ב ל"ד)

סימן רמז

סעיף א'

שליחת איגרת ביד גוי

אם קצץ לו דמים – שולח אדם איגרת ביד גוי, ואפילו בערב שבת עם חשיכה. (שו"ע)

« ובלבד שלא יאמר לו שילך בשבת. (שו"ע)

« וגם צריך שיצא הגוי מפתח ביתו של ישראל קודם השבת. (משנ"ב ב')

« ואם הגוי אמר מעצמו שילך בשבת – אין בזה איסור, דאדעתא דנפשיה קעביד. (משנ"ב ג')

« וה"ה שלא יאמר לו ראה שתהא שם ביום א' או ב' וכיוצא בזה, וידוע שאי אפשר לו להיות שם

אלא א"כ ילך בשבת – דזה הוי כאלו א"ל לך בשבת. (משנ"ב ד')

ואם לא קצץ – מחלוקת

שו"ע: אם לא קבוע בי דואר במקום – אסור לשלוח אפילו מיום ראשון.

הטעם: דשמא לא ימצאנו הגוי ויצטרך לילך אחריו בשבת, ולכך החמירו כולי האי וחששו לזה

בענייננו דכיון שכתב ידו של ישראל נושא וניכר מעשה ישראל יאמרו בשבת נתן לו להוליך.

(משנ"ב ה')

« ואם נכתב האיגרת בכתב גויים – מותר להוליך אפילו בער"ש ובלא קצץ כל שיכול להגיע שם

מבעוד יום לבית ראשון הסמוך לחומה. (משנ"ב ה')

« כששולח איגרת על ידו לחברו, ולא לבי דואר – מחלוקת

עולת שבת: כשאדם משלח איגרת על ידו לחברו – אין לחוש שמא לא ימצאנו בביתו שילך אחריו

בשבת ושירי אפילו בער"ש ובלא קצץ כל שיכול להגיע שם מבעוד יום. ואין אסור אלא דווקא

כששולח ע"י הגוי ליד הבי דואר.

הט"ז ומג"א: דגם כששולח איגרת לחברו – ג"כ יש חשש זה. (משנ"ב ו')

« לכו"ע – אם אמר לגוי שילך לשם וימסור לבני ביתו של אותו האיש אם לא ימצאנו –

לכו"ע מותר, אפילו בער"ש ובלא קצץ כל שיכול להגיע לבית ראשון הסמוך לחומה של העיר

שהאיש שם. (משנ"ב ו')

« ואם הוא דרך קרוב – כגון מהלך יום אחד, נראה דאף אם הוא משלחו ביום ב' וג' מותר שאף

שלא ימצאנו בביתו יש לו שהות הרבה ללכת. (משנ"ב ז')

אך אם קבוע בי דואר במקום – משלחן אפילו בערב שבת. והוא שיהא שהות ביום כדי שיוכל להגיע

לבית הסמוך לחומה. (שו"ע)

« ואם הבי דואר ידוע שהוא בקצה האחר של בעיר – אפילו אם העיר מוקף חומה – צריך שיגיע

לשם מבעוד יום. (שעה"צ י')

רמ"א: מתיר אפילו לא קצץ, ואפילו לא קביע בי דואר במתא, אם משלחו ביום ה' או קודם לכן. ויש

לסמוך בזה אם צריכים לכך.

הטעם: דכיון שלא אמר לו ישראל במפורש שילך בשבת – אין לאסור כי אם סמוך לשבת,

שנראה כשלוחו של ישראל לזה ואמירה לגוי שבות אפילו אמר לו בער"ש לעשות מלאכה בשבת.

אבל מופלג מן השבת קצץ לא מחזי כאומר לו עשה מלאכה בשבת – ולפיכך אין לאסור כי אם

ביום ער"ש. (משנ"ב י')

« ואפילו ידוע שלא יוכל להגיע לשם קודם שבת – ג"כ מותר, דכיון שהוא מופלג מן השבת לא

מחזי כשלוחו. (משנ"ב י"א)

□ ה"ה בכל מלאכות – בעינן דווקא שיקצוב לו דמים בעד מלאכתו.

אבל שאר כלים וחפצים או מעות, אם שולח ביד גוי בער"ש – הדין כמו בכל מלאכות, ולכך אפילו אם לא

קצץ – אם יש שהות ביום להגיע למקום מי שנשתלח לו – מותר, ולא חיישינן שמא לא ימצאנו בביתו

ויצטרך לחפש אחריו בשבת. (משנ"ב א')

סעיף ב'**אם התנה עמו שיתן לו שכר**

אע"פ שלא פירש כמה יתן לו – דינו כקוצץ. (שו"ע)

הטעם: דסמכא דעתיה דגוי, ובדידיה קא טרח. (שו"ע)

❑ **אבל בסתם** – אע"פ שיש בדעתו שיתן לו שכר – אסור. (שו"ע)

הטעם: דלא סמכא דעתיה ובדישראל קא טרח. (שו"ע)

« אפילו אם הישראל מבין ממנו שמצפה לשכר מאתו או ממי שנשתלח לו. (משנ"ב י"ב) »

סעיף ג'**אם שכרו לימים דבר קצוב בכל יום בחליכתו ובחזרתו, אלא שאינו מקפיד עמו מתי ילך**

• **אם הוא בערב שבת** – אסור. (שו"ע)

הטעם: דכשיוצא בשבת נראה כאילו התנה עמו כך, דכיון שיוצא תיכף בשבת נראה כאלו התנה

עמו כך ובשליחותו הולך מאחר שנתן לו שכר בעד היום. (שו"ע ומשנ"ב י"ג)

• **אבל ביום ה'** – מותר. (משנ"ב י"ד)

« ולרמ"א, אפילו לא קצץ כלל מותר ביום ה'. (משנ"ב י"ד) »

סעיף ד'**אם חגוי מוליך זכתב בחנם – מחלוקת**

שו"ע: אפי' נתנה לו בערב שבת, מותר, שהרי האיני יהודי מאליו הוא עושה זה ואינו אלא להחזיק טובה לישראל מפני מה שקיבל ממנו, והוה ליה כאילו קצץ.

רמ"א: כל שעושה בחינם – אסור, וטוב להחמיר.

« **בדעת הרמ"א** – מחלוקת

ט"ז: משמע דדעתו כדעת השו"ע, רק שטוב להחמיר.

לבוש וא"ר: אסור לגמרי. (משנ"ב ט"ז)

הכריע המשנ"ב – מהנכון שיקצוב לו עכ"פ איזה דבר מועט עבור זה, והוי כקצץ, כיון שקיבל עליו שיהיה זה שכרו. (משנ"ב ט"ז)

❑ **לכו"ע** – במקום שהאיני יהודי מתחיל עם הישראל לומר שילך לו בחנם – ודאי דעתו על הטובה שיקבל ממנו, ומותר. (רמ"א)

סעיף ה'**אם האיני יהודי חולץ מעצמו למקום אחר וישראל נותן לו אגרת**

« **כשנותן לו האגרת קודם שבת** – מותר בכל גוונא. (שו"ע)

« **אפילו כשאין קבוע בי דואר** – מותר, כיון שאין הגוי הולך בשליחותו אלא שמעצמו הולך לשם

בודאי אם לא ימצאנו לא יחפש אחריו. (משנ"ב י"ח)

« **ואם יודע שמרבה הדרך בשבילו** – אסור. (משנ"ב י"ח)

« ודווקא אם יש שהות להגיע שם מבעוד יום, **אבל אם אין שהות להגיע שם מבעוד יום** – אסור

אף בזה. (משנ"ב י"ח) »

ליתן האיגרת לגוי בשבת עצמה – אסור לכו"ע אפילו בהולך מעצמו, ואפילו קצץ לו שכרו מבעוד יום עבור זה. (משנ"ב י"ח)
 « ועל כן אסור ליתן אגרת על הבית דואר בשבת.
 אך במקום הפסד גדול – יש להתיר בכה"ג, דהוי שבות דשבות במקום פסידא דמותר.
 אולם שלא במקום הפסד – יש להחמיר אפילו בער"ש, שלא ליתן לגוי האגרת שהוא יתן אותו על הפאצט בשבת ואפילו בקצץ. (משנ"ב י"ח)

סעיף ו'

מי שיש לו שכיר אינו יהודי לשנה או יותר – אסור לשלחו ערב שבת באגרת. (שו"ע)
 הטעם: דאף שהוא קוצץ לו שכרו עבור כל השנה – מ"מ לא חשבינן זה כקצץ. דקרוב לודאי שיצטרך למחר למלאכה אחרת, וא"כ מרוויח הישראל במלאכת הגוי בשבת, והרי הוא כשלוחו לזה. (ביאו"ה ד"ה לשנה)
 « ואין אסור אלא בערב שבת. (משנ"ב י"ט)
 □ אך אם לא שכרו רק לשליחות אגרת – יש מתירין. (רמ"א)
 « ומ"מ אסור לומר לו שילך בשבת. (משנ"ב כ')

סימן רמה

סעיף א'

הפליגה בספינה בשבת

מקור: שבת (טז.) - ת"ר, אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת בד"א לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה שפיר דמי, ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת דברי רבי. רשב"ג אומר: אינו צריך. ומצור לצידון [שהוא מהלך יום אחד] – אפילו בער"ש מותר.

נחלקו הראשונים בטעם הדבר

רז"ה: הטעם שמא יצטרך הישראל לעשות מלאכה בעצמו בשבת משום פיקוח נפש דמקום סכנה הוא.
רמב"ן: חשש שיעשה הגוי בעל הספינה עבורו מלאכה בקשירת הקלע ושאר חילולים.

ר"ח: משום איסור תחומין.

« וטעם החילוק בין קודם ג' לאחר ג' ימים – משום דשלשה ימים קודם שבת מקרי קמא שבתא וחל עליו להזהר שלא יבוא לידי חילול שבת. אבל קודם ג' ימים דהם מקרי בתר שבת העבר – עדיין לא חל עליו אזהרת שבת הבאה, ושרי להפליג בהם.

הרי"ף: ס"ל דאי משום חשש מלאכה או תחומין ודאי היה אסור אף קודם ג' ימים וגם לדבר מצוה לא היה מותר.

אלא דעיקר האיסור משום ביטול מצות עונג שבת דכל ג' ימים הראשונים יש להם צער מחמת נענוע הספינה שגופו משתבר וכדכתיב "יחוגו ינועו כשכור", וגם מחמת סירחון העולה מן הימים המלוחין ואין רוחו חוזרת לבוא עד אחר ג' ימים שהורגל בזה.

תוספות: הטעם שאסרו להפליג בספינה הוא מפני שנראה כאלו צף ושט על פני המים בשבת. וקודם ג' ימים שרי דע"י שהוצרך להפליג זמן הרבה קודם שבת אית ליה היכרא ולא יבוא לעשות חבית של שייטין. (משנ"ב בהקדמה)

הכריע השו"ע – כהרי"ף, אך מ"מ גם הוא ס"ל כהפוסקים דקודם ג' ימים שרי אף במקום שיצטרך אח"כ לבוא לידי חילול שבת ע"י מלאכה. אלא דס"ל שאף אם לא היה בו שום חשש מלאכה ותחומין – אפ"ה אסור משום ביטול עונג שבת לחוד.

לפיכך:

אם הולך לדבר מצוה – מותר להפליג בספינה אפי' בערב שבת. (שו"ע)

« הטעם: דקי"ל דעוסק במצוה פטור מן המצוה. (משנ"ב א')
« אפילו יש מקומות שהמים מועטין פחות מעשרה טפחים – ג"כ מותר לצאת בער"ש בספינה, כיון שהוא לדבר מצוה. (משנ"ב א')

« **להפליג בשבת עצמה לצורך מצוה** – מחלוקת
מג"א: דבשבת אסור להפליג אפילו לדבר מצוה, שהרי לא יוכל לפסוק עמו שישבות ולא ילך.
שערי תשובה: אפילו בשבת מותר לדבר מצוה. (משנ"ב ב')

□ **ופוסק עמו שישבות**, ואם אח"כ לא ישבות אין בכך כלום. (שו"ע)

« **אם אי אפשר לו לפסוק כלל** – מחלוקת
עולת שבת: נסתפק אם אי אפשר לו לפסוק, כגון שהגוי אומר לו שלא ישבות וכהאי גוונא אי מעכב או לא.

א"ר: הכריע דהפסיקה הוא רק למצוה בעלמא ואינו מעכב.

מג"א: הכריע דהוא לעיכובא. (משנ"ב ג' ושעה"צ א')

אבל לדבר הרשות:

• **בתוך ג' ימים** – אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת. (שו"ע)

• **אבל קודם ג' ימים** – מותר. (שו"ע)

« אפי' בספינה שמושכים אותה ע"י בהמות. (רמ"א)

« ואפילו אין בגובה המים י' טפחים.

« ואפילו במקום שיצטרך הישראל לעשות אחר כך מלאכה בשבת להוליך הספינה. (רמ"א)
אבל מ"מ כל מה שיכול לעשות שלא יצטרך בעצמו לחלל את השבת כגון ע"י גוי וכדומה – מחויב לעשות כן. (משנ"ב ט')

• **יום רביעי בשבת** – מחלוקת

מג"א: אסור.

גר"א: הגי' ימים נחשבין עם השבת גופא, וביום רביעי מותר. (משנ"ב ד')

• **וה"ה, קודם יו"ט, דיו"ט ושבת שווין.**

וכן ביו"ט שני – אין מפליגין. (משנ"ב ה')

□ **אם הוא דרך מועט,** כמו מצור לצידון שאין ביניהם כי אם מהלך יום אחד – מותר להפליג בערב שבת בבקר, מפני שאפשר שיגיע שם קודם השבת. (שו"ע)

« וה"ה, אם יש ביניהם מהלך שני ימים – מותר ביום חמישי. (ביאו"ה ד"ה שאין) אך מקום שנהגו שלא להפליג בערב שבת כלל, אפילו דרך מועט, אין מפליגין. (שו"ע)

סעיף ב'

באיזה ים מדובר שאסור?

« **המפליגים בימים המלוחים** – אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת, הטעם משום עונג שבת, שכל שלשה ימים הראשונים יש להם צער ובלבול. (שו"ע)

« **אבל בנהרות שאין שום צער למפליגים בהם:**

• **אם אין ידוע לנו שאין בעומקם עשרה טפחים** – מותר להפליג בהם אפילו בערב שבת. (שו"ע)
הטעם: דכיון דתחומין דרבנן הוא. ואפילו תחומין דיי"ב מיל – תלינן בספיקו להקל. (משנ"ב י"ג)

« ואין צריך לפסוק עמו שישבות. (משנ"ב י"ב)

• **אבל במקום שידוע לנו שמקרקע הספינה לקרקע הנהר פחות מעשרה טפחים:**

□ **אם הוא יושב למטה מעשרה בספינה** – לכו"ע אסור לצאת חוץ לתחום, משום איסור תחומין. (שו"ע)

□ **אך אם יושב למעלה מעשרה** – מחלוקת

מג"א: אפילו אם הוא יושב בספינה במקום גבוה שהוא למעלה מעשרה מקרקעית המים – ג"כ אסור, כיון שהספינה רחבה ארבעה וניחא להילוך, כעומד למטה דמיא.

הרא"ם: מתיר כשהוא יושב למעלה מעשרה טפחים, ואין רגליו תלויות למטה מעשרה טפחים. הכריע המשנ"ב – דיש לסמוך על דבריהם כשהוא צריך לכך. (משנ"ב י"ד)

□ **וכן בספינה שיצטרך הישראל לבוא לידי מלאכה בשבת:**

• **כל שלשה ימים קודם השבת** – אסור, אפילו הם נהרות הנובעים והיא למעלה מעשרה. (רמ"א)

« ואפילו משום מלאכה דרבנן – אסור. (משנ"ב ט"ז)

• **אבל קודם לג' ימים** – מותר. (משנ"ב ט"ו)

□ ואין איסור במה שהבהמות מושכות הספינה בשפת הנהר, ולא דמי להליכה בקרון שאסור. (רמ"א)

סעיף ג'

כשמותר להפליג מערב שבת, אם נכנס בספינה מערב שבת וקנה בה שביתה, ויצא מחספינה – מחלוקת

שו"ע: אע"פ שמפלגת בשבת, מותר דווקא כשלא יצא מהספינה מעת שקנה שביתה.

« אך אם יצא – אסור ליכנס בה בשבת, מפני שנראה כשט על פני המים וזה אסור. (משנ"ב כ"א)

רמ"א: אפילו יצא מן הספינה – מותר. דמאחר שקנה בה שביתה מערי"ש מותר אח"כ ליכנס בה בשבת ולהפליג.

הטעם: דעל ידי זה הו"ל הספינה כביתו, ואינו נראה כשט כשנכנס בה בשבת. (משנ"ב כ"ב)

« ומ"מ, צריך שישב שם כל בין השמשות ולקנין שביתה. (משנ"ב כ"ד)

« ויש שעושין קידוש בספינה, ואח"כ חוזרים לביתם ולנים שם, ולמחר חוזרין לספינה ומפליגין. (רמ"א)

- ❑ **כיצד מדובר** – בנהרות הנובעין דווקא. (ביאור ד"ה וכן)
ובאותם המקומות שמקילין אף בים הגדול – אם רוב הספינה גויים אין למחות בידם. אך כשרוב הספינה יהודים – אסור. (ביאור ד"ה וכן)
- ❑ **גדר קניית השביתה** – היינו שישב שם כל בין השמשות עד שתחשך. (משנ"ב כו)
« ואפילו אם חל יו"ט ערב שבת – מותר לקנות שביתה, ואין בזה משום הכנה מיו"ט לשבת. ואינו מועיל לזה הקנין שביתה שקנה מערב יו"ט. (משנ"ב כ"ג)
- ❑ **שיעור הליכתו בשבת:**
• אם יצא מהספינה וחזר לרמ"א - אינו מועיל הקנין שביתה אלא שיהיה מותר לכוון בספינה בשבת, אבל כשמגיע אח"כ ליבשה אסור לו לזוז מד' אמותיו. (משנ"ב כ"ב)
• אבל אם לא יצא מהספינה מעת שקנה שביתה:
- ❑ כשהיתה הספינה לעולם למעלה מעשרה טפחים – מותר אח"כ לילך במקום שיגיע ליבשה עד אלפים לכל רוח.
- ❑ אך כשלפעמים היתה פחות מעשרה – אסור. (משנ"ב כ"ב)
- ובספינה עצמה – מהלך את כולה, ואפילו אם יצא מבערב לביתו אחר שקנה שביתה – מותר, כיון ששבת באוויר מחיצות מבעוד יום. (משנ"ב כ"ב)

סעיף ד'

- היוצאים בשיירא במדבר** [שהכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם]
- ג' ימים קודם שבת – אסורים לצאת. (שו"ע)
« ואפילו באיסור דרבנן - אסור. (משנ"ב כ"ה)
- וביום ראשון ובשני ובשלישי – מותר לצאת. (שו"ע)
הטעם: משום שהם נקראים על שם שבת העבר, ואין צריך להיזהר עתה שלא יבוא לידי חילול שבת הבא. (משנ"ב כ"ו)
- « ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש – מותר, ואין כאן חילול. (שו"ע)
- « אך כשיוצא בוודאי שיבוא לידי חילול שבת – מחלוקת
רז"ה: מותר בתחילת השבוע לירד לאיזה ענין שיבוא לבסוף לחילול שבת.
רדב"ז: אסור אף בתחילת השבוע. (ביאור ד"ה ופוסק)
הכריע המשנ"ב ובביאור"ה – כרדב"ז, דאסור. (משנ"ב כ"ו וביאור"ה שם)
- « ואסור לו להבטיח לשיירא בעת שישתתף עמו שסייעם בעשיית מלאכה בשבת. (משנ"ב כ"ז)
« ואפילו מלאכה דרבנן – אסור, אף שעל ידי זה תתבטל הנסיעה שלו שלא ירצו להשתתף עמו. (משנ"ב כ"ז)
- « ואפילו אם הוא דבר מצוה – אסור, דהרי הוא מתנה במפורש לחלל את השבת. (משנ"ב כ"ז)

והעולה לארץ ישראל

- אם נזדמנה לו שיירא אפילו בערב שבת – כיון דדבר מצוה הוא, יכול לפרוש, ופוסק עמהם לשבות. (שו"ע)
« והפסיקה הוא לעיכובא לכו"ע. ואם לא יתרצו בזה לא ילך עמם. (משנ"ב וביאור"ה ד"ה ופוסק)
- ❑ ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו – יכול ללכת עמהם חוץ לתחום, מפני פיקוח נפש. (שו"ע)
« אפילו חוץ ליי"ב מיל – ג"כ מותר, עד שיגיע למקום שאין שם חשש סכנת נפשות ויפרד מהם וישבות שם, ויש לו משם אלפים אמה לכל רוח. (משנ"ב ל"א)
- ❑ ואם נכנס לעיר אחת בשבת – מהלך את כולה. (שו"ע)
« ואפילו הניחוהו מחוץ לעיר ורוצה ליכנס לעיר – מותר, דכיון דלדבר מצוה יצא, יש לו אלפים אמה לכל רוח. (שו"ע)

□ **אך היוצא לדבר הרשות:**

- אם יצא מתחילה לדבר הרשות – אין לו אלא ד' אמות. ולא התירו לו להלך את כולה אלא דווקא כשהלך לדבר מצוה גמורה. (משנ"ב ל"ג)
- « **כשהלך לסחורה** – פסק המג"א דחשיב כדבר הרשות, ואינו יכול להלך את כולה. אף דדעת הרמ"א דחשיב כדבר מצוה. (משנ"ב ל"ב)
- « **אך אם יצא קודם ג' ימים אפילו לדבר הרשות** – כיון דהשתא היה צריך לצאת מפני פיקוח נפש, יש לו אלפים אמה לכל רוח. (משנ"ב ל"ג)
- « **אם הלך תוך ג' ימים מפני שסבר שמותר לילך תוך ג' ימים** – הו"ל שוגג, ויש לו אלפים אמה לכל רוח. (משנ"ב ל"ג)

□ **לשם מה עולה לארץ ישראל – מחלוקת**

- מג"א:** היינו דווקא כדי להתיישב בה.
- פמ"ג:** אפילו על מנת להחזיר, דלהלך בה הילוך ד' אמות נמי הוי מצוה. (משנ"ב כ"ח)

□ **היוצא לצורך דבר מצוה שאינה גמורה – מחלוקת**

- רמ"א:** הוי כדבר מצוה, דכל מקום שאדם הולך לסחורה או לראות פני חבריו חשוב הכל דבר מצוה ואינו חשוב דבר הרשות, רק כשהולך לטייל.
- « ועל כן נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספינות והליכת שיירא תוך שלשה ימים, כי חשובים הכל לדבר מצוה – ואין למחות בידן. (רמ"א)
- « **כשהולך לסחורה** – מותר, אפילו אם יש לו מזונות והולך לסחורה להרווחה. (רמ"א ומשנ"ב ל"ד)
- « **כשהולך לגבות מעות מגוי שהוא חולה שאינו גוסס** – מחלוקת
- מג"א:** כל עוד שאינו גוסס לא מקרי פסידא ודאית ואסור.
- א"ר:** מקל בזה, דלא גרע מהולך לסחורה, וע"כ מותר להפליג עבור זה בתוך ג' ימים. (משנ"ב ל"ד)
- « **הליכת שיירא** – מחלוקת
- רמ"א:** חשיב כדבר מצוה.
- מג"א:** הליכת שיירא אין להקל. (משנ"ב ל"ה)
- כמה פוסקים ומשמעות השו"ע:** דצריך מצוה גמורה דווקא. (משנ"ב ל"ו)
- הכריע המשנ"ב – במקום שלא נהגו להקל, אין כדאי לכתחילה להקל. (משנ"ב ל"ו)

סימן רמט

סעיף א'

שיעור החליכה בערב שבת

- כשהוא ביישוב, במקום שיוכל להכין צרכי שבת – אין הולכים בער"ש יותר מג' פרסאות, כדי שיגיע לביתו בעוד היום גדול ויוכל להכין צרכי סעודה לשבת, בין שהולך לבית אחרים בין שהולך לביתו. (שו"ע)
- « **גדר שיעור ג' פרסאות** – מתחילת היום והוא קרוב לשליש היום, כפי מהלך אדם בינוני י' פרסאות ביום. (משנ"ב א')
- « **בנוסע בעגלה או רוכב על סוס דנוסע במהרה** – מחלוקת **פמ"ג**: יוכל ליסע הרבה יותר מג' פרסאות עד שליש היום.
- « **הב"ח**: מקל בנוסע בעגלה ליסע אפילו אחר חצות היום, ובלבד שיעמוד לשבות בעוד היום גדול בכדי שיוכל להכין צרכי שבת. (משנ"ב א')
- « **אם הולך לדבר מצוה** – מותר לילך עד סמוך לערב. (ביאור"ה ד"ה אין)
- « **אם מוליך מזונותיו עמו** – מחלוקת **עולת שבת**: מחמיר בענין זה, אפילו במוליך מזונותיו עימו, דלא פלוג חכמים בזה.
- « **א"ר**: מצדד להקל בזה. (ביאור"ה ד"ה ויוכל)
- « **כיום במדינות אלו** – רוב בני אדם מכינים צרכי שבת ברווח, ולכן אין נזהרין בזה כלל בין כשהולך לביתו או להתארח בבית אחרים. אך מ"מ צריך לזהר לכתחילה. (משנ"ב ג')
- « **אבל אם במקום שהוא שם אי אפשר לו להכין צרכי שבת, או כשאינו מקום יישוב בטוח** – מותר לילך אפילו כמה פרסאות. (שו"ע)
- « **ואם שלח להודיעם שהוא הולך שם לשבת** – מותר לילך כמה פרסאות בכל גוונא. (שו"ע)
- « וגם בזה יזהר שלא יתאחר לבא עד סמוך לערב (משנ"ב ו')

סעיף ב'

קביעת סעודה ומשתה בערב שבת או בערב יו"ט

- אסור לקבוע בערב שבת או בערב יו"ט סעודה ומשתה שאינו רגיל בימי החול. (שו"ע ומשנ"ב ח')
- « **הטעם**:
- א. **שו"ע**: כי כבוד השבת שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול. (שו"ע)
- ב. **מג"א בשם ר"ת**: שמתוך טרדת הסעודה לא יתעסקו בצרכי שבת. (משנ"ב י')
- ג. **פמ"ג**: אין הטעם משום לתאבון, אלא עיקר הטעם הוא מפני שמזלזל בזה כבוד שבת, שעושה ערב שבת שווה בזה לימי השבת. (ביאור"ה ד"ה מפני)
- « **עונש הקובע סעודתו** – איתא בגמרא דהיתה משפחה בירושלים שקבעה סעודתא בער"ש ונעקרה. (משנ"ב ז')
- **וכל היום בכלל האיסור**. (שו"ע)
- **ולאכול ולשתות בלי קביעות סעודה** – אפילו סעודה שרגיל בה בחול, כל היום מותר להתחיל מן הדין. (שו"ע)
- « ואין בכלל זה אם הוא שותה כל כך הרבה מיני משקה עד שיהא שבע – כי הוא בוודאי מקלקל תאוות המאכל והחוש יעיד על זה, וע"כ מצוה להימנע מזה עכ"פ מט' שעות ולמעלה. (משנ"ב י"ד)
- **מט' שעות ולמעלה** – מצוה להימנע מלקבוע סעודה שנהוג בה בחול, מט' שעות ולמעלה. (שו"ע)
- « **ואם התחיל** – אינו מפסיק. (משנ"ב טז)
- « **ומ"מ בימות החורף בזמן שהימים קצרים מאד** – מצוה להימנע מלקבוע סעודה הרגילה אפילו קודם ט' שעות כל שהוא משער בנפשו, שעל ידי זה לא יהיה תאב לאכול בלילה. (משנ"ב י"ז)
- « **סעודת פורים** – בדיעבד יוכל לעשותה אפילו ממנחה ולמעלה. (ביאור"ה ד"ה מותר)
- « **מעט פת** – מותר בכדי להשקיט רעבונו, ואינו בכלל קביעת סעודה. ולא נאסר אלא כדי שביעה כרגילותו בחול. (ביאור"ה ד"ה מלקבוע)

סעודת מצוה שזמנה ערב שבת

□ בסעודת ברית מילה או פדיון הבן – מותר. (רמ"א)

- « בכל ברית מותר, אפילו אם אינה בשמיני ללידתו. (משנ"ב י"ב)
- « וכן בפדיון הבן אפילו עבר זמנו – מותר לעשות ג"כ הסעודה. (משנ"ב י"ב)
- « **ומ"מ, לכתחילה מצוה להקדימה בשחרית משום כבוד שבת**, ובדיעבד יכול לעשותה אפילו ממנחה ולמעלה. (משנ"ב י"ג)
- « **אם באכילתו בסעודת המצווה לא יוכל לקיים סעודת שבת בלילה מפני אכילה גסה** – מחלוקת **לבוש**: אין לחוש לזה, כיון שהוא עוסק עתה בסעודת מצוה, ויקיים למחר הג' סעודות. ומ"מ אם אפשר לקיים שתייהן מוטב.
- ביאו"ה**: יש לו להימנע מלאכול הרבה כדי שלא יבא לידי ביטול סעודה בלילה, שהרי סעודת שבת בלילה היא חובה מצד הדין, מה שאין כן בסעודת ברית ופדיון שאין אלא מצוה בעלמא ולא חיובא. (ביאו"ה ד"ה מותר)

□ בסעודת אירוסין

- **אם אירס קודם לכן** – אסור לעשות הסעודה בערב שבת. (שו"ע ומשנ"ב ט')
- **אבל אם אירס בערב שבת** – מותר לעשות הסעודה. (משנ"ב ט')
- « ולכו"ע מותר לארס בערב שבת, וממילא מותר לעשות סעודה ג"כ. (ביאו"ה ד"ה ואפילו)
- **בסעודת נישואין** – כשהיו הנישואין בער"ש – מותר לעשות הסעודה ג"כ. (משנ"ב ט')
- « ומ"מ לכתחילה טוב ונכון אם אפשר לדחות הסעודה למחר או יום אחר אפילו באירס בער"ש. (משנ"ב ט')
- **בסעודת שידוכין** – לא הוי סעודת מצוה. (משנ"ב ט')
- « והמנהג לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים - לא מיקרי סעודה. (משנ"ב ט')
- **בסעודת סיום מסכת** – מותר כסעודת פדיון וברית. (ביאו"ה ד"ה או)

- **אם הוא עשיר ביותר ועושה בכל יום סעודה רחבה כמו בשבת** – מ"מ בערב שבת יש למנוע מלעשות כן כדי שיאכל לתאבון בלילה.
- « וכן איש כזה צריך לעשות בשבת שינוי בסעודת היום, להקדים או לאחר, כדי שיהא מנכר יום השבת משאר ימי השבוע. (ביאו"ה ד"ה שאינו)

□ אכילת מיני מזונות וגרימזל בשבת קודם הסעודה – מחלוקת

- אור זרוע ומג"א**: אסור לאוכלם בשבת קודם הסעודה, כיון שמצוה לאכול סעודת שבת לתאבון, ושוב לא יוכל לאכול עיקר סעודת שבת לתאבון. [והרי שעיקר הסעודה הוא לחם].
- ד"מ**: אין לחוש לאכילת הלחם בתיאבון. (ביאו"ה ד"ה מותר)
- « לכו"ע, נכון להדר שלא למלא כרסו משארי אכילות קודם סעודת הפת. (ביאו"ה שם)
- הכריע הביאו"ה – דנהגו העולם להקל בשחרית כדעת הד"מ ואוכלין מיני מזונות לאחר קידוש קודם הסעודה, ואין למחות ביד המקילין. ומ"מ יש אנשי מעשה שמחמירין לעצמן במקום דאפשר כדעת המג"א. ותיכף אחר הקידוש נוטלין לידים ומברכין על הפת ואוכלין הכל בתוך הסעודה. (ביאו"ה שם)

סעיף ג'

תענית בערב שבת

מחלוקת

- שו"ע**: דרך אנשי מעשה להתענות בכל ערב שבת. (שו"ע)
- הטעם: כדי שיהיו תאבים לאכול בלילה. (משנ"ב י"ח)
- ב"ח ומג"א**: אין להתענות בערב שבת כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. (משנ"ב י"ח)
- **לכו"ע - אם הוא איסטניס כל כך שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בלילה לתאבון**, אז מנהג טוב הוא אם אין מזיק לו התענית. (משנ"ב י"ח)

סעיף ד'

אם קבל עליו להתענות בערב שבת

□ עד מתי צריך להתענות – מחלוקת

שו"ע: צריך להתענות עד צאת הכוכבים.

« וא"כ פירש בשעת קבלת התענית עד שישלים הצבור תפילתו. (שו"ע)

« **אך אם חיוב התענית היה עליו מכבר ורצה לפרוע בתענית ערב שבת** – אינו יוצא בזה, כיון שלא השלימו כדין וצריך לצום יום אחר. (ביאור"ה ד"ה אם לא)

י"א ברמ"א [ר"מ והגהות מיימוני]: שלא ישלים, אלא מיד שיוצאים מבית הכנסת, יאכל.

« ומיירי אפילו בתענית ציבור. (משנ"ב כ"א)

« ועל ידי שמתענה עד אחר קבלת שבת נקרא שהשלים תעניתו. (משנ"ב כ"א)

הכריע הרמ"א - בתענית יחיד – לא ישלים, וטוב לפרש כן בשעת קבלת התענית. ובתענית צבור – ישלים.

« **זמן היציאה מבית הכנסת** – מפלג המנחה ואילך. (משנ"ב כ"א)

אבל קודם לזה – אף שקבל שבת קודם תפילת ערבית אחר מנחה – לא מהני, ואסור לטעום

אז. (שעה"צ כ"ה)

□ **לכו"ע – אם תאב לאכול** – אין נכון להמתין מעת בואו מבית הכנסת עד צאת הכוכבים אם תאב

לאכול ומתעכב מחמת התענית. (ביאור"ה ד"ה וי"א)

□ **לכו"ע – תיכף משקעה החמה** הוא כבר קיבל עליו שבת, ואף שלא התפלל עדיין מקרי על ידי זה

ג"כ השלמה. (ביאור"ה ד"ה וי"א)

□ **לכו"ע – מי שאסר על עצמו לאכול יום ראשון בלשון נדר** – אסור עד שתחשך, שאז כלה היום.

[ולא התירו אלא רק במי שקבל התענית שלא בלשון נדר רק בסתם קבלת תענית]. (ביאור"ה ד"ה וי"א)

□ **בתענית צבור** – מחלוקת

רמ"א: ישלים. (רמ"א)

« ואפילו תנאי לא מהני, דלאו בדידיה תליא מילתא. (משנ"ב כ"א)

לשו"ע: אם ירצה להשלים – רשאי. (ביאור"ה ד"ה אם לא)

מהרי"ל: לעצמו היה מחמיר להשלים. אך לעלמא היה מורה דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. (ביאור"ה

ד"ה אם לא)

□ **אך צבור שגזרו על עצמן תענית מחדש בשביל איזה ענין** – לא חמירא כ"כ, ומהני תנאי. (משנ"ב כ"א)

□ **אם מתענה בכל ער"ש, והשלים פעם ראשון** – צריך לנהוג כן לעולם. (משנ"ב כ"ב)

« אך מי שמצטער – יש להקל תכף אחר יציאתו מבית הכנסת אף שהיום גדול. (שעה"צ ל')

« ולכתחילה, יותר טוב שלא ישלים בפעם ראשון כשחל בער"ש. (משנ"ב כ"ב)

« **ואם בתחילה כשהתחיל להתענות יום שמת בו אביו ואמו או ער"ח ושאר תעניות הנ"ל חל**

בחול [והרי השלים בחול בעבר] – מחלוקת

רש"ל וב"ח: ס"ל דאפילו כשיארע אח"כ בער"ש – ג"כ צריך להשלים עד צאת הכוכבים,

דמסתמא דעתו להתנהג כן.

ט"ז וא"ר: חולקין ע"ז וס"ל דמסתמא לא קבל על עצמו להשלים אף בער"ש. (משנ"ב כ"ב)

והכריע המשנ"ב – דמצטער יוכל לסמוך על המקילים. (משנ"ב כ"ב)

« **לכו"ע** – אם התנה בפירוש שאין דעתו להתנהג כן לעולם – מועיל לו. (משנ"ב כ"ב)

□ **אם הוא תענית חלום** – מחלוקת

שו"ע: צריך להתענות עד צאת הכוכבים.

יש מהפוסקים במשנ"ב: שחולקין וסוברין דגם בתענית חלום די להמתין עד שיצא מבהכ"נ ערבית,

דבזה מקרי השלמה.

הכריע המשנ"ב – כשו"ע דאין להקל בזה, דכיון שהוא מפני הסכנה לבטל ולבער חלום רע, שמא לא יועיל

לבטלו אם לא ישלים עד הלילה. (משנ"ב כ"ג)

סימן רנ

סעיף א'

השכמה לחכנת צורכי שבת

פסק השו"ע – ישכים בבוקר ביום ששי להכין צרכי שבת.

□ הטעם – מחלוקת

רש"י וטור: הכנה דומיא דהבאה, דכתיב "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו" – ולומד הכנה דומיא דהבאה, והבאת המן הלא היתה לאלתר בבוקר.

והוא זמן שלוש שעות על היום. (ביאורי"ה ד"ה ישכים)

« והיינו מיד אחר קריאת שמע ותפילה. (משנ"ב א')

« **ואם הוא רגיל ללמוד** אחר התפילה שיעור קצוב, או שלומד עם רבים – אל יבטלנו. (משנ"ב א')

ט"ז: דכתיב "והיה" – אין והיה אלא מיד. (ביאורי"ה ד"ה ישכים)

והוא זמן השכמה יותר בהקדם – אפילו קודם קריאת שמע ותפילה אם אפשר. (ביאורי"ה ד"ה ישכים)

לכו"ע – אם רגילין למכור בבוקר השכם קודם התפלה ולא ימצא לקנות אחר התפלה – יקנה ואח"כ יתפלל. אך יראה לקרות קרי"ש מקודם. (משנ"ב א')

« **ואם רגילים למכור בבוקר קודם זמן לימודו** – בעל הבית הרוצה ליכנס ללמוד בישיבה ואין לו

בביתו מי שיכין עבורו – אין לו ליכנס, ויקבע לימודו אחר הקנייה, דהוי ליה דבר שאין לו קצבה.

אבל הרב הלומד עמהם – אין לו לבטל לימודו בעבור זה. (משנ"ב א' ושעה"צ א')

□ תפילה בציבור או הכנות לשבת – מחלוקת

סדר היום: אם הציבור מתפללין – לא יפרוש מן הציבור.

ביאורי"ה: תפילה בציבור דרבנן ואינה דוחה הכנה לשבת שהיא דאורייתא. (ביאורי"ה ד"ה ישכים)

□ זמן ההכנות – ביום שישי. (שו"ע)

« אך בדבר שצריך הכנה רבה כמו בשר למלוח וכדומה – יש לקנות ביום חמישי.

אך אם הבשר שמוצא ביום חמישי הוא כחוש, ויש ספק שימצא ביום שישי שמן טוב – ימתין על יום שישי.

ומסתבר דבימים הקצרים כל מה שיכול להקדים ההכנה ביום חמישי עדיף. (משנ"ב ב')

□ מצוה בו יותר מבשלוחו

ואפילו יש לו כמה עבדים לשמשו – ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו.

כי רב חסדא היה מחתך הירק דק דק, ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים, ור' זירא היה מדליק האש, ורב נחמן היה מתקן הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול. (שו"ע)

ומהם ילמד כל אדם, אפילו החשוב ביותר, ולא יאמר: לא אפגום כבודי, כי זהו כבודו שמכבד השבת. (שו"ע ומשנ"ב ד')

הטעם: דמצות כבוד שבת מוטל על כל אדם, ומצוה בו יותר מבשלוחו. (משנ"ב ג')

« **קשה**, הרי אין מבטלין התלמוד כשיכולה המצוה להתקיים ע"י אחרים?

א. י"ל, דדווקא מצוה שאין מוטלת על גופו כגמילות חסד – אין מבטלין. משא"כ בכבוד שבת שהיא מצוה המוטלת על גופו, וממילא מצוה בו יותר מבשלוחו.

ב. עוד י"ל, דדין כבוד שבת שונה דחמירא. מה שאין כן בשאר מצוות. וצ"ע. (שעה"צ ט')

דיני כבוד שבת נוספים:

• יש להשחז' הסכין בערב שבת, כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה. (רמ"א סעי' א')

• **ירבה בבשר ויין ומגדנות** כפי יכולתו. (שו"ע סעי' ב')

• **טוב שיאמר על כל דבר שקונה – זהו לכבוד שבת!** כי הדיבור הוא פועל הרבה בקדושה. (משנ"ב ב')

• אע"פ שהכין בהשכמה – **מצוה היא לכתחילה שיוסיף גם בין השמשות**. (משנ"ב ב')

• **דבר שאינו שכיח לקנות כשיזדמן לו דבר שלא יהיה נפסד אזי יניח אותו לשבת**. (משנ"ב ג')

• **מצוה לטעום מכל תבשיל בער"ש**, כדי לתקן יפה כהוגן. (משנ"ב ג')

« דהטעימה בשבת מכל מין בודאי היא מצוה, ורמז לזה טועמיה חיים זכו. (משנ"ב ג')

- **יהרהר בתשובה** ויפשפש במעשיו בכל ערב שבת. (משנ"ב ג')
- הטעם: כי שבת מקרי כלה מלכתא וכאלו מקבל פני המלך ית"ש, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבלויי הסחבות של חלאת העונות. (משנ"ב ג')
- **יש לפנות קורי עכביש** מהבית בער"ש. (משנ"ב ג')
- **כ"ש שצריך לכבד הבית** מהאבק והעפר מבעוד יום וזהו הכל בכלל כבוד שבת. (משנ"ב ג')
  - « וידמה בדעתו כאלו יבוא אליו להתאכסן מלך ב"ו - כמה מכבד הבית לכבודו, וכ"ש שבת מלכתא. (משנ"ב ג')
  - « וראיתי אנשי מעשה גדולי תורה שהיו מכבדין הבית בעצמן בימים הקצרים כדי שלא יתחלל שבת. (משנ"ב ד')

סימן רנא

סעיף א'

העושה מלאכה בערב שבת מן חמנחה אינו רואה סימן ברכה

□ **גדר האיסור** – מחלוקת

רמב"ם: איסור גם כן יש בזה, רק שאינו חמור האיסור כשאר איסורי שבות שהיה חייב על זה מכת מרדות.

ט"ז: אין בו איסור, אלא רק שאינו רואה סימן ברכה. (ביאור"ה ד"ה העושה)

□ **מאיזה מנחה** – מחלוקת

טור ומרדכי: כבר ממנחה גדולה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה.

רש"י: ממנחה קטנה. (שו"ע)

הכריע המשנ"ב – דהסומך על המקילין לא הפסיד. (משנ"ב ג')

□ **וכל זה בעושה מלאכת עצמו. אבל פועל הנשכר אצל בעה"ב בסתם** – זמנו הוא סמוך לשקיעת החמה.

« **א"כ** במקום שיש מנהג קבוע לפסוק מקודם – דאסור. (משנ"ב ג')

□ **ודווקא כשעושה המלאכה דרך קבע**, אבל אם עושה אותה דרך עראי, לפי שעה, ולא קבע עליה –

מותר. (רמ"א)

« ואפילו עושה בשכר דרך עראי – מותר. (משנ"ב ד')

« ולכן מותר לכתוב אגרת שלומים וכל כיוצא בזה. (רמ"א)

□ **פועלי שדה** – צריכין לשבות במנחה גדולה. (ביאור"ה ד"ה ויש מפרשים)

« ובזמננו – לא נהגו כך, כיוון שאנשי ביתו מכינין לו צרכי שבת.

ומ"מ, ירא שמים יראה לפסוק ממלאכתו שבשדה עכ"פ בזמן מנחה קטנה.

ורבים מחמירים אף ממלאכתו שבבית. (ביאור"ה ד"ה ויש מפרשים)

□ **פרקמטיא** – מחלוקת

מג"א: מותר, דאינו בכלל מלאכה.

א"ר: חלקו עליו. (ביאור"ה ד"ה העושה)

« וצידד הפמ"ג – דאין צריך להחמיר ממנחה גדולה, אך ממנחה קטנה דינו כשאר מלאכה אף

למג"א. (משנ"ב וביאור"ה ד"ה העושה)

□ **ומ"מ זמן סגירת החנויות** – הוא קודם זמן הדלקת הנרות. דאין בו איסור בכל גווני. (משנ"ב א' וביאור"ה

ד"ה העושה)

סעיף ב'

תיקון בגדי וכלי לצורך שבת

פסק השו"ע – לתקן בגדיו וכליו לצורך שבת – מותר כל היום.

« **לתפור בגדים מחדש** – מחלוקת

א"ר ופמ"ג: אפילו לתפור מעשה אומן – מותר.

גר"א: מותר רק מעשה הדיוט [דמשמע דדעתו דגם כאן כן הוא]. (ביאור"ה ד"ה לתקן)

□ **וה"ה, בגדי חבירו** – מותר, אם הוא לצורך שבת. (רמ"א)

□ **אך אינו נוטל עליו שכר**. (רמ"א)

« **ואם הוא עני שאין לו מה יאכל** – מותר אפילו בשכר. (משנ"ב ה')

« ואפילו יש לו לחם, רק הוא צריך לצרכי שבת לענגו בבשר ודגים ומשקין טובים –

מותר. (משנ"ב ה')

« וכן אפילו בעצמו כבר הכין, רק שצריך כדי ליתן לשכירו לצורכי שבת – ג"כ מותר.

(שעה"צ ו')

« **אם הוא רואה שאם לא יביא לו הבגד על שבת יפחות לו משכירותו מכפי המקח הנהוג** – הוי בכלל דבר האבד ומותר.
ומי הוא בעל מלאכה ירא ה', יראה לזרז עצמו שלא יגיע למידה זו להצטרך לעשות עד סמוך לשקיעת החמה. (ביאור"ה ד"ה ואינו)

□ **כתיבת ספרים** – מי שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו – מותר כל היום. (שו"ע)
« אבל אסור לכתוב לחבירו בשכר. (רמ"א)
« לכן יזהר ג"כ הכותב סת"ם שלא יכתוב בשכר. (משנ"ב ו')

□ **מסתפרין כל היום** – מחלוקת
רמ"א: מותר לספר אפילו מספר ישראל.
הטעם: דנראה לכל שעושה המסתפר לצורך שבת - ולכן שרי, ולא דמי לתיקון בגדים שאסור בנטילת שכר, דהתם אין ניכר בפעולה שהוא לצורך שבת. (משנ"ב ז')
« אפילו אם הספר נוטל שכר – מותר. (משנ"ב ז')
« ויזהר שלא לספר גוי, דהוא בוודאי אינו מסתפר לצורך השבת. (משנ"ב ז')
מג"א בשם האר"י ז"ל: שהיה נזהר שלא לגלח אחר מנחה אפילו בערב שבת. (משנ"ב ז')
« **וצידד הגר"א** - דיש ליזהר ממנחה ולמעלה אפילו בחינם, כי היא תמיד מלאכת אומן. (ביאור"ה ד"ה ומסתפרין)
וצידד המשנ"ב – **דהעולם שאינם נזהרים בזה** אפילו אחר שהגיע זמן מנחה קטנה – י"ל דכיון שקוראין לבהכ"נ, לא חיישינן שיעבור על ידי זה זמן התפלה. (משנ"ב ז')

□ **יש לאדם למעט קצת בלימודו בער"ש, כדי שיכין צרכי שבת.** (רמ"א)
« אך אם רגיל ללמוד דבר שיש לו קצבה או שלומד עם רבים – אל יבטלנו. (משנ"ב ח')
« אם יש לו משרת שיכין בשבילו - אין צריך. אך מ"מ צריך לתקן איזה דבר לכבוד שבת. (משנ"ב ט')

סימן רנב

סעיף א'

מלאכה חגגת מאלו בשבת

מותר להתחיל במלאכה בער"ש סמוך לחשיכה, אע"פ שאינו יכול לגמרה מבעוד יום והיא נגמרה מאלו בשבת. (שו"ע)

כגון:

לשרות דיו וסממנים במים והם נשרים כל השבת – מותר. (שו"ע)

גדר החיוב בשבת עצמה – מחלוקת

י"א במשנ"ב: שאסור משום מגבל, שמערב הדיו והמים יחד.

רמב"ם: אסור משום צובע. (משנ"ב א')

לתת אגודות של פשתן לתנור כדי שיתלבנו – מותר. (שו"ע)

ואפילו אינה טוחה בטיט, דלא חיישינן שמא יגלה ויחתה, כיון שהרוח קשה להן. (משנ"ב ב')

לתת צמר לתוך היורה:

• שאינה על האש והיא טוחה בטיט – מותר. (שו"ע)

• אך אם היא על האש – אסור שמא יחתה. (שו"ע)

• וכן אף אם אינה על האש – אם אינה טוחה בטיט – אסור, שמא יגיס בה בכף. (שו"ע)

והמגיס בקדרה, אפילו אינה על האש – חייב משום מבשל, דע"י הגסה בקדירה רותחת מתקרב הבישול במהרה. (שו"ע ומשנ"ב ה')

אך יש הבדל בין הגסה ביורה להגסה בקדירה – דבקדירה אם היא מבושלת כל צרכו תו

לית ביה איסורא. ואלו ביורה אסור בכל גוונא להגיס בה. וע"כ אסור לתת צמר ליורה

רותחת סמוך לחשיכה כשאינה טוחה אף שיש שהות לקלוט הצבע מבעוד יום שמא יגיס

משחשיכה. (משנ"ב ו')

לפרוס מצודות חיה ועופות ודגים והם ניצודים בשבת – מותר. (שו"ע)

ומותר למכור לגוי ולחטעניו סמוך לחשיכה

האם צריך שגם יצא מביתו מבעוד יום – מחלוקת

שו"ע: אין מותר אלא יצא מפתח ביתו מבעוד יום.

הטעם:

א. כדי שלא יהיה נראה שהישראל ציווהו להוציא לחוץ.

ב. שלא יחשדו את הישראל שמכר לו בשבת או משכנס בידו. (משנ"ב ט')

אך אם אין שהות לזה, או שהגוי מתנה עמו שייקח ממנו בשבת – אף המכירה אסורה. (משנ"ב ח')

אסור אפילו בעיר המוקפת חומה או מקום שיש עירוב. (משנ"ב ט') [דלא כחיי אדם שמתיר

במקום צורך גדול למסור לו במקום שיש עירוב. (שעה"צ יז)]

יש מתירין ברמ"א: שיוציא הגוי בשבת אם יחד לו הגוי מקום מבעוד יום בבית ישראל. (רמ"א)

הטעם: דהוי כאלו כבר מונח בביתו של גוי. (משנ"ב י')

הכריע הרמ"א – דיש להחמיר.

הטעם: כדי שלא להרגיל הגוי בכך. (משנ"ב י"א)

וצידד המשנ"ב – דמדינא אין להקל בזה אלא במקום הפסד וצורך גדול. (משנ"ב י"א)

הטעם:

א. דלא מהני בייחד לו מקום.

ב. דהרואה סבור שישראל ציווהו להוציא. (משנ"ב י"א)

ואם הגוי אלם – יש להתיר אפילו בלא ייחד לו מקום, דבכה"ג לא גזרו חכמים. (משנ"ב י"א)

אם השכיר את החדר לגוי בפרוטה על משך יום השבת – מחלוקת

עולת שבת: אין להחמיר כלל ערב שבת.

מג"א ושאר אחרונים: אפילו בשכירות החדר אין לסמוך להקל. (משנ"ב י"א)

אם הגוי השאיר החפץ אצלו ובא בלילה ללוקחו – יש להקל בשעת הדחק ליתן לו אפילו אם

איננו אלם. (ביאור"ה ד"ה מבעוד)

סעיף ב'

אם קצץ לו דמים, או שעושה לו בטובת הנאה

מותר ליתן בגדיו לכובס גוי, ועורות לעבדן, סמוך לחשיכה אם קצץ לו דמים או שעושה אותם בטובת הנאה. (שו"ע)

הטעם: דכיון שקצב לו דמים בעד מלאכתו ואינו מקפיד עליו שיעשנו תיכף - תו כי קעביד ביום השבת אדעתיה דנפשיה קעביד למהר להשלים מלאכתו. (משנ"ב י"ב)

« ואין חילוק בין אם הגוי עושה גמר מלאכה בכלי, ובין אם הגוי עושה כל הכלי בשבת. וכן אין חילוק בין אם העצים והמטוה הוא של ישראל, או שבקשהו שיעשה הכל משלו. (ביאורי"ה ד"ה ליתן)

אך בתנאי:

א. **שלא יאמר לו לעשות בשבת.** (שו"ע)

« ואפילו בנותן לו כמה ימים קודם - אסור. (ביאורי"ה ד"ה והוא)
« וכן אם אמר לכובס ראה שאני צריך להם במוצ"ש, כגון שרוצה ליסע מיד במוצ"ש - אסור אפילו בקצץ. (משנ"ב טז)

ב. **וגם שיעשה הגוי המלאכה בביתו, ולא בבית הישראל.** (שו"ע)

הטעם: דאז מחזי כאלו הוא עושה בשליחות ישראל. (משנ"ב י"ז)
« ובבית ישראל אסור אפילו אם הוא דבר שמנהג כל בני העיר ליתנו בקבלנות ולא אתו למחשדיה בשכיר יום - ג"כ אסור, מטעם זה דיאמרו שציווהו לעשות בשבת. (משנ"ב י"ז)

□ **ואם לא קצץ - אסור בערב שבת.** (שו"ע)

« **אך ברביעי וחמישי** - יש להקל. (ביאורי"ה ד"ה אסור)
« **ואם התנה עמו שיתן לו שכר** ויתפשר עמו, אע"פ שלא פירש כמה יתן לו - דינו כקצץ. (משנ"ב י"ד)
« **ובזמן הזה סתם כלים לכובס** - דינו כקצץ, דקצבתו ידועה, ולכן המנהג פשוט ליתנם ער"ש סמוך לחשיכה. (משנ"ב י"ד)

« בכוונת המג"א ישנם ב' ביאורים:

א. דבזמן הזה כלים לכובס קצבתו ידוע ולא יסבור הגוי שיתן לו דבר מועט.
ב. לענין כביסה קצבתו ידוע לכל וסומך הגוי שישלם לו כפי הקצבה הידועה בזה.
« צידד הביאורי"ה - דלמעשה צ"ע בזה. (ביאורי"ה ד"ה אם קצץ)

« **דבר הידוע שלעולם נותנין שכר על מלאכה זו** - מחלוקת

חיי אדם: דינו כקצץ.

ביאורי"ה: צריך שיקצוץ ממש. (ביאורי"ה ד"ה אם קצץ)

□ **כשיש שהות לגמרה מבעוד יום** - מותר אפילו בער"ש, ואפילו לא קצץ לכו"ע. (משנ"ב י"ט)

□ **אם עושה לו בחנם, דהיינו בטובת הנאה** - מחלוקת

שו"ע: דינו כקצץ ומותר.

י"א ברמ"א: דינו כלא קצץ. (שו"ע רמ"א ומשנ"ב כ')

□ **לכו"ע - אם הגוי בעצמו מתחיל עם הישראל לומר שיעשה לו בחנם** - לכו"ע אז ודאי דעתו על הטובה שקיבל ממנו מכבר ודינו כקצץ. (משנ"ב כ"א)

□ **ואם ראוהו עושה מלאכתו בשבת:**

« **אם היה עושה בטובת הנאה** - צריך לומר לו שלא יעשה בה בשבת. (שו"ע)

הטעם: שאז נראה שמדעתו עושה, כיון שלא מקבל שכר על זה, ואומר לו שלא יעשה. (משנ"ב כ"ב)
« ואפילו נתנם לו כמה ימים לפני שבת - צריך לומר לו שלא יעשה בה בשבת. (רמ"א)

« **אבל אם התנה עמו מתחילה ליתן לו שכרו**, אף שלא פירש לו סך ידוע - אין צריך למחות בידו, דבעידיה קעסיק. (משנ"ב כ"ב)

« ויש מקילין עוד יותר, שכל שעושה בשכר, אף שלא התנה עמו כלל אודות השכר - אם היה זה בדרך היתר, דהיינו שהיה כמה ימים לפני שבת, או שמסר לו בער"ש והיה שהות לגמרו קודם השבת - אין צריך למחות בו כשרואה שעושה בשבת, דכיון שעושה עכ"פ בשכר אמרינן דבעידיה קעסיק. (ביאורי"ה ד"ה ואם)

וְאִם הָגוּי הַתַּחֲחִיל בְּעֲצָמוֹ לומר שיעשה לו טובה – מחלוקת

ד"מ: דינו כקצץ, ואין צריך למחות בו.

לשו"ע: צריך למחות בו. (ביאורי"ה בטובת הנאה)

□ ואם היה הגוי שכיר יום אצלו בימי החול – והוא רוצה עתה ג"כ לעשות מלאכתו בביתו בצנעה, צריך לילך ולמחות בידו, כיון שנודע לו, אע"פ שאין עושה לפניו. (משנ"ב כ"ג)

□ אם מצוה לגוי לעשות לו מנעלים וראהו עושה בשבת – אפילו לא קצץ – אין צריך למחות בידו, דהא אכתי לא נקרא שם ישראל עליהם, ואם ירצה הגוי – מוכרם לאחר. ולזה יעשה מנעלים אחרים וא"כ לאו בדידיה קעסיק. (משנ"ב כ"ג)

סעיף ג'

אם חיתתה מלאכה מפורסמת וידוע שחיא של ישראל, ועושה אותה במקום מפורסם

פסק השו"ע – אם היתה מלאכה מפורסמת וידוע שהיא של ישראל, ועושה אותה במקום מפורסם – טוב להחמיר ולאסור.

אבל לכתחילה רשאי לתנו לו, ולא חיישינן שיעשה בשבת. (ביאורי"ה ד"ה טוב)

« אך אם הוא יודע ודאי שיעשה בשבת במקום מפורסם – אסור לתנו לו.

ורק בספק שמא לא יעשה בשבת – מותר. (ביאורי"ה ד"ה טוב)

□ החלוקים שניכרים שהם של ישראל והגוי מכבסן על גבי הנהר שהוא מקום גלוי ומפורסם – מחלוקת מג"א: צריך למחות בידו כשרואהו בשבת.

תוספת שבת וחיי אדם: אין צריך למחות, דלא שייך בזה חשדא. (משנ"ב כ"ה) הטעם:

א. תוספת שבת: דלא נודע של מי הוא.

ב. חיי אדם: כיון שידוע שמנהג כל בני העיר ליתן כלים לכובס בקבלנות, אין בזה חשדא

משום שכיר יום. (משנ"ב כ"ה)

סעיף ד'

כשקצץ וגמר הגוי המלאכה בשבת

מחלוקת

שו"ע: כל שקצץ אע"פ שיעשה הגוי מלאכה בשבת – מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת עצמה, דכל שקצץ, אדעתיה דנפשיה קא עבד.

« ולא דמי להדליק הנר בשביל ישראל! דהתם הדלקתו בשבת היה כדי שישתמש בו הישראל

עכשיו ולכן אסור. (משנ"ב כ"ז)

רמ"א: אסור ללבושו כל שידוע שהגוי גמרו בשבת.

הטעם: דאסור לישראל ליהנות מהמלאכה בשבת בכל גווני כיון שמ"מ נעשה המלאכה בשבילו.

(משנ"ב כ"ח)

« וצריך הוא להמתין במוצ"ש בכדי שיעשה. (רמ"א)

« אך בשני ימים טובים של גלויות – אם עשה הגוי בראשון – מותר בתחילת יום שני בכדי

שיעשה ממה נפשך. (משנ"ב כ"ט)

□ כשנעשה לאחרים – מחלוקת

משנ"ב: אין חילוק בכל זה בין מי שנעשה בשבילו בין לאחרים.

א"ר: הקל לאחרים בקצץ. (משנ"ב כ"ט)

□ לכו"ע – אם צריך אליו בשבת – יש להקל. (רמ"א)

□ לכו"ע – אם יש לתלות שנגמר בערב שבת – מותר בכל ענין. (רמ"א)

« וכן אם היה המנעל מתוקן בער"ש רק שתקנו והחליקו בשבת – מותר. (משנ"ב ל')

- לכו"ע - אם ישראל אמר לגוי סמוך לחשיכה מדוע לא גמרת מלאכתי, והשיב לו אעשה זאת למענך בשבת – אפילו לדעת השו"ע אסור ללבוש בשבת [כמו גבי נר]. (משנ"ב כ"ז)
- לכו"ע - אם הוא מלאכה דרבנן – אין להחמיר. ולא נחלק הרמ"א אלא דווקא אם הוא מלאכה דאורייתא. (ביאו"ה ד"ה שהאינו יהודי)

- ודווקא אם שיגר לו הגוי לביתו. אבל אסור ליקח כלים מבית האומן בשבת ויו"ט. (רמ"א)
- הטעם: מפני מראית העין. (משנ"ב ל"א)
- « ואפילו אם לא יביאם בידו אלא ילבשם שם בבית הגוי – ג"כ אסור מטעם זה. (משנ"ב ל"א)
- להביאו ע"י גוי לבית ישראל – מחלוקת
- פמ"ג ומשנ"ב: אסור להביאו, דעובדא דחול הוא.
- א"ר וחמד משה: מקילין להביאו ע"י גוי. (משנ"ב ל"א ושעה"צ כ"ח)
- « ואם אינו מאמינו שיונח אצלו עד לאחר שבת, אם גם הוא צריך לבגד לצורך שבת – יש להקל בזה שיביאו בצנעה לתוך ביתו. (ביאו"ה ד"ה בשבת)
- « וה"ה שגם מבית אומן ישראל – אסור להביאו. (ביאו"ה ד"ה מבית האומן)
- אם הוא לצורך שבת – מחלוקת
- לטעם הנימוק"י ור"ן דהוא מפני מראית עין: אין חשש לחשדא זו באומן ישראל.
- לטעם דרש"י דהוא משום טורח: כאן שהוא לצורך שבת - לא חיישינן לטורח.
- לטעם התוספת שבת ופמ"ג דהוא משום עובדא דחול: אסור גם בזה.
- וסיים הביאו"ה – דצ"ע. (ביאו"ה ד"ה מבית האומן)
- וכל זה בכלים שעשה לישראל. אבל גוי שעושה מנעלים על המקח – מחלוקת
- רמ"א: מותר לישראל המכירו לילך וליקח ממנו בשבת ולנועלם, ובלבד שלא יקצוץ עמו דמי המקח.
- הטעם: דהא אדעתיה דנפשיה עבד בשבת. (משנ"ב ל"ג)
- דלא שייך בזה אף שהוא הולך אצלו, משום דכיון שהכל יודעים שהגוי רגיל לעשות לעצמו בשביל מקח - תו ליכא משום מראית העין שיאמרו שציווה לו לעשותם. (משנ"ב ל"ג)
- « ודווקא בעיר שרובה גויים – מותר. (משנ"ב ל"ג)
- « לענין מוקצה אם גמרן ביו"ט – נחלקו בזה הפוסקים. (ביאו"ה ד"ה מותר לישראל)
- מג"א ותוספת שבת: חלקו על דבריו, וס"ל דגם בזה אסור לילך אצלו וליקח ממנו כמו משאר אומן. (משנ"ב ל"ג)
- אך אם הגוי הוא חנווני שאינו אומן – מחלוקת
- משנ"ב: אפשר דיש להקל.
- התו"ש והפמ"ג: מפקפקים בזה, דהוי עכ"פ עובדא דחול. (משנ"ב ל"ג)

סעיף ה'

מלאכות הנמשכות לתוך חשבת

- מותר לפתוח מים לגינה והם נמשכים והולכים בכל השבת. (שו"ע)
- להניח קילור עבה על העין – אע"פ שאסור להניחו בשבת – מותר מער"ש. (שו"ע)
- « אך קילור רך וצלול אף בשבת גופא - מותר להניחו כשהיה שרוי מבעוד יום. (משנ"ב ל"ז)
- לתת מוגמר תחת הכלים והם מתגמרים מאליהם כל השבת – מותר, ואפילו מוגמר מונח בכלי, דאין אדם מצווה על שביתת כלים. (שו"ע)
- ולתת שעורים בגיגית לשרותן. (שו"ע)
- וטוענין בקורת בית הבד והגת מבעוד יום על זיתים וענבים, והשמן והיין היוצא מהם - מותר. (שו"ע)
- « ואין מותר רק אם הוא טוען בעוד היום גדול.
- אבל אם יטעון סמוך לשקיעה ממש דלא יתנסקו קודם השבת ע"י הקורות – אסור המשקין היוצא מהן, גזירה שמא יסחוט. (משנ"ב מ"ב)
- וכן בוסר ומלילות שריסקן מבעוד יום – מותרים המשקים היוצאים מהם. (שו"ע)
- הטעם: כיון שכבר נדרסו ע"י הטעינה ובלא"ה זב מעצמו אלא שיוצא טפי ע"י הסחיטה בידים - בזה אין איסור אלא מדרבנן, ע"כ זב מעצמו בשבת מותר לגמרי. (משנ"ב מ"ג)

« **האם צריך לדוכן** [ודיכה הוא יותר מריסוק] – מחלוקת
משמעות השו"ע: אפילו בשלא נדרכו הענבים מקודם, וכן בוסר ומלילות שריסקן אפילו הם מחוסרין עדיין דיכה – מותר היוצא מהן.
א"ר ומשנ"ב: אין להתיר כי אם בשדכן ג"כ קודם השבת. (משנ"ב מ"ג וביאור"ה ד"ה מותר)
 « **ובמקום שלא סחטו כלל מבעוד יום** – לכו"ע המשקה היוצא אסור, בין בדבר שאיסורו מן התורה ובין מדרבנן. (ביאור"ה ד"ה בסר)

□ **לתת חטים לתוך רחיים של מים, סמוך לחשיכה** – מחלוקת
שו"ע: מותר.

« ולא חיישינן להשמעת קול, שיאמרו רחיים של פלוני טוחנות בשבת. (רמ"א)
 « וה"ה, שמותר אז בעצמו לפתוח ג"כ את המסגרת של המים, שעיי"ז טוחנין הרחיים. (משנ"ב מ"ו)
רמ"א: אסור ברחיים ובכל מקום שיש לחוש להשמעת קול. (רמ"א)
 אולם בד"מ צידד - דהיכא דנהוג להיתרא – אין למחות בידם. (ביאור"ה ד"ה והכי נהוג)
 □ לכו"ע – מ"מ, **במקום פסידא** – יש להקל. (רמ"א)
 □ לכו"ע – **רחיים של בהמה** דאדם מצווה על שביתת בהמתו – אסור. ולא התיר השו"ע אלא דווקא של מים. (משנ"ב מ"ז)

□ **ואם הרחיים של גוי** – בוודאי מותר לתת לתוכה מבעוד יום. (משנ"ב מ"ח)
 « וה"ה אם השכירו לגוי. וכן אם מסר לגוי מבעוד יום וקצץ עמו – דמותר, **רק שלא יעמוד ישראל אצלו דמחזי כשלוחו**. (משנ"ב מ"ח)
 « **ולצורך הפסח** – מותר לישראל להיות עומד שם לראות שלא יתחמץ. (משנ"ב מ"ח)
 « וכן מותר להושיב **שומר שלא יגנוב הגוי**, ובלבד שלא ידבר עמו בשום עסק. (משנ"ב מ"ח)
 [דלא כמג"א שחולק. (שעה"צ ל"ב)]

□ **נתינת חטים ברחיים של מים בשבת עצמה** [איסור דאורייתא בגרמא שדרכו בכך]:

☞ **כשהמסגרת של המים היה פתוח**, והוא נותן החטים לתוך האפרכסת ומתחיל תכף אחר נתינתו להיטחן – מחלוקת
מג"א: אין חיוב חטאת, דהטחינה אח"כ ממילא באה. אלא הוא רק איסור דרבנן.
אחרונים וביאור"ה: חלקו בזה דחייב מדאורייתא. (ביאור"ה ד"ה להשמעת קול)
 ☞ **אם פותח מסגרת המים בשבת** – לכו"ע אף למג"א חייב מדאורייתא.
 הטעם: דהלא תיכף מתחיל להיטחן, והוא עושה מעשה ממש, שעל ידו מסבב גלגל המים והרחיים. והוא דומה כאילו הוא עצמו היה מסבב הרחיים בכוחו דחייב. (ביאור"ה ד"ה להשמעת קול)
 ☞ **ואם נותן החטים ויש תחתיה תבואה אחרת שנטחנת קודם** – הביאור"ה נשאר בצ"ע אם הוא איסור תורה. (ביאור"ה שם)

□ **נתינת חטים ברחיים של רוח בשבת עצמה** – מחלוקת

תפארת ישראל: לכו"ע אין בזה חיוב חטאת אם נותן התבואה לתוך האפרכסת, דהרי התראת ספק הוא, שמא יפסוק הרוח באמצע.
ביאור"ה: אפילו אם יפסק הרוח תיכף, מ"מ יטחן בוודאי כגרוגרת והרבה יותר ע"י הרחיים עצמן. (ביאור"ה ד"ה להשמעת קול)

□ **להעמיד שעון מערב שבת** – מותר, אע"פ שמשמיע קול להודיע השעות בשבת, כי הכל יודעים שדרכן להעמידו מאתמול. (רמ"א)

« להעמידו בשבת – אסור. (משנ"ב נ')
 « ואפילו לומר לגוי להעמידו בשבת וכוונתו לשם מצוה לידע זמן קריי"ש ותפילה – ג"כ צ"ע. (משנ"ב נ')

סעיף ו'**לצאת בער"ש סמוך לחשיכה עם חפץ**

□ לא יצא אדם ער"ש סמוך לחשיכה במחטו בידו, ולא בקולמוסו, שמא ישכח ויוציא. (שו"ע)

« וה"ה כשיש לו שאר חפץ מונח לו בכיסו – אסור. (משנ"ב נ"ב)

« כמה זמן הוא "סמוך לחשיכה" – מחלוקת

פמ"ג: הוא חצי שעה קודם בין השמשות כמו סמוך למנחה.

ירושלמי: הוא סמוך למנחה קטנה. (ביאור"ה ד"ה סמוך)

« סמוך לשקיעה ממש – אסור אפילו לכרמלית. (משנ"ב נ"ב)

« האידנא דליכא רשות הרבים אלא כרמלית – מחלוקת

מג"א: מותר לצאת בחפץ שבידו סמוך לחשיכה [היינו קודם שקיעה], דלא הוי אלא גזירה לגזירה.

הרבה פוסקים והמחבר: גם בזמן הזה איכא רשות הרבים ואסור סמוך לשקיעה ממש אפילו לכרמלית. (משנ"ב נ"ב)

« אם תחובה לו בבגדו – מותר. (משנ"ב נ"ב)

« בכהאי גוונא באומן – מחלוקת

משנ"ב וב"י: אפילו באומן מקרי שלא כדרך הוצאה.

גר"א: אפילו תחובה לו בבגדו חייב בשבת, וממילא יהיה אסור לו לצאת סמוך לחשיכה

אפילו תחובה בבגדו. (ביאור"ה ד"ה בידו)

□ אבל מותר לצאת בתפילין סמוך לחשיכה, לפי שאינו שוכחן. (שו"ע)

הטעם: לפי שמסתמא אינו שוכחם בראשו, שמצוה למשמש בהם ואסור להסיח דעתו מהם. (משנ"ב נ"ד)

« ובתפילין מותר אפילו עם שקיעה ממש. (ביאור"ה ד"ה בידו)

« אבל אם אוחזן בידו – אסור לצאת בהם סמוך לחשיכה, דמסיח דעתו מהם וישכח ויוציאם

משחשיכה מרשות לרשות או שיישאם די אמות. (משנ"ב נ"ד)

סעיף ז'**מצוה למשמש אדם בכליו בערב שבת סמוך לחשיכה**

מצוה למשמש אדם בכליו בערב שבת סמוך לחשיכה שלא יהיה בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת. (שו"ע)

הטעם: דשמא יש בהם איזה דבר ויוציאנו לרה"ר, או שמא יש דבר מוקצה ויטלטלנו בשבת. (משנ"ב נ"ה)

« כשיושב בביתו [וביאור דברי הגמ' "חייב אדם למשמש"] – מחלוקת

ביאור"ה: לא גזרו וחייבו למשמש אלא דווקא כשרוצה לצאת בחפץ חוץ לביתו, אבל כשיושב

בביתו אינו אלא מצוה בלבד למשמש.

גר"א: אף כשיושב בביתו, אם הוא סמוך לשקיעה חייב למשמש. (ביאור"ה ד"ה מצוה)

□ ה"ה, שצריך למשמש אף בשבת אם הוא רוצה לצאת חוץ לעירוב. (משנ"ב נ"ו)

סימן רנ"ג

סעיף א'

דין שהייה והחזרה ע"ג כירה תנור וכופח בשבת

מקור: שבת (לו: לו:). - כירה שהסיקה בקש או בגבבא – נותנין עליה תבשיל, בגפת ובעצים – לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר...

איבעיא להו: האי "לא יתן" – "לא יחזיר" הוא, אבל לשהות משהין אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום, ומני חנניה היא, דתניא, חנניה אומר: כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה, אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום. [וא"כ הלכה כחנניה]

או דילמא "לשהות" תנן, ואי גרוף וקטום אין, אי לא לא, וכל שכן להחזיר [והלכה כחכמים החולקים על חנניה]... [ולבסוף לא נפשט הדין]... [ויוצא א"כ, שחנניה ס"ל: אם התבשיל כבר נתבשל כמאכל בן דרוסאי – מותר להשהותה על גבי כירה אפילו אם אינה גרופה מן הגחלים ואינה קטומה. אך חכמים: ס"ל דאסור אם אינה גרופה וקטומה אא"כ נתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו].

אמר ר' יצחק בר נחמני א"ר אושעיא: קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכן, שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר – שאני הכא דקטמה...

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכן, ואפי' גחלים של רותם – ש"מ מצטמק ויפה לו מותר – שאני הכא דקטמה...

אמר רב ששת אמר ר' יוחנן: כירה שהסיקה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בישל כל צורכן עקר לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן אפר, קסבר מתניתין להחזיר תנן, אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום. (ב"י ומשנ"ב בהקדמה)

נחלקו בזה הראשונים

הרי"ף והרמב"ם: אפילו לשהות בעינן על גבי גרופה וקטומה.

דס"ל, ד"לשהות" תנן, וכתבנן דחנניה.

שהרי רבי הושעיא ורבה בר בר חנה כך סוברים.

הרש"י התוס' והרא"ש: לשהות מותר אפילו על אינה גרופה, משנתבשל כמאכל בן דרוסאי.

דס"ל, ד"להחזיר" תנן, וכחנניה.

וסמך אהא דא"ר ששת א"ר יוחנן ואמאי דסייעיה רבא, וכסתם משנה שכמותו. (ב"י ומשנ"ב)

רמת הבישול המחייבת

מקור: שבת (יח:). - בשיל - שפיר דמי. בשיל ולא בשיל - אסור.

נחלקו הראשונים מהו "בשיל ולא בשיל"

לר"ף וסייעתו: מעת שהתחיל להתבשל - בין שלא הגיע למאכל בן דרוסאי בין שהגיע, ואפילו נתבשל כל צרכו אלא שהוא מצטמק ויפה לו – מיקרי בשיל ולא בשיל ואסור.

וכשנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו – מיקרי בשיל ושפיר דמי לשהוי.

לרש"י וסייעתו: כל שהגיע למאכל בן דרוסאי - מיקרי בשיל, ושפיר דמי לשהוי. ולא מיקרי בשיל ולא בשיל דאסור לשהוי על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי. (ב"י)

לכו"ע - אם לא התחיל להתבשל כלל, אלא הוא חי לגמרי – לדברי הכל שרי לשהוי על גבי כירה

שאינה גרופה וקטומה. (ב"י)

הביא השו"ע את דעת הרי"ף והרמב"ם בסתמא, ואת דעת התוס' כ"א.

להלכה – מחלוקת

משמעות ה"ב"י [ובשו"ע] – להחמיר כרי"ף ורמב"ם. ואם הוסקה כירה בגפת ועצים ולא גרף - אסור לתן עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה. אא"כ נתבשל כל צורכן ולא מספיק שנתבשל כמאכל בן דרוסאי. (ב"י שו"ע וביאוריה ד"ה ונהגו להקל [דלא כחזו"ע דסובר שהשו"ע חזר בו בסי' רנד ופוסק כרש"י וסייעתו])

אך אם נתבשל כל צורכן והוא מצטמק ורע לו – מותר, כיון שאין חשש שמא יחתה. (שו"ע)

« ותלה הב"י כי מנהג יפה הוא מה שעושים שנהגים להשהות בתנור או בכופח תבשיל לצורך שבת שחרית. מחמת ג' אפשרויות:

א. לדעת הרי"ף וסייעתו אם גרף וקטם. [ולרש"י אפילו לא גרף וקטם].

ב. דלא נאסר אלא במשהה לצורך הלילה שיש לחשוש שמא יחתה, אבל לצורך מחר מותר, משום דאסוחי מסח דעתיה.

ג. ע"י נתינת חתיכה חיה בקדרה סמוך לחשכה יוצאים בזה לכו"ע בלי שום פקפוק. (ב"י)

הרמ"א: הכריע כדעת הרש"י והתוס'.

ולכך: **כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי**, או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו – מותר להשהותו על גבי כירה.

ואפי' הוסק בגפת ועצים אפי' אינה גרופה וקטומה – מותר להשהותו. (שו"ע)

ולא נאסרה בגרופה וקטומה והוסק בקש וגבבא – אלא רק כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי. (שו"ע)

הטעם: ס"ל דכיון שנתבשל שראוי לאכול ע"י הדחק תו ליכא למיחש שמא יחתה, ולכך שרי

אפילו באינה גרופה וקטומה. (משנ"ב ל"ז)

« **גדר מאכל בן דרוסאי** – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: חצי בישול.

רש"י: שליש בישול. (ב"י ומשנ"ב ל"ח)

הכריע השו"ע לקמן בסימן רנ"ד ס"ב – סתם חצי בישול. (משנ"ב ל"ח)

אך **ציידד המשני"ב** – במקום הדחק ובדיעבד יש להקל להורות דכמאכל בן דרוסאי הוא

שיעור שליש. (משנ"ב ל"ח ומ"ג)

« **אפילו על גבי תנור, או בתוך התנור והכירה** – מותר כשנתבשל כמאכל בן דרוסאי. (רמ"א

ומשנ"ב מ')

« **גדר שהייה** – מקרי שנותן תבשיל מער"ש ע"ג כירה לא דרך הטמנה ומניחו עומד ע"ג כירה.

(משנ"ב בהקדמה)

וצידד הביאו"ה – דעל כן לפ"ז לכתחילה בודאי טוב לזהר שיהיה מבושל כל צורכו קודם חשכה ולסלקו

מן האש, אך אם אירע שנתאחר הדבר, כגון שבאו אורחים קודם שקיעת החמה והוצרך לבשל איזה

תבשיל עבורם – יכול להעמיד על הפטפט לבשל, אף שלא יתבשל עד השקיעה רק כחצי בישול סגי,

ויניחנו עומד על הפטפט עד שיגמר בשולו, ומותר לסלק ממנו בלילה, שהרי אין עומד על הגחלים. (ביאו"ה

ד"ה נהגו)

אופנים שבהם ניתן להתיר שהייה לכו"ע

אם התבשיל מצטמק ורע לו (שכבר נתבשל כל צורכו) – מותר, כיון שאין חשש שמא יחתה. (שו"ע)

□ **גדר מצטמק ויפה לו או ורע לו – הכל תלוי ברצון האדם כעת.**

שכל דבר שאדם עצב כשיבש ונתכווץ מחמת רוב הבישול – הוא מצטמק ורע לו.

« ואפילו התבשיל בעצם יפה לו הצימק, רק האדם עצוב מזה מחמת שצריך לאורחים –

מותר. (שעה"צ ט')

וכל דבר שאדם שמח מחמת רוב הבישול – הוא מצטמק ויפה לו. (משנ"ב ח')

□ **בסוגי הדברים שנחשבים מצטמק ויפה לו או ורע לו:**

• **כל תבשיל דיש בו מוחא [קמח]** – מצטמק ורע לו. חוץ מליפתא דאע"ג דאית ביה מוחא יפה לו.

(ביאו"ה ד"ה והוא מצטמק)

« ודווקא יש בו בשרא, וגם לא בעי ליה לאורחים. אבל אין בו בשרא או דקבעי ליה לאורחים

מצטמק ורע לו. (ביאו"ה שם)

« ואפילו אין בו מוחא ג"כ רע לו בלית ביה בשרא. (ביאו"ה שם)

• **לפדא [מאכל מתאנים], דייסא, ותמרא** – מצטמק ורע לו, והיינו אפילו בלא מוחא. (ביאו"ה שם)

• **כרוב, ופולין, ובשר טרוף** – מצטמק ויפה לו. (ביאו"ה שם)

• **מים חמין** – מצטמק ורע להן. (ביאו"ה שם)

• **ביצים** – מצטמק ויפה להן. (ביאו"ה שם)

• **וכל שאינו יודע בבירור** אם הוא מצטמק ורע לו או יפה לו – ראוי להחמיר בו. (ביאו"ה ד"ה והוא)

• **פירות הנאכלים חיים** – דינם כתבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ומצטמק ויפה לו. (ב"י בסעי' ה'נא)

אם גרף או קטם – מותר אף לשו"ע. (שו"ע)

□ **כמה צריך לגרוף** – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: היינו שהוציא ממנה כל הגחלים לחוץ.

רז"ה ור"ן: די שיגרוף לאחד הצדדים. (ב"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם, דצריך לפנות את כל הגחלים, או קטם, דהיינו שכיסה הגחלים באפר למעט

חומם – דמותר. (שו"ע)

הטעם: דבזה מיעט חומם. (טור)

□ **כמה צריך לקטום** – אף קטימה כל שהוא מועיל. (ב"י ומשנ"ב י"ד)

הטעם: דכיון שגילה דעתו דלא בעי לגחלים סגי דבדאי לא אתי לחיתויי, דגחלים שעממו – הרי הן כקטומה. דיש לו היכר בזה. (משנ"ב י"ד)

ולכך:

« **רק בכסוי אפר כל שהוא מלמעלה על פניהם מספיק**, ואין צריך לקטום עד שאין ניכר שם אש כלל. (משנ"ב י"ד)

« **ואפילו הובערה אח"כ** – מותר. (משנ"ב י"ד)

« **ואפילו היו הגחלים של רותם** שאינם ממחרין להיכבות – ג"כ שרי. (משנ"ב י"ד)

הטעם: דכיון שגילה דעתו שאינו צריך לגחלים, די בזה, שלא יבוא לחתות. (משנ"ב שם)

« **גחלים שעממו** – הרי הן כקטומה. (משנ"ב י"ד)

דכיון שלא חשש ללבותן שלא יעוממו, מוכחא מילתא שאינו קפיד בחיתוי. (משנ"ב שם)

« אך אם נתן בה חתיכה חיה – מותר, כאילו היתה כולה חיה דעל ידי כך מסיח דעתו ממנה. (שו"ע)

« **כשהתחיל להתבשל ולא הגיע לכדי מאכל בן דרוסאי - בגרופה וקטומה** – מחלוקת לשו"ע: לכו"ע יהיה מותר.

לרע"א: יש פוסקים שאפילו גרופה וקטומה לא מועיל בזה. (שו"ע וביאורי"ה ד"ה אלא)

□ **בסוגי דברים הצריכים גריפה:**

• אם הוסקה בגפת שהיא פסולת של זיתים, או בעצים. (שו"ע)

• אם הוסקה בפסולת של שומשמין. (משנ"ב ג')

• אם הוסקה בפחמין. (משנ"ב ד')

• אם הוסקה בגללי בהמה – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: אם הסיקו בגללי בהמה דקה - דינו כהסיק בקש ובגבבא. גללי בהמה גסה - הרי הם כעצים.

ירושלמי שבת (פ"ג, ה"א): גללי בהמה דקה - הם כגפת ועצים. וגללי בהמה גסה - הן כקש וגבבא. (ב"י)

הכריע המשנ"ב – כרמב"ם. (משנ"ב ד')

□ **אם מעמידה על גבי כיסוי** – מחלוקת

רש"י וטור: אפילו אם היא מכוסה ומעמידה על הכיסוי – אסור.

רמב"ם: על גבי כסוי אינו בכלל על גבה, דאפשר שהוא כמו שכיסה הגחלים באפר. (ביאורי"ה ד"ה לתן עליה)

☞ **אם היה חי שלא נתבשל כלל** – לכו"ע מותר להשהותו כשאינו גרוף וקטום.

מקור: שבת (נ"ח) - ואי שדא ביה גרמא חייא – שפיר דמי. מאי טעמא? - דאסח לדעתיה, דאמר השתא ודאי לא בשיל ולא אתי לחתויי.

נחלקו הראשונים היכן מתירים בקידרא חייטא

הגהות מרדכי והגהות אשר"י: בכירה אסור, ורק בתנור מותר.

רמב"ם: בין בתנור בין בכירה מותר. (ב"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם, דדווקא חי שלא נתבשל כלל, מותר אף בכירה.

הטעם: דכיון שהוא חי מסיח דעתו ממנה עד למחר, ובכל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי. (שו"ע)

« **ואפילו הוחם התבשיל** – מותר, דבעצם הבישול לא נתבשל כלל. (משנ"ב י"א)

« **אם נתבשל קצת אפילו פחות ממאכל בן דרוסאי** – מחלוקת

ט"ז ומג"א: אסור.

ב"ח: מותר. (שעה"צ י"ב)

« **אבל אם נתנו מבעוד יום** – אסור, דכבר נתבשל קצת קודם שבת וצריך לסלק כשהגיע זמן שבת אא"כ נתבשל כל צרכו קודם זה. (משנ"ב י)

□ **אם אפשר שיתבשל בלילה כירק וכדו' - באיזה חתיכה מדובר?** – מחלוקת ראשונים

רוב הפוסקים: אין מותר אלא דווקא במשליך לתוכו אבר חי שאי אפשר להתבשל בלילה, משום דמסח דעתיה מיניה.

רמב"ם: אפילו נתן בה דבר שאפשר לו להתבשל מבעוד יום כמו ירק וכיוצא בו שרי, משום דכיון שעשה מעשה המוכיח שמסיח דעתו ממנה מידבר ולא אתי לחתויי. (ב"י)

הכריע המשנ"ב – כרוב הפוסקים, דדווקא בשר חי שאי אפשר להתבשל לצורך סעודת הלילה.

אבל ירק ושאר דברים שהם קלי הבישול - לא מהני מה שהוא חי. (משנ"ב ט')

« ואפילו אם התנור חומו רב ויכול להתבשל באיזו שעות בלילה במשך הזמן, אע"פ כן **אם אין דרכן של בני אדם להמתין בסעודתם כל כך** – בודאי אסוחי מסח דעתיה מינה ולא אתי לחיתויי.
וכל שלא יוכל לאכול לאלתר בזמן שדרך בני אדם אוכלין לא גזרו חכמים. (ביאורי"ה ד"ה מסיח דעתו)

☞ **אם משהה לצורך מחר** – מחלוקת ראשונים
ב"י בדעת הטור: ה"ה דאסור להשהות בכירה שאינה גרופה וקטומה.
כלבו והגהות מרדכי: אם הוא לצורך מחר – בכל גוונא שרי לשהויי על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה או בתנור – אפילו התחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי, דכל לצורך מחר מסח דעתיה ולא אתי לחתויי. (ב"י)
 להלכה – מחלוקת
ביאורי"ה בשם יש פוסקים [ומשמעות הב"י בסוף הסי']: מותר, דלא חיישינן שיבא לחתות וכמו בחייתא.
גר"א ומג"א וא"ר: מדינא אין לסמוך על זה, דדווקא בחייתא שאי אפשר לאכול, אבל בזה שאפשר לאכול חיישינן שימלך לאכלו ויחתה. (ב"י וביאורי"ה ד"ה להשהותו עליה)
הכריע הביאורי"ה – דבדיעבד יש לסמוך על זה רק שלא יהא רגיל לעשות כן. (ביאורי"ה ד"ה להשהותו עליה)

בסוגי הכלים שמשחים עליהם:

כירה

☐ **מהי כירה?** – היא עשויה כקדירה ושופתין על פיה קדירה למעלה, ויש בה מקום שפיתת ב' קדירות. (שו"ע)

מה דינה:

• **אם הוסקה בגפת שהוא פסולת של זיתים או בעצים** – אסור ליתן עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה. (שו"ע)

הטעם: משום דכל אלו עושים גחלים, וחיישינן שמא יחתה בהם. (משנ"ב ב')
 « אא"כ נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ורע לו, דליכא למיחש שמא יחתה – ומותר ליתנה אז לכתחילה. (שו"ע ומשנ"ב ז')

« **גדר כירה בזמנינו** שמחוברת בבנין עם התנור – לכו"ע רק דין כירה יש לה. (ביאורי"ה ד"ה על כסא)
 • **ואם הוסקה בקש או בגבבא** – מותר לשהות עליה, ואף להחזיר עליה, אפילו אינה לא גרופה ולא קטומה. (שו"ע וביאורי"ה מותר)

הטעם: לפי שאין בה חשש חיתוי השלהבת כלה גם הגחלת. (משנ"ב י"ט)
 « **וה"ה שמותר להשהות אף בתוכה**, דכיון דכגורפה דמיא ומבעוד יום הוא נותנו לתוכה, מה לי תוכה מה לי על גבה. (משנ"ב י"ח)

« **אם הניח הרבה קש שבוער זמן רב** – נסתפק הביאורי"ה האם מותר להשהות. ונשאר בצ"ע. (ביאורי"ה ד"ה אפילו)

תנור

מקור: שבת (לח:)

☐ **מהו תנור?** – דפנותיו קצרות למעלה ורחב למטה, ונקלט חומו לתוכו טפי מכירה. (שו"ע)

מה דינו:

פסק השו"ע – דאפילו אם הוסק בקש וגבבא – אסור אפילו לסמוך לו. (שו"ע)
 והחמירו בו יותר מכירה, כיון שנקלט חומו לתוכו יותר מכירה. (משנ"ב כ"א)

☐ **ואם הוא גרוף וקטום בקש וגבבה** – מחלוקת

טור: אפילו אם הוא גרוף אסור. (משנ"ב כ"ב)

הטעם: מפני שהגרוף אינו גרוף אלא רוב האש עצמה וא"א שלא ישאר ניצוץ אחד, ובתנור שחומו רב חיישינן שמא יחתה כדי שיעברו אותם הניצוצות. (משנ"ב כ"ב)

הרמב"ם: משמע דבקש וגבבא אינו אסור בתנור כי אם באינו גרוף. (משנ"ב כ"ב)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כטור, דאפילו גרוף וקטום אסור.

« **אסור דווקא כל זמן שהיד סולדת בו.** (רמ"א)

אבל אם אין היד סולדת בו – מותר ליתן אפילו על גביו אפילו בשבת, שהרי אפילו אין גרוף וקטום מן הגחלים ג"כ מותר. (משנ"ב כ"ג)
 « כ"כ, אסור לשהות בתוכו או על גבו. (שו"ע)
 « **אבל במצטמק ורע לו** – מותר, וכן בקידרא חייתא ואפילו באינו גרוף וקטום – מותר. דדוקא בלא נתבשל כל צורכו או במצטמק ויפה לו אסור. (משנ"ב כ"ד)
משנ"ב: צידד להקל בזה כרמב"ם. (משנ"ב כ"ב)

□ **תנורים שלנו** [שפיהם מן הצד ורחבים יותר] – מחלוקת רמ"א: דינם ככירה.

הטעם: כיון שפיהם מן הצד, ועוד שרחבים ביותר, ואין חומם רב כל כך – על כן דינו ככירה. (משנ"ב כ"ח)
התפארת שמואל בשם רש"ל: שווים הם לדינא, ודינם כתנור. (משנ"ב כ"ח)
 לכו"ע – **בתנור של נחתומין שמסיקין בו תדיר וחומם רב** – טוב להחמיר לדנו כתנור. (משנ"ב כ"ח)

כופח

מקור: שבת (לח): - כופח שהסיקוהו בקש או בגבבא – הרי הוא ככירה. בגפת או בעצים – הרי הוא כתנור.
 □ **מהו כופח?** – הוא מקום שפיתת קדירה אחת, ונפיש הבליה מכירה שהמקום צר והחום מתקבץ בו ביותר וזוטר הבליה מתנור. (שו"ע)

מה דינו:

• **אם הוסק בקש או גבבא** – מחלוקת ראשונים
רמב"ם ור"ן: דינו ככירה, ומותר אפילו באינו גרוף וקטום.
טור: דווקא גרוף וקטום – מותר, אך אם לא גרוף וקטום – אסור. (ב"י ושע"י כ"ו)
 פסק השו"ע – כרמב"ם, דתמיד דינו ככירה. ואפילו לא גרף את הקש ולא קטם – מותר. (שו"ע ומשנ"ב כ"ו)
 • **אם הוסק בגפת או בעצים** – דינו כתנור. (שו"ע)
 שאפילו גרף וקטם אסור, בין בתוכה בין על גבה, בין בסמיכה. (משנ"ב כ"ז)
 « **כופח של זמנינו**, האם דינו שונה מכופח של זמן התלמוד – מחלוקת ראשונים
רבינו ירוחם: בכירות שלנו אין הפרש בין מקום שפיתת קדירה אחת לשפיתת שתי קדרות דלא נפיש הבליה דזו יותר מזו, ומותר לשהות עליה בגרופה וקטומה כמו בכירה.
ר"ן ובי"י: אין הפרש בין כופח דזמן חכמי התלמוד, לכופח דידן, שאף על פי שאותם היו של חרס ושלנו הם של טיט אינו מעלה ולא מוריד לחלק ביניהם. (בי"י)

□ **לסמוך לה** – אפילו אינה גרופה וקטומה – מותר לסמוך לה קדירה להשהות בסמוך חוצה לה. אפילו לא נתבשלה שליש. (שו"ע)

« **אם אף החזרה בסמיכה מותרת** – מחלוקת
רע"א: לא שרינן הכא כי אם הסמיכה בער"ש להשהותה משתחשך. אבל להחזיר בשבת – אסור אפילו בסמיכה.
דגול מרבבה: דחזרה בסמיכה מותר לכו"ע. ואפי' בסמיכה לכתחילה בשבת יש מקילין היכא שהקדירה עדיין חם ומבושל כל צרכו. (משנ"ב ט"ו)
 « **שתי כירות המתאימות זו אצל זו ודופן של חרס ביניהם**, האחת גרופה וקטומה והשניה אינה גרופה וקטומה – מותר לשהות על הגרופה וקטומה אע"פ שמוסיף הבל משאינה גרופה וקטומה. (רמ"א)
 מקור: שבת (לז).

□ **האם הוי דין זה לכו"ע** – מחלוקת

למג"א: תלוי במחלוקת

לתוס' ורא"ש: מותר.

אך לר"ף ורמב"ם: אסור להחזיר בזה.

לביאו"ה – אין מחלוקת, ולכו"ע מותר להחזיר בזה בשבת. (ביאו"ה ד"ה אע"פ)

□ בדיעבד אם שכח ושהה

מקור: שבת (לו: לח.) - בעו מיניה מרבי חייא בר אבא: שכח קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת מהו? – אישתיק ולא א"ל ולא מידי, למחר נפק דרש להו: המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולא שנא... בתחילה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, וה"ה לשוכח, משרבו משהין במזיד ואומרים שכחים אנו - חזרו וקנסו על השוכח... איבעיא להו: עבר ושהה מאי, מי קנסוהו רבנן או לא?... [ולא נשפט הספק].

נחלקו בזה הראשונים

טור: לא שנא בין מזיד לשוכח - בכל גוונא אסור, כי היכי דלא ליתי לאיערומי.
רי"ף ורמב"ם: חילק בשכח בין תבשיל שלא בישל כל צרכו ובין מצטמק ויפה לו. בשלא בישל כל צרכו אסור עד מוצ"ש. ובמצטמק ויפה לו - התיר. ובעבר ושיחה - אסור בשניהם. (טור)
פסק השו"ע - כרי"ף ורמב"ם. **ולכך:**

- **אם הוא תבשיל שבישל כל צרכו** - מותר אפילו הוא מצטמק ויפה לו. (שו"ע)
הטעם: דלא נהנה ממנו כ"כ כיון דבלא"ה היה ראוי לאכילה. (משנ"ב ל')
- **ואם הוא תבשיל שהתחיל להתבשל ולא בישל [כל צרכו]** - אסור עד מוצאי שבת. (שו"ע)
« **עד כמה לא התבשל ואסור** - מחלוקת ראשונים
לרי"ף וסייעתו: כל שלא בישל כל צרכו. אפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי.
לרש"י וסייעתו: דווקא כשלא הגיע למאכל בן דרוסאי אסור. אך אם הגיע לכדי מאכל בן דרוסאי מותר אפילו לכתחילה. (שו"ע ומשנ"ב מ"ג)
השו"ע הביא את ב' הדעות, דעת הרי"ף בסתמא, ודעת הרש"י כ"א.
« **האם אסור אף לאחרים** - מחלוקת ראשונים
טור: אסור לכל.
הגהות מרדכי: אין אסור אלא לעצמו, אך מותר לאחרים. (בי"י ושעה"צ ל"ג)
פסק המשנ"ב בדעת השו"ע - דאסור לכל אדם, וכ"ש לבני ביתו דאסור. (שו"ע ומשנ"ב ל"א)
« **ובמוצ"ש האם אסור עד בכדי שיעשו** - מחלוקת
הגהות אשר"י: מבואר דגם בכאן הוא בכדי שיעשה כמו בעבר ושהה.
הרמב"ם: לא נראה כן. (משנ"ב ל"ב)

□ ואם עבר ושהה במזיד - אסור בשניהם עד בכדי שיעשו. (שו"ע ורמ"א)

הטעם שאסור עד בכדי שיעשו:

- א. רש"י: כדי שלא יהנה ממלאכת שבת.
- ב. רמב"ם: כדי שלא ישתכר כלום ולא יבוא להקל פעם אחרת. (ביאורי"ה ד"ה עד בכדי)

□ אם החזירם בשבת:

- « **אם החזירה גוי לצורך ישראל בשבת** - דינו כשכח ושהה. (רמ"א ומשנ"ב ל"ג)
- « **ואם החזירו הגוי כשהיה מבושל כמאכל בן דרוסאי** - נסתפק הביאורי"ה. (ביאורי"ה ד"ה דינו כשכח)
- « **אם היה בידיעת ישראל ובציווי** - מחלוקת
לבוש: אין מותר כשכח ושהה אלא כשהיה שלא בידיעת ישראל, דאל"כ נחשב כמזיד.
ביאורי"ה: מותר אפילו בידיעתו ובציווי. (ביאורי"ה ואם החזירה)
« **גדר חזרה** - מקרי כשהניחם מער"ש על גבי כירה, ובשבת נוטלו מהכירה ורוצה להחזירה שנית על גבי כירה. (משנ"ב בהקדמה)

« אם החזירו ישראל:

- **במצטמק ויפה לו** - דינו כעבר ושהה ואסור. (רמ"א)
הטעם דמחמרין בחזרה יותר מבשהייה: משום דקעביד מעשה. (משנ"ב ל"ה)
« **ואפילו נתבשל כל צרכו - אפילו לתוס' ורמ"א** - אסור, דחזרה חמור יותר. (משנ"ב ל"ה)
« **ואם החזיר בשוגג** - מחלוקת ראשונים
הגהות אשר"י: צ"ע אם אסור.
הגהות מרדכי: מכריע שאסור בשוגג בין בחזרה בין בהטמנה. (בי"י)
הכריע המשנ"ב - כהגהות אשר"י, דאפילו בשוגג דינו כעבר ושהה במזיד - ואסור אם מצטמק ויפה לו. (משנ"ב ל"ה)
« **אך לאחרים** - מותר. (משנ"ב ל"ה)
« **אם הוא באופן שהחזרה אינה אסורה לדברי הכל** - אין להחמיר בדיעבד. (ביאורי"ה ואם החזירו)
• **אך אם מצטמק ורע לו** - מותר להחזיר. שהרי לא נהנה מן האיסור. (בי"י ורמ"א)
ואפילו במזיד - מותר להחזיר. (משנ"ב ל"ו)

הטמנה על גבי גחלים

מחלוקת ראשונים

רא"ש וטור: יש לחלק בין שהייה להטמנה, ובהטמנה על גבי גחלים לכו"ע אסור, דקיי"ל הטמנה בדבר המוסיף הבל אסור.

ורק בשהייה מותר, משום שכל שגרוף וקטום דאיכא היכרא שמסלק דעתו מלחתות בגחלים מותר.

רש"י: אף בהטמנה מותר, דכל שגרוף וקטום סבירא ליה דאינו מוסיף הבל. (ב"י)

« **להטמין בתוכה** – מחלוקת ראשונים

בעל התרומה: דווקא להשהות על גבי כירה מותר. אבל אם עשה הטמנה כמו שרגילין לעשות אם כן גילה דעתו שמקפיד אם תתקרה ואסור.

ראב"ה: אין חילוק בין להשהות על גבי האש בין להטמין בתוכה – זה וזה שרי. (ב"י)

« **להשהות על גבי הגחלים ממש** – מחלוקת ראשונים

אור זרוע: מותר להשהות הקדרה על גבי גחלים ממש.

לרוב הראשונים: כיון ששולי הקדרה נוגעים בגחלים הוי הטמנה ואסור. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע [ובב"י]: כרא"ש וטור, וכרוב הראשונים, דהטמנה על גבי גחלים – אסור, דכל מה שהתירו הוא רק בענין שהה, שהקדירה יושבת על כסא של ברזל או על גבי אבנים ואינה נוגעת בגחלים. אבל הטמנה על גבי גחלים – לכו"ע אסור.

רמ"א [ובד"מ]: כאו"ז, ואפילו אם הקדירה עומדת על גבי האש ממש, כל זמן שהיא מגולה למעלה לא מקרי הטמנה – ומותר. (רמ"א)

□ **רק שנוהרים לנתקן קצת קודם השבת מן האש**, כדי שיוכל ישראל להסירו משם. (רמ"א)

« **ואם לא נתקן מן האש** ונמצאו על גבי האש בשבת – **האם יכול להסירו משם ע"י גוי** – מחלוקת

רמ"א: יכול להסירו.

« **ואם אין גוי** – מותר לישראל להסירו משם. (רמ"א)

ודווקא כשעומדת הקדרה על גבי גחלים. אבל הגחלים מונחים סביב הקדרה –

אסור לישראל להסירו. (משנ"ב נ"א)

« **ויזהר שיקחנו משם בנחת ולא ינענע הגחלים**, ואז אף אם ינענע קצת, דבר שאין

מתכוון הוא ושרי. (רמ"א)

מג"א וא"ר: מחמירין בזה. (רמ"א ומשנ"ב נ"א)

הכריע המשנ"ב – נראה דלצורך שבת, יש לסמוך להקל ע"י גוי. (משנ"ב נ"א)

סעיף ב'

דרך חיתור חשיחיה וזהחזרה ע"ג כירח

מקור: שבת (לו:). - כירה שהסיקה בקש או בגבבא – נותנין עליה תבשיל. בגפת או בעצים – לא יתן עד שיגרף או עד שיתן את האפר. בית שמאי אומרים: נוטלין אבל לא מחזירין. ובית הלל אומרים: אף מחזירין.

ובגמרא (לח:). - אמר רב ששת: לדברי האומר מחזירין – מחזירין אפילו בשבת.

פסק השו"ע – כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדירה מעליה אפי' בשבת – מותר להחזירה.

« ואפילו כמה פעמים מותר להחזירה. (משנ"ב נ"ג)

אולם החזרת הקדירה תלויה בכמה תנאים:

א. כל זמן שהיא רותחת. (שו"ע)

« **רמת חום הקדירה** – מחלוקת

שו"ע: כל זמן שהיא רותחת, כיון שאין היד סולדת בו יהיה בו שוב איסור בישול.

רמ"א בס"י ש"ח: נהגו להקל אם לא נצטן לגמרי. (משנ"ב נ"ד)

« **ומותר להחזיר כשהקדירה רותחת** – דווקא כשהתבשיל מבושל כל צרכו, ואז מותר להחזיר,

ואפילו לכירה אחרת. אבל אם לא נתבשל כל צרכו – אסור, אפי' לאותה כירה. (רמ"א ומשנ"ב ס"א)

ג. שתהיה עודה בידו, ולא הניחה על גבי קרקע. (שו"ע)

מקור: שבת (לח): - מחלוקת, א"ר זריקא א"ר אבא א"ר תדאי: לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניחן ע"ג קרקע אסור. א"ר אמי: ר' תדאי דעבד לגרמיה הוא דעבד.
אלא הכי א"ר חייא א"ר יוחנן: אפילו הניחה על גבי קרקע מותר...
אמר חזקיה משמיה דאבבי: הא דאמרת עודן בידו מותר, לא אמרן אלא שדעתו להחזיר, אבל אין דעתו להחזיר אסור – מכלל דעל גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור.
איכא דאמרי: אמר חזקיה משמיה דאבבי, הא דאמרת על גבי קרקע אסור, לא אמרן אלא שאין דעתו להחזיר, אבל דעתו להחזיר מותר – מכלל שבעודן בידו אע"פ שאין דעתו להחזיר מותר.

נחלקו בזה הראשונים

ר"ף: כלישנא קמא לחומרא, מפני שהם דברים שקרובים לבוא לידי איסור תורה.
הגהות מיימוניות בשם ספר התרומה: כלישנא בתרא לקולא, ומותר אפילו הניחה על גבי קרקע. משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל. (בי"י)
פסק השו"ע – כר"ף, דצריך שיהיה עודה בידו, ושלא הניחה על גבי קרקע.

« **אפילו אם אדם אחר הניחו** – אסור. (ביאור"ה ד"ה ולא הניחה)

« **ואם הניחה על גבי קרקע אך היה דעתו להחזירה** – אסור אפילו לדעת השו"ע. (ביאור"ה ד"ה ולא)

□ אך אם הניחה ע"ג מטה או ספסל וכדומה לזה בינתיים

מקור: שבת (לח): - בעי ר' ירמיה: תלאן במקל מהו? הניחן על גבי מטה מהו? בעי רב אשי: פינן ממיחם למיחם מהו? – תיקו.

נחלקו בזה הראשונים

ר"ן ור' ירוחם: פסקו לחומרא.

רמב"ם: פסק לקולא. (בי"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כרמב"ם, מותר, ודווקא על גבי קרקע אסור.

רמ"א: כר"ן ור' ירוחם, דהוי כמו שהניחה על גבי קרקע בינתיים וזה אסור, כיון שכשיחזירה ויעמידה במקום שדרך לבשל שם תמיד נראה כמבשל לכתחילה בשבת. (משנ"ב נ"ה וביאור"ה)

□ כל זמן שהוא חם והניחו על גבי קרקע – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: כל שהניחו על גבי קרקע אסור.

ר"ן: נוהגים להקל, ומחזירין לתוכו אע"פ שהניחו על גבי קרקע כל זמן שהוא חם. (בי"י וד"מ ד')

□ אם נטלו משחשכה והניחו על גבי קרקע – מחלוקת ראשונים

ר"ן: מותר להחזיר. [וראיה מירושלמי שבת (פ"ג ה"א)].

תוס' ורא"ש: אסורים להחזיר אפילו יום סמוך לחשיכה וכ"ש להחזיר בשסילק משחשיכה. (בי"י)

ג. ודעתו להחזירה – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: אין חילוק בין דעתו להחזיר או לא, ולא חוששים לדברי חזקיה כלל.

טור: צריך שיהיה בדעתו להחזירה. (טור ובי"י)

להלכה – מחלוקת

רמ"א: דווקא אם דעתו להחזירה מותר, שעל ידי זה לא בטלה עדיין שהייה הראשונה.

אבל אם בתחילה כשנטלה לא היה דעתו לזה ושוב נמלך להחזיר תיכף – אסור אף שלא הניח על גבי קרקע בינתיים.

משנ"ב: בעת הצורך יש לסמוך על זה להקל. (רמ"א ומשנ"ב נ"ו)

« ולכך במילתא דרבנן – יש להקל. (ביאור"ה ד"ה ודעתו)

« וכן בהניחה על הספסל – יש להקל. (ביאור"ה ד"ה ודעתו)

□ אם דעתו שלא להחזירה היה רק לאחר שסילק הקדירה מהכירה – תלוי במחלוקת הראשונים.

(ביאור"ה ד"ה ולא)

ד. שנתבשלה כל צרכו.

אבל אם לא נתבשל כל צרכו – אסורה להחזירה אפילו לאותה כירה. (רמ"א)

□ החזרה לתוך הכירה – דרך ההחזרה:

מקור: שבת (ל:). א"ר חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: לא שנו אלא על גבה, אבל לתוכה – אסור. נחלקו הראשונים מהו גדר "על גבה" – האם אף כשממלאים חלל הכירה חשיבי על גבה רש"י: כששולי הקדרה מונחים על דפנות הכירה וממלאים את חללה – מיקרי על גבה. וכשהקדרה כולה בתוך חלל הכירה ויושבת על קרקעית הכירה – מיקרי לתוכה. טור: על גבה היינו ששולי הקדרה עומדין על דופן הכירה לא על חללה או ששם כיסוי על פי הכירה והושיב הקדרה על אותו כיסוי. אבל כל ששולי הקדרה ממלאים את חלל הכירה – מיקרי לתוכה.

פסק השו"ע:

- בכירה – דווקא על גבה מותר, אבל לתוכה – אסור. (שו"ע) והכריע המשנ"ב [בדעת השו"ע] כדעת הרש"י – דאם תלה הקדירה לתוך אויר הכירה וקצת דפנותיה בולטין מלמעלה כדרך הקדירה – מיקרי על גבה ומותר. (משנ"ב נ"ז)
- « אותן הכירות שאין להן תוך וחלל אלא הן פשוטות ותוכן וגבן אחד – מותר להחזיר להן, דאין עליהן שם תוך. (משנ"ב נ"ח)
- « ובכירה מותר דווקא כשהיא גרופה וקטומה. אבל אינו גרוף וקטום – אסור אפילו במצטמק ורע לו. (משנ"ב נ"ב)
- בתנור – אסור להחזיר אפילו הוא גרוף וקטום. (שו"ע)
- « אפילו הוסק בקש או בגבבא. (משנ"ב נ"ט)
- בכופח – ה"ה אם הסיקו בגפת ועצים – אסור. (שו"ע)

□ החזרה לכירה אחרת – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: מותר להחזיר מכירה לכירה אפילו מכירה שהבלה מועט לכירה שהבלה מרובה. אבל לא מכירה לטמינה ולא מטמינה לכירה. [וראיה מירושלמי בסוף פרק במה טומנין]. רבינו ירוחם: שאין מחזירין מכירה זו לכירה אחרת שאם נטלה מכירה אחת אסור להחזירה לכירה אחרת דהוי כנותן על גב הכירה לכתחילה בשבת [וראיה מירושלמי שבת (פ"ג סוף ה"א)]. (ב"י) לכו"ע – מבעוד יום מחזירין בכל ענין מאחר שהיא גרופה וקטומה. (ב"י) פסק הרמ"א – כרמב"ם, דמותר להחזירו אפילו לכירה אחרת. « ואפילו אם הבלה מרובה מראשונה – מותר. (משנ"ב ס"ב) « אבל אם היתה בתחלה טמונה בדבר שאינו מוסיף הבל, ובשבת בא להושיבה לכירה, או להיפוך מכירה להטמנה – אסור, דזהו פעולה חדשה. (משנ"ב ס"ב)

□ מתי אסור להחזיר

- אם נטלו מבעוד יום ולא החזירו עד שחשכה – אסור באופנים הנ"ל – לכו"ע.
- אך אם לקחו משם משחשיכה – מחלוקת ר"ן: כל זה אינו אסור רק כשנטלו מן הכירה מבעוד יום, ולא החזירו עד שחשכה; אבל אם לקחו משם משחשכה, אפי' הניחו ע"ג קרקע מותר. « ואפילו לא היה דעתו להחזיר – מותר לר"ן.
- הטעם: שהרי הכל ידעו דכבר עמדה הקדירה בכירה ונתבשלה כבר. (משנ"ב ס"ה)
- « וכן נוהגים להקל בתנורים שלנו שיש להם דין כירה, וסומכין עצמם על דברי המקילין. (רמ"א)
- ד"מ ופוסקים: טוב להחמיר.
- וצידד המשנ"ב – דמ"מ נראה שיש זכות על המנהג, שאין לאסור חזרה א"כ יש חוס שהקדירה יהיה נעשה רותחת מן החום, וזה אין מצוי כ"כ ע"כ אין לפקפק בזה. (משנ"ב ס"ז)
- לכו"ע – אם נצטן – לכו"ע אסור. (רמ"א)
- « וכ"ז כשמניחו עתה במקום שע"י החום יהיה היד סולדת בו. (משנ"ב ס"ח)

□ סתימת פי התנור – במקום שמותר להחזיר, מותר אפילו לסתום פי התנור בדף אחר החזרה דסתימת

הדף לא מקרי הטמנה. (משנ"ב ס"ח)

- « אך אם ע"י סתימת פי התנור יהיה רותח – טוב שלא לסתום. (משנ"ב שם)
- « אבל אם יש שם גחלים בוערות – אפילו תנור שלנו דדמי לכירה ג"כ אסור בכל גווני. (משנ"ב שם)
- « יש להקל אם גרף הגחלים מבע"י שיהיו רק לצד אחד לשיטת הישועות יעקב. (משנ"ב ס"ח)

□ **להניחו ע"ג כרים וכסתות** – י"א שאם הוציא מאכל מן התנור, אסור להניחו בכרים ובכסתות. (רמ"א)
 הטעם: משום שזה מיקרי תחילת הטמנה. (משנ"ב ס"ט)
 « ולכן אפילו היה עדיין המאכל חם ורותח – אסור. (משנ"ב ס"ט)
 « אבל אם אינו טמון היטב בתוכם שהוא פתוח מלמעלה – שרי, דזה לא מקרי הטמנה. (משנ"ב ס"ט)

□ **אם הוא סמוך לחשיכה** בשיעור זמן שאם נצטנן הקדירה אי אפשר להרתיחה מבעוד יום – מחלוקת ראשונים
ותוס' ורא"ש: בער"ש אם הוא רותח אסור להחזירו כל היכן שאם היה קר לא היה יכול להרתיחו מבעוד יום.
 דכל שהוא סמוך לחשיכה, או סמוך לברכו שהוא קבלת שבת לדין, אם הוא סמוך כ"כ שאם נצטנן הקדירה אי אפשר להרתיחה מבעוד יום – דינו כמו בשבת עצמו. (רמ"א ובי"י)
 הטעם: דבער"ש ג"כ שייך דיני חזרה. דאם יהיה מותר אז להחזיר יחזיר גם בשבת וכולא חדא גזירא היא.

ר"ן ורש"י ורמב"ם: מקילים בזה. (רמ"א ובי"י)
 הטעם: דס"ל דלא גזרו על חזרה כי אם משחשיכה ולא מבעוד יום. (משנ"ב)
 « **בדעת הרי"ף** – מחלוקת ראשונים
ר' ירוחם: כתוס' ורא"ש.
ב"י: כר"ן ורש"י וסייעתו. (בי"י)
 להלכה – מחלוקת

ב"י [ומשמעות השו"ע שלא דיבר בזה]: דלא נהגו העולם ליזהר בכך.
רמ"א: המנהג להקל, אך טוב להחמיר במקום שאין צורך כל כך.
 ולפי"ז, אין ליטול הקדירה מכירה ולתנו ע"ג תנור שאינו גרוף וקטום סמוך לחשיכה. דאף דתנור שלנו דינו ככירה, הא בכירה גופיה יש להחמיר לדעה זו ואם הוא גרוף וקטום מותר אף בשבת. (משנ"ב ע"ד)

« **סמוך לברכו** – מחלוקת
רמ"א: או סמוך לברכו גם כן אסור.
מג"א: חולק ע"ז וס"ל דלא נזכר זה השיעור רק קודם חשיכה ולא קודם ברכו. (משנ"ב ע"א)
 « **וחי לגמרי** – מותר להחזיר סמוך לחשיכה ממש אפילו לאינה גרופה וקטומה. (משנ"ב ע"ב)
 « **כל זמן שלא נתבשל כל צרכה** – מחלוקת
רא"ש וטור: נוטלה ומחזירה בכל גווני.
 הטעם: דלא שייך למיגרז דחזיר גם בשבת דזהו מבשל בשבת ופשיטא דמזדהר בהכי אפילו אי שרית להחזיר מבע"י.
סמ"ג: מחמיר גם בזה משום לא פלוג. (משנ"ב ע"ג)

□ **לסמוך בכירה**
 דווקא על גבי כירה ממש אסור. אבל לסמוך, אפי' לאש, במקום שהיד סולדת בו – שרי אפילו סמוך לחשיכה (רמ"א)
 « והביא הב"י ב' אפשרויות האם התוס' חולק בזה על ההגהות מרדכי והראשונים, שאפשר שחולק, ואפשר שלא חולק ורק סבר שאין ראייה לזה. (בי"י)
 « אפילו נצטנן לגמרי – מותר. (משנ"ב)
 « אך אם נצטנן לגמרי ויכול לחזור ע"י החימום ליד סולדת – אסור. (ביאורי"ה)

□ **לסמוך בתנור**
 מקור: שבת (לח): - תנור שהסיקוהו בקש וגבבא לא יתן בין מתוכו בין על גביו.
 • **בתנור של זמן התלמוד** – אין חילוק בין להחזיר עליו או לסמוך אצלו. ודוקא במקום שהיד סולדת. אבל אין היד סולדת שם – שרי אפי' בשבת. (רמ"א)
 • **אבל תנורים שלנו** שפתוחים מן הצד – הם ככירה. (משנ"ב ע"ח)

□ **לסמוך בכופח** – מחלוקת ראשונים
רמב"ם: כל שאין מחזירין עליו אין סומכין לו בשבת.
רשב"א: בסמיכת כופח אף על פי שהסיקוהו בגפת ועצים מותר לסמוך לו כל שהוא גרוף וקטום ולא אסרו סמיכה בגרוף וקטום אלא בתנור בלבד. (בי"י)

סעיף ג'

הנחת קדירה ריקנית תחת קדרה העומדת על פי הכירה

פסק השו"ע – המשכים בבוקר וראה שהקדירה תבשילו, וירא פן יקדיח יותר – יכול להסיר ולהניח קדירה ישנה ריקנית על פי הכירה, ואז ישים הקדירה שהתבשיל בתוכה על גבי הקדירה ריקנית.

הטעם: דהוי"ל כירה כגרופה וקטומה. (משנ"ב פ"א)

« ולפי"ז ה"ה גם בתנורים שלנו כשהאש בתוכה ג"כ שרי ליתן למעלה ע"ג מעזיבה שעל התנור.

וצריך להפסיק שם על המעזיבה באיזה עץ או דף להיכרא, וישים הקדרה עליה, דעיי היכר דבר המפסיק מותר אפילו ליתן לכתחילה בשבת. (משנ"ב פ"א)

« וכל זה כשהתבשיל עדיין חם שלא נצטנן, דאל"ה אסור משום בישול אם יוכל להתחמם שיהיה היד סולדת בו. (משנ"ב)

« אם היתה עומדת קדירה מבעוד יום – מותר לעשות כן לכתחילה לתת עליה הקדירה. (ביאו"ה ד"ה ויזהר)

□ זהירות מלהניחו על גבי קרקע – מחלוקת

שו"ע [ובב"י]: יזהר שלא ישים קדירתו ע"ג קרקע, ושתהיה רותחת.

רמ"א [ובד"מ]: יש נוהגים להקל אף אם נתנה על גבי קרקע. (ב"י ד"מ ו' שו"ע ורמ"א)

□ סוג הקדירה – דווקא ישנה. (שו"ע)

הטעם: שקדירה חדשה מתלבנת על ידי החום ונעשית כלי גמור. (משנ"ב ע"ט)

« אבל לא יתן קדירה חדשה – דאסור, משום מתלבן ע"י החום ונעשית כלי גמורה על ידי זה. (משנ"ב ע"ט)

צייד המשנ"ב – דבקדרות שלנו שכבר נגמר תיקון ועשייתו בתנור של יוצרים – אפשר שיש להקל במקום הדחק, אפילו בקדרה חדשה. (משנ"ב ע"ט)

□ **גודל הקדירה** – יזהר שלא תהיה הקדירה גדולה מדי שתסתום פי הכירה ותכבה האש. (ביאו"ה ד"ה ריקנית)

□ רמת החום – מחלוקת

שו"ע: כדי שתהיה רותחת.

משנ"ב: נהגו כל עוד לא נצטננה כל כך. (שו"ע ומשנ"ב פ"ג)

□ **קשה**, השו"ע התיר כאן חזרה ואילו בסעיף ה' התיר ליתן פנאדי"ש על גבי קדירת חמין אף לכתחילה, מה ההבדל?

דגול מרובה: משום שאין דרך בפנאדי"ש על גבי קדירת חמין התיר אפילו לכתחילה משא"כ בעניננו.

פמ"ג: הנחה על גבי קדירת חמין מועיל שאין בה אפילו מיחזי ובקדירה ריקנית מועיל רק לעשות הכירה גרופה.

מג"א: פנאדי"ש הוא דבר יבש והתירו אף לכתחילה והכא מיירי בדבר לח וגוזרין שמא יניחנו לכתחילה כשהוא קר. (ביאו"ה ד"ה ויזהר)

סעיף ד'

לחטמין מבעוד יום קומקום של מים חמין בתוך הקדירה בשבת, וגותגים אותו לתוך הקדירה כשהתבשיל מצטמק

נחלקו בזה הראשונים

נימוקי יוסף בשם הר' יונה: מכשלה גדולה תחת מקצת העם שטומנין קומקום של מים חמים ליתן לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק.

הטעם – מחלוקת ראשונים

נימוק"י בשם הר"י: פעמים שהאחד אין היד סולדת בו והאחר היד סולדת בו, ומתבשל זה עם זה ונמצאו מבשלין בשבת, ואף על פי שהן רותחין אם פסקה כח רתיחתן יש בהם משום בישול.

דבדבר לח כמו מים או תבשיל אם פסק רתיחתן יש בהם משום בישול.

כל בו: יש לזהר מלתת מים חמין בעוד הקדרה על האש לפי שהן מערבות ומגיסות בקדרה כדי לערב יפה, וקיימא לן דמגיס חייב משום מבשל אפילו בקדרה מבושלת כל זמן שהיא על האש.

ר"ן: אסור כיון דכהאי גוונא הטמנה קרי לה. (בי"י)
« בעיקר הדין, האם יש הטמנה בדבר המעורב – מחלוקת ראשונים
ר"ן: יש הטמנה.

תוס': בדבר המעורב לא שייכא הטמנה. (בי"י)
רשב"א: מתיר לתת מים חמין לתוך הקדרה אפילו בשהיא עומדת על הכירה. (בי"י)
 להלכה – מחלוקת
שו"ע [ובב"י]: יש למחות ביד הנוהגין כן.

הטעם: דפעמים אחד היד סולדת בו והשני אין היד סולדת בו וכשמערה אחד לחבירו מתבשלים זה עם זה. (משנ"ב פ"ד)

רמ"א לקמן בסימן ש"י"ח סט"ו: אגן נוהגין כהפוסקים דאם לא נצטנן לגמרי אפילו בדבר לח אין בו משום בישול עוד, א"כ אפילו אם אחד אין היד סולדת בו ויתחמם ע"י התערובות ג"כ מותר. (משנ"ב פ"ד)
המג"א צידד – אף שאין למחות ביד הנוהגים להקל טוב יותר לנהוג שלא לערות הרתחין מן הכ"ר לקערה על מה שבתוכו כי אם בכף. (משנ"ב פ"ד)
 ואם הקטניות עם המרק שבקערה נצטנן לגמרי בודאי יש מדינא לזהר שלא לשפוך עליהם מכ"ר כי אם ע"י כף. (משנ"ב פ"ד)

סעיף ה'

דרכי חימום נוספות חמותרות וזאסורות

□ לתת תבשיל על פי קדירת חמין בשבת

פסק השו"ע – מותר לתת על פי קדירת חמין בשבת, תבשיל שנתבשל מער"ש כל צרכו, כגון פאנדי"ש וכיוצא בהן, לחממן.

הטעם: לפי שאין דרך בישול בכך. (שו"ע)

דהכא אין דרך בישול בכך ע"י הפסק קדירה ואין נראה כמבשל. (משנ"ב פ"ז)

« ומותר אפילו אם הקדירה עומדת על האש. (משנ"ב פ"ה)

« ואם יש בה הרבה שומן שנקרש – לדעת הרמ"א יש להחמיר, משום נולד שנימוח השומן. (משנ"ב פ"ז)

« **אך להניחו על גבי כירה** – אסור, אפי' גרופה וקטומה, דלא התירו אלא חזרה. (רמ"א)

« ואפילו הוא עדין חם ומצטמק ורע לו – אסור. (משנ"ב פ"ט)

□ באיזה תבשיל מדובר?

• בדבר שאין בו רוטב [כפאנדי"ש] – לכו"ע מותר, וכפי שמיקל השו"ע לחממן ואפילו אם יהיה היד סולדת בו.

הטעם: משום דהוא דבר שאין בו רוטב. ולכו"ע לית ביה משום בישול אף אם נצטנן לגמרי. (משנ"ב פ"ו)

• יש בו רוטב ונצטנן לגמרי – מחלוקת

רשב"א: דבר שכבר נתבשל אפילו אם נצטנן אח"כ לגמרי – תו לית ביה משום בשול, אפילו הוא דבר שיש בו רוטב.

רא"ש: בדבר שיש בו מרק אם נצטנן יש בו אח"כ עוד משום בשול.
 הכריע השו"ע לקמן בסי' ש"י"ח סעי' ד' – כרא"ש. (משנ"ב פ"ו)

□ להטמין תחת הבגדים הנתונים על גבי המיחם – ודאי אסור. (שו"ע)

« ואסור אפילו אם אין אש תחת הקדירה. (משנ"ב פ"ח)

□ ליתן לתוך תנור שאפו בו מבעוד יום – מחלוקת ראשונים

כלבו: מתיר אפילו חם כל כך בחום כשהיד סולדת בו.

הטעם: דמאחר שלא הטמינו בו רק אפו בו מבע"י לא נשאר בו רק הבל מעט ואין לחוש לבישול, ובלבד שלא נצטנן לגמרי.

« **ובלבד שלא נצטנן לגמרי.** (רמ"א)
 « **ונחלקו הפוסקים בכוונת הרמ"א, ונפק"מ בדין:**
מג"א: הוי תנאי בחזרה.
 ולכן ביבש שאין בו מרק – אסור אם נצטנן, דהוי ליה כמניח לכירה לכתחילה בשבת.
גר"א: הוי תנאי בבישול.
 ולכן ביבש שאין בו מרק – מותר אפילו נצטנן לגמרי. (ביאורי"ה ד"ה ובלבד)
 הכריע הביאורי"ה – כהגר"א. (ביאורי"ה ד"ה ובלבד)
ר"ן וראשונים: מחמירין בזה, שאם החום כל כך בתנור שהיד סולדת בו – אסור. (ב"י רמ"א ומשנ"ב צ"ג ושעה"צ צ"ג)
 הטעם: דחזרה לתוך התנור לעולם אסור בין אם החום שבתנור רב או מעט (צא) דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים. (משנ"ב צ"ב)
 « **ודוקא כשיש חום בתנור שהיד סולדת בו.** שאם לא כן אין עליו שם תנור שהוסק כלל. (משנ"ב צ"ב)
 « **אם היה טמון בו חמין מבערב דנפיש הבליה דתנור – מחלוקת**
כלבו: אם היה טמון בו חמין מבערב דנפיש הבליה דתנור – היה אסור ליתן בו בבקר התבשיל שנתבשל כדי להתחמם.
ד"מ: נוהגים להקל להחזיר לתוך התנור בכל גווני, אך מ"מ טוב להחמיר. (משנ"ב צ")

□ אמירה לגוי להחם קדירה

וכל הדברים שאסור לעשות מדברים אלו – אסור לומר לגוי לעשות. (רמ"א)
 « ואפילו בדברים שאין בהם רק איסור דרבנן. (משנ"ב צ"ד)
ולכך:
 « **אם הקדירה נצטנן כל כך – אסור לומר לגוי להחם הקדירה.** (רמ"א)
 « **ואם עשה כן – אסור לאכול אפילו צונן.** (רמ"א)
 « **וימתין עד לערב בכדי שיעשו משום קנס,** שכן עשה הגוי בציווי. (משנ"ב צ"ו)
 « **ואם לא העמידו על האש ממש כי אם על התנור – בדיעבד יש להתיר.** דיש פוסקים שמתירין אפילו לישראל לעשותו לכתחילה. (משנ"ב צ"ה)
 « **ואם העמידו הגוי על האש – איסור דרבנן ע"י גוי – מחלוקת**
גר"א: איסור דרבנן ע"י גוי אסור בדיעבד.
מג"א: איסור דרבנן ע"י גוי מותר בדיעבד. (שעה"צ צ"ו)
 « **ואם עשה הגוי בעצמו – מותר,** רק שצריך למחות בו אם רואהו. (משנ"ב צ"ו)
 « **ואם לא נצטנן כל כך,** שעדיין ראויים לאכול – מחלוקת ראשונים
תרומת הדשן: מותר בכל מקום.
אור זרוע: ראוי ונכון שלא לעשות כן משום דאושא מילתא ויש זילותא דשבתא, וכל מדינה שלא מצויים בה רבנן – ראוי לאסור עליהן דבר זה. (ב"י וד"מ ז')
 פסק הרמ"א – כתרומת הדשן, ובכל מקום, אם חממו הגוי [אפילו בציווי], **מותרין לאכול [בדיעבד].** (רמ"א ומשנ"ב צ"ז)
 הטעם: כיון שיכול לאכול בלא החימום. (משנ"ב צ"ז)
 « **ואפילו חימום הגוי תבשיל ובשר ביחד** והתבשיל לא היה מתחילה ראוי לאכול מחמת צנינותו – אע"פ כן לא נאסר הבשר, כי הוא היה ראוי לאכול אף בצונן. (משנ"ב צ"ח)
 « **אמירה לגוי להחם הקדירה בתבשיל יבש שנתבשל כבר ונצטנן לגמרי – מחלוקת**
מג"א: אסור ואפילו בגרופה, דחשיב כנותן לכתחילה, שחום התבשיל הוא תנאי בחזרה וכנ"ל.
פמ"ג: בדיעבד מותר לאחר שיצטנן. ואין לגעור במתירין לכתחילה, דהוי רק שבות של חזרה לצורך מצוה.
מהרי"ט: מותר לכתחילה להחם ע"י גוי.
ברכי יוסף: מותר אפילו בלח שנצטנן לגמרי, משום שיש מתירין בזה לכתחילה אפילו ע"י ישראל.
 והכריע הביאורי"ה: אם הוא לצורך השבת ואין לא עצה אחרת, אפשר לסמוך על הברכי יוסף אפילו בלח. (ביאורי"ה ד"ה להחם קדירה)

□ ולכן נוהגין שהגויים מוציאים הקדירות מן התנורים שמטמינים בהן ומושיבין אותן אצל תנור בית החורף או עליו קודם שהוסק, ומבערת השפחה אח"כ התנור ההוא, ועל ידי זה הקדירות חוזרים ונרתחים. (רמ"א)

הטעם: שבזמן שמניח קודם שהוסק אין איסור, ומה שמסיק אחר כך, כיון שאין דרך לבשל בו בחול, נוכל לומר, שעיקר כוונת הגוי לחמם הבית שמותר, כי הכל חולים אצל צינה. ואפילו שהוא פסיק רישא לגבי התבשיל, מ"מ באמירה לגוי, דהוי שבות שלית בו מעשה, לא מחמירים בפסיק רישא. (משנ"ב צ"ט)

« ואם נצטנן לגמרי – מחלוקת
מג"א: מותר.

ט"ז וגר"א: החמירו בנצטנן לגמרי. (שעה"צ ק"ד)

« ודווקא בתנור שהוא כלי מוסק שמבשלים עליו – שאין דרך לבשל בחול מלמעלה על גבי התנור. אבל תנור אנגלי שדרך לבשל בחול על גביהן מלמעלה – איסור גמור יש בזה להעמיד המאכל לחמם ע"י הגוי אפילו קודם הסקה, שודאי כוונת הגוי בההסק אח"כ גם בשביל בישול הקדרות. (משנ"ב צ"ט)

□ אבל על ידי ישראל

• לתת עליו – פסק הרמ"א דאסור בכהאי גוונא. (רמ"א)

הטעם: שחשיב כאחד נותן הקדירה ואחד נותן האש, שהוא פטור אבל אסור. (משנ"ב ק')

אך צידד המשנ"ב – דהעולם נהגו היתר לתן עליו קדרות חמין קודם היסק. אבל אחר היסק לא ינהוג כן. (משנ"ב ק"ג)

« ומ"מ אם יתן איזה דף או עץ תחת הקדירה להיכרא – מותר. (משנ"ב ק"ג)

• לתת בתוכו – לכו"ע אסור. (משנ"ב ק"ג)

• לסמוך אצל התנור – לכו"ע מותר אפילו ע"י ישראל. (רמ"א ומשנ"ב ק"ב)

ואם הקדירות עדיין חמין [אפילו אין היד סולדת בהן] – מותר להעמידן אצל תנור בית החורף. (רמ"א ומשנ"ב ק"א)

הטעם: מאחר שנתבאר דתנורים שלנו יש להם דין כירה, וסמיכה בכירה שאינה גרופה וקטומה כדין גרופה וקטומה לענין נתינה עליה. ונהגו להקל בחזרה [אפילו העמידו על גבי קרקע] וסמיכה לתנור שאינו גרוף וקטום, הואיל והקדירה עדיין חם ומבושל כל צרכו. (רמ"א ומשנ"ב ק"ה)

« בביאור כוונת הרמ"א – מחלוקת

דגול מרובה: הרמ"א מדבר בסמיכה לכתחילה בשבת.

רע"א: הרמ"א מדבר לענין חזרה. (ביאור"ה ד"ה לסמוך)

« ואפילו לאחר שהוסק – מותר ע"י ישראל בסמיכה. (משנ"ב ק"ב)

□ אם נתן הגוי מים לתוך הקדרה הקבוע בתנור ונתחממו – מותר הישראל להנות מהם להדיח בהם כלים. (משנ"ב ק')

הטעם: שהרי בתבשיל כשנותנו ע"ג התנור כונתו לחממו ואפ"ה שרי כש"כ כאן שכונתו רק שלא יבקע הקדירה. (משנ"ב שם)

« ואפשר דאפילו נתן הגוי המים אחר שהוסק – מותר. (משנ"ב שם)

« לומר לגוי לעשות כן אחר שהוסק – אסור. (משנ"ב שם)

« נתינת המים – אסורה להיעשות ע"י ישראל, למרות שהגוי מבעיר לבסוף האש. (משנ"ב ק')

הטעם:

א. מג"א: דהוי פסיק רישא.

ב. שעה"צ: משום דהוי כאילו אחד נותן המים ואחד את האש. (שעה"צ ק"ח)

« כשמים מלוכלכים בשומן – [לדעת הרמ"א] אסור לשפוך הרתחים עליהם משום שממחה השומן והוי נולד. אלא יניח הכלי תוך המים, דאז לא עושה שום מעשה. (משנ"ב ק')

סימן רנד

סעיף א'

חטמנת צלי [כשיצולחו סמוך לגחלים, ולא על גנם ממש]

מקור: שבת (ח:) - השתא דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא, לא מגלו ליה, האי בישרא דגדיא ושריק שפיר דמי, דברחא ולא שריק - אסיר. דגדיא ולא שריק דברחא ושריק - רב אשי שרי. ורב ירמיה מדפתי אסר.

איכא דאמרי, דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי, דברחא נמי ושריק שפיר דמי כי פליגי דברחא ולא שריק דרב אשי שרי. ורב ירמיה מדיפתי אסיר. ולרב אשי דשרי והתנן. אין צולין בשר בצל וביצה, אלא כדי שיצולו מבעוד יום? התם בבישרא אגומרי.

נחלקו בזה הראשונים

ר"ח רז"ה ורשב"א: פסקו כרב אשי [בלישנא בתרא], שהתיר.

רי"ף רמב"ם ורא"ש: פסקו כר' ירמיה מדיפתי [בלישנא בתרא], שאסר. (בי"י)

פק השו"ע - כרי"ף רמב"ם ורא"ש, דבשר עז שלא טח בטיט, כשהוא צלי שאצל האש - אסור להניחו סמוך לחשכה, שממהר להתבשל, ואתי לחיתוי.

□ **בגד טעם האיסור בעז ושור, וטעם ההיתר בגדי - מחלוקת ראשונים**

רש"י תוס' ורא"ש: עיקר החשש משום דקשי ליה זיקא, ומבטלת את חום התנור, ולכך יש לחוש שמא יבוא לחתות.

ולכך: כשאין פי התנור מכוסה אפילו בגדי אסור, משום דקשה ליה הרוח ויבוא לחתות.

רמב"ם: אע"פ שקשי ליה זיקא, מ"מ במקום חשש שמא יתחרך הבשר - אין לחוש שמא יבוא לחתות.

ולכך: בגדי מותר אפילו לא שריק בטיט, ואפילו אין פי התנור מכוסה כלל, או שהוא חוץ לתנור

סמוך לגחלים - מותר, כיון שלא יבוא לחתות שמא יתחרך הבשר.

וכן אם אפילו בבשר עז ושור - אם כבר נתבשל כמאכל בן דרוסאי - מותר, דכיון שהוא ראוי לאכילה למה יחתה להפסידו. (בי"י)

ובסיכום הנפק"מ בין הרמב"ם לרש"י תוס' ורא"ש:

א. **בשר גדי ועוף מנותחים בתנור מגולה - מחלוקת**

רמב"ם: מתיר.

רש"י: אסור.

« **לכו"ע:** בשר גדי ועוף מנותחים בתנור מכוסה - מותר וכל שכן טוח בטיט.

ב. **קדירה בשיל ולא בשיל בתנור טוח בטיט - מחלוקת**

רמב"ם: אסור.

רש"י: מתיר.

ג. **בשר על גבי גחלים בתוך תנור מכוסה - מחלוקת**

רמב"ם: אסור.

רש"י: מתיר בגדי מכוסה, ובשור בטוח.

« **לכו"ע:** בשר על גבי גחלים ואפילו בתוך תנור מגולה - אסור.

ד. **בשר עז מבושל כמאב"ד, בתנור מגולה או רק מכוסה - רמב"ם מותר אליבא דחנניה, לרש"י מותר לכו"ע.**

ה. **בשר שור ועז בתנור טוח בטיט - מותר לכו"ע.** (בי"י)

להלכה - מחלוקת

שו"ע: כרמב"ם.

רמ"א: כרש"י תוס' ורא"ש.

ולכך:

בבשר שור או עז - אע"פ שבשר חי מותר להשהותו, ה"מ בקדרה, אבל בצלי שאצל האש אסור להניחו

סמוך לחשיכה. (שו"ע)

הטעם: היות וצלי ממחר להתבשל ואתי לחתוי. כיון שבשור ועז בשרם קשה וצריכים בשול

ביותר וחישישין לחתוי. (שו"ע ומשנ"ב)

« אפילו אם צולה את הצלי בתנור והתנור מכוסה אך שאינו טוח בטיט – חיישינן שיגלה הכיסוי ויחתה שם בגחלים. (משנ"ב ב')
 « אך בצלי קדר – דינו כבקדרה ומותר להשהותו בחי. (משנ"ב ג')
 « אם יספיק להיצלות מבעוד יום – מותר. (משנ"ב ד')

□ **כמה צריך להיצלות** – מחלוקת כבסי' רנג
לרמב"ם: אם לא שיש שהות מבעוד יום להיות נצלה כ"כ שיחיה מצטמק ורע לו.
לרא"ש: מספיק אם נצלה מבע"י כמאכל בן דרוסאי. (משנ"ב ד')
 « ואין חילוק בזה בין אם הוא חי לגמרי או שנתבשל קצת. (רמ"א ומשנ"ב י"ב)

אבל בשר גדי ועוף

• **אם הם מנותחים לאברים** – מותר. (שו"ע)
 הטעם: דלא חיישינן לחיתוי, שאם יחתה בגחלים יתחרך הבשר, שאינו צריך אלא חמימות האש בלבד. (שו"ע)
 « ואין חילוק בזה בין אם הוא חי לגמרי או שנתבשל קצת. (רמ"א ומשנ"ב י"ב)
 « **האם מותר גם בתנור גלוי שאינו מכוסה** – מחלוקת
שו"ע: מותר אף בבשר גדי בין אם צולחו בתנור שפיו מכוסה, ובין אם צולחו בגלוי אצל האש.
רמ"א [שיטת היש מחמירין]: אין היתר בגדי ועוף כי אם כשצולחו בתנור שפיו מכוסה. אך במגולה חיישינן שיחתה. (רמ"א ומשנ"ב י"ב)
 • **אבל אם הם שלמים ואינו מנותח** – אסור. (משנ"ב ח')
 הטעם: כיון שצריך בשול כשור ועז, וחיישינן לחתוי. (משנ"ב ח')
 « וכל זמן שחלל הגוף שלם, אע"פ שאין עליו ראשו וקרעיו – מקרי שלם. (רמ"א)

□ טמן בתנור שטח פיו בטיט

• **בצלי** – לכו"ע מותר, בין גדי ועוף שלמים בין בשר שור או עז.
 הטעם: דלא חיישינן לחיתוי, שאם בא לפתוח התנור ולחתות תכנס הרוח ויצטנן התנור ויתקשה הבשר ויפסיד. (משנ"ב י"ב)
 « ואין חילוק בזה בין אם הוא חי לגמרי או שנתבשל קצת. (רמ"א ומשנ"ב י"ב)
 • **בקדירה** – מחלוקת
שו"ע: אסור, ואין מותר אלא דווקא בצלי.
רמ"א: מקילין בתנור טוח בטיט – שהכל מותר, אפילו בקדירה ונתבשל קצת.
 הטעם: כיון שלא יבוא לחתות, דלא חיישינן שיפתחנו ויחתה כיון שהוא סתום בטיט ואינו מוכן לחתות. (רמ"א ומשנ"ב י"ד)
 « ורק בתנור שפיו מכוסה אלא שאינו טוח בטיט – אז יש לחלק בין גדי ועוף לשאר בשר. (שו"ע ורמ"א ומשנ"ב)
 « אולם לענין קדירה או צלי קדר דג"כ דינו כקדירה – יש חילוק בין חי, לנתבשלו קצת:
 • דבחי – מקילין ליתנו סמוך לחשיכה בין בשר שור בין בשר גדי ועוף.
 • ובנתבשל קצת – אסור אפילו בשר גדי ועוף, שמא יחתה, דלא שייך בו ההיתר שיחרך ע"י החיתוי, כיון דבקדירה הוא וצריך בישול רב. [ושיעור הבישול תלוי במחלוקת הרמב"ם ורא"ש בריש סי' רנג]. (משנ"ב י"ב)
 לכו"ע – על גבי אש שהוא מגולה – הכל אסור. (רמ"א ומשנ"ב)

סעיף ב'

צליית בצל וביצה או בשר ע"ג גחלים כשנוגעין בגחלים

מקור: שבת (ט:). - תנן אין צולין בצל וביצה או בשר אלא כדי שיצולו מבעוד יום.
 ובגמרא (כ.) - וכמה? אמר רבי אלעזר אמר רב כדי שיצולו מבעוד יום, כמאכל בן דרוסאי. [וכבר נתבאר (יח.) שמייירי בבישרא אגומרי].
נחלקו הראשונים כיצד מדובר בגמ'
רי"ף: מדובר כשהן עצמם מונחים על האש, דכיון שהגיעו למאכל בן דרוסאי אם יחתה בגחלים יחרוך אותם.

רש"י: מדובר אפילו כשאנשים מונחים על האש אלא סמוך לאש, ובא להשמיע לנו דכל שנצלו כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו כדין קדרה. (ב"י)

□ **האם המשנה היא גם לשיטת בית הלל** – מחלוקת ראשונים

הגהות מרדכי: המשנה שאין צולין בשר בצל וביצה בית שמאי היא, אבל בית הלל מתירין עם השמש.

ב"י: המשנה היא לדברי הכל, משום גזירה שמא יחתה. (ב"י סעי' ג')

פסק השו"ע – כרי"ף, דאין צולין בצל וביצה או בשר "על גבי גחלים כשנוגעין בגחלים", אלא כדי שיצלה מבעוד יום משני צדדיו, כמאכל בן דרוסאי שהוא חצי בישול.

הטעם: דכיון שהניח ע"ג גחלים אינו חושש אלא שיצלה מהרה ואע"פ שיתחרך, הלכך חיישינן

שלא יחתה. אבל כשנצלה כמאכל בן דרוסאי, לא חיישינן דלמא אתי לחתויי, אפילו אם הוא

בשר שור, שמאחר שהוא ראוי לאכילה למה יחתה להפסידו. (שו"ע)

« וה"ה שארי דברים שאין נאכלין חיין. (משנ"ב ט"ז)

« ואפי' הוא בשר גדי – אפילו הוא מנותח – צריך שיצלה כמאכל בן דרוסאי [דהכא ע"ג גחלים

שאני]. (שו"ע ומשנ"ב י"ז)

□ **ולאחר הצליה** – ימתין עד שיכבו הגחלים ואז יטלם, דחיישינן בזה שמא יחתה. (משנ"ב י"ז)

סעיף ג'

אם עבר, או שכח, ונצלה בשבת באיסור – אסור. (שו"ע)

הטעם: כדי שלא יבוא להשהות במזיד ויאמר שכחתי. (משנ"ב י"ט)

« בין לו בין לאחרים – אסור עד מוצ"ש בכדי שיעשו. (משנ"ב כ')

סעיף ד'

נתינת פירות שנאכלין חיין סביב לקדירה

פסק השו"ע – פירות שנאכלין חיין – מותר ליתנם סביב הקדירה, אע"פ שאי אפשר שיצלו קודם חשיכה.

הטעם: כיון שנאכלין חיין – הרי שהוא כתבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי דיותר הם טובים

בלא בישול כלל משאר תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ולא אתי לחתויי. (משנ"ב כ"א)

« וה"ה, לכל דבר שאין טוב לאכלו חי כמו תפוחי יער וכדומה אסור כבצל וביצה. (משנ"ב כ"ב)

« קשה, דלא דמי לבצל שאסור בסעי' ב'?

י"ל, דמ"מ אין טוב לאכלו חי כמו תפוחים. (משנ"ב כ"ב)

« ואפילו קודם חשיכה – מותר ליתנם. (משנ"ב כ"ד)

□ **ומ"מ, צריך ליזהר שלא יחזיר הכיסוי אם נתגלה משחשיכה, ושלא להוסיף עליו עד שיצולו**. (שו"ע)

הטעם: מפני שממהר לגמור בישולם בשבת, דע"י הכיסוי הוא ממהר לגמור בשולו אסור. (שו"ע

ומשנ"ב כ"ג)

□ **להניחם בשבת עצמה סמוך לתנור** – אסור. (משנ"ב כ"ד)

« ואפילו אם נותנו בשביל זה קודם שהוסק – אסור. (משנ"ב כ"ד)

סעיף ה'

נתינת פת בתנור קודם חשבת

מקור: שבת (ט: -) אין נותנין פת לתנור עם חשכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום רבי אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה.

ובגמ' (כ.) מבואר דהכי קאמר רבי אליעזר כדי שיקרמו פניה המדובקין בתנור.

נחלקו הראשונים האם רבי אליעזר מחמיר או מיקל?

ב"י בשם רש"י: חומרא היא, שפנים שכלפי האור ממהירים לקרום.

תוספות: קולא היא, ומתיר בקרימה כל דהוא. (ב"י)

פסק השו"ע:

בתנור שאינו טוח בטיט [ואופה לצורך השבת]:

פסק השו"ע – אין נותנין סמוך לחשיכה פת לתנור, אלא כדי שיקרמו פניה המדובקים בתנור.

הטעם: דיותר לא חיישינן שמא יחתה בגחלים. (משנ"ב כ"ה)

וכן אין נותנין חררה על גבי גחלים, אלא כדי שיקרמו פניה שכנגד האש. (שו"ע)

גדר קרימת פניה:

« מספיק אם מתקדם פניה שכנגד האש. (משנ"ב כ"ו)

« קרימת פניה מועיל דווקא אם הפת דק. אבל אם הוא עב – אינו מתבשל מהרה, וצריך

שיהיה נקדם הפנים התחתון שכנגד התנור וגם הפנים שלמעלה נגד חלל התנור. (משנ"ב כ"ו)

« כל שפורסה ואין החוטין נמשכין, קרוי קרימת פנים. (רמ"א)

ואפילו אם היה הפת עבה – ג"כ מספיק בזה השיעור לכו"ע. (משנ"ב כ"ז)

ואין אסור אלא דווקא בשאין גרוף וקטום. אבל בכירה או בתנור שלנו כשהוא גרוף וקטום, או

כשסותם פי התנור בטיט – מותר ליתן הפת בתנור סמוך לשקיעה בכל גווני. (משנ"ב כ"ח)

אבל אם הוא טוח בטיט או שאינו אופה לצורך שבת רק למוצ"ש, דיש לו זמן לאפותו – מותר, דלא

גזרינן בכה"ג שמא יחתה. (רמ"א)

« אך בתנורים שלנו – מותר לרדות מהם בשבת ולאכול אפילו יש לו הג' סעודות על שבת –

חיישינן שמא ימלך לאכול מהפת שבתנור בשבת ויחתה בגחלים כדי שיתבשל מהרה. (משנ"ב ל"ח)

נתינת פשטיד"א או פלאדי"ן בתנור קודם השבת – מחלוקת אם יש מחלוקת

למג"א וט"ז – מחלוקת

למחבר: סגי בשנקרם במקום אחד לבד.

לגר"א: צריך שיקרמו פניה למעלה ולמטה, ויתבשל מה שבתוכה כמאכל בן דרוסאי, לפי שהוא עב

ואינו מתבשל מהרה לכך לכו"ע בעינן מלמעלה ומלמטה. (רמ"א ומשנ"ב כ"ט)

להדגול מרובה – כו"ע מודים בזה שצריך שיקרמו פניה למעלה ולמטה, ויתבשל מה שבתוכה כמאכל בן

דרוסאי. (משנ"ב כ"ט)

הטעם: דכיון דפשטיד"א חלק עליון וחלק התחתון אינם מגוש אחד, דהרי המולייתא שבתוכה

מפריד ביניהם, הוי כשני עוגות ובכל אחד צריך קרימת פנים. (משנ"ב כ"ט)

דרך הרדייה כשנתנה בכדי שיקרמו פניה:

• כשהוא לצורך שבת

נחלקו הראשונים בדרך הרדייה, וכמה ירדה

רמב"ם: רודה כדרכו [שאין צריך שינוי אלא דווקא כעשה באיסור].

והוסיף הרב המגיד: שמותר לרדות כל מה שירצה, ולא אסרו רדיית הפת אלא ברודה במרדה שהוא

כדרכו.

רמב"ן: אסור לרדות כדרכו במרדה אף כשעשה בהיתר, ואף לא ירדה אלא מזון ג' סעודות. (ב"י)

מ"מ: יכול לרדות כמה שירצה, אך בשינוי. (ד"מ ב')

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כרמב"ם, דרודה כדרכו, כיון דלא עבד איסורא.

« כמה רודה – מחלוקת

פמ"ג: רק ג' סעודות, דזה קרוי צורך שבת.

ביאו"ה: חולק, דכל שרוצה לאכול מאותו הפת חשיב צורך שבת. (ביאו"ה ד"ה וצורך)

א"ר: מחמיר כפוסקים דס"ל דאפילו נתנה בהיתר צריך להיות הרדייה דוקא בשינוי. (שו"ע ומשנ"ב ל"ו)

• אך כשאינו לצורך היום – אסור אפילו בשינוי. (שו"ע)

□ ואם נתן אותם סמוך לחשיכה ולא קרמו פניהם:

• **אם במזיד** – האכילה אסורה עד מוצ"ש בכדי שיעשו. (שו"ע ומשנ"ב ל"ב)

« אפילו ע"י שינוי. (משנ"ב ל"א)

« ואפילו אם אין לו מה יאכל. (משנ"ב ל"א)

« ואפילו אם גוי רידהו שלא מדעתו – אסור לו לאכול. (משנ"ב ל"א)

□ **אך הרדיה מן התנור** – מותר תיכף במוצ"ש. (משנ"ב ל"ב)

• **אם בשוגג** – אם אין לו מה יאכל, מותר לו לרדות ממנו מזון שלש סעודות, ואומר לאחרים שאין להם מה יאכלו: באו ורדו לכם מזון שלש סעודות. (שו"ע)

הטעם: כל ההיתר הוא מפני שאין לו פת אחר לאכול. (משנ"ב ל"ג)

« ואפילו בתנורים שלנו – ג"כ אסור להסתפק מן הפת יותר מג' סעודות. (משנ"ב ל"ג)

« ואם בפת אחד שהוציא יש בו כדי ג' סעודות – שוב אסור לרדות, אע"ג דאין לו לכל סעודה ככר שלם ולחם משנה. (משנ"ב ל"ד)

« הוא עצמו אסור לרדות בשביל האחרים. (ביאור"ה ד"ה ואומר)

□ **דרך הרדייה** – לא ירדה במרדה, אלא בסכין וכיוצא בו, שלא יעשה כדרך שעושה בחול. (שו"ע)

« ואם אי אפשר לרדות בשינוי – ירדה במרדה. (שו"ע)

סעיף ו'

אם נתן בתנור פת בשבת עצמה ורוצה לרדותו קודם שיאפה

מקור: שבת (ד.) - אמר רב ביבי בר אבבי: הדביק פת בתנור, התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה.

□ **לרדותו הוא בעצמו** – אפילו אם נתנו במזיד – מותר לו לרדות קודם שיאפה, כדי שלא יבא לידי איסור סקילה. (שו"ע)

□ **שאחרים ירדוהו** – אסורים לרדות בשבילו. (משנ"ב מ')

« אפילו מי שהדביק את הפת איננו פה שיודיעוהו – דאין אומרים לו לאדם עשה חטא קל כדי שלא יבוא חברך לידי איסור חמור. (משנ"ב מ')

« ואפילו בתנורים שלנו שאין בהם איסור רידוי – דאסור לאחר משום דהבצק מוקצה הוא ואינו ראוי לטלטול. (משנ"ב מ')

« וכ"ז לענין אפיה. אבל לענין בישול פשוט הוא דאם אחד שכח או עבר והניח קדרה סמוך להאש צריך גם אחר לסלקו, וממילא יש כאן מצוה לאפרושי מאיסורא. (משנ"ב מ')

□ **דרך הרדייה המותרת** – אפילו במרדה. (משנ"ב מ"א)

ומ"מ אם אפשר לעשות בשינוי, כגון: ע"י סכין וכה"ג – יעשה. (משנ"ב מ"א)

« אך כל זה דוקא אם לא יצטרך להשהות עי"ז כדי שלא יבוא ע"י השהיה לידי קרימת פנים להתחייב על ידי זה. (משנ"ב מ"א)

« רדיית הפת שלאחר אפייה – מחלוקת ראשונים

ר"ח: מותר לכתחילה, ואינה אסורה אלא בעוד שהיא עיסה.

ר"י וראשונים: חולקים עליו. (ב"י)

סעיף ז'

דין תנורים שלנו

- כשרוצה לאכול מהם בשבת אפילו במקצת – כיון שאין בהם רדייה, מותר להוציא יותר משלש סעודות בסכין או בשום דבר שיתחוב בו. (שו"ע)
- הטעם: דמלאכת רדייה שייך רק בתנוריהם שהיו מדבקין הפת בדפני התנור, אבל בתנורים שלנו שהפת מונחת בשולי התנור לא שייך בהם רדייה. (משנ"ב מ"ב)
- « כשהדביק באיסור – מחלוקת
- ר' ירוחם: אסור לטעום כלל מן הפת, ומדובר שמותר דווקא כשהדביק בהיתר.
- ר"ן ורמב"ם: אפילו כשהדביק באיסור בשוגג התירו לו הפת שיאכל ממנו ג' סעודות, ולכך בתנורים שלנו מותר להוציא כל הפת. (ביאור"ה ד"ה מותר)
- להלכה:
- מג"א: מדובר כשהדביק בהיתר.
- הכריע הביאור"ה – אפילו הדביק באיסור סמוך לחשכה בשוגג והוא מקום פסידא שיתקלקל הפת – מותר להוציא כולו, וכשצריך לאכול ממנו ג' סעודות. (ביאור"ה ד"ה מותר)
- « ומ"מ לא יוציא ברחת, משום דמחזי כעובדין דחול. (שו"ע)
- « אך ע"י גוי – מותר להוציא אף ברחת. (משנ"ב מ"ד)
- « אך כשאינו רוצה לאכול מהם בשבת – אסור לרדות לצורך חול. (משנ"ב מ"ג)
- « ואפילו טלטול בעלמא – אסור כשהוא בשביל חול. (משנ"ב מ"ג)
- « אך ע"י גוי – מחלוקת
- א"ר: מקל ע"י עצמו בתנורים שלנו במקום פסידא שיתקלקל הפת.
- מג"א: לא נחא ליה בזה דהרי יכול לאכול מן הפת בשבת. (משנ"ב מ"ג)

סעיף ח'

נתנית קדירה עם עססיות ותורמוסין ערב שבת לתנור

- מקור: שבת (נח:). – ת"ר, לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ותניח לתוך התנור ערב שבת עם חשכה ואם נתן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו.
- פסק השו"ע – לא ימלא אדם קדירה עססיות ותורמוסין ויתן לתוך התנור [אפילו הוא גרוף וקטום] ערב שבת סמוך לחשיכה.
- הטעם: מפני שדברים אלו אינם צריכים ביטול רב, ודעתו עליהם לאכלם לאלתר, ומפני כך אע"פ שלא נתבשלו כל עיקר הרי הם כשאר תבשיל שהתחיל להתבשל ולא נתבשל כל צרכו שאסור להשהותו. (ב"י ושו"ע)
- « וה"ה לשאר מיני קטניות וירקות ודברים רכים שכולם אינם דומים לבשר, מפני שקלים הם להתבשל וחישינן שמא יחתה בגחלים לצורך סעודת הלילה. (משנ"ב מ"ה)
- « בשאר דברים – מחלוקת
- רש"י: שאר דברים שהם קשי הביטול דינן כקדרה חיתא.
- רמב"ם ושו"ע: יש להקל גם בשאר דברים, ואין להחמיר אלא רק בקדרה חייתא. (ביאור"ה ד"ה עססיות)
- « וה"ה לכירה וכופח כשאין גרופים וקטומים ואפשר לחתות. (שו"ע ורמ"א)
- « אך בתנורים שלנו – דמיא לכירה דשרי גרוף וקטום.
- ואם הוא טוח בטיט – שרי בכל ענין. (משנ"ב מ"ו)
- ואם עשה כן, אפילו בשוגג – אסורים עד מוצ"ש עד בכדי שיעשו. (רמ"א)
- « אך אם נתבשל מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי די בזה. (משנ"ב מ"ח)

סעיף ט'

נתינת חבית של מים ערב שבת לתנור

מקור: שבת (יח:) - כיוצא בו לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ערב שבת עם חשכה ואם עשה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו.

פסק השו"ע – כיוצא בו לא ימלא חבית של מים ויתן לתוך התנור ער"ש עם חשיכה.

« **הטעם** – מחלוקת ראשונים

תוס' ורא"ש וטור: שמא יתקרה סמוך לחשיכה במוצ"ש ויחתה כדי שיתחמם לאלתר לכשתחשך.

רמב"ם: דעססיות ותורמוסין ומים אינם צריכין בישול הרבה ודעתו עליהם לאכלם לאלתר, ומפני כך אע"פ שלא נתבשלו כל עיקר כתבשיל שלא בישל כל צרכו שאסור לשהותו בתנור הן. (ב"י וטור)

« **ואם עשה כן** – אסורים למוצאי שבת בכדי שיעשו. (שו"ע)

« אא"כ יש שהות שיתחממו קודם בין השמשות, אף שלא יתחממו כל צרכן – דמותר. (משנ"ב נ"א)

□ אך בתנור שלנו כשהוא גרוף וקטום, או כשהוא טוח בטיט – מותר. (משנ"ב נ"י)

□ נתינת מים בקדירה בכדי שלא תיפקע – אסור ליתן מים לתוך הקדרות שבתנורים ער"ש עם חשיכה, אע"ג דמתכוין רק שלא יפקע הקדירה מהחום שבתנור. (משנ"ב נ"א)

סימן רנה

סעיף א'

הצתת מדורה לחימום בער"ש

מקור: שבת (יט: כ.) - ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין כדי שיצית האור ברובן... מאי רובן? אמר רב: רוב כל אחד ואחד. ושמאל אמר: כדי שלא יאמרו הבא עצים ונניח תחתיכם. תני רב חייא לסיועי לשמואל, כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא שלהבת עולה על ידי דבר אחר. אין עושין מדורה מעצים סמוך לחשיכה עד שיצית בהן האור בענין שתהא השלהבת עולה מאליה בלי סיוע עצים אחרים. (שו"ע)

□ וה"ה אם רוצה להסיק אז התנור של בית החורף – דינו כמדורה.

א"כ התנור טוח בטיט – דאז שרי.

ומשמע דאם יש שיעור סמוך לחשיכה שתהא שלהבת עולה מאליה – שפיר דמי אף בתנור שאינו טוח בטיט, דלכתחילה נכון למנוע מהיסק סמוך לחשיכה. (משנ"ב א')

□ ואם הוא עץ יחידי

מקור: שבת (כ: ב.) - עץ יחידי, רב אמר: רוב עביו. ואמרי לה: ברוב היקפו. אמר רב פפא: הלכך, בעינן רוב עביו ובעינן רוב היקפו. כתנאי, ר' חייא אמר: כדי שישחת העץ ממלאכת האומן. רבי יהודה בן בתירא אומר: כדי שתאחז האש משני צדדין.

פסק השו"ע – כרב פפא, דצריך שיאחז האור ברוב עביו וברוב היקפו. (שו"ע)

« ואם לא הודלקה כל כך – אסור ליהנות בה בשבת, גזירה שמא יחתה בה ויניד העצים כדי שתעלה השלהבת. (שו"ע)

« וכשהודלקה כשיעור – יכול להתחמם כנגדה בשבת ולהשתמש לאורה, בין אם הוא ע"ג קרקע או על גבי המנורה, ואפי' היא מדברים שאין עושין מהם פתילה לשבת. (שו"ע)

מקור: שבת (כא.) - ת"ר, כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין מהם מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין על גבי קרקע בין על גבי מנורה.

□ לישוב אצל זנבות האודים – מחלוקת

ט"ז: מ"מ יש לזהר שלא לישוב בסמוך אצל זנבות האודים לפי שיש לחוש שמא יגע בהם לקרבם אצל המדורה.

א"ר והתו"ש: דלא חיישינן לזה ומותר להשתמש אפילו בסמוך להמדורה או התנור. (משנ"ב ז')

לכו"ע – בדבר שצריך עיון רב או לקרות כנגדה דאז חיישינן שמא יטה. (משנ"ב ז')

סעיף ב'

בפחמין

מקור: שבת (כ: ב.) - ר' יהודה אומר: בפחמין כל שהוא.

נחלקו הראשונים האם ר' יהודה חולק על ת"ק

לטור: ר' יהודה אינו חולק על ת"ק, אלא מוסיף על דבריו.

לרמב"ם: ר' יהודה חולק על ת"ק, ואין הלכה כר' יהודה ואין לחלק בין פחמין לעצים. (ב"י)

פסק השו"ע – כטור, בפחמין אפילו לא אחז בהם האור אלא כל שהוא – מותר. (שו"ע)

הטעם: מפני שהם דולקים והולכים. (שו"ע)

סעיף ג'

מדורה של זפת, ושל גפרית, ושל קש וגבבא

מקור: שבת (כ:)

פסק השו"ע – אפילו לא אחז בהם האור אלא כל שהוא – שרי.
« ה"ה שומן ושעוה וכל דבר הניתך – מותר בכל שהוא. (משנ"ב ט') »

□ **מדורה של קנים וגרעיני תמרים** – מחלוקת ראשונים

רי"ף ורמב"ם: מדורה של קנים, ושל גרעיני תמרים כשהם מפוזרים – מותר.

אבל אם הקנים אגודות, והגרעינים בסל – צריכים שיצית בהם האור עד שתהא השלהבת עולה מאליה.
(ב"י ושו"ע)

הטעם: כיון שאחז בהן האור קצת מבעוד יום שוב הם דולקין מאליהן, אבל כשהם אגודות או

בסל שוב אין השלהבת יכולה ליכנס בהן. (משנ"ב י"א)

רא"ש וטור: להיפך, דכשהם מפוזרות כל אחת מהן לא תמצא את חברתה לבערה והם כבים והולכים, הלכך צריכים רוב. מה שאין כן כשהם נאגדים יחד, וכן בגרעינין – מותר אפילו בער כלשהו. (שו"ע ומשנ"ב

י"א)

רש"י: יש לחלק בין קנים לגרעינים, קנים – אינם צריכים רוב, אגדן צריכין רוב. ובגרעינין – הויא איפכא

דצריכין רוב, ואם נתנם בסלים אינם צריכין רוב. (ב"י)

השו"ע הביא את דעת הרי"ף והרמב"ם בסתמא, ואת דעת הרא"ש והטור כ"א.

סימן רנו

תקיעות להבדיל את העם ממלאכה

מקור: שבת (לה):

בַּעֲבֹר כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בִּישׁוּבָן – הָיוּ תוֹקְעִין בַּעֲרִישׁ שֶׁשָּׁה תְּקִיעוֹת, כְּדֵי לְהַבְדִּיל אֶת הָעָם מִן הַמְּלָאכָה. (ש"ע)

כִּיּוֹם בְּזִמְנֵינוּ – נִהְגוּ שֶׁכָּל שֶׁהוּא סִמּוֹךְ לַשַּׁבָּת כַּחֲצִי אוֹ שְׁעָה, שֶׁמִּכְרִיז שִׁ"צ לַהֲכִין עֲצֻמָּן לַשַּׁבָּת, וְהוּא בַּמָּקוֹם הַתְּקִיעוֹת בִּימֵיהֶם, וְכֵן רָאוּי לִנְהוֹג בְּכָל מָקוֹם. (רמ"א)

« שֶׁכֵּן הַמְּזֻכָּר – יִזְכּוּ עָבוֹר זֶה הַמַּתְחַזְקִים תְּמִיד בַּמַּצוֹה זֶה לְבָנִים גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל. (משנ"ב ב')

□ וּלְבַעֲלֵי מְלָאכָה רָאוּי לְשַׁלּוֹחַ אִישׁ לְבַטֵּל אוֹתָן מִמְּלָאכָתָן מִקּוֹדֶם דֵּהֵיִינוּ שְׁתֵּי שְׁעוֹת וּמַחֲצָה קוֹדֶם צֹאת הַכּוֹכָבִים שֶׁהוּא זְמַן מִנְחָה קְטָנָה. (משנ"ב א')

□ ה"ה, בִּיּו"ט שַׁחַל בַּעֲרֵב שַׁבָּת – יֵשׁ לַהֲכָרִיז. (ביאו"ה ד"ה וְהוּא)

« וְאִפְּרָא רָאוּי לְהַקְדִּים בְּאַמִּירַת בְּרָכּוֹ אוֹ קְבֻלַּת שַׁבָּת בַּעֲדֵי הַיּוֹם גְּדוֹל. (ביאו"ה שם)

□ אודות קבלת שבת

יֵשׁ קִלְקוֹל שְׂרׁוּב הָעָם יֵשׁ לָהֶם הִיתֵר בְּטַעוֹת שֶׁכָּל עוֹד שֶׁלֹּא אָמְרוּ בְּרָכּוֹ אוֹ קְבֻלַּת שַׁבָּת כְּפִי הַנְּהוּג בִּימֵינוּ עוֹשִׂין כָּל הַצָּרִיךְ לָהֶם לַשַּׁבָּת אַע"פ שֶׁהוּא לֵילָה מִמַּשׁ

וְעִיכַיִּי יֵשׁ לְהַקְדִּים לְקַבֵּל שַׁבָּת וְאֵין לְהַמְתִּין עַל אָדָם גְּדוֹל שֶׁעִדִּין לֹא בָּא אִם הִגִּיעַ זְמַן שֶׁל קְבֻלַּת שַׁבָּת כִּי זְכוּת הוּא לוֹ שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שַׁבָּת עַל יְדוֹ. (משנ"ב א')

סימן רנז

סעיף א'

הטמנה בשבת עצמה

מקור: שבת (לד.) - תנן, ספק חשכה ספק אינו חשכה, אין מעשרין את הודאי.. אבל מעשרין את הדמאי.. וטומנין את החמין.

ובגמרא (שם) - אמר רבא: מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה? גזרה שמה ירתית. אמר ליה אביי: אי הכי בין השמשות, נמי ניגזר. אמר ליה: סתם קדירות רותחות הן. ואמר רבא: מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום? גזירה שמה יטמין ברמץ, שיש בה גחלת. אמר ליה אביי: ויטמין, גזירה שמה יחתה בגחלים. [הרי"ף והרמב"ם גורסים להיפך, הטמנה בדבר שאינו מוסיף שמה יחתה ובדבר המוסיף שמה ירתית].

נחלקו הראשונים בביאור הגמ'

רש"י ורא"ש: אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה - שמה ימצא קדירתו שנצטננה, כשירצה להטמינה וירתיחנה תחילה ונמצא מבשל בשבת.

בבין השמשות מותר כי סתם קדירות רותחות הן - **מדובר באינו מוסיף הבל** - שכן סמוך לבין השמשות הוא מעבירן מעל האור.

אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו בשבת - שמה יטמין ברמץ ויבא לידי חיתוי.

רשב"א ור"ן: אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה - שמה יחמם קדירתו על גבי האש ויחתה בגחלים ויתחייב משום מבעיר.

בבין השמשות מותר כי סתם קדירות רותחות הן - **מדובר באינו מוסיף הבל** - שכן סמוך לבין השמשות הוא מעבירן מעל האור.

אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו בשבת - שמה יטמין ברמץ ויבא לידי חיתוי.

רי"ף ורמב"ם: אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה - שמה יטמין ברמץ ויבא לידי חיתוי.

בבין השמשות מותר כי סתם קדירות רותחות הן - **מדובר במוסיף הבל** שכבר רתחו ונחו מביעבוץ וכיון שנחו, שוב אינן רותחין.

אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו בשבת - שמה ירתח הקדירה בשבת ויצטרך לגלותה עד שתנוח ויחזור ויכסה בשבת ונמצא טומן בדבר המוסיף הבל בשבת. (ב"י)

פסק השו"ע - כרש"י ורא"ש, דאין טומנין בשבת, אפילו בדבר שאין מוסיף הבל. (שו"ע)

הטעם: דשמה ימצא אז קדרתו צוננת וירתיחה דחייב משום מבשל. ואפילו למ"ד דאינו חייב

משום מבשל, מ"מ איכא למיגזר שמה יחממה ע"ג האש ויחתה בגחלים ויתחייב משום מבעיר.

(משנ"ב א')

□ **אבל בספק חשיכה** - טומנין בו. (שו"ע)

« **אבל לצורך מוצ"ש** - מחלוקת

רמ"א בס"י תרט: שם דאין מטמינין בכל גווני.

מג"א: מדינא מותר, ורק נהגו להחמיר.

לבוש וא"ר: בודאי מותר להטמין לצורך מוצ"ש ואין שם אפילו מנהג להחמיר. (משנ"ב ד')

□ **ואין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום**. (שו"ע)

הטעם: גזירה שמה יטמין באפר שיש בו גחלים ויחתה בשבת. (משנ"ב ה')

« ואם הטמין בדבר המוסיף הבל - התבשיל אסור אפילו בדיעבד. (שו"ע)

« אפילו אם הטמין קודם חצות בבקר - מ"מ עביד איסורא. (משנ"ב ו')

□ **ודוקא בצונן, שנתחמם או שנצטמק ויפה לו. אבל בעומד בחמימותו כשעה ראשונה** - מותר בדיעבד.

(שו"ע)

« אבל לכתחילה אסור אפילו מצטמק ורע לו. (משנ"ב ז')

« וה"ה, המטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל - דשרי בדיעבד. (משנ"ב ח')

□ **אם שכח והטמין בשוגג בדבר המוסיף הבל** – מחלוקת
הגהות מרדכי : אם שכח והטמין בשוגג בדבר המוסיף הבל – מותר לאכול. (רמ"א)
 הטעם : דס"ל דהטמנה שוה בזה לשהיה. (משנ"ב יו)
 « וה"ה אם שגג בדין וסבר שמותר – גם זה שוגג מקרי. (משנ"ב טו)
 « **ואם לא נתבשל כל צורכו** – מחלוקת
מג"א : אסור, דנגמר בישולו בשבת.
ביאו"ה : מותר תמיד. (ביאו"ה ד"ה י"א)
השו"ע : ס"ל דאפילו בשוגג אסור לאכול עד מוצ"ש. [ולכך סתם הדבר]. (משנ"ב יו)
 הכריע המשנ"ב – דמ"מ נראה דבמקום הצורך יש לסמוך על דעת הי"א הזה, ובפרט אם היה נתבשל כל צרכו. (משנ"ב יו)

□ **כשמטמין לצורך מחר** – מחלוקת
שו"ע : אסור להטמין בדבר המוסיף הבל אם צונן או מצטמק ויפה לו.
מרדכי ושבלי הלקט : כל זה אינו אסור אלא כשעושה לצורך לילה. אבל כשמטמין לצורך מחר – מותר להטמין מבעוד יום בדבר שמוסיף הבל. (רמ"א)
 הטעם : דעיקר מה שאסרו להטמין במוסיף הבל הוא משום שמא יבוא להטמין ברמץ ויחתה בגחלים, וע"כ כיון שמתמין לצורך מחר ס"ל להי"א דלא שייך גזירה זו, דאפילו אם לא יגיע התבשיל למאכל בן דרוסאי יתבשל ממילא כל הלילה ולא יבוא לחתות. (משנ"ב י"א)
 וצידד הרמ"א – דבדיעבד יש לסמוך על זה ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן. (רמ"א)
 « אך אם הוא רגיל בדבר – אף בדיעבד אסור. (משנ"ב י"ב)

סעיף ב'

הטמנת תבשיל שנתבשל כל צורכו
 מקור : שבת (מ:) - ת"ר, מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה דאפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אסור להטמין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף.
 פסק השו"ע – אפילו תבשיל שנתבשל כל צורכו – לכתחילה אסור להטמין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל.
 « אבל בדיעבד – מותר. (משנ"ב י"ג)

□ לשום כלים על התבשיל

מותר לשום כלים על התבשיל כדי לשמרו מן העכברים, או כדי שלא יתטנף בעפרורית. (שו"ע)
 הטעם : מפני שאין זה כמטמין להחם, אלא כשומר ונותן כיסוי על הקדירה. (שו"ע)
 « ומותר להטמין אפילו בבגדים שמעמידין את החום של הקדירה שלא יצטנן, כיון שאינו מכוין לזה. (משנ"ב י"ד)

סעיף ג'

דברים חמוסיפים חבל ושאינם מוסיפים חבל
 מקור : שבת (מ:) – תנן, אין טומנין לא בגפת ולא בזבל לא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין ולא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבשין.
 שבת (מח:) – תנן טומנין בכסות ובפירות בכנפי יונה ובנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן דקה
אלו דברים המוסיפים הבל
 • פסולת של זיתים. (שו"ע)

« אמנם לענין הטמנה בתוכן שוין הן, מ"מ יש חילוק ביניהן : דבשומשמן וה"ה בכל הדברים הנזכרים כאן – דוקא להטמין לתוכן אסור, אבל אם הטמין בדבר המותר כגון בקופה של צמר וכה"ג מותר להניח הקופה עליהן. אבל על גפת של זיתים – אסור להניח עליהן, כיון דחמימי טפי ומוסיפין הבל למעלה דרך הקופה להקדרה. (משנ"ב ט"ו)

• **פסולת של שומשומין.** (שו"ע)

מקור : שבת (מז:) - איבעיא להו גפת של זיתים תנן אבל דשומשמן שפיר דמי או דילמא דשומשמן תנן וכל שכן דזיתים. ת"ש, דאמר ר' זירא משום חד דבי ר' ינאי קופה שטמן בה אסור להניחה על גפת של זיתים, ש"מ של זיתים תנן? – לעולם אימא לך לענין הטמנה דשומשמן נמי אסור, לענין אסוקי הבלא דזיתים מסקי הבלא, דשומשמן לא מסקי הבלא.

נחלקו בזה הראשונים

רש"י : נקטינן לקולא.

הטעם : כיון דבעינן לא איפשיטא ובמידי דרבנן נקטינן לקולא.

רמב"ם ור"ן : נקטינן לחומרא.

הטעם :

א. מדלא דחי הגמ' בדרך דילמא, אלא בלעולם אימא לך משמע דקושטא דמילתא הכי איתיה.

ב. מפני שהוא קרוב לבוא לידי איסור תורה החמירו בספיקו. (ב"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם ור"ן, דגם פסולת שומשמן הוי בכלל דברים המוסיפים הבל.

• **זבל ומלח וסיד וחול, בין לחים בין יבשים.** (שו"ע)

« **כשלחין מחמת משקה חיצוני ולא מחמת עצמן** – מחלוקת

מקור : שבת (מט.) - נסתפקה הגמ' בלחין דמתניתין – האם לחין מחמת עצמן הוא או דילמא לחין מחמת דבר אחר תא שמע לא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ואי אמרת לחין מחמת עצמן מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה? – ממרטא דביני אטמי. והא דתני רבי אושעיא טומנין בכסות יבשה ובפירות יבשין אבל לא בכסות לחה ולא בפירות לחין כסות לחה מחמת עצמה, היכי משכחת לה? – ממרטא דביני אטמי.

נחלקו בזה הראשונים

רי"ף : דווקא לחין מחמת עצמן אסורים, מפני שמחממות טפי. אבל לחין מחמת דבר אחר מותר.

רמב"ם : אסור בכל גווני. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

משמעות השו"ע : משמע דבין לחין מחמת עצמן ובין לחין מחמת ד"א שניהם אסורין.

מג"א א"ר ועטרת זקנים : הסכימו דדוקא לחין מחמת עצמן שהם מחממות יותר מלחין מחמת משקה שנפלו עליהן משיבשו אסור. אך מחמת משקה חיצוני מותר. (משנ"ב י"ט וביא"ו ד"ה בזמן ששלשום)

« מותר להטמין בחול דברים קרים, ורק בדברים חמים אסור. (ביא"ו ד"ה אבל בסעי' ו')

• **תבן וזגין ומוכין ועשבים.** (שו"ע)

אלו דברים שאינם מוסיפים הבל :

• **כסות ופירות וכנפי יונה.** (שו"ע)

• **נעורת של פשתן.** (שו"ע)

• **נסורת של חרשין.** (שו"ע)

• **הטמנה בסלעים** [אבני אש] – מותר להטמין בסלעים, אע"פ שמוסיפין הבל. (רמ"א)

הטעם : **דמלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן**, משום שמשברים הקדרה או שמקלקלים

המאכל. (רמ"א ומשנ"ב כ"ד)

□ **אבל דבר שלפעמים טומנין בהם** – אע"ג דלא שכיח גזרו בהו רבנן. (משנ"ב כ"ד)

• **אפר חם** - הוא דבר שאינו מוסיף הבל – ומותר לטמון בו. אא"כ מעורב בגחלים. (משנ"ב כ"ד)

« וה"ה בכל דבר שאינו מוסיף הבל אפי' הם חמים – שרי. (משנ"ב כ"ד)

סעיף ד'

הטמן ונתגלה

מקור: שבת (נא.) - לא כיסהו מבעוד יום - לא יכסנו משתחשך, כיסהו ונתגלה - מותר לכסותו.
ונחלקו הראשונים בביאור הסוגיה
תוס' והרא"ש: כיסהו [מבעוד יום] ונתגלה - **דוקא מעצמו, מבעוד יום** - מותר לכסותו [משחשיכה].
אך גילהו בידיים מבעוד יום - אסור לכסותו משתחשך.
רמב"ם: כיסהו [מבעוד יום] ונתגלה - **אפילו בידיים, משחשיכה** - מותר לכסותו [משחשיכה].
אך נתגלה מעצמו מבעוד יום - אסור לכסותו משתחשך, משום שהו' כמטמין לכתחילה. (בי"י)
 פסק השו"ע [ובב"י] - כרמב"ם, דראוי לחוש להחמיר כדבריו כיון שרוב הפוסקים וגם הירושלמי כשיטתו. **ולכך:**
משחשיכה - אע"פ שאין טומנין בשבת אפילו בדבר שאין מוסיף הבל, אם טמן בו מבע"י ונתגלה משחשיכה - מותר לחזור ולכסותו אף לכתחילה. (שו"ע ומשנ"ב כ"ה)
אבל אם נתגלה מבעוד יום - אסור לכסותו בשבת, דהו' ליה כמטמין לכתחילה בשבת, וכ"ש דאם גילהו בידיים מבעוד יום. (משנ"ב כ"ה)
 האם כיסהו ונתגלה שמותר לכסותו **הו' לכתחילה או בדיעבד** - מחלוקת ראשונים
רא"ש ותוס': דווקא נתגלה בדיעבד, אבל לכתחילה אסור לגלותו.
בי"י: מותר אפילו לכתחילה. (בי"י)

אם רצה להוסיף עליו כיסוי בשבת או להחליפו:

מקור: שבת (נא.) - ת"ר, אף על פי שאמרו אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה, אם בא להוסיף מוסיף. כיצד הוא עושה? רשב"ג אומר: נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקין או נוטל את הגלופקין ומניח את הסדינין.
נחלקו הראשונים בביאור הסוגיה
תוס': לא גרסינן כיצד... דרשב"ג חולק על ת"ק, דלא שרי אלא להוסיף אבל להחליף אסור. והלכה כת"ק.
רא"ש בשם ה"ר יונה: מקיים גירסת הספרים דגרסינן כיצד, ורשב"ג לא בא לחלוק על ת"ק, אלא לפרש דבריו כיצד אם בא להוסיף מוסיף. (בי"י)
אם בא להוסיף כיסוי ולא להחליפו - מחלוקת ראשונים
הרב המגיד: לא התירו להוסיף אלא ע"י חילוף הכיסוי בטוב ממנו, אבל להוסיף כיסוי - אסור.
ר"ן ובי"י בדעת הרמב"ם: אפשר שיותר היה ראוי לאסור להחליף הכיסוי בטוב ממנו ממה שראוי לאסור להוסיף כיסוי על כיסוי - וממילא הכל מותר. (בי"י)
 פסק השו"ע - דאף להוסיף מותר, **אך תלוי הדבר:**
 • **אם נתבשלה הקדירה כל צרכה** - מוסיף. (שו"ע)
 « וכן אם רוצה ליטלו כולו ולתת אחר במקומו - בין שהראשון חם יותר מהשני, בין שהשני חם יותר מהראשון, אפילו לא היה מכוסה אלא בסדין - יכול ליטלו לכסותו בגלופקין. (שו"ע)
 • **אבל אם אינה מבושלת כל צרכה** - אפילו להוסיף על הכיסוי - אסור, שתוספת זה גורם לה להתבשל. (שו"ע)
כיצד מדובר? - מחלוקת
מג"א: כשעומד על גבי גחלים.
בית מאיר: בכל גווני. (ביאורי ד"ה גורם)

סעיף ה'

אם פינה התבשיל בשבת מקדירה שנתבשל בה לקדירה אחרת

מקור: שבת (נא.) - וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא אסרו אלא אותו מיחם, אבל פינה ממיחם למיחם - מותר... השתא אקורי קא מקיר לה, ארתוחי קא מירתח לה?.

נחלקו הראשונים כיצד מדובר דמותר

רש"י: מדובר כשפינן כדי לקררן, ומותר כיון שאין לגזור בו דהשתא אוקורי מוקר לה במתכוין, אחומי קא מיחם לה?.

רמב"ם: מדובר כשמפנן אפילו לחממם, ומותר כיון שדינו ככלי שני שמותר להטמינו. (ב"י)

פסק השו"ע - כרמב"ם, דמותר להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל.

הטעם: דלא אסרו אלא כשהוא בכלי ראשון שנתבשל בו. (משנ"ב כ"ח)

« אף כשעדיין היד סולדת בו - מותר. (משנ"ב כ"ח)

« ואפילו אם חזר ועירה אותו אח"כ לכלי ראשון שהיה בו נמי שרי. (משנ"ב כ"ח)

« ואפילו בכלי ראשון אם נתקרב עד שאין היד סולדת בו - מותר להטמינו אם הוא במקום הצורך. (משנ"ב כ"ח)

□ אך בדבר המוסיף הבל - אפילו צונן גמור אסור. (משנ"ב ל')

סעיף ו'

הטמנה בדבר שאינו מוסיף חבל [רק שומר על חומו]

מקור: שבת (נא.) - ממלא את הקיתון ונותן לתחת הכר או תחת הכסת.

נחלקו הראשונים באופן ההיתר

רש"י: רק כשמתכוון שלא יחמו המים מפני החמה, שאז אין לחוש שמא יטמין כדי לחמם. אבל להטמין את הצונן בכדי לחממו - אע"פ שמתמין בדבר שאינו מוסיף הבל - אסור.

רמב"ם: מותר אפילו בהטמנה לחמם, לטמון גם כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפיג צינתו. (ב"י)

פסק השו"ע - כרמב"ם, דמותר להטמין בשבת דבר צונן בדבר שאינו מוסיף הבל כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפיג צינתו.

« ואפילו אדם חשוב - מותר. (משנ"ב ל"א)

אבל בדבר המוסיף הבל, ואפילו להטמין צונן גמור, ואפילו מבעוד יום - ג"כ אסור. (שו"ע)

סעיף ז'

הטמנת קדירה מבושלת כל צרכה או חי לגמרי

מחלוקת ראשונים

רשב"ם: כל מה שאסרו בהטמנה היינו דווקא כשלא הגיע למאכל בן דרוסאי, אבל אם הגיע למאכל בן דרוסאי - מותר.

ר"ת: יותר יש להחמיר בהטמנה מבשהיה, לפי שמתמין לצורך מחר וצריך חיתוי יותר שלא יתקרב, הלכך, חוששים בו יותר ואסור אפילו אם נתבשל כמאכל בן דרוסאי. (טור)

« ואפילו נתבשל כל צורכו, ואפילו מצטמק ורע לו - אסור לר"ת. (ב"י)

להלכה - מחלוקת

שו"ע: כר"ת, דאסור להטמין במקום שאסורה הטמנה, ואפילו בקדרה מבושלת כל צרכה אוסרים, ואפילו במצטמק ורע לו.

« ולא דמי לשהיה ע"ג כירה דלכו"ע מותר במבושל כל צרכה, דסתם הטמנה עיקרו הוא לצורך

מחר וצריך חיתוי טפי שלא יתקרב התבשיל ולכך חיישינן בכל גווני לחיתוי. (משנ"ב ל"ג)

רמ"א: פסק דהעיקר כר"ת, אך הביא את דעת הרשב"ם, דכל שהוא חי לגמרי או נתבשל כל צרכו – מותר בהטמנה כמו בשיהוי.

וצידד לבסוף – דבמקום שנהגו להקל על פי סברא זו, אין למחות בידם. אבל אין לנהוג כן בשאר מקומות.

« **דעת הרמ"א במקום שנהגו, במבושל כמאכל בן דרוסאי** – מחלוקת

מג"א: מותר.

א"ר: אסור. וכן כתב התו"ש: דיש למחות בידם. (ביאור"ה ד"ה כל צרכו)

לכו"ע – בדיעבד מותר לכו"ע במצטמק ורע לו. (משנ"ב ל"ד)

לכו"ע – להטמין בשבת עצמה בדבר שאינו מוסיף הבל – אפילו מבושל כ"צ ומצטמק ורע לו אסור לכו"ע. (משנ"ב ל"ה)

סעיף ח'

כיסוי בגדים על גבי כירה שיש בה גחלים

מקור: שבת (מז: -) קופה שטמן בה אסור להניחה על גפת של זיתים.

□ **אם מפסיק אויר בין הקדירה לגפת** – מחלוקת ראשונים

רמב"ן: שיהוי מקרי ומותר.

תוס' וה"ר יונה: אסור. (ב"י)

□ **אם הבגדים אינם נוגעים בקדירה** – מחלוקת ראשונים

מהר"י אבוהב בדעת ה"ר יונה: מחמיר ואינו מתיר לשים בגדים כלל, אפילו אם אינם נוגעים בקדירה.

ר"ן בדעת ה"ר יונה: מתיר כשאין הבגדים נוגעים בקדירה דהוי שלא כדרך הטמנה. (ב"י)

פסק השו"ע – כר"ן בדעת ה"ר יונה. **לכך:**

• **כשהבגדים נוגעים בקדירה** – אע"פ שמותר להשהות קדירה על גבי כירה שיש בה גחלים בדרכים המותרות, מ"מ אם הוא מכוסה בבגדים – אע"פ שהבגדים אינם מוסיפים הבל מחמת עצמן מ"מ מחמת אש שתחתיהם מוסיף הבל ואסור. (שו"ע)

« ואפילו אם מפזר אפר ע"ג הגחלים – מ"מ מוסיף הבל הוא ואסור. (משנ"ב ל"ח)

• **אך כשאין הבגדים נוגעים בקדירה** – אע"פ שיש אש תחתיה, כיון שאינו עושה דרך הטמנה, מותר. (שו"ע)

« **לדעת הרמ"א** – מחלוקת

מג"א: מותר אפילו כשמכסה בבגדים כשאינם נוגעים בבגדים.

א"ר: אין להקל אלא כשאין נוגעים בגחלים. (ביאור"ה ד"ה כל)

□ ואף כשמותר כשאין הבגדים נוגעים בקדירה – מותר דווקא היכן שמעמיד קדירה על גבי כירה או

כופח שיש בהם גחלים, ואין שולי הקדירה נוגעים בגחלים, דאז שיהוי מקרי ומותר. (שו"ע)

« **אך אם שולי הקדירה נוגעין בגחלים** והקדירה מגולה למעלה ואינו טמון בבגדים – מחלוקת

לשו"ע: דווקא כשאין שולי הקדירה נוגעין מותר, אך נוגעין אסור.

לרמ"א: אפילו שולי הקדירה נוגעין בגחלים – ג"כ שרי, כיון שהקדירה מגולה למעלה ואין

טמון בבגדים. (משנ"ב מ"א ומ"ה)

□ **וכן אם נתן על הקדירה כלי רחב שאינו נוגע בצדי הקדירה**, ונתן בגדים על אותו כלי רחב – מותר,

דכיון שאין הבגדים נתונים אלא על אותו כלי רחב שאינו נוגע בצדי קדירה, אין כאן הטמנה. (שו"ע)

□ **וכן מותר להניח הקדירה בתנורים שלנו** ע"י שיתן בתוכה חתיכה חיה, והוא שלא תהא הקדירה נוגעת

בגחלים, ואע"פ שמכסה פי התנור בבגדים – כיון שאין הבגדים נוגעים בקדירה לאו הטמנה היא, ושרי. (שו"ע)

□ **כיסוי בבגדים כשאין אש בכירה כלל** – מחלוקת

מג"א: אין לאסור להעמיד קדירה עליה ולכסותה בבגדים, דדוקא ע"ג גפת וכדומה אסרו.

רא"ש: חושש בזה להחמיר, אא"כ מניח כלי או דף רחב על הקדירה מלמעלה ואח"כ מכסה אותה בבגדים.

הכריע המשנ"ב – דמ"מ אין למחות ביד הנוהגין להקל. (משנ"ב מ"ג)

- **אם נותן חול ע"ג התנור** – אע"פ שאין מטמין כולו בתוכו רק ששולי הקדירה עומדים בחול ולמעלה מכוסה בבגדים ע"ג הקדירה – בודאי אסור. (משנ"ב מ"ג)
- הטעם: כיון שחול הוא מהדברים המוסיפים הבל וגזרין שמא יטמין בו כולו. (משנ"ב מ"ג)
- « ואם כופה כלי רחבה או שנותן עליה דף רחב ומכסה בבגדים מלמעלה – מותר אף שמעמידו עד חציו בחול. (משנ"ב מ"ג)
- « אע"ג שאסור לתת גחלים תחת הקדירה שמטמין, אם מצא למחר קצת גחלים בוערות עם הדשן שטמן בו הקדירה – אין בכך כלום, כיון שעיקר הטמנתה היתה מדבר היתר. (ב"י)

□ **הטמנה בתנור שטחו אותו בטיט**

- כהטמנה שעושין במדינות אלו, שמטמינים בתנור וטחין פי התנור בטיט – שרי לכו"ע. (רמ"א)
- « ובטיח מותר בכל ענין אפילו אין נותן בה חתיכה חיה של בשר. (משנ"ב מ"ו)
- « אבל פשטיד"א או מיני קטניות או מיני בצק – ממהרין להתבשל, ואף כשנותנן סמוך לחשיכה כשהן חיים יש בו חשש חיתוי, וצריך שיהיה התנור טוח בטיט. (משנ"ב מ"ו)
- אא"כ יש שהות שיתבשל עכ"פ מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי או שיכסה הגחלים באפר. (משנ"ב מ"ו)
- « **להעמיד אותו בצדדים** – מחלוקת
- ט"ז:** אסור, דאז נראה כהטמנה.
- אחרונים:** אין זה קרוי הטמנה. (ביאורי"ה ד"ה שרי)

□ **הטמנה בתוך הגחלים בתנור מטויח** – מחלוקת

- תשובת רש"ל:** צריך ליזהר שלא יטמין הקדירה בתנור בתוך הגחלים מכל צד דקרוי הטמנה בדבר המוסיף הבל מחמת הגחלים גופא.
- א"ר ורע"א:** מקילין גם בזה דהא טוח בטיט ולא אתי לחיתוי. (משנ"ב מ"ז)
- הכריע המשנ"ב – דטוב להחמיר לכתחילה, וגם מטעם אחר פן ישארו הגחלים לוחשות עד למחר ולא יוכל להסיר הקדירה משם. (משנ"ב מ"ז)
- « ועכ"פ במקום שלא נהגו להטיח הסתימה בטיט בודאי אסור להטמין הקדירה בתוך הגחלים אפילו אם הקדירה כבר מבושלת כל צרכה. (משנ"ב מ"ז)

ומצוה להטמין לשבת, כדי שיאכל חמין בשבת

- כי זהו מכבוד ועונג שבת. וכל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת, חיישין שמא אפיקורס הוא. (רמ"א)
- אבל מי שמזיק לו החמין – מותר לאכול צונן. (משנ"ב מ"ח)
- בעל המאור בפרק כירה כתב: כל מי שאינו אוכל חמין וכו', וצריך להזמין לבשל להטמין ולענג את השבת ולהשמין – הוא המאמין וזוכה לקץ הימין. (משנ"ב מ"ט)

סימן רנח

להניח דבר קר על גבי קדירה בשבת

מקור: שבת (נא:) - מניחים מיחם על גבי מיחם וקדירה על גבי קדירה ומיחם על גבי קדירה וקדירה על גבי מיחם וטח את פיה בבצק ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהו משומרים. פסק השו"ע – דמותר להניח מבעוד יום כלי שיש בו דבר קר על גבי קדירה חמה, שאין זה כטומן בדבר המוסיף הבל.

« ואפילו הוא דבר חי ויתבשל עתה ע"י חום. (משנ"ב א')

« ודווקא להניח הדבר קר מבעוד יום.

אבל להניחו בשבת על הקדירה תחת הכיסוי בגדים שעליה שיתחמם – אסור, ואפילו אין החום

« כל כך שיוכל לבוא ליד סולדת בו. (משנ"ב ב')

ואם אין הקדירה מכוסה בבגדים – אין איסור להניח עליו הדבר קר אלא כשיוכל לבוא ליד יד

« סולדת בו. (משנ"ב ב')

« **ואם הקדירה התחתונה מונחת על גבי האש** – מחלוקת ראשונים

רשב"א: מותר.

ר' ירוחם בשם יש מפרשים: אסור. (בי"י)

הכריע הביאורי"ה – דיש לזה דין מוסיף הבל על ידי האש, ואסור אפילו מבעוד יום לכסות עליהן

בבגדים מלמעלה משום הטמנה.

ואם אין מכסה בבגדים – יש לזה דין שהוי, וצריך שיהיה הדבר קר נתבשל כמאכל בן

דרוסאי מבעוד יום. (ביאורי"ה ד"ה מותר)

□ **ליקה כלי ובתוכו משקה צונן ולתחוב אותו בשבת לכלי מלא מים חמין** שיתחמם בתוכו – אסור.

(משנ"ב ב')

« **ותלוי הדבר אם כולו טמון בתוכו או לא:**

• **כשכולו טמון בתוכו – אסור אפילו לא יוכל לבוא לידי יד סולדת בו** שזהו דרך הטמנה ממש.

(משנ"ב ב')

• **אבל אם אינו טמון כולו – אסור דווקא כשהם כל כך שיוכל לבוא לידי יד סולדת בו** – ואפילו

אינה טמונה כולה בתוכו שמגולה למעלה וגם אין כונתו רק להפיג הצינה בלבד – אפי"ה אסור,

פן ישכח עד שיהיה היד סולדת בו ויתחייב משום מבשל. (משנ"ב ב')

« **אם המים חמין בכלי שני** – מחלוקת

א"ר: פקפק בדבר אם הכלי של מים חמין הוא כלי שני.

ט"ז: חולק בזה. (שעה"צ ה')

□ **עשה דרך הטמנה בשבת – אך אינו מגיע ליד סולדת בו** – מחלוקת

ר"ן וגר"א: אסור אפילו דרך הטמנה.

פמ"ג: כשהוא צונן אם לא יוכל להגיע ליד סולדת בו – מותר. (ביאורי"ה ד"ה שאין זה)

סימן רנט

סעיף א'

מוכין יבשים שטמן בהם

מקור: שבת (מח.) - בעא מיניה רב אדא בר מתנא מאביי: מוכין שטמן בהם מהו לטלטלם בשבת. א"ל: וכי מפני שאין לו קופה של תבן עומד ומפקיר [קופה] של מוכין.

שם (מט.): - טומנין בשלחין ומטלטלין אותם בגיזי צמר ואין מטלטלין אותם... אמר רבא: לא שנו אלא שלא טמן בהם, אבל טמן בהם מטלטלין אותם. איתביה ההוא מרבנן: בגיזי צמר ואין מטלטלין אותם כיצד הוא עושה נוטל את הכיסוי והן נופלות? אלא אי איתמר הכי איתמר: אמר רבא לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה, אבל יחדן להטמנה - מטלטלין אותן. רבינא אמר: בשל הפתק שנו.

דרך מקרה שלא יחדן לכך - אסור לטלטלן, אלא מנער הכיסוי והן נופלות. (שו"ע)

וכגון: שמקצתן מגולה, שאין זה טלטול אלא מצדו. (שו"ע)

הטעם: דסתמן חשובין הם, ואדם מקצה דעתו מהן מפני שעומדין לעשות מהן לבדים, דהן מוקצין מחמת חסרון כיס, דמקפיד להשתמש בהן שאר דברים. (משנ"ב ג')

ואם יחדן לכך - מותר לטלטלן. (שו"ע)

« האם מועיל יחוד במחשבה בלבד - מחלוקת

משנ"ב: אפילו היה היחוד רק במחשבה בעלמא לא בפה. (משנ"ב ב')

פמ"ג: צריך דווקא יחוד בפה, ולא במחשבה. (שעה"צ ב')

« לכמה זמן צריך ליחדן - מחלוקת

מג"א ומשנ"ב: לעולם. (משנ"ב ה')

לבוש: מספיק שמיחדן לשבת אחת. (שעה"צ א')

אך אם רגיל להטמין בהן - נסתלק מהן שם מוקצה אף שלא יחדן בפירושו. (משנ"ב ב')

« גדר הרגילות - הינו אפילו בשני פעמים מספיק לזה. (משנ"ב ב')

□ אבל אם טמן בגיזי צמר - מחלוקת ראשונים

רא"ש ורוב הראשונים: מוכין חשובים יותר מגיזי צמר. ויש הבדל בין גיזין של הפתק [שעומדין לסחורה] לבין שאינן של הפתק.

רי"ף ורמב"ם: אין הבדל בין מוכין לגיזי צמר, ולא בין של הפתק לאינן של הפתק, דבכל גוונא - אם ייחדן להטמנה מטלטלין אותן, ואם לאו - אין מטלטלין אותן. (בי"י)

פסק השו"ע [ובב"י] - כרא"ש ורוב הראשונים, דאע"ג דהרי"ף והרמב"ם הוו רוב בנין כיון דאיכא רוב מנין דפליגי עליהו ומידי דרבנן הוא נקטינן לקולא.

ולכך:

• גיזין שאין עומדין לסחורה - אפילו לא יחדן לכך - מותר לטלטלן. (שו"ע)

• אך אם נתנם לאוצר לסחורה - צריכין יחוד. (שו"ע)

□ ואם טמן בהם בלא יחוד - מנער הכיסוי והן נופלות. (שו"ע)

שנוטל כיסוי הקדירה שיש תורת כלי עליה, ואע"פ שהם עליה לא איכפת לן, דלא נעשית בסיס להן. (שו"ע)

דהא אין הכיסוי תשמיש לצמר, אדרבה הצמר משמש לקדירה לחממה. (משנ"ב ט')

« אם אינו מקפיד עליהם ועומדים לסחורה - מחלוקת

מג"א: אין אסור אלא דווקא כשגם מקפיד עליהם, אך אם אינו מקפיד מותר.

אבן העזר: מפקפק בזה.

הכריע הביאורי"ה - דבשעת הדחק יכול להקל בזה. (ביאורי"ה ד"ה אבל)

סעיף ב'

הנותנים אנבים זלבים סביב הקדירה – דרך הכשרתן בטלטול

מחלוקת ראשונים

מרדכי : אסורים לטלטל בשבת א"כ תיקן לכך, ולא מספיק ייחוד בלבד.

אגור וטור : ביחוד בלבד מספיק. (ד"מ א')

פסק השו"ע – כאגור וטור, דצריך שיחדם לכך לעולם, שהרי כל זמן שלא יחדן אינם חשובים לו ומשליכין.

« הלכך, אסור לטלטל, אם לא שיצניעם ומיחדן לכך. (שו"ע)

« ואפילו הטמין בהם כמה פעמים – לא מועיל כל זמן שלא יחדן, וזה גרוע ממוכין. (ביאו"ה ד"ה צריך)

□ **האבנים או לבנים המונחים ע"ג הכירה תמיד** – מותר לטלטלינהו דמיוחדין לתשמיש. (משנ"ב י"א)

סעיף ג'

הוצאת והחזרת הקדירה לקופה

מקור : שבת (ט.ט.) - מחלוקת, ר"א בן עזריה אומר : קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזירה. וחכ"א : נוטל ומחזירה.

שם (נ.) - אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי (אמר רב) : הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזירה תנן, וחכמים אומרים : נוטל ומחזירה. היכי דמי? אי דלא נתקלקלה הגומא. שפיר קא אמרי רבנן, אלא לאו אף על פי דנתקלקלה הגומא? - לא, לעולם דלא נתקלקלה, והכא בחוששין קמיפלגי, מר סבר : חוששין שמא נתקלקלה הגומא. ומר סבר : אין חוששין.

« **הטומן בקופה מלאה גיזי צמר שאסור לטלטל** והוציא הקדירה :

• **כל זמן שלא נתקלקלה הגומא** – יכול להחזירה. (שו"ע)

• **ואם נתקלקלה** – לא יחזירה. (שו"ע)

« **הטעם** – מחלוקת ראשונים

רש"י פירש : לפי שמזיז הגיזין לכאן ולכאן, ואסור לטלטל.

רמב"ם פירש : הטעם מפני שתצטרך הקדירה לעשות לעצמה מקום כשמחזירה ונמצא כמי שטומן בשבת. (בי"י)

« ואפי' לכתחילה יכול להוציא על דעת להחזירה אם לא תתקלקל, ולא חיישין שמא יחזירה אף אם תתקלקל. (שו"ע)

« **אך טמן בדבר שמותר לטלטל** ונתקלקלה הגומא – מחלוקת ראשונים

רש"י ור' ירוחם : דהטעם משום טלטול, ממילא אם היא מלאה דברים שמותר לטלטל ונתקלקלה הגומא – יכול להחזירה.

רמב"ם : דהטעם משום דהוי כטומן בשבת, אין חילוק אם טמן בדבר שמותר לטלטל או לא, ואפילו בדברים המותרים לטלטל – אסור להחזירה אם נתקלקלה הגומא, מפני שתצטרך הקדירה לעשות לעצמה מקום כשמחזירה ונמצא כמי שטומן בשבת. (בי"י)

השו"ע הביא את ב' הדעות, דעת הרש"י ור' ירוחם בסתמא, ואת דעת הרמב"ם כ"א.

להלכה – מחלוקת

א"ר ושו"ע : כרש"י ור' ירוחם.

גר"א : כרמב"ם. (ביאו"ה ד"ה וי"א)

סעיף ד"ה'

טמן בדבר שאינו ניטל

מקור: שבת (נא.) - טמן וכיסה בדבר הניטל בשבת או טמן בדבר שאינו ניטל וכיסה בדבר הניטל – הרי זה נוטל ומחזיר. טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל או שטמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל – אם היה מגולה מקצתו נוטל ומחזיר, ואם לאו – אינו נוטל ומחזיר.

אם כיסה פיה בדבר הניטל – מגלה הכיסוי ואוחז בקדירה ומוציאה. (שו"ע סעי' ד')

ואם כיסה בדבר שאינו ניטל:

נחלקו בזה הראשונים

רש"י: פירש דכיסה היינו כיסוי שעל פיה וטמן היינו מה שנתן סביבותיה, וכשיסה בדבר הניטל אע"פ שטמן בדבר שאינו ניטל הואיל והכיסוי ניטל מגלה הקדירה ואוכלה. אבל כשיסה בדבר שאינו ניטל ואין מקצת פיה מגולה, אע"פ שטמן בדבר הניטל – אינו נוטל, לפי שאין לו במה יאחזנה.

ואם תאמר כשטמן בדבר הניטל יפנה סביבותיה ויטנה על צדה ויפול הכיסוי – הוי כאן מניח – ונעשה בסיס לדבר אסור והיכא דמגולה מקצתו אין זה טלטול שמצדדו והכיסוי נופל מאליו.

ר"ת: חלק, דלא חשיב כמניח, מאחר שדעתו ליטלו בשבת, ולא דיברה הגמ' אלא בכיסוי כעין כלי חרס שנותנין על הקדרות שהקדרה בלועה לתוכה ואי אפשר לנער הכיסוי אלא אם כן יגביה קצת. (ב"י)

פסק השו"ע:

• אם מקצת הקדירה מגולה – נוטל ומחזיר.

• אך אם אינה מגולה – אינו נוטל. (שו"ע סעי' ה')

ואם טמן בדבר הניטל, וכיסה פיה בדבר שאינו ניטל – מפנה סביבותיה ואוחז בקדירה ומוציאה, דלא נעשית בסיס להן, ואח"כ מנער את הקדירה, והדבר שאינו ניטל נופל מאליו. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ו'

יו"ט שחל לחיות בער"ש לחטמין באבנים

מקור: ביצה (לב:) - אבנים של בית הכסא - מותר לסדרן בשבת, דבנין עראי לא אסרה תורה, וגזרי רבנן עראי משום קבע, והכא משום כבודו לא גזרו.

נחלקו בזה הראשונים

שבולי הלקט בשם ר"י בר נתן: אוסר להטמין באבנים. (ב"י ושו"ע)

הטעם: משום דהוי כמו בנין. (ב"י ושו"ע)

ר' בנימין: מתיר. (ב"י ושו"ע)

הטעם: ס"ל דמשום כבוד שבת לא גזרו. (משנ"ב י"ח)

לכו"ע - אם אפשר להטמין בענין אחר – אסור לכו"ע. (משנ"ב י"ח)

הביא השו"ע את ב' הדעות, דעת הר"י בר נתן כיש מי שאוסר, ואת דעת ה"ר בנימין כיש מתירים.

והכריע המשנ"ב – כהיש מתירים. (משנ"ב י"ח)

סעיף ז'

תנור שמנחים בו חממין וסותמין פיו בדף ומחליקין אותו בטיט

לסתור אותה סתימה כדי להוציא החמין [כשארין שם גחלים לוחשות] – מחלוקת ראשונים

מרדכי: מתיר לסותרו.

אגודה: אוסר משום סתירה. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: מותר לסתור אותה סתימה, ולחזור ולסתמו.

הטעם: דלא צריך למיחש שמא יש בפנים גחלים לוחשות וכשיסתמנו יגרום שיכבו. (משנ"ב כ')

רמ"א: מחמיר שלא לסתור סתימת התנור הטוח בטיט ע"י ישראל, אם אפשר לעשות ע"י גוי.

הטעם: דאולי כיון שטוח בטיט יש בזה קצת משום סתירת בנין. (משנ"ב כ"ב)

« וכן אם אפשר לעשותו ע"י ישראל קטן – לא יעשה ישראל גדול. (רמ"א)

« ואם אי אפשר – יעשה גדול ע"י שינוי קצת. (רמ"א)

הכריע המשנ"ב – דיש להחמיר היכא דאפשר. (משנ"ב כ"ב)

□ ואם יש בו גחלים לוחשות

• **סתימת פי התנור** – מותר ע"י גוי. (שו"ע)

« דווקא כשמניחו הרבה פתוח – מותר, אבל אם מניחו רק מעט פתוח – יש לאסור משום מבעיר,

דטבע הרוח להיות מפיה דרך נקב קטן ודמי למיפוח. (משנ"ב כ"א)

« **ע"י ישראל לסתמו לגמרי** – מחלוקת ראשונים

מהרי"ל: דווקא אם אינו סותמו לגמרי שמא הוא שרי. (ב"י)

תרומת דשן: מותר לסגור פי התנור. (ד"מ ג')

להלכה – מחלוקת

שו"ע: ע"י ישראל אסור לסתום, דמכבה הגחלים. ואע"פ שאין מתכוון לכך אסור משום פסיק

רישא. (שו"ע ומשנ"ב כ"א)

א"ר: במקום הדחק – מותר הישראל לסתום התנור אפילו ביש גחלים לוחשות. (משנ"ב כ"א)

« **ואם אינו סותמו לגמרי** – אפילו ע"י ישראל מותר, דאינו מכבה. (משנ"ב כ"א)

« אם אש בוער בתוכו – אסור לכו"ע, כיון שהסתימה גורם לאש שיכבה מהר. (משנ"ב כ"א)

• **אבל פתיחת פי התנור** – לכו"ע אסור ע"י ישראל אם ידוע שיש גחלים לוחשות, אפילו אם אינו שרוק

בטיט. מפני שהרוח מבעיר את הגחלים. (משנ"ב כ"א)

□ סתימת התנור בלילה

הא דמותר לחזור לסתום התנור, היינו ביום דכבר כל הקדירות מבושלות כל צרכן. אבל בלילה סמוך

להטמנתו דיש לספק שמא הקדירות עדיין אינן מבושלות כל צרכן – אסור לסתום התנור דגורם בישול.

(רמ"א)

« **ואפילו אם אינו יודע שכן הוא** – יש לו לחוש לזה מסתמא. (משנ"ב כ"א)

« **ואם התנור אינו גרוף וקטום מן הגחלים** – אסור לישראל לסתמו, אף אם הקדירות כבר

מבושלות כל צורכן, ויש חשש כיבוי ע"י הסתימה. (משנ"ב כ"ד)

« **ואפילו בדיעבד** – אסור התבשיל כדין מבשל בשבת.

אך אם הגיע לבישול כמאכל בן דרוסאי – אין לאסור בזה בדיעבד. (משנ"ב כ"ה)

□ **ואפי" ע"י גוי** – אסור. (רמ"א)

« **אך בדיעבד אם סתם הגוי התנור** – אין לאסור התבשיל, דלא אהני מעשיו כל כך, דבלאו

הכי היה מתבשל לבסוף. (משנ"ב כ"ו)

« **ואפילו בקיץ שרגילין לצאת מבהכ"נ בעוד יום גדול** – ואין איסורו לישראל רק מדרבנן מפני

שקיבל עליו שבת – אפי"ה יש לזוהר מלומר אז לגוי לסתום התנור. (משנ"ב כ"ו)

עקרי העניינים של שהיה והטמנה בקיצור:

• **כללא דמילתא בזמן הזה** שאנו מניחים הקדירות בתוך התנור מגולות ואין אנו עושין שום הטמנה סביב

דפנותיהן – א"כ אין להן רק דין שהיה ולא הטמנה בדבר המוסיף הבל. (משנ"ב כ"ו)

« אף אם העמידה על הגחלים – כיון שמגולה למעלה לא מקרי הטמנה. (משנ"ב שם)

• ולפיכך, אם נתבשלו כמאכל בן דורסאי מבעוד יום – מותר להשהותן, אע"פ שאין התנור גרוף ולא

קטום. (שם)

• **ובשר אם נותנו חי בקדרה סמוך לחשיכה ממש** [דהיינו קודם שקיעת החמה] – הרי זה ג"כ מותר. (שם)

• אבל צלי ומיני בצק ומיני קטניות ופשטיד"א – לא מהני חי, וצריך שיתבשל כמאב"ד קודם שבת. (שם)

• אך אם נותן בהם חתיכת בשר חי סמוך לחשיכה – אפילו הם בתחלת בישולם ג"כ מותר. (שם)

• ובתנור טוח בטיט – הכל שרי. (שם)

- **ואם יודע שיש בו גחלים לוחשות** – אין לפתחו כי אם ע"י גוי ולא ע"י ישראל דמבעיר האש ע"י פתיחתו והוי פסיק רישא ואם הגחלים סביב הקדירה לא יקח ישראל הקדירה כי אם גוי. (שם)
- « ואם הקדירה עומדת על הגחלים – מותר ע"י ישראל אם א"א בענין אחר, אך יזהר שיקחהו משם בנחת ולא ינענע הגחלים. (שם)
- « וה"ה, בליל שבת כשלווקח הקדירה מן התנור – ג"כ צריך ליזהר בכל זה, וע"כ נוהרים סמוך לחשיכה כשמשנהין הקדירה המבושלת לליל שבת בתנור לנתקו קצת קודם השבת מן האש כדי שיהיה אח"כ יכול להסירו משם בלי שום חשש. (שם)
- **להניח סמוך לתנור** – מותר להניח בשבת תבשיל חם שנתבשל כל צרכו סמוך לתנור על הלבבז שלו אפילו הוסק התנור ואינו גרוף וקטום, דסמיכה לא אסרו בזה. (שם)
- **ועל התנור נהגו העולם היתר אם לא הוסק עדיין.** (שם)
- « אבל אם הוסק ויש אש בתוכו – לא. (שם)
- « ואם נתן לבנה או דבר אחר על התנור להפסק, ואח"כ נותן הקדירה עליה – שרי. (שם)
- « וכ"ז בתבשיל חם קצת, אבל בתבשיל קר לגמרי – אפילו קודם שהוסק אסור אפילו לסמוך כי אם ע"י גוי קודם שהוסק. (שם)
- « ולאחר שהוסק – אפילו ע"י גוי אסור, דיש בזה חשש בישול. (שם)
- « ולצורך חולה שאין בו סכנה או לצורך קטן שאין לו מה לאכול – מותר לחמם ע"י גוי אפילו בתוך התנור. (שם)
- « ודבר שאין בו רוטב אפילו קר – כחם דמי, דבדבר יבש שנצטנן קי"ל דאין בישול אחר בישול. (שם)
- « ופירות חיים אף שנאכלים כך וכן מיני משקין – דינם כתבשיל שיש בו רוטב ונצטנן לגמרי דשייך בהם בישול. (שם)
- **וליתן דבר מה על הקדירה הקבוע בתנור** – דינו כמו על התנור ובתוך הקאכלי"ן. (שם)
- « ולתת לתוך המים שבקדירה ההיא קנקן עם משקין פשיטא דאסור. (שם)
- « וישראל אסור ליתן מים לתוך הקדירה ההיא בשבת אפילו קודם שהוסק. (שם)
- « אך אם נתנם הגוי קודם שהוסק שרי ליהנות מהם. (שם)
- « גם בער"ש סמוך לחשיכה – אסור לישראל ליתן שם מים לתוך הקדירה ההיא כשהוסק אז, אא"כ שיוכלו להתחמם כחצי חומם מבעוד יום. (שם)
- « ובשעת הדחק ששכח ליתן מקודם וירא שמא תבקע הקדירה מהחום אפשר שיש להקל אך שיזהר ליתנן עכ"פ קודם שקיעת החמה. (שם)
- **אסור לכרוך בשבת קדירה עם מאכל חם בכרים וכסתות** – אם הוא תחילת הטמנה, אבל חזרה – מותר. (שם)
- **וכל זה דווקא אם הוא באותה קדירה שנתבשל בה,** אבל אם פינה לקדירה אחרת – מותר לכרוך הקדירה ההיא. (משנ"ב כ"ו)

סימן רס

סעיף א'

דיני החכנות לשבת

מצוה לרחוץ גופו בער"ש.

הטעם: מפני כבוד השבת. (משנ"ב א')

גדר המצוה – אין זה חובה גמורה, והמקיימה מקבל עליה שכר ושאינו מקיימה אינו נענש עליה. (משנ"ב א')

שיעור הרחיצה – מחלוקת

טור ורמ"א: כל גופו, ואם אי אפשר לו – ירחוץ פניו ורגליו בחמין בער"ש.

אליה רבה: מפקפק בדיון הטור. (רמ"א וביאור"ה ד"ה כל)

הכריע הביאור"ה – דאם לא השיג בבית המרחץ מים חמין רק מועטין – מוטב שירחוץ בהן פניו ורגליו. (ביאור"ה שם)

דרך הרחיצה – ירחץ בחמין. (שו"ע)

« בפושרין – צ"ע. (ביאור"ה ד"ה בחמין)

« בצונן – לא יצא י"ח. (ביאור"ה ד"ה בחמין)

« שטיפה בצונן ואח"כ מזיע – הוי בכלל רחיצה בחמין. (ביאור"ה ד"ה בחמין)

החייבים ברחיצה:

• אפילו מי שתורתו אומנותו – יש לו לבטל כדי לקיים רחיצה בחמין. אך אין חובה אלא פניו ורגליו בלבד. (ביאור"ה ד"ה מצוה)

• נשים – גם על הנשים שייך מצות רחיצה. (משנ"ב ב')

« ובימי החורף שהימים קצרים ואין להן פנאי יקיימו מצות הרחיצה בפניהם וידיהם, ואף לאנשים די בזה כשאין להם פנאי. (משנ"ב ב')

זמן המצוה:

בכל ערב שבת, וה"ה בכל זה בעיו"ט.

אבל ביום חמישי – לא הוי יקריה דשבת. אא"כ אי אפשר לו לרחוץ בער"ש. (משנ"ב ה')

« וה"ה לענין להסתפר. (משנ"ב ה')

מצוה לחוף הראש. (שו"ע)

« ואם היו שערות ראשו גדולות – מצוה לגלחן. (רמ"א)

מצוה לגלח הציפורניים בער"ש. (שו"ע)

דרך נטילת ציפורניו – מחלוקת

רמ"א: לא יטול אותן כסדרן. ויתחיל בשמאל, בקמיצה, ובימין, באצבע. וסימן לזה: דבהג"א - בשמאלו. ובדאג"ה - בימין.

בתשב"ץ בשם מהר"ם והאר"י: לא דקדק בזה. (רמ"א ומשנ"ב ח')

הכריע המשנ"ב – דמ"מ יש לזהר לכתחילה. (משנ"ב ח')

עוד מדיני נטילת הציפורניים:

איתא בגמרא השורף ציפורנים חסיד, קוברן צדיק, זורקן רשע - שמא תעבור עליהן אישה מעוברת ותפיל. (משנ"ב ו')

« ולכן בבית המדרש דלא שכיחי נשי, או בית המרחץ שעשוי רק להרחצת אנשים – מותר לזרוק. (משנ"ב ו')

« וביום חמישי מקפידין שלא ליטלן, מפני שהצפרניים מתחילין לחזור ולצמוח ביום השלישי לגילוחן. (משנ"ב ו')

« אין לקוץ ציפורני הידיים ורגלים ביום אחד.

« והנכון שיקוץ מן הרגלים ביום ה', ומן הידים ביום ו'. (משנ"ב ו')

« אין בכח להזיק רק בדוכתא דנפילי. (משנ"ב ו')

« **גדר מקום אחר שמותר להזיזם שם בשביל להתיר** – מחלוקת **פרישה**: אם חתך בביתו במקום דשכחי נשי ונפל מידו קצת צפרניו – יכבד אותו המקום ויזיזם ממקומם ושוב לית לן בה.
א"ר: אפשר שדווקא כשהשליכן חוץ לחדר הוי שינוי מקום. (משנ"ב ו')
 יש **ליטול הידים** אחר גילוח ציפורנים. (משנ"ב ו')
 « יש מקומות שאין מגלחין ואין נוטלין ציפורנים **בר"ח** אפילו חל ביום ער"ש, כי כן צוה ר"י חסיד. (משנ"ב ז')

סעיף ב'

אזהרת בני ביתו

כשיהיה סמוך לחשיכה ישאל לאנשי ביתו בלשון רכה: עשרתם? ערבתם? הפרשתם חלה? ויאמר להם: הדליקו את הנר. (שו"ע)
 « הטעם שמאחר מלישאל עד עתה: כדי שלא יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות. (משנ"ב ט')
 « וה"ה שיזהירם שיפסקו מלעשות מלאכה. (משנ"ב י"ד)
 « אם הוא אז בבית המדרש או במקום אחר – צריך לשלוח אחר שיזהירם לזה. (משנ"ב י"ד)
 □ **במקומות שאין דרך להניח עירובי חצרות** כי אם מערב פסח לערב פסח, וגם עירובי תחומין אין דרכו להניח – אין צריך לומר "ערבתם". (משנ"ב י"ב)
 □ **אמירת הפרשתם חלה בזמנינו** – כעת אין נוהגין לשאול זה. (משנ"ב י"ג)
 « אך בערב פסח – בוודאי צריך לשאול. (משנ"ב י"ג)
 □ **במקום שאין מעשרין - כחול** – אין צריך לשאול: "עשרתם". (רמ"א)

סימן רסא

סעיף א'

חכנות לשבת בבין השמשות

דברים האסורים:

אין מעשרים את הודאי. (שו"ע)

הטעם: דהו"ל כמתקן. (משנ"ב ד')

« אפילו במעשר פירות דהוי דרבנן – אסור. (משנ"ב ג')

« וה"ה, שאסור להפריש חלה אף בחו"ל. (משנ"ב ד')

« אם אין מה יאכל:

• במעשר – אם אין לו מה יאכל בשבת תו הוי לצורך מצוה ומותר.

• בחלת חו"ל – חמור יותר ממעשר ויש להחמיר בכל גווני. (משנ"ב ד')

אין מטבילין את הכלים. (שו"ע)

הטעם: משום שנראה כמתקן את הכלי. (משנ"ב ה')

« אך אם הוא צריך אותם לשבת, ואין לו אחר – יכול לטבול בין השמשות ולברך כדין. (משנ"ב ה')

« בכלי מתכות – מחלוקת

שאגת אריה: חוכך להחמיר בכלי מתכות אף בבין השמשות.

ביאו"ה ואחרונים: לא חלקו בזה. (ביאו"ה ד"ה ואין מטבילין)

ואין מדליקין את הנרות. (שו"ע)

« בדיעבד אם הדליק או שעשה שאר איזה מלאכה בין השמשות – מחלוקת

פמ"ג: אסור ליהנות ממנה כמו אם היה עושה אותה בשבת עצמה, דאסור אפילו אם עשה אותה

בשוגג. (משנ"ב)

תוספת שבת: נסתפק בעשה בזמן תוספת שבת או בבין השמשות, והביא ראייה להחמיר בבין

השמשות, אך לענין תוספת שבת מקל. (ביאו"ה ד"ה ואין מדליקין)

« לכו"ע – בדיעבד אם עבר והדליק או שעשה שאר מלאכה אחר השקיעה בזמן שיש דעות בין

הפוסקים שנחלקות – יש להקל בדיעבד ליהנות ממנה. (ביאו"ה ד"ה ואין מדליקין)

• ואין מערבין עירובי תחומין. (שו"ע)

« עירובי תחומין לדבר מצוה – מחלוקת

עו"ש: אפילו לדבר מצוה אסור.

בלבוש: מקל לדבר מצוה. (משנ"ב ז')

□ ואם נסתפק אם הגיע הזמן לבין השמשות – ג"כ אסור. (משנ"ב א')

« קשה, מדוע אינו נחשב לספק ספיקא ויהיה מותר?

א. כיון דספק חסרון ידיעה אינו נכנס כלל בגדר ספק.

ב. כיון שאינו חשיב לספק ספיקא, דהוא משם אחד, ספק יום ספק לילה. (ביאו"ה ד"ה בין)

דברים המותרים:

מעשרין את הדמאי. (שו"ע)

טומנין את החמין. (שו"ע)

ומעברין עירובי חצירות. (שו"ע)

« ואפילו עושה העירובי חצרות לדבר הרשות – מותר, כיון דכל עירובי חצרות הוא בכלל מצוה.

(ביאו"ה ד"ה עירובי)

« ויכול ג"כ לברך. (משנ"ב י"א)

« וה"ה דיכול להניח גם עירובי תבשילין. (ביאו"ה ד"ה ומעברין)

□ אך לשאר דברים שאסור מדרבנן חוץ מאלו – הוי דין בין השמשות כמו שבת עצמה ואסור. (משנ"ב י')

אא"כ הוא לדבר מצוה או שאר דוחק – מותר. (משנ"ב י')

אמירה לגוי בין השמשות

אמירה לגוי בין השמשות – מותר. (שו"ע)
 כגון: לומר לו להדליק נר לצורך שבת, או לומר לו לעשות כל מלאכה שהיא לצורך מצוה או שהוא טרוד ונחפז עליה.
 וכן כל דבר שאם לא יהיה נעשה הוא מצטער בשבת – מותר לעשות ע"י הגוי בין השמשות. (שו"ע)
 « אך צידד הרש"ל דלבו נוקפו להחמיר אם אין לו בהן שום צורך בשבת, רק לצורך חול.
 אך אם הוא הפסד מרובה או לצורך גדול – מותר שבותין בבין השמשות, ובפרט שבות דאמירה לגוי שאין בו מעשה.
 על כן מותר לומר לגוי בין השמשות להדליק נר יארציט, מאחר שהעולם נוהרין בו, חשבינן כלצורך גדול. (משנ"ב ט"ז)

□ וכן מי שקבל עליו שבת שעה או שעתיים קודם חשיכה – יכול לומר להדליק הנר ושאר דברים שצריך. (רמ"א)
 « אבל חצי שעה סמוך לחשיכה דאז אפשר דבכל מקומות ישראל קבלו עליהן השבת – אסור אפילו לומר לגוי שיעשה מלאכה. (משנ"ב י"ז)
 « מ"מ לצורך מצוה – מותר. (משנ"ב י"ז)
 « אחר קבלת שבת – לענין אמירה לגוי – לא מחמירין טפי מבין השמשות. (משנ"ב י"ז)
 « אבל ביחיד שקבל עליו השבת – מותר אפילו לומר לישראל חברו שיעשה לו מלאכה. (משנ"ב י"ח)

סעיף ב'

להוסיף מחול על הקודש

מקור: ר"ה (ט). - מדכתיב "תשבתו שבתכם" - ילפינן דכל מקום שנאמר שבות כמו שבת ויו"ט גם כן צריך להוסיף ולשבות ממלאכה. וזמן תוספת הוא ע"כ קודם בין השמשות. (משנ"ב י"ט)
 □ גדר חלות ההוספה מחול על הקודש:
 מדאורייתא – נחלקו בזה הראשונים
 רמב"ם: אין צריך.
 רוב הראשונים: צריך. (ביאור"ה ד"ה יש ב"י)
 פסק השו"ע – כרוב הראשונים, שצריך להוסיף מחול על הקודש.
 אך הגר"א פסק כרמב"ם.
 מדרבנן – מחלוקת
 לב"י: לרמב"ם גם מדרבנן אין לו תוספת.
 לביאור"ה: לכו"ע ואפילו לרמב"ם מצוה להוסיף מעט מחול על הקודש. (ב"י וביאור"ה ד"ה יש)
 « האם מצוה להוסיף מדרבנן מעט קודם השקיעה – מחלוקת
 לגר"א: צריך.
 לשו"ע: לא צריך קודם השקיעה. (ביאור"ה ד"ה יש)

בשיעור זמן תוספת זה

מקור: פסחים (צד). – משקיעת החמה עד צאת הכוכבים שיעור ארבעה מילין.
 שבת (נד-לה) – משקיעת החמה מתחיל בין השמשות... משך בין השמשות תלתא רבעי מיל ואחר כך הוי לילה.
 נחלקו בזה הפוסקים
 ר"ת: זמן תוספת שבת הוא מתחילת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות, והזמן הזה שהוא ג' מילין ורביע. ושיעור זמן בין השמשות הוא ג' רביעי מיל [רבע שעה], שהם מהלך אלף ות"ק אמות קודם הלילה.
 הטעם: דס"ל דשתי שקיעות הן מתחלה נכסית החמה מעיינו ושוקעת והוא הנקרא תחילת השקיעה, ושוהה כדי ג' מילין ורביע מיל ועדיין יום הוא. ומאז והלאה מתחיל השקיעה שניה.

דר"ת מחלק בין שקיעת החמה דפסחים לשקיעת החמה דשבת – דשקיעת החמה דפסחים הוא התחלת השקיעה משקיעת גוף השמש כשניכסה מעינינו ומאז עד צאת הכוכבים ארבעה מילין, ומשתשקע החמה שבשבת – שם הוא סוף השקיעה שהוא כשנשקע גם אור השמש מרוב הרקיע לבד לצד המערבי. ובין כולם המה ארבעה מילין, ועד ארבעה מילין מהתחלת השקיעה לא הוי לילה ודאי. (משנ"ב כי וביאור"ה ד"ה מתחלת)

« רצה לעשותו כולו תוספת - עושה. רצה לעשות ממנו מקצת - עושה. (שו"ע)
ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה וודאי יום מחול על הקודש. (שו"ע)
והוא שיעור חצי שעה כולל בין השמשות. (משנ"ב כי"ב)

« **בשיעור הארבעה מילין** – מחלוקת

פמ"ג: הם שעות שוות ולא זמניות, ואפילו בתקופת תמוז גם כן השיעור הזה.

מנחת כהן: הארבעה מילין הם זמניות. (ביאור"ה ד"ה שהוא)

« **בימים הארוכים** – אם רואה שהכסף העליון ושווה לתחתון – דהיינו שנשקע האודם מן כל כיפת הרקיע בצד המערבי, ויש גם כן שלושה כוכבים – אין צריך להחמיר להמתין על שעות זמניות בימים הארוכים אפילו לדעת ר"ת. (ביאור"ה ד"ה שהוא)

גר"א: חולק על זה, וס"ל דמיד שנתכסה החמה מעינינו הוא בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה. (משנ"ב כי וביאור"ה ד"ה מתחלת)

הטעם: דמחלק בין צאת הכוכבים דשבת לצאת הכוכבים דפסחים – דצאת הכוכבים דשבת הוא זמן של לילה שהוא ג' כוכבים בינונים, וצאת הכוכבים דפסחים הוא צאת כל הכוכבים הנראים בלילה, שהוא זמן מאוחר הרבה, והוי ד' מילין אחר התחלת השקיעה. (ביאור"ה ד"ה מתחלת)

יראים לר' אליעזר ממיץ: החמיר עוד יותר לענין התחלת בין השמשות, וס"ל דבין השמשות מתחיל שלושת רבעי מיל קודם התחלת השקיעה. (ביאור"ה ד"ה מתחלת)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כר"ת, דזמן תוספת שבת הוא מתחילת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות.

ביאור"ה: פסק דלמעשה בודאי צריך לזהר כדעת הגר"א, דמיד אחר התחלת השקיעה היינו משעה שהחמה נתכסה מעינינו, הוא איסור גמור שלא לעשות מלאכה, וח"ו להקל בזה, דהוא ספק איסור סקילה. (משנ"ב כי"ג וביאור"ה ד"ה מתחלת)

« וה"ה לכל מצוות התורה שנפק"מ בין לילה ליום. (ביאור"ה ד"ה מתחלת)

« ולכתחילה אין להמתין עד הרגע האחרון רק יקדים הדלקתם משעה שהשמש בראשי האילנות. (משנ"ב כי"ג)

« ומי"מ במוצ"ש נכון לכתחילה לצאת דעת ר"ת ושו"ע שלא לעשות מלאכה במוצ"ש עד שישלם השיעור דארבעה מילין. (ביאור"ה ד"ה שהוא)

□ **ואם רוצה להקדים ולקבל עליו השבת מפלג המנחה ואילך, הרשות בידו.** (רמ"א)

« והוא כשקבל על עצמו לשם תוספת שבת עד שעה ורביע שקודם השקיעה – יש להחמיר שלא לעשות מלאכה.

אבל אם קיבל עליו השבת קודם פלג המנחה – אין בקבלתו כלום. (משנ"ב כי"ה)

□ **גדר קבלת השבת בתוך הארבעה מילין** – הוא דאורייתא ובעשה דתוספת שבת. ומן הזמן הזה עד פלג המנחה – הוא רק מדרבנן. (ביאור"ה ד"ה מפלג)

סעיף ג'

מי שאינו בקי בשיעור בין השמשות

ידליק בעוד שהשמש בראש האילנות. (שו"ע)

□ ואם הוא יום המעונן – ידליק כשהתרנגולין יושבים על הקורה מבעוד יום. (שו"ע)

□ ואם הוא בשדה, שאין שם תרנגולים – ידליק כשהעורבים יושבים מבעוד יום. (שו"ע)

□ כשיש לו שעון שהולך בטוב ויודע על ידי זה אימתי הוא זמן השקיעה – יכול לסמוך עליו. (משנ"ב כ"ז)

□ כשגוי מדליק האם האישה יכולה לברך, כגון כשיש לאישה איזה אונס שלא תוכל להדליק עד שקיעת החמה – מחלוקת

שו"ע של הגר"ז: תצווה לגוי להדליק נרות של שבת, והיא תברך עליהן הברכה, ותבוא עליה ברכת טוב ותקבל שכר על הפרישה.

ביאו"ה: אין לאישה לברך בזמן שהגוי מדליק. (ביאו"ה ד"ה מי)

סעיף ד'

אחר עניית ברכו

פסק השו"ע – אע"פ שעדיין יום הוא – אסורים במלאכה ואין טומנין.

הטעם: משום דהוא קבלה לשבת עליה. (שו"ע)

« ואפילו אותן דברים שהתירו בבין השמשות כגון עירובי חצרות והטמנה דהוא בודאי לצורך

שבת, וה"ה כל שבות שהוא לצורך מצוה – אפי"ה אסור כאן. (משנ"ב כ"ח)

« עירובי חצרות – מחלוקת

שו"ע: אסור, ואפילו לדבר מצוה אסור. (שו"ע ומשנ"ב ל')

ר' יואל: מתיר. (ביאו"ה ד"ה אין)

צידד הביאו"ה – דבהצטרף עוד איזה ספק – יש להורות להקל בענין זה, כגון שהוא שתי שעות

קודם חשיכה, אבל לענין שבות במקום מצוה – יש להקל אפילו ע"י עצמו אם הוא שתי שעות

קודם חשיכה. (ביאו"ה ד"ה אין)

□ אבל אם יחיד קבל עליו שבת מבעוד יום – לא חמור דינו מדין בין השמשות. (משנ"ב כ"ח)

□ אמירת מזמור שיר ליום השבת – מחלוקת

שו"ע: לדידן הוי אמירת מזמור שיר ליום השבת כעניית ברכו לדידהו. (שו"ע)

מג"א: ועתה נוהגין לומר מזמור שיר וגו' ואפי"ה עושין כל המלאכות עד ברכו, והטעם: משום דמעיקרא הכי קבלו עליהו ואין מתכוונים בזה לקבלה.

צידד המשנ"ב – דבמקומותינו המנהג כהיום מיד שאומרים מזמור שיר מקבלים הצבור שבת עליהם ואסור בכל המלאכות אפילו עדיין היום גדול.

וה"ה במקומות שנוהגים לומר לכה דודי ומסיימין בואי כלה הוי קבלת שבת ממש. (שו"ע ומשנ"ב ל"א)

סימן רסב

סעיף א'

לקדש חשבת בשולחן ערוך ובכסות נקייח

- יסדר שולחנו ויציע המטות ויתקן כל ענייני הבית, כדי שימצאנו ערוך ומסודר בבואו מבהכ"נ. (שו"ע)
- « ויש לסדר כל השולחנות שיש שם, ואפילו ביתר החדרים ג"כ ראוי לעשות כן. (ביאורי"ה ד"ה יסדר)
- « ויהיה שולחנו ערוך כל יום השבת. (רמ"א)
- « ולכך יש נוהגין להיות ב' מפות על השולחן. (משנ"ב ד')
- טוב לפנות קורי עכביש מהבית מבעוד יום, לנקות את הבית לכבוד שבת. (משנ"ב ג')
- טוב לזוהר בסעודת הלילה שלא לזרוק דבר בבית חוץ לשלחן, אם אין דרכו לכבד את הבית בדבר המותר. (משנ"ב ג')

סעיף ב'

נגדים נאים לשבת

- ישתדל שיהיו לו נגדים נאים לשבת. (שו"ע)
- הטעם: דכתיב "וכבדתו" - שלא יהא מלבושיך של שבת כמלבושיך של חול. (משנ"ב ה')
- דיני מלבוש השבת נוספים:
- טוב שלא ילבש בשבת מכל מה שלבש בחול אפילו חלוק. (משנ"ב ה')
- אם אפשר לו – טוב שיהיה לו גם טלית אחר לשבת. (משנ"ב ה')
- שיעור ההוצאה – כפי יכולתו. (משנ"ב ו')
- אפילו אם הוא בדרך לבדו ובבית גויים – ג"כ ילבש בגדי שבת, כי אין המלבושים לכבוד הרואים כי אם לכבוד השבת. (משנ"ב ו')
- לבישת בגד לבן בשבת – אם מחזי כיוהרא – לא יעשה, דהרי איתא בגמ' דרבנן לבשו גלימות שחורות בשבת. אך בביתו – רשאי אדם לעשות מה שירצה לא בפני רבים. (ביאורי"ה ד"ה בגדים)
- ואם אי אפשר לו להשיג בגדי שבת – לפחות ישלשל בגדיו למטה דרך כבוד. (שו"ע)

סעיף ג'

דרך קבלת חשבת

- ילבש בגדיו הנאים, וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה. (שו"ע)
- דרכי חנינה מעטף וקאי בפניא דמעלי שבתא, ואמר: בואו ונצא לקראת שבת מלכתא. ר' ינאי אומר: בואי כלה, בואי כלה. (שו"ע)
- « וכל המרבה לכבדו הן בגופו הן באכילה ושתיה – הרי זה משובח. (משנ"ב ט')
- « בזוהר ומקובלים הזהירו מאד שלא יהיה שום מחלוקת בשבת חס ושלום, ובפרט בין איש לאשתו. (משנ"ב ט')
- אופן קבלת השבת – מחלוקת
- כנסת הגדולה: בקצת מקומות נוהגין לצאת מבהכ"נ לעזרה ואומרים בואו ונצא וכו'.
- פמ"ג: נוהגין שמהפכין פניהם לצד מערב כשאומרים בואי בשלום וכו'. (משנ"ב י')
- « ונוהגין לעמוד אז ולעשות דוגמא כמו שמקבל פני אדם גדול. (משנ"ב י')
- « ומ"מ, נהגו שלא לקבל את השבת ביוה"כ שחל בשבת. (משנ"ב י')

□ **וילביש עצמו בבגדי שבת מיד אחר שרחץ עצמו**, וזהו כבוד השבת.

וע"כ לא ירחץ לשבת אלא סמוך לערב, שילביש עצמו מיד. (רמ"א)

□ **וגם הנשים נוהגות קודם הדלקת הנרות לרחוץ את עצמן וללבוש בגדי שבת ואשרי להם.** (משנ"ב י"א)

« אך כשמתאחרת – מצוה יותר שתדליק כך במלבושי חול מלבוא לספק חילול שבת. (משנ"ב י"א)

ואם הבעל רואה שמתאחרת – מצוה גדולה שהוא ידליק הנרות ולא ישגיח בקטטת אשתו,

ומצוה גדולה יותר לישב בחושך מלחלל שבת. (משנ"ב י"א)

סימן רסג

סעיף א'

חוב חזלקת נרות שבת

מקור: שבת (כג:) - דאמר רב הונא: הרגיל בנר שבת להשתדל בו לעשותו יפה זוכה עבור זה לבנים תלמידי חכמים, דכתיב: "כי נר מצוה ותורה אור". (משנ"ב ב')
פסק השו"ע – יהא זהיר לעשות נר יפה.

« וראוי שתתפלל האשה אחר שתגמור ההדלקה והברכה שייתן לה הקב"ה בנים זכרים מאירים בתורה. (משנ"ב ב')

« הדלקת הנר צריך להיות בכל החזרים שהולך שם בשבת, עכ"פ נר אחד, אף שאינו אוכל שם. (משנ"ב ב')

« גדר החיוב – עיקר הדלקת הנר הוא חובה משום מצות עונג שבת, ומחמת הידור מצוה יראה לעשותו יפה. (משנ"ב א')

מדיני הדלקת הנרות:

• להדליק מנר – מחלוקת

פמ"ג: מותר, בין אם מדליק שנים או יותר, ואין בזה משום בזוי מצוה, דכולם של מצוה הם. הטעם: דכל שמוסיף אור הוא בכלל המצוה.

מג"א: אסור. (משנ"ב ד' וביאור"ה ד"ה שתי)

פסק המשנ"ב – כפמ"ג, דמותר.

« קשה, היאך מותר מדינא להדליק מנר לנר של שבת, שהרי בשבת לא נזכר כלל בגמרא שתי נרות, כי אם שעצם ההדלקה הוא חובה, וא"כ בשאר הנרות אין מצוה בהדלקתן, וצריך הדבר להיות אסור?

י"ל, כיון דכל מה שמתווסף אור יש בו יותר שלום בית ושמחה יתירה, הכל הוא בכלל עונג שבת, ומקרי נר של מצוה. (ביאור"ה ד"ה שתי)

לכו"ע – אסור להדליק קיסם או נר של חול מנר של שבת משום בזוי מצוה.

ונהגו להחמיר בזה אפילו אם כוונתו כדי להדליק בו נר אחר של שבת. (משנ"ב ד')

• טוב שיהיה נר מיוחד להדליק בו תמיד כל הנרות של שבת. (ביאור"ה ד"ה שתי)

• נר משעווה של גויים – אסור להדליק נרות של שבת משעווה הבאה מבית תפלתם של גויים.

ואפילו באופן שמותר להדיוט כגון שבטלו הגוי – אפי"ה אסור למצוה משום דמאיס. (משנ"ב ה')

« ומ"מ, אם אין לו נר אחר כי אם זה – מותר, ומ"מ לא יברך על זה. (משנ"ב ה')

יש מכוונים לעשות ב' פתילות – אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. (שו"ע)

אך אם מעותיו מצומצמין – נראה שטוב יותר שיקנה אחד יפה, ולא שנים גרועין. (משנ"ב ג')

« ויש שמכוונין לעשות נר של שעווה משני נרות קלועים ביחד זכר למה שאמרו חז"ל דזכור

ושמור בדבור אחד נאמרו, ומנהג הגון הוא. (משנ"ב ה') [דלא כעולת שבת דחולק. (שעה"צ ח')]

יכולין להוסיף ולהדליק עוד נרות. (רמ"א)

כמה מוסיף – מחלוקת

רמ"א: יכולין להוסיף ולהדליק שלשה או ארבעה נרות, וכן נהגו. (רמ"א)

מג"א: נוהגין להדליק ז' נרות כנגד ז' ימי השבוע

משנ"ב בשם יש נוהגין: להדליק עשרה כנגד עשרת הדברות. (משנ"ב ו')

« ומ"מ, אין צריכין להיות כולן על השולחן. (משנ"ב ו')

האשה ששכחה פעם אחת להדליק

מדלקת כל ימיה ג' נרות, כי יכולין להוסיף על דבר המכוון נגד דבר אחר, ובלבד שלא יפחות. (רמ"א)

« ואם היתה רגילה מתחילה בשלשה – צריכה להדליק כל ימיה ארבעה. (משנ"ב ז')

« ואם שכחה כמה פעמים – צריכה להוסיף בכל פעם עוד נר אחד יותר, והכל משום קנס כדי

שתהא זהירה בכבוד שבת. (משנ"ב ז')

- « **אם נאנסה ולא הדליקה כגון שהיתה בבית האסורים וכדו' – אין צריכה להוסיף.** (משנ"ב ז')
- « **אשה עניה – יש להקל בששכחה - שתוסיף כל ימיה מעט שמן בנר.**
- ואם היא מדלקת נרות – תדליק תמיד נר אחד מעט יותר ארוך מבתחילה. (משנ"ב ז')
- **אם לא שכחה אלא רק חסרה נר – מחלוקת**
- פמ"ג:** גם כן נקנסת.
- ביאו"ה:** הבו דלא לוסף. (ביאו"ה ד"ה ששכחה)

סעיף ב'

מי מחוייב בנר

אחד האנשים ואחד הנשים, חייבים להיות בביתם נר דלוק בשבת. (שו"ע)

אין לו מזה לאכול – מזה יקדים למזה?

- **נר שבת או סעודת שבת**
- אפילו אין לו מה יאכל [אך יש לו לאכול מקופת הצדקה] – שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר, שזה בכלל עונג שבת הוא. (שו"ע ומשנ"ב ט')
- אך מי שיש לו מעות מצומצמין ואין לו גם מה לאכול – מצות לחם לסעודת שבת קודם לכל. (משנ"ב ט')
- « וצריך שיהיה פת כדי שביעה, ולא רק כזית. (ביאו"ה ד"ה אין)
- **נר לשבת קודם ליקח משאר מאכלים – דנר עדיף יותר משום שלום בית.** (משנ"ב ט')
- « אולם, משום נר די נר אחד לחוד, והשאר יוציא על מאכלי שבת. (משנ"ב ט')
- « וכן בחזרתו על הפתחים – אין צריך לזה רק בשביל נר אחד. (משנ"ב ט')
- **פת סעודה שלישית ונר שבת – מחלוקת**
- דרך החיים וט"ז:** פת סעודה שלישית קודמת שהם מדאורייתא.
- ביאו"ה:** נר קודם, שהרי בנר שבת שואל על הפתחים מה שאין כן בסעודה שלישית. (ביאו"ה ד"ה אין)

סעיף ג'

הנשים מוזחרות בנרות שבת יותר

הטעם:

- א. **רמב"ם:** מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית.
- ב. **במדדש בירושלמי שבת:** מפני שכבתה נרו שלו עולם שגרמה מיתה לאדם הראשון. (שו"ע ומשנ"ב י"ב וטור)
- « ומ"מ טוב שהאיש יתקן הנרות. (משנ"ב י"ב)
- **ואפילו אם ירצה הבעל להדליק בעצמו – האישה קודמת.** (משנ"ב י"א)
- « **אא"כ יש הרבה נרות שידליק הבעל.** (משנ"ב י"א)
- « **וכשהיא יולדת בשבת ראשונה – מדליק הבעל ומברך.** (משנ"ב י"א)
- « **ובימי נידותה – האישה מברכת בעצמה.** (משנ"ב י"א)

אם אין ידו משגת

- **לקנות נר לשבת ולקידוש היום – נר שבת קודם.** (שו"ע)
- « קשה, הרי קידוש דאורייתא?
- א. מ"מ על היין הוא רק דרבנן, דמן התורה יוצא בתפילה.
- ב. ועוד שהרי יכול לקדש על הפת. (משנ"ב י"ג)

- **וכן אם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ונר לחנוכה** – נר שבת קודם משום שלום הבית, דאין שלום בבית בלא נר. (שו"ע)
- « ואם יש לו נר אחד – מספיק בזה, ויוציא המותר לקידוש או לנר חנוכה. (משנ"ב י"ד)
- וגם לחנוכה בנר אחד סגי. (משנ"ב י"ד)
- « ואם יש לו נר אחד לשבת ונר אחד לחנוכה ויש לו עוד מעט מעות – טוב יותר לקנות עוד נרות לחנוכה להיות מן המהדרין. (משנ"ב י"ד)

□ אישה סומא

- יכולה לברך על נר שבת, שהרי נהנית ג"כ מהמאורות. (משנ"ב י"ד)
- « ומ"מ, **אם יש לה בעל שהוא פקח** – הוא יברך. (משנ"ב י"ד)
- « ואם אוכלת בשולחן אחד עם אחרים שברכו והדליקו – לא תברך. (משנ"ב י"ד)

סעיף ד'

- לא יקדים למחור להדליקו בעוד חיוס גדול** שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת, וגם לא יאחר. (שו"ע)
- ואם רוצה להדליק נר בעוד חיוס גדול ולקבל עליו שבת מיד – רשאי, כי כיון שמקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה, ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קודם הלילה. (שו"ע)
- אבל קודם פלג המנחה – אין קבלתו קבלה אף בדיעבד. (משנ"ב י"ח)
- « **מתי הוא גדר לילה** – מחלוקת
- שו"ע**: הלילה – היינו צאת ג' כוכבים.
- לבוש וגר"א**: פלג המנחה הוא שעה ורביע קודם השקיעה. (משנ"ב י"ח)
- « **גדר שעה זמנית** – מחלוקת
- שו"ע**: מתחלק מעלות השחר עד צאת הכוכבים.
- לבוש וגר"א**: מזריחת השמש עד השקיעה. (משנ"ב י"ח)

- **ואם היה הנר דלוק מבעוד חיוס גדול** – יכבנו ויחזור וידליקנו לצורך שבת. (רמ"א)
- אפילו אם היה אחר פלג המנחה. (משנ"ב כ')

□ אבל אם הדליק לצורך שבת – מחלוקת

- רע"א**: אף שלא קבל עליו שבת בהדלקתו, מ"מ אין צריך לכבותו, אף שלכתחילה לא היה לו להדליק כל כך מקודם שאינו ניכר שמדליקו לצורך שבת, מ"מ בדיעבד מועיל.
- ואף אם ירצה לכבות ולהדליק – יצא שכרו בהפסידו שתהיה ברכתו הראשונה לבטלה.
- דרך החיים**: צריך גם אז לכבותו. (משנ"ב כ' וביאו"ה ד"ה מבעוד)
- « **לכו"ע** – כשהיה דלוק לענין אחר – צריך לכבותו. (משנ"ב כ')
- « **לכו"ע** – הדליק קודם פלג המנחה – צריך לכבותו ולהדליקו שוב. (ביאו"ה ד"ה מבעוד)
- **אם הדליק קודם שתי שעות** – מחלוקת
- לשו"ע**: אין מועיל רק בפלג המנחה שהוא שעה ורביע.
- ב"ח בשם הר"א ממ"ץ**: מועיל עד שתי שעות קודם.
- הכריע הביאו"ה – דמועיל עד שתי שעות. (ביאו"ה ד"ה קודם)

סעיף ה'

ברכה בהדלקת חנרות

- « **בשבת** – יברך: בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק נר של שבת.
- « אחד האיש ואחד האשה. (שו"ע)
- « ואפילו כשמדליק כמה נרות מברך רק להדליק "נר". (משנ"ב כ"ב)

❧ **ביו"ט** – צריך לברך : להדליק נר של יו"ט. (שו"ע)
 « ואין צריך לברך זמן על ההדלקה.
 מ"מ, במקום שנהגו - אין למחות בידן. (משנ"ב כ"ג)
 ❧ **ביום הכיפורים בלא שבת** – מחלוקת
מרדכי : שלא יברך, דלא חשו לשלום בית אלא בשבת.
 « דעל מנהגא לא מברכין. (ביאורי"ה ד"ה ועין)
טור ורא"ש : יברך, שהרי אפילו הכי שייך בו משום שלום בית. (טור ב"י שו"ע ומשנ"ב כ"ה)

❑ **מתי מברכין**

❧ **בשבת** – מחלוקת ראשונים
מרדכי : מברכין קודם ההדלקה.
 הטעם : משום עובר לעשייתו. (משנ"ב כ"ז)
מרדכי בשם המנהג : מברך אחר ההדלקה, וכדי שיהא עובר לעשייתו לא יהנה ממנה עד לאחר הברכה, ומשימין היד לפני הנר אחר הדלקה ומברכין, ואח"כ מסלקין היד וזה מקרי עובר לעשייה. (רמ"א)
 הטעם : שאם תברך הוי כאילו קבלה לשבת בפירוש ושוב אסורה להדליק. (משנ"ב כ"ז)
 הרמ"א הביא את ב' הדעות כ"א, והכריע – דהמנהג כמרדכי.
 ❧ **ביו"ט** – מחלוקת
דגול מרובה ורע"א : תברך ואח"כ תדליק, דלא שייך זה לכו"ע.
מג"א : לא פלוג. (משנ"ב כ"ז)
 ❧ **אשה שמתנה שאינה מקבלת שבת בהדלקה, או איש שאין צריך להתנות** – מחלוקת
דרך החיים : ידליקו ויפרסו ידיהם ואח"כ יברכו, משום דלא פלוג.
רע"א וחיי אדם : יברכו ואח"כ ידליקו. (ביאורי"ה ד"ה אחר)

❑ **כשיש חופה בער"ש ומאחרין בה עד אחר שקיעת החמה, והאישה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה פן תצטרך לעשות עוד איזה דבר האסור בשבת** – מחלוקת
מהר"ש בשם מהר"מ : תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה ואח"כ בחשיכה תפרוס ידיה על הנרות ותברך, או כשהוא עדיין בין השמשות אחר החופה תאמר לגוי להדליק.
מג"א : תמה על זה, דלא שייך ברכה בדלוקה ועומדת. ועל תקנה דתאמר לגוי להדליק ג"כ קשה הא אין שליחות לגוי. והסיק עצה אחרת - דיכולה לברך ולהתנות עכ"פ בלצורך שאינה מקבלת שבת בהדלקה. (משנ"ב כ"א)
 « וה"ה ג"כ באשה שחל ליל טבילתה בער"ש. (משנ"ב כ"א)

❑ **אם נסתפקה אם ברכה** – אינה צריכה לחזור ולברך. (ביאורי"ה ד"ה כשידליק)
 הטעם :

- א. דספק ברכות להקל.
  - ב. סרסא נקט ואתיא. (ביאורי"ה שם)
- ❑ אך אם ידעה בודאי שלא ברכה – יש להקל לברך כל זמן שמותר להדליק. (ביאורי"ה ד"ה כשידליק)

סעיף ו'

בחורים חזו"לכים ללמוד חוץ לביתם

פסק השו"ע – בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם – צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו.
 הטעם : היות ויש לו חדר מיוחד לעצמו חייב בשלום ביתו בהדלקת הנר ואינו נפטר בהדלקת אשתו המדלקת בבית אחר. (ביאורי"ה ד"ה בחורים)

❑ **איזה בחורים מדובר?** – מחלוקת

עולת שבת ותוספת שבת : בחורים - היינו שיש להם נשים, וכ"ש שאין להם נשים.
דרך החיים : בחורים ממש, אבל לא מי שיש לו אישה. (משנ"ב כ"ח וביאורי"ה ד"ה בחורים)

- אפילו החדר מיוחד רק ללון שם ואוכלים בבית אחר – צריכים להדליק בחדרם. (משנ"ב כ"ט)
- צריך להיות הנרות ארוכים שידלקו עד שיבואו לביתם בלילה. ובלא"ה - הוי ברכה לבטלה. (משנ"ב ל')
- **אבל מי שהוא אצל אשתו** – אין צריך להדליק בחדרו ולברך עליו, לפי שאשתו מברכת בשבילו. (שו"ע) « אבל להדליק בלבד – צריך. (משנ"ב ל"א)

□ **בירידים שמתאכסנים הרבה בעלי בתים בחדר אחד :**

- **כשאין הבעה"ב עמהם בחדרם** – חל עליהם חובת הדלקה בברכה אפילו אם נשיהם מדליקין בביתם – ע"כ ישתתפו כולם וידליק אחד ויברך.
- **ואם הבעה"ב ג"כ עמהם בחדרם** – אין צריך להשתתף עמו בפריטי, כיון שנשיהם מדליקים בביתם. (משנ"ב ל')

סעיף ז'

- אורח שאין לו חדר מיוחד** וגם אין מדליקין עליו בביתו – צריך להשתתף בפרוטה. (שו"ע)
- « **ואם הבעה"ב מקנה לו חלק בנר שלו במתנה** – מועיל כנתינת פרוטה. (משנ"ב ל"ד)
- **אבל אם היה לו חדר מיוחד** – צריך להדליק ולברך אפילו אם מדליקין עליו בביתו. (משנ"ב ל"ב)
- **גם הבחורים** צריכין להשתתף.
- ודווקא כשאוכל בפני עצמו, אבל אם סמוך על שולחן בעה"ב – הרי הוא בכלל בני ביתו. (משנ"ב ל"ג)

סעיף ח'

ב' או ג' בעלי בתים אוכלים במקום אחד

- מחלוקת ראשונים
- מהרי"ל :** כל אחד מברך על מנורה שלו. (שו"ע)
- הטעם : שכל מה שמתווסף אורה - יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל זוית וזוית. (משנ"ב ל"ה)
- אור זרוע :** גמגם בדבר. (שו"ע)
- הטעם : דבלא"ה יש שם אורה מרובה מנרות שהדליק הראשון. (משנ"ב ל"ו)
- להלכה – מחלוקת
- שו"ע [ובב"י] :** נכון ליזהר בספק ברכות ולא יברך אלא אחד אך כולם ידליקו, כי כל מה שמתווסף אורה יש בו יותר שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל הזויות. (שו"ע וב"י)
- רמ"א :** כל אחד מברך על מנורה שלו.
- « **לכו"ע - אם יש לאחד מהן חדר המיוחד לו** – לכו"ע יכול לברך שם. (משנ"ב ל"ח)

□ **לברך שניים במנורה אחת** – מחלוקת

- המג"א בשם השל"ה :** לא יברכו שנים במנורה אחת שיש לה קנים הרבה.
- אליה רבה :** מקל גם בזה.
- הכריע המשנ"ב – דיש לסמוך על זה בנשים עניות שאין להם כי אם מנורה אחת. (משנ"ב ל"ז)

סעיף ט'

משך זמן הדלקת הנרות

המדליקין בזויות הבית ואוכלים בחצר – אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה, הוי ברכה לבטלה. (שו"ע)

« ואין מותר לאכול בחצר רק דווקא במצטער הרבה בביתו משום זבובים וכיוצא. הא לאו הכי – צריך לאכול דווקא במקום נר. (משנ"ב ל"ט)

□ **אם אוכל בבית אף שאין דולקת עד הלילה** – מועיל בזה, ולא הוי ברכה לבטלה.

ומ"מ, מצוה מן המובחר שיעשה נרות ארוכות שיהיו דולקות עד הלילה אף שרוצה לאכול מבעוד יום. (משנ"ב מ')

□ **ואם בבית שהדליק היה קצת חושך ומשתמש שם שום דבר לאור הנרות לצורך סעודה** – ליכא

איסורא אף שאין דולקת עד הלילה, ואף שאוכל בחצר. (משנ"ב מ"א) [דלא כמג"א שחולק. (שעה"צ מ"ד)]

סעיף י'

טמתי מקבל עליו שבת

מחלוקת ראשונים

בה"ג: כיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה.

ועל פי זה נוהגות קצת נשים שאחר שברכו והדליקו הנרות משליכות לארץ הפתילה שבידן שהדליקו בה, ואין מכבות אותה. (שו"ע)

« **האם מועיל תנאי לבה"ג** – מחלוקת

ר"מ: מועיל תנאי אם מתנה קודם שהדליקה שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החזן ברכו. (שו"ע)

« **ומועיל אפילו לא התנה בפה**. (רמ"א)

כלבו בשם הר"ף: אינו מועיל לה, דכיון שמברכת אין לך קבלה גדולה מזו. (ב"י ושו"ע)

« **ואם האיש מדליק** – אפילו כשהוא מברך על הדלקתו – ליכא מנהגא ומותר במלאכה. ומ"מ טוב להתנות. (משנ"ב מ"ב)

רא"ש: אין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית, שכיון שאמר החזן: ברכו, הכל פורשין ממלאכתם. (שו"ע)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: לדידן, כיון שהתחילו מזמור שיר ליום השבת הוי כברכו לדידהו.

רמ"א: המנהג שאותה אישה המדלקת מקבלת שבת בהדלקה, אם לא שהתנה תחלה.

אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה עד ברכו. (רמ"א)

« **ואפילו תנאי בלב סגי**. (רמ"א)

« **וצידד המשנ"ב** - דלא תתנה כי אם לצורך, מאחר שיש חולקין דלא מועיל תנאי. (משנ"ב מ"ד)

« **ותתפלל מנחה תחלה**.

וכשאין שהות לזה – יותר טוב שתתפלל ערבית שתיים. (משנ"ב מ"ג)

□ **אילו נרות מחייבים** – עיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השולחן, אבל לא בשאר הנרות שבבית. (רמ"א)

הטעם: שעיקר המצוה לכתחילה הן הנרות שאוכלין לאורן. (משנ"ב מ"ה)

« **וראו שתהא הברכה עליהן**, ואפילו על נר אחד מספיק. (משנ"ב מ"ה)

« **מ"מ**, אם יש הרבה נשים ואין לכל אחת שולחן בפני עצמה – יכולה לברך על הנרות

שעומדים בבית בשאר מקומות. (משנ"ב מ"ה)

« **אבל באורח** - אם יש לו חדר מיוחד לעצמו – אפילו אינו אוכל שם מדליק שם נר ומברך

עליו. (משנ"ב מ"ו)

□ **צריך להניח הנרות במקום שמדליקין**, ולא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר. (רמ"א)

הטעם: משום דקי"ל הדלקה עושה מצוה. (משנ"ב מ"ח)

□ **וצריך לכבות ולחזור ולהדליק**. (משנ"ב מ"ח)

- **אבל אם הדליק בבית במקום שמשמשים בו** – מחלוקת י"א במשנ"ב: מותר לטלטלם אח"כ ולהניח במקום אחר, דכל הבית הוי מקומם. **הלבוש**: מחמיר אף בזה. (משנ"ב מ"ח)
הכריע המשנ"ב – דבמקום הצורך יש להקל. (משנ"ב מ"ח)
- **בסוכות** – הנשים שמדליקין בסוכה בחג ומטלטלין לתוך הבית לא יפה הן עושין. (משנ"ב מ"ח)

סעיף י"א

- אם קדם היחיד לקחל וחתפלל של שבת מבעוד יום**
אע"פ שלא התפללו הקהל עדיין, אם קדם היחיד והתפלל של שבת מבעוד יום [מפלג המנחה ולמעלה] – חל עליו קבלת שבת ואסור בעשיית מלאכה. (שו"ע ומשנ"ב מ"ט)
- **אם התנה שלא מקבל עליו שבת** – אפילו אם אומר שאינו רוצה לקבל שבת – חל עליו קדושת שבת ואסור בעשיית מלאכה. (שו"ע)
- « **קשה**, הרי בהדלקה י"א דמועיל תנאי, ומדוע שונה הדין כאן?
י"ל, דבתפילה שאני, כיון שהזכיר בה קדושת שבת. (משנ"ב נ"ו)

סעיף י"ב

- אם רוב הקהל קבלו עליהם שבת** – המיעוט נמשכים אחריהם על כרחם. (שו"ע)
- « ואף אם עושה מניין בביתו, אפילו מנין קבוע - בטל אצל הרוב. (משנ"ב נ"א)

סעיף י"ג

- אדם שבא לעיר בערב שבת וכבר קבלו אנשי העיר עליהם שבת, אע"פ שעדיין חיום גדול – אם**
היו עליו מעות או שום חפץ, מניחו ליפול. (שו"ע)

סעיף י"ד

- אם ביום המעונן טעו צבור וחשבו שחשיכה והדליקו נרות וחתפללו תפלת ערבית של שבת,**
ואח"כ נתפזרו העבים וזרח חמה:
« **לחזור ולהתפלל**
בציבור שטעו – אין צריך לחזור ולהתפלל ערבית אם כשהתפללו היה מפלג המנחה ולמעלה. (שו"ע)
- « **ואפילו התפללו מנחה אחר פלג המנחה.** (ביאור"ה ד"ה ואם)
- אך אם יחיד הוא שטעה בכך** – צריך הוא לחזור ולהתפלל תפלת ערבית. (שו"ע)
- הטעם:** כיון שבטעות התפלל שסבר שכבר חשיכה. (משנ"ב נ"ה)
- « **וה"ה בחול ג"כ הדין כך.** (משנ"ב נ"ה)
- « **אם התפלל מנחה קודם פלג המנחה** – מחלוקת
מג"א וא"ר: אפילו שהתפלל מנחה קודם פלג המנחה צריך לחזור ולהתפלל ערבית.
עולת שבת: דווקא כשהתפלל מנחה אחר פלג המנחה צריך לחזור ולהתפלל. (ביאור"ה ד"ה ואם)

לעניין עשיית מלאכה – מחלוקת

י"א: בין ציבור בין יחיד מותרים, דקבלת שבת היתה בטעות.
מג"א הביא בשם כמה מגדולי הפוסקים: דס"ל דקבלת צבור בטעות אפילו רק ע"י תפלה - שמה קבלה, רק שבזה אין המיעוט נמשכן אחר הרוב, כיון שבטעות היתה הקבלה. ורק יחיד אין קבלתו קבלה.
 הכריע המשני"ב – דאין להקל נגד אלו הפוסקים. ובמקום הדחק יש לסמוך על דעה קמיתא שבשו"ע.
 (משני"ב נ"ז)

הדליקו נרות בטעות

ציבור שהדליקו נרות אחר פלג המנחה – אסורים בעשיית מלאכה, ושאר אנשי הבית מותרים. (שו"ע)

« **הטעם** – מחלוקת

ב"י: קבלה שהיא ע"י הדלקה עדיפא דאית בה מעשה.

גר"א: קבלה בטעות הוי קבלה, דתפלה בטעות אינה כלום ואפילו בציבור.

□ **נפק"מ** – אם קבלו שבת במזמור שיר או בסתם קבלה בע"פ – מחלוקת

לב"י: היו מותרים במלאכה.

לגר"א: דינו כמו בהדלקה ואסורים. (ביאו"ה ד"ה ויש)

« **יחיד שהדליק נרות** – מחלוקת

א"ר: לא חשיב קבלה כלל, ורק בציבור נחשב.

פמ"ג ודרך החיים: מחמירין בהדלקה אף ביחיד. (ביאו"ה ד"ה ואסורים)

ליגע בנר – מחלוקת

שו"ע בשם שובלי הלקט: אותו נר שהודלק לשם שבת אסור ליגע בו ולהוסיף בו שמן, ואפי' אם כבה אסור לטלטלו עד מוצ"ש.

« אפילו אחר שלא הדליק עדיין ולא קבל שבת. (משני"ב נ"ז)

« **הטעם:** דעדיפא קבלת שבת ע"י הדלקה מעל ידי תפלה. (ד"מ)

הב"י עצמו ושו"ע הגר"ז: מותר לנגוע. (ביי וביאו"ה ליגע)

□ **לכו"ע** – לצורך מצוה יש להקל. (משני"ב נ"ז)

« **מי שהדליק נר שבת בעוד היום גדול והתנה שלא לקבל שבת** – אפי"ה הוקצה הנר למצותה

ואסור להשתמש בו תשמיש חול, ואפילו אחרים אסורים דמוקצה לבעלים אסור לכל. (משני"ב נ"ז)

סעיף ט"ו

מי ששיחה להתפלל מנחה בער"ש עד שקבלו חקחל שבת

לא יתפלל מנחה באותה בהכ"נ אלא ילך חוץ לאותו בהכ"נ ויתפלל תפלה של חול, והוא שלא קבל שבת עמהם. (שו"ע)

□ **אבל אם ענה וקבל שבת עמהם** – אינו יכול להתפלל תפלת חול, אלא יתפלל ערבית שתיים. (שו"ע)

« כיצד יתפלל ב' תפילות – מתחלה יתפלל לשם שבת, ואח"כ שנייה לתשלומי מנחה.

ואם הפך – יצא, הואיל ועדיין יום הוא וזמן מנחה. (משני"ב ס"א)

סעיף ט"ז

אם בא לבית חכנסת סמוך לקבלת ציבור שבת

פסק השו"ע – דמתחיל להתפלל מנחה, ואע"פ שבעודו מתפלל יקבלו הציבור שבת – אין בכך כלום, הואיל והתחיל בהיתר.

« ומתחיל להתפלל מנחה אע"פ שהיה יודע שלא יוכל לגמור אפילו חצי התפילה קודם ברכו, כיון

דמ"מ מקרי התחיל בהיתר. (משני"ב ס"ג) [דלא כט"ז שחולק בזה. (שעה"צ ס"ד)]

« מ"מ, טוב יותר באופן זה שיצא לחוץ בהכ"נ ויתפלל שם. (משני"ב ס"ג)

סעיף י"ז

מי שקבל עליו שבת קודם שחשכה – האם מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה

מחלוקת

שו"ע ורמ"א: מי שקבל עליו שבת קודם שחשכה – מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה, ומותר ליהנות מאותה המלאכה בשבת, וכ"ש במוצ"ש.

הלבוש: אסור ליהנות מאותה מלאכה. אלא א"כ בירך והסיח דעתו מהשבת. (משנ"ב ס"ז)
הכריע המשנ"ב – כשו"ע ורמ"א. (משנ"ב שם)

□ **לכו"ע** – אף לר"ן, **מי שמאחר להתפלל במוצ"ש או שממשיך סעודתו בלילה**, מותר לומר לחבירו ישראל שכבר התפלל והבדיל לעשות לו מלאכתו להדליק לו נרות ולבשל לו, ומותר ליהנות ולאכול ממלאכתו. (רמ"א)

« ואם אמר המבדיל בין קודש לחול באמצע סעודתו – לכו"ע מותר במלאכה. אך צ"ע אם יכול אח"כ לומר רצה בברכת המזון.

דבמוצ"ש אין היחיד נגרר אחר הרוב ואע"פ שכולם לא התפללו ולא הבדילו יכול הוא להבדיל ולעשות מלאכה משיגיע הזמן. (משנ"ב ס"ז)

סימן רסד

סעיף א'

דין הפתילות שידלקו כראוי

לנר של שבת

אין עושין פתילה לנר של שבת, בין נר שעל השולחן בין כל נר שמדליק בבית, מדבר שהאור אינו נאחז בו אלא נסרך סביביו והשלהבת קופצת כגון: צמר ושער וכיוצא בהם. אלא מדבר שהאור נתלה בו כגון: פשתה נפוצה ובגד שש וצמר גפן וקנבוס וכיוצא בהן. (שו"ע) הטעם בפסול פתילות ושמנים: היות ואין מאירין יפה וחיישינן שמא יטה הכלי שיבוא השמן שבתוכו אל הפתילה כדי שידלק יפה וחייב משום מבעיר. (משנ"ב א') ולכך, אפילו אין לו פתילות ושמנים אחרים כי אם אלו הפסולים – אסור. (ביאור"ה ד"ה והשלהבת)

להדליק בקנבוס – מחלוקת

שו"ע ור"ת: התירו.

א"ר ע"פ דעת הרש"י: נכון להחמיר לכתחילה בקנבוס אם אפשר באחר. (משנ"ב ב' ובי"ז)

להדליק בחלב מהותך – הוא נמשך אחר הפתילה אך חוששים שמא ישתמש בשאינו מהותך – יל"ע בדיעבד. (ביאור"ה ד"ה אסור)

לנר של יו"ט – מותר כל הפתילות והשמנים. (ביאור"ה ד"ה לנר)

« חוץ משמן שרפה – שלא ידליק בו. (ביאור"ה ד"ה לנר)

« בעטרון – אין מדליקין. (ביאור"ה ד"ה לנר)

« בצרי – ספק בפמ"ג. (ביאור"ה ד"ה לנר)

בדיעבד אם הדליק בדברים האסורים – מחלוקת

רשב"א: אסור להשתמש לאורו, אפי' תשמיש שאין צריך עיון שמא יטה. (רמ"א)

« אפילו ביש אחר עמו שרואה אותו אפילו הכי אסור דאי אפשר ליזהר שלא יטה. (משנ"ב ד')

מהר"ם: אם יש נר אחד מדברים המותרים – מותר להשתמש לאור האחרים. וכן דבר שאפשר בלא נר – מותר לעשות אפילו אצל נרות האחרים. (רמ"א)

« כשיש לו נר אחד בבית – מחלוקת

א"ר: פירש דווקא כשיש עכ"פ נר אחד כשר בבית שעל ידי זה מותר אפילו בחדר אחר.

מג"א: פירשו דאפילו אין נר כשר כלל מותר למהר"ם. (משנ"ב ז')

הכריע הרמ"א – דלצורך שבת יש להקל בדיעבד.

אם הנרות עומדות בחדר אחר – מחלוקת

מג"א: אפילו הנרות עומדות בחדר אחר מותר, דכיון שיש במקום אחד נר כשר יזכור ולא יטה גם במקומות אחרים.

א"ר וגר"א: דווקא באותו חדר עצמו. (משנ"ב ח')

« ואם יש נר אחד כשר ועומד אצלו נר פסול – מותר להשתמש אפילו שלא לצורך שבת. (משנ"ב ח')

סעיף ב'

כך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו

« אם נתכוון להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה – אסור. (שו"ע)

« אף דעתה ע"י הכריכה האור נאחז ומאיר יפה ולא אתי להטות – אפי"ה אסור, גזירה שמא ידליק בו לבדו. (משנ"ב ט')

« בגמי או קש שנתכוון להעבות הפתילה – מחלוקת

מג"א: מותר.

רבנו ירוחם: אסור לדעת רש"י. (ביאור"ה ד"ה על גבי)

וּאִם נִתְּכוּן לְהַקְשׁוֹת הַפְּתִילָה כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה עֹמֶדֶת וְלֹא תִשְׁלַשֵּׁל לַמַּטָּה – מוֹתֵר. וּמִטַּעַם זֶה מוֹתֵר לִכְרוֹךְ דָּבָר שֶׁמִּדְּלִיקִין בּוֹ עַל גְּבִי גָמִי אוֹ קֶשׁ כְּדִי לִיתֵן הַפְּתִילָה בַּעֲשֻׁשִׁית. (שו"ע)

□ נֹתֵנִין גְּרָגִיר שֶׁל מֶלֶח וְגָרִיס שֶׁל פּוֹל ע"פ הַנֶּר בַּעֲרִ"שׁ כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה דוֹלֵק יָפֵה בִּשְׁבֶּת. (רמ"א)

סעיף ג'

סוגי חשמנים שאין מדליקים בהם

אין מדליקין בזפת ולא בשעווה ולא בשמן העשוי מצמר גפן ולא באליה ולא בחלב. (שו"ע)
הטעם: כיון שאין מדליקין נר לשבת אלא משמן הנמשך אחר הפתילה. (שו"ע)

בעטרן – אין מדליקין. (שו"ע)
הטעם: מפני שריחו רע ויניחנו ויצא. (שו"ע)

בצרי – אין מדליקין. (שו"ע)
הטעם:

א. מפני שריחו נודף, ושמה יסתפק ממנו ונמצא מתחייב משום מכבה. (שו"ע)
ב. מפני שהוא עף ונדבק בכותלי הבית ומבעיר את הבית ואדם בהול על ממונו ויבוא לכבות. (משנ"ב י"ז)

« ואפילו יש לו נרות אחרות בלתו – אסור. (ביאור"ה ד"ה ולא בצרי)

שומן הבהמה – מחלוקת
א"ר ופמ"ג: מסתפקים בזה אם הוא בכלל חלב.
משנ"ב: הוא ג"כ בכלל חלב. (משנ"ב י"ד וביאור"ה ד"ה ולא בחלב)

חמאה – יש לעיין, אך לפי מה שידוע דדרך להתיך החמאה והשומן קודם שמדליקין בו – יש עצה לזה דהיינו שיתן לתוכם מעט משמנים הכשרים ומהני בודאי. (משנ"ב י"ד) [והא"ר והפמ"ג הסתפקו בדין חמאה. (ביאור"ה ד"ה ולא בחלב)]

« אך מ"מ לכתחילה טוב לזהר מלהדליק בהן אם יש לו שמנים אחרים, אם לא בשומן עוף דקי"ל דאין בו משום בישול והנאה. (משנ"ב י"ד)

גז של זמנינו – מדליקין בשבת, אע"פ שיש לו ריח רע בעת הכבייה – היות ואין חשש שמא יצא. (ביאור"ה ד"ה בעטרן)

סעיף ד'

עירב שמן חנומך אחר הפתילה בשמנים שאינם נמשכים

כגון: אם נתן מעט שמן זית בשמנים אלו שאינם נמשכים ואז נמשכין:

- אם מיעוטו משמנים הכשרים – אין מדליקין בהם. (שו"ע)
- הטעם: דגזרין דילמא אתי לאדלוקי בעיניהו. (משנ"ב י"ט)
- אבל אם היה רובו משמנים הכשרים ומיעוט מהפסולים – בטל ברוב ומותר. (משנ"ב י"ח)

סעיף ה'

חלב מחותך וקרבי דגים

פסק השו"ע – דאין מדליקין בהם.

□ ואם נתן בהם מעט מאחת משמנים שמדליקין בהם – מותר להדליק בהם. (שו"ע)

« והוא שעדיין לא נקדשו, אבל אם נקדשו – הר"ן אוסר אפילו בנתינת שמן לתוכו. (משנ"ב כ')

« אם אפילו מעט שמן אין לו – יסחוט אגוז לתוך החלב המהותך, כי שמן אגוזים הוא ג"כ מהשמנים הכשרים. (ביאור"ה ד"ה ואם)

□ שמן צלול שעושין מגלגל עינו של דג או מבשרו – מותר אפילו בעיניה. (משנ"ב כ"א)

סעיף ו'

שאר שמנים

שאר כל השמנים, חוץ מאלו – מדליקים בהם. (שו"ע)

ומ"מ שמן זית מצוה מן המובחר. (שו"ע)

« ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשאר שמנים שאורן צלול והם קודמין לנר שעווה. (משנ"ב כ"ג)

« ונר שעווה קודם לנר של חלב, דאורה צלול ויפה. (משנ"ב כ"ג)

□ ומ"מ, הכל לפי ענין הנר, דבנר שלנו [שקורין סטריין] שצלול בוודאי יותר מן השעווה ואינו רגיל להטות בו אפילו בחול – זה עדיף מנר שעווה, ואולי אף מכל השמנים. (משנ"ב כ"ג)

□ שמן של איסורי הנאה כעורלה וכדו' – אסור לנר שבת, דאין בזה גדר מצוות לאו ליהנות נתנו, שהרי עיקר המצוה היא לעונג. (ביאורי ד"ה חוץ)

סעיף ז'

כרך זפת או שעווה או חלב סביב הפתילה

פסק השו"ע – דמדליקים בהם. (שו"ע)

« ודווקא אם הפתילה כשרה. (משנ"ב כ"ה)

סעיף ח'

כרך חזקלקח

פסק השו"ע – המדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מהנר.

סעיף ט'

חבזוב הפתילה

פסק השו"ע – דאין צריך להבהב הפתילה.

ומ"מ נהגו להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהיה מחורכת ותאחז בה האור יפה. (רמ"א)

« וזה יעשה האיש מתחלה ויהיה תועלת לאשה שלא תשהה בהדלקתה בהגיע זמנה. (משנ"ב כ"ח)

סעיף י'

הדלקה בסמרטוטין

אין מדליקין בסמרטוטין, אפי' מחורכין. (שו"ע)

הטעם: כיון שאין האור נאחז יפה בהן. (משנ"ב כ"ט)

□ הדלקה בנר חרס ישן

אין מדליקין על השולחן בנר חרס ישן דמאס. (משנ"ב כ"ט)

« אא"כ הסיקו באור. (משנ"ב כ"ט)

« ובאיש עני שאין לו – ודאי מותר ממה שיתבטל מנר שבת שהוא חובה. (משנ"ב כ"ט)

□ אך אם הוא של זכוכית או של חרס מצופה – מותר, שאינו מאוס כ"כ. (משנ"ב כ"ט)

סימן רסה

סעיף א'

לתת כלי עם שמן על פי חנר

אין נותנין כלי מנוקב מלא שמן על פי חנר כדי שיהא נוטף בתוכו. (שו"ע)
הטעם: גזירה שמא יסתפק ממנו ויתחייב משום מכבה. (שו"ע)

□ **ואם חברו לו בסייד או בחרסית** – מותר. (שו"ע)
הטעם: דכיון שהוא כלי אחד בדיל מיניה משום איסור שבת. (שו"ע)

סעיף ב'

נתינת קערת שמן בצד חנר

לא ימלא קערה שמן ויתננה בצד חנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת. (שו"ע)
הטעם: גזירה שמא יסתפק ממנו. (שו"ע)

□ **אך אם חברו בסייד או בחרסית** – מותר. (משנ"ב ד')

סעיף ג'

נתינת כלי בשבת תחת חנר לקבל שמן חנוטף

פסק השו"ע – אין נותנין כלי בשבת תחת חנר לקבל שמן חנוטף.
הטעם: מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו. (שו"ע)

« **הטעם שאסור לבטל כלי מהיכנו** – מחלוקת
רמב"ם: מפני שהוא כסותר הכלי.

רש"י: מפני שהוא כקובע לו מקום ומחברו בטיט, ודמי למלאכה. (ביאורי"ה ד"ה מפני)

« **אסור לבטל כלי מהיכנו** אף בכלי שמלאכתו לאיסור, דעכשיו אפילו לצורך מקומה נאסר
לטלטלה. (ביאורי"ה ד"ה מפני)

□ **אך במקום חשש דליקה** – מותר לתת תחת נר של שעווה או של חלב שחושש שמא יפול וידליק מה
שתחתיו. (משנ"ב ה')

הטעם: דכיון שאפשר לנער מיד האיסור מתוך הכלי - לא חשיב מבטל כלי מהיכנו ולא דמי
לשמן שאינו רוצה לנער ולחפסידו. (משנ"ב ה')

□ **ולחעמיד כלי תחת הפחם שבראש הפתילה שיפול לתוכו** – אסור. (משנ"ב ה')

« **אך אם הוא במקום הפסד** - מותר, דמ"מ חשיב ביטול כלי מהיכנו לפי שעה עכ"פ כיון שאי
אפשר לנערם מיד. (משנ"ב ה')

□ **ואם יש בכלי דבר המותר** – מותר להניחו תחת חנר לקבל בו שמן, שהרי יכול לטלטלו אגב ההיתר.
(משנ"ב ו')

□ **יכול לשים כלי מבעוד יום תחת השולחן**, ובשבת אחר האכילה יסיר את השולחן, והכלי עומד מעצמו
תחת חנר. (משנ"ב ו')

הטעם:

א. כיון שאינו מבטלו בידיים בשבת.

ב. כיון שאין מתכוונים כשמסיר השולחן אלא להצלת השולחן שלא יפול עליו חנר. (משנ"ב ו')

□ **אבל מותר ליתנו מבעוד יום**. (שו"ע)

« **אולם, השמן הנוטף אסור להסתפק ממנו בשבת**. (שו"ע)

« **אם לא נטף לתוכו שמן כלל** – לא נאסר הכלי לטלטל במחשבה בעלמא. (משנ"ב ז')

« אם נטף שמן לתוכה מבעוד יום – מתקיים מחשבתו שחשב עליה, ומקרי ע"ז כלי שמלאכתו לאיסור, אף אם אח"כ נשפך השמן. (משנ"ב ז)
 « אפילו יש שמן היתר הרבה בכלי מבעוד יום והניחה אז לקבל שמן הנוטף – מ"מ אסור להסתפק, דדבר שיש לו מתירין לא בטיל. (משנ"ב ז)

ואסור ליגע בנר דולק כשהוא תלוי

ואע"פ שאינו מטלטלו ואין בו משום מוקצה בנגיעה בעלמא – מ"מ אסור פן יתנדנד קצת מנגיעתו ויטה. (רמ"א)

אך בלא חשש הטייה:

• אם דבר היתר מונח עליו ורוצה ליקח ממנו – לכו"ע אין לחוש, דהוי טלטול מן הצד דמותר. (משנ"ב י)
 • אבל ליגע בו ממש – מחלוקת

מג"א ומשנ"ב: אסור במנורה תלויה אפילו אין הנר דולקת בתוכה.
 אור זרוע: אפילו נוגע ממש במנורה תלויה – מקרי טלטול מן הצד. (משנ"ב י וביאו"ה ד"ה פה)

בנר של שעווה – מחלוקת

מג"א ומשנ"ב: לא חיישינן לזה.

אור זרוע: מחמיר אף בנר של שעווה. (משנ"ב י וביאו"ה ד"ה ויטה)

סעיף ד'

לתת כלי תחת חנר לקבל ניצוצות

אם אינו נותן בהם מים – מותר. (שו"ע)

הטעם: מפני שאין בהם ממש, ואין כאן ביטול כלי מהיכנו. (שו"ע)

« מ"מ, האפר של ניצוצות – אסור לטלטל, דהוי נולד. (משנ"ב י"ג)

אם נותן בהם מים – אסור, ולא יתן לתוכו מים אפי' מבעוד יום, מפני שמקרב זמן כיבוי הניצוצות. (שו"ע)

« ואם עבר ונתן – יסלקנו. (ביאו"ה ד"ה אבל)

« כשיש סכנת שריפה – מחלוקת

א"ר בשם א"ו"ה: כשיש סכנת דליקה ח"ו מותר ליתן כלי מלא מים לקבל הניצוצות.

פמ"ג: מפפק בעיקר דינו של הא"ו"ה.

הכריע המשנ"ב – נראה דיש להקל במקום הדחק ע"י קטן. (משנ"ב ט"ז)

ומ"מ מותר ליתן מים בעששית שמדליקים בה בערב שבת. (שו"ע)

מתי – מחלוקת

שו"ע: דווקא כשאינו מתכוון לכיבוי, דכיון שאינו מתכוון לכבוי אלא להגביה השמן – מותר.

« הרא"ש נתן טעם אחר: כיון שבשמן אין כיבוי כלל, דאפילו לא יתן לתוכה מים כשיכלה השמן תכבה הפתילה. (ביאו"ה ד"ה כיון)

רמ"א: אפי' מתכוון לכבוי – מותר, מאחר שאין המים בעין אלא תחת השמן, לא הוי אלא גרם כיבוי.

« למה מתכוון לכבות לדעת הרמ"א – מחלוקת

ט"ז פרש: שמתכוון שאחר שיכלה השמן – יתכבה תיכף ולא יתקלקל הכלי.

א"ר בשם המלבושי יו"ט פרש: שכשהשמן קרוב למים – מתכבה הנר אף שיש עדין קצת

שמן. (ביאו"ה ד"ה מתכוון)

□ לכו"ע – ליתן בער"ש מים לתוך הקנה שעומד בו נר שעווה או חלב כדי שיכבה כשיבוא עד

המים – אסור לכו"ע, דהא מתכוון לכיבוי והאש נופל לתוכו ממש והמים בעין והם תחת האש. (משנ"ב י"ח)

ומ"מ במקום צורך – יש להתיר. וגם יזהר ליתן המים בקנה קודם שמדליק הנר. (משנ"ב י"ח)

□ לכו"ע – מותר לתחוב הנר בער"ש לתוך החול וכיוצא, בענין שכשיגיע האור לשם ימנעהו מלשרוף יותר ויכבה מאליו, שגרם כיבוי הוא. (משנ"ב י"ח)

□ אם מדליקה גוי לצורך חולה – מחלוקת

מג"א: אף בשבת מותר ליתן מים לעששית.

א"ר: חולק על זה. (ביאו"ה ד"ה כיון)

סימן רסו

סעיף א'

- מי שחזיק בא בדרך וקדש עליו חיים וחייה עמו מעות ויש לו חמורו וגם יש עמו גוי לא יניח כיסו על חמורו, מפני שהוא מצווה על שביתתו, אלא נותן כיסו לגוי להוליכו לו, ולמוצי"ש לוקחו ממנו ואפי' לא נתן לו שכר על זה ואע"פ שנתנו לו משחשיכה – מותר. (שו"ע)
- הטעם: הקילו חכמים, משום דקים להו שאדם בהול על ממונו. (משנ"ב ב')
- « ה"ה כששכר את החמור מגוי, די"א דשכירות קניא לחומרא. (משנ"ב א')
- « אבל אם שכר את הגוי שיוליכנו למקום פלוני – א"כ לא שכר את החמור, על כן טוב יותר שיניח הכל על החמור.
- אך יזהר שלא יהיה מחמר, דהיינו שלא יגעור בבהמה שתלך מקולו. (משנ"ב א')
- « אך אם הוא מבעוד יום – טוב יותר שיתן שכר. (משנ"ב ג' בסוף)
- ואם אי אפשר כגון כשיש לו משא כבד על החמור, או בעגלה ואי אפשר לו ליתנו לגוי, וגם אי אפשר ליזהר לסלק המשא בכל פעם שתתחיל הבהמה ללכת – יראה להקנות מבעוד יום החמור להגוי כדין תורה. (משנ"ב ג')
- ואם אין בקי בדרכי קנין הצריך לזה – יפקירנו בפני שלשה. (משנ"ב ג')
- « להפקירנו בפני אחד או בינו לבין עצמו – מחלוקת
- רא"ש: מועיל.
- רמב"ם: אפילו מן התורה לא הוי הפקר. (ביאור"ה ד"ה נותן)
- הכריע המשנ"ב – כרא"ש דמועיל. (משנ"ב ג')
- צריך ליזהר מאד שלא יתנו לגוי או על העגלה שום דבר מהחפצים שלקחו מן העגלה בער"ש – דאסור ליתן לגוי בשבת על מנת להוציא, אלא כל מה שלקחו מן העגלה יישאר בידם עד מוצ"ש. (משנ"ב ג')
- אם מצא מציאה – אינו יכול ליתנה לגוי, אא"כ באה לידו מבעוד יום, דהשתא הויא ככיסו. (שו"ע)
- הטעם: דכיון דלא טרח בה – לא חייס עלה ולא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר אפילו אי לא שריית ליה ליתן לגוי. (משנ"ב ה')

סעיף ב'

אם אין עמו גוי – מניחו על חמורו

- וכדי שלא יהא חייב משום מחמר – אי איכא עקירה והנחה מניחו לאחר שעקרה יד ורגל ללכת, דלאו עקירה היא, וכשהיא עומדת נוטל הימנה ולאחר שתחזור ותעקור רגלה יניחנו. (שו"ע)
- « גדר האיסור – איסורו הוא מן התורה, מדכתיב "לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך". ואין עובר על זה אלא כשהיא עושה עקירה והנחה על ידו. (משנ"ב ז')
- « כשאין הבהמה שלו – צריך לנהוג כן אפילו אם אין הבהמה שלו. (משנ"ב ח')
- « ואם מעצמה אינה מתחלת לילך:
- כשהבהמה היא לבדה – הוא יכול לזרזה שתתחיל לילך אם אין עליה אוכף ומשום כיון שבתחילת הילוכה אין שום דבר מונח עליה – אין שייך בזה איסור מחמר. (משנ"ב ט')
  - אבל אם היא מושכת בעגלה – כשיגעור עליה בקול להתחיל לילך אחר שעמדה הוא עובר על איסור מחמר ואין לו שום עצה להימלט מאיסור זה. (משנ"ב ט')
- וע"כ אם קשה לו לעמוד במקומו – יראה לשלוח למקום הסמוך ויביא משם גוי שיביא העגלה למלוך, ויפקיר הבהמה שלא יעבור על שביתת בהמתו. (משנ"ב ט')
- « אבל למי שהחשיך חוץ לתחום – אין לו היתר כנ"ל, אם לא במקום סכנה. (משנ"ב ט')
- « מתי יתן עליה – מחלוקת
- רשב"א: אפילו לאחר שעמדה.
- רמב"ם: קודם שתעמוד. (ביאור"ה ד"ה וכשהיא)

- ❑ צריך לזיזר מלהנהיגה בקול רם כל זמן שהכיס עליה. (שו"ע)
- ❑ והוא לא ירכב על החמור, אלא ילך ברגליו. (רמ"א)
- ❑ במקום שמתירא מן הליסטים או שאר סכנה – אם הוא צריך לצאת חוץ לתחום מפני שמתירא מן הליסטים, או שאר סכנה ואפילו הוא תוך התחום – יכול לישב על החמור ולרכוב. (רמ"א)
- « אולם, יש לזיזר כשעומדת בשבת ברה"ר עגלה ריקנית עם סוסים, שלא להגביה קול ויהיה כמחמר אפילו בהמת אחרים. (משנ"ב י)

סעיף ג'ד'ה'י'

כשחיה מחלץ בדרך ולא היה עמו גוי

- ☞ היה עמו חמורו וחרש שוטה וקטן – יניחנו על החמור ולא יתננו לאחד מאלו. (שו"ע סעי' ג')
- הטעם: כיון שהן בני אדם כמותו, ויבוא להתחלף באדם אחר המחוייב במצוות. (משנ"ב י"א)
- ☞ היה עמו חרש ושוטה – יתננו לשוטה, לפי שאין לו דעת כלל. (שו"ע סעי' ד')
- ☞ היה עמו שוטה וקטן – יתננו לשוטה, שהקטן יבא לכלל דעת. (שו"ע סעי' ה')
- ☞ היה עמו חרש וקטן:
- אם הוא איננו בנו – יתננו למי שירצה. (שו"ע סעי' ה')
- אך אם הוא בנו שלו שהוא בר חינוך – יתננו לחרש ושוטה. (שו"ע סעי' ה' וביאוריה ד"ה יתננו)

❑ דרך הנהיגה:

- כשנותן להם משחשיכה – שכשנותנו לאחד מאלו מניחו עליו כשהוא מהלך ונוטלו ממנו כשהוא עומד. (שו"ע ורמ"א)
- הטעם: כדי שלא יעשו החש"ו איסור דאורייתא על ידו, ואע"פ שאינו מצווה על שבייתם כמו בבהמה – מ"מ הרי אסור להאכילם איסור בידים. (משנ"ב י"ד)
- אבל כשנותן להם מבעוד יום – מחלוקת
- שו"ע: מותר בכל ענין.
- מג"א: מצדד להחמיר אף מבעוד יום. (שו"ע ומשנ"ב ט"ו)
- לכו"ע – אף למג"א בכרמלית יש להקל. (שו"ע משנ"ב ט"ו וביאוריה ד"ה ודוקא)

סעיף ז'ח'

אם אין עמו שום אחד מכל אלו, יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות.

- « ובקושי גדול התירו חז"ל דבר זה משום פסידא ומפני שאדם בהול על ממונו. (משנ"ב טז)
- ❑ ודוקא כיסו או מציאה שבאה לידו – מותר. אבל אם לא באה לידו – אסור. (שו"ע)
- ❑ וזה אינו מועיל אלא לענין טלטול ברה"ר או בכרמלית.
- אבל מכרמלית לרה"ר או לרשות הרבים, וכ"ש מרה"ר לרה"י דהאיסור הוא משום הוצאה מרשות לרשות דאסור אפילו בחצי אמה – אינו מועיל זה. (משנ"ב יז)
- ❑ ע"כ בענייננו כשבא סמוך לביתו שהוא רה"י – יזרוק הכיס כלאחר יד לביתו, כדי שלא תהוי הכנסה גמורה. (משנ"ב י"ז)
- ❑ להוציא תינוק לברית פחות פחות מד"א – לא יפה עושין אותן שנושאים תינוק למול בפחות פחות מדי אמות, דמ"מ יש איסור מה שמוציאין מרה"י לרחוב שהוא כרמלית. (משנ"ב י"ז)
- « האם יכול להוציא ע"י גוי – מחלוקת
- ט"ז: יוציאנו ע"י גוי מרשות לרשות, ואח"כ יטלטלנו בפחות מד"א. ולבהכ"נ יכניסו ג"כ ע"י גוי.
- מג"א: אין לעשות כן, דהא אפשר למול בביתו. (משנ"ב י"ז)

□ כיצד ינהג בעצירת הפחות מד' אמות – מחלוקת

ד"מ: יעמוד לפוש בינתיים רגע אחד להפסיק ביניהם והנחת גופו כהנחת חפץ, ואע"ג דאינו עומד בינתיים לצורך עצמו לנוח קצת אלא כדי שלא יעביר ד' אמות בבת אחת - אפ"ה מקרי עומד לפוש.

ר' ירוחם: מחמיר שצריך דווקא לישב בינתיים או להניח החפץ על גבי קרקע. (משנ"ב י"ח)

□ **פחות פחות מד' אמות יותר עדיף שיהיה ע"י שנים** משיהיה ע"י אחד, ובזה לכו"ע אין צריך לישב שום אחד ולא לעמוד לפוש, דבכל אחד הוי מעשה חדש. (משנ"ב י"ח)

□ למי התירו את היתר פחות פחות מד' אמות – מחלוקת

שו"ע: דווקא מי שהחשיך לו בדרך שהיה סבור שעדיין יש שהות ביום, אבל מי שיצא מביתו סמוך לחשיכה ושכח והוציא לרה"ר לא התירו לו שום אחד מהדרכים האלו.

הטעם: דפושע הוא. (משנ"ב כ"א)

א"ר הביא דעת הרשב"א: גם בזה יש לסמוך על כל הדרכים הנ"ל. (שו"ע סעי' ח' ומשנ"ב כ"ב)

סעיף ט'

פריקת חמשא מעל גבי זבזמזח

פסק השו"ע – הגיע לחצר החיצונה המשתמרת, נוטל מעל החמור כלים הנטלים.

« **לענין איסור הכנסה מרה"ר לרה"י:**

הסביר המשנ"ב: דצ"ל דגבי בהמתו לא החמירו כל כך.

אך הביא שיש מתרצים: דלכך יזהר ליטול מהבהמה תיכף בבואה לחצר בעודה מהלכת כדי שלא תהיה ההנחה ע"י הבהמה, או שיזהר ליטול ממנה קודם שנכנסה לחצר ולא יניח עליה עד לאחר שעקרה רגליה לכנוס לחצר כדי שלא תהיה העקירה על ידה.

ואף שאח"כ עומדת בחצר והוי הנחה – לית לן בה, דכל דבר שבחבירו פטור אבל אסור,

בחמורו מותר לכתחילה. (משנ"ב כ"ג)

« ואפילו הם יותר מטי"ו סאין - מותר משום צער בעלי חיים. (משנ"ב כ"ד)

« אין מותר אלא משום צער בע"ח.

אבל כשאין צער בעלי חיים – אסור לפנות מן העגלה כלל. (משנ"ב כ"ד)

□ **וכלים שאינם ניטלים** – מתיר את החבלים, והשקים נופלים. (שו"ע)

□ **ואם היתה טעונה כלי זכוכית** שאסור לטלטלם, כגון שהם כוסות של מקיזי דם שאין ראויים בשבת לכולם לפי שהם מאוסים ואם יפלו לארץ ישברו:

• **במשאות קטנים** – מניח תחתיהם כרים וכסתות, מפני שיכול לשמטן מתחתיהן. (שו"ע)

« ולא נאסרו מטעם בסיס לדבר האסור, כיון שלא היו עליהן בין השמשות. (משנ"ב כ"ו)

« **ואם מבטלן לכל היום** – מחלוקת

מגיד משנה: מותר.

ר"ן: אסור. (ביאורי"ה ד"ה לשמטן)

« **דווקא כלים שיש הפסד מרובה בשבירתן.**

אבל תחיתות זכוכית רחבות שאינן כלים, שאין הפסד כ"כ בשבירתן, דהם עשויים להיחתך

לתחיתות קטנות ולית בזה רק הפסד מועט – אסור להניח כרים תחתיהן. (משנ"ב כ"ז)

• **אבל אם הם גדולות** שאינן יכול לשמוט הכרים מתחתיהן – אסור להניחם תחתיהן, מפני שמבטל כלי מהיכנו. אלא פורקן בנחת שלא ישברו. (שו"ע)

« ויזהר שלא לסמוך על הבהמה, דהוי משתמש בבעלי חיים. (ביאורי"ה ד"ה אלא)

□ **ולא יניחם על הבהמה**, משום צער בעלי חיים. (שו"ע)

סעיף י'

חשכה לו בדרך ותפילין בראשו

פסק השו"ע – חשכה לו בדרך ותפילין בראשו, או שיושב בבית המדרש בשדה וחשכה לו – מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו.

□ ואם יש בית סמוך לחומה שנשמרים בתוכו – מניחן שם. (שו"ע)

סעיף י"א

קידש עליו חזיון וחבילתו עמו

פסק השו"ע – היתה חבילתו מונחת על כתיפו וקידש עליו היום – רץ תחתיה עד ביתו.
« ודווקא רץ, אבל לילך לאט – לא, כיון דלית היכירא אתי למעבד עקירה והנחה, דפעמים יעמוד ולא אדעתיה, אבל רץ אית ליה היכירא. (משנ"ב כ"ט)

□ וכאשר מגיע לביתו – זורק לה כלאחר יד דהיינו שלא כדרך זריקה, כגון מכתפיו ולאחריו. (שו"ע)

הטעם: כדי שלא יעמוד קצת ונמצא שמעלה מרה"ר לרה"י. (שו"ע)
« דרך הזריקה כלאחר יד – היינו שמהפך אחוריו כלפי החצר וזורקו מכתפיו, דכלאחר יד ליכא איסורא דאורייתא, ומשום הפסד חבילתו התירו לו דבר זה. (משנ"ב ל"ב)

□ אין מותר לעשות כן אלא דווקא כשאין יכול לטלטלו באופנים המותרים, כגון כשאין עמו גוי ולא בהמה ולא חש"י, וגם במקום שאין יכול להוליכו פחות פחות מד' אמות.
אך צידד המשנ"ב – דלדין דלית לן רה"ר גמורה – אפשר דשרי בכל ענין. (משנ"ב כ"ט)

סעיף י"ב

האם חתירו לרוץ עד לביתו גם בכיסו

מחלוקת

ר"ן: דווקא בחבילה התירו לעשות כן, אבל לא בכיסו. (שו"ע)
הטעם: שהיא כבדה ואין דרך לרוץ במשא כבד ואית ליה הכירא, אבל בכיס שהוא קל אין היכר בריצה. (משנ"ב ל"ג)

הרב המגיד: ה"ה שהתירו לכיסו. (שו"ע)
השו"ע הביא את ב' הדעות כ"י"א.

הכריע המשנ"ב – דהמיקל דה"ה בכיסו לא הפסיד. (משנ"ב ל"ד)
« וצידד המשנ"ב – דלדין דלית לן ר"ה – אפשר דלכו"ע שרי בכל ענין. (משנ"ב ל"ד)

□ מי ששכח כיסו עליו בשבת

• אם הוא בביתו – מחלוקת

רמ"א: יכול לילך עמו לחדר להתיר חגורו וליפול שם להצניעו.

גר"א: החמיר בזה. (רמ"א ומשנ"ב ל"ה)

לכו"ע – אם יתיר חגורו תיכף ויפול המעות יוכל להביא לידי הפסד אפשר שגם להגר"א מותר. (משנ"ב ל"ה)

לכו"ע – אם הוא כיס שיש עליו תורת כלי – אם היה בידו יכול להוליכו לתיבה. (ביאור"ה ד"ה יכול)

• ואם הוא בשוק – אסור להביאו לביתו רק מתיר חגורו בשוק והוא נופל, ואומר לגוי לשומו. ואם מביאו אין לחוש. (רמ"א)

□ אבל אם ירא שמא יקחו אותו הגויים – רשאי לרוץ עמו לביתו שלא לעמוד כלל. ולא יעמוד לפוש, וגם כשבא סמוך לביתו יזרקנה. (משנ"ב ל"ו)

□ וכן אם מתיירא לסמוך עליהם – רשאי לצוותם להוליך הכיס לביתו. (משנ"ב ל"ז)

סעיף י"ג

מצא ארנקי בשבת

פסק השו"ע – דאסור ליטלו, אע"פ שירא פן יקדמנו אחר.

« **אפילו אם רק יעמוד תחתיו ולא יעביר ד' אמות** – אפ"ה אסור משום מוקצה. (משנ"ב ל"ח)

« **לומר לגוי ליטלו** – מחלוקת

מג"א: אפילו לגוי אסור לומר ליטלו.

א"ר: מקל ע"י גוי.

רע"א: מקל ע"י גוי, אך אינו מקל אלא רק בהגבהה, אבל אסור לצוות הגוי להוליך לביתו. (משנ"ב ל"ח)

לכו"ע - אם הגוי בעצמו מביאו לבית ישראל – אין למונעו לכו"ע. (משנ"ב ל"ח)

□ **ואם עבר והגביהו** – יטלטלו פחות פחות מד' אמות, ולבסוף יזרקנו לאחריו. (ביאו"ה ד"ה מצא)

אך אם הגביהו לשם החזרת מציאה – אין להתיר בפחות פחות מד"א. (ביאו"ה ד"ה מצא)

□ **ע"י טלטול ברגל** – מותר. (ביאו"ה ד"ה פן)

סימן רסז

סעיף א'

נפילת אפיים במנחה של ער"ש

פסק השו"ע – דבתפלת המנחה בער"ש אין נופלין על פניהם.

סעיף ב'

מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול

□ ובפלג המנחה יכול להדליק, ולקבל שבת בתפלת ערבית. (שו"ע)

« וה"ה, דיכול לקבל עליו שבת קודם תפלת ערבית. (משנ"ב ב')

« אפילו הנוהגין להתפלל מעריב בזמנה – מותרים להתפלל בליל שבת מבעוד יום. (משנ"ב ג')

□ מתי יתפלל מנחה כשמתפלל ערבית בפלג המנחה – מחלוקת

משנ"ב: לש ליהרר עכ"פ בער"ש להתפלל מנחה קודם פלג המנחה כדי שלא יהיה תרתי דסתרי אהדדי. שאין לסמוך על זה רק כשהוא מתפלל מעריב עכ"פ בבין השמשות ובשעת הדחק, אבל לא כשהוא עדיין ודאי יום. (משנ"ב ג')

הטעם: כיון שאף בימות החול אין אנו סומכים על קולא זו כיון שאין לה מקור מן הש"ס, ואיך נסמוך עליה בשבת. (ביאורי"ה ד"ה ובפלג)

דרך החיים: בצבור יש להקל להתפלל מעריב מבעוד יום אף אם התפלל מנחה אחר פלג המנחה. (משנ"ב ג') הטעם: כיון שטרחה לאספס פעמיים ולקבצם, עכ"פ יש לסמוך על טעם זה בערב שבת. (ביאורי"ה ד"ה ובפלג)

« ומ"מ, קרי"ש יחזור ויקרא כשהוא ודאי לילה. (משנ"ב ג')

« זמן פלג המנחה – מחלוקת

י"א במשנ"ב: דהוא שעה ורביע קודם הלילה.

י"א במשנ"ב: דהוא שעה ורביע קודם השקיעה. (משנ"ב ד')

□ זמן הקידוש ואכילת סעודת שבת – יכול לאכול מיד כבר מפלג המנחה. (שו"ע)

« מתי יגמור הסעודה – מחלוקת

מג"א וט"ז: יכול לקדש ולאכול מיד, ויכול לגמור סעודתו מבעוד יום.

ספר חסידים וב"ח: יזהר למשוך סעודתו עד הלילה ויאכל כזית בלילה.

הטעם: דכיון דהג' סעודות ילפינן ממה דכתיב "אכלוהו היום כי שבת היום לה' וגו'" –

בעינן שיקיים אותם ביום שבת עצמו.

הכריע המשנ"ב – דלכתחילה נכון לחוש ולמשוך הסעודה עד הלילה. (משנ"ב ה')

« לאחר שהתפלל מעריב, כשאין עד הלילה חצי שעה – מחלוקת

מג"א: יש ליהרר שלא להתחיל לאכול אלא ימתין עד הערב.

דרך החיים: הנוהג להקל בזה אין למחות בידו. (משנ"ב ו')

« ומ"מ, לענין קרי"ש עצמה שהוא דאורייתא – אין לסמוך, ויזהר לקרותה בלילה לצאת ידי חובת

קרי"ש. (משנ"ב ו')

סעיף ג'

ברכת השכיבנו

אינו חותם בה שומר עמו ישראל, אלא כיון שהגיע לובצל כנפיך תסתירנו אומר: "ופרוס סכת שלום עלינו ועל ירושלים עירך, בא"י הפורס סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים". (שו"ע) הטעם: דבשבת אין צריך שמירה, כי השבת בעצמו הוא השומר אותנו. (משנ"ב ז')

□ **ואם שכח ואמר שומר עמו ישראל תחת הפורס סוכת שלום:**

- **אם נזכר תוך כדי דיבור** – יאמר מיד אחר תיבת לעד הפורס וכו'
- **ואם שהה כדי דבור** מעת שסיים תיבת לעד – אין צריך לאמרו ולא יחזור עוד הפעם. (משנ"ב ט')

סימן רסח

סעיף א'

אומר ויכלו בתפלת ערבית. (שו"ע)

□ ומ"מ, בדיעבד אם לא אמרו – אין מחזירין אותו. (משנ"ב א')

דקדוקי התפילה בשבת:

□ צריך להפסיק מעט בין "לשמך" לבין "תכלית", כדי שלא יהיה כחוזר למעלה ח"ו. (משנ"ב א')

□ וכן בויכלו – יפסיק בין "אלקים" ובין "את". (משנ"ב א')

□ המנהג לומר בליל שבת וינוחו "בה", וביום וינוחו "בו", ובמנחה וינוחו "בם". (ב"י ומשנ"ב א')

סעיף ב'

אם טעה וזתחיל תפלת חזול

☞ **בשאר תפילות חוץ ממוסף:**

פסק השו"ע – דגומר אותה ברכה שזכר בה שטעה ומתחיל של שבת, לא שנא נזכר בברכת אתה חונן, לא שנא נזכר בברכה אחת משאר הברכות, בין בערבית בין בשחרית ומנחה.

הטעם: דבדין הוא דבעי לצלויי י"ח ברכות בשבת כמו בחול ולהזכיר קדושת היום בעבודה כמו

בר"ח וחול המועד, ורק משום כבוד שבת לא אטרחוהו רבנן, ולכן בדיעבד שהתחיל הברכה

גומרה שהיא ראויה לו מן הדין. (משנ"ב ב')

« ואפילו אמר **רק תיבה אחת בלבד** – ג"כ מקרי התחיל. (ביאו"ה ד"ה אם טעה)

« וה"ה בכל זה לענין יו"ט. (משנ"ב ג')

☞ **בתפילת מוסף – מחלוקת ראשונים**

רא"ש: אינו פוסק כשאר התפילות. (שו"ע)

הטעם: דבדיעבד גם במוסף אם התפלל י"ח ברכות ורק הוסיף בה ונעשה לפניך חובותינו

בתמידי יום ובקרוב מוסף יצא. (משנ"ב ד')

ר' יונה ורמב"ם: דבמוסף פוסק אפילו באמצע ברכה. (שו"ע)

הכריע המשנ"ב – דפוסק אפילו באמצע הברכה משום ספק ברכה לבטלה. (משנ"ב ה')

סעיף ג'

טעה בתפילה וזתחיל אתה זכו

☞ **אם היה סבור שהוא חול והתחיל אדעתא דחול והתחיל תיבת אתה בלבד** – מחלוקת

שו"ע: אם מיד כשאמר תיבת אתה זכר קודם שאמר חונן, הוה ליה התחיל בשל חול וגומר אותה ברכה.

הטעם: דס"ל, דאפילו בערבית ומנחה שיכול לסיים באתה קדשת ואתה אחד, מ"מ כיון שכונתו

היתה לתפלת חול – מקרי התחיל בשל חול וגומר ברכת אתה חונן. (משנ"ב ו')

מג"א: דוקא בתפלת שחרית שאינו מתחיל בתיבת אתה ומינכר בדבורו שהוא לשם חול. אבל בערבית

ומנחה כיון דלא מינכר בדבורו לא מקרי ע"י זה התחיל בשל חול. (שו"ע ומשנ"ב ו')

☞ **אבל אם היה יודע שהוא שבת, ושלא בכונה התחיל תיבת אתה בלבד** – אפילו אם הוא בתפלת

שחרית שאינה פותחת באתה – אינו גומר ברכת אתה חונן, דחשבינן ליה כטעה בתפלת שבת בין זו לזו.

(שו"ע)

« דהרי יכול לומר "אתה קדשת" או "אתה אחד". (רמ"א)

אבל אם אמר אתה חונן – שמוכח שהוא לשם חול – אע"ג שהיה רק מחמת שנכשל בלשונו גומר כל אותה הברכה. (משנ"ב ז')

קשה, הרי משמע בגמ' שבועות (כ.) דכשנכשל בלשונו – לא נחשב לדיבור כלל, ומדוע נחשב לו כאילו התחיל בתפילת חול?

א. י"ל, דשונה הדין גבי הגמ' בשבועות, דשם צריך שיהיו פיו וליבו שווים.

ב. יש לחלק, דשם הלא לא רצה לומר כלל שאי אוכל, אלא שאוכל, רק שנכשל בלשונו – לכך אין זה דיבור כלל. מה שאין כן כאן שבדעתו היה לומר אתה חונן מחמת הרגל לשונו, לכך שונה כאן הדין. (ביאוריה ד"ה ושלם)

סעיף ד'

הזכרת שבת בתפילה

בשחרית

מי שהתפלל תפלה של חול בשבת ולא הזכיר של שבת – לא יצא. (שו"ע)

וה"ה ביו"ט, ואפילו ביו"ט שני. (משנ"ב י')

ואם הזכיר של שבת בתוך י"ח, אע"פ שלא קבע ברכה לשבת – יצא. (שו"ע)

במוסף – אפילו לא אמר רק ונעשה לפניך את חובותינו בתמידי יום ובקרבת מוסף – יצא. (רמ"א)

ואם ספק לו אם התפלל של חול או של שבת – ג"כ צריך לחזור, דמסתמא התפלל של חול כמו שהוא רגיל. (משנ"ב ט')

סעיף ה'

טעם וזאת תפלה של חול בשבת ולא הזכיר של שבת

אם עקר רגליו – חוזר לראש. (שו"ע)

ואם לא עקר רגליו אע"פ שסיים תפלתו – אינו חוזר אלא לשל שבת. (שו"ע)

ואפילו נזכר קודם מודים – לא יכלול אותה בעבודה לומר רצה נא במנוחתנו ביום השבת, דלכתחילה צריך לומר ברכה לקדושת היום.

אך בדיעבד – יצא. (משנ"ב י"ג)

סעיף ו'

חטועה בתפלת שבת וחזליף של זו בזו

בשאר תפילות – אינו חוזר. (שו"ע)

אבל אם נזכר באמצע ברכה – פוסק. (משנ"ב י"ד)

בתפילת מוסף – אם החליף של מוסף באחרת, או אחרת בשל מוסף – מחלוקת.

משמעות השו"ע: דיש מחלוקת.

סתמא דשו"ע: אין חוזר.

וי"א [ר' בנימין]: חוזר. (שו"ע)

למשנ"ב: אין מחלוקת, דכו"ע מודים בזה שחוזר. (משנ"ב ט"ו)

הטעם שחוזר במוסף: דאף שהזכיר בהברכה מענין שבת – אעפ"כ חוזר, כיון שאמר מוסף תוך תפלתו, ושקר לפני המקום. (משנ"ב י"ז)

□ כשצריך לחזור – להיכן חוזר:

☞ אם נזכר אחר שסיים הברכה האמצעית קודם שהתחיל רצה – יאמר ונעשה לפניך קרבן מוסף ויצא בזה. (משנ"ב ט"ז)

☞ כשנזכר באמצע, או קודם שעקר רגליו:

• כשהחליף של מוסף באחרת – מחלוקת

דרך החיים ומשנ"ב: כל שנזכר באחת מג' ברכות אחרונות – חוזר לתכנת שבת.

חיי אדם: כל שטעה ולא הזכיר של מוסף בקדושת היום – יאמרה בעבודה שכשיאמר והשב את העבודה – יאמר ונעשה לפניך בתמידי היום ובקרבן מוסף. (משנ"ב ט"ז וביאו"ה ד"ה מוסף)

• כשהתפלל אחרת בשל מוסף – מחלוקת

משנ"ב: חוזר ומתחיל ישמח משה.

דרך החיים: חוזר לראש התפילה. (משנ"ב י"ז וביאו"ה ד"ה אחרת)

☞ אם עקר רגליו – חוזר לראש ומתפלל תפילה אחרת כהוגן. (משנ"ב י"ז)

« וכשהחליף אחרת בשל מוסף – שוב לא יתפלל עוד של מוסף, כי כבר יצא בתפילה הראשונה ידי מוסף. (משנ"ב י"ז)

סעיף ז'

תפילת זיכרון

אחר תפילת העמידה – חוזרים לומר "ויכולו". (שו"ע)
הטעם:

א. משום יו"ט שחל להיות בשבת שאין אומרים אותו בתפלה. (שו"ע)

ב. וגם להוציא למי שאינו יודע. (שו"ע)

□ ואומרים אותו בקול רם ומעומד. (שו"ע)

הטעם: לפי שבזה אנו מעידים להקב"ה במעשה בראשית, ודין עדים בעמידה כדכתיב "ועמדו

שני האנשים". (משנ"ב י"ט)

□ וטוב לומר אותה ביחד בצבור. (משנ"ב י"ט)

« ולכתחילה טוב שיאמרנה בעשרה.

ומטעם זה המתפלל בלחש ימהר לסיים תפילתו כדי שיאמר "ויכולו" עם הקהל. (ביאו"ה)

ד"ה ומעומד)

« יחיד המתפלל – מחלוקת

ט"ז: אינו חוזר לומר ויכולו, דאין עדות ליחיד.

אליה רבה: יחיד יכול לומר, אבל אין צריך עמידה.

הכריע המשנ"ב – דטוב שגם היחיד יאמר, אבל לא יתכוון לשם עדות אלא כקורא בתורה.

(משנ"ב י"ט)

סעיף ח' ט"ז י"א

ברכת מעין שבע

טעם תיקון הברכה: נתקנה משום סכנת מזיקים שבתי כנסיות שלהם היו בשדה, ולפעמים בני אדם מאחרים לבוא לבהכ"נ ויישארו יחידים בבהכ"נ בשדה. (משנ"ב כ')

□ מתי יש לאומרה:

• בציבור – אומר ש"צ ברכה אחת מעין שבע. (שו"ע סעי' ח')

• ביחיד – אין היחיד אומר אותה. (שו"ע סעי' ח')

« מ"מ, אם היחיד רוצה להחמיר על עצמו – יכול לאומרה בלא פתיחה ובלא חתימה, וכן נוהגין

הצבור לאמרה עם ש"צ בלא פתיחה וחתימה. (רמ"א סעי' ח')

- יו"ט שחל להיות בשבת – אינו מזכיר של יום טוב בברכה מעין שבע. (שו"ע סעי' ט')
- בבית חתנים ואבלים – אין אומרים ברכה מעין שבע בבית חתנים ואבלים. הטעם: דליכא טעמא דמאחרין לבא שיהיו ניזוקין. (שו"ע סעי' י')
- « במקום שנוהגין לאמרה – מחלוקת מג"א בשם הרדב"ז: אין למחות בידם. פמ"ג: מפקפק בזה, דהוי ספק ברכה לבטלה. (משנ"ב כ"ה)
- בשבת שאחר יו"ט – אומרים ברכה מעין שבע. (שו"ע סעי' י"א)

סעיף י"ב

אין לדבר בשעה שאומרים ויכלו, ולא בשעה שאומר ש"צ ברכה מעין שבע. (שו"ע)
ומעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחר במותו [בחלום] ופניו מוריקות, א"ל: למה פניך מוריקות, א"ל:
מפני שהייתי מדבר בוֹיכלו בשעה שהיה הצבור אומרים ובמגן אבות וביתגדל. (משנ"ב כ"ו)

סעיף י"ג

לצאת ידי חובת תפילת ערבית בברכת מעין שבע

פסק השו"ע – אם התפלל של חול ולא הזכיר של שבת, או שלא התפלל כלל ושמע מש"צ ברכה מעין שבע מראש ועד סוף – יצא.

הטעם: משום דתפלת ערבית רשות מקילינן בה. (משנ"ב כ"ז)

□ אך לכתחילה, יש לזהר לומר עם הש"ץ מלה במלה מן תחילת הברכה עד סוף בא"י מקדש השבת. (משנ"ב כ"ח)

□ ואם כבר אמר הש"ץ – צריך לחזור ולהתפלל, ולא יאמר ביחיד ברכת מעין שבע. (משנ"ב כ"ח)

□ גם נכון הדבר שאם נזכר קודם ששמע מהש"ץ הברכה הנ"ל – שלא יסמוך על זה, רק יתפלל עוד הפעם תפלת שבע כסדר. (משנ"ב כ"ח)

סימן רסט

קידוש בביה"כ

Ⓢ **בתקופתם**: היו נוהגין לקדש בבהכ"נ. (שו"ע)

טעם התקנה: מעיקרא לא נתקן אלא בשביל אורחים דאכלי ושתי בבי כנישתא, להוציאם ידי חובה. (שו"ע)

Ⓢ **עכשיו** – מחלוקת

שו"ע: אע"ג דלא אכלי אורחים בבי כנישתא לא בטלה התקנה, זהו טעם המקומות שנהגו לקדש בבהכ"נ. אבל יותר טוב להנהיג שלא לקדש בבהכ"נ, וכן מנהג ארץ ישראל.

משנ"ב: במדינתנו נוהגין לקדש בבהכ"נ בשבת ויו"ט. מלבד בליל ראשון של פסח – שאין לקדש בבית הכנסת. (שו"ע ומשנ"ב ה')

מדיני הקידוש בביה"כ:

• **נהגו לעמוד** בשעה שמקדשין בבית הכנסת. (רמ"א)

« ואמרו הראשונים שזה מועיל לעייפות הברכיים. (משנ"ב ו')

• **מטעימו לקטן**. (שו"ע)

« **איזה קטן** – מחלוקת

משנ"ב בשם י"א: שיזהר ליתן רק לקטן שלא הגיע לחינוך.

מג"א: מותר ליתן אפילו לקטן שהגיע לחינוך, ואדרבה אם יתן רק לקטן שלא הגיע לחינוך יהיה

ברכת המברך לבטלה. (משנ"ב א')

« **ואם אין קטן** שהגיע לחינוך בבהכ"נ – אזי ישתה כשיעור רביעית שיהא חשוב במקום סעודה,

ויחשוב בדעתו לצאת בקידוש זה. (משנ"ב א')

סימן ער

סעיף א'

אמירת פרק במה מדליקין

פסק השו"ע – דנוהגים לומר פרק במה מדליקין.

□ מתי אומרים אותו – מחלוקת

שו"ע: בני ספרד נוהגים לאומרו קודם תפלת ערבית, דע"י קריאת פרק זה שיקרא מקודם ידע במה מדליקין ויזכור הג' דברים ויזהיר עליהם.

מנהגי מהרא"ק: אומרו אחר ערבית, והטעם כדי שאם יאחר אדם מלהתפלל יהיה לו שחות להתפלל בעוד שיאמרו במה מדליקין.

ב"ח: יש לומר במה מדליקין אחר קידוש, דעיולי יומא עדיף ומקדמין ליה. (שו"ע ומשנ"ב ב')
הכריע המשנ"ב – דהמנהג לומר במה מדליקין קודם ערבית. (משנ"ב ב')

סעיף ב'

מתי אין אומרים במה מדליקין

☞ ביום טוב שחל להיות בערב שבת – אין אומרים אותו. (שו"ע)

הטעם: לפי שאין יכול לומר "עשרתם", שאין מעשרין ביו"ט, וכן ביו"ט שחל בשבת משום לא פלוג. (משנ"ב ג')

☞ שבת חנוכה – מחלוקת

שו"ע בשם אורחות חיים [בשם יש שאין אומרים]: אין אומרים אותו בשבת של חנוכה.

הטעם: מפני שזכר בה פסול שמנים שהם אסורים בשבת ולא בחנוכה.

« ובב"י כתב: לא ראיתי שנמנעין מלאומרו, דמה שלא חששו לפיסול שמנים בחנוכה משום

חומרא דידה הוא שאסור להשתמש לאורה, וליכא למיחש שמא יטה בשבת. ועוד שצריך

לקרותו להזכיר ג' דברים. (ב"י)

רמ"א: נוהגין בחנוכה לאומרו.

☞ בשבת של חול המועד – אין אומרים אותו. (רמ"א)

☞ ביו"ט שחל להיות בשבת – אין אומרים אותו. (רמ"א)

☞ ביו"כ שחל בשבת – אין אומרים אותו. (משנ"ב ה')

סימן רעא

סעיף א'

זמן אכילתו כשיבוא לביתו

פסק השו"ע – כשיבוא לביתו ימהר לאכול מיד.

הטעם: כדי שיזכור שבת בעת תחילת כניסתו, דכל כמה דמקדמין ליה יותר עדיף. (משנ"ב א')

□ **מתי הוא מיד** – מחלוקת

ט"ז: אפילו קודם חשיכה.

ביאו"ה: אחר שהוא לילה שאז מתקדש היום, מצוה לעשות דבר זה תכף ולא לאחר. (ביאו"ה ד"ה מיד)

□ **אם אינו תאב לאכול** – יכול להמתין מלקדש עד שירעב שכבר זכר את השבת בתפלתו בבהכ"נ ויוצא בזה המצות עשה דאורייתא להרמב"ם.

ומ"מ נראה דהיכן שיש בזה משום שלום בית – לא יאחר בכל גווני, דכיון דהם מוטלים עליו לא יוכל לעכבם בשביל שהוא רוצה לקיים מצוה מן המובחר. (משנ"ב א')

□ מהנכון לקרות ק"ש מקודם אם מסתפק שבבהכ"נ לא קראה בזמנה. (משנ"ב ב')

□ **בגדר חיוב הקידוש שהוא מצות עשה דאורייתא** – מחלוקת

רמב"ם: המצות עשה נוכל לקיים בזכירת שבחו של יום וקדושו בלבד, ומה שמקדשין על הכוס הוא רק מדברי סופרים בלבד.

רא"ש: בתפילה בלבד אינו יוצא בוודאי, דאפילו בקדוש גמור שלא במקום סעודה תכף, ג"כ אין יוצא מן התורה.

רבנו יונה: בקדוש גמור יוצא המצות עשה דאורייתא אפילו שלא במקום סעודה. (ביאו"ה ד"ה מיד) להלכה – מחלוקת

מג"א: ע"פ הרמב"ם, לפ"ז מדאורייתא בקידוש שאומר בתפלה סגי, וקידוש במקום סעודה מדרבנן. (משנ"ב ב')

« ע"כ אם ספק לו אם קידש או לא – אין צריך לחזור ולקדש, דספיקא דרבנן לקולא. (משנ"ב ב')

« וקטן שהגיע לחינוך יכול להוציא, ואפילו לגדול בקידוש אם הגדול התפלל כבר. (משנ"ב ב')

« **הקשה הביאו"ה** על המג"א: כיצד יוצא ידי קדוש בתפילה, הרי לא נזכר בתפילת לילה יציאת מצרים?

א. אפשר שסובר דהוא רק מדרבנן, והגזירה שווה הוא אסמכתא בעלמא. וגם דהגזירה שווה נצרכת לענין אחר.

ב. או שסובר דיוצא מן התורה במה שהזכיר יציאת מצרים סמוך לתפלה דהשכיבו כגאולה אריכתא דמיא.

ג. כיון שמזכיר פסוק ושמו בני ישראל את השבת וגוי' תיכף להשכיבו שהיא גאולה אריכתא די בזה מן התורה, שיש בזה שבחו של היום שבת, ואף שלא הזכיר עדיין קדושת היום. (ביאו"ה ד"ה מיד)

משנ"ב: יש לפקפק בזה הרבה, ומסתמא אין מדרך העולם לכוון לצאת את המצות עשה דזכור בתפלה. (משנ"ב ב')

« ע"כ יש למנוע מלצאת ידי קידוש ע"י קטן, ואפילו אם יזהר השומע לומר עמו מלה במלה ג"כ נכון למנוע מזה. (משנ"ב ב')

□ **אם יאמר עם קטן מילה במילה** – מחלוקת

שערי תשובה: כיון שהוא סומך ברעיוניו על הכוס שעומד לפני התינוק די בזה.

תוספת שבת: כל שלא הגיע ליי"ג שנה אינו מועיל אפילו אם יאמר עמו מלה במלה. (סוף ביאו"ה ד"ה מיד)

□ **אם הוא נער בן י"ג שנה** – אם האיש כבר התפלל, נראה שיכול הנער להוציא מכח ספק ספקא, שמא

הביא ב' שערות, ועוד פן יצא האיש בתפילה. (סוף ביאו"ה ד"ה מיד)

□ **גדר קידוש של יו"ט** – הוא מדרבנן. (משנ"ב ב')

□ **אמירת שבתא טבא בלבד** – מחלוקת

רע"א: מסתפק אולי יוצא ידי חובת קידוש היום.

ביאו"ה: צריך דווקא זכירת שבח וקידוש. (ביאו"ה ד"ה דאיתקש בסעי' ב')

סעיף ב'

חיוב הנשים בקידוש

פסק השו"ע – דנשים חייבות בקידוש.

הטעם: דאע"פ שהוא מצות עשה שהזמן גרמא, משום דאיתקש זכור לשמור, והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה. (שו"ע)

להוציא ידי חובה:

האנשים – יוצאות ידי חובה וכן מוציאות את האנשים, הואיל וחייבות מן התורה כמותם. (שו"ע)
וצידד המשנ"ב – דמ"מ יש להחמיר לכתחילה שלא תוציא אשה אנשים שאינם מבני ביתה, דזילא מלתא. (משנ"ב ד')

הקטן – אינו מוציא את האישה, דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא. (משנ"ב ג')

ואם הוא בן י"ג שנה:

- כשלא התפללה האישה תפלת ערבית – אפילו אם הוא בן י"ג שנה – חיישין שמא לא הביא שתי שערות, דבמילי דאורייתא לא סמכינן אחזקה. ולכן תקדש האשה לעצמה. (משנ"ב ג')
- ואם אינה יודעת לקדש בעצמה – תאמר עמו מלה במלה מראשו ועד סופו ולא תכוון לצאת בקידושו, וצריך שיהא פת או יין מונח גם לפניו בעת הקידוש.
- ולא תסמוך על מה שהנער אוחז הכוס או הפת בידו כיון שאינה יוצאת בקידוש שלו – ועצה זו מועילה אפילו אם הוא קטן ביותר. (משנ"ב י"ג)
- אבל אם התפללה – כבר יצאה ידי קידוש דאורייתא, בזה יש לסמוך על נער בן י"ג שנים שיוציאה אח"כ בקידוש. (משנ"ב י"ג)

שני אנשים אם רוצים להוציא בני ביתם – לא יקדשו כאחת, דתרי קלי לא משתמע. (משנ"ב)

סעיף ג'

אם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולחכין צרכי סעודה

- אם אין לו אלא כוס אחד לקידוש אך יש לו פת לצורך הלילה ולצורך היום – כבוד לילה קודם לכבוד יום, ומוטב שיקנה יין לקידוש הלילה, ממה שיכין צרכי הסעודה או ממה שיקנה יין לצורך היום. (שו"ע)
- « וכיון דעיקר קידוש הוא מן התורה גם יין שלו קודם. (משנ"ב ז')
- וקידוש הלילה עיקרו הוא מדאורייתא, וקידוש היום הוא רק מדרבנן. (משנ"ב ח')
- אך כבוד יום קודם לכבוד לילה, בשאר צרכי סעודה. (שו"ע)
- « כגון שיש לו מעט מיני מגדים טוב יותר שיניחם לצורך סעודת היום.
- ובים של שלמה קורא תגר על שאין נזהרים בזה ואדרבה מוסיפין בליל שבת. (משנ"ב ט')
- אבל כשאין לו פת – מוטב שיקנה לו פת ויקדש עליו, דהא חייב לאכול פת בלילה וכן למחר ביום השבת. (משנ"ב ז')
- אם יש לו לקידוש לילה ואין לו לקידוש היום ולכבוד היום – אף שמסתבר דכבוד היום עדיף מקידוש היום – מ"מ אפשר דדי לו בפת [עם כסא דהרסנא], והמותר יקנה לו יין לקידוש היום. (משנ"ב ז' וביאוריה ד"ה מוטב)
- « אם ריפתא חביבה עליו יותר מיין – יותר טוב שיקדש אריפתא ויקנה צרכי סעודה, שיקיים שתי המצוות, ממה שיקנה לו יין לקידוש ויאכל פת לבד. (ביאוריה ד"ה מוטב)

סעיף ד'

לטעום קודם הקידוש

פסק השו"ע – אסור לטעום כלום קודם שיקדש, אפי' מים.

« וזהו רק איסור דרבנן. (משנ"ב י"א)

« אך מותר לרחוץ פיו במים, כיון שאינו מכוון להנאת טעימה. (משנ"ב י"ג)

□ ואפי' אם התחיל מבעוד יום – צריך להפסיק, שפורס מפה, ומקדש. (שו"ע)

□ ואם היו שותים יין תחילה – אינו אומר אלא קידוש בלבד בלא ברכת היין, ואח"כ מברך ברכת המוציא. (שו"ע)

« וה"ה שאין צריך לברך על היין שבתוך הסעודה. (משנ"ב ט"ז)

« הטעם שמברך המוציא: לפי שהקידוש שבינתיים שהיה צריך לאמרו מפני שנאסר באכילה עד שיקדש זה הוי הפסק. (משנ"ב י"ז)

□ מתי מברך על על הפת – מחלוקת

רא"ש: דווקא אם אין לו יין ומקדש על הפת אינו מברך המוציא, היות ולא היה עדיין הפסק שיהיה צריך מחמת זה לברך שנית – לכן אין צריך לברך המוציא.

רי"ף גי'א: אף כשמקדש על היין אינו מברך המוציא, דקידוש לא הוי הפסק. (שו"ע ומשנ"ב י"ח)

הכריע המשנ"ב – דכיון דפסק ברכות להקל יש לתפוס שאינו מברך המוציא. (משנ"ב י"ח)

סעיף ה'

שנים שחיו שותים ואמרו: בואו ונקדש קידוש חיים

פסק השו"ע – שנים שהיו שותים ואמרו: בואו ונקדש קידוש חיים – נאסר עליהם לשתות עד שיקדשו. ואם רצו לחזור ולשתות קודם שיקדשו – אע"פ שאינם רשאים, צריכים לחזור ולברך תחילה בפה"ג, ואח"כ ישתנו. (שו"ע)

« על כוס של קידוש – מחלוקת

מג"א: אין צריך לברך בורא פה"ג ויוצא בהברכה שבירך בתחילת השתייה, דהא לא אסחו

דעתייהו מכוס של קידוש במה שאמרו בואו ונקדש, וכן נראה דאין צריך לברך ג"כ על היין

ששתה אחר כוס של קידוש.

יש חולקין במשנ"ב: דצריך לברך.

הכריע המשנ"ב – דראוי לכל בעל נפש ליהדר שלא יבוא לידי כך. (משנ"ב כ"א)

□ אדם ששכח לקדש עד לאחר שברך ברכת המוציא ונזכר קודם שאכל – יקדש על הפת ואח"כ יאכל. (רמ"א)

« אבל בהבדלה – מחלוקת

רמ"א: יאכל תחילה ויפסיק ויבדיל, דהרי אין מבדילין על הפת.

מג"א: הבדלה דרבנן ואין צריך להפסיק, אלא גומר סעודתו ואח"כ מבדיל. (רמ"א ומשנ"ב כ"ו)

סעיף ו'

אם גמר סעודתו וקידש חיים קודם שברך ברכת חמזון – מחלוקת

רי"ף וטור: מברך בהמ"ז על כוס ראשון, ואח"כ אומר קידוש חיים על כוס שני. (שו"ע)

« אבל אין אומר שניהם על כוס אחד, דאין עושין מצוות חבילות חבילות. (משנ"ב כ"ח)

« האם צריך להזכיר של שבת בברכת חמזון – מחלוקת

שו"ע: צריך להזכיר של שבת בבהמ"ז, אע"פ שמברך קודם קידוש.

רמ"א: אינו מזכיר של שבת, דאזלינן בתר תחילת הסעודה.

« לכו"ע – אם לא הזכיר של שבת – אינו חוזר. (משנ"ב כ"ט)

« לכו"ע – אם אכל מעט גם משחשיכה – צריך להזכיר של שבת. (משנ"ב ל')

« **כיצד מברך ומקדש** – מחלוקת
י"א במשנ"ב: דאית דס"ל דמברך בפה"ג, וטועם תיכף כמו בכל כוס של בהמ"ז ולא חשיב טועם קודם קידוש, משום דהכוס שייך לסעודה שהיה קודם חובת קידוש.
 וממילא שוב אין צריך לברך לדידהו בפה"ג על כוס שני של קידוש רק ברכת אשר קדשנו בלבד.
י"א במשנ"ב: שאינו טועם ממנו משום דאסור לטעום קודם קידוש.
 וממילא אינו יכול לברך עליו בורא פרי הגפן, אלא מברך תחלה בפה"ג על כוס של קידוש.
 (משנ"ב ל"א)
 « **האם צריך לאכול מעט אחר הקידוש כדי שיהא הקידוש במקום סעודה** – מחלוקת
ר"ן לדעת הרי"ף: אין צריך לאכול, כיון שאכל בתחילה הוי קידוש במקום סעודה.
רא"ש: אינו נחשב למקום סעודה כיון שהיתה של חול, וצריך עתה בשבת לאכול עכ"פ מעט.
 (משנ"ב ל"ב)
רא"ש: אף בגמר סעודתו אינו מברך בהמ"ז תחילה, אלא פורס מפה ומקדש, ומברך המוציא ואוכל כשיעור כזית, ואח"כ מברך ברכת המזון. (שו"ע ומשנ"ב ל"ה)
 הכריע הרמ"א – כרא"ש, והכי נהוג להוציא את נפשיה מפלוגתת סברא ראשונה.
 □ לכונ"ע – מיירי ג"כ שנטל ידיו למים אחרונים. אבל אם לא נטל ידיו גם הדעה ראשונה ס"ל דפורס מפה ומקדש מקודם.
 ואפילו אמר הב לן ונברך ג"כ מקדש מתחלה, כיון שלא נטל ידיו עדיין, אך בזה צריך לברך בפה"ג בעת הקידוש. (משנ"ב כ"ז)

סעיף ז'

אע"פ שאסור לו לטעום קודם קידוש – אם טעם, מקדש. (שו"ע)

סעיף ח'

אם לא קידש בלילה

[מחלוקת ראשונים]
רב עמרם: אם לא קידש בלילה מחמת שכחה או אונס יקדש למחר.
רמב"ם: דבין בשוגג בין במזיד, יש לו תשלומין למחר כל היום. (טור ובי"ח)
 פסק השו"ע – [כרמב"ם], דבין בשוגג בין במזיד, יש לו תשלומין למחר כל היום - עד ביה"ש.
 « ואומר כל הקידוש של לילה, מלבד ויכלו. (רמ"א)
 הטעם: לפי שבליילה היתה גמר מלאכת ה' יתברך. (משנ"ב ל"ט)
 « **אך בביה"ש** – יאמר הנוסח של קידוש בלי הזכרת שם ומלכות בפתיחה וחתימה. (משנ"ב ל"ט)

סעיף ט'

פריסת מפה על הפת

צריך שתהיה מפה על השולחן תחת הפת, ומפה אחרת פרוסה על גביו. (שו"ע)
 □ **מה הטעם?** – מחלוקת
תוס': דאין מביאים את השולחן אלא אם כן קידש, ובזמנינו שהשולחנות כבדים פורסים מפה על הפת. (טור ושעה"צ)
בטור בשם הירושלמי: שלא יראה הפת בושנו שברכתו קודמת ליין. (טור ומשנ"ב מ"א)
 « ולפ"ז, אם מקדש על הפת - אין צריך לכסות עליו מפה. (משנ"ב מ"א)

הטור: שהוא זכר למן שהיה מונח בקופסא טל למעלה וטל למטה. (טור ומשנ"ב מ"א)
« ממילא גם במקדש על הפת - צריך לכסות במפה. (משנ"ב מ"א)

□ **עד מתי צריך הפת להיות מכוסה** – מחלוקת

פמ"ג: לכל הטעמים די במקדש על היין שיהיה מכוסה עד אחר שגמר הקידוש.
חיי אדם: משמע דלטעם זכר למן טוב שיהיה מכוסה עד אחר ברכת המוציא. (משנ"ב מ"א)

□ **דרך המקדש על הפת**

יניח ידיו על המפה ועל הלחם משנה בשעת הקידוש, וכשיגיע להמוציא יגלה הלחם משנה ויניח ידו עליהם ויברך המוציא, וכשיגיע להשם יגביה שניהם למעלה עד שיגמור השם ואח"כ יניחם, ואחר גמר המוציא יחזור ויכסה במפה ויניח ידו עליהם עד שיגמור הקידוש. (משנ"ב מ"א)

סעיף י'

דין מזיגת כוס הקידוש

□ **מקדש על כוס מלא יין** שלא יהיה פגום, וטעון כל מה שטעון כוס של בהמ"ז.
ואם איננו מלא ואין לו כוס אחר לערות בתוכו – מותר לקדש עליו, כיון שיש שיעור רביעית בהיין שבתוכו. (שו"ע)

□ **אם שתה אחד ממנו** – פגמו, ואין לקדש עליו. (שו"ע)

אך בשעת הדחק שאין לו כוס אחר:

- בקידוש היום – ואין לו עצה לתקן הכוס – מברכין על כוס פגום.
- אך בקידוש של לילה – אפשר שטוב יותר שיקדש על הפת. (משנ"ב מ"ג)

□ **צריך שיהיה הכוס שלם**, ויהיה מודח היטב מבפנים ומבחוץ. (משנ"ב מ"ד)

□ **דרך אמירת ויכלו** – מחלוקת

שו"ע ובב"י: אומר ויכלו מעומד, שהוא עדות על בריאת שמים וארץ ועדות בעיני מעומד.
« וכיון שסמוך לשולחן – שפיר מיקרי במקום סעודה.

כלבו: יושב תמיד, שאם יעמוד וישב יראה הדבר כחוחא ואיטלולא.

רמ"א: יותר טוב לישב. ונוהגים לישב אף בשעה שאומר ויכלו, רק כשמתחילין עומדין קצת לכבוד השם כי מתחילין יום הששי ויכלו השמים ונרמז השם בר"ת.
הטעם:

א. דבכי האי גוונא מקרי טפי קידוש במקום סעודה, כיון שיושב במקום סעודתו בעת הקידוש.
(משנ"ב מ"ו)

ב. הגר"א הביא טעם אחר: דכיון שאחד פוטר חברו, בעינן קביעות שיקבעו יחד ובישיבה מקרי קביעות. ולפ"ז, גם השומעים צריכים לישב וטוב ליזהר בזה לכתחילה. (משנ"ב מ"ו)

□ **צריך לומר ויכלו ג' פעמים** אחד בתפלה ואחד לאחר התפלה ואחד על הכוס. (משנ"ב מ"ה)

□ **אם שכח לומר ויכלו בשעת קידוש** – אומר באמצע סעודה על הכוס. (משנ"ב מ"ה)

□ **וכשמתחיל ואומר "ויכולו" – יתן עיניו בנרות.** (רמ"א)

« והוא סגולת רפואה לעיניים שכהו על ידי פסיעה גסה. (משנ"ב מ"ח)
אך בשעת הקידוש יתן עיניו בכוס של ברכה. (רמ"א)

סעיף י"א

אם אין לו אלא כוס אחד

- **אם יש לו כוס להבדלה** – מחלוקת כיצד נוהג **שו"ע ואליה רבה**: מקדש בו בלילה ואינו טועם ממנו, שלא יפגמנו, אלא שופך ממנו לכוס אחר וטועם יין של קידוש מהכוס השני, ולמחר מקדש במה שנשאר בכוס ראשון.
- **מג"א הסכים לדעת התוספות**: דכוס של חובה צריך להיות הטעימה דווקא מכוס שיש בו רביעית יין, וע"כ הנכון שיעשה כך: ישפוך מתחלה מהכוס הראשון לתוך כוס אחר, ויזהר שישאר בו רביעית יין, ויטעם מהכוס הראשון כשיעור מלא לוגמיו, ואח"כ ישפוך היין שבכוס אחר לתוך כוס זה, דבזה נתקן פגמתו, ויוכל לקדש עליו אם יש בו עתה רביעית יין. (שו"ע ומשנ"ב נ"א)
- **אם לא היה בו אלא רביעית בצמצום ונחסר ממנו בלילה** – מוזגו למחר להשלימו לרביעית. (שו"ע)
- **אם אין לו כוס להבדלה** – מוטב שניחנה להבדלה, שאי אפשר בפת, משיקדש עליו ולא יהא לו יין להבדלה. (שו"ע)
- **אם יש לו שני כוסות מצומצמים** אחר מזיגה – יקדש בלילה באחד ויבדיל על השני. ולא יקדש ביום, דקידוש דלילה עדיף. (שו"ע)
- **אם יש לו שכר להבדלה** – מוטב לקדש על היין, דהא לכו"ע מבדילין אשיכרא. ולכן אפילו בשחרית – טוב יותר שיקדש על היין אם יש לו שכר להבדלה. (משנ"ב נ"ו)
- « מ"מ מה שנהגו לקדש בבהכ"נ וגם להבדיל, בזה בוודאי ההבדלה שהוא להוציא רבים ידי חובתן עדיף מקידוש שאינו אלא מנהג. (משנ"ב נ"ו)

□ **לקדש תמיד מאותו כוס וכל פעם להכשירו** – מחלוקת **המג"א הביא בשם שכתב"ג**: דטוב לקדש על כוס גדול ששייך מאותו הכוס לקידוש היום ולהבדלה, והיינו שיתקננו בכל פעם שלא יהיה פגום.

א"ר ומאמר מרדכי: מפקפקים בזה, וטוב יותר לעשות כמנהגנו. (משנ"ב נ"ז)

סעיף י"ב

נטילת ידיים קודם הקידוש

- [מקור: פסחים (קו:) - אמר רב ברונא אמר רב: הנוטל ידיו לא יקדש, א"ל רב יצחק אכתי לא נח נפשיה דרב שכתניהו לשמעתיה – זימנין סגיאיין הוה יתיבנא קמיה דרב זימנין דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא, זימנין דחביבא ליה חמרא מקדש אחמרא.
- נחלקו בזה הראשונים**
- רמב"ם**: לא יקדש כרב ברונא, ורק אם שכח ונטל ידיו כבר קודם שקידש – יקדש על הפת ולא על היין.
- רשב"ם**: אם כבר נטל ידיו יקדש על היין, אך לכתחילה טוב לקדש קודם. דרב ברונא לשיטת רב אך הלכה כשמואל דחולק על רב דאין קידוש אלא במקום סעודה, וקידוש לא הוי הפסק.
- ר"ת ר"י ורא"ש**: אפילו לכתחילה יכול ליטול קודם הקידוש. (טור וב"י)
- להלכה** – מחלוקת
- שו"ע**: כרמב"ם, אחר שקידש על כוס, נוטל ידיו ומברך על נטילת ידים.
- « ואם נטל ידיו קודם קידוש גלי דעתיה דריפתא חביבא ליה, לא יקדש על היין אלא על הפת. (שו"ע)
- « בני ביתו שאינם מקדשין בעצמן אלא יוצאין בשמיעתן מבעה"ב – יוכלו ליטול ידיהם קודם. (משנ"ב י"ח)
- רמ"א**: דלכתחילה יש ליטול ידיו קודם הקידוש ולקדש על היין, וכן המנהג פשוט במדינות אלו.
- הטעם**: דס"ל דאין הקידוש מקרי הפסק כיון שהוא צורך סעודה. (משנ"ב ס"א)
- « ואין לשנות רק בליל פסח. (רמ"א)
- הכריע המשנ"ב** – דיותר עדיף לכתחילה לקדש על היין קודם נטילת ידיים וכדעת השו"ע. (משנ"ב ס"ב)
- מ"מ** אם כבר נטל ידיו קודם קידוש בזה – יש לעשות כהרמ"א דאעפ"כ יקדש על יין. (משנ"ב ס"ב)

סעיף י"ג

שיעור שתיית חוץ

צריך לשתות מכוס של קידוש כמלא לוגמיו, דהיינו כל שישלכנו לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו, והוא רובו של רביעית. (שו"ע)

- « **אם לא שתה כשיעור** – לא יצא. (משנ"ב ס"ד)
- « **שיעור כמלא לוגמיו** – היינו באדם בינוני מחזיק שיעורו כך.
- אבל באדם גדול ביותר – משערין כמלא לוגמיו ידיה לפי גדלו, ומ"מ לא בעי לשתות טפי מרביעית. (משנ"ב ס"ח)
- וה"ה בקטן לפי קוטנו אף שהוא בן י"ג שנה, ולא צריך אפילו רוב רביעית. (ביאו"ה ד"ה והוא)
- « **קטן ממש** המקדש משום חינוך – בודאי יש לסמוך להקל דדי במלא לוגמיו שלו שהוא פחות מרוב רביעית. (ביאו"ה ד"ה והוא)
- « **בשיעור הרוב רביעית** – מחלוקת
- תוס':** רוב רביעית.
- ר"ן:** פחות מרביעית.

השו"ע נקט ביה"כ שחייב חטאת כר"ן, אך כאן שהוא דרבנן נקט רוב רביעית. (ביאו"ה ד"ה והוא)

« **האם רביעית של זמנינו שונה מזמנם** – מחלוקת

צל"ח: הביצים נתקטנו במחצית ממה שהיו בימים הקדמונים, וא"כ כל שיעורינו הן בשתיית רביעית שאנו משערים ביצה ומחצה. וצריך להיות בכפל. ורק הביצים נתקטנו, אך האצבעות לא נשתנו.

ביאו"ה: הביצים שלנו לא נתקטנו כל כך רק איזה מעט שיעור קטן.

לכך למעשה בדאורייתא כגון כזית מצה בליל פסח בודאי יש להחמיר כדבריהם, וכן בקידוש של לילה שעיקרו הוא דאורייתא – ג"כ נכון לחוש לכתחילה לדברי הצ"ח. (ביאו"ה ד"ה של רביעית)

□ **דרך השתייה** – השיעור של מלא לוגמיו צריך לשתות בלי הפסק הרבה בינתיים, דהיינו שלא ישהה מתחילת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה יותר מכדי שתיית רביעית.

ועכ"פ לא יפסיק זמן רב כדי אכילת פרס. ואם הפסיק בכדי אכילת פרס – אף בדיעבד לא יצא. (משנ"ב ס"ח)

סעיף י"ד

אם לא טעם חמקדש

- **טעם אחד מהמסובין כמלא לוגמיו** – יצא. (שו"ע)
- « וצריך שיטעום בעצמו או אחד מהמסובין שיעור הנאה שתתישב דעתו עליו. (משנ"ב ע')
- « אין צריך מלא לוגמיו רק לאחד. (משנ"ב ע"א)
- **האם שתיית שניים מצטרפת** – מחלוקת ראשונים
- רא"ש:** אין שתיית שניים מצטרפת למלא לוגמיו, ומ"מ מצוה מן המובחר שיטעמו כולם.
- ריטב"א:** כיון שבין כולם טעמו כמלא לוגמיו יצא, דשתיית כולם מצטרפת לכשיעור. (שו"ע)
- « היינו בדיעבד, אבל לכתחילה לכו"ע צריך שיטעום המקדש כשיעור. (משנ"ב ע"ב)
- הגאונים:** סוברים שאם לא טעם המקדש – לא יצא. (שו"ע)
- להלכה – מחלוקת
- שו"ע:** ראוי לחוש לדברי הגאונים.
- « ודווקא בקידוש. אבל בשאר דברים הטעונים כוס מודים הגאונים דסגי בטעימת אחר. (שו"ע)
- אליה רבה:** פקפק בזה. (ביאו"ה ד"ה שאם)
- אך המשנ"ב ובביאו"ה – הסכים לדברי השו"ע, דרק בדיעבד אפילו שתיית כל המסובין מצטרפין למלא לוגמיו, אך שלא ישהה ע"י שתיית כולם יותר מכדי אכילת פרס. (משנ"ב ע"ג וביאו"ה ד"ה שאם)

סעיף ט"ז**קידוש, וקודם שטעם הפסיק בדיבור**

פסק השו"ע – דחזור ומברך בורא פרי הגפן, ואין צריך לחזור ולקדש.

□ ואם הפסיק בדברים השייכים להסעודה וכל שכן בדברים השייכים לקידוש – לא הוי הפסק בדיעבד, ואין צריך לחזור ולברך. (משנ"ב ע"ה)

□ **וה"ה, אם נשפך הכוס קודם שיטעום ממנו** – יביא כוס אחר ומברך עליו בפה"ג, ואין צריך לחזור ולקדש. (רמ"א)

« אפי' לא נשפך לגמרי, כיון שלא נשתייר בו מלוא לוגמיו, צריך להביא כוס אחר. (ביאור"ה ד"ה והוא)

« **ודווקא שלא הסיח דעתו בינתיים**. אבל אם כבר יצא ממקומו בינתיים קודם שטעם מכוס אחר, צריך לחזור ולקדש. (משנ"ב ע"ח)

□ **אם קידש על הכוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא חומץ או מים** – יקח כוס אחר של יין ויברך בפה"ג ויקדש שנית, דכיון שלא היה יין נמצא שלא קידש על הכוס כלל.

ומ"מ אם היה דעתו מתחלה משעת ברכה לשתות יין יותר – אין צריך לברך שנית בפה"ג וכדלעיל רק לקדש.

« והא דצריך לקדש שנית דווקא כשלא היה יין מוכן לפניו, אבל אם היה יין מוכן לפניו בכלי על השלחן או על הספסל בעת הקידוש ודעתו היה לשתות ממנו אח"כ – אין צריך גם לקדש שנית, דהוי כאילו קידש על כל היין שמוכן לפניו וישתה מהן תיכף מלא לוגמיו. (משנ"ב ע"ח)

« אבל כשנמצא שכר או שאר משקה שהיה חמר מדינה באותו מקום – אין צריך ליקח כוס אחר לקידוש, אלא יברך עליו שהכל וישתה. (משנ"ב ע"ח)

« **אם אין יין לפניו והיה הפת מונח לפניו על השולחן** – אין צריך לקדש מחדש אלא יבצע תיכף אחר הקידוש על הפת.

אך למנהגנו היום – אין שייך לומר דחל הקידוש על הפת. (משנ"ב ע"ח)

□ **אם קידש שחרית על שכר ונשפך הכוס** – מחלוקת

מג"א: אין צריך להביא אחר, כי י"א שדי במה שמברך המוציא על הפת.

רע"א: חולק על זה. (משנ"ב ע"ט)

סעיף ט"ז-י"ז**טעימת חמסובין קודם שיטעום חמקדש**

• **אם הם זקוקים לכוסו - ששופך ממנו לכוסות שבידם ריקנים או פגומים** – לא יטעמו המסובין קודם שיטעום המקדש. (שו"ע סעי' ט"ז)

• **אבל אם היו להם כוסות יין שאינם פגומים** – רשאים לשתות קודם שישתה המקדש. (שו"ע סעי' ט"ז)

□ אין צריך לשפוך מכוס המקדש לכוסות יין שלפני המסובין, אא"כ היו פגומים, שאז צריך לשפוך לכל כוס וכוס, כדי שישתו כולם מכוס שאינו פגום. (שו"ע סעי' י"ז)

סימן ערב

סעיף א'

לקדש על יין שריחו רע

אין מקדשין על יין שריחו רע [שמסריח קצת מחמת שהונח בכלי מאוס], אע"ג דריחיה וטעמיה חמרא. (שו"ע ומשנ"ב ב')

« **בדיעבד** – מחלוקת

רמב"ן: אפילו בדיעבד לא יצא.

ביאו"ה: יש לעיין בזה. (ביאו"ה ד"ה אין מקדשין)

« **האם כשר להבדלה על יין כזה** – מחלוקת

רע"א: מסתפק בזה.

משנ"ב: הכריע לאיסור משום "הקריבהו נא לפחתך". (משנ"ב א' וביאו"ה ד"ה על יין)

« **האם מותר לקדש בו בשחרית** – מחלוקת

רע"א: נסתפק בזה, דלא גרע משכר.

ביאו"ה: בוודאי אסור. (ביאו"ה ד"ה על יין)

« **שכר שריחו רע** – ה"ה על השכר שריחו רע אין מקדשין. (משנ"ב א')

לקדש על יין מגולה

על יין מגולה – אין מקדשין, אפילו האידנא דלא קפדין על גילוי. (שו"ע)

« מ"מ, אם עמד שעה מועטת מגולה - אין להקפיד כיום, כל זמן שלא נמר טעמו וריחו. (משנ"ב ג')

אבל המקדש על השכר המגולה – יהיה זהיר בזה, דדווקא ביין דהיין ביוקר - לא קפדי כולי האי בגילוי

מועט. (משנ"ב ג')

« אך כשאין לו אחר – אין להקפיד בדיעבד גם בשכר כמו ביין. (משנ"ב ג')

□ לקדש על יין שריחו יין אך טעמו חומץ – אין מקדשין. (רמ"א)

הטעם: דבתר טעמא אזלין וכחלא דמלי. (משנ"ב ד')

« אך התוס' חלקו, דהוא דבר שאינו, דכיון דטעמיה חלא, כ"ש דריחו נעשה חלא מקודם.

(שעה"צ ו')

« **גדר "טעמיה חלא"** – נקרא כל שבני אדם נמנעין לשתותו משום חמיצותו. (משנ"ב ד')

« **לעניין ברכתו** – מחלוקת

מג"א ומשנ"ב: גם בורא פרי הגפן אין מברכין עליו. (משנ"ב ד')

« ואפילו לא עלה עליו קרום לבן. (שעה"צ ט')

ב"ח: רצה להקל לעניין ברכת בורא פרי הגפן. (שעה"צ ט')

סעיף ב'

יין מגתו

מקדשין עליו, וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום. (שו"ע)

ומ"מ, מצוה מן המובחר ביין ישן שעברו עליו מ' יום. (משנ"ב ה')

סעיף ג'

יין שבפי חחבית

• **כשיש עליו נקודות לבנות** – מחלוקת

שו"ע: מקדשין עליו, אע"פ שיש בו קמחין.

ומ"מ מצוה לברור יין טוב לקדש עליו. (שו"ע)

רמ"א: אוסר לקדש עליו אלא יסננו תחלה להעביר הקמחין. (שו"ע רמ"א ומשנ"ב ז')
• אבל אם יש עליו קרום לבן – אין מקדשין עליו. (משנ"ב ז')

□ **יין שבשולי החבית –** אע"פ שיש בו שמרים, ועל יין שחור, ועל יין מזוג, ועל יין דריחיה חלא וטעמיה חמרא – מקדשין עליו. (שו"ע)
 ומ"מ מצוה לברור יין טוב לקדש עליו. (שו"ע)

□ **על היין דריחיה חמרא וטעמיה חלא – אין מקדשין.** (שו"ע)

סעיף ד'

יין לבן

☞ **קידוש הלילה –** מחלוקת

טור והריטב"א: מקדשין עליו.

הרמב"ן: פוסלו לקידוש אפילו בדיעבד. (שו"ע)

□ **לכו"ע –** מצוה לכתחילה לחזר אחר יין אדום. (משנ"ב יז)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: מנהג העולם כסברא ראשונה, דמקדשין עליו.

א"ר: ביין שהוא לבן יותר מדאי נכון לחוש לדעת הרמב"ן שלא לקדש עליו. (שו"ע ומשנ"ב י"ב)

« **לכו"ע –** בשעת הדחק שאין לו אדום, או כשהאדום אינו טוב – יש להקל. (משנ"ב י"ב ושעה"צ כ"ז)

☞ **קידוש היום**

מותר לקדש עליו בשחרית לכו"ע, דבשחרית מקילים לקדש על כל משקה שהוא חמר מדינה. (משנ"ב י"א)

☞ **הבדלה –** מבדילין עליו. (שו"ע)

סעיף ה'

יין חי

אפי' אם הוא חזק שראוי למזוג על חד תלת מיא – מקדשים עליו. (שו"ע)
 ומ"מ, יותר טוב למזוג ובלבד שיהא מזוג כראוי. (שו"ע)

« **שהוא מצוה מן המובחר.** (משנ"ב י"ג) [דלא כב"י וא"ר שחולקים. (שעה"צ כ"א)]
 וצידד הרמ"א – דיינות שלנו יותר טובים הם בלא מזיגה. (רמ"א)

סעיף ו'

יין צמוקים – מקדשין עליו. (שו"ע)

☞ **אם יש בצימוקים לחלוחית קצת בלא שרייה:**

□ **אופן עשייתו הוא:** שלוקח הצמוקין וכותשן ונותנין עליהם מים ותוסס אז נקרא יין אחר שנשתהו ג' ימים. (משנ"ב ט"ו)

□ **כמה שיעור צימוקים צריך –** מחלוקת

בספר בכור שור: צריך ליזהר ליתן צמוקים כ"כ במים עד שיהיו הצמוקים מעט יותר, מאחד מששה נגד המים, דאלי"כ תהיה הברכה לבטלה. (משנ"ב ט"ז)

תשב"ץ: כל זמן שיש בו טעם יין - יין מקרי. דהצימוקים מהפך כח המים ליין. (שעה"צ כ"ה)

תוספת שבת: כח הצימוקים שנותן במים עדיף יותר מיין המתערב במים, ועל כן אף אם הוא יותר משה נגד הצימוקים אע"פ כן שם יין עליו. (ביאורי"ה ד"ה מקדשין עליו)
משכנות יעקב: צריך שיהיה הלחלוחית שבצימוקים אחד מארבעה במים. (ביאורי"ה ד"ה מקדשין עליו)
 □ **כיצד משערים שיעור הצימוקים – מחלוקת**
בכור שור: משערינן את גודל הצימוקים כמו שנתהו אחר שנפחו ע"י המים ולא כשעת נתינתן במים.
ביד אפרים ודרך החיים: משערינן הצימוקין כפי עת נתינתן למים ולא כפי נפחתן אח"כ, דנפחתן הוא רק ע"י המים שנכנסו בהם. (משנ"ב ט"ז)
משכנות יעקב: משערין נגד הלחלוחית היוצא מהם ולא נגד כל הצימוקים. (ביאורי"ה ד"ה מקדשין עליו)
 ׀ **אך אם אינו יוצא מהם שום לחלוחית,** אף אם ידרכום ברגל או יעצרום בקורה אלא ע"י שריה בלבד – אין מקדשין עליו. ואפילו בורא פה"ג אין מברכין עליו. (משנ"ב י"ז)

סעיף ז'

שמרי יין או חרצנים שנתן עליהם מים

- אם ראוי לברך עליהם בפה"ג – מקדשין עליו. (שו"ע)
- אך אם אינו ראוי – אין מקדשין עליו. (שו"ע)

סעיף ח'

יין מבושל ויין שיש בו דבש

מחלוקת

בעל העיטור: מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש.

הטעם: דאין משתנה לגריעותא.

רי"ף גיאת ורמב"ם: אין מקדשין עליהם.

הטעם: דמשתנה לגריעותא, ואפילו בפה"ג אין מברכין עליהם אלא שהכל. (משנ"ב י"ט)

« אפילו אם נתן בו דבש כל שהוא – אין מקדשין. (משנ"ב כ"א)

« ואותם האנשים שמשימין מי דבש ביין למתק או משימין שם סוכר – יש להחמיר לפי דבריו.

(משנ"ב כ"א)

השו"ע הביא את דעת בעל העיטור בסתמא, ואת דעת הרי"ף גיאת ורמב"ם כ"א.

והרמ"א הכריע – דהמנהג לקדש עליו אפילו יש לו יין אחר, רק שאינו טוב כמו המבושל או שיש בו דבש.

« אך אם הם שוין – יש לחוש לדעת היש אומרים שמחמירין בזה שלא לקדש. (משנ"ב כ"ג)

« ולעניין ברכה – מברכין עליו בפה"ג. (משנ"ב כ"ג)

□ **בישול הצימוקים להכשירם מיד כיין – מחלוקת**

חיי אדם: מותר לבשל הצימוקין ולסנן היין ולקדש עליו.

ספר החיים: מחמיר דלא נקרא יין עד שיהיה תוסס ג' ימים אחר בישול הצימוקין. (משנ"ב כ"ב)

□ **יין מעושן – מחלוקת**

תוספות: פסול, משום שנשתנה לגריעותא ע"י העשן.

רמב"ן: כשר כמו במבושל. (ביאורי"ה ד"ה מקדשין על יין)

סעיף ט'**לקדש על חשיכר**

במקום שאין יין מצוי – מחלוקת

ראב"ן וגאונים: מקדשים על שכר ושאר משקין, חוץ מן המים.

ר"ת ורמב"ם: אין מקדשין. (שו"ע)

« ורק בהבדלה מותר. (ביאורי"ה שמקדשין)

הרא"ש: בלילה לא יקדש על השכר אלא על הפת, ובבקר יותר טוב לקדש על השכר, שיברך עליו שהכל קודם ברכת המוציא, שאם יברך על הפת תחלה אין כאן שום שינוי. (שו"ע)

הטעם: ס"ל כראב"ן, אלא דכיון שהפת בא לצורך סעודת שבת חשוב יותר משכר לקדש בו בלילה. (משנ"ב כ"ז)

« ומברך על השכר בבוקר – כיון שאם יברך על הפת אין כאן היכר כלל שהרי בבוקר אין אומרים נוסח הקידוש. (שו"ע)

להלכה:

השו"ע לא הכריע, רק צידד דדברי הרא"ש דברי טעם הם.

והרמ"א הכריע – דהמנהג פשוט כדברי הרא"ש.

ולדינא יש לזהר לכתחילה שלא לקדש בלילה על שום משקה חוץ מן היין או פת אם אין יין בעיר.

וצידד המשנ"ב – דמ"מ במדינתנו שהיין ביוקר, ורוב שתיית המדינה הוא משאר משקין – לא נהגו אפילו הגדולים להדר אחר יין ביום, שהקידוש שלו הוא רק מדרבנן, וכו"ע סומכין עצמן על דברי המקילין בזה. (משנ"ב כ"ט)

גדר חמר מדינה – מחלוקת

מג"א: דווקא במקום דהוי חמר מדינה, דהיינו שאין יין מצוי בכל העיר בשנה הזו. (משנ"ב כ"ד)

« ואם יש שם יין אלא שהוא ביוקר – מקרי מצוי. (משנ"ב כ"ד)

« ואם אין יין ישראל מצוי, אע"פ שיין גויים מצוי – לא מקרי מצוי על ידי זה. (משנ"ב כ"ד)

רמב"ם: אפילו יש גם כן יין בעיר – מיקרי חמר מדינה, אך ס"ל דאינו מועיל אלא להבדלה בלבד. (משנ"ב כ"ד וביאורי"ה שמקדשין)

□ **חלב ושמן** – אינו חמר מדינה, דאין רגילין לשתותו למשקה. (משנ"ב כ"ה)

□ **דרך קידוש על הפת** – מניח ידיו עליו עד גמר הקידוש.

הטעם: דכמו שצריך לאחוז בידו הכוס של קידוש, כך צריך לאחוז הפת בידו כשמקדש על הפת. (משנ"ב כ"ח)

□ **אם חביב לו יין שרוף** – יכול לקדש עליו ביום. (משנ"ב ל')

« ובדיעבד או בשעת הדחק – אפילו שתיית כל המסובין מצטרפין למלא לוגמיו. (משנ"ב ל')

□ **אך אם יין בעיר** – לא יקדש על הפת. (רמ"א)

« אך אם הפת חביב לו יותר מיין – אז מותר לקדש על הפת אפילו יש לו יין. (משנ"ב ל"ב)

□ **ומי שאינו שותה יין משום נדר** – מחלוקת

רמ"א: יכול לקדש עליו וישתו אחרים המסובין עמו, אך אם אין אחרים עמו יקדש על הפת ולא על היין, או ישמע קידוש מאחרים.

מג"א: אסור בזה לקדש על מנת שישתו אחרים, כיון שהם יודעים לברך בעצמן בפה"ג, אלא הם יקדשו בעצמן והוא יקדש על הפת. (רמ"א ומשנ"ב ל"ג)

סעיף י'**ברכת יין של קידוש פוטרת יין שבתוך הסעודה**

□ ואינו טעון ברכה לאחריו – דברכת המזון פוטרתו בין שהוא על הכוס בין שאינו על הכוס. (שו"ע)

□ וה"ה, שפוטרת יין שלאחר הסעודה קודם בהמ"ז. (משנ"ב ל"ו)

□ אפילו לא היה לו יין כלל בתוך המזון – פוטר בהמ"ז לכוס של קידוש. (רמ"א ומשנ"ב ל"ח)

סימן רעג

סעיף א'

אין קידוש אלא במקום סעודה

מחלוקת ראשונים

ר"ף ר"א"ש ורמב"ם: בבית אחד מפינה לפינה חשוב מקום אחד, שאם קידש לאכול בפינה זו ונמלך לאכול בפינה אחרת, אפי' הוא טרקלין גדול, אין צריך לחזור ולקדש. (שו"ע)

הטעם: דכתיב: "וקראת לשבת ענג", במקום ענג שהוא הסעודה שם תהא הקריאה של קידוש. (משנ"ב א')

« ומ"מ, לכתחילה טוב שלא לסור ממקום שקידש, דהא יש מחמירין גם במפינה לפינה. אם לא שהיתה דעתו בעת שקידש לאכול בפינה אחרת – אז מסתברא דאין להחמיר בזה. אבל אם נמלך לאכול בחדר אחר, אף שהוא באותו בית – צריך לחזור ולקדש כיון שלא היה דעתו לזה בעת שקידש. (משנ"ב ג')

רב שר שלום: כל שרואה מקומו, אפילו מבית לחצר, אין צריך לחזור ולקדש. (שו"ע)
« וה"ה, מבית לבית אם רואה מקומו ואין שביל היחיד קבוע בימות החמה ובימות הגשמים מפסיק ביניהן. (משנ"ב ז')

גאונים: אם קידש במקום אחד על דעת לאכול במקום אחר – שפיר דמי, והוא שיהיו שני המקומות בבית אחד, כגון מחדר לחדר או מאגרא לארעא. (שו"ע)
להלכה – מחלוקת

השו"ע הביא את דעת הרי"ף ר"א"ש ורמב"ם בסתמא. ואת שאר הדעות כ"א.

הרמ"א: כגאונים, כל שדעתו לשנות מקומו מועיל.

מג"א: מחמיר לכתחילה אפילו מפינה לפינה. (ביאורי' ד"ה וכן)

הכריע הביאורי' – דלענין מחדר לחדר נכון לחוש לכתחילה, ומ"מ, אם גם רואה מקומו – יש להקל אפילו לכתחילה אם דעתו לזה בעת הקידוש. (ביאורי' ד"ה וכן)

« **האם אפשר לסמוך בדיעבד על דעת רב שר שלום דכל שרואה מקומו מותר** – מחלוקת

גר"ז: אין להקל רק לענין דיעבד בשעת הדחק שלא יכול לסעוד במקום הקידוש, אבל בלא"ה יזהר מאד שלא להקל מבית לבית ע"י ראיית המקום.

דרך החיים: אין להקל אפילו דיעבד. (משנ"ב ז')

□ מבית לסוכה – מחלוקת

רמ"א: כשהסוכה בתוך הבית שהוסר היציע ואין שם הפסק מחיצה אחרת רק מחיצת הסוכה – חשוב כמפינה לפינה, ולכך אין צריך לקדש שנית. אבל אם הסוכה עשויה מחוץ לבית שמחיצות הבית מפסיקות, הו"ל כמחדר לחדר. (רמ"א ומשנ"ב ה')

א"ר וגר"א: סוכה כיון שהיא עשויה מחיצה בפני עצמה – חשיבא כמחדר לחדר, וצריך לחזור ולקדש אם לא היתה דעתו לזה מתחילה.

לבוש: אפילו כשהסוכה עשויה חוץ לביתו שמחיצת הבית מפסקת ביניהן – אין צריך לחזור ולקדש אפילו לא היתה דעתו לזה מתחילה, דמסתמא כיון שדרך הוא ליכנס לסוכה כשפוסקין הגשמים, לכן אע"ג דלא אתני – כאתני דמי. (רמ"א ומשנ"ב ה' וביאורי' ד"ה ומבית לסוכה)

הכריע במשנ"ב – דע"כ טוב כשרוצה לעקור אחר קידוש את דירתו לסעודה – שישתה מתחלה רביעית יין במקום ההוא, דאז חשיב על ידי זה כמקום סעודה, ולכו"ע אין צריך שוב לקדש שנית. (משנ"ב ה')

סעיף ב'

אם קידש בבית אחד על מנת לאכול שם, ואח"כ נמלך לאכול במקום אחר – צריך לחזור ולקדש

במקום שרוצה לאכול שם. (שו"ע)

□ אבל אם אכל כזית – יצא. (משנ"ב ט')

סעיף ג'**אם קידוש ולא סעד**

- פסק השו"ע – דאם קידוש ולא סעד – אף ידי קידוש לא יצא.
 « ואפילו לא יפסיק אפילו זמן קצר – לא יצא. (משנ"ב י"ב)
 « **אם מאיזה סיבה קם ממקומו ויצא לחוץ ואח"כ חזר למקומו** – מחלוקת
שיירי כנסת הגדולה: אין צריך לחזור ולקדש מחמת שיצא לחוץ, כיון שלבסוף היתה הסעודה במקום הקידוש.
חיי אדם: צריך לחזור ולקדש שנית.
 הכריע המשנ"ב וביאו"ה – לכתחילה יזהר בזה מאד, אך בדיעבד אין להחמיר בזה כשיירי כנסת הגדולה, ובפרט שעיקר הסעודה הוא רק מדרבנן.
 ובפרט כשהיה צריך לעשות צרכיו – נראה ודאי שאין להחמיר לקדש שנית, שהרי זה כדברים שהם צורכי סעודה. (משנ"ב י"ב וביאו"ה ד"ה לאלתר)

□ וצריך לאכול במקום קידוש לאלתר, או שיהא בדעתו לאכול שם מיד.

- אבל בלאו הכי, אפילו אכל אח"כ במקום קידוש – אינו יוצא. (רמ"א)
 « וה"ה, כשהיה טרקלין גדול והלך מפניה לפניה לאכול שם או כשקידש בחדר זה על מנת לאכול מיד בחדר אחר שהוא תחת גג אחד – ג"כ אין צריך לחזור ולקדש. (משנ"ב י"ג)
 « אפילו היה ההפסק אח"כ מחמת אונס, אף שאכל אחרי זה במקום קידוש – לא יצא. (משנ"ב י"ד)
 « אם היה ההפסק מחמת הדברים שהם צורך סעודה – לא חשיב הפסק. (משנ"ב י"ד)
 □ ואם היה בדעתו שלא לאכול שם מיד, ונמלך ואכל – יצא. (רמ"א)

סעיף ד'**יכול אדם לקדש לאחרים אע"פ שאינו אוכל עמם** – דלדידהו הוי מקום סעודה. (שו"ע)

- « ואפילו אם כבר יצא לעצמו. (משנ"ב י"ז)
 « ואפילו בקידוש של יום בשחרית בשבת, מותר לעשות כן. (רמ"א)
 « וה"ה, **דלקטנים** – מותר לקדש. (משנ"ב ט"ז)
 « ואפילו הינם קטנים שאינם בני ביתו. (שעה"צ י"ז)
 « ה"ה, **אם קידש על הפת** – אז מוציא גם בברכת המוציא, דהאי ברכת המוציא כברכת בפה"ג לקידוש היין דמיא. (משנ"ב י"ט)
 « **אם עדיין לא קידש לעצמו** – יזהר שלא יטעום עמהם, שאסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודתו. (שו"ע)
 « **קשה**, אע"פ דבברכת היין אינו יכול להוציא אחרים אם אינו נהנה עמהם?
 י"ל, דכיון דהאי בורא פרי הגפן הוא חובה לקידוש, כקידוש היום דמי ויכול להוציאם אע"פ שאינו נהנה. (שו"ע)
 « **קשה**, מאי שנא מברכת המוציא של שבת של כל השלש סעודות דאינו מוציא אם אינו אוכל עמהם?
 י"ל, דאף שהם חוב אין החוב עליו משום מצוה אלא כדי שיהנה מסעודת שבת ואין למצוה עצמה חוב. (משנ"ב כ"ט)

□ אם אינם יודעים לברך – לכו"ע מועיל להוציאם בכל גווני. (שו"ע)

- « **אך אם יודעים לקדש בעצמם** – מחלוקת
משמעות השו"ע: דאינו יכול להוציאם בקידוש שלו אם אינו יוצא אז בעצמו בקידוש.
הפ"ח: דבכל גווני יוכל להוציאם.
בספר ארצות החיים: מדינא יכול להוציא בכל גווני, אך לכתחילה המצוה שיקדש בעצמו כיון שהוא בקי וגם חבירו המוציא אינו יוצא עתה בקידוש. (משנ"ב כ)
 □ **ואשה אלמנה שאינה יודעת בעצמה איך לקדש** – לא תוכל ליכנס בבית אחר לשמוע קידוש, כיון שאינה סועדת שם כלל – אלא יכנס אחר לביתה לקדש לפניה, ומועיל זה אף שהוא אינו יוצא עתה בקידוש. (משנ"ב כ)

סעיף ה'

גדר חלות קידוש במקום סעודה

אפי' אכל דבר מועט, או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה – יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא אכל לחם. (שו"ע)

בשאר דברים:

□ **שתה רביעית יין** – מחלוקת

שו"ע: מועיל.

רע"א ותוספת שבת: אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה ע"י כוס יין. הכריע המשנ"ב – דאין להקל בזה אלא במקום הדחק. (משנ"ב כ"ה)

« **כמה שיעור צריך לשתות** [מוהל וכדו'] – מחלוקת

רמ"א: שיעור רביעית.

לבוש: אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה אפילו ישתה שיעור רביעית רק צריך לשתות רביעית

יין מלבד הכוס של הקידוש. (רמ"א משנ"ב כ"ז)

הכריע השעה"צ – דמ"מ, בקידוש של שחרית – יש לסמוך על המקילין אם אין לו יין כל כך.

אבל בקדוש של לילה – אין להקל בזה, ואפילו אם ישתה עוד כוס אחד בלילה מלבד זה, ג"כ יש

לעייין אם נסמוך על זה. (שעה"צ כ"ט)

□ **ולפ"ז**, היה מותר למוהל ולסנדק לשתות מכוס של מילה בשבת בשחרית, אם שותין כשיעור, אבל

נהגו ליתן לתינוק. (רמ"א)

□ **אכילת פירות** – מחלוקת

שו"ע: לא מועיל, ורק ה' מינים נקרא מזון.

בשלטי גבורים: אף בפירות די, דכל סעודת שבת נחשבת קבע.

הכריע המשנ"ב – דדעת הטור ושו"ע עיקר. (משנ"ב כ"ו)

□ **אך אם חלש לבו קצת** ואין לו עתה מחמשת המינים לסעוד אחר הכוס – יש לסמוך על השלטי

גיבורים בשחרית, אבל בלילה בודאי אין לסמוך עליו. (משנ"ב כ"ו)

□ **מיני תרגימא מחמישה מינים** – יצא, דהם חשובים יותר לסעודת שבת מיין. (משנ"ב כ"ה)

□ **שכר ושאר משקין**, אפילו אם היו חמר מדינה – אין יוצא בהם במקום סעודה, דלא סועד הלב כמו

יין. (משנ"ב כ"ה)

□ **הנהגת הגר"א** – אף בקידוש היום לא היה מקדש אלא במקום סעודה גמורה ולא מיני תרגימא או יין.

(ביאוריה ד"ה כתבו)

סעיף ו'

אם קידש בביתו ושמע שכנו חמבקש לערוך שולחנו

פסק השו"ע – יכול להוציא את שכנו ידי חובת קידוש.

הטעם: דשפיר הוי מקום סעודה. (שו"ע)

« וכגון שנתכוון השומע לצאת, ומשמיע להוציא. (שו"ע)

« **וכן אם שכנו אינו יודע בעצמו לקדש** – מועיל הקידוש שלו, ואפי' אינו אוכל בעצמו. (משנ"ב כ"ח)

« **וה"ה כשאין שולחן שכנו ערוך ממש, אלא רק רוצה לערוך שולחנו** – מועיל, כיון שהיה דעתו

לזה בשעת הקידוש. (משנ"ב כ"ט)

« **וה"ה כשמקדש על הפת** – שיכול לברך להם המוציא. (משנ"ב כ"ח)

□ **כשהש"ץ מקדש בביהמ"ד בזמנינו** – לא יצא השומע, אפילו אם יתכוון לצאת והוא רוצה לסעוד שם

אח"כ, אא"כ נתכוון הש"ץ להוציא. (משנ"ב ל')

סעיף ז'

קידוש לאור הנר

מחלוקת ראשונים

רא"ש : אין מקדשים אלא לאור הנר.

ר' שמחה : שאין הקידוש תלוי בנר. (שו"ע)

הביא השו"ע את ב' הדעות כ"א.

□ **ואם הוא נהנה בחצר יותר מפני האויר או מפני הזבובים** – מחלוקת

שו"ע : מקדש בחצר ואוכל שם, אע"פ שאינו רואה הנר, שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער, והכי מסתברא.

« והיינו, במצטער הרבה, דאלי"ה צריך לאכול דווקא במקום נר. (משנ"ב ל"ב)

בפמ"ג מצדד, דיותר טוב שיקדש בבית ויאכל מעט ואח"כ יגמור סעודתו בחצר. (משנ"ב ל"ב)

סימן רעד

סעיף א'

בציעת חפת בשבת

□ **בוצע על שתי ככרות שלימות.** (שו"ע)

הטעם: זכר למן, דכתיב: "לקטו לחם משנה". (משנ"ב א')

□ **דיני לחם משנה נוספים:**

- גם ביו"ט צריך לבצוע על שתי ככרות. (משנ"ב א')
- וגם הנשים מחויבות בלחם משנה שהיו ג"כ בנס המן. (משנ"ב א')
- ועוגה שנשרפה קצת ועדיין לא נחתך ממנה – יוצאין בו לענין לחם משנה. (משנ"ב ב')
- אם אין לו פת שלמה – אינו מעכב ויכול לקדש אפילו על כזית פת. (משנ"ב ב')
- אם אין לו בשבת פת ישראל כי אם פת אינו יהודי – מותר לאכול ממנו. (משנ"ב ד')

□ דרך הבציעה

☞ **בלילי שבת** – מחלוקת

שו"ע: אוזז שתייהן בידו, ובוצע על התחתונה על דרך הקבלה.

הב"ח: תמה דאין מעבירין על המצות. (משנ"ב ה')

« והט"ז תיקן זה ונהג להניח התחתון קרוב אליו יותר מן העליון ונמצא שפוגע תחלה בתחתונה, או לוקחין העליונה בשעת ברכת המוציא ומניחין אותה למטה ובוצעין עליה. (משנ"ב ה')

☞ **אבל ביום השבת או בלילי יו"ט** – בוצע על העליונה, והטעם הוא על דרך הקבלה. (רמ"א)

□ **מכמה בוצע** – מחלוקת

שו"ע: בוצע רק על אחת. שהרי לא נאמר לחם משנה אלא בלקיטה.

רש"ל ושל"ה וגר"א: נהגו לחתוך שניהם. (שו"ע ומשנ"ב ד')

« ואם מקפיד על ההוצאה – עושה ג' חלות גדולות וג' קטנות ובכל סעודה בוצע אחת גדולה ואחת קטנה. (משנ"ב ד')

הכריע המשנ"ב – דהעולם נוהגין כהשו"ע. (שו"ע ומשנ"ב ד')

□ **לא יחתוך בכיכר עד אחר הברכה** כדי שיהיו הכיכרות שלמות. (משנ"ב ה')

« והמזדקקים רגילים לרשום בסכין קודם ברכה. (משנ"ב ה')

סעיף ב'

מצוה לבצוע בשבת פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה. (שו"ע)

« ולא נראה כרעבתן – כיון שאינו עושה כן בחול ודאי כוונתו שחביב עליו המצוה ורוצה לאכול הרבה. (משנ"ב ו')

סעיף ג'

טעימה אחרי הבצוע

אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הבצוע. (שו"ע)

□ **אך אם יש לפני כל אחד לחם משנה** – יכולים לטעום אע"פ שעדיין לא טעם הוא. (שו"ע)

« אבל אם אין לפני כל אחד לחם משנה, אע"פ שכל אחד ככרו שיאכל ממנו הוא לפניו – כולם צריכים לסמוך על הבצוע שיש לפניו לחם משנה ואינם רשאים לטעום קודם לו. (משנ"ב ח')

סעיף ד'**חובת פת בסעודה**

- ☐ סעודה זו ושל שחרית אי אפשר לעשותה בלא פת. (שו"ע)
- ☐ אם יש לו אונס שאינו יכול לקיים סעודת ערבית – ידחה הסעודה עד למחר שיאכל ג' סעודות ביום, ובלבד שיקדש בלילה ויאכל מיד אחר הקידוש כזית מחמשת המינים או שישתה רביעית יין. (משנ"ב ט')

סימן ערה

סעיף א'

קריאה ובדיקה לאור הנר

פסק השו"ע – אין פולין, ואין קורין בספר לאור הנר ואפילו אינו מוציא בפיו.

הטעם: שמא יטה. (שו"ע)

« וה"ה, שאין בודקין הציצית וכל כה"ג דבר הצריך עיון. (משנ"ב א')

□ ואפילו הוא גבוה עשר קומות שאינו יכול ליגע אליו – אסור, שלא חלקו חכמים בדבר. (שו"ע)

ומטעם זה יש לאסור, אפילו הוא בעששית או קבוע בחור שבכותל, וכן בנר של שעווה. (שו"ע)

« ואם היא סגורה במפתח – מחלוקת

ב"ח ומג"א: מתירים.

הטעם: דלהסגיר שאין דרכו כלל אם לא משום איסור שבת, אית ליה היכרא ולא שייך

שיפתח להטות.

המחזיק ברכה: אסור בכל גוונא, משום לא פלוג.

הכריע השעה"צ – להקל. (משנ"ב ב' ושעה"צ ג')

« מסר המפתח לאדם אחר – מותר, דדמי לאומר לחבירו תן דעתך עלי שלא אטה. (משנ"ב ב')

□ באיזה עיון אסור – מחלוקת

מג"א בשם הר"ן: אפילו עיון מועט.

גר"ז: כשצריך עיון הרבה.

לדינא נשאר הביאור"ה בצ"ע. (ביאור"ה ד"ה ואין קורין)

□ ה"ה, שאסור לקרות לאור הנר ביום במקום האופל. (משנ"ב ב')

בסוג הנרות האסורים:

□ בנר של שעווה – מחלוקת

שו"ע א"ר וגר"א: אסור, דבנר של שעווה שייך ג"כ שמא יטה.

הב"ח בשם רש"ל: נהגו להקל לבדוק כלים וציצית ולקרות אצל נר של שעווה.

הטעם: דבזה לא שייך שמא יטה רק שמא ימחוט, וכיבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ולא

הוי איסורא דאורייתא.

מג"א: כשהוא שלא לצורך יש להחמיר, דכיבוי הוי מלאכה דאורייתא. (משנ"ב ד')

□ בנר של חלב – מחלוקת

ב"ח ורש"ל: נהגו להקל.

גר"א: נר של חלב שייך ג"כ שמא יטה. (משנ"ב ד')

□ נר שמן ונר של שעווה וחלב סמוכים זה לזה – אין להתיר.

אך בנר שמן ונר שמן מזוקק – מותר לקרות לפני הנר שמן כל זמן שהשמן מזוקק דולק. (ביאור"ה ד"ה וכן)

□ בנרות הטובים שלנו – מותר לקרות לפניהם, לכו"ע דלא שייך שמא יטה רק בדבר שדרכו להטות

לפעמים בחול כדי שידלק יפה, ובנר (סטאריק) ידוע דאין צריך להטיה כלל לעולם, וכ"ש דלא שייך בו שמא

ימחוט דאורו צלול מאד ואין צריך כלל לזה. (משנ"ב ד')

והנה כהיום אין המנהג במדינותינו בהדלקת נר השעווה, רק בהדלקת נרות ממש [שקורין לאמפ] ומעולם

תמה המשנ"ב על מה נוהגין כהיום רובא דאינשי להקל בזה לקרות לאורם. (ביאור"ה ד"ה לאור)

« ומתחלה חשב דאפשר דסומכין עצמן על שיטת ראב"ן דמקיל בנר של חלב משום דמאיס, אבל

אחר כך ראה שאין כדאי לסמוך על זה.

והוסיף ששמע על אנשי מעשה שכותבין על חתיכת נייר באותיות גדולות שבת היום ואסור להדליק

ומדבקין מבעוד יום הנייר במקום (השרייפיל) – ועל זה בודאי יש לסמוך להקל.

« חדא, דדעת מהרש"ל דסגורה במפתח מותר, גם כיון שבכל שעה רואה לעינו איסור בהדלקה

בשבת דמי קצת, ועוד דדמי למי שמבקש מחברו שיזכירנו דמותר.

« ובספר מסגרת השלחן האריך בענין זה של למוד לפני הלאמפ"ן, מטעם דלא חשו שמא יטה כי

אם בפתילה ובנר בלבד.

אבל הלאמפיין שלנו דרכן הם שדולקין מעת שמתחילין להדליק אותם עד סוף הדלקה בדרך אחד, ואין האור מתמעט כלל, חוץ בסוף כשנשאיר מעט נפט בשולי הכלי אז מתמעט אורו ואז אינו מועיל אם יסבב הפתילה לחוץ כי תיכף חוזר ומתמעט כבתחלה, ויותר מתמעט לפי שעושה פחם בראש הפתילה – שוב אין חשש שמא ירצה להרבות אורו.

« והנה אף שאין היתר זה ברור – מ"מ יש לסמוך להקל לענין ת"ת שלא לבטל, ובפרט אם הוא לומד בביהמ"ד אצל נר של נפט, נוכל לצרף דעת האו"י שמתיר בצבור וס"ל דכל בצבור הו"ל כתרי בחד ענינא.

וכל זה אם אי אפשר לו באופן אחר, אבל לכתחילה בביתו טוב ונכון שיעשה באופן ההיתר לכו"ע. (ביאור"ה ד"ה לאור)

□ גידם בשתי ידיו, או שידיו קשורות – מותר לקרות לאור הנר. (ביאור"ה ד"ה ואפילו)

סעיף ב'

שנים חקוראים ביחד

כשקוראים בעניין אחד - שאז ישגיח האחד במה שיעשה חברו – דווקא אחד אסור, אבל שנים קורים ביחד, שאם בא האחד להטות, יזכירו חברו. (שו"ע)

אבל בשני עניינים – אסור תמיד. (שו"ע)
« ואפילו הוא בספר אחד – אסור. (ביאור"ה ד"ה בשני)

בשני ספרים בעניין אחד – מחלוקת

שו"ע: מותר.

רמ"א: אסור.

« ולכן אסור לומר פיוטים בבהכ"נ בליל יו"ט שחל להיות בשבת. (רמ"א)

אבל שאר התפלה מותר לקרות בסידור לאור הנר, והטעם שתפלה מצויה בפי הכל ואין צריך עיון רב. (משנ"ב ט')

□ באומר לחבירו - תן דעתך עלי – יש להקל בזה במקום הצורך. (ביאור"ה ד"ה בשני)

□ באיזה עניין מדובר שמותר?

• לענין מצוה – לכו"ע מותר.

• לענין רשות – מחלוקת

מג"א: אסור.

ט"ז: יש להקל. (משנ"ב ו')

סעיף ג'

האומר לחבירו תן דעתך עלי

אם יש אחר עמו, ואומר לו: תן דעתך עלי שלא אטה – מותר. (שו"ע)

« וה"ה אם אומר כן לאשתו. (שו"ע)

« אבל בסתמא - אפילו יש בני בית הרבה, חיישינן שלא ישגיחו עליו ויבוא להטות. (משנ"ב י')

□ כשהאחר אינו קורא – מחלוקת

שו"ע וטור: אפילו אינו קורא מועיל.

בעל התרומה: דווקא בקורא מקילים, אבל באינו קורא לא מועיל, אפילו באומר תן דעתך עלי. (ביאור"ה ד"ה אפילו)

סעיף ד'

אדם חשוּב

פסק השו"ע – שאין דרכו בחול להטות – מותר בכל גוונא.
וצידד המשנ"ב – דעכשיו אין להתיר באדם חשוב, כי כמה פעמים ראינו שמתוך עיון שוכחים ומטים ומוחטים. (משנ"ב י"ב)
« ומ"מ, בהצטרף לזה ג"כ נר של שעווה וחלב – נראה שאין להחמיר בזה. (משנ"ב י"ב)

סעיף ה'

במדורה

פסק השו"ע – דבמדורה אפילו עשרה אין קורין.
הטעם:
א. משום דהואיל ויושבים רחוקים זה מזה.
ב. ועוד שזנבות האודים סמוכים להם, אין זה מכיר כשבא חבירו להבעיר ולחתות. (שו"ע)
□ אך אם ביקש לאחד שיתן דעתו עליו שלא יחתה – מותר. (משנ"ב י"ג)
□ לישב אצל זנבות האודים – מחלוקת
ט"ז: אע"פ שמותר להתחמם נגד המדורה, מ"מ אין לישב בסמוך אצל זנבות האודים כי יש לחוש שיגע בהם כדי שיבערו היטב כדרך שמהפכין בזנבות האודים.
א"ר ותוספת שבת: לא חיישינן שיבוא לזה. (משנ"ב י"ד)

סעיף ו'

תינוקות של בית רבן

פסק השו"ע – תינוקות של בית רבן קוראין לאור הנר.
הטעם: מפני שאימת רבן עליהם, שאין פושטין יד לשום דבר ואפילו בחול אלא על פי רבן, ולא אתי לאצלוי. (שו"ע ומשנ"ב ט"ו)
□ כשאין רבן עמהם – מחלוקת
משמע מסתימת השו"ע: שסובר כהרשב"א דאפילו אין רבן עמהן – שרי, דכל שעה מתייראין שיבוא רבן ולא יטו.
א"ר: הביא הרבה פוסקים שחולקין ארשב"א. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ז'

פרק במח מדליקין

פסק השו"ע – דמותר לקרות במה מדליקין לאור הנר.
הטעם: שהרי הוא מזכיר איסור שבת ואיך ישכח. (שו"ע)
□ אבל שארי הלכות שבת – אסור לקרות לאור הנר. (משנ"ב ט"ז)

סעיף ח'**ליל יום חכיפורים**

נוהגים לקרות בליל יוה"כ במחזורים לאור הנר. (שו"ע)
הטעם: מפני שאימת יוה"כ עליהם. (שו"ע)

סעיף ט'**ליל פסח שחל לחיות בשבת**

מותר לקרות ההגדה בספר לאור הנר, משום דהוי כעין ראשי פרקים, דאין עם הארץ שלא תהא שגורה בפיו קצת. (שו"ע)

□ **ואף אם הוא עם הארץ שלא למד מעולם**, ואין שגור בפיו כלל בלי סידור, ואין לו שם שום אדם שיבקשהו שיתן דעתו עליו שלא יטה – מ"מ אפשר ג"כ דיש להקל שלא לבטל מצות הגדה שהוא מן התורה. (משנ"ב י"ז)

□ **המשכים בשבת לבהכ"נ**

• **להתפלל לאור הנר הדולק שם מבעוד יום** – מותר, לפי שהתפלה ושאר דברים שהוא אומר ודאי שגורים בפיו יותר מן ההגדה בפסח.
• **אבל ללמוד שם** – אסור כיון שצריך עיון. (משנ"ב י"ח)

סעיף י'**חרב מלמד התינוקות**

יכול לראות לאור הנר מהיכן יקראו התינוקות, ולסדר ראשי הפרשיות בפיו בספר, וקורא כל שאר הפרשה על פה.

וראשי פרשיות לאו דווקא, אלא כל שידוע הפרשה על פה ובקצת צריך לראות בספר – שרי, שמאחר שאינו מעיין בספר תמיד אית ליה היכירא ולא אתי להטווי. (שו"ע)
« וה"ה, אם יודע איזה סוגיא ומסכת כהאי גוונא. (ביאו"ה ד"ה כל)

סעיף י"א**כלים חדומים זה לזה וצריך עיון להבחין ביניהם**

אסור לבדקן לאור הנר ואפילו להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו אם הם דומים, אסור לבדוק. (שו"ע)

□ **גדר העיון האסור** – מחלוקת

שו"ע: כל שצריך עיון. ואפילו ע"י עצמו אסור.

רמב"ם: צריך עיון רב, ודווקא אז ע"י עצמו אסור.

הכריע הביאו"ה – דיש לסמוך להקל לפני נר של שעווה וחלב. (משנ"ב י"ט וביאו"ה ד"ה אסור)

סעיף י"ב

שמש שאינו קבוע

בנר שמן זית – לכו"ע אסור לו לבדוק כוסות וקערות לאור הנר, מפני שאינו מכירן. (שו"ע)

בנר של נפט – מחלוקת

שו"ע: אסור שאורו רב.

רמ"א: מתיר בשל נפט, אפילו בשמש שאינו קבוע. (שו"ע ורמ"א)

הכריע המשנ"ב – דלעת הצורך יש לסמוך על דעת הרמ"א. (משנ"ב כ"ב)

מה בודק – מחלוקת

מג"א: לבדוק כוסות הדומין זה לזה ולידע איזה מהן להניחן על השולחן.

הר"ן: הבדיקה היא לראות אם הם נקיים. (משנ"ב כ')

אבל שמש קבוע:

בשל נפט – מותר לו לבדוק לאור הנר כוסות, מפני שאין צריך עיון הרבה. (שו"ע)

אך אם היה נר של שמן זית – אין מורין לו לבדוק ואע"פ שהוא מותר, גזירה שמא יסתפק ממנו. (שו"ע)

שאר שמנים – מחלוקת

עצי שיטים: ה"ה שאר שמנים מותר כנפט.

ב"י: לא ממעטים רק נפט, אך שאר שמנים – אסור כשמן זית, דאינם מאוסים. (ביאו"ה ד"ה לאור)

נהגו לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הנרות, משום ביזוי מצוה. (רמ"א)

סימן רעו

סעיף א'

גוי שהדליק את חנר [או כל מלאכה אחרת] בשביל ישראל

כשהדליק רק לצורך ישראל

פסק השו"ע – גוי שהדליק את חנר [או כל מלאכה אחרת] בשביל ישראל – אסור לכל מדרבנן. (שו"ע ומשנ"ב אי"ב)

הטעם: דאם יהא מותר ליהנות – יאמר לו להדליק. (משנ"ב ב')

« אסור דווקא כשלא היה יכול לעשות מלאכה בלא חנר. (ביאורי"ה ד"ה אסור)

□ אפי' למי שלא הודלק בשבילו – אסור. (שו"ע)

« אך אסור דווקא במלאכה דבר תורה כעין הדלקה, אבל במלאכה דרבנן מותר לאחר. (ביאורי"ה ד"ה אפלו)

□ ואין חילוק בזה בין קצב לו שכר או לא קצב, או שעשאו בקבלנות או בשכירות – דהואיל והישראל נהנה ממלאכה עצמה בשבת, אסור בכל ענין. (רמ"א)

« המנהג שנהגו להתיר ע"י קציצה – מחלוקת

קרוב נתנאל: מצא זכות על הנוהגין להתיר.

ביאורי"ה: בבית ישראל בלאו הכי לא מועיל קציצה. (ביאורי"ה ד"ה בקבלנות)

« אבל אם הדליקו לצרכו או לצורך חולה ישראל, אפי' אין בו סכנה – מותר לכל ישראל להשתמש לאורו. (שו"ע ורמ"א)

הטעם: דלא שייך כאן גזירה, שמא יאמר לו להדליק בשביל חולה, שהרי מותר לומר אף לכתחילה. (משנ"ב ז')

« ה"ה, לצורך קטנים [דהוא כחולה שאין בו סכנה]:

• אם צריכים לכך הרבה – מותר.

• אך אם אין צריכים הרבה – אסור. (משנ"ב ו')

« בחולה שיש בו סכנה – אפילו הדליק ישראל בשבילו – מותר לכל. (ביאורי"ה ד"ה אין בו סכנה)

« ואם הדליק הגוי נר משמן פסול – אסור להשתמש לפניו. (ביאורי"ה ד"ה לצרכו)

הטעם: דלא עדיף משאם היה של ישראל, דחיישנן בו שמא יטה. (ביאורי"ה)

« גוי שרצה לתקן נר של ישראל ונכבה בידו וחזר והדליקו – מותר, דזה הוי כמו לצורכו, כיון שנכבה בידו. (ביאורי"ה ד"ה לצרכו)

« לבקש מהגוי למחוט – בודאי אסור. (ביאורי"ה ד"ה לצרכו)

□ העושה מדורה לצרכו או לצורך חולה – מחלוקת

סמ"ג: מותר.

ר"ת ומרדכי: אוסרים במדורה, משום דגזרינן שמא ירבה בשבילו. (שו"ע)

הטעם: ס"ל דבמדורה גזרינן שמא ירבה, ולא דמי לנר משום דלפי ריבוי אנשים שמסובין אצל המדורה צריך להוסיף ולהגדיל המדורה. (משנ"ב ט')

« ולדבריהם אף אם נעשה בשביל חולה שיש בו סכנה – אסור לשאר אנשים להתחמם נגדה, משום חשש דשמא ירבה. (באו"ה ד"ה ויש אוסרים)

הביא השו"ע את דעת הסמ"ג בסתמא, ואת דעת הר"ת ומרדכי כיש אוסרים.

□ לכו"ע – אם הסיק הגוי התנור לצרכו – כו"ע מודים דרשאי הישראל ליכנס לבית החורף, דחימום לאחד חימום למאה והוי כמו נר דמותר. (משנ"ב ט')

□ לכו"ע – אם ידוע הוא שאינו מכירו – מותר לכו"ע. (משנ"ב י')

□ אם עשה גוי בבית ישראל מדעתו:

« אחר שכבר עשה הגוי – אין צריך הישראל לצאת, אע"פ שנהנה מהנר או מהמדורה. (רמ"א ומשנ"ב י"א)

אך מ"מ, יזהירונו על להבא שלא לעשות כן. (משנ"ב י"א)

« ואסור להשתמש לאורו דבר שלא היה יכול לעשות בלא נר או להתחמם נגד המדורה. (משנ"ב י"ג)

- « **האם צריך להפוך פניו – מחלוקת**
מג"א בשם הב"י : אין צריך להפוך פניו מהנר, אא"כ רוצה לעשות מדת חסידות.
רשב"א : משמע שהוא מחמיר בזה. (משנ"ב י"ד)
 אַבל אַם נזדמן לישראל שראה בעת שהגוי רוצה להדליק בשבילו או לעשות המדורה – צריך למחות בידו. (משנ"ב י"א)
 « ואפילו אם היה זה בביתו של גוי – ג"כ צריך למחות, כיון שהנר והעצים של ישראל. (משנ"ב י"א)
 « ואפילו אם דעת ישראל לצאת אח"כ לחדר אחר שלא יהנה מהנר – ג"כ צריך למחות. וכ"ש בבית ישראל. (משנ"ב י"א)
 « ואם הגוי עושה בעל כורחו – חייב לגרשו מביתו, מפני חילול ה' שיחשדוהו שעושה הגוי בשליחותו. (משנ"ב י"א)

סעיף ב'

- ישראל וגוי שחשבו יחד וחזליק גוי נר**
 אַם רוב גויים – מותר להשתמש לאורו. (שו"ע)
 « ואפילו אם אח"כ נתברר ישראל ונתווספו עליהן, או שהלכו להן הגויים. (משנ"ב ט"ו)
 « האיני יהודי המדליק אינו מצטרף לחשבון הרוב. (ביאור"ה ד"ה שחשבו)
 « **אם יש אדם חשוב ביניהם**, אך במיעוט יהודים – מחלוקת
מאירי : הולכין אחר האדם החשוב.
תוספות : לא משמע כן. (ביאור"ה ד"ה אם רוב)
 אַם רוב ישראל – אסור. (שו"ע)
 « ואפילו אם אח"כ נתברר גויים ונתווספו עליהן, או שהלכו להן היהודים. (משנ"ב ט"ו)
 אַם אפי' מחצה על מחצה – אסור. (שו"ע)
 « **הטעם** – מחלוקת
רש"י : משום ספיקא.
גירסא אחרונה ברש"י : משום דמסתמא לשם שניהם נעשה. (משנ"ב טז וביאור"ה ד"ה מחצה)
 « **נפק"מ** – אם היה ספק אם לצורכו אם לשם ישראל – לדעה ראשונה : אסור. לדעה שנייה : יש להקל. (ביאור"ה שם)
 הכריע הביאור"ה - יש להחמיר בספק, ומ"מ בהצטרף לזה עוד איזה ספק – יש להקל. (ביאור"ה שם)
 אַם יש הוכחה שלצורך אינם יהודים מדליקה, כגון שאנו רואים שהוא משתמש לאורה – אע"פ שרוב ישראל, מותר. (שו"ע)
 אַם אנו יודעין שעשה גם בשביל ישראל – מחלוקת
מג"א ורמב"ם : אסור.
נשמת אדם ורשב"א : מותר. (משנ"ב י"ז וביאור"ה ד"ה ואם יש)
 « **בדעת הב"י** – מחלוקת
רמ"א : אסור.
ביאור"ה : מותר. (ביאור"ה ד"ה ואם יש)

- לומר לגוי להדליק לו נר לסעודת שבת – מחלוקת
ר"ן בשם העיטור : מותר, משום דס"ל דמותר אמירה לגוי אפי' במלאכה גמורה במקום מצוה.
 « וצידד הרמ"א - שעל פי זה נהגו רבים להקל בדבר לצוות לגוי להדליק נרות לצורך סעודה, בפרט בסעודת חתונה או מילה, ואין מוחה בידם, דמוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. (רמ"א ומשנ"ב כ"ג)
רמ"א : יש להחמיר במקום שאין צורך גדול, דהא רוב הפוסקים חולקים על סברא זו. (רמ"א)
של"ה : החמיר אף לצורך גדול. (משנ"ב כ"ד)
 « **צידד בפמ"ג** – דמותר להדליק ע"י גוי במוצ"ש לצורך מצוה – אף כשהוא עדיין בין השמשות וכ"ש בערב שבת בין השמשות לצורך מצוה, דבדאי מותר. (משנ"ב כ"ד)
 אַם גמר סעודתו, אף שעדיין לא בירך בהמ"ז, או שיש לו נר אחד – אסור לצוות לגוי להדליק לו, דהוי שבות שלא במקום מצוה. (משנ"ב כ"ז)

« מ"מ, אם יש לו שום נר, ועבר וציווה לגוי להדליק לו נר אחר – מותר ליהנות ממנו בעוד שהנר הראשון דולק. (משנ"ב כ)
 « וכל הסעודה חשובה סעודת מצוה. (שעה"צ כ"ז)
 « כוס לברכת המזון – יש להחמיר בזה, ולא לצוות לגוי להדליקה, על אף שיש ענין שיתן בו עיניו. (שעה"צ כ"ח)

□ צידד המשנ"ב – דמ"מ **מותר לומר לגוי לתקן את העירוב שנתקלקל בשבת**, כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול. ומתירים שבות דאמירה אפילו במלאכה דאורייתא במקום מצוה דרבים. (משנ"ב כ"ה)

□ **לבנות בהכ"נ בשבת ע"י אינו יהודי** – אסור, משום דהוי מצוה שאינה עוברת שיכול לבנותו בחול. ואסור לעשות דבר זה אף בקבלנות. (משנ"ב כ"ב)
 « אא"כ יש חשש שמא יתבטל ח"ו עי"ז בנין הבהכ"נ לגמרי, דאז יש להקל בקבלנות. (משנ"ב כ"ב)
 « ואפשר דאף ע"י שכירות מותר בכה"ג אם לא ירצה הגוי בקבלנות. (משנ"ב כ"ב)

□ **שבות דישראל עצמו** – לכו"ע אסור. (משנ"ב כ"א)
 « **במקום מצוה** – מחלוקת
משנ"ב ומג"א: אסור אפילו במקום מצוה.
עולת שבת: חולק בזה. (משנ"ב כ"א ושעה"צ כ"ט)

סעיף ג'

כשחגוי חולץ עם ישראל עבדו ישראל ומדליק נר לשם כך
 כגון: אם אומר אדם לעבדו או לשפחתו לילך עמו והדליקו הנר, אע"פ שגם הם צריכים לו – אין זה לצורך הגוי, ואסור, כיון שעיקר ההליכה בשביל ישראל. (שו"ע)
 □ **אבל אם משלחם בשליחותו שילכו בעצמם** והדליקו את הנר להאיר להם – אין זה מקרי לצרכו. (משנ"ב כ"ז)
 □ **אותו הנר שמדלקת השפחה כדי להדיח כלי אכילה**:
 • אם מסייעים לשפחה בהדחת הכלים – מותר בהדחת הכלים לפני נר זה.
 • אך אם מדיח לבדו את הכלים אחר שהדליקה השפחה הנר – יש להחמיר בזה. (משנ"ב כ"ז)
 הטעם: משום דמחזי שהדליקה לצרכו. (משנ"ב כ"ז)

□ **ומותר לומר לגוי לילך עמו לטול נר דלוק כבר**, הואיל ואינו עושה רק טלטול הנר בעלמא. (רמ"א)
 « ואין להתיר אלא לבני תורה, דילמא אתי למיסרך ולהקל יותר. (משנ"ב כ"ט)
 « אך בנר של שמן – נכון להחמיר שלא לומר לגוי שילך עמו במרוצה. (משנ"ב ל')
 □ **אך לטלטל את הפתילה ע"י הגוי כדי שלא יגנב או שלא יפסד** – אסור, ורק טלטול כשהוא צריך לו גופא, או כשצריך למקומו מותר. (משנ"ב ל"א)

סעיף ד'

אם יש נר בבית ישראל ובא גוי והדליק נר אחר – תלוי אם נחנה מכך חגאה גמורח
 כשהיה יכול מתחילה במקום הזה עכ"פ ליהנות קצת לאור הנר הראשון – מחלוקת
שו"ע ומג"א: מותר להשתמש לאורו בעוד נר ראשון דולק, אבל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני. (שו"ע ומשנ"ב ל"ב)
 « וה"ה, אם נתן שמן בנר הדולק – דמותר לשו"ע להשתמש עד כדי שיכלה השמן שהיה בו כבר, ואח"כ אסור. (שו"ע)

- « וכן אם היתה מדורה והוסיף בה הגוי עצים - אסור להתחמם כנגדה לאחר שיכלו העצים הראשונים. אבל קודם שיכלו - יש להתיר לעת הצורך. (משנ"ב ל"ג)
- « וכן אם עשה שאר תיקון בנר בשביל ישראל, שע"י זה נתוסף האור – מותר. (משנ"ב ל"ד)
- ט"ז: מותר אפילו לאחר שיכבה הנר הראשון. (ביאו"ה ד"ה אבל)
- הכריע הביאו"ה – דבמקום הדחק שתלוי בזה עונג שבת – המקל יש לו על מי לסמוך. (ביאו"ה ד"ה אבל)
- « ומ"מ, לכתחילה – בכל ענין אין לומר לו להדליק. (משנ"ב ל"ב)
- אך כשאינו יכול ליהנות מאור הראשון – אסור. (משנ"ב ל"ב)
- למחות בגוי שבא להדליק נר או להוסיף שמן:
- כשהנר של הגוי – מותר למחות בו, אך אינו חובה. (רמ"א)
- « וכל זה כשלא יערים במחאתו. (משנ"ב ל"ו)
- אבל כשהנר של ישראל - צריך למחות בו כשרואה שבא להדליק נר או להוסיף שמן בשבילו. (משנ"ב ל"ז)
- בעששית שלנו – שדרך הוא לכבות הפתילה קודם שנותנין בו השמן מחדש – יהיה מותר להשתמש עד כדי שיכלה השמן לגמרי, ועל אף שכיבה הגוי את הנר, מ"מ ההדלקה היתה בהיתר. (ביאו"ה ד"ה וכן אם)
- « אא"כ עשהו בציווי ישראל – שאז אסור לגמרי להשתמש לאורו. (ביאו"ה שם)

סעיף ה'

חדלקת מדורה לקטנים בארצות קרות

מותר לגוי לעשות מדורה בשביל הקטנים.

- « ואפילו לומר בפירוש בשבת להסיק – מותר. (משנ"ב מ')
- ומותרין הגדולים להתחמם בו. (שו"ע)
- « אבל אם נעשה בשביל שניהן ביחד – אסור. (משנ"ב ל"ט)
- ואם הקור גדול – אפי' בשביל הגדולים מותר אם הקור גדול, שהכל חולים אצל הקור. (שו"ע)
- « וצריך להכין מבעוד יום הפחמים שיהיו מזומנים בשבת לפני הגוי. (משנ"ב מ"ג)
- « ועכ"פ, יזהרו שלא לומר לו בשבת להסיק או לעשות המדורה, אלא יקצבו עמו בקבלנות שיסיק לו כל ימות החורף בעת שיהיה קר. ואז אף האם הגוי יסיק כשאין הקור גדול – הוי ליה כאילו עשה מדעתו, ואין צריך לצאת מביתו. (משנ"ב מ"ה)
- ולא יעשו כאותם שנוהגים היתר אע"פ שאין הקור גדול ביום ההוא. (שו"ע)
- « ומ"מ אין למחות בהם, דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. (שו"ע ומשנ"ב מ"ד)
- להסיק אחר מנחה בשבת שיהא למוצ"ש – אסור, מאחר שכבר נתחמם בבוקר. (משנ"ב מ"ב)
- « ומ"מ, הכל תלוי לפי הקור ולפי בית החורף. (משנ"ב מ"ב)
- « ואם לא נתחמם בבוקר – מחלוקת
- פמ"ג: מותר.
- חיי אדם: חלק בזה. (שעה"צ מ"ב)

סימן רעז

סעיף א'

נר חמנוח אחורי הדלת

- כשמונה אחורי הדלת [באופן שהדלת נפתחת לפניו, ומאחריה בבית יש נר דלוק אשר יוכל להיכבות ע"י רוח המנשב בחוץ] – אסור לפתוח הדלת, שמא יכבה הרוח. (שו"ע ורמ"א)
- « וה"ה בחלון שכנגד הנר שעל השולחן. (רמ"א)
- « צידד המג"א (על דברי הרמ"א) – דאפילו אם פותח בנחת אסור [ולאו דווקא כדרכו]. (משנ"ב ב')
- « והסכימו עמו האחרונים לאסור כשהנר הוא נגד פתיחת הדלת ממש. (ביאור"ה ד"ה כדרכו)
- « ואם אין הרוח מנשב עתה – מחלוקת
- מג"א: ג"כ יש לאסור, דבכל רגע ורגע הרוח מנשב ואי אפשר להבחין בזה.
- א"ר ומטה יהודה: מקילין בזה. (משנ"ב ג')
- צידד המשנ"ב – דבמקום הדחק יש להקל בזה כשפותח הדלת בנחת לאט לאט שלא יגרום הדלת גופא לרוח שיבוא. (משנ"ב ג')
- אבל לנעול הדלת כנגדו – מותר. (רמ"א)

- « ואם הוא קבוע בכותל שאחורי הדלת [באופן שאם יפתח הדלת תנקוש ותגיע אל הנר שלאחוריה] – אסור לפתוח הדלת כדרכו, שמא תהא הדלת נוקשת עליו ותכבנו, אלא פותח ונועל בנחת. (שו"ע)
- « ולנועלו כדרכו – מחלוקת
- שו"ע: אסור לנועלו.
- ב"ח ואחרונים: לנעול מותר, דלא יבא על ידי זה לכבוי.
- וצידד הפמ"ג – ליישב קצת דברי המחבר דמיירי שנועל בכח. (שו"ע ומשנ"ב ו')

« ואם הוא קבוע בדלת עצמו:

- בנר של שמן – אסור לפותחו ולנועלו, מפני שפתיחתו ונעילתו מקרב השמן לנר או מרחיקו ממנו. (שו"ע)
- הטעם: דמ"מ פסיק רישיה הוא. (משנ"ב ז')
- « ואם הוא פותחו ונועלו בנחת בענין שלא יהא פסיק רישיה – מותר. (משנ"ב ז')
- ואין איסור בטלטול הדלת משום הנר המוקצה הקבוע בה, לפי שהדלת לא נעשית בסיס לנר. (משנ"ב ז')
- אך בנר של שעווה – מותר לפתוח ולנעול אע"פ שהוא קבוע בדלת. (רמ"א)
- « ואם הוא בענין שיש לחוש שע"י הפתיחה ונעילה יכבה לגמרי – אף בשל שעווה אסור. (משנ"ב ח')

סעיף ב'

לפתוח ולסגור הדלת כנגד מדורח

אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה שהיא קרובה קצת אל הדלת.

- הטעם: מפני שהרוח המנשב גורם להבעיר המדורה יותר. (משנ"ב ט')
- « ואפי' אין שם אלא רוח מצויה – אסור. (שו"ע)
- « ואם אין שם רוח כלל – מותר. (משנ"ב י')
- « ואם ע"י דפיקת הדלת עושה רוח מצויה – אסור. (משנ"ב י')
- אבל אם היה פתוח כנגדה – מותר לסגור, ואין בו משום מכבה. (שו"ע)
- הטעם: שאינו עושה כלום אלא עוצר הרוח ואם תכבה תכבה. (משנ"ב י"א)

סעיף ג'

שכח נר על הטבלא

בנר של שעווה וכיוצא בו - שאין בו שמן - מנער את הטבלא והוא נופל, אפי' אם הוא דולק, רק שלא יכוון לכבותו. (שו"ע)

הטעם: דלא הוי פסיק רישה, וקיימא לן דדבר שאין מתכוון מותר. (משנ"ב י"ד)

ואף שמטלטל הנר - מותר, דהוי רק טלטול מן הצד. (ביאו"ה ד"ה מנער)

« דווקא אם הוא מנער בנחת - מותר.

אך אם לא כן - הוא פסיק רישיה ואסור. (משנ"ב י"ד)

« ואפילו אם הניחו על הטבלא בכוונה אך לא היה דעתו שיישאר שם בשבת, ואח"כ שכחו שם -

הוא ג"כ בכלל שוכח. (משנ"ב י"ב)

« בזמננו לעניין השולחן עם הנרות - האם שווה דינו לטבלא - מחלוקת

ב"ח ט"ז ומג"א: הוא הדין כטבלא.

א"ר בשם הפרישה: שולחן חשוב ולא נעשה בסיס לנר בכל גווני. (משנ"ב י"ג ביאו"ה ד"ה על הטבלא)

□ אך צידד הרמ"א - דטוב לעשותו ע"י גוי, במקום שאין צריך כל כך. (רמ"א)

ואז אפילו בנר של שמן - מותר. (משנ"ב ט"ו)

« ואם אין גוי מזומן - יעשה ע"י קטן. (משנ"ב ט"ו)

« ויש להחמיר בזה אפילו בנר שעווה שלא במקום הדחק. (ביאו"ה ד"ה ע"י)

« ואם כבר כבה הנר - לכו"ע מותר לנער הטבלא בשכח, ולהפיל הנר, ואפילו שלא בנחת. (ביאו"ה

ד"ה ע"י)

אבל אם יש בו שמן - אסור לנער, דאי אפשר שלא יקרבו אל הפתילה ונמצא מבעיר ואסור. (שו"ע)

הטעם: דהוי פסיק רישיה. (משנ"ב י"ז)

□ אבל טלטול בעלמא את הטבלא או השולחן ממקום למקום - מותר. (משנ"ב י"ז)

« ודווקא אם הוא מטלטלו בנחת. (משנ"ב י"ז)

□ ואם הניחו עליה מדעת - אסור לנער שהרי הטבלא היא בסיס לדבר האיסור. (שו"ע)

□ אם נפל נר של שעווה או חלב על השולחן, ואין גוי או קטן מזומן לפניו - מותר לנער בעצמו, דבמקום

פסידא סמכינן על המקלילן, דלא מקרי מניח כיון שהיה דעתו לסלק למחר. (משנ"ב י"ח)

□ ואם היה מונח על השולחן בין השמשות גם כנרות ושאר דברים שצריך לשבת - הם חשובים יותר מן

הנר, דהיינו מן שלהבת הנר הדולקת ונעשה בסיס לגבייהו, ומותר לכו"ע לנער. (משנ"ב י"ח)

□ ואם אי אפשר לנער במקום זה משום פסידא, דהיינו שיפסיד איזה דבר ע"י הפלת הנר במקום זה -

רשאי לטלטל השולחן למקום אחר ולנער שם. (משנ"ב י"ח)

□ ואם צריך למקום שעומד השולחן להושיב שם איזה דבר - רשאי לטלטל השולחן ואפילו בעוד

שהנרות דולקות עליו. (משנ"ב י"ח)

« ורק אם הנר הוא של שמן - יזהר מאד לטלטל השולחן בנחת כדי שלא יבא לקרב השמן לפתילה

או לרחק. (משנ"ב י"ח)

ליגע בנר המוקצה

□ מותר ליגע בטבלא הואיל ואינו מטלטל הנר. (רמ"א)

□ וה"ה שמותר ליגע במנורה שבבהכ"נ והנרות דולקות עליו, ובלבד שלא ינענע. (רמ"א)

□ אבל אם היא תלויה - אפילו ליגע בה אסור שבקל ינענע. (משנ"ב י"ט)

סעיף ד'

להניח נר על גבי אילן

- **בשבת** – מותר להניח נר של שבת מבעוד יום על גבי אילן וידלק שם בשבת. (שו"ע)
הטעם: דליכא למיחש דלכשיכבה לשקליה מיניה ונמצא משתמש במחומר. (שו"ע)
- **ביו"ט** – אין מניחין נר של יו"ט על גבי אילן. (שו"ע)
הטעם: דשקיל ומנח ליה ונמצא משתמש באילן. (שו"ע)

סעיף ה'

כפיית קערה על גבי נר

- ☞ **בשל חרס** – מותר לכפות קערה על גבי הנר בשבת, כדי שלא יאחוז האור בקורה. (שו"ע)
 ☐ ויזהר להניח מעט אויר בין הכלי להנר, דאל"כ יכבה הנר. (משנ"ב כ"ד)
 ☐ וה"ה אם עושה בשביל שקשה לעיניו אורו של הנר או ענין אחר. (משנ"ב כ"ד)
 ☐ **אם עושה לצורך הקורה** – מותר. (משנ"ב כ"ג)
 « **אך אם נוגעת הקדירה בקורה על ידי זה** – מחלוקת
לבוש: אסור.
גר"א: נגיעה מותר בכל גווני. (ביאו"ה ד"ה כדי)
 ☞ **אבל של מתכות** – אסור, כי המחממו חייב משום מבעיר. (משנ"ב כ"ב)
 « **אך במקום שיש לחוש שיבוא ע"י הדליקה לידי סכנת נפשות** – מותר בכל גוונא. (משנ"ב כ"ב)
- ☐ **בנר של חלב** – יש לזהר משום הזעה שעולה למעלה אל הקדרה. (ביאו"ה ד"ה הנר)

סימן רעה

כיווי חנר לצורך חולח

חולח שיש בו סכנה – מותר לכבות הנר בשביל שישן החולח שיש בו סכנה. (שו"ע)

הטעם: שפקוח נפש דוחה שבת. (משנ"ב ג')

« דווקא בשאי אפשר להוציא החולח למקום אחר או להסתיר האור ממנו.

שאם לא כן – בודאי יותר טוב לטלטל מוקצה מלעבור על איסור כביה. (משנ"ב א')

« ואם גוי מזומן לפניו ואפשר לעשות על ידו בלי איחור – יעשה על ידו. (משנ"ב ב')

« בסתמא, שלא ציוה הרופא לכבות [בחולח שיש בו סכנה] – מחלוקת

ביאו"ה: מותר אפילו בסתמא, משום ששינה יפה לחולח, לכך היתירו לו הכביה בסתמא, דיוכל להתרפא ע"י זה.

ביאו"ה בשם חכם אחד: אין להקל אלא דווקא באם ע"י מניעת השינה יבוא לידי סכנה, ואם

לאו אסור. (ביאו"ה ד"ה בשביל)

« גדר הזין – תלוי הדבר במחלוקת

הרבה פוסקים: מדרבנן, משום דהוי מלאכה שאין צריך לגופה, ואפ"ה אסור מדברי סופרים, בשונה משאר איסורים, כיון שיש בו צד חיוב לכו"ע.

הרמב"ם: מדאורייתא, דפוסק דמלאכה שאין צריך לגופה חייב עליה. (משנ"ב ג')

« נפק"מ – אם אפשר לעשות עצה אחרת

לרמב"ם: עדיף לעשות עצה אחרת, דרך פטור, ולא מותר.

לרוב הפוסקים: מותר לכתחילה בחולח שיש בו סכנה בכל גווני. (ביאו"ה ד"ה מותר)

« ה"ה, בשביל החולח שהוא ספק סכנה – ג"כ מותר לכבות. (משנ"ב ג')

« וה"ה, כשמתירא מפני לסטים שלא יבואו עליו ויהרגוהו ואין לו עצה להסתיר את האור – ג"כ מותר לכבות. (משנ"ב ג')

« וכשיקיץ אח"כ החולח – מותר אף להדליק הנר בשבילו, כדי שלא ישב החולח בחושך.

אבל להטות הנר כדי שיאיר יותר אסור, כי הותר רק מה שהוא הכרח לו. (ביאו"ה ד"ה לכבות)

חולח שאין בו סכנה – לכו"ע אסור, דהוא מלאכה שאין צריך לגופה. (ביאו"ה ד"ה החולח)

« והוא הדין שאסור אף להשפיל אורה מעט שהוא בכלל מכבה. (ביאו"ה ד"ה החולח)

« ומ"מ ואפילו בחולח שאין בו סכנה, אם הרופא אומר שע"י מניעת השינה, יתגבר עליו החולי

יותר ואפשר שיבא על ידי זה לידי סכנה – גם כן מותר. (ביאו"ה ד"ה בשביל)

סימן רעט

סעיף א'

נר שהדליקו בו באותה שבת

מקור: שבת (מד.) - מחלוקת, ת"ק: מותר השמן שבנר ושבקערה אסור. ור' שמעון מתיר... מטלטלין נר חדש אבל לא נר ישן, ר"ש אומר: כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת... ת"ר, מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי ר' יהודה. ר' מאיר אומר: כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת. ר"ש אומר: חוץ מן הנר הדולק בשבת, כבתה מותר לטלטלה. שבת (קנז.) - מחלוקת אמוראים, רב אחא ורבינא, חד אמר: בכל השבת כולה הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס, ומאי ניהו? נר ישן. וחד אמר: במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכתא כוותיה, לבר ממוקצה מחמת איסור, ומאי ניהו? נר שהדליק בה באותה שבת.

פסק השו"ע - דנר שהדליקו בו באותה שבת - אע"פ שכבה - אסור לטלטלו. (שו"ע) הטעם: דכיון דביה"ש היה אסור בטלטול לפי שנעשה הנר והשמן והפתילה בסיס לשלהבת שהוא דבר האסור בטלטול ומיגו דאיתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא. (משנ"ב א')

« **אך אם יש אימת גוי עליו ע"י הנר** - מחלוקת שלטי גיבורים ותוספת שבת: מותר לטלטלו לאחר שכבה.

מג"א: חולק על זה.

לכו"ע - אם ירא שיכחו או שאר הפסד ממון - מותר. (משנ"ב א')

□ מותר השמן

מקור: שבת (מד.) - ת"ק: מותר השמן שבנר ושבקערה אסור. ור' שמעון מתיר. וכן מותר השמן שבנר שהדליקו בו באותה שבת - אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו באותה שבת. (שו"ע) הטעם: הואיל והוקצה בביה"ש, שהיה דולק ואסור להסתפק ממנו משום איסור מכבה, איתקצאי לכולי יומא. (משנ"ב ג')

« וה"ה במותר הנר העשוי מחלב ושעווה. (משנ"ב ב')

« **וגם ביום טוב הנותר - אסור**, למרות שבעת שדולק מותר לקצרו מלמטה. (ביאור"ה ד"ה מותר) הטעם: הואיל והוקצה בעת שהיה דולק למצות הדלקה ביום טוב. (ביאור"ה שם)

סעיף ב'

גדר איסור חטטול

מחלוקת ראשונים

רמב"ם: נר זה שאמרנו שאסור לטלטלו, אפילו לצורך גופו ולצורך מקומו אסור. « והוא אפילו לדעת סה"ת גבי מניח אבן ע"פ החבית, דס"ל דבסיס לא הוי אלא א"כ דעתו שישאר כן כל השבת הכא בנר כיון שאין דעתו כלל לסלק הנר מהמנורה ואפילו ע"י גוי, רק אחר שיכבה, ממילא נעשית המנורה בסיס לנר. (ביאור"ה ד"ה אפלו)

האגור: מתיר. (שו"ע)

הכריע השו"ע - דאסור לטלטלו, ולא נראו דברי המתיר.

□ מי שהוא איסטניס והנר מאיס עליו:

• כשהוא מונח במקום ישיבתו - מותר להוציאו משם, דהוי לדידיה כגרף של רעי. (רמ"א)

« אך צידד הרמ"א - דמ"מ המחמיר יחמיר, והמיקל לא הפסיד. (רמ"א ומשנ"ב ח')

« ואין כל אדם יכול לומר אסטניס אני, אלא רק מי שידוע שהוא אסטניס. (שעה"צ י')

• אבל אם הוא מונח במקום אחר - גם האיסטניס אסור לטלטלו ממקום למקום לכו"ע. (רמ"א ומשנ"ב ז')

□ מי שאינו איסטניס ואומר שמאוס עליו - מחלוקת

ב"ח ומג"א: אף מי שאינו איסטניס, אם הוא אומר שמאוס עליו - מותר לסלקו מעל השלחן.

ומ"מ, אין להקל אלא בנר של חרס שהוא מאוס בודאי, וה"ה של עץ.

דרך החיים: יש להחמיר באינו איסטניס כרמ"א. (משנ"ב ה')

« לכו"ע - אבל של מתכת - לא מאיס. (משנ"ב ה')

סעיף ג'

לטלטל נר ע"י שנותניו עליו לחם בשבת

מחלוקת ראשונים

ריב"א ור' ירוחם : אסור.

הטעם : דהא מ"מ כבר איתקצאי בביה"ש.

כלבו בשם חכמי צרפת : מתיר לטלטלו בשבת ע"י לחם זה. (ב"י ושו"ע)

« והיינו דווקא אם הלחם הוא חשיב אצלו יותר מהשמן. (משנ"ב י') [אך לריב"ש דהוי כאילו אתני,

אפשר שאפילו השמן חשוב יותר מותר לטלטל אחר שכבה. (שעה"צ י"א)]

ריב"ש : תלוי, אם נתן עליו הלחם מבעוד יום – מותר. אך אם נותנים אותו בשבת – אסור. (ב"י)

הכריע השו"ע – דיש לאסור, ואין לסמוך על המתיר.

הטעם : דכיון שהמנורה עיקר עשייתה בשביל השלהבת לכן נעשית תמיד טפל ובסיס לשלהבת

ולא ללחם ושאר דברים אחרים אף שהם חשובים יותר. (משנ"ב י')

סעיף ד'

אם חתנה מער"ש על נר זה שיטלטלנו משיכבה

מחלוקת ראשונים

רמב"ן : מועיל תנאי לטלטל נר שהדליקו בו באותו שבת לאחר שכבה.

ר' ירוחם : לא מועיל תנאי. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע [ובב"י] : מותר לטלטלו אחר שכבה, דכיון דמוקצה דרבנן מותר לטלטל ע"י תנאי.

« ודווקא בנר מועיל תנאי, משום דנר עשוי להיכבות, משום כך מועיל בה תנאי.

אבל בשאר בסיס לדבר האסור – אף לשו"ע לא מועיל תנאי להתנות כשיסתלק הדבר איסור מן

הבסיס שיהא מותר להשתמש. (משנ"ב י"א)

רמ"א [ובד"מ] : לא מועיל תנאי.

« **ונוהגין לטלטלו ע"י גוי**, ואין בזה משום איסור אמירה לגוי, הואיל והמנהג כך הוי כאילו התנהג

עליו מתחילה ומותר. (רמ"א)

« ואפילו רק שלא יגב או יפסד – מותר. (משנ"ב י"ג)

« **ואם דעתו היה שידלק כל היום** וכבה – אסור ע"י גוי מטלטלו מחמה לצל. [נורק לצורך

גופו ומקומו מותר]. (משנ"ב י"ד)

סעיף ה'

לטלטל נר שחזליקו בשבת

« **כשהדליקו לחיה ולחולה** – ואח"כ ילדה החיה ונתרפא החולה – מותר לטלטלו אם כבה.

הטעם : כיון שאין מוקצה לחצי שבת, שהיה מותר בתחילת השבת לטלטלו לא איתקצאי לכולי

שבת לאחר שנתרפא החולה אלא על זמן שהוא דולק בלבד. (משנ"ב ט"ו)

« **ואפילו הודלק מערב שבת** לחיה וחולה – ג"כ מותר לטלטלו. (שעה"צ י"ג)

« איזה חולה מדובר – **דווקא בחולה שיש בו סכנה**. אבל אם הודלק בשביל חולה שאין בו סכנה –

אסור לטלטל אף לאחר שכבה. (משנ"ב ט"ו ושעה"צ י"ד)

« **כשמדליק בשבת בשוגג וכבה** – ה"ה שמותר לטלטלו. (שו"ע)

□ **ואפילו הדליקו במזיד** – ג"כ מותר לטלטלו אחר שכבה לצורך גופו או מקומו. הואיל ולא היה

מוקצה בתחילת כניסת השבת. (משנ"ב י"ח) [דלא כעולת שבת שחולק בזה. (שעה"צ ט"ו)]

סעיף ו'**נר שלא הדליקו בו באותו שבת**

מקור: שבת (מו.) - מחלוקת אמוראים, אי שרי ר"ש מוקצה מחמת מיאוס דווקא בשרגא דמשחא, אבל לא בדנפטא דמסרח. ורבה ורב יוסף דאמרי תרוויהו: דנפטא ג"כ מותר.
פסק השו"ע – אפילו הוא של חרס דמאוס ואפילו הוא של נפט דמסריח – מותר לטלטלו דמוקצה מחמת מיאוס מותר.

הטעם: הואיל ואיכא תורת כלי עליה וחזי לכסויי ביה מנא. (משנ"ב כ')

« **דווקא לצורך גופו ומקומו** – מותר, ככל כלי שמלאכתו לאיסור. (משנ"ב י"ט וביאו"ה ד"ה נר)

« **ואם לא הדליק בו מעולם רק ייחד אותו להדלקה**

הא"ר הכריע – דמותר לטלטלו שלא יפסד ולא יגנב, דהוי כלי שמלאכתו להיות, דהזמנה לאו מלתא היא.

והפמ"ג צידד דתלוי הדבר במחלוקת ראשונים

לרמב"ם: הוי מוקצה מחמת מיאוס, אפילו אם הכלי אין מלאכתו לאיסור רק שהוא מאוס לבד, ג"כ אין מותר כי אם לצורך גופו ומקומו דווקא.
לבעל המאור והר"ן: חולקים עליו בזה. (ביאו"ה ד"ה נר)

סעיף ז'**מנורה**

מקור: שבת (מה:) - מחלוקת, הורה ריש לקיש בצידן – מנורה הניטלת בידו אחת מותר לטלטל, בשתי ידיו אסור לטלטל. ור' יוחנן אמר: אנו אין לנו אלא בנר כר"ש, אבל מנורה בין ניטלת בידו אחת, בין ניטלת בשתי ידיו אסור לטלטלה.

וטעמא מאי?... בשל חוליות, אי הכי מאי טעמא דר"ל דשרי? מאי חוליות, כעין חוליות דאית בה חידקי, הלכך של חוליות בין גדולה בין קטנה אסור לטלטלה, גדולה נמי ואית בה חידקי גזירה אטו גדולה דחוליות. כי פליגי בקטנה ואית בה חידקי, ר' יוחנן סבר גזרינן, וריש לקיש סבר לא גזרינן.

נחלקו בזה הראשונים

רא"ש טור ותוס': מנורה גדולה שאינה של פרקים ואין בה חידקי – אפילו גדולה מאוד שנושאים אותה כמה בני אדם – מותר לטלטלה.

רמב"ם ורש"י: אם היא גדולה שאינה ניטלת בשתי ידיו מחמת כובדה – אפילו אין בה חידקי אסור לטלטלה. (ב"י)

רי"ף: מותר בכל גוונא לטלטל. (ב"י)

פסק השו"ע – כרא"ש טור ותוס', דמנורה בין גדולה בין קטנה, אם היא של פרקים אין מטלטלין אותה. הטעם: דחיישינן שמא תיפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי.

ואפילו אם אינה של פרקים אלא יש בה חריצים סביב דומה לשל פרקים – אסור לטלטלה. (שו"ע) אך גדולה או קטנה שאין בה חידקי ואינה של פרקים – מותר. (שו"ע)

□ **ואם דרכה להיות רפוי** – מותר אפילו להחזירה.

אך אם הינה רפויה ואינה רפויה – אסור לטלטלה. (ב"י ומשנ"ב כ"ב)

סימן רפ

סעיף א'

תשמיש חמטח בשבת

מתענוגי שבת הוא, לפיכך עונת תלמידי חכמים הבריאם מליל שבת לליל שבת. (שו"ע)

□ ויהיה זהיר לקיים עונתו. (שו"ע)

« וצריך להיזהר שקודם שיגיע הלילה חייב להראות חיבה יתירה ואהבה עם אשתו. (משנ"ב א')

□ מצוה לאכול שום בער"ש או בליל שבת, וה"ה שאר דברים המרבים זרע. (שו"ע)

« ודווקא שומים צלויים מרבים זרע. אך שומים חיים ממעטים הזרע. (משנ"ב א')

« כל דברים מלוחים ממעטים וכן קטניות. (משנ"ב א')

« ועדשים מבושלים כשאין מלוחים מרבים. (משנ"ב א')

□ אך חלושי כח – אינם חייבין רק לפי כחן. (משנ"ב ב')

סעיף ב'

בעילת בתולח בשבת

מחלוקת

שו"ע: מותר לבעול לכתחילה בתולה בשבת, ואין בו משום חובל ולא משום צער. (שו"ע)

הטעם: דדם מיפקד פקיד דהיינו שדם בתולים אינו מובלע בכותלי בית הרחם, אלא כנוס הוא

שם כמופקד ומוצנע בתוך הכלי וזה פתחו שיצא הדם מתוכו. (משנ"ב ד')

« כתב הט"ז: דחלילה לעשות איסור בזה ובבירור שמעתי שהחסידים גאוני העולם נהגו בעצמם

היתר בזה ע"כ אין חשש חומרא בזה כלל והמחמיר אינו אלא מן המתמיהין. (משנ"ב ד')

« ומ"מ, לכתחילה ראוי ליחדן אחר החופה יחוד גמור קודם השבת, די"א דחופה שלנו לא מקרי

חופה וא"כ כשיתיחדו אח"כ בשבת יהיה אח"כ כקונה קנין בשבת. (משנ"ב ד')

« ולקנח אחר כך במפה את דם הבתולים – בבגד אדום בודאי יש לזהר. (ביאור"ה מותר)

ב"ח: במקום שנתפשט המנהג להחמיר בזה אין להקל להם. (משנ"ב ד')

סימן רפא

הנהגות שונות בתפילה

□ **שחייה בולך אנחנו מודים** – אין לשחות בולך לבדך אנחנו מודים, שאין לשחות אלא במקומות שאמרו חכמים. (שו"ע)

□ **איחור תפילת שחרית בשבת** – מחלוקת

רמ"א: נוהגים שבשבת מאחרין יותר לבוא לבהכ"נ מבחול.

הטעם: משום דבתמיד של ימות החול נאמר: "בבקר", ואצל שבת נאמר "וביום" השבת - דמשמע איחור. (רמ"א)

« ומ"מ צריכין ליזהר שלא לעבור זמן קרי"ש. (משנ"ב א')

רש"י: גם בשבת מצוה למהר לקרוא קרי"ש כותיקין. (משנ"ב א')

□ **אם לא אמר משהו מנוסח התפילה:**

• **בכל דבר אם לא אמרו** – אין מחזירין אותו. (רמ"א)

• **אך אם לא אמר לאל אשר שבת וכו'** – מחזירין אותו, שלאחר התפילה עמידה יאמר כך בלי ברכה. (רמ"א ומשנ"ב ג')

« ואם נזכר קודם שאמר בא"י יוצר המאורות שלא אמר לאל אשר שבת – אפשר דיש לחזור ולהתחיל מלאל אשר שבת. (משנ"ב ג')

« לא ידלג לכתחילה הנוסח דלאל אשר שבת או הכל יודוך כדי להתפלל בצבור – שהרי כל זה נזכר בזוהר, ש"מ שנוסח ברכה כך היא. (משנ"ב ג')

□ **להאריך בפיוטים בשבת**

ויש להאריך ולהנעים בזמירות ואין למחות במאריך בהם, אע"פ שהמוחה מכוון משום ביטול תורה. ומ"מ בשבת ויו"ט – לא יאריך יותר מדאי, כדי שיאכלו קודם שעה ששית. (רמ"א)

□ **נשמת כל חי**

□ **אם נזכר כשהתחיל ישתבח שלא אמר נשמת** – עד שלא אמר ה' אל מלך וכו', יחזור לנשמת ויאמר כסדר. (ביאו"ה ד"ה ובכל)

□ **ואם אחר לבוא לבית הכנסת וצריך לדלג התפילה** – מחלוקת

חיי אדם: יותר טוב שידלג מפסוקי דזמרה ולא ידלג נשמת.

שערי תשובה: להיפך, טוב שידלג נשמת, מאשר לדלג פסוקי דזמרה. (ביאו"ה ד"ה ובכל)

סימן רפב

סעיף א'

סדר קריאת התורה וזחפטרה בשבת

□ מוציאין ס"ת וקורין בו שבעה. (שו"ע)

הטעם: היא מצוה מדברי סופרים והיא תקנה קדומה ממשה רבינו. (משנ"ב ב')

« **דרך ההוצאה** – הנותן ס"ת והמקבלו צריך שיהא בימין. (משנ"ב א')

ואפילו אם הוא **איטר יד** – אין לשנות בזה. (משנ"ב א')

הטעם: שהרי הטעם שמקבלו בימין דווקא, משום שהתורה נתנה בימין, שנאמר

מימינו אש דת למו, וא"כ אין לחלק בין איטר לבין מי שאינו איטר. (שעה"צ ב')

□ **ואם רצה להוסיף:**

☞ **בשבת** – מחלוקת

שו"ע: ואם רצה להוסיף מוסיף. (שו"ע)

« **וצידד המשנ"ב** – דנכון שלא להוסיף הרבה **מפני טורח הצבור**. (משנ"ב ה')

אך במקום שיש לחוש לתרעומות איזה אנשים כשלא יקראו להם לתורה – אין צריך לדקדק

לזה. (משנ"ב ה')

« **בסדר שני** – אין לחוש במה שיוסיף על השבעה בסדר שני, כיון שאין שום חיוב מן הדין להוסיף.

(משנ"ב ה') [דלא כלבוש שחולק. (שעה"צ ז')]

י"א במשנ"ב: שהיום שכל אחד מהקוראים מברך לפניו ולאחריה וכנ"ל – אין כדאי להוסיף להרבות

בברכות. (משנ"ב ד')

« **אך במקום הצורך** כגון חתונה או ברית מילה וכל כה"ג – אין לחוש לזה. (משנ"ב ד')

☞ **ביו"ט** – מחלוקת

רמב"ם: מותר להוסיף על מנין הקוראים.

ר"ן: ביו"ט אין להוסיף. (רמ"א)

הכריע הרמ"א – נהגו במדינות אלו שאין מוסיפין, מלבד בשמחת תורה שמוסיפין הרבה.

אך המשנ"ב – צידד דלדינא הלכה כרמב"ם דמותר להוסיף על מנין הקוראים. (משנ"ב ח')

לכו"ע – **כשחל יו"ט בשבת** – מותר להוסיף על שבעה. (משנ"ב ו')

□ **אך כשחל יוה"כ בשבת** – טוב לכתחילה שלא להוסיף על שבעה, משום שראשי הפרשיות מכוונים

שמסיימים במילי דכפרה. (משנ"ב ו')

□ גם בכל יו"ט – אין המפטירין ממנין הקוראים. (רמ"א)

סעיף ב'

לקרות עולים הרבה אע"פ שקרא זה מה שקרא זה – מחלוקת

שו"ע: מותר לקרות לתורה, וחוזר ומברך כל אחד מהעולים, ואין בכך כלום.

« **ומ"מ,** אינו עולה מן המנין, אם לא שהוסיף לכל הפחות שני פסוקים על מה שקרא הראשון, דאז

דיעבד עולה למנין. (משנ"ב ט')

רמ"א: אוסר.

□ **לכו"ע** – **בשמחת תורה** – אף לרמ"א – נהגו להרבות בקוראים. (רמ"א)

□ **בחתונה** – מחלוקת

משאת בנימין: ה"ה בחתונה לכו"ע מותר כשמחת תורה.

משנ"ב ופמ"ג: מנהגנו שלא לקרוא לזה מה שקרא כבר אחד אף בחתונה, לבד בשמחת תורה נוהגין

כרמ"א. (משנ"ב י')

« **וה"ה כשיש חיובים** – ג"כ אין להקל בזה. (שעה"צ י"ד)

סעיף ג'

מי עולה למנין שבעה עולים

הכל עולים למנין שבעה – אפילו אשה וקטן שיודע למי מברכין. (שו"ע)
 אך באישה – אמרו חכמים: שאשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור. (שו"ע)
 « אע"פ שהנשים אין חייבות בת"ת – מ"מ חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים. ואין נוהגות לזהר בזה. (משנ"ב י"ב)

קטן היודע למי מברכין – מותר. (שו"ע)
 אך צידד המשנ"ב – דנוהגין כהיום שאין קורין קטן כלל לשום עליה אפילו אם כבר נשלם מנין הקרואים, אלא רק למפטיר. (משנ"ב י"ב)

« אם אין שם כהן אלא קטן – מחלוקת
 רי"ט ורדב"ז: קורין אותו.
 מג"א: שאין אנו מחוייבין לקרותו. (משנ"ב י"ב)
 « ומ"מ, אין יכול להיות מקרא את העולים לקרות בקול רם בס"ת עד שיביא ב' שערות.
 ומ"מ כשאין שם קורא אחר ותתבטל הקריאה לגמרי – יש להקל באופן זה, אפילו אם לא הביא עדיין שתי שערות. (משנ"ב י"ג)

□ ואלו דווקא מצטרפים למנין הקרואים – אבל לא שיהיו כולם נשים או קטנים. (רמ"א)

« ואם רובם נשים או קטנים – מחלוקת
 ר"ן ומשנ"ב: אין מצטרפים אף ברובם.
 פמ"ג: נסתפק בזה. (משנ"ב י"ד ושעה"צ י"ח)
 « אבל לא למנין שלשה.
 וה"ה, למנין ד', ה', ו' שיש בר"ח ויו"ט ויוה"כ – ג"כ אין עולה. (משנ"ב י"א)

עבד כנעני – כדין אשה.
 « אבל אם אמו מישראל – מותר לעלות. (רמ"א)
 ממזר – מותר לעלות לס"ת. (רמ"א)

□ ואין איסור לקרות עם הארץ נכבד, עשיר וגדול הדור לפני ת"ח. (רמ"א)
 הטעם: כי אין זה בזיון לת"ח רק כבוד לתורה שמתכבדת באנשים גדולים. (רמ"א)

□ ואסור לקרות בראש מגולה. (רמ"א)
 □ וכן קטן שהוא פוחח [שבגדי קרועים וזרועותיו וכתפיו מגולין] – אסור לקרותו לתורה. (משנ"ב ט"ז)

סעיף ד'

דיני החפירה

נוהגים לקרות שבעה ולגמור עמהם הפרשה ואומר קדיש, וחוזר וקורא עם המפטיר מה שקרא השביעי. (שו"ע)
 « שישי ושביעי יותר חשובים, ומ"מ ח"ו להתקוטט בעבור זה. (משנ"ב י"ח)
 « נהגו שלא להשלים בהמפטיר את הפרשה ואח"כ לומר קדיש – אלא יאמר קדיש קודם קריאת המפטיר. (משנ"ב כ')

□ הפטרה ממנין הקרואים:

- ביו"ט – אין מפטיר ממנין הקרואים.
- אבל בחול – שאסור להוסיף על מנין הקרואים, השלישי הוא מפטיר. (רמ"א)
- וביום שמוציאין ב' ספרים או ג', המפטיר קורא באחרונה. (רמ"א)
- ואומרים קדיש קודם שעולה המפטיר.
- « ואין חילוק בזה בין הוסיפו על מנין הקרואים או לא ובין מוציאין ס"ת א' או ג'. (רמ"א)

□ קטן בהפטרה וד' פרשיות – מחלוקת

ר"ן ומרדכי: יכול לקרות בפרשת המוספין או בד' פרשיות שמוסיפין באדר. (משנ"ב כ"ג)
 « ועל אף שבפרשת זכור אינו יכול להוציאם, מ"מ הרי עכשיו הש"ץ קורא ומשמיע לצבור ומוציאם ידי חובתן. (משנ"ב כ"ג)
 אבל אם אין הש"ץ קורא – אין הקטן בעצמו יכול לקרות. (שעה"צ כ"ז)
א"ר ודרך החיים: מחמירין בדבר שלא לקרותו לקטן לפרשת זכור, וכן לפרשת פרה שי"א שגם היא מדאורייתא. (משנ"ב כ"ג)
בתשובת פרח שושן: העלה לעיקר דהקטן לא יקרא בד' פרשיות. (משנ"ב כ"ג)
□ כל ההיתר שקטן יקרא במפטיר – דווקא בקטן שהגיע לחינוך שיודע לחתוך האותיות בטוב. וכן אם אינו יודע לקרות מילה במילה עם הש"ץ מתוך הכתב. (משנ"ב כ"ג וביאור"ה ד"ה או)

סעיף ה'

אם לא נמצא מי שיודע להפטיר אלא אחד מאותם שעלו לקרות בתורה

אם כבר אמר ש"צ קדיש אחר קריאת הפרשה – זה שרוצה להפטיר צריך לחזור ולקרות ויברך על קריאתו תחלה וסוף. (שו"ע)
 « ומ"מ, נכון יותר בענינו שהפסיק בקדיש – שיקרא המפטיר אחד מן הקודמים ולא השביעי. (משנ"ב כ"ח)
 « ה"ה, בשבת של חזון אפילו נמצא מי שיודע להפטיר בנביא רק שלא ידע לקונן כנהוג. (משנ"ב כ"ז)
אך אם לא אמר קדיש – יפטיר מי שעלה לשביעי אם יודע. (רמ"א)
 « ואם השביעי אינו יודע ויצטרך לעלות למפטיר אחד מהקודמים – אז בכל גווי צריך לחזור ולקרות ולברך בתורה לשם מפטיר. (משנ"ב ל')
 □ ואם יש אחרים שיודעים להפטיר – לא יפטיר מי שעלה כבר. (רמ"א)

□ אם קראו לאדם לתורה בבית הכנסת אחרת, ונזדמן לו אותה הפרשה שקרא היום – צריך לחזור ולברך. (משנ"ב ל"ב)

סעיף ו'

אם טעה ש"צ וסיים הפרשה עם חששי ואמר קדיש

אין צריך לקרות עוד אחר, אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא עם השישי, דק"ל מפטיר עולה למנין שבעה. (שו"ע)
 « ואין צריך לחזור ולומר קדיש. (משנ"ב ל"ד)

סעיף ז'

קרא הפרשה בתפלת שחרית בשבת ודילג פסוק אחד או תיבה אחת

חוזר וקורא הוא ושנים עמו.
 « ואפילו הפטיר והתפלל מוסף – חוזר וקורא. (שו"ע)

סימן רפג

קריאת פרשת חמוספים בשבת

פסק השו"ע – אין מוציאין בשבת ספר שני לקרות פרשת המוספים.
הטעם:

- א. מפני שאין בה אלא שני פסוקים. (שו"ע)
- ב. לפי שצריך להפטיר בנביא בכל שבת מענינו של יום, ואי קרינן בשל שבת א"כ יהא צריך להפטיר בדסליק מיניה, והיינו מעניני שבת, וא"כ יהיו כל ההפטרות מענין אחד. (משנ"ב א')

סימן רפד

סעיף א'

דיני ההפטרות

□ **מפטירין בנביא מעניינה של פרשה.** (שו"ע)

הטעם: מפני שפעם אחת גזרו גזירה על ישראל שלא יעסקו בתורה וקראו בנביאים שבעה וברכו עליהם כנגד השבעה שהיו צריכים לעלות ולקרות בתורה. לכך אע"פ שהגזירה בטלה מנהגא לא בטל. (משנ"ב ב')

□ **ואין פוחתין מכ"א פסוקים.** (שו"ע)

« אא"כ סליק ענינא בבציר מהכי, כגון: "ועולותיכם ספו על זבחיכם". (שו"ע)
« ודווקא בשבת צריכים כ"א פסוקים – ג' פסוקים לכל אחד מן הקרואים. (רמ"א)
אבל ביו"ט שקורין ה' – מספיק ט"ו פסוקים. (רמ"א)

□ **ולא נתקנה ההפטרות רק בצבור,** אחר שקראו בתורה.

אבל ביחיד – אסור לקרות עם הברכות שלפניה ולאחריה. אבל בלא ברכה – מותר. (רמ"א)
« **ואם התחילו ההפטרות בעשרה ויצאו מקצתן** – מותר לגומרה עם ברכותיה.
אבל אם יצאו מקצתן קודם שהתחילו ההפטרות – אין מפטירין. (ביאור"ה ד"ה רק)

□ **האם צריך לכתוב כדין ספר בגלילה על קלף** – מחלוקת

הלבוש: תמה על שלא ראה נוהגין לכתוב ההפטרות כדין ספר.

הט"ז ומג"א: יישבו המנהג. וס"ל דאף שהוא ע"י דפוס וגם על הנייר, ושלא בגלילה – מותר לענין זה. (משנ"ב א')

« **ומ"מ, צריך לקרות ההפטרות מתוך נביא שלם הנדפס,** ולא מתוך הפטרה לבד הנדפסת בחומש. (משנ"ב א')

« **אך בתנ"ך הידועים הנדפסים ע"י המינים** – מוטב יותר שיקרא ההפטרות בחומש ולא בס. (שעה"צ א')

« **ומ"מ, אם אין להם רק הפטרה הנדפסת בחומש** – יש לסמוך להקל שלא לבטל קריאת הפטרה. (משנ"ב א')

הכריע המשנ"ב – דלכתחילה בודאי ראוי ונכון שיהיה לכל צבור נביאים שנכתבין בקלף כדין. (משנ"ב ב')

ובודאי צבור שהיכולת בידם – יש להם לכתוב נביאים כדין. (שעה"צ ד')

□ **ואם קראו בס"ת ונמצאת אחר הקריאה שהיא פסולה** – אפ"ה מפטירין אחריה ומברכין הברכות שלפניה ולאחריה. (משנ"ב ג')

« **ואם מתחילה ידעו שהיא פסולה ולא היה להם אחרת וקראו בה בלא ברכה** – מחלוקת

פמ"ג: צריך אח"כ להפטיר ולברך על ההפטרות.

רע"א: באופן זה הוי כלא קרא כלל, ואין להפטיר אח"כ בברכה. (ביאור"ה ד"ה אסור)

□ **אם אין עירוב שיכולין להביא הנביא או החומש בבהכ"נ להפטיר** – הולכין עשרה ומפטירין בבית שמונח שם. (משנ"ב ג')

סעיף ב'

אם חל ר"ח בשבת

מחלוקת

תוספות: אין המפטיר מזכיר של ר"ח כלל.

רא"ש ור' יונה: אע"פ שאינו מזכיר בחתימה של ר"ח – מזכירין אותו בתוך הברכה שאומר את יום המנוח הזה ואת יום ר"ח הזה. (שו"ע)

הכריע השו"ע – דהמנהג כסברא הראשונה, דאינו מזכיר של ר"ח כלל.

סעיף ג'

כוונה לברכות

צריך לכוון לברכות הקוראים בתורה ולברכות המפטיר ויענה אחריהם אמן, ויעלו לו להשלים מנין מאה ברכות שחיסר מנינם בשבת. (שו"ע)

□ וכן אין לענות אמן אחר הנאמרים באמת, שנאמר בברכה שלפני ההפטרה. (משנ"ב ו')

הטעם: דזהו ג"כ ברכה אחת עם מה שאמר אח"כ בא"י הבוחר בתורה, דזו היא חתימתה. (משנ"ב ו')

סעיף ד'

קטן – יכול להפטיר. (שו"ע)

□ מי שאינו יודע לומר ההפטרה

• בדיעבד - אם קראו למפטיר מי שאינו יודע לומר ההפטרה – יכול אחר לאומרה. (רמ"א)

• אבל לכתחילה – אסור לעשות כן. (רמ"א)

« אך אם יכול עכ"פ לומר מלה במלה כשמקריין אותו – טוב יותר שהוא בעצמו שקרא בתורה לשם מפטיר יאמר אח"כ ההפטרה וברכותיה ג"כ. (משנ"ב ז')

צייד המשנ"ב – דבזמנינו שהמנהג בכמה מקומות לכתוב נביאים על קלף ובגלילה כס"ת, וא"כ הקורא נביא הוא מוציא כל הצבור כקריאת ס"ת – לכן אפילו לכתחילה מותר לקרות למפטיר אפילו מי שאינו יודע לקרות נביא בעצמו. (משנ"ב ח')

סעיף ה'

אם נשתתק המפטיר באמצע ההפטרה

הבא לסיימה לא יתחיל ממקום שפסק הראשון – אלא צריך לחזור להתחיל ממקום שהתחיל הראשון, כמו בס"ת. (שו"ע)

« לענין ברכה לפניו – יש בזה מחלוקת ולחלכה – ספק ברכות להקל. (משנ"ב ט')

□ ושנים לא יאמרו ההפטרה בפעם אחת, דתרי קלי לא משתמע. (רמ"א)

□ גם לא יהיה נקרא ההפטרה ע"י שנים. (משנ"ב י"א)

דרך הקריאה

• כשהקורא קורא מתוך החומש – לכתחילה יקרא בלחש מתוך הספר עם הקורא.

• אבל כשקורא מתוך הנביא – יקרא הוא לבד וכולם יהיו שומעין.

« דאם יקראו הכל בקול רם עם הקורא – תהיה ברכת הקורא ברכה לבטלה. (משנ"ב י"א)

□ יש לנהוג שמיד שישמע שהמפטיר סיים ההפטרה ומתחיל הברכות - אע"פ שהוא עדיין לא סיים – ישתוק עד שיסיים המפטיר הברכות, ואח"כ יסיים הוא אמירת ההפטרה.

וגם המפטיר יהיה זהיר שלא להתחיל הברכות עד שיפסוק קול ההמון לגמרי. (ביאור ד"ה דתרי)

סעיף ו'

הפטרה רק לאחר גלילת הספר

אין המפטיר מפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הס"ת. (שו"ע)

סעיף ז'

בשבת שחפרשיות מחוברות – מפטירין בהפטרות פרשה שנייה. (שו"ע)

מנהגים שונים אחרי הקריאה:

□ נהגו להזכיר אחר קריאת התורה נשמת המתים ולברך העוסקים בצרכי צבור, כל מקום לפי מנהגו. (רמ"א)

« דגם המתים צריכים כפרה, וקבעו בשבת שהכל נמצאים בבית הכנסת. (ביאו"ה ד"ה ונהגו)

□ ונהגין לומר: יקום פורקן, ואין בזה משום איסור תחינה בשבת. (רמ"א)

□ ונהגין לומר: אב הרחמים. (רמ"א)

« ובכל יום שאין אומרים בו צדקתך צדק – אין אומרים אותו. (רמ"א)

« וכן כשיש חתונה או מילה. (רמ"א)

« יש מקומות שאין אומרים אותו כשמברכין החדש [מלבד בימי הספירה]. (רמ"א)

□ מה לא אומרים – מחלוקת

מג"א: אין מזכירין בו נשמות רק למי שנפטר באותו שבוע.

פמ"ג: אין מזכירין אז נשמות כלל. (משנ"ב י"ז)

« בימי הספירה מזכירים אפילו בר"ח, משום שהיו הגזרות באותו זמן.

ואפילו חל מילה אומרים. (רמ"א ומשנ"ב י"ח)

אבל כשחל ר"ח אייר בשבת – אין אומרים אותו. (משנ"ב י"ח)

« והולכים בכל זה אחר המנהג. (רמ"א)

סימן רפה

סעיף א'

חיוב קריאת שנים מקרא ואחד תרגום

אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור - חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום. אפילו עטרות ודיבן. (שו"ע)

« בצורת קריאת עטרות ודיבן – מחלוקת

שו"ע ורש"י: אע"פ שאין בו תרגום. וה"ה ראובן ושמעון וכיו"ב – צריך לקרותו ג' פעמים.

טור: בעטרות ודיבן שיש בו תרגום ירושלמי צריך לקרות שם התרגום. (משנ"ב ג')

□ שכרו: וכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. (משנ"ב א')

□ האם יכול לצאת פעם אחת בקריאת החזן – מחלוקת

לחם חמודות: בדיעבד יוצא פעם אחת במה ששמע מהש"ץ.

עולת שבת ופרישה: מחמירין אפי' דיעבד. (משנ"ב ב')

□ ובעניין דרך הקריאה – מחלוקת

מג"א ושע"ת: יקרא כל פסוק ב' פעמים ותרגום עליו.

גר"א: יקרא כל פרשה ב' פעמים ואח"כ התרגום, היינו שיקרא כל פרשה פתוחה או סתומה ב' פעמים ואח"כ התרגום.

הכריע המשנ"ב – דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. (משנ"ב ב')

□ מי שהוא בקי בטעם ובנקודות בע"פ – טוב להדר לקרות בס"ת עצמו. (משנ"ב ב')

סעיף ב'

פירוש רש"י במקום חתרגום

מחלוקת אם יש מחלוקת

לב"י – מחלוקת ראשונים

סמ"ג: פרוש מועיל יותר מתרגום.

ר"י רב עמרם ורב נטרונאי: התרגום זכה מפני שניתן בסיני.

לביאו"ה – אין מחלוקת, ואין שום פוסק מפורש שיסבור שהתרגום חשוב יותר מפרוש רש"י. (ביאו"ה)

פסק השו"ע – אם למד הפרשה בפירוש רש"י חשוב כמו תרגום, וירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י.

הטעם:

א. כי התרגום יש לו מעלה שניתן בסיני.

ב. וגם הוא מפרש כל מלה ומלה. (משנ"ב ו')

« אותן פסוקים שאין עליהם פרוש רש"י – יקרא אותן ג' פעמים. (משנ"ב ה')

□ קרא בלשון לעז ללועזות

אם קראה בשאר לעז שהוא מפרש רק את המלות לחוד – לא יצא ידי חובתו במקום תרגום. (משנ"ב ד')

□ מי שאינו בר הכי שיבין את פירוש רש"י, ראוי לקרות בפירוש התורה אחר [וכגון שיש בלשון אשכנז

ספר צאינה וראינה, וכיוצא בו]. (משנ"ב ה')

□ מדיני השמו"ת

• מי שאין בידו תרגום רק יש לו החומש לבד – יקרא שני פעמים מקרא ואח"כ כשיזדמן לו תרגום יאמר.

(משנ"ב ו')

- לא יקרא התרגום תחלה ואחר כך מקרא, אלא יקרא לכתחילה שנים מקרא מקודם ואחר כך תרגום. (משנ"ב ו')
- « ובדיעבד יוצא אף בקורא תרגום באמצע. (שעה"צ י')
- לא יקרא פסוק המאוחר קודם המוקדם אלא יקרא כסדר. (משנ"ב ו')
- אם אפשר לו שלא יפסיק בשמו"ת בין פרשה לפרשה על שום דבר – הוא טוב ויפה מאד. (משנ"ב ו')
- « ובאמצע העניין – מן הדין אסור להפסיק. (שעה"צ י"א)

סעיף ג'

ממתי מתחיל חיוב השמו"ת

- מיום ראשון ואילך חשוב עם הצבור. (שו"ע)
- « ולא דווקא יום ראשון, אלא מזמן מנחה של שבת, שהוא זמן שמתחילים לקרות פרשת שבוע הבא. (משנ"ב ז')
- « מן המובחר הוא לקרותה בערב שבת. (משנ"ב ח')
- « אם הוא קורא מתחילת השבוע והלאה – הוא ג"כ בכלל מצוה מן המובחר ומסיים בער"ש. (משנ"ב ח')

סעיף ד'

זמן השלמתה

- ☞ **מצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת.** (שו"ע)
- « ומ"מ פשוט שאין לעכב מחמת זה האכילה עד אחר חצות. או כשיש לו אורחים בביתו שתאבדים לאכול.
- ולכתחילה, מהנכון אם לא קרא שנים מקרא ואחד תרגום בער"ש להשכים בשבת בבוקר ולקרוא השמו"ת קודם הליכתו לבחכ"נ. (משנ"ב ט' ושעה"צ י"ד)
- « **להשלים בשבת – מחלוקת**
- ספר הכוונות:** לכתחילה ישלים בער"ש, ורק כשהיה אנוס ישלים בשבת.
- ב"י ומגיד מישורים:** לכתחילה יתחיל בער"ש וישלים רק בשבת. (ביאורי"ה ד"ה קודם)
- ☞ **ואם לא השלים קודם אכילה – מחלוקת ראשונים**
- כלבו בשם הר"פ:** ישלים רק עד אחר אכילה עד המנחה.
- הגהות בשם הר"מ:** עד רביעי בשבת.
- ר' שמחה:** עד שמיני עצרת. (שו"ע)
- השו"ע הביא את דעת הכלבו בשם הר"פ בסתמא, ואת דעת הר"מ ור' שמחה כ"א.
- « **האם הקורא עד יום שמיני עצרת חשיב כמשלים פרשיותיו עם הצבור – מחלוקת**
- פמ"ג ומשנ"ב:** נקרא עד היום ההוא משלים פרשיותיו עם הצבור.
- תוספת שבת:** חולק. (משנ"ב י"ב ושעה"צ ט"ו)

סעיף ה'**קריאת חשמו"ת בשעת קריאת התורה**

מחלוקת

שו"ע: יכול לקרות הפרשה שמו"ת בשעת קריאת התורה.« **האם הוא גם מצוה מן המובחר** – מחלוקת**א"ר**: מצוה מן המובחר.**ביאו"ה**: אינו מצוה מן המובחר. (ביאו"ה ד"ה יכול)« **אין להקל בזה אם אין עשרה שמקשיבים לקריאת הספר תורה.** (ביאו"ה שם)**השל"ה**: מחמיר בזה, דהכל צריכין לשמוע הקריאה מפי השי"ץ, ורק בין גברא לגברא מותר.« **לכו"ע** - בין גברא לגברא – מותר. (משנ"ב י"ד)

צייד המשנ"ב – דהקורא בלחש מלה במלה עם השי"ץ – אין להחמיר בזה, ולכתחילה נכון לעשות כן. (משנ"ב י"ד)

סעיף ו'**מלמדי תיגוקות**

• בימיהם שהיו לומדים פירוש המקרא עם התיגוקות – אין צריך לחזור ולקרות הפרשה בשבת. (שו"ע

ומשנ"ב ט"ז)

• אבל אם לומד פירוש המלות לחוד – לא יצא ידי תרגום. (שו"ע ומשנ"ב ט"ז)

□ ניגון הטעמים אינו מעכב לגבי שמו"ת. (משנ"ב)

סעיף ז'**שמו"ת ביז"ט**

פסק השו"ע – אין צריך לקרות פרשת יו"ט.

□ **קריאת ההפטרות בשמו"ת**

אין צריך לקרות ההפטרות. (רמ"א)

וצידד הרמ"א - **דמ"מ נהגו לקרות ההפטרות.** (רמ"א)

הטעם: שמא יקראוהו למחר למפטיר, ויהא בקי ורגיל בה. (משנ"ב י"ט)

« **קריאת תרגום ההפטרות** – מחלוקת**מג"א**: יקרא ההפטרות פעם אחת תרגום.**שעה"צ**: במקומנו אין המנהג בזה. (שעה"צ כ')

« ובשבת של חתונה – יקרא ההפטרות של שבת ולא שוש אשיש. (רמ"א)

סימן רפו

סעיף א'

דיני תפילת מוסף

- **זמן תפלת מוסף** – מיד אחר תפלת השחר, ואין לאחרה יותר מעד סוף ז' שעות. (שו"ע)
- « ואם התפלל אותה אחר שבע שעות נקרא פושע.
ואעפ"כ יצא ידי חובתו, מפני שזמנה כל היום. (שו"ע)
- « ואם שכח ולא התפלל עד שעבר כל זמנה – אין לה תשלומין. (שו"ע)
- אם התפלל אותה קודם תפלת שחרית – יצא. (רמ"א)
- **אם התפלל בהשכמה כותיקין** – האם יאחר תפילת המוספין – מחלוקת
לבושי שרד: יותר טוב לכתחילה לאחר.
הטעם: שהרי קרבן מוסף דשבת הקרבתו היה בשש.
ביאו"ה: לא יאחרו, ואפילו אם ירצו כולם להתקבץ פעם שנית למוסף – גם כן אין כדאי, דאיחור התפלה
כל כך מבטל מצות עונג שבת. (ביאו"ה ד"ה מיד)

נשיאת כפיים במוסף – מחלוקת

- שו"ע**: יש בה נשיאת כפיים.
משנ"ב: בכל מדינותינו אין נוהגין לישא כפים בשבת כלל. (שו"ע ומשנ"ב ג')

סעיף ב'

כל יחיד חייב להתפלל תפלת המוספין

בין אם יש צבור בעיר או לא. (שו"ע)

- בציבור – חוזר הש"צ התפלה כמו בשאר תפלות. (רמ"א)

סעיף ג'

טעימת קודם תפלת המוספין

- מותר לטעום קודם תפלת המוספין, דהיינו אכילת פירות או אפילו פת מועט אפילו טעימה שיש בה כדי
לסעוד הלב. (שו"ע)
- « וחייב לקדש.
ואז די כשישתה כוס יין אחר הקידוש דגם זהו מקרי סעודה. (משנ"ב ז')
- ואם אין לו מחמשת מינים לאכול אחר הקדוש – יראה על כל פנים לשתות כל הכוס של יין,
ואפילו הוא כהן. (ביאו"ה ד"ה אכילת)
- **אבל לעשות סעודה** – מחלוקת
שו"ע וט"ז: אסור. (שו"ע)
- ב"ח**: מדינא קודם מוסף מותר לקדש ולסעוד. (שעה"צ ט')
- « **אם חלש לבו** יכול גם פת לאכול עד שתתיישב דעתו אף שהוא יותר מכביצה. (משנ"ב ט')
- « ואם חלש לבו ואין לו יין ולא שאר דבר לקדש עליו – רשאי לאכול פירות וה"ה מיני
תרגימא מה' מינים קודם מוסף אף בלי קידוש. אבל בלא"ה אין להקל. (משנ"ב ט')

סעיף ד'

חיו לפניו שתי תפלות, אחת של מנחה ואחת של מוספין

כגון שאיחר מלהתפלל תפלת מוסף עד ו' שעות ומחצה, שהוא זמן תפלת מנחה – מחלוקת
רשב"א: צריך להתפלל של מנחה תחלה, ואח"כ של מוסף. (שו"ע ורמ"א)

« ומ"מ, אם הקדים של מוסף – יצא. (רמ"א)

ר"י ור' יונה: מה שצריך עתה להתפלל שתיהן, היינו דווקא כגון שרוצה לאכול ואסור לו לאכול עד
שיתפלל מנחה. אבל אם אין צריך עתה להתפלל מנחה – יכול להקדים של מוסף.

« ומ"מ, אם הגיע מנחה קטנה יתפלל מנחה תחלה. (רמ"א)

רמב"ם: הורה שאין עושים כן בצבור להקדים תפלת מנחה לתפלת מוסף, כדי שלא יטעו. (שו"ע)
השו"ע הביא את ג' הדעות, ודעת הרשב"א בסתמא.

□ **ואם אחר עד סמוך לשבע** – מסתפק הפמ"ג דאולי מוסף קודם לכו"ע, דלא יעבור על מצוותו הראויה
ויהיה פושע. (ביאו"ה ד"ה עד)

□ **ואם הוא סמוך לערב ואין לו שהות להתפלל שתיהן** – מחלוקת
רע"א: יתפלל מוסף, דמנחה יש לה תשלומין בערבית משא"כ במוסף.
דגול מרבבה: חולק עליו מהירושלמי שמפורש להיפוך. (משני"ב י"ג)

סעיף ה'

ברכו בשבת וז"ט

בשבת וז"ט – אין אומרים ברכו אחר קדיש בתרא. (שו"ע)

סימן רפז

ביקור חולים וניחום אבלים בשבת

יכולים לנחם אבלים בשבת, וכן יכולים לבקר את החולה. (שו"ע)

□ נוסח ברכת החולים:

לא יאמר לו כדרך שאומר לו בחול, אלא אומר לו: שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבא. (שו"ע)

« **האם מוסיף ורחמיו מרובים ושבתו בשלום** – מחלוקת

שו"ע: אומר.

רמ"א: אין צריך לומר ורחמיו מרובים וכו'. (שו"ע ורמ"א)

□ אמרינן בגמרא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת. (משנ"ב א')

וע"כ לא יפה עושין אותן שכל ימי השבוע אין הולכין רק בשבת. (משנ"ב א')

לא מיעטו אלא רק כשבחול אינו הולך על דעת לילך בשבת. (ביאו"ה ד"ה וכן)

« **אך אם בימות החול היה טרוד** – מותר. (ביאו"ה שם)

« **וה"ה אם הלך לבקרו פעם בחול** – מותר. (ביאו"ה שם)

« **כשיש תועלת בהליכתו לחולה** – מותר אף כשלא הלך לבקרו בחול. (ביאו"ה שם)

□ נוסח נחום אבלים – מחלוקת

ט"ז: יאמר לו שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא.

מג"א בשם הדרישה: מקל, דרשאי לומר המקום ינחמך. (משנ"ב ג')

□ לא יקרא השמש "צאו" נגד האבל, דאין להזכיר אבלות בפרהסיא. (משנ"ב ג')

סימן רפח

סעיף א'

אסור להתענות בשבת עד ז' שעות. (שו"ע)

הטעם: דנקרא בזה כאילו התענה בשבת. (משנ"ב א')

□ **אם לומד ומתפלל** – מחלוקת

רמ"א: אסור אפילו אם לומד ומתפלל.

א"ר: מצא סמך להקל בלומד ומתפלל להתאחר עד אחר חצות.

בבגדי ישע: מותר ללמוד ולהתפלל עד חצות. (רמ"א ומשנ"ב ב')

□ **גדר איסור תענית בשבת** – מחלוקת הפוסקים

י"א: דהוא מדברי קבלה מדכתיב "וקראת לשבת עונג".

י"א: דהוא מדאורייתא מדכתיב "אכלוהו היום וגו'". (ביאור"ה ד"ה אסור)

« לכ"ע - תענית עד שש שעות – אינו אלא מדרבנן. (ביאור"ה שם)

סעיף ב'

אדם שמזיק לו האכילתו, דאז עונג הוא שלא לאכול – לא יאכל. (שו"ע)

□ **מי שיש לו עונג אם יבכה,** כדי שילך הצער מלבו – מותר לבכות בשבת. (רמ"א)

« **אבל סתם לבכות כדי שיצא הצער מלבו** – מחלוקת

ט"ז: אסור. ואין מותר אלא דווקא אם מחמת רוב דביקותו בהקב"ה זולגים עיניו דמעות, וכן

הוא מצוי במתפללים בכוונה.

א"ר ותו"ש: התירו, כיון שע"י בכייתו ירוח לו. (משנ"ב ד')

סעיף ג'

אדם חמתענה בכל יום ואכילתו בשבת צער הוא לו מפני שינוי זסת

י"א שראו כמה חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת מטעם זה, וכן אמרו שכך היה עושה הר"י החסיד.

(שו"ע)

« **ודווקא כשצער הוא לו גם אם יאכל מעט.** דאל"כ אין לו למנוע מחמת זה. (ביאור"ה ד"ה צער)

סעיף ד'

דיני תענית חלום בשבת

מותר להתענות בו ת"ח כדי שיקרע גזר דינו. וצריך להתענות ביום ראשון, כדי שיתכפר לו מה שביטל עונג

שבת. (שו"ע)

מדיני התענית:

• אם חבירו ראה עליו חלום רע בשבת וסיפר לו – לא יתענה. אבל אם אירע כן בחול יתענה. (משנ"ב ו')

• מי שחלם לו חלום קשה על חבירו – יתענה הוא עצמו. (משנ"ב ו')

- גם יבלה כל היום בתורה ובתפלה ויתכפר לו. (משנ"ב ז')
- יוכל להתודות על עונותיו כשמתענה כמו בחול. (משנ"ב ז')
- עוברות ומניקות אין להורות להן להתענות אפילו בחול, אלא יתנו פדיון נפשם לצדקה. (משנ"ב ז')
- אם הרבה ביום וחלם לו בלילה מענין ההרהור – אין לו להתענות בשבת, דהרהור גרם זה ולא הראוהו מן השמים. (משנ"ב ז')
- אם חלם החלום בתענית ציבור – אינו צריך להתענות יום אחר, דעולה לו יום זה. (ביאורי ד"ה ביום)
- והמתענה תענית חלום בר"ח וחנוכה ופורים ויו"ט שני של גליות וחז"ל – צריך למיתב תענית לתעניתו. (משנ"ב ט')
- אם היה יו"ט שחל בשבת והתענה בו תענית חלום – די ביום אחד בלבד. (ביאורי ד"ה מה)

מדיני התענית ביום ראשון:

- **אם תשש כחו ואינו יכול להתענות ב' ימים רצופים** – לא יתענה ביום ראשון ויתענה אח"כ. (שו"ע)
- **אם היה ביום ראשון חנוכה או ר"ח או פורים או יו"ט אפילו יו"ט שני של גליות** – אין להתענות עד אח"כ. (רמ"א)
- « אבל אם יום ראשון הוא **יום שאיסור התענית בו אינו אלא מנהג**, כגון יומי דניסן או סיון או אסרו חג או בין יוה"כ לסוכות וכה"ג – יכול להתענות בהם תענית לתעניתו. (משנ"ב ט')
- « **אבל בר"ח ניסן** – מחלוקת
- מג"א**: יכול להתענות בו מפני שהוא תענית צדיקים.
- תוספת שבת**: חולק עליו. (משנ"ב י')
- « **לכו"ע** – מי שאינו רגיל להתענות תענית צדיקים, ואירע לו איזו צרה ח"ו – אל יתענה בו. (משנ"ב י')
- **ואם ביום ראשון הוא תענית חובה** כגון י"ז בתמוז וכדומה – מחלוקת
- מג"א ואליה רבה**: צריך להתענות יום אחר.
- ט"ז**: אף תענית חובה שהוא ביום ראשון עולה לו.
- הכריע המשנ"ב – דמי שקשה לו התענית – יכול לסמוך על המקילין דעולה לו. (משנ"ב ח')
- **מי שישן שינת צהרים וחלם לו חלום רע** – יתענה מחצי היום עד מוצ"ש ואז יבדיל, וביום הראשון יתענה כאילו התענה כל יום השבת. (רמ"א)
- « **ואפילו אם חלם לו אחר שכבר קיים סעודה שלישית אחר חצי היום** – מ"מ כיון שהתענה לשם תענית עבירה היא בידו, וצריך למיתב תענית על זה. (משנ"ב י"ד)
- « אם כשיצטרך להמתין שנים עשרה שעות יקיץ היום ויהיה יום ראשון, **וינכר להבדיל ביום ראשון** – אין לו להתענות בשבת, כדי שלא יעקור מצוות ההבדלה ממקומה. (ביאורי ד"ה יש)
- « **עד מתי יתענה במוצ"ש** – מחלוקת
- שו"ע**: עד חצי הלילה
- מלבושי יו"ט**: מקל שלא יתענה רק עד הלילה.
- הכריע המשנ"ב – דיש לסמוך על זה כשהיה יו"ט במוצאי שבת. (משנ"ב י"ג)
- « **ואם חלם לו בתחילת הלילה וננער** – מחלוקת
- השל"ה**: החמיר שלא לטעום גם בלילה.
- א"ר**: מתיר, כיון שהתענית אינו מתחיל רק כשיאיר היום. (משנ"ב י"ג)
- « **אם אירע לו חלום רע בצהרים ביום חול** – מחלוקת
- באר היטב**: אין שייך בו תענית כלל אפילו לאיזה שעות.
- ביאורי**: דחה דבריו. (ביאורי ד"ה יש)

סעיף ה'

ממתי חובת התענית

מחלוקת ראשונים

מהר"ם : שאין להתענות ת"ח בשבת אלא על חלום שראהו תלת זימני.

רב עמרם : שבזמן הזה אין להתענות ת"ח בשבת, שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע.

ב"י כתב שהעולם אומרים : שנמצא בספרים קדמונים שעל שלשה חלומות מתענים בשבת. (שו"ע)

« **ואלו הן :**

• הרואה ס"ת שנשרף [אבל נביאים וכתובים אין מתענה, וכן דווקא נשרף אך לא כשנפל מידו].

(שו"ע)

« **וה"ה תפילין** – צריך להתענות. (משנ"ב ט"ז)

• או יוה"כ בשעת נעילה. וי"א הרואה יוה"כ אפילו שלא בשעת נעילה. (שו"ע)

• או קורות ביתו או שיניו שנפלו. (שו"ע)

« **והא דרואה שיניו שנפלו דוקא שיניו**, [ואם היה לו כאב שיניים לא יתענה].

אבל הרואה לחייו שנשרו – חלום טוב הוא, דמותו היועצים עליו רעה. (שו"ע)

• וי"א הרואה שקורא בתורה. (שו"ע)

• וי"א הרואה שנושא אשה. (שו"ע)

והוסיף השו"ע – שהחלומות שאמרו בפרק הרואה שהם רעים, גם עליהם מתענין בשבת. (שו"ע)

□ **הנהגת העולם בג' חלומות** – מחלוקת

שו"ע : על ג' החלומות הנ"ל מתענין.

של"ה : אף באלו הג' היה רגיל על הרוב לפסוק שלא להתענות בשבת, אלא יתענה ב' ימים בחול

נגד יום השבת ויום ראשון שאחריו. (משנ"ב ט"ו)

« **לכו"ע** – אף באלו הג' לא אמר השו"ע להתענות אלא דווקא כשהתענית עונג לו.

אך אם הוא אדם דלא קפיד בחלום רע או שהתענית קשה עליו, ומצטער יותר בתעניתו

ממה שמצטער בפתח החלום – אסור להתענות בשבת. (משנ"ב ט"ו) [והב"ח והט"ז חולקים

בזה (שעה"צ י"ד)]

« **אם בוודאי נפשו עגומה עליו** – לשל"ה – מחלוקת

שלחן עצי שטים : גם השל"ה מודה שיתענה.

חיי אדם : חולק. (שעה"צ ט"ו)

□ **לכו"ע** – לא יתענה על חלומות שהם הפסד ממון, אלא רק על דברים שמחללין עליהם שבת. (משנ"ב כ')

סעיף ו'

נוסח עננו

המתענה בשבת אומר : "עננו" אחר סיום תפלתו [קודם יהיו לרצון] בלא חתימה, וכוללו באלקי נצור.

(שו"ע ומשנ"ב כ"ב)

« **ויאמר אחר תפלתו** : רבון העולמים גלוי וכו' כמו בחול. (רמ"א)

« **וכן מותר לומר בשבת אלקי עד שלא נוצרתי וכו' יהי רצון וכו'**, דאינו אסור שאלת צרכיו אלא

כשמבקש על חולי או פרנסה, אבל חרטת עונות טוב לומר בכל יום כיון שאינו בלשון וידוי.

(משנ"ב כ"ב)

סעיף ז'

ינהג בסעודה כפי העונג לו

אם הקדימה לאכול הוא עונג לו כגון שנתעכלה סעודת הלילה – יקדים. ואם האיחור עונג לו, כגון שעדיין לא נתעכל – יאחר. (שו"ע)

□ וכן מי שיש לו סעודות כל יום כמו בשבת, ישנה בשבת להקדים או לאחר. (רמ"א)
הטעם: כדי שיהיה מינכר שהוא לכבוד שבת. (משנ"ב כ"ג)

סעיף ח'

אין מתענין על שום צרח מחצרות כלל. (שו"ע)

□ כשיש מאורע וצריך אדם לרחמים מותר לבקש וליפול על פניו ביחיד. (משנ"ב כ"ו)

סעיף ט'

אין צועקים ולא מתריעין בו על שום צרח

חוץ מצרת המזונות שצועקים עליה בפה בשבת, ולא בשופר. (שו"ע)

□ וכן עיר שהקיפה אנסין או נהר וספינה המטורפת בים, ואפילו על יחיד הנרדף מפני אנסין או לסטים או רוח רעה – זועקין ומתחננין בתפלות בשבת. (שו"ע)
« אבל אין תוקעין.
אא"כ תוקעין לקבץ העם לעזור אחיהם ולהצילם. (שו"ע)

סעיף י'

ח"ח ללח חולץ שיש בו סכנת חיום – זועקים ומתחננין.

וכן נהגו לומר: מצלאים בשבת על חולים המסוכנים סכנת חיום. (שו"ע)

□ מותר לברך החולה המסוכן, בו ביום. (רמ"א)

« אבל מי שאינו מסוכן – לא. (משנ"ב כ"ח)

« ולברך המקשה לילד – בודאי מותר, דהא בכלל מסוכנת היא. (משנ"ב כ"ח)

« וכן היולדת בתוך שבוע ראשון – ג"כ נראה דלכו"ע אין להחמיר. (משנ"ב כ"ח)

□ נוסח הברכה: כשעושין מי שבירך לחולה שאין בו סכנה, אומר: שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא. (משנ"ב כ"ח)

סימן רפט

סעיף א'

דיני קידוש בוקר

יהיה שלחנו ערוך, ומטה מוצעת יפה, ומפה פרוסה כמו בסעודת הלילה, ויברך על היין בפה"ג, והוא נקרא קידושא רבא. (שו"ע)
« ונקרא בלשון "קידושא רבא" - שהוא כמו שקורין סגי נהור מפני שזה הקידוש אינו כלל דאורייתא. (משנ"ב ג')

מדיני הקידוש היום:

- **נטילת ידים** – אחר הקידוש יטול ידיו. (שו"ע)
- « **נטילת ידים קודם הקידוש** – מחלוקת רמ"א: נוטלים ידיים קודם קדוש. שו"ע ומשנ"ב: אין צריך. (משנ"ב ד')
- **ויבצע על לחם משנה** כמו בלילה ויסעוד. (שו"ע)
- וגם זה הקידוש צריך **שיהיה במקום סעודה**. (שו"ע)
- **לא יטעום קודם לו כלום** כמו בקידוש הלילה. (שו"ע)
- « ומ"מ, לשתות מים בבוקר קודם תפלה – מותר, מפני שעדיין לא חל עליו חובת קידוש. (שו"ע)
- « ומי שהותר לו לאכול ולשתות קודם תפלה, כגון שהוא לרפואה – צריך לקדש מתחילה. (ביאורייה)
- **וטוב ללמוד תורה** במקצת קודם אכילה. (משנ"ב ה')
- **גם הנשים** שייכים בענין זה, דכל מילי דשבת איש ואשה שוין. (משנ"ב ו')

סעיף ב'

במקום שאין יין חזי שכר ושאר משקין, חוץ מן המים, חמר מדינה ומקדשין עליו. (שו"ע)

□ במקום שאין יין מצוי – מחלוקת

משמעות השו"ע: במקום שהוא מצוי אין לקדש על השכר ושאר משקין.

משנ"ב: נוהגין להקל בזה בשחרית במדינותינו. (משנ"ב ח')

« ומ"מ מצוה מן המובחר על היין. (משנ"ב ח')

« **משקה שאינו חמר מדינה** – אין מקדשין אפילו בשחרית. (משנ"ב ט')

« **דעת הטור** – מחלוקת

למטה יהודה: גם לדעת הטור אין מקדשין עליו.

לב"י: הטור מקל בזה. (שעה"צ ב')

□ ואם אין לו שכר ושאר משקין:

• **אם אין לו גם פת** – אוכל בלא קידוש. (שו"ע)

« אך אם מצפה שיביאו לו איזה דבר לקדש עליו – ימתין איזה שעות.

ועכ"פ אין צריך להמתין יותר מחצות. (משנ"ב י')

« **כשיש לו פת** [ואפילו חתיכת פת ולא פת שלם] – אומר המוציא על הפת, ואסור לאכול דבר אחר קודם לכן. (משנ"ב י')

סימן רצ

סעיף א'

ירבה בפירות ומגדים ומיני ריח, כדי להשלים מגין מאח ברכות. (שו"ע)

□ ואם רגיל בשינת צהרים אל יבטלנו, כי עונג הוא לו. (רמ"א)
 « אבל לא יאמר נלך ונישן כדי שנוכל לעשות מלאכתנו במוצ"ש, שמראה בזה שנח וישן בשביל ימות החול. (משנ"ב ד')

□ כתב הזוהר: שמצוה על האדם לחדש חידושי תורה בשבת.
 ומי שאינו בר הכי לחדש ילמוד דברים שלא למד עד הנה. (משנ"ב ג')

סעיף ב'

אחר סעודת שחרית קובעים מדרש לקרות בנביאים ולדרוש בדברי אגדה, ואסור לקבוע סעודה באותה שעה. (שו"ע)

« אך לאכול בלי קביעות סעודה, כמו שרגיל בימות החול – מותר. (משנ"ב ח')
 « מכאן תוכחת מגולה לאותן האנשים שמטיילין בעת ההיא בשוקים וברחובות, כי אפילו סעודת שבת שהיא מצוה אסור אז מפני בטול תורה, וכ"ש לטייל ולהרבות אז בשיחה בטלה שאסור. (משנ"ב ז')

□ ופועלים ובעלי בתים שאינן עוסקים בתורה כל ימי שבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת מת"ח העוסקים בתורה כל ימי השבוע, והתלמידי חכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת, דהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע. (רמ"א)
 « בגמרא איתא בתלת מילי נחתי בע"ב מנכסייהו, וחד מנייהו דקבעי סעודתא בשבתא בעידן בי מדרשא.
 והענין כדאיתא בירושלמי: לא ניתנו שבתות ויו"ט לישראל, אלא כדי לעסוק בהם בתורה. (משנ"ב ז')

סימן רצא

סעיף א'

דיני סעודה שלישית

יהא זהיר מאד לקיים סעודה שלישית ואף אם הוא שבע יכול לקיים אותה. (שו"ע)
« ואף בשביל סעודה שלישית כשמשיג באיזה מקום ללוות – צריך ללוות. (משנ"ב א')

כמה שיעור יאכל – מחלוקת

שו"ע ומג"א: מעט יותר מכביצה, דכביצה מקרי עדיין אכילת עראי.

אליה רבה: אפילו בכזית יוצא ידי הסעודה.

הכריע המשנ"ב – דנכון להחמיר לכתחילה אם אפשר לו. (משנ"ב ב')

ואם אי אפשר לו כלל לאכול – אינו חייב לצער את עצמו.

והחכם עיניו בראשו, שלא ימלא בטנו בסעודת הבוקר, כדי ליתן מקום לסעודה שלישית. (שו"ע)

מי שלא אכל בליל שבת – יאכל שלש סעודות ביום השבת. (רמ"א)

« וג"כ צריך לקדש בשחרית כל הקידוש של לילה מלבד ויכלו. (משנ"ב ה')

« וה"ה ביו"ט. (משנ"ב ו')

« ואם שכח רצה בבהמ"ז בסעודה שנייה – לא יחזור לברך. (משנ"ב ו')

סעיף ב'

זמן סעודה שלישית

זמנה משיגיע זמן המנחה דהיינו משש שעות ומחצה ולמעלה. (שו"ע)

ואם עשאה קודם לכן – לא קיים מצות סעודה שלישית. (שו"ע)

« ואם התחיל לאכול סעודה שלישית קודם חצות, ונמשכה הסעודה עד אחר שהגיע זמן מנחה גדולה – יצא, דהא עכ"פ אכלה בזמנה. (משנ"ב ד') [דלא כא"ר שחולק. (שעה"צ ד')]

אכילת סעודה שלישית בין מנחה לערבית – מחלוקת

תוס' ורא"ש: אין לאכול סעודה שלישית בין מנחה למעריב [פן יבוא גם לשתות], אלא יאכל אותה קודם

מנחה, דאז חוזרים הנשמות לגיהנם ואין לשתות אז מים. (רמ"א ומשנ"ב ט')

רמב"ם וטור: יותר טוב להתפלל מנחה תחלה. (רמ"א)

הביא הרמ"א את ב' הדעות כ"א, והכריע – דנוהגים לכתחילה בכל מדינות אלו להתפלל מנחה תחילה.

« ובמקום שקשה לו לקיים הסעודה לאחר מנחה – יוכל אפילו לכתחילה לקיים הסעודה קודם

מנחה אם הוא קודם זמן מנחה קטנה. (משנ"ב י"א)

שתיית מים בין מנחה למעריב בשבת – מחלוקת

תוס' ורא"ש ומרדכי: אסור, דאז חוזרים הנשמות לגיהנם.

הגמ"י: אין לשתות מים מן הנהרות, אבל בבית שרי, וכ"ש שאר משקין – דמותר.

« האיסור הוא אפי' לא השלים עדיין הסעודה שלישית שלו – אם כבר שקעה החמה. (ביאו"ה ד"ה מן)

אגודה ומרדכי: אין אסור אלא תוך י"ב חודש על אביו ואמו.

ר' משולם: איסור זה של שתיית מים אינו רק בער"ש. (רמ"א)

סעיף ג'

אם נמשכה סעודת הבוקר עד שהגיע זמן המנחה

• אם לא יוכל אח"כ לאכול אלא אכילה גסה – יפסיק הסעודה ויברך בהמ"ז, ויטול ידיו, ויברך ברכת המוציא ויסעוד, ונכון הדבר שאם לא היה עושה כן, מאחר שנמשכה סעודת הבוקר עד אותה שעה, לא היה יכול לאכול אח"כ אלא אכילה גסה. (שו"ע)

« ובלבד שאח"כ יקום וילך מעט בינתיים.

כי הנשארים במקומו – לא יצאו ידי חובתן, דהוי כסעודה אחת. (משנ"ב י"ד)

« לא ידרוש ברבים לעשות כן להפסיק סעודתו, כיון שקודם חצות אין רשאי להפסיק אין הכל בקיאין בזה. (משנ"ב י"ד)

• אבל מי שידוע שאפשר לאכול אחר שיתפלל מנחה עם הצבור – לא יעשה סעודה שלישית קודם מנחה. (רמ"א)

« ואפילו אם חל יו"ט במוצאי שבת – אוכל כביצה ויותר לסעודה שלישית. (משנ"ב י"ז)

□ עד מתי יכול לאכול – מחלוקת

מג"א: קודם שעה עשירית, אם יודע שיוכל לחזור ולאכול.

ביאו"ה: מותר תמיד. (ביאו"ה ד"ה אחר)

□ מ"מ, אם עשאה בדיעבד – יצא. (רמ"א)

□ מי שיש לו מזון ב' סעודות מצומצמות, ואם יחלקם לג' סעודות לא יהיה לו כל סעודה לשובעה – מוטב שיאכל ב' סעודות לשובעה. (משנ"ב י"ז)

« ומ"מ אם נמשכה סעודת הבקר עד אחר חצות יחלקנה לשנים. (משנ"ב י"ז)

« האם יחלק הסעודה גם קודם חצות – מחלוקת

מג"א: יחלק לשנים אף קודם חצות ויוצא בזה ידי חובת סעודה שלישית.

שו"ע ושעה"צ: חולקים, דאינו יוצא קודם חצות, והיא ברכה שאינה צריכה. (שעה"צ ז')

« אבל לכתחילה אין להמתין עד אחר חצות משום זה, דמבטל במקצת עונג שבת. (משנ"ב י"ז)

סעיף ד'

אין צריך לקדש בסעודה שלישית. (שו"ע)

□ אך טוב להזדרז לברך על היין תוך הסעודה. (משנ"ב כ"א)

« ואם לא היה לו כוס בבוקר – צריך להזדרז לקדש קודם הסעודה בסעודה שלישית, דאם לא קדש

צריך לקדש כל היום כולו. (שעה"צ ט')

לחם משנה בסעודה שלישית

צריך לבצוע על שתי ככרות. (שו"ע)

« ואם סועד הרבה פעמים בשבת – צריך לכל סעודה ב' ככרות. (רמ"א)

□ ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית פחות מביכר אחד שלם. (רמ"א)

ומזה פשוט המנהג להקל לבצוע בסעודה שלישית רק בכיכר אחד שלם, אבל יש להחמיר ליקח שנים. (רמ"א)

הטעם: דביום ששי ירד המן לכל אחד שני עמרים, ומכל עומר עשו ב' ככרות - הרי ד' לבי

עמרים, אכל אחד בער"ש, ואחד בליל שבת, ואחד בבוקר – הרי נשאר לו רק אחד שלם לסעודה

שלישית. (משנ"ב י"ט)

« ואם אין לו – די בפרוסה שהיא כביצה. (משנ"ב כ')

סעיף ה'**בדיעבד שאינו רוצה לאכול פת**

☞ **לכתחילה** – לכו"ע מצוה מן המובחר לעשותה בפת ושני ככרות. (משנ"ב כ"ג)

☞ **בדיעבד** – מחלוקת ראשונים

ר"י וסמ"ג: צריך לעשותה בפת.

רא"ש: יכול לעשותה בכל מאכל העשוי מאחד מחמשה מיני דגן.

תוספות: יכול לעשותה בדברים שמלפתים בהם הפת כבשר ודגים, אבל לא בפירות.

ר"ן ור' יונה: אפילו בפירות יכול לעשותה. (שו"ע)

הכריע השו"ע – דסברא ראשונה עיקר, שצריך לעשותה בפת.

☐ **אך מותר שלא לעשותה בפת:**

• אם הוא שבע ביותר. (שו"ע)

• או במקום שאי אפשר לו לאכול פת, כגון בערב פסח שחל להיות בשבת, שאסור לו לאכול פת לאחר מנחה. (רמ"א)

☐ **מצוה לכתחילה להרבות במעדנים כפי יכולתו.** (משנ"ב כ"ב)

סעיף ו'**נשים חייבות בסעודה שלישית.** (שו"ע)

הטעם:

א. דלכל מילי דשבת איש ואשה שוין.

ב. שגם הם היו בנס של המן. (משנ"ב כ"ו)

☐ **לחם משנה** – גם הנשים חייבות במצות לחם משנה. (ביאו"ה)

סימן רצב

סעיף א'

דין מנחה של שבת

במנחה אומרים אשרי ובה לציון ואני תפילתי וגו'. (שו"ע ורמ"א)
 הטעם: כיון שבשבת שמאריכין הרבה בשחרית ומוסף הניחוה עד מנחה. (משנ"ב א')
 והוא על פי המדרש שאמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אין אומה זו כעובדי גילולים ששותין ומשתכרים ופוחזים, ואנו לא כן אע"פ שאכלנו ושתינו ואני תפילתי וגו'. (משנ"ב ב')
 בשבת נהגו לאומרו אף במקום שאין ס"ת. (משנ"ב ב')
 וכן אפילו ביחיד נהגו לאומרו. (משנ"ב ב')
 ביו"ט אין אומרים אותו, כיון שאין קורין בתורה שהוא עת רצון על ידי זה. (משנ"ב ב')

□ ומוציאין ס"ת וקורין ג' אנשים י' פסוקים מפרשה הבאה. (שו"ע)

הטעם: הוא מתקנת עזרא. (משנ"ב ג')
 ואפילו חל יום טוב להיות בשבת, קורין בפרשה הבאה ולא בשל יו"ט. (שו"ע)
כשאין ס"ת בשבת במנחה – לא יאמרו רק פעם אחד קדיש אחר אשרי ובה לציון, ופסוק ואני תפילתי יאמרו אז קודם הקדיש, כדי שלא יהא הפסק בין קדיש להתפלה. (משנ"ב ד')

סעיף ב'

אמירת צדקתך

אם חל בו יום שאילו היה חול, לא היו אומרים בו במנחה נפילת אפים – אין אומרים צדקתך. (שו"ע)
טעם אמירת צדקתך:
 א. כיון שמתו בו יוסף משה ודוד.
 ולכן נהגו שלא לקבוע אז מדרש כי חכם שמת כל המדרשות בטלים.
 והב"ח האריך להוכיח שלא מת משה בשבת רק בער"ש, ולא נגזר עד שבת במנחה בשעתא דעת רצון.
 ב. כדי להצדיק הדין על הרשעים שחוזרין לגיהנם במוצ"ש. (משנ"ב ו')

□ לקבוע מדרש בין מנחה למעריב – מחלוקת

רמ"א: נהגו שלא לקבוע מדרש בין מנחה למעריב. (רמ"א)
 « ואינו איסור, אלא מנהג לזיכרון בעלמא. (משנ"ב ח')
מהר"ל מפראג: כמה פעמים שדרש בין מנחה למעריב. (משנ"ב ט')
 לכו"ע – לא אסרו אלא דווקא שלא ללמוד בחברותא, אבל שנים שנים לומדים בבתיהם. (משנ"ב ח')
 הכריע המשנ"ב – דבזמננו אין למנוע זה. (רמ"א ומשנ"ב ט')

□ אבל אומרים פרקי אבות בקיץ, ושיר המעלות בחורף, וכל מקום לפי מנהגו. (רמ"א)

« **הטעם שאומרים פרקי אבות בקיץ** – מחלוקת
גר"א: לפי שבקיץ מתפללין בעוד היום גדול, והוא עדין זמן בית המדרש.
רמ"א: משום שאין שונין אותו כדרך שאר לימוד רק באמירה בעלמא. (שעה"צ ח')

סימן רצג

סעיף א'

מאחרין תפלת ערבית, כדי להוסיף מחול על הקודש. (שו"ע)

□ המנהג לזמר קודם מעריב המזמור אלהים יחנונו - ומה טוב ויפה המנהג הזה. (משנ"ב א')

הטעם:

- א. כדי ללוות שבת שנקראת כלה מלכתא בשירות ותשבחות.
- ב. ועוד כי על ידי זה נתאחר המעריב ונתווסף מחול על הקודש.
- ג. וגם כדי שלא יבואו לדבר בדברים בטלים אח"כ. (משנ"ב א')
- « ואם יחול תשעה באב במוצאי שבת – אין מזמרי, דאז אין זמן חנינה. (משנ"ב א')
- « וכן כשיחול יו"ט במוצ"ש – ג"כ אין המנהג לזמר. (משנ"ב א')

סעיף ב'

זמן צאת חשבת

צריך לזהר מלעשות מלאכה עד שיראו ג' כוכבים קטנים. (שו"ע)

- « ומדינא היה מספיק בג' כוכבים בינונים, אלא שאין אנו בקיאים בזה. (משנ"ב ג')
- « ואם הרקיע מזהיר כעין אורה של יום – יותר לא נחשב אותו הזמן רק בין השמשות. (משנ"ב ד')
- « ואם נסתלק האדמימות מן כל כיפת הרקיע באותו צד ששקעה החמה – אין אנו חוששין במה שמזהיר. (משנ"ב ד')
- « האם צריך גם כוכבים קטנים וגם בינונים – מחלוקת
- תפארת ישראל: מצריך ג' קטנים לבד ג' בינונים.
- שארי אחרונים: לא הזכירו דבר זה. ולא הצריכו שניהם יחד. (משנ"ב ד')
- « לכו"ע - לפי מה שכתב הגר"א דבעינן שיתלק האדמימות מן כל כיפת הרקיע באותו צד ששקעה החמה ואז מועיל הג' כוכבים – מועיל אז בג' כוכבים קטנים לבד. (משנ"ב ד')
- « לכו"ע אם בשארי מקומות הרקיע מעונן ולא יכול לראות עוד כוכבים – יש להקל. (משנ"ב ד')
- « מכיון שאנו רואין סימן הכוכבים – שוב אין להקפיד שלא נשלם השיעור דארבעה מילין של ר"ת. (ביאור ד"ה עד)

□ ולא יהיו הכוכבים מפוזרים אלא רצופים. (שו"ע)

□ ואם הוא יום מעונן – ימתין עד שיצא הספק מלבו. (שו"ע)

□ יכול האדם לסמוך על השעון. (משנ"ב ז')

סעיף ג'

מי שחזא אנוס ורוצח להתפלל ערבית מבעוד יום

- כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה – מחלוקת
- שו"ע: יכול להתפלל של מוצ"ש - מפלג המנחה ולמעלה, ולהבדיל מיד.
- « אבל לא יברך על הנר, וכן אסור בעשיית מלאכה, עד צאת הכוכבים. (שו"ע)
- « ומדובר דווקא כששם לא ימצא לו כוס להבדיל. (משנ"ב ח')
- רש"ל ובי"ח: אין לעשות כן, דדבר תמוה הוא לרבים, וגם שמא יבואו להקל במלאכה. (משנ"ב ט')
- אם רוצה להקדים כדי שלא יתפלל בדרך במהלך בלבד – מחלוקת
- מג"א: מותר לו להקדים להתפלל בביתו מפלג המנחה.
- ביאור"ה: צריך להמתין ולקרות קרי"ש עד צאת הכוכבים. (ביאור"ה כגון)
- ונוהגים לומר: והוא רחום וברכו באריכות נועם, כדי להוסיף מחול על הקודש. (רמ"א)

סימן רצד

סעיף א'

הבדלה בתפילה

פסק השו"ע – דאומרים הבדלה בחונן הדעת.

« **הטעם שקבעו דווקא בברכה זו:**

א. מפני שאסור לתבוע צרכיו קודם הבדלה. (משנ"ב ב')

ב. מפני שהיא ברכת חכמה, קבעו בברכת חכמה. (שעה"צ ב')

מדיני ההבדלה בתפילה:

• **אם התחיל מאתה חוננתנו ואילך** – יצא. (משנ"ב ב')

• **אם שכח להתפלל ומתפלל שחרית שנים** – האם צריך להזכיר אתה חוננתנו – מחלוקת

רדב"ז: בכל גווני אינו צריך להזכיר אתה חוננתנו.

מג"א: בכל גווני צריך להזכיר.

ביאו"ה: אם כבר הבדיל מאתמול על הכוס – אינו מזכיר אתה חוננתנו לא בראשונה ולא בשניה. אבל אם לא הבדיל כלל דיש עליו עדיין חיוב מצות הבדלה – יזכיר אתה חוננתנו בשחרית בתפלה שניה שהיא להשלמה. (משנ"ב ב' וביאו"ה ד"ה אומרים)

• **אפילו אם נזדמן שהבדיל על הכוס מקודם** – צריך להבדיל ג"כ בתפילה. (משנ"ב א')

□ **ואם טעה ולא הבדיל** – משלים תפלתו ואינו חוזר, מפני שצריך להבדיל על הכוס. (שו"ע)

« **ה"ה,** כשחל ביו"ט שחל במוצ"ש – גם כן צריך לחזור לראש התפלה. (ביאו"ה ד"ה ואם טעה)

« **ומ"מ** כשלא אמר ותודיענו – אינו חוזר. (ביאו"ה שם)

□ **ואם טעם קודם שהבדיל על הכוס** – צריך לחזור ולהבדיל בתפלה. (שו"ע)

הטעם: טעה גם בתפלה קנסינן ליה וצריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלה. (משנ"ב ד')

« **ה"ה,** ביו"ט שחל במוצ"ש דאם טעם צריך לחזור. (ביאו"ה ד"ה ואם טעה)

□ **אם עשה מלאכה** – מחלוקת

רשב"א: ה"ה שצריך לחזור ולהתפלל.

ספר קובץ על הרמב"ם: מפקפק בזה, ואין צריך לחזור.

הכריע הביאו"ה – דאין להחמיר בדיעבד לחזור ולהתפלל. (ביאו"ה ד"ה ואם טעם)

□ **אם עבר והבדיל על הכוס אחר שטעם** – מחלוקת

פמ"ג: שוב אין צריך לחזור ולהבדיל בתפילה, כיון שמ"מ כבר יצא מצות הבדלה.

דרך החיים: אין חילוק בזה. (ביאו"ה ד"ה צריך)

סעיף ב'

טעה ולא הבדיל בתפילה, ואין לו כוס בלילה וסובר שאף למחר לא יהיה לו – צריך לחזור ולהתפלל.

(שו"ע)

« אך אם מצפה שיהיה לו למחר – יוכל לסמוך על זה שיבדיל למחר על הכוס. (משנ"ב ה')

□ **ואם לא סיים עדיין תפלתו** – חוזר לברכת אתה חונן. (משנ"ב ו')

« **מ"מ,** אם נזכר קודם שומע תפלה – לא יחזור אלא יאמר אתה חוננתנו בשומע תפלה. (משנ"ב ו')

סעיף ג'**תשעה באב שחל להיות באחד בשבת**

טעה ולא הבדיל בתפלה – אין צריך לחזור ולהתפלל, כיון שמבדיל על הכוס במוצאי תשעה באב. (שו"ע)

סעיף ד"ה'**במקום שאמרו שאינו חוזר להתפלל**

מיד כשסיים הברכה אין לו לחזור, אע"פ שלא פתח בברכה שלאחריה. (שו"ע)

□ במקום שאמרו שאינו חוזר, **אם רצה להחמיר על עצמו ולחזור** – אם סיים תפלתו, רשאי לחזור בתורת נדבה.

אבל אם עדיין לא סיים תפלתו – אינו רשאי לחזור. (שו"ע סעי' ה' ומשנ"ב ח')

הטעם: דכיון שאינו צריך לחזור – הוי הפסק. (משנ"ב ט')

סימן רצה

מנהגי מוצ"ש

□ ואומרים ויהי נועם וסדר קדושה באריכות.

הטעם: כדי לאחר סדר קדושה שאז חוזרים רשעים לגיהנם. (רמ"א)

« ויהי נועם צריך לאומרו מעומד. (משנ"ב א')

« ויש מקומות שאין אומרים ויהי נועם בבית האבל, רק מתחילין יושב בסתר. (משנ"ב א')

□ ובזמן שאין אומרים ויהי נועם כגון שחל יו"ט בשבוע, אין אומרים סדר קדושה. (רמ"א)

הטעם: דויהי נועם שייך למלאכת המשכן שבו ברח משה לישראל בשעה שסיימו מלאכת המשכן ועל ידי זה שרתה שכינה, וזהו שמסמיכים פסוק ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. (משנ"ב ד')

« ולכך, בזמן שאין אומרים ויהי נועם אין אומרים ממילא כל סדר קדושה. (משנ"ב ד')

« ודווקא יו"ט גמור. אבל פורים או ערב פסח שחל בימי החול – אין למנוע מלומר ויהי נועם במוצ"ש שלפניו. (משנ"ב ג')

□ מבדיל ש"צ כדי להוציא מי שאין לו יין. (שו"ע)

« ומ"מ, מי שיש לו יין יותר טוב שיבדיל בביתו כדי להוציא את כל בני ביתו. (משנ"ב ו')

מנהגים שונים במוצ"ש:

□ נהגו לומר ולהזכיר אליהו הנביא במוצ"ש, להתפלל שיבא ויבשרנו הגאולה. (רמ"א)

הטעם: דאיתא בעירובין - מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי יו"ט מפני הטורח. ע"כ אנו מתפללים כיון שעבר השבת ויכול לבוא שיבוא ויבשרנו. (משנ"ב ז')

□ וראוי ליזהר לומר רבש"ע וכו' החל את וכו' כי הוא בירושלמי. (משנ"ב ז')

□ יש מקומות שמדליקין נרות במקום אופל, דעל ידי זה זכה שאול למלוכה. (משנ"ב ז')

□ אומרים ויתן לך. [אף בשבוע שחל יו"ט באותו שבוע]. (רמ"א)

« מתי אומרה – מחלוקת

לבוש: אומרה קודם ההבדלה.

במנהגים: מבדילין קודם ויתן לך. (ביאו"ה ד"ה אבל)

סימן רצו

סעיף א'

סדר הבדלה: יין, בשמים, נר, הבדלה וסימנך יבנ"ה. (שו"ע)

□ **גדר מצות ההבדלה** – מחלוקת

הרמב"ם: מצות הבדלה היא דבר תורה, והוא בכלל זכור את יום השבת לקדשו שצריך לזכור אותו ולקדשו בין בכניסתו ובין ביציאתו.

הרב המגיד ואורחות חיים: מצות הבדלה היא מדברי סופרים ואסמכוהו אקרא.

לכו"ע – **אם הבדיל בתפלה** – ההבדלה על הכוס היא אז רק מדרבנן. (משנ"ב א')

מדיני כוס ההבדלה:

• **צריך ליזהר שלא יהא הכוס פגום.** (שו"ע)

• נהגו לומר קודם הבדלה שעושים בבית פסוקי הנה אל ישועתי וגו' כוס ישועות אשא וגו' ליהודים היתה אורה וגו', לסימן טוב. (רמ"א)

• בשעת הבדלה **יתנו עיניהם בכוס ובנר**, גם המבדיל וגם השומעים העונים אמן – כדי שלא יסיחו דעתם. (רמ"א ומשנ"ב ג')

• **המנהג לשפוך מכוס של יין על הארץ, קודם שסיים ברכת בפה"ג** – מחלוקת

רמ"א: נהגו כן, כדי שלא יהיה הכוס פגום.

« וטעם השפיכה, דאמרינן: כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה, ועושין כן לסימן

טוב בתחילת השבוע. (רמ"א)

ט"ז ומג"א: לא ישפוך בשעת ברכה כלל אלא בשעה שמוזג ישפכנו מלא על כל גדותיו שישפך על הארץ. (משנ"ב ה')

« וגם בזה יש למעט בחלק הנשפך, משום הפסד משקין. (משנ"ב ה')

• גם שופכין מן הכוס לאחר הבדלה לאחר השתייה – **ומכבין בו הנר**. (רמ"א ומשנ"ב ו')

• **ורוחצים בו עיניו**, משום חיבוב המצוה. (רמ"א)

• **שתיית הכוס תהיה בישיבה**, דאין שותין מעומד לכתחילה. (משנ"ב ו')

• נהגו הנשים **שלא לשתות מכוס הבדלה**. (משנ"ב ו')

• כוס של הבדלה רגיל המבדיל לשתותו כולו ואינו משקה ממנו בני ביתו. (משנ"ב ו')

סעיף ב'

על מה מבדילים

• **פת** – אין מבדילין על הפת. (שו"ע)

« ודווקא בקידוש מותר כיון שקדוש הוא במקום סעודה, משא"כ בהבדלה. (משנ"ב ז')

• **שכר** – מבדילין אם הוא חמר מדינה. (שו"ע)

« ודווקא אם אין לו יין. שאם יש לו יין – היין קודם לכל המשקין. (משנ"ב ח')

• **ה"ה, שאר משקין שהם חמר מדינה**, דהיינו משקין שרגילין לשתותו. (שו"ע ומשנ"ב ט')

• אבל **משקין שרגילין בפסח כגון מי לאקריץ** – אינו חמר מדינה, כיון שאין רגילין לשתותו כל השנה. (משנ"ב ט')

• **מי דבש** – לא הוי חמר מדינה, אלא רק במדינות שרגילין לשתותו. (משנ"ב ט')

• **יין שרף** – אין כדאי להבדיל, דכוס הבדלה רגיל המבדיל לשתותו כולו ואין משקה ממנו בני הבית וביין שרף קשה לקיים זה.

אך שאין לו משקה אחר – יכול להבדיל עליו, אך שיזהר לשתות ממנו עכ"פ כמלא לוגמיו. (משנ"ב ט')

• **חלב ושמן** – אין להבדיל, שאין רגילין לשתותו למשקה. (משנ"ב ט')

• **קווא"ס ובארשט** – אף בשעת הדחק אין מברכין. [ובחיי אדם כתב דבשעת הדחק יש להבדיל על משקה קוואס, ואולי מדבר הוא כשנעשה הוא משקה חשוב כעין משקה שכר]. (משנ"ב י')

• **מים** – אין מבדילים, משום דלא חשיב. (שו"ע ומשנ"ב יז)

- **וטוב יותר להבדיל על כוס פגום של יין, מעל שכר, כשאינו חמר מדינה.** (רמ"א ומשנ"ב י"א)
אך במקום שהשכר הוא חמר מדינה – יש לומר דשכר עדיף מכוס יין פגום. (משנ"ב י"א)
□ ונהוג להבדיל במוצאי פסח על שכר ולא על יין, משום דחביב עליו. (רמ"א)
« ודווקא במקום שהשכר הוא חמר מדינה.
אבל בארץ אשכנז דלא הוי חמר מדינה - לא מועיל שהוא חביב, ואסור להבדיל עליו. (משנ"ב י"ב)
- **ביו"ט שחל להיות במוצ"ש, שיש בו קידוש שהוא נאמר על הפת – מחלוקת גאונים:** אגב הקידוש מבדילין ג"כ עליו.
רא"ש: יותר טוב לומר הקידוש והבדלה שניהם על השכר. (שו"ע)
השו"ע הביא את ב' הדעות כ"א.
הכריע הרמ"א – דהסברא ראשונה עיקר.
- **שכר מצות ההבדלה** – חז"ל הפליגו ג"כ בגודל המצוה ואמרו המבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילין הקב"ה קוראהו קדוש ועושהו סגולה, שנאמר: "והייתם לי סגלה מכל העמים". (משנ"ב ח')

סעיף ג'

אם אין לו יין ולא שכר ושאר משקין

מחלוקת

תוס': שמותר לו לאכול.

- « ומ"מ צריך שיתפלל תחילה ויאמר הבדלה בחונן הדעת. (משנ"ב י"ז)
« **האם צריך שיאמר עתה ברכת המבדיל בלא כוס** – מחלוקת
משנ"ב בשם יש שרוצים: שיאמרו כך.
פמ"ג: אין להורות כך. (משנ"ב י"ז)
רא"ש: שאם מצפה שיהיה לו למחר בבוקר – לא יאכל עד למחר שיבדיל. (שו"ע)
« **אבל בערב** אינו מחויב להמתין כ"כ, ואפשר שאפילו יותר מחצות היום אינו מחויב להמתין. (משנ"ב י"ט)
« ואפילו במוצ"ש ליו"ט – לא יאכל אם אין לו כוס. ודווקא כשאין לו גם פת, שאם יש לו פת – יכול להבדיל על הפת. (משנ"ב כ')
הכריע המשנ"ב – דיש להחמיר כרא"ש. (משנ"ב כ"א)
אך אם הוא אדם חלש שקשה לו התענית – יכול לסמוך על דעת התוס' ולאכול. (משנ"ב כ"א)

□ **ואם אין לו אלא כוס אחד ואינו מצפה שיהיה לו למחר:**

• **כשכוס זה לא היה בו אלא רביעית בצמצום, וכבר היה מזוג כדינו** – מחלוקת

לשו"ע – תלה הדבר במחלוקת

- דלדברי האומרים דבהמ"ז טעונה כוס: מוטב שיאכל קודם שיבדיל ויברך עליו בהמ"ז ואח"כ יבדיל עליו, ממה שיברך ברכת המזון בלא כוס.
אך לדברי האומרים דאינה טעונה כוס: לא יאכל עד שיבדיל. (שו"ע)
למג"א – חולק על זה, דבשביל כוס בהמ"ז שלא יהיה לו אינו מחויב למנוע עצמו מלאכול. (משנ"ב כ"ב)
• **אך כשאין לו בצמצום ויכול למוזגו** – לכו"ע מבדיל תחלה ושותה ממנו מעט ומוסיף עליו להשלימו לרביעית, ומברך עליו בהמ"ז. (שו"ע)

סעיף ד'

מי שאין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולחבדלח – יקנה להבדלה, משום דקידוש אפשר בפת. (שו"ע)

סעיף ה'

אם אין ידו משגת לקנות שמן לנר חנוכה ויין לחבדלח – נר חנוכה קודם. (שו"ע)

הטעם:

א. משום דפרסומי ניסא עדיף.

ב. ועוד דעיקר מצות הבדלה נוכל לקיים בתפלה. (משנ"ב כ"ו)

סעיף ו'

דרך אמירת חבדלח

□ בעמידה או בישיבה – מחלוקת

שו"ע: אומר הבדלה מיושב.

הטעם: כיון דאחד פוטר חברו - יש להם לכולם לעשות קביעות, ובמעומד לא הוי קביעות.

(משנ"ב כ"ז)

רמ"א: מעומד.

הטעם: דכיון שהוא הלוי המלך, אין מלוין אלא מעומד. (משנ"ב כ"ז)

לכו"ע – יקנה"ז טוב לברך מיושב כמו בשאר קדוש. (משנ"ב כ"ח)

□ דרך אחיזת המצוות – אוחוז היין בימין וההדס בשמאל ומברך על היין, ושוב נוטל ההדס בימין והיין

בשמאל [ואינו מניחו אז מידו], ומברך על ההדס, ומחזיר היין לימינו. (שו"ע ומשנ"ב ל')

ואחר ברכת מאורי האש – מחזיר היין לימינו וגומר ההבדלה. (משנ"ב ל"א ושעה"צ כ"ח)

סעיף ז'

שמעו חבדלח בבית חכנסת

אפילו שמעו כל בני הבית הבדלה בבהכ"נ, אם נתכוונו שלא לצאת מבדילים בבית. (שו"ע)

□ וכ"ש אם יש אחד מבני הבית אפילו קטן שהגיע לחינוך שלא שמע עדיין הבדלה יוכל להבדיל בשבילו.

(משנ"ב ל"ב)

□ האידנא, מסתמא מתכוון כל אחד מבני הבית שלא לצאת בהבדלה שמבדילין בבהכ"נ. (משנ"ב ל"ג)

□ אע"פ שלא נתכוון לברכת פה"ג – מ"מ יצא ידי הבדלה, דברכת המבדיל הוא העיקר. (משנ"ב ל"ג)

סעיף ח'

נשים בהבדלה

מחלוקת ראשונים

ר"י: חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש.

אורחות חיים: אינן חייבות. (שו"ע)

הטעם: דס"ל דהבדלה כיון שהיא בחול אינה תלויה בענייני דיני שבת והיא בכלל שאר מצות

שהזמן גרמא דנשים פטורות. (משנ"ב ל"ד)

הביא השו"ע את דעת ר"י בסתמא, ואת דעת האורחות חיים כיש מי שחולק.

להלכה – מחלוקת

רמ"א: לא יבדילו לעצמן, רק ישמעו הבדלה מן האנשים.

ב"ח ומג"א: אפי' למ"ד שפטורות מ"מ יכולות הנשים להמשיך על עצמן חיוב ולהבדיל לעצמן. (משנ"ב ל"ה)

« ומ"מ, יכולות לברך על הבשמים והכוס דהן ברכות הנהנין. (ביאו"ה ד"ה לא)

« אך ברכת מאורי האש – יש להסתפק האם חייבות, ויותר נכון לומר דאינה חייבת בברכת הנר

לכו"ע. (ביאו"ה ד"ה לא)

לכו"ע – יש להקל בשאין לה ממי לצאת, דאז בע"כ תבדיל לעצמה ותשתה כדי שלא לבטל מצות הבדלה.

(משנ"ב ל"ה)

אם כבר הבדיל ומבקש להוציא נשים ידי חובת הבדלה – מחלוקת

מג"א וש"א: אם האנשים כבר הבדילו לעצמם או שנתכוונו לצאת בבהכ"נ - לא יבדילו כדי להוציא

הנשים אם אין שם זכרים גדולים או קטנים ששומעין ממנו, דלהיש חולקין הוא ברכה לבטלה.

זכור לאברהם וברכי יוסף: אפילו מי שהבדיל כבר יכול להבדיל בשביל הנשים.

הכריע המשנ"ב – דמ"מ למה לנו להכניס עצמן בחשש ספק לענין ברכה אחרי שהיא יכולה להבדיל

בעצמה. (משנ"ב ל"ו)

סימן רצז

סעיף א'

ברכת הבשמים

- מברך על הבשמים – אם יש לו. (שו"ע)
ואם אין לו – אין צריך לחזור אחריהם. (שו"ע)
 הטעם: שאין מברכין עליהם אלא להשיב הנפש שהיא כואבת מיציאת השבת. (משנ"ב ב')
 « משא"כ ביוה"כ אף כשחל בשבת – אין צריך לברך במוצאי יוה"כ. (משנ"ב ב')
 « **מי שמתענה בשבת** – צריך לברך על הבשמים במוצאי שבת. (משנ"ב ב')

□ נוסח הברכה: הוא בורא מיני בשמים. (משנ"ב א')

- הטעם: כדי שלא יבואו לטעות ההמון עם, שאין הכל בקיאיין בכל ברכה המיוחדת. (משנ"ב א')
 « ומ"מ, לכתחילה טוב יותר שיקח לבשמים דבר שברכתו בורא מיני בשמים. (משנ"ב א')
 « אבל בסתם פלפלין – יש דעות בין הפוסקים מהי ברכתו והוי ספק ברכה.
 וכן הדין בזנגביל. (משנ"ב א')

סעיף ב'

בשמים של בית חכסא ושל מתים

- של בית הכסא – אין מברכין עליהם. (שו"ע)
 בשמים של מתים:
 • **הנתונים למעלה ממיטתו של מת** – אסור. (שו"ע)
 • **אבל נתונים לפני מיטתו** – מברכין, שאני אומר לכבוד חיים הם עשויים. (משנ"ב ד')
 על בשמים שבמסיבות עובדי כוכבים – אין מברכין. (שו"ע)
 הטעם: דסתם מסיבתן לעבודת כוכבים. (שו"ע)
 « אם נראה שאין עומד לעבודת גילולים כגון שהוא תגר וכדו' – אין איסור לברך עליהם. (משנ"ב ה')
 □ ואם בירך על בשמים אלו – לא יצא וצריך לחזור ולברך על אחרים. (רמ"א)

סעיף ג'

שקים מלאים בשמים שמשימים העובדי כוכבים תוך קנקני היין

- **אע"פ שמותר להריח בהם**. (שו"ע)
 הטעם:
 א. שאין היין נותן בהם טעם, כי אין דרך שיריחו הבשמים מהיין, אלא אדרבה הם נותנים טעם בהיין.
 ב. ועוד שאין מכוון המריח לריח היין אלא לריח התבלין. (משנ"ב ו')
 • **אין מבדילין עליהם**. (שו"ע)
 הטעם: דמאיס הוא לגבוה. (משנ"ב ז')

□ אין מברכין על ריח שבכלי שנבלע בו ע"י הבשמים שהיו בו מקודם.

- ואם רואה שבשולי הכלי יש אבק משיורי הבשמים כמו שרגילות בתיבות שמשימין בהם בשמים – מותר לברך. (משנ"ב ז')

סעיף ד'

לברך על חדס

מחלוקת

שו"ע: נהגו לברך על ההדס כל היכא דאפשר.

רמ"א: כיון שנתייבש וניטל ממנו עיקר הריח – אין לברך עליו. (רמ"א ומשנ"ב ח')

« וצייד הרמ"א דיש להניח גם הדס עם הבשמים, דאז עושין ככו"ע. (רמ"א)

« איזה הדס מברכין – על ההדס של הלולב, כיון דאיתעביד ביה חדא מצוה ליעביד ביה מצוה אחריתא.

ודווקא בשאר ימות השנה, ולא בסוכות – דאסור, כיון שהוקצה למצותו. (משנ"ב ח')

□ לרבינו אפרים היה זכוכית מיוחדת שהיו בה מיני בשמים והיה מברך עליהן. ולא עשה זה אלא למצוה מן המובחר שיחד אותם מתחלה לשם ריח מצוה. (משנ"ב י')

סעיף ה'

מי שאינו מריח

□ לעצמו – אינו מברך על הבשמים. (שו"ע)

□ לאחרים – אם נתכוין להוציא בני ביתו הקטנים שהגיעו לחינוך – מותר. (שו"ע)

« להוציא גם מי שאינו יודע – מחלוקת

שו"ע: יכול להוציא.

כל האחרונים [מג"א וא"ר ועוד]: חולקין על זה, וסוברין דדווקא להוציא בני ביתו הקטנים הוא דמותר שמוטל עליו כדי לחנכם במצות, אבל לא להוציא מי שאינו יודע. דכיון שהוא אינו חייב בדבר אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתן. (שו"ע ומשנ"ב י"ג)

□ מה שנהגין איזה אנשים שאין רוצין לצאת בברכת הנר והבשמים שאומר המבדיל ומברכין אותן לעצמן בשעה שאומר המברך ברכת המבדיל – שלא כדין הם עושין. (משנ"ב י"ג)

« ולבד כל זה מצוה יותר לצאת כולם בברכתו, דברוב עם הדרת מלך. (משנ"ב י"ג)

« אם לא שהוא רחוק אז מן האור ולא יוכל להשתמש לאורה – דאינו יוצא אז בברכת המברך. (משנ"ב י"ג)

סימן רחצ

סעיף א'

דיני ברכת מאורי האש

מברך על הנר: בורא מאורי האש. (שו"ע)

□ לחזור אחריו

• **במוצ"ש** - אם יש לו יברך, אך אין צריך לחזור אחריו. (שו"ע)

הטעם: משום דתחילת ברייתו הוי במוצ"ש כדאמרינן בפסחים (נד) - במוצ"ש נתן הקב"ה דעה

באדה"ר וטחן ב' אבנים זו בזו ויצא מהן אור. (משנ"ב א')

« ומתי שיזדמן לו אחר כך שיראה אש ויהנה לאור – יברך בורא מאורי האש. ואך דווקא בליל

מוצאי שבת ולא יותר, דעבר זמנו. (משנ"ב ג')

• **אבל במוצאי יוה"כ** - מחזיר אחריו. (שו"ע)

« והא דמברכין במוצאי יוה"כ אף כשאינו חל במוצ"ש – מפני שהוא כעין הבדלה שכל היום היה

אסור להשתמש בזה האור. (משנ"ב א')

בנוסח הברכה:

• הטעם שמברך מאור ברבים: דכמה נהורא איכא לבנה אדומה וירוקה. (משנ"ב ב')

• אם אמר "מאור" האש – לא יצא אפילו בדיעבד. (משנ"ב ב')

• ואם אמר "ברא" מאורי האש לשון עבר – יצא. (משנ"ב ב')

□ מי שאין לו כוס להבדיל – כשרואה האש מברך עליו, וכן הבשמים. (רמ"א)

« ואם משער שיזדמן לו כוס בלילה ורוצה ללמוד קודם שיבוא לידו הכוס – שלא יברך עתה על

הנר. (משנ"ב ד')

סעיף ב'

סוג חנר שמדליקין בהבדלה

מצוה מן המובחר לברך **על אבוקה**. (שו"ע)

□ **ואם אין לו אבוקה** – צריך להדליק נר אחר לצורך הבדלה חוץ מהנר המיוחד להאיר בבית. (שו"ע)

הטעם: משום היכר שהוא לשם מצוה. (משנ"ב ו')

« וכל זה הוא רק למצוה בעלמא, ולא לעיכובא. (משנ"ב ז')

□ **גדר אבוקה** – נר שיש לו שתי פתילות – מיקרי אבוקה. (רמ"א)

□ **וטוב להדר שיהיה של שני**. (משנ"ב ח')

« ולא יקח עצי דמשחן שקורין קי"ן בל"א מפני שריחו רע. שאין זה מן המובחר אף שאורו רב

מפני ריחו הרע. אך אם אין לו נר אחר – יכול לברך עליו. (משנ"ב ח')

□ **בנר שלנו אם מונח שם כמה פתילות** – מחלוקת

ביאו"ה: הוי כמו פתילה עבה ואינה חשובה אבוקה.

« אך אם מפריד ביניהם שנייה או חלב או שמדביק יחד שתי נרות ביחד בעת הברכה – זהו ג"כ

חשיב אבוקה. (משנ"ב ח')

אגודה: אפילו אם האור הוא קטן, כיון שהיא משתי נרות חשיבא אבוקה. (ביאו"ה ומשנ"ב ח')

סעיף ג'

חמנהג להסתכל בכפות הידיים ובציפורנים.

פסק השו"ע – דנוהגים להסתכל בכפות הידיים ובציפורנים.
הטעם:

- א. דהא בעינן שיוכל להכיר לאורו בין מטבע למטבע, ולכך נוהגים להסתכל בציפורנים לראות אם יוכל ליהנות לאורו ולהכיר בין מטבע למטבע כמו שמכיר בין ציפורן לבשר.
- ב. ועוד שהצפרנים הן סימן ברכה שהן פרות ורבות לעולם. (משנ"ב ט')
- « וגם מסתכלים בכפות ידים, שיש בשרטוטי היד סימן להתברך בו. (משנ"ב ט')
- « ויש לראות בציפורני יד ימין ולאחוז הכוס ביד שמאל. (רמ"א)
- « ויש לכפוף האצבעות לתוך היד, שאז רואה בציפורנים עם הכפות בבת אחת ולא יראה פני האצבעות שבפנים. (רמ"א)
- « ויש נוהגין לפשוט אח"כ הד' אצבעות ולראות מאחריהם על הציפורנים. (משנ"ב י"א)

סעיף ד'

כמה צריך לחיות קרוב לגר

אין מברכין על הגר עד שיאותו לאורו, דהיינו שיהיה סמוך לו בכדי שיוכל להכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת. (שו"ע)

סעיף ה'

אין מברכין על חגר שלא שבת ממלאכת עבירה. (שו"ע)

- « ואפילו בדיעבד לא יצא. (משנ"ב י"ד)
- ואז גם צריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן, כיון דברכת מאורי האש שברך לא יצא, ממילא הוי הפסק בין בורא פרי הגפן לטעימה. (ביאו"ה)
- « ואפילו הודלק רק בבין השמשות – אסור. (משנ"ב ט"ו)

□ אך אור שהודלק לחיה ולחולה – מותר, כיון שלא הודלק לעבירה מברכין עליו. (שו"ע)

מתי מותר?

- אם אין בהם סכנה – מחלוקת
- מג"א וט"ז: דווקא אם הודלק ע"י גוי – מותר, אבל ע"י ישראל, כיון שאסור לו להדליק בשבילם, מקרי שלא שבת ממלאכת עבירה.
- א"ר: חלוק, דאף ע"י גוי אין מברכין באין בו סכנה. (משנ"ב ט"ז ושעה"צ י"ד)
- אבל כשיש בהם סכנה – אפילו הודלק ע"י ישראל – מותר, וכ"ש ע"י גוי מותר. (משנ"ב ט"ז)

□ אבל אם הדליקו גוי בשבת

כיון שאם היה מדליקו ישראל היה עובר, לא שבת ממלאכת עבירה מיקרי – ואין מברכין על אור של עבודת אלילים. (שו"ע)

- « ואפילו אם אין אנו יודעין – תלינן שמסתמא הדליקו בשבת. (משנ"ב י"ח)
- « ואפילו אם לא הודלק רק במוצ"ש, אם הוא של עבודת גלולים – אין מברכין עליו.
- הטעם: משום דהודלק לכבוד עבודת גלולים ואסור ליהנות ממנו. (משנ"ב י"ט)
- « ודוקא כשהשלהבת קשורה בנר או בגחלת של על גבי, דכיון שהגחלת יש בו ממש והשלהבת קשורה בו – חל האיסור גם על השלהבת, ולכן אין לברך עליה.
- אבל אם ישראל הדליק נר מנר של עובד גלולים – מותר לברך עליה, דבזה אין כאן ממשו של איסור רק השלהבת לחוד והשלהבת אין בו ממש.
- מ"מ, לכתחילה אסור לישראל להדליק נר מנר של עבודת גלולים, אלא שאם הדליק רשאי לברך עליה. (משנ"ב י"ט)

סעיף ו'**כשהודלק נר מנר**

- עכו"ם שהדליק במוצ"ש מישאל, או ישראל מעכו"ם – מברכין עליו. (שו"ע)
 « ומיירי שלא הדליק הגוי הנר במסיבת גויים אחרים.
 דאל"ה אמרינן סתם מסיבת עובדי גלולים לעבודת גלולים, ואסור לברך על הנר. (משנ"ב כ"ו)
 אפילו אם הגוי הדליק הנר שלו בשבת – אפ"ה מותר. (משנ"ב כ"א)
 הטעם: שע"י הדלקת הנר נתווסף אור של היתר על מקצת האור שיש בו מן האור הראשון, ועל התוספת של היתר הוא מברך. (משנ"ב כ"א)
 « ואפילו אם הגוי הדליק הנר שלו במסיבה – מותר, כיון שאין מברך על נרו כי אם על נר של ישראל והשלחבת שהודלק ממנו אין בו ממש. (שעה"צ כ"א)

- אבל עובד כוכבים שהדליק מעובד כוכבים – אין מברכין עליו. (שו"ע)
 הטעם: גזרו חכמים אטו עמוד ראשון, דהיינו שיבוא לברך סמוך לחשיכה מיד בעוד שלא ניתוסף ההיתר. (משנ"ב כ"ב)
 בדיעבד – יצא בזה, ואין צריך לחזור ולברך, כיון שאינו אלא משום גזירה. (משנ"ב כ"ב)
 « האם ה"ה בעמוד ראשון שהודלק בשבת – מחלוקת בדעת המג"א
 שו"ע הגר"ז: מותר בדיעבד.
 תוספת שבת ושעה"צ: אין לחלק בזה לענין דיעבד. (שעה"צ כ"ב)
 אם הוציא הגוי אש מעצים ואבנים במוצ"ש – מותר לברך בורא מאורי האש על אותו האש דלא שייך למיגזר כאן. (משנ"ב כ"ג)
 « אבל אם הדליק הגוי נר מזה האש – מחלוקת
 א"ר ודרך החיים: יש לצדד להחמיר, דאתי למיחלף ולהתיר גם בנר שהודלק בנר שלא שבת.
 הרמ"ע: חלק על זה. (משנ"ב כ"ג)

- ובמוצאי יוה"כ – אין מברכין על נר שהדליק ישראל מעובד כוכבים. (שו"ע)

סעיף ז'

- היה חולץ חוץ לדרך וראא אור [ומיירי שהוא סמוך כ"כ שיכול להשתמש לאורו]:
 • אם רובן עובדי כוכבים – אין מברכין עליו. (שו"ע)
 • ואם רובן ישראל, או אפילו מחצה על מחצה – מברכין עליו. (שו"ע ומשנ"ב כ"ה)

סעיף ח'**אור היוצא מהעצים ומהאבנים**

- במוצ"ש – מברכין עליו. (שו"ע)
 • אבל במוצאי יוה"כ – אין מברכין עליו. (שו"ע)
 הטעם: לפי שכל מה שמברכים על הנר במוצאי יוה"כ הוא משום שהיום היה אסור לו להשתמש באור ועכשיו הותר לו – לכן אין לברך אלא באור ששבת. (משנ"ב כ"ו)

סעיף ט'

גחלים חבוערות כל כך שאילו מכניס קיסם ביניהם הוא נדלק

- אם עשויים להאיר – מברכין עליהם. (שו"ע)
- אבל אם עשויין כדי להתחמם – אין מברכין עליהן, שאפילו על הנר אין לברך אם אין עשוי להאיר. (משנ"ב כ"ז)

סעיף י'

אור של כבשן

- בתחילת שריפת הלבנים – אין מברכין עליו, שאז אינו עשוי להאיר. (שו"ע)
- ואחר שנשרפו, אז עשוי להאיר – ומברכין עליו. (שו"ע)

סעיף י"א

נר בחכ"נ

מחלוקת ראשונים

רש"י: אם יש שם אדם חשוב מברכין עליו, דאז נעשה להאיר. אך כשאין אדם חשוב – נעשה לכבוד השכינה, ואין מברכים עליו.
רמב"ם: להיפך. כשיש אדם חשוב נעשה לכבודו ולא להאיר, וכשאין אדם חשוב – מותר, דנעשה להאיר. (שו"ע)

« ה"ה, כל שמדליק נר בביתו לכבוד אדם חשוב שבא אליו – אין מברכין עליו. (משנ"ב כ"ט) הביא השו"ע את דעת הרש"י בסתמא, ואת דעת הרמב"ם כ"א.

לכו"ע – אם יכבנו ויחזור וידליקנו לצורך הבדלה – ודאי מותר לכו"ע בכל ענין. (משנ"ב כ"ט)

□ **אם יש שמש שאוכל שם** – מברכין עליו.

« והוא שלא תהא לבנה זורחת שם – שאין מברכין. (שו"ע)

הטעם: שאם יש לבנה, אין צריך הוא לאור הנר, ולא נעשה אלא לכבוד השכינה. (משנ"ב ל"א)

□ **בזמנינו**

אין מברכין כלל על **נר של בהכ"נ** – שאין מדליקין בו רק לכבוד שהרי דולקין הנרות אף ביום, והכוונה על אותן שדולקין לפני העמוד שהם רק לכבוד. (משנ"ב ל')

« אבל אותן שלוקחין כל אחד בידו להאיר – מברכין. (משנ"ב ל')

« וכמה אנשים נכשלין בזה שלוקחין מנרות של העמוד על הבדלה, ואין נכון לעשות כן. ואולי כשרוצה לצרף מהן לאבוקה אין להקפיד. (משנ"ב ל')

□ **נר בית המדרש בזמנינו** – תלוי לפי המקום, אם לומדים שם ומדליקין בשביל זה – הרי נעשה להאיר. (משנ"ב כ"ח)

□ **נר יארצייט** – אין לברך.

הטעם: כיון שאינו עשוי להאיר, רק לזכר נשמת המת. (משנ"ב ל')

□ **נר שנדלק בתחילה לכבוד ולבסוף משתמש בו להאיר לבד** – יש לצדד שיכול לברך, כיון שהיא עתה רק להאיר, ומ"מ למעשה צריך עיון, וטוב שיכבנה ויחזור וידליקנה. (ביאורי ד"ה נר)

סעיף י"ב**נר של מתים**

אין מברכין על נר של מתים, שאינו עשוי להאיר.
הלכך, מת שהיו מוליכין לפניו נר אילו הוציאוהו ביום והוציאוהו בלילה בנר – אין מברכין עליו. (שו"ע)

□ ה"ה על נר שמדליקין לכבוד החתן – אין מברכין. (משנ"ב ל"ג)

סעיף י"ג

סומא – אינו מברך. (שו"ע)

□ **להוציא אחרים ידי חובה** – בפמ"ג נשאר בצ"ע אם יכול להוציא אחרים בברכה זו. (משנ"ב ל"ד)

□ **אבל שאר הבדלה** – אומר. (משנ"ב ל"ד)

סעיף י"ד

חזו יושבים בבית המדרש וחביאו לחם אור – כיצד מברכין

אחד מברך לכולם. (שו"ע)
« ואע"ג שצריכים כולם לשתוק ולשמוע ברכתו והוי בטול בהמ"ד וא"כ היה טוב יותר שיברך כל אחד לעצמו – אפ"ה הא עדיפא משום ברוב עם הדרת מלך. (משנ"ב ל"ו)
□ **מי שכבר בירך על האש** – יכול לחזור ולברך להוציא בני ביתו. (משנ"ב ל"ו)

סעיף ט"ו

נר בתוך חיקו או בתוך פנס או בתוך אספקלריא

נחלקו בזה הראשונים

אורחות חיים: אש בעששית אסורה, דאספקלריא היינו עששית.

רשב"א: עששית דומה כאילו רואה השלהבת ומותר. (בי"י וביאו"ה ד"ה או)

הטעם: דמוכח מעששית גבי ערווה דאסור, דנחשב כאילו רואה אותה.

אך הביאו"ה דחה ראייתו – דשאני אור של הבדלה דתקנו חז"ל לברך על ברית האור, ולא תקנו אלא כשהאור גלוי בלי כיסוי ולא טמון, וכעיקר ברייתו שהוא בגלוי. (ביאו"ה שם)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כאורחות חיים, ונר בתוך חיקו או בתוך פנס או בתוך אספקלריא - רואה את השלהבת ואינו משתמש לאורה, משתמש לאורה ואינו רואה את השלהבת – אין מברכין עליה עד שיהא רואה את השלהבת ומשתמש לאורה.

מג"א: כרשב"א, דעששית דומה כאילו רואה השלהבת ומותר. (ביאו"ה ד"ה או ומשנ"ב ל"ז)

הכריע הביאו"ה – דאין להקל בזה, ואף שאין בנו כח למחות ביד המקילין בזה, דיש להן על מי יסמוכו, מ"מ, לכתחילה בודאי נכון להחמיר בזה שיקח בעת הברכה הזכוכית מלמעלה. (ביאו"ה שם)

סימן רצט

סעיף א'

שלא לאכול קודם שיבדיל

פסק השו"ע – אסור לאכול שום דבר, או אפילו לשתות יין או שאר משקין חוץ ממים, משתחשך עד שיבדיל.

□ לענין אכילת סעודה שלישית – אם לא אכל מקודם, בודאי צריך לאכול אפי' אחר שקיעה. (משנ"ב א')

« ואפילו רק התחלה בעלמא שבירך ברכת המוציא מבעוד יום ונשתהה לאכול עד שחשכה – מועיל שיוכל לאכול. (משנ"ב ב')

« ואם התפלל ערבית אפילו מבעוד יום – חלה עליו חובת ההבדלה, ואסור לאכול עד שיבדיל על הכוס. (משנ"ב א')

« ואם הבדיל בתפילה – מחלוקת

מג"א: אף אם הבדיל בתפלה – אסור.

פמ"ג: אין זה מוכרח. (שעה"צ ה')

□ בספק חשיכה – מחלוקת

מג"א וב"ח: יש להחמיר.

ט"ז: יש להקל. (ביאורי' ד"ה משתחשך)

□ אבל אם היה יושב ואוכל מבעוד יום וחשכה לו – מחלוקת

סתמא דשו"ע: דאין צריך להפסיק (אפילו משתייה).

מהרי"ק [י"א בשו"ע]: דה"מ בספק חשיכה, אבל בודאי חשיכה אפילו היה יושב ואוכל פורס מפה ומבדיל וגומר סעודתו. (שו"ע)

לכו"ע – אם היה יושב ושותה וחשכה לו – צריך להפסיק. (שו"ע)

הכריע הרמ"א – דהמנהג פשוט שאין צריך להפסיק.

□ ואפילו לקרי"ש ותפלה – אין צריך להפסיק באמצע סעודתו. (משנ"ב ד')

ומי"מ, צריך לפסוק משום קרי"ש של ערבית שהיא דאורייתא אם התחיל לאכול בתוך חצי שעה שקודם צאת הכוכבים. (משנ"ב ג')

« ואין לסמוך על קריאת השמש לבהכ"נ, אלא אם רגיל לילך לבהכ"נ במוצ"ש. (משנ"ב ג')

□ אם הפסיק תוך הסעודה והתפלל – חלה עליו חובת הבדלה, ואסור לאכול עד שיבדיל. (משנ"ב ד')

« ואם אמר בתוך הסעודה תיבות "ברוך המבדיל בין קודש לחול", כדי שיוכל להדליק נר וכדומה –

לא חל עליו חובת הבדלה, ומותר לגמור סעודתו. (שעה"צ ח')

סעיף ב'

היו שותים ואמרו: בואו ונבדיל, ורצו לחזור ולשתות קודם הבדלה

מחלוקת ראשונים

רמב"ם: אין צריך לחזור ולברך. שלא הסיחו דעתם ע"י אמירה זו.

מהרי"ק: חולק בדבר. (שו"ע)

« הטעם – מחלוקת

ט"ז ומג"א: דס"ל, דכיון שאמרו בואו ונבדיל אסתלק סעודתיהו והוי בכלל הסח הדעת.

הגר"א: דס"ל כ"י"א בסעי' א' דצריך להפסיק כשחשכה, וממילא כשאמר בואו ונבדיל צריך

לחזור ולברך. (ביאורי' ד"ה ויש)

הביא השו"ע את דעת הרמב"ם בסתמא, ואת דעת המהרי"ק כיש מי שחולק.

הכריע המשנ"ב – דהעיקר כדעה קמיתא. (משנ"ב ח')

□ **אבל כשהיו עוסקים בשתיה לבד, צריך להפסיק כשחשכה - אם אמרו בואו ונבדיל – לכו"ע הסיחו דעתם מהשתיה, ואם רוצים לשתות עוד [אע"פ שאינם רשאים] צריכים לחזור ולברך.** (משנ"ב ז')

סעיף ג'

כשמפסיק לחבדיל האם צריך לברך חגפן

☞ **כשלא אמרו בואו ונבדיל – מחלוקת ראשונים הטור והרא"ש:** אינו צריך לברך בפה"ג על כוס של הבדלה.
 « **וכן אם מבדיל על השכר בתוך הסעודה – אין צריך לברך שהכל אפילו אם לא בירך כלל שהכל מתחלה שברכת המוציא פוטרת אותה.** (משנ"ב ט')
 « **גם ברכת המוציא – אין צריך לברך לכו"ע כשחוזר לגמור סעודתו אחר הבדלה, אחרי שמו הדין לא היה צריך להפסיק באמצע הסעודה להבדיל.** (ביאו"ה ד"ה אינו) **מהרי"ק:** צריך. (שו"ע)

« **הטעם למהרי"ק – מחלוקת מג"א:** ס"ל, דכוס של הבדלה הוא ענין בפני עצמו ואין שייך לסעודה. (משנ"ב י' וביאו"ה) **גר"א:** ה"א לא החמיר לחזור ולברך בורא פרי הגפן רק כשאמרו מתחילה בואו ונבדיל. וממילא לדין דס"ל שם כדעה האחרת אין צריך לחזור ולברך אף כשאמרו בואו ונבדיל. (ביאו"ה ד"ה ויש)

הביא השו"ע את דעת הטור והרא"ש בסתמא, ואת דעת המהרי"ק כ"א.
 הכריע המשנ"ב וביאו"ה – דהעיקר כדעה ראשונה, ומ"מ היות ויצא מפיו של המג"א להחמיר טוב ליהזר לכתחילה שלא להבדיל בסעודה לא על השכר ולא על היין אם כבר בירך מתחלה על היין. (משנ"ב י' וביאו"ה ד"ה ויש)

☞ **אבל כשאמרו בואו ונבדיל – מחלוקת ט"ז:** יהיה צריך לברך בורא פרי הגפן על הכוס של הבדלה.
מג"א: אין צריך. (ביאו"ה ד"ה כשמפסיק)
 « **לכו"ע – כשהיו עוסקים באכילה, אף כשאמרו בואו ונבדיל – אין צריך לברך, גם לט"ז.** (ביאו"ה ד"ה כשמפסיק)

סעיף ד'

כשהיה אוכל וחשכה, בזמן שאינו צריך להפסיק

☞ **אם יש לו כוס אחת – גומר סעודתו ומברך בהמ"ז על הכוס ואח"כ מבדיל עליו.** (שו"ע)
 « ואינו טועמו עד אחר הבדלה כדי שלא יפגמנו. (משנ"ב י"ב)

□ **כשאין לו אלא כוס אחד ואינו יכול לשתות ממנו עד אחר הבדלה – מחלוקת ב"ח ואלוה רבה:** יבדיל מיד קודם התפילה.
דרך החיים וביאו"ה: העולם נוהגין שמתפללין ואח"כ מבדילין. (ביאו"ה ד"ה מברך)

☞ **ואם יש לו שני כוסות – מברך בהמ"ז על אחד ומבדיל על אחר.** (שו"ע)

□ **שתית הכוס:**

• **אם נזהר תמיד לברך על כוס – מותר לשתות מהכוס אף שהוא קודם הבדלה.** (משנ"ב י"ד)
 • **אבל למי שמברך לפעמים בלא כוס – אסור לו לשתות עתה מהכוס של בהמ"ז קודם הבדלה.** (משנ"ב י"ד)
 « אך זה דווקא אם הוא כבר ודאי חשיכה, אבל אם הוא ספק חשיכה – יכול לשתות מכוס של בהמ"ז אף מי שאינו נזהר תמיד לברך על הכוס. (משנ"ב י"ד)

סעיף ה'

טעה ואכל קודם שהבדיל

פסק השו"ע – טעה ואכל קודם שהבדיל – יכול להבדיל אח"כ.
« וה"ה, אם הזיד ואכל. (משנ"ב ט"ז) »

סעיף ו'

שכח ולא הבדיל במוצ"ש

מחלוקת ראשונים

תוס' ורא"ש : מבדיל עד סוף יום ג'. (שו"ע)

הטעם : דכל אלו הג' ימים שייכים עוד לשבת העבר. (משנ"ב ט"ז)

רי"ף וגאונים : אינו מבדיל אלא כל יום ראשון ולא יותר, ודווקא בפה"ג והמבדיל בין קודש לחול, אבל על הנר ובשמים אינו מברך אלא במוצ"ש. (שו"ע)

« ביום הראשון הטעם הוא דהיום הולך אחר הלילה של מוצ"ש. (משנ"ב י"ז) »

בה"ג : הא דקי"ל טעם מבדיל ה"מ היכא דהבדיל בליל מוצ"ש, אבל אם לא הבדיל בלילה כיון שטעם שוב אינו מבדיל. (שו"ע)

השו"ע הביא את ג' הדעות, דעת התוס' והרא"ש בסתמא, ושאר הדעות כ"א.

הכריע הרמ"א – דהעיקר כסברא הראשונה.

« ומ"מ, לכו"ע לכתחילה יקדים להבדיל ביום ראשון דזריזין מקדימין למצות. (משנ"ב ט"ז) »

« קודם שיבדיל – אסור לו לאכול, כיון שבדיל הוא להבדיל. (משנ"ב ט"ז) »

□ **במוצאי יו"ט** – אין להבדלה תשלומין, ומ"מ הגרע"א מצד שם דכל יום ראשון שאחר יו"ט יכול להבדיל. (משנ"ב ט"ז)

ומי שמתענה ג' ימים וג' לילות

• **ישמע הבדלה מאחרים**. (רמ"א)

« ה"ה אם מתענה ב' ימים וב' לילות, ואפילו יום אחד ולילו, אף דיכול לקיים מצות הבדלה

בעצמו אחר תענית, מ"מ יותר טוב שישמע במוצ"ש הבדלה מאחרים, דקרובי אבדלתא לשבת

עדיף טפי. (משנ"ב כ')

« משא"כ בשני ימים דלא יעבור הזמן – טוב יותר שימתין ויבדיל לבסוף שני ימים משיבדיל

מבעוד יום. (משנ"ב כ')

• **ואם אין אחרים אצלו** – יכול להבדיל בשבת מבעוד יום ולשתות ולקבל אח"כ התענית עליו. (רמ"א)

• **האם יכול להבדיל בעצמו ויתן לאחרים לשתות** – מחלוקת

משנ"ב : יכול.

מג"א : זה אינו מותר, רק דווקא כשאחרים בעצמן אין יודעים לברך, ולכן עצה זו עדיף טפי. (משנ"ב כ"א)

□ **האם מותר לאכול ולשתות אחר שהבדיל אחר קבלת תעניתו** – מחלוקת

פמ"ג בשם מג"א : כיון שהבדיל אסור לאכול. ומדובר כאן שלא קיבל עליו התענית במנחה בשבת, אלא

קבל שיתענה מיום ראשון.

ביאו"ה [אף בדעת המג"א] : אין להחמיר בזה ויכול להמשיך לאכול אף אחר שקיבל עליו תענית במנחה,

ומותר לאכול אחר שהבדיל מבעוד יום עד בין השמשות. (ביאו"ה ד"ה יכול)

□ **מי שהתענה שני ימים ושני לילות קודם ראש השנה ומבדיל בליל שלישי וארע בו ראש השנה** –

מחלוקת

מג"א : יעשה הבדלה על כוס אחד וקידוש על כוס אחר, ולא יעשה שניהם על כוס אחד, דאין אומרים שתי

קדושות על כוס אחד אלא ביו"ט שחל במוצ"ש.

ביאו"ה : יל"ע בעיקר העניין אם יכול עתה לעשות הבדלה, האיך יסיים עתה בהברכה המבדיל בין קודש

לחול אחרי שעתה הוא קודש. וסיים דצריך עיון גדול. (ביאו"ה ד"ה ולקבל)

סעיף ז'

המבדיל על היין על שלחנו, אפילו חבדיל קודם שנמל ידיו, האם פוטר היין מברכה מחלוקת ראשונים

רא"ש: פוטר היין שבתוך המזון שאין צריך לברך עליו.

תוס': דלא פטר א"כ נטל ידיו קודם שהבדיל. (שו"ע)

« ואם הבדיל תחלה – צריך לברך אחריו ברכה מעין שלוש. (רמ"א)

השו"ע הביא את דעת הרא"ש בסתמא, ואת דעת התוס' כ"א.

הכריע המשנ"ב – להלכה ודאי יש לפסוק ספק ברכות להקל, ופטר מברכה אחרונה. ובתוך הסעודה ג"כ פטר לברך על היין כדעת הרא"ש. (משנ"ב כ"ו)

סעיף ח'

כשפוטר היין שבתוך המזון שאין צריך לברך עליו – גם אין צריך לברך ברכה אחרונה על כוס של הבדלה. (שו"ע)

□ **ואם אין לו אלא כוס אחד** וסבור שיביאו לו יין יותר, והבדיל על אותו כוס, וא"כ לא הביאו לו יותר ובירך בהמ"ז בלא כוס – מחלוקת

שו"ע בשם הטור: צריך לברך ברכה אחרונה על כוס של הבדלה.

המג"א הוכיח דהרא"ש: לא ס"ל לחלק בזה. (משנ"ב כ"ט)

הכריע המשנ"ב – דע"כ אם לא בירך קודם הסעודה – לא יברך א"כ. (משנ"ב כ"ט)

□ **אם הבדיל בתוך הסעודה** – לכו"ע אין צריך לברך ברכה אחרונה, דברכת המזון פוטר. (ביאור"ה ד"ה יש)

סעיף ט'

אם רוצה לסעוד תיכף לחדל

צריך ליזהר שלא יביא לחם לשלחן קודם הבדלה.

ואם הביא – פורס עליו מפה ומכסהו, לפי שהוא מוקדם בפסוק וצריך להקדימו אם לא יכסנו. (שו"ע)

סעיף י'

עשיית מלאכה קודם חבדלח

« **אם לא התפלל והבדיל בתפילה** – אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל. (שו"ע)

□ **ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה** – אומר: המבדיל בין הקודש ובין החול. בלא ברכה, ועושה מלאכה. (שו"ע)

« **נוסח האמירה** – מחלוקת

שו"ע: אומר "המבדיל בין הקודש ובין החול".

לבוש: אומר "ברוך המבדיל בין הקודש ובין החול". (שו"ע ומשנ"ב ל"ד)

« ומ"מ לענין אכילה – לא מהני עד שיבדיל הבדלה גמורה על הכוס וגם בתפלה. (משנ"ב ל"ה)

« **וביו"ט שחל במוצ"ש** ורוצה לעשות מלאכה אוכל נפש ולא הבדיל עדיין בתפלה – אומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש בלא שם מלכות ומותר במלאכה. (משנ"ב ל"ו)

« **האם צריך לומר גם כל הנוסח של הקדוש בלא שם ומלכות** – מחלוקת

א"ר בשם פסקי תוס': צריך גם שיאמר כל הנוסח של הקדוש ואך שלא יאמר שם ומלכות.

מג"א: אין להחמיר בזה. (שעה"צ מ"ז)

וְאִם הַבְּדִיל בַּתְּפִילָה – מוֹתֵר, אַע״פ שֶׁעֲדִיין לֹא הַבְּדִיל עַל הַכּוֹס. (שו״ע)

« אִיזו מִלֵּאכָה מוֹתֵרֶת – מַחְלֻקֶּת

תּוֹסֶפֶת שֶׁבֶת וַחַיֵּי אָדָם : אֶף לֵאחֹר שֶׁהַבְּדִיל בַּתְּפִילָה – אֵין מוֹתֵר רַק לַהֲדַלִּיק הֵנֶר וְכְדוּמָה, לֹא מִלֵּאכָה שִׁישׁ בֶּה טוֹרַח.

שׁו״ע : מוֹתֵר בְּכָל מִלֵּאכָה. (שַׁעֲרֵי צִיּוֹן)

□ וְכֵן נִשִּׁים שֶׁאֵינֶן מְבַדְּלִין בַּתְּפִילָה – מַחְלֻקֶּת

כְּלָבּוֹ : יֵשׁ לִלְמַדן שֶׁתְּמִיד יֵאָמְרוּ הַמְּבַדִּיל בֵּין קוֹדֵשׁ לַחֹל קוֹדֵם שִׁיעֲשׂוּ מִלֵּאכָה.

ר' יְרוּחָם : אֵין לֵהֵן לומר הַמְּבַדִּיל וְכו' אִלָּא דוּוקָא בְּמִלֵּאכָה גְּמוּרָה כְּגוֹן כּוֹתֵב וְאוֹרֵג, אֲבָל הַדְּלָקַת הֵנֶר בְּעֵלְמָא אוֹ הוּצָאָה מֵרֶשֶׁת לִרְשׁוֹת אֵין צָרִיךְ לַזֶּה. (רמ״א)

הַטַּעַם : כִּיּוֹן דְּמִדְּאוּרִייתָא בְּלֹא הַבְּדִלָה מוֹתֵר בְּמִלֵּאכָה רַק תִּקְנַת חֲכָמִים הוּא שֶׁצָּרִיךְ לַהֲבַדִּיל

מִקּוֹדֵם - הִקְיָלוּ בְּמִלֵּאכָה שֶׁאֵין בֶּה טוֹרַח. (מַשְׁנֵיב ל״ח)

הַרמ״א הֵבִיא אֶת ב' הַדְּעוֹת, וְהַכְרִיעַ – דִּהְעִיקֵר כְּסִבְרָא רֵאשׁוֹנָה.

וְצִידַד הַמַּשְׁנֵיב – דְּבַעַל נֶפֶשׁ לֹא יִדְלִיק נֵר עַד אַחֵר סֹדֵר קְדוּשָׁה. (מַשְׁנֵיב מ״)

□ הַמְּנַהֵג שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט לַהֲקֵל שְׂמֵדִלִיקִים נֵרוֹת מִיָּד שֶׁאֵמְרוּ הַקָּהָל בְּרַכּוֹ – מַחְלֻקֶּת

רמ״א : מַחֲמַת דַּעַת הַר' יְרוּחָם נִתְפַּשֵּׁט הַמְּנַהֵג לַהֲקֵל בִּזְהָ. (רמ״א)

מג״א וּב״י : מִפְּקַק מְאוּד עַל מְנַהֵג זֶה, דְּמִנֵּין לָנוּ לַחֲלֹק בֵּין מִלֵּאכָה לְמִלֵּאכָה. (מַשְׁנֵיב ל״ט)

□ אֲבָל חֲזוֹן הַכִּנְסֶת – מוֹתֵר לַהֲדַלִּיק נֵר אַחֵר שֶׁהַבְּדִיל בַּתְּפִילָה אוֹ אֵמֵר בְּרוּךְ הַמְּבַדִּיל בֵּין קוֹדֵשׁ לַחֹל,

מִשּׁוּם כְּבוֹד הַצְּבוּר שִׁיּוּשְׁבִין בַּחוּשֶׁךְ. (מַשְׁנֵיב מ״)

□ וְלִהְיָא יֵין בִּיּוֹ״ט שְׁנֵי אַחֵר שֶׁחֲשַׁכָּה אֶף שֶׁלֹּא תִתְפַּלל עֲדִיין וְגַם לֹא קִידֵּשׁ – אִפְ״ה שְׂרִי, שֶׁהֲרִי אֵין

בִּזְהָ מִשּׁוּם מִלֵּאכָה, רַק מִשּׁוּם הַכֵּנָה מִיּוֹ״ט לַחֲבִירוֹ. (מַשְׁנֵיב מ״)

הַנְּהָגוֹת שׁוֹנוֹת בְּמוֹצַ״שׁ

□ הָאֵם יֵשׁ עֲנִיין לַדְּלוֹת מַיִם בְּכָל מוֹצַ״שׁ – מַחְלֻקֶּת

כְּלָבּוֹ : יֵשׁ לַדְּלוֹת מַיִם בְּכָל מוֹצָאֵי שֶׁבֶת, כִּי בִּאֲרָה שֶׁל מַרִּים סוֹבֵב כָּל מוֹצַ״שׁ כָּל הַבְּאֵרוֹת וּמִי שֶׁפּוֹגַע בּוֹ

וַיִּשְׁתֶּנָּה מִמֶּנּוּ יִתְרַפֵּא מִכָּל תַּחֲלוּאִיו. (רמ״א)

רמ״א : לֹא רֵאִיתִי לְמְנַהֵג זֶה. (רמ״א)

□ קִיפּוֹל הַטְּלִית – מֵהַר״ל הִיָּה מִקְפֵּל הַטְּלִית שֶׁלּוֹ בְּכָל מוֹצָאֵי שֶׁבֶת כְּדִי לַהֲתַעֲסֵק בְּמִצְוַה מִיד. (מַשְׁנֵיב מ״)

סימן ש

סעודה רביעית

לעולם יסדר אדם שלחנו במוצ"ש כדי ללוות את השבת, אפילו אינו צריך אלא לכזית. (שו"ע)
הטעם: דכשם שצריך לכבד השבת בכניסתה כן צריך לכבדה ביציאתה כשם שאדם מלווה את המלך בצאתו מן העיר. (משנ"ב ב')

□ **מעלת הסעודה:** אמרו הקדמונים דאבר אחד יש באדם ונסכויו שמו וזה האבר נשאר קיים בקבר עד עת התחיה ואפילו אחר שנרקבו בו כל העצמות, וזה האבר אינו נהנה משום אכילה כי אם מסעודת מלוה מלכה. (משנ"ב ב')

לפי שאבר זה לא קבל הנאה מעץ הדעת, דאדם אכלו בערב שבת, והוא אין לו הנאה ממאכל כי אם במוצאי שבת, לפיכך לא נגזר עליו להיכלות אפילו ע"י המיתה. (שעה"צ ז')

מדיני סעודה רביעית:

- אינו מחוייב לבשל תבשילין ולהכין יותר ממה שצריך לאכול. (משנ"ב א')
- יקבע סעודה זו **על הפת** לכתחילה. (משנ"ב א')
- טוב לכתחילה להדר אותה בבשר או בשאר תבשילין אם יש לו, ואם אין לו או שחושש לאכילה גסה – יקיימה במזונות או עכ"פ בפירות. (משנ"ב א')
- סעודה זו אינה חובה עליו, וזה רק מצוה בעלמא, ונפק"מ כשאי אפשר לו לקיים כולם. (משנ"ב ב')
- **טוב להקדימה** כדי שתהיה סמוכה ליציאת השבת. (משנ"ב ב')
- ואם אינו תאב עדיין לאכול – לא יעסוק במלאכה בקבע עד שיקיים סעודה זו. ומ"מ, **אינו כדאי בכל גוונא לאחרה יותר מחצות**. (משנ"ב ב')
- יש נוהגים להרבות **נרות** במוצ"ש יותר מימי החול, ונוהגים ג"כ לומר **פיוטים וזמירות** אחר הבדלה. (משנ"ב ג')

סימן שא

סעיף א'

ריצה בשבת

אין לרוץ בשבת אא"כ הוא לדבר מצוה כגון לבהכ"נ או כיוצא בו. (שו"ע)
הטעם: שנאמר וכבדתו מעשות דרכיך ודרשו שלא יהא הלכוד בשבת כהלכוד בחול. (משנ"ב)

גדר הפסיעה האסורה

• **באדם בינוני** – אסור לפסוע יותר מאמה בפסיעה אחת, אם אפשר לו בפחות. (רמ"א)

« אך אם אי אפשר – מותר. (משנ"ב ד') »

• **אך באדם הגדול ביותר** – תלוי כפי שיעור פסיעה שלו. (משנ"ב ג')

לקפוץ בשבת – מחלוקת

רמב"ם: ה"ה שאסור לקפוץ.

רש"י: סתם קפיצה יהיה מותר, כי אם באמת המים רחב שאי אפשר לעבור עליו. (משנ"ב ג' ושעה"צ ג')

סעיף ב'

מי שמתענג בקפיצתו וריצתו

פסק השו"ע – בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם – מותר לכתחילה. וכן לראות כל דבר שמתענגים בו. (שו"ע ומשנ"ב ה')

אם כוונתו להתעמל ולהתחמם משום רפואה – מחלוקת

מג"א: מ"מ שרי כיון דלא מוכחא מילתא שעושה כן לרפואה.

א"ר: מחמיר אפילו בטיול אם כוונתו להתעמל לרפואה.

לכו"ע – אסור לרוץ כדי שיתחמם לרפואה, דמוכחא מילתא ואסור משום שחיקת סממנין. (משנ"ב ז')

וכן מותר לטייל. (רמ"א)

□ דבר האסור לראות כגון לילך לבתי תרטיאות וכדו' – אסור גם בשבת לילך ולראות, דבודאי לא

הותר דבר איסור משום עונג שבת. (ביאו"ה ד"ה כל דבר)

סעיף ג'

היה חולץ וחגיע לאמת המים

פסק השו"ע – דיכול לדלגו ולקפוץ עליה אפילו אם היא רחבה שאינו יכול להניח רגלו ראשונה קודם שיעקור שנייה.

□ **ומוטב שידלג ממה שיקיפנה** מפני שמרבה בהלוד. ואסור לעבור בה, שלא יבא לידי סחיטה. (שו"ע)

« וכשאי אפשר בדילוג וקפיצה – מותר לו להקיף. (משנ"ב ט')

□ **אם אמת המים אינה רחבה אלא קצרה** – מותר לקפוץ. (ביאו"ה ד"ה אפילו)

סעיף ד'**היה חולץ לדבר מצוה**

כגון: להקביל פני רבו או פני מי שגדול ממנו בחכמה. וה"ה להקביל פני אביו – יכול לעבור בה ובלבד שיעשה שינוי כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו, כדי שיזכור ולא יבא לידי סחיטה. (שו"ע ומשנ"ב י')

❑ כיצד יעבור?

• **בסנדלו** – אסור לעבור בסנדלו. (שו"ע)

הטעם: דכיון שאינו יכול להדקו ולקשרו יפה, חיישינן דלמא נפל ואתי לאתויי. (שו"ע)

• **אבל במנעלו** – מותר. (שו"ע)

« ויכול לעבור אפילו כשהוא לבוש, ואפילו הוא עד צוארו במים. (ביאור"ה ד"ה יכול)

« אבל כשרודפים המים – אסור לו לעבור. (ביאור"ה ד"ה יכול)

❑ אם יכול להקיף בלא לעבור במים – מחלוקת

רמ"א בסי' תריג: אפילו אם איכא דרכא אחרינא להקיף – מוטב יותר לעבור במים מלהרבות בהילוך כיון שהוא עובר לדבר מצוה.

מהרש"ל וב"ח: כיון שיכול להקיף, טוב יותר להקיף מלעבור במים. (רמ"א ומשנ"ב י"ב)

❑ בגדר חיוב הקבלת פני רבו:

❑ איש ואשה שוין במצות הקבלת פנים.

« ונראה דאשה היינו דווקא ברשות בעלה. (משנ"ב י')

❑ יש לחלק בין רגל לשבת, דבשבת רק מצוה, וברגל הוא חובה. (ביאור"ה ד"ה להקביל)

❑ **חלות החיוב:** תלוי כפי קרובו לרבו. אם הוא בעיר – כל יום. אם הוא חוץ לעיר קרוב – פעם בשבוע או חודש. אם הוא במקום רחוק – רק ברגל. (ביאור"ה ד"ה להקביל)

❑ הרב ההולך אצל תלמידו – אסור. (משנ"ב י"א)

« **ואם הוא תלמיד שצריך לו רבו באיזה דברים,** הן מצד חדודו וחריפותו, הן מצד שיש לו שמועות מגדולים אחרים – מחלוקת

ט"ז: מותר לו לעבור בנהר, דעכ"פ גדול ממנו באיזה דברים.

התוספת שבת: אסור בזה. (משנ"ב י"א)

« **ואם הרב מסתפק באיזה דבר והולך לשאול את תלמידו שידוע בזה** – מותר, דלא גרע מלשאר דבר מצוה. (משנ"ב י"א)

סעיף ה'

חזרת החולץ לדבר מצוה – מותר לעבור במים אף בחזרה, כדי שלא תהא מכשילו לעתיד לבא. (שו"ע)

סעיף ו'**החולץ לשמור פירותיו**

מותר לו לעבור במים בהליכה, אבל לא בחזרה. (שו"ע)

הטעם: דשמירת ממונו ג"כ הוי קצת מצוה, ומ"מ לא התירו בחזרה, דאינו דבר מצוה כל כך. (משנ"ב י"ד)

❑ ובלבד שלא יוציא ידיו. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ז'

כל היוצא בדבר שאינו תכשיט ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך שרגילין להוציא אותו דבר – חייב.
 « ואם שכח איזה דבר אצלו והוציאו בשוגג לרשות הרבים – אינו חייב עליה דמלאכת מחשבת אסרה תורה. (משנ"ב י"ט)
 וכל תכשיט שהוא רפוי שאפשר לו בקל ליפול – אסור לצאת בו. ואם יצא – פטור.
 ואשה לא תצא בתכשיטים שדרכה לשלפם ולהראותם. (שו"ע)

□ הלכך לא יצא איש בכלי מלחמה:

- **לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס, ולא באלה, ולא ברומח, ולא בכלים שאינם תכשיט – ואם יצא חייב חטאת.** (שו"ע)
- **ולא בשריון, ולא בקסדא, ולא במגפים – ואם יצא פטור,** מפני שהם דרך מלבוש. (שו"ע)
- « ומ"מ, אסור משום מראית העין. (משנ"ב כ"ה)
- « וגם אפילו בחדרי חדרים אסור. (משנ"ב כ"ה)
- **ולא יצא בתפילין,** מפני שצריך להסירם כשיכנס לבית הכסא. (שו"ע)
- « ומשמע דבביתו אין איסור להניח תפילין. (משנ"ב כ"ו)
- « ודוקא במניחן שלא לשם מצוה, אבל לשם מצוה – אסור. (משנ"ב כ"ו)
- **ולא יצא קטן במנעל גדול,** דלמא נפל ואתי לאתויי. (שו"ע)
- אבל יוצא הוא בחלוק גדול. (שו"ע)
- **ולא יצא במנעל אחד.**

מקור: שבת (סא.) – מחלוקת, חייא בר רב: יצא באותו שאין בו מכה. רב הונא: נפק באותו שיש בו מכה. (ביאור"ה ד"ה באותו)

נחלקו בזה הראשונים

ר"ח ורי"ף רמב"ם ורא"ש: כחייא בר רב.

רז"ה ומהר"ם: כרב הונא. (ביאור"ה ד"ה באותו)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: לא יצא במנעל אחד אם אין לו מכה ברגלו, דלמא מחייכי עליה ואתי לאתויי. אבל אם יש לו מכה ברגלו יצא באותו שאין בו מכה.
ביאור"ה: נכון להחמיר שלא לצאת לעולם במנעל אחר אפילו יש ברגלו מכה, בין על אותה הרגל, ובין על הרגל האחרת, ומוטב לילך יחף כשאין יכול לנעול שניהם.
 ומ"מ, בדידן שאין לנו רשות הרבים גמורה לדעת הרבה פוסקים, מסתבר בודאי שאין לנו להחמיר יותר מפסק השו"ע. (ביאור"ה ד"ה באותו)

□ ואלו קיצור כללי דיני הוצאה

- דבר שאינו מלבוש ולא תכשיט – מקרי משוי ואסור מן התורה, ובמזיד חייב כרת ובשוגג חטאת.
- אם אין דרך הוצאתה כך בחול – מקרי הוצאה כלאחר יד ופטור אבל אסור מדרבנן.
- דבר שהוא מלבוש או תכשיט – מותר מן התורה.
- « אלא שיש כמה דברים מה שאסרו חז"ל:
- יש מהם שאסרו משום דילמא שלפא ומחוי ואתי לאתויינהו ד' אמות ברה"ר.
- גם יש כמה דברים שאסרו משום שהוא רפוי, ודילמא משתליף ממילא ואתי לאתויי.
- וגם יש שאסרו משום דילמא מחייכי עלה ואתי למישלף ואתויי.
- גם יש כמה דברים שאסרו משום מראית העין.
- ועוד יש כמה דברים שאסרו להאשה משום שיש כמה דברים החוצצים בטבילה.
- כל דברים שאינם עשויים למלבוש גמור רק לאצולי טנוף – כגון שמנחת מלמעלה חתיכת בגד על צעיפה שלא יתטנף מפני הגשמים – מקרי משא, אך אם הוא מלבוש גמור.
- אף שהוא תכשיט גמור אם נושאו בידו – מקרי משוי ודרך הוצאה וחייב עליה. (ביאור"ה ד"ה כל היוצא)

סעיף ח'**לצאת במחט**

מחלוקת ראשונים

הרב המגיד: לא יצא במחט התחובה לו בבגדו בין נקובה בין שאינה נקובה. ואם יצא בנקובה - חייב. ובשאינה נקובה - פטור. (שו"ע)

הטעם: דמחט לא הוי תכשיט לאיש בכל גווני. (משנ"ב ל"ב)

ונקובה הוי דרך הוצאה לפרקים כשהיא תחובה בבגדה. אבל באינה נקובה - פטור, דלאו דרך הוצאה היא להוציא כשהוא תחוב בבגדו כי אם בידו וכדו'. (משנ"ב ל"ג)

רי"ף ורמב"ם: להיפך. (שו"ע)

הטעם: דס"ל דבאיש מחט נקובה לאו דרך הוצאה היא כשהיא תחובה בבגדו שגנאי הוא לו שיאמרו עליו שהוא חייט, אבל באינה נקובה דרך הוא לפרקים אף בחול כשמוצאה בשוק לתחוב בבגדו. (משנ"ב ל"ג)

רא"ש וטור: בשניהם פטור באיש. (בי"י וביאורי"ה ד"ה לא יצא)

□ **אבל אם הוציאה בידו** - חייב בכל ענין האיש והאשה בנקובה ובשאינה נקובה. (משנ"ב ל"א)

□ **הכל לפי הזמן** - אם דרכו לצאת כך בחול ולא הוי תכשיט - הוי דרך הוצאתו בכך וחייב. ואם אין דרך הוצאתו בכך בחול - פטור אבל אסור, משום דאינו תכשיט. (משנ"ב ל"ג)

□ **אם רוב העולם אין דרכו להוציא בכך**, אע"פ שאנשי מקום אחד מוציאים בכך - פטור אבל אסור, והטעם משום דבטלה דעתן אצל כל אדם. (משנ"ב ל"ג)

□ **אשה** - לכו"ע דרך הוצאתה היא כן להיות תחובה בבגדה, שכל אשה דרכה ואומנותה לתפור ולתקן בגדי ביתה, ועל כן אינה בושה בדבר. (שעה"צ כ"ח)

□ **אם צריך לו המחט לחבר שפתי המלבושים זה לזה** - יש לעיין אם מותר לאיש, דהרי הוא לצורך הלבשה, וא"כ לכאורה ה"ה באיש. וצ"ע. (ביאורי"ה ד"ה וכשאינה)

סעיף ט"י**יציאה בטבעת**

Ⓢ **בטבעת שאין עליה חותם** - לא יצא, ואם יצא - חייב.

הטעם שמקרי דרך הוצאה על אצבעו וחייב: מפני שלפעמים נותנת אשה לבעלה להוליכה לאומן לתקנו ומניחה באצבעו עד שמגיע לשם. (משנ"ב ל"ה)

Ⓢ **ואם יש עליה חותם** - מחלוקת ראשונים

רש"י: פטור.

ר"ת ורמב"ם: מותר, דאינו תכשיט אלא לאיש. (שו"ע סעי' ט)

הטעם: דס"ל דבאיש לא גזרינן דילמא שליף ומחוי לפי שאין דרכו בכך, אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולאשה, גם לדידהו אסור משום דלא פלוג רבנן ואסרוהו גם באיש. (משנ"ב ל"ז)

□ **לכו"ע - דבר שהוא תכשיט לאיש ולאשה** - אסור גם לאיש. (שו"ע סעי' ט)

□ **לכו"ע - אם הוציאו בידו ממש** [ולא באצבעו] - אפילו יש עליו חותם חייב לכו"ע. ולא נחלקו אלא כשהוציאו כשהוא מונח על אצבעו. (משנ"ב ל"ד)

□ **צידד בד"מ - דבזמניו**, אין למחות באיש הנושא אותם.

אך מ"מ צידד הרע"א - דבעל נפש יחוש לעצמו שלא לצאת בטבעת כלל. (משנ"ב ל"ח)

טבעת שקבוע בה אבן זכר אם כתובים בה אותיות - אין עליה חותם מיקרי, שלא נקרא חותם - ולא יצא. ואם יצא - חייב. (שו"ע סעי' י)

□ **אך אם חקוקים בה אותיות או צורות** - מותר. (שו"ע)

Ⓢ וה"ה האם האותיות על הטבעות בולטות. (משנ"ב מ')

Ⓢ **אם האותיות שוקעות** - מחלוקת

מג"א: אע"פ כן תכשיט מקרי, כיון שמותר להשהותה ויש עליה עכ"פ שם חותם.

חמד משה: מפקפק בזה, וס"ל דלא מיירי אלא בשאר צורות. (שעה"צ ל"ד)

סעיף י"א

דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו כגון מפתחות נאות

של כסף כמין תכשיט – מחלוקת

טור בשם י"מ: אסור, שהרואה אומר שלצורך תשמיש מוציא.

« ואסור אפילו כוונתו לתלות בצוארו לתכשיט ואפי' להמתירים לעיל בתכשיט לאיש ואפי' א"א

בקל למשל. (משנ"ב מ"א)

המהר"ם מרוטנבורג: אם הוא של כסף מותר. (שו"ע)

הטעם: שאין דרך לעשותו מכסף ועיקרו לתכשיט, ואע"פ שגם משתמשין בו - מותר כשמוציאו

לשם תכשיט. (משנ"ב מ"א)

השו"ע הביא את ב' הדעות דעת הטור בשם י"מ בסתמא, ודעת המהר"ם מרוטנבורג כ"א.

להלכה – מחלוקת

משמעות השו"ע: דדעתו כטור בשם י"מ, מדקבעה בסתמא.

משנ"ב: אין למחות במתירין, דכתב הד"מ בשם האגור דבאשכנז נוהגין כהמתירין בשל כסף. (משנ"ב מ"ב)

של נחושת ברזל – אסור לכו"ע. (רמ"א ומשנ"ב מ"ב)

« ואפילו שעשוי לנוי כעין תכשיט - אסור, שעיקרו לתשמיש, שכן דרך לעשות המפתחות מברזל

ונחושת. (משנ"ב מ"ב)

« ואפילו מחובר וקבוע בחגורה – אסור, דאין המפתח בטל לגבי האזור דאין שייך להאזור כלל.

(משנ"ב מ"ה)

« וכשהוא מחובר וקבוע בראש החגור ועשוי כעין קרס לחגור בו – מחלוקת

רשב"א: אסור.

ר"ף ואגודה: נוהגין להתיר. (רמ"א)

הרמ"א הביא את ב' הדעות, דעת הרשב"א בסתמא, ואת דעת הר"ף ואגודה כ"א.

« ואם הוא מפתח של כסף – מותר לדעת המתירין מכ"ש, ואף המחמיר יודה להקל שנעשה

גוף אחד. (ביאור"ה ד"ה ויש)

□ לצאת בתיק של בתי עינים [משקפיים] – אסור לצאת בתיק של בתי עינים, אף על פי שהתיק הוא של

כסף - דהבתי עינים בעצמם הם משוי. (רמ"א)

ולא אמרינן דהבתי עינים יהיו בטלים לגבי הכיס של כסף, שאין אומרים נעשה בתי עינים

לתיק, אלא נעשה תיק לבתי עינים. (משנ"ב מ"ד)

« וכ"ש אם מוציאם בידו – בלא"ה אסור אפילו תכשיט גמור. (משנ"ב מ"ג)

□ לשאת הבתי עינים עצמם על חוטמו במקום שאין עירוב – בודאי אסור.

הטעם: שמא יפלו מעליו ואתי לאתויי ד"א. (משנ"ב מ"ד)

□ לשאת שעון בבגדיו חוץ לעירוב – אסור לכו"ע. (משנ"ב מ"ה)

« אם הוא מחובר לרביד הזהב שנושא על צוארו שהוא תכשיט – מחלוקת

ט"ז: ג"כ איסור גמור הוא, דהשעון יש לו חשיבות בפני עצמו ואינו בטל לגבי רביד.

ביאור"ה בשם גדול אחד: הקל בזה.

הכריע הביאור"ה – דאין להקל כלל, ואין להתיר אפילו ברביד זהב. (משנ"ב וביאור"ה ד"ה בזה להתיר)

« ואפילו ירצה לתלותה בשלשלת על צוארו ושיהיה השעון מגולה לעין הכל – ג"כ אסור. (ביאור"ה

ד"ה בזה להתיר)

סעיף י"ב

יצאת בעל אומנות בכלי אומנותו

לא יצא החייט במחט התחובה לו בבגדו, ולא נגר בקיסם שבאזנו, ולא סורק במשיחה שבצוארו. (שו"ע)

□ ואם יצא – פטור. (שו"ע)

□ קשה, הא דפסק המחבר לעיל בס"ח בדעה ראשונה דבמחט נקובה התחובה לו בבגדו חייב אפילו כל

אדם?

י"ל, דשם מיירי שתחובה בבגד במקום שדרך לתחוב בו בחול לפרקים, וכאן מיירי כשתחובה במקום

שאין דרך הוצאתו לגמרי בכך רק לאומן כשרוצה להראות שהוא אומן. (משנ"ב מ"ז)

סעיף י"ג

זב ונידה

□ זב

לא יצא הזב בכיס שעושה להצילו מזיבתו שלא יטנף בה. (שו"ע)

□ נידה

אשה נדה שקושרת בגד לפנייה שלא תתלכלך בדם נדותה:

• אם אין הסינר עשוי כעין מלבוש – אסורה לצאת בו. (שו"ע)

• אם עשוי כעין מלבוש – מלפנייה ומלאחריה – מותר לצאת בו. (שו"ע ומשנ"ב נ"י)

« אבל כשהיא לפנייה לבד, או שהיא מאחריה בלבד וקושרתו ברצועות לפנייה – בכה"ג לא מקרי

מלבוש ואסור. (שו"ע ומשנ"ב נ"י)

• אבל אם קושרתו כדי שלא יכאב לה הדם ולא תצטער – אפילו אינו כעין מלבוש – מותר לצאת בו. (שו"ע)

« אף כשמותר דווקא עם קשירה, אבל בלא קשירה לא מתקיים. (ביאור"ה ד"ה אבל)

« מוך שהתקינה לנידתה באותו מקום – מותר אף בלא קשירה דשם מתקיים. (ביאור"ה ד"ה אבל)

□ וה"ה, אם קושר מטלית בפתילה של כובע כדי לקנח בו עיניו – אסור. (משנ"ב מ"ט)

סעיף י"ד

דבר שחזא דרך מלבוש, אפילו אם אינו לובשו אלא משום אצולו טנוף – מותר לצאת בו בשבת.

(שו"ע)

□ ולכן מותר ללבוש בגד מפני הגשמים או כובע על ראשו. (רמ"א)

« ומ"מ, אסור לאיש לכסות הכובע במטפחת. (משנ"ב נ"ה)

□ בגד סרבל שיש לו כובע מאחריהם – מחלוקת ראשונים

אגור: מותר דווקא בתפורים, אבל אותם שתלויים ברצועות – לא.

ב"י: אין חילוק בין תפורים לתלויים ברצועות, דכעת אין חשש שיפול. (ב"י)

□ אשה הרוצה ליתן בגד על צעיפה מפני הגשמים

• אם אינו דרך מלבוש רק שמונח על ראשה לבד – אסור, דאין זה דרך מלבוש בזה. (משנ"ב נ"ג)

• אבל אם מתעטפת בו גם קצת מגופה – הוי דרך מלבוש ומותר אף שהוא לאצולו טנוף. (רמ"א ומשנ"ב נ"ג)

• ואם כוונתה שלא יצטערו אותה הגשמים – מותר בכל ענין. (משנ"ב נ"ד)

סעיף ט"ו

קיטע וקבו

אין הקיטע יוצא בקב שלו [כמין דפוס של רגל שלא יראה כחסר רגל] – כיון דאינו צורך הילוכו אסור.

(שו"ע)

הטעם: חיישינן דילמא משתליף מרגלו ואתי לאתויי ד' אמות. (משנ"ב נ"ו)

סעיף ט"ז

קיטע שאינו יכול לילך כלל על שוקיו אלא יושב על כסא

וכשנעקר ממקומו נסמך על ידיו ועל שוקיו ונדחף לפניו ועושה סמוכות של עור או עץ לראשי שוקיו או רגליו התלולים, וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת – אין יוצאים בהם בשבת. (שו"ע) הטעם: דאידי דתלויים ולא מנחי אארעא זמנין דמשתלפי. (שו"ע)

❑ **אבל בכסא וספסלים הקטנים שבידיו – מותר לצאת.** (שו"ע)

❑ **קטע בשתי רגליו ומהלך על שוקיו ועל ארכבותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו – יוצא בהם בשבת.** (שו"ע)

הטעם: דלא שייך כאן דלמא משתלפי. (משנ"ב נ"ח)

❑ **לצאת במנעל עץ**

מותר לצאת במנעל של עץ שהרגל נכנס בו, ואין לחוש שיפול. (רמ"א)

❑ **כשאין בו עור כלל רק עץ – מחלוקת**

ב"י ומשמעות רמ"א: אע"ג שאין בו עור כלל אפ"ה מקרי מנעל.

ר' ירוחם וגר"א ופמ"ג: דוקא במחופה עור מלמעלה, אבל של עץ לבד לא חשיב מנעל. (ב"י ומשנ"ב נ"ט)

❑ **וכן בנעלי בית שנשלפים במהרה וממילא – מחלוקת**

רשב"א: מתיר.

אגור: אוסר. (רמ"א)

« **אך במקום רפש – בודאי אין להקל.** (משנ"ב ס"א)

« **לכו"ע אם שכח וכבר יצא בהן לרשות הרבים – אין צריך להסירן, אלא מהלך בהן עד שמגיע**

לביתו. (משנ"ב ס"א)

« **וכן הדין בכל אלו שאסורין, משום דאתי לאתויי.** (משנ"ב ס"א)

❑ **ולא ילך אדם יחף בשבת במקום שאין דרך לילך יחף, ולא יצא אדם בשבת כמו שהוא יוצא בחול**

בלתי דבר אחר שיזכור על ידו שהוא שבת ולא יבא לחללו. (רמ"א)

❑ **אפילו במקום שדרכם לילך יחף בחול – בשבת ילבש מנעלים כדי שיזכור שהוא שבת.** (משנ"ב ס"ב)

« **גם יש בזה משום עונג שבת.**

« **גם בחול מדת צניעות הוא שלא לילך יחף.** (משנ"ב ס"ב)

סעיף י"ז

חנעזר במקל חליכה

❑ **חיגר**

• **כשאינו יכול לילך בלא מקל – מותר לילך בו אפילו אינו קשור בו.** (שו"ע)

הטעם: כיון שאינו יכול לילך כלל בלא מקל, הו"ל כמנעל ידיה. (משנ"ב ס"ג)

• **אבל אם אפשר לו לילך זולתו, ואינו נוטלו אלא להחזיק עצמו – אסור.** (שו"ע)

הטעם דהוי כמשוי. (ביאורי"ה ד"ה אבל)

❑ **חולה – דינו כחיגר. ואם יכול לילך בלי מקל – אסור לו לצאת עם מקל.** (רמ"א ומשנ"ב ס"ז)

❑ **זקן**

• **כשהולך בביתו בלא מקל – אע"פ שגופו מתנענע אסור, דהוי המקל אצלו כמשוי כיון דבביתו הולך בלי**

מקל. (משנ"ב ס"ד)

• **אבל אם הזקין כל כך שאי אפשר לו לילך כלל בלי מקל – מותר.** (משנ"ב ס"ד)

❑ **כשאדם הולך במקום שיש חשש שיפול מחמת שירדו גשמים והמקום משופע או שהולך בחורף על**

המים הנגלדים – מחלוקת

ט"ז: מותר ג"כ לצאת במקל, דדמי לחיגר.

א"ר: אין דבריו מוכרחים, שאין להתיר בזה רק במקום שיש עירוב. (משנ"ב ס"ה)

□ **מקל תפארת שנושאו לכבוד** – אסור. (משנ"ב ס"ו)
וע"כ מה שנהגו החשובים לצאת במקל שבידם – חוץ לעירוב אסורים לצאת בהם בשבת.
אבל תוך העירוב – מותר אם נושאו לכבוד או שיש בו צורך קצת. אבל בלא צורך כלל – איכא זילותא דשבת. (משנ"ב ס"ו)

□ **מקל עם מסמר בראש המקל שעושה גומא** בהליכתו – מחלוקת
ביאו"ה: צ"ע אם מותר לילך בו [שהרי הוא פסיק רישא דלא ניחא ליה].
משבצות זהב: מתיר בזה. (ביאו"ה ד"ה שאינו)

סעיף י"ח

סומא

אסור לו לצאת במקל. (שו"ע)

סעיף י"ט

מי שחוא אסור וכבלים ברגליו – מותר לצאת בהם. (שו"ע)

סעיף כ'

יציאה באנקטמין, בקשרים, זנפרמי

אין יוצאים באנקטמין - והוא כמין חמור שעושים הליצנים ונראה כרוכב עליו והוא נושא והולך ברגליו.
ולא בקשרים - והם עצים גבוהים שיש מושב לכף הרגל והולכים בהם בטיט.
ולא בפרמי - והם כמין צורת פרצוף שנותנים על הפנים להפחיד התינוקות. (שו"ע)
הטעם: מפני שאין זה דרך מלבוש. (משנ"ב ע')

□ ואם הוציא בזה וכן בקב הקיטע הנ"ל – פטור, מפני שלא הוציא כדרך המוציאין. (משנ"ב ע')

סעיף כ"א

אין יוצאים בתיבה זקופה ומחצלת

□ **אבל יוצאים בשק ויריעה ובגדים גסים**. (שו"ע)

הטעם: מפני שדרך הרועים לצאת בהם מפני הגשמים, וכיון דחשיב מלבוש לאלו, לכן מותר גם לכל אדם לצאת בהם. (משנ"ב ע"ב)
« ומותר לצאת בשק אפילו שלא מפני הגשמים. (משנ"ב ע"ב)

□ **לצאת בשק ממש** – מחלוקת

רש"י: ומשמע דשק ממש לא.

רשב"א: אפילו שק מותר. (משנ"ב ע"ג)

סעיף כ"ב

יוצאים במוך וספוג שעל המכה

- הטעם: לפי שהם מרפאים, הלכך הוי כמו תכשיט. (שו"ע)
- וכן בקליפת שום ובצל או באספלנית ומלוגמא ורטייה שעליה – מותר. (שו"ע)
- אך אם נפלו מעליה – לא יחזירנה וכ"ש שלא יתנם בתחילה. (שו"ע)
- לכרוך חוט או משיחה על המכה לצאת בו – מחלוקת ראשונים
- טור:** אסור, כיון שאינם מרפאים הוי משוי.
- רמב"ם:** מותר, דאף בדבר שאינו מרפא אלא שמועיל כדי שלא יישרט המכה ג"כ מותר לצאת בו. (ביאור"ה ד"ה יוצאים)
- להלכה – מחלוקת
- שו"ע:** כטור, וכל מה שלא מרפא אסור, וה"ה אם ירצה לכרוך אותם על המוך וספוג ורטיה ג"כ אסור.
- גר"א:** אינו אסור בחוט ומשיחה כי אם כשכורכו על המוך וספוג לצאת בו. אבל על המכה ממש אפילו היה כרוך חוט ומשיחה או שאר דבר חשוב – מותר לצאת בו אף דאינו מרפא, דמ"מ הרי מועיל שלא יסרט המכה וע"כ לא הוי משוי. (משנ"ב וביאור"ה ד"ה יוצאים)
- **לכו"ע** – באגוד שכורך על הרטייה שלא תפול מעליו – יכול לילך בו וקושרו ומתירו. (שו"ע)

סעיף כ"ג

חבנים יוצאים בפעמונים

- **הארוגים להם בכסותם** – מותר. (שו"ע)
- הטעם: דלא חיישינן דילמא מחייכי עליה, ואתי לאתויי בידו כיון שהוא ארוג. (משנ"ב ע"ט)
- « ואפילו אם הם זגין של זהב, שאינו עשוי אלא לבני מלכים – מותר. (משנ"ב ע"ט)
- « ולא מהני הא דמחובר לכסות רק בדבר שדרכו להיות מחובר שם.
- אבל אם חיבר שם דבר שאין דרכו בכך** – אסור, והוי בכלל משוי הוא וחייב חטאת נמי יש בזה. (רמ"א)
- הטעם: דגזרו מחובר אטו אינו מחובר. (משנ"ב פ"ב)
- « **לצאת בכיסין התפורים בבגד, וכן בכובע המחובר למעיל** שתלוי בבגד שמכסה ראשו בשעת הגשמים – מותר, כיון שדרכו להיות מחובר. (ביאור"ה ד"ה שדרכו)
- מה שמותר לצאת בזגין הארוגין – **דווקא שאין בהם ענבל ואין משמיעין קול**. (רמ"א)
- « וה"ה אם הזוג הוא פקוק – דמותר. (ביאור"ה ד"ה דוקא)
- « **האם לגדולים יהיה מותר לצאת בזגין שיש בהם ענבל** – מחלוקת
- מג"א:** לא אסרו אלא בקטנים – היכן שבעי לקלא. אבל גדולים – מותרים לצאת אף בשיש לו עינבל ומשמיע קול, כיון דלא בעי לקלא.
- א"ר:** מפקפק בזה. (ביאור"ה ד"ה דוקא)
- **אבל אם אינם ארוגים** – אסור לצאת בהם. (שו"ע)
- « ואפילו הם קשורים להכסות. (משנ"ב פ')
- « וכ"ש אם הם של זהב, דחיישינן דילמא מחייכי עליה להחזיקו כיוהרא דאינו עשוי אלא לעשירים ואתי ליטלן ולא תויי ביד. (משנ"ב פ')
- « אפילו בנים קטנים שאינם עשירים – אסורים לצאת בזוג של זהב שאינו ארוג בכסות או התלוי בצוארו. (משנ"ב פ')
- **ואותן עגולים ירוקים שגזרה המלכות שכל יהודי ישא אחד מהן בכסותו** – מותר לצאת בהן אפילו אינו תפור בכסותו רק מחובר שם קצת. (רמ"א)

- **לצאת במטפחת שמקנחין בו האף** – אם מחובר לכסות מותר. (רמ"א)
- « **דרך החיבור** – שיהיה מבעוד יום תפור היטב להכסות, או עכ"פ שיהיה תפור בשני תכיפות, דאז הוי כמו אריג יחד. (משנ"ב פ"ד)
- « וקשירה בעלמא להכסות או להחגור אפילו קשרו מבעוד יום, בקשר של קיימא – ג"כ אסור לצאת בו, כיון שאינו חוגר עצמו בו. (משנ"ב פ"ד)
- « **ומי שרוצה להיות המטפחת אף עמו ולא תפרו להכסות מבעוד יום** – אין לו היתר שיעשה עתה ממנו כעין חגורה לחגור בו, כיון שיש לו חגורה בלא"ה, וחגורה ע"ג חגורה אסור. (משנ"ב פ"ד)
- « **מה יעשה?** – מחלוקת
- ט"ז:** אלא יחבר ראש המטפחת בראש החגורה בעניבה, ויהיה כחגורה ארוכה ויחגור עצמו בו כל זמן שהולך ברחוב.
- אחרונים:** מפקפקין בזה וסוברין דקשר שאינו של קיימא לא מהני לזה.
- וע"כ לכתחילה טוב לעשות עצה זו גופא מער"ש ויקשרנו בקשר של קיימא להחגורה בראש, דיחשב כחגורה ארוכה לחגור בה בשבת. (משנ"ב פ"ד)
- « **בזמנינו שאין דרך להיות מטפחת האף תפור בהבגד** – מחלוקת
- ספר זכרו תורת משה וספר מטה אשר:** לא בטיל הוא לגבי בגד ואסור.
- ט"ז:** כיון שהמטפחת הוא דבר שאינו חשוב – בטל הוא לגבי הכסות כשתפור בו. (משנ"ב פ"ד)

סעיף כ"ד

יוצאים במיני עשבים שקושרים אותם בקשרים ותולין אותם לרפואה. (שו"ע)

הטעם: דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו. (משנ"ב פ"ו)

סעיף כ"ה

קמיע

- **קמיע שאינו מומחה** – אין יוצאין בקמיע שאינו מומחה. (שו"ע)
- **ואם הוא מומחה** – יוצאין בו. (שו"ע)

גדר מומחה

□ **לא שנה אתמחי גברא ולא קמיע**

- כגון: שכתב לחש אחד בשלש אגרות, ורפאו שלשתם שלשה בני אדם – שאיתמחי גברא לאותו לחש בכל פעם שיכתבנו. (שו"ע)
- « אבל לא לשאר לחשים. (שו"ע)
- « וגם אין הקמיע מומחה אם יכתבנו אחר. (שו"ע)
- « ומועיל אפילו לאדם אחר. (משנ"ב צ"א)
- « אבל כתב ג' לחשים – לא איתמחי גברא כלל על ידי זה, שהרי כל לחש לא הועיל כי אם לאדם אחד. (משנ"ב צ')

- **לא שנה אתמחי קמיע ולא גברא**, כגון: שכתב לחש אחד באגרת אחת, וריפא בו ג' פעמים אפי' רק לאדם אחד – שאותה אגרת מומחה לכל אדם. (שו"ע ומשנ"ב צ"ב)
- **במומחה קמיע – אם לחש זה ריפא ג' בני אדם מחולי אחד, האם מועיל לכותבו בארת אחרת** – מחלוקת

רש"י: אם לחש זה ריפא ג' בני אדם מחולי אחד – נעשה לחש זה מומחה שכל מי שיכתבנו לחולי זה מותר לצאת בו.

תוס' הרא"ש ורי"ו: דווקא אגרת קמיע זו גופא שריפאה לג' בני אדם, אבל אם יכתוב הלחש הזה על קמיע אחרת לא נקרא קמיע מומחה ואסור לצאת בו.

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כתוס' הרא"ש והרי"ו. אם יכתוב לחש זה באגרת אחרת אסורה, דלא נתחזקה רק אותה האגרת, אבל גברא לא איתמחי לאגרת אחרת. (משנ"ב צ"ג)
ביאו"ה: יש לסמוך להקל בעת הצורך. (ביאו"ה ד"ה כגון)

□ **וכ"ש אי איתמחי גברא וקמיע,** כגון: שכתב **לחש אחד בג' אגרות** וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאדם אחד שלשה פעמים – איתמחי גברא ללחש זה בכל אגרת שיכתבנו, ואתמחו אגרות הללו לכל אדם. (שו"ע)

□ **אם איתמחי גברא תחלה ואח"כ עשה קמיע וריפא ג"פ, ולא באו ב' ההמחאות ביחד** – מחלוקת **רמ"א:** דוקא שבאו ב' המחאות ביחד, אבל אם איתמחי גברא תחלה ואח"כ עשה קמיע וריפא ג' פעמים – לא תלין בהמחאת הקמיע, רק בהמחאת הגברא שכבר אתחזק. (רמ"א)
ונפק"מ, שאם הפסיד הרופא המחאתו, כגון שכתב עוד ג' אגרות ולא הועילו, אז גם הקמיע שנתן מכבר שריפא ג' פעמים – אסורה, דעדיין לא נתמחאה. (משנ"ב צ"ז)
גר"א: הקשה על זה, ונשאר בצ"ע. (ביאו"ה ד"ה ודוקא)

□ **אבל אם כתב ג' קמיעים לאדם אחד, ורפאו ג' פעמים** – לא איתמחי לא גברא ולא קמיע. (שו"ע)
הטעם: דכיון שלא ריפא בהג' אגרות רק לאדם אחד, אמרינן מזליה דחולה גרים. (משנ"ב צ"ט)
□ **לחולה עצמו שנתרפא בעבר** – מחלוקת
מג"א: אף החולה בעצמו אסור לצאת באגרות שרפאוהו מכבר, כיון שנקראו קמיע שאינו מן המומחה.

פמ"ג ולבושי שרד: מפקפקין בזה. (משנ"ב צ"ט)

□ **כשנותן שלשה מיני קמיעים לשלשה בני אדם מחליים אחרים** – מחלוקת **תוספות והרא"ש והרי"ו:** באופן זה לא נעשה מומחה כלל ולא נקרא מומחה גברא רק בשריפא שלשתם בלחש אחד ואינו נעשה מומחה רק לאותו לחש.

רש"י: כשנותן שלשה מיני קמיעים לשלשה בני אדם מחליים אחרים נעשה הגברא מומחה לכל שכל קמיע שיתן יועיל. (ביאו"ה ד"ה כגון)
להלכה – מחלוקת

שו"ע: כתוס' הרא"ש והרי"ו.

ביאו"ה: יש לסמוך להקל בעת הצורך. (ביאו"ה ד"ה כגון)

מדיני היתר היציאה בקמיע מומחה:

- אין הבדל אם הוא של כתב או של עיקרים. (שו"ע)
- בין בחולה שיש בו סכנה בין בחולה שאין בו סכנה. (שו"ע)
- ולא שנכפה כבר ותולחו לרפואה, אלא אפילו לא אחזו החולי אלא שהוא ממשפחת נכפין ותולחו שלא יאחזנו – מותר. (שו"ע)
- וקושרו ומתירו ברה"ר. (שו"ע)
- **ובלבד שלא יקשרנו בשיר או בטבעת ויצא בו לרה"ר,** שאז יאמרו שיוצא בו לשם תכשיט וזה אסור, דלאו תכשיט הוא. (שו"ע)

□ **ואם הוא מכתבי הקודש** – אסור לצאת בה לרה"ר, אא"כ מחופה בעור או דבר אחר. (משנ"ב ק"א)
הטעם: שאם לא כן חיישינן שמא יצטרך לפנות ויסירם מעליו ואתי לאתויינהו ד"א. (משנ"ב ק"א)
□ **ואם הוא חולה שיש בו סכנה אי שקיל מיניה דאז אין צריך להסירם בכל גווני מותר לצאת.** (משנ"ב ק"א)

סעיף כ"ז

נאמנות הרופא על עצמו

פסק השו"ע – דנאמן לומר הרופא על עצמו שהוא מומחה.

□ **וה"ה,** שנאמן על הקמיע לומר שהיא מומחית, דלא חשדינן ליה שיכוון להכשיל. (משנ"ב ק"ג)

סעיף כ"ז

לצאת בביצת חחרגול ובשן של שועל ובמסמר הצלוב בין בחול בין בשבת – מחלוקת רא"ש: מותר לצאת בו, ואין בו משום דרכי האמורי. וכן בכל דבר שהוא משום רפואה. ובזמנם היו אלו איתמחו לרפואה, ויש להם דין קמיע מומחה ושרי לצאת בהן כשהן תלויין עליו.

(משנ"ב ק"ד)

ר' יונה: חשש בכל קמיע שאינו מומחה משום דרכי האמורי. (שו"ע)

□ **לכו"ע – אם החולה הוא בחולי שיש בו חשש סכנה – לכו"ע שרי בכל גווני.** (משנ"ב ק"ז)

□ **אבל אם עושה מעשה ואין ניכר בו שהוא משום רפואה – אסור משום דרכי האמורי.** (שו"ע)

□ **אבל כל לחש – מותר.** ולא אסרו אלא באותם שבדקן ואינם מועילים. (שו"ע)

סעיף כ"ח

מי שיש לו מכח בפיסת רגלו וקושר עליה מטבע לחגין שלא ינגף ברגלו

• **אם גם מרפא – לכו"ע מותר לצאת בו.** (שו"ע)

« ודווקא כשקשר את המטבע לפיסת רגלו מבעוד יום באיזה סמרטוט דלא חשיב ובטיל. אבל אם קשר אז בדבר שהוא חשוב אסור לצאת בשבת. (משנ"ב ק"ט)

• **אם אינו מרפא אלא רק מגן על המכה – מחלוקת**

שו"ע וטור: בדבר שאינו מרפא אלא שעושה כדי שלא ינגף ברגלו – אסור.

א"ר בשם כמה פוסקים: אפילו אם אינו מרפא אלא שעושה כדי להגין מצער – ג"כ מותר לצאת בו. (שו"ע ומשנ"ב ק"ח)

לכך, לשיטת הא"ר – אם חתך אצבעו בשבת וכורך חתיכת בגד עליה שלא ישרט בבגדיו – מותר לצאת בו. (משנ"ב ק"ח)

« **כריכת סמרטוט על המקום – מחלוקת**

פמ"ג וגר"א: בכל גווני יותר טוב שיכרך על המקום הזה באיזה סמרטוט – דלכו"ע מותר לצאת בו.

חיי אדם: אם הוא דבר חשוב לכו"ע אסור. (משנ"ב ק"ח שעה"צ ק"ל-קל"א)

« **בכל גווני צריך לרחוץ מקודם הדם שבאצבעו כדי שלא יצטבע על ידי זה.** (משנ"ב ק"ח)

סעיף כ"ט

חיוצא בטלית מקופלת על כתפיו

• **כשלאחר שנתנה על ראשו מגביה שוליה על כתפיו – חייב חטאת.** (שו"ע)

הטעם: שאין זה דרך מלבוש והוי ליה משוי. (משנ"ב קי"א)

• **אבל אם אינה מקופלת על כתפיו, אלא משולשלת ברחבה למטה מכתפיו – מותר, שמאחר שהוא מתעטף בטליתו ומתכסה בה כתפו וגופו אע"פ שמתקצר קצת מלמטה, מותר.** (שו"ע)

« **האם צריך גם לכסות רוב גופו – מחלוקת**

אליה רבה: אפילו אם אינו מכסה בה רוב גופו – מותר.

ט"ז: החמיר בדבר דצריך שיהא מכסה בה רוב גופו. (משנ"ב קי"ב)

« **ועפ"ז מותר להתעטף בטליתו תחת הגלימא להביאו לבהכ"נ.** (שו"ע)

סעיף ל'

לצאת בר"ח בטלית סביב חצואר

- במדינות שנהגו לצאת כן בחול בבתייהם – מותר. (שו"ע)
- אך במדינות שלא נהגו כן – מחלוקת
- מג"א ותוספת שבת: אסור. (משנ"ב קט"ו)
- ט"ז: מותר בכל המקומות. (ביאורי"ה ד"ה מותר)
- הכריע הביאורי"ה – דלמעשה יש להחמיר. (ביאורי"ה שם)
- בכל מקום - אע"פ שמניח צד ימין על כתפו של שמאל – דרך ללבשו כך ולא הוי אלא להתנאות ומותר. (רמ"א)
- הטעם: משום דדרך ללבשו כך והוא להתנאות. (רמ"א)
- « דין זה שייך גם במדינתנו. (משנ"ב קט"ו)
- והוא הניח שני צדדין של ימין על כתף שמאל – אסור.
- ומותר רק כשהניח צד אחד של ימין על כתף שמאל – היינו צד העליון שלפניו. (ביאורי"ה ד"ה אע"פ)
- טלית מצוה – אף בטלית מצוה הדין כן, דמותר להוציאה כרוכה סביב צוארו. (ביאורי"ה ד"ה בטלית)
- הטעם: דציצית נוי הן לבגד, וכדין הלילה דמותר לילך אע"ג שאינו חייב אז בציצית. (ביאורי"ה שם)

סעיף ל"א

חיוצא מעוטף בטליתו וקיפלה מכאן ומכאן בידו או על כתפו

- בטליתות שלהם שהיו יריעה אחת:
- אם נתכוון לקבץ כנפיו כדי שלא יקרעו או כדי שלא יתלכלכו – אסור. (שו"ע)
- ואם קבצם להתנאות בה, כמנהג אנשי המקום במלבושן – מותר. (שו"ע)
- אבל מלבושים שלנו – מחלוקת
- שו"ע: כשהוא לבוש בהם ומוציא ידיו מתוכה – מותר לתפוס קצתם בידו ולהגביה כדי שלא יתלכלכו שוליו בטיט או כדי שלא יעכבוהו ללכת.
- « אעפ"כ אין להקל אלא במגביה קצת.
- אבל לא להגביה הרבה ולתתם תחת הזרוע דנעשה כמרזב. (משנ"ב קי"ז)
- « כשאנו מוציא ידיו מתוכן – אסור להגביהם, דלאו דרך מלבוש הוא. (משנ"ב קי"ח)
- « כמה לא יגביה – אין להחמיר אלא להגביה הרבה. אבל לא מעט כדי שלא יתלכלך דעדיין דרך לבישה הוא. (משנ"ב קי"ח)
- ט"ז: החמיר אפילו במלבושים שלנו שלא להגביהם אפילו קצת, כדי שלא יתלכלך. (שעה"צ קמ"ג)

סעיף ל"ב

מעות חצורים לו בסדינו

- אם רוצה לצאת במעות חצורים לו בסדינו – חייב אפילו מנוקבים. (שו"ע ומשנ"ב קכ"א)
- אבל בבית
- אם המעות מנוקבים – מותר אם צריך לו, ואפילו אינן צוררים רק שהם מנוקבים. (רמ"א)
- הטעם: דאין עליהן שם מוקצה עי"ז דראוי לתלותו בצואר בתו לתכשיט. (משנ"ב קכ"א)
- « מהו גדר צריך – מחלוקת
- א"ר ופמ"ג: להיות לבוש בסדין הזה אם צריך לו לסדין.
- תוספת שבת ומג"א: האי אם צריך לו היינו שירא להניחו שלא יבואו לגזלו, אבל משום צריכות הסדין בעלמא לא הותר לו לטלטל. (משנ"ב ק"כ)
- אם המעות לא מנוקבים – אסור לטלטל גם הסדין. (משנ"ב קכ"א)
- הטעם: דנעשה בסיס להמעות שצרך בתוכו מער"ש. (משנ"ב קכ"א)

סעיף ל"ג

יציאה במעות וכסף התפורים בגדו – מחלוקת

שו"ע: אסור לצאת בשבת במעות או בכסף וזהב התפורים בגדו.

הטעם: משום דחשובים ולא בטלי. (משנ"ב קכ"ב)

רמ"א: מתיר במקום פסידא שירא שיגזלו ממנו אם יניחם בבית וילך מהם. וכן נוהגין להקל אם צריך לצאת.

הטעם: דכיון דלית ביה אלא איסור דרבנן משום דלאו דרך הוצאה היא. הקלו במקום פסידא דאדם בהול על ממונו. (משנ"ב קכ"ג)

« **ה"ה אם לא תפרן מבעוד יום** – יוכל להוציאן בשבת ע"י שינוי אחר שיהיה שלא כדרך הוצאה. ומ"מ לכתחילה טוב יותר לתפור בגדו מבעוד יום. (משנ"ב קכ"ג)

□ **לכו"ע** – אף לרמ"א, **אם יוכל להיות יושב בבית** ולא לצאת – לא יצא. (רמ"א)

□ **לכו"ע** – אף לרמ"א, **במקום שאין צריך לו ויכול להניחם בבית** – יש להחמיר שלא ללבוש הבגד. (רמ"א)

סעיף ל"ד

יציאה בסודר

• **אם יש בסודר שיעור כדי לחפות ראשו ורובו** – יוצא אדם בסודר, ואעפ"י שאין נימא כרוכה לו על אצבעו. (שו"ע)

« **האם צריך להיות לבוש בו, או שמועיל לצאת אפילו כשמקופל על כתפו** – מחלוקת ט"ז: בכל גוונא, צריך שדווקא יהיה חופה ראשו ורובו, ולא מועיל להוציאו על כתפו. **ביאוריה:** בסודר המקופל כתפיו לא נוכל להחמיר, דדרך לבישה הוא. (משנ"ב קכ"ז ביאוריה ד"ה ואם ושעה"צ קנ"ח)

אבל אם פשטו להתעטף בו – אז צריך שיהא לבוש בו רוב גופו כמנהג המדינה בהבגד ההוא. (ביאוריה ד"ה ואם)

• **ואם אין בסודר שיעור כדי לחפות ראשו ורובו** – אסור לצאת בו, אא"כ קשר שני ראשיו למטה מכתפיו זה עם זה. (שו"ע)

« **הטעם שצריך לקשור למטה מכתפיו** – מחלוקת

רמב"ם פירש: דהוי כמו אבנט ומותר. [דס"ל לשיטתו דסבניתא קצרה היא].

רש"י פירש: כדי שלא יפלו [דס"ל לשיטתו דסבניתא הוא סודר גדול]. (משנ"ב קכ"ט ושעה"צ קס"ב)

סעיף ל"ה

לבדים

☞ **הקשים** – אסור להביאם ברה"ר או בכרמלית כשהוא מעוטף בהם. (שו"ע)

« ואפילו אם הם דקין – אסור, כיון שהוא קשה. (משנ"ב ק"ל)

☞ **ואם אינם קשים הרבה** – מותר. (שו"ע)

« ודווקא אם הם גם דקים כמו הבגדים. (משנ"ב קל"א)

סעיף ל"ז

יציאה בשני מלבושים

מותר לצאת בשבת בשני מלבושים זה על גבי זה, בין לצרכו בין לצורך חבירו, בין שהם שני חלוקים בין שהם שני סרבלים. (שו"ע)
הטעם: דאע"ג שאין לו שום שום הנאה בזה - אפ"ה לא מחזי כמשוי, כיון דדרך מלבוש הוא. (משנ"ב קל"ב)

□ לצאת בשתי חגורות זו על גבי זו – מחלוקת

שו"ע: מותר, ואפילו אין מלבוש מפסיק ביניהם.

רמ"א: אסור לחגור שתי חגורות זה על זה, אפ"ה מלבוש מפסיק ביניהם.

הטעם: דשתי חגורות מה הנאה יש, ואין דרך לחגור ומשוי הוא. (משנ"ב קל"ג)

« לרמ"א, אין איסורו אלא מדרבנן, כיון שעכ"פ דרך לבישה הוא. (משנ"ב קל"ג)

« ולכך, אם רוצה לחגור חגורה על המעיל שינה - יתיר המיינו התפור בו. ומ"מ לא הוי משאוי. (משנ"ב קל"ה)

□ לחגור מטפחת קטנה על החגורה, שאין דרך לחגור בכך – אסור אפילו לשו"ע. ואפילו בכרמלית

אסור. (משנ"ב קל"ג)

« אך מועיל אם יחבר ראש המטפחת בראש החגורה בעניבה, דאז יהיה נראה כחגורה ארוכה

ויחגור גם במטפחת. (משנ"ב קל"ג)

« יכול לחגור את המטפחת ע"י הפסק מלבוש, דהיינו שאם החגורה למעלה יחגרנה על

המכנסים. (משנ"ב קל"ג)

« לקשור את המטפחת סביב הרגל – אסור, שאינו דרך מלבוש כלל. (משנ"ב קל"ג)

« לכרוך אותה סביב הצוואר בדרך מלבוש – מותר. (משנ"ב קל"ג)

□ לכו"ע - כשהתחתון אין נאה והשני נאה, ועושין כן שהוא טוב לחגור בשני על הראשון או שהשני

הוא קצר – מותר. (משנ"ב קל"ד)

□ לחגור בחגורה שע"י כך הוגבה בגד הרחב מן הארץ, ועושין כן שלא יתלכלך הבגד בעת שיש טיט

ורפש – מותר, כיון שצורך הוא לכך. (משנ"ב קל"ד) [אך בט"ז מפקפק בזה. (שעה"צ ק"ע)]

□ ללבוש שני כובעים זה על זה, וכן שני אנפילאות – מותר. (רמ"א)

סעיף ל"ח

לצאת בכפפות

מחלוקת

שבולי הלקט: מותר לצאת בשבת בבתי ידים. (שו"ע)

הטעם: שהם מלבוש גמור שעשויין להגין מפני הקור. (משנ"ב קל"ח)

האגור: מחמיר להצריך שיתפרם מע"ש בבתי ידים של מלבושיו, או שיקשרם בהם בקשר של קיימא יפה,

או יחברם בקרסים. (שו"ע וביאו"ה ד"ה יפה)

הטעם: משום שלפעמים צריך למשמש בידיו להסיר ממנו כנה או פרעוש העוקצתו, וחיישינן

שמה ישכח ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר. (משנ"ב קל"ח)

« כשיהיו תלויים ע"י קשר ולא יהיו על ידו:

הט"ז הקשה: מה יועיל הקשר, הרי יש משוי עליו ומה יועיל במה שהוא קשור, שהרי ודאי לא

בטל אגבה דבגד?

א"ר ונהר שלום יישבו הדבר: דכיון שקושר בקשר יפה – מחזי כבית יד ארוך ואין על זה שם

משא.

וכן אף ע"י קשירה בודאי אינו בטל לגבי הבתי ידים, וכיון שהם קשורים אף אם יוציא ידו

מהם לא יפלו לגמרי דנחוש שמא יטלם בידו, רק שיהיו תלויין עליו, והוי שלא כדרך הוצאה

ופטור, ולכן לא גזרינן בזה. (ביאו"ה ד"ה שיתפרם)

השו"ע הביא את ב' הדעות, דעת השבולי הלקט בסתמא, ואת דעת האגור כיש מי שמחמיר. **והכריע השו"ע** – דראוי לחוש לדברי האגור להחמיר.
אך צידד המשנ"ב – דעכשיו נהגו להקל. ומ"מ ראוי לכל בעל נפש להחמיר. (משנ"ב קמ"א)

□ כפפות שתוחב בו שתי ידי – מחלוקת

ט"ז: מותר לכו"ע.

א"ר ומלבושי יו"ט: אדרבה, זה חמיר טפי שבקל נופל מידו ואני לאתווי ד' אמות. (משנ"ב קל"ט)
 הכריע המשנ"ב – דלשו"ע ראוי לחוש גם בזה. (משנ"ב קל"ט)

סעיף ל"ח

יציאה בטלית של מצוה

מקור: שבת (קלט:) - אמר רב הונא אמר רב: היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה בשבת – חייב חטאת... טעמא: משום דציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי.

• **היוצא בשבת בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה** – נחלקו בזה הראשונים
 רש"י: חשיבי היינו משום דשל תכלת הן ולא בטלי והווי בה משוי.

« ולפ"ז, לדידן דאין לנו תכלת לא חשיבי ובטלי.

תוס' בשם הר"ח: חשיבי ולא בטלי לפי שדעתו ליתן בטלית ציצית רביעית.

« ולפ"ז, אפילו לדידן שאין לנו תכלת – אסור. (ב"י וביאור"ה ד"ה ודעתו)

פסק השו"ע – כתוס' בשם הר"ח, דהיוצא בשבת בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה – חייב על הוצאת החוטיין [ולא על הטלית], מפני שאותם החוטים חשובים הם אצלו ודעתו עליהם עד שישלים ויעשה ציצית. (שו"ע ומשנ"ב קמ"ג)

• **אם היא מצוייצת כהלכתה** שאין בה תכלת – מחלוקת ראשונים

המהר"ם מרוטנבורק: היה מחמיר שלא לצאת בה.

רא"ש: היה יוצא בה. (טור)

פסק השו"ע – כרא"ש, דאע"פ שאין בה תכלת, מותר לצאת בשבת.

סעיף ל"ט

יריעה כעין אוהל שיש בה רצועות שמותחין אותה בהם – ביטול הרצועות אגב הבגד

מקור: שבת (קלט:)

פסק השו"ע – כילה שיש בה רצועות שמותחין אותה בהם – מותר להתעטף בה ולצאת לרשות הרבים, ואין הרצועות חשובות כמשאוי שמבוטלות אגבה.

□ **הלכך, מותר לצאת ברצועות התלויות באבנט,** אע"פ שאין המנעלים קשורים בהם, דלא חשיבי ובטלי

אגב האבנט. (שו"ע)

□ **אבל אם הם של משי** – חשיבי ולא בטלי ואסור אם אין המנעלים קשורים בהם. (שו"ע)

« אולם, אבנט שתלוי בשפתו כמו חוטיין מזהבים לא שייך כלל לדין זה דנוי דחגורה הוא –

ומותר. (משנ"ב קמ"ח)

□ **ה"ה לכל דבר שנפסק מן הבגד וראשו אחד מחובר, כגון לולאות:**

• **אם אינו חשוב** – מותר לצאת בו.

« **ודוקא כשאין בדעתו להשלימם מצד השני.**

אך אם דעתו להשלים – חשוב ולא בטל – ואסור לצאת באותו בגד, כיון שדעתו להשלים ולתקן

צד שנפסק וזה ישאר במקומו, וא"כ הוא חשוב אצלו ואינו בטל לבגד.

ורק אם אין דעתו להשלים עליהם, אז כיון שאין חשוב בטל לבגד ומותר לצאת בו. (משנ"ב ק"ט)

• **ואם חשוב הוא** – אסור לצאת בו. (שו"ע)

סעיף מ'

כובע שחזא מתפשט לחלץ מראשו טפח

מקור: עירובין (קב:) - האי סינא שרי... לא קשיא הא דאית בה טפח, הא דלית בה טפח... אלא לא קשיא הא דמהדק הא דלא מהדק.

נחלקו בזה הראשונים

רש"י: אי מיהדק מותר, אפילו אם הוא בולט טפח.

ר"ת: אם הוא בולט טפח אסור משום אוהל. (טור ובי"י)

פסק השו"ע – כר"ת, אסור להניחו בראשו אפילו בבית, משום אוהל.

« דחשיב אוהל עראי ואסור מדרבנן כיון שנעשה השפה להיות לצל להגן מפני השמש. (משנ"ב קנ"ב)

□ ודווקא כשהיה השפה שהוציאה קשה ביותר ואינו נכפף אז חשוב כמו אוהל.

דאם לא כן – הרי הוא כגלימא בעלמא. (משנ"ב קנ"א)

□ **כובע מגבעת עם שוליים רחבים מאוד** – נוהגין בו להקל. (משנ"ב קנ"ב)

הטעם: כיון דאינו קשה, ונכפף למטה אין בו חשש איסור. (משנ"ב קנ"ב)

« **וכן אפילו אם הוא קשה – הלא אינו מתכוון בלבישתו** להיות לצל רק מכוון לכסות ראשו.

(משנ"ב קנ"ב)

« **וכן אם השפה עשוי בשפוע** – ג"כ יש לצדד דלא מקרי אוהל. (משנ"ב קנ"ב)

□ **דין מגבעת קשיחה** – מחלוקת

א"ר: סומכין עצמם על שיטת רש"י וסייעתו דס"ל שאין בכובע איסור אוהל כלל - ואפילו קשה ויהיה ברוחב השפה טפח - ג"כ אין למחות במקום שנוהגין להקל.

שו"ע האר"י: כדעת הר"י והרמב"ם, שלא ללבוש בשבת מגבעת רחב. (משנ"ב קנ"ב)

□ **המנהג שלא לתת הטלית של מצוה על המגבעת בשבת** [כדי שלא יהיה הטלית מכאן ומכאן כמו

דפנות] – מחלוקת

מג"א: מפקפק בטעם מנהגם.

המחצית השקל: יש לנהוג כן. (משנ"ב קנ"ב)

□ **אסור לשאת מטריה בשבת** שהוא עשוי לצל על האדם להגן מפני החמה והגשמים. (משנ"ב קנ"ב)

סעיף מ"א

יצאה בכובע שבראשו חזקו לחגין מפני חמץ – אסור. (שו"ע)

הטעם: משום דחיישין שיגביהנו הרוח מראשו ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר. (שו"ע)

□ **אא"כ הוא מהודק בראשו** או שהוא עמוק שראשו נכנס לתוכו ואין הרוח יכול להפרידו מראשו –

מותר. (שו"ע)

כיצד מדובר?

א. מדובר כשאין קשה ונכפף.

ב. או שמדובר כשאין בו רוחב טפח בהשפה. (משנ"ב מסעי' מ')

□ **וכן אם הוא קשור ברצועה תחת גרונו** – אין לחוש כלל. (שו"ע)

□ **סתם כובע שאדם נושא על ראשו** – אין לחוש שיבוא לטלטלו ד' אמות. (משנ"ב קנ"ג)

« אך יש לזהר שיהא מהודק על ראשו שמא יפול ואתי לאתויי ד' אמות. (משנ"ב קנ"ג)

« וכן מגבעת שלנו - המנהג בו להקל. (משנ"ב קנ"ג)

« ואם נושא כובע קטן תחתיו – יזהר שלא יצא בו ברשות הרבים, שהרי סתמא אינו מהודק.

(משנ"ב קנ"ג)

סעיף מ"ב**חמוצא תפילין בשבת בבזיון במקום שאין משתמרין**

מקור: עירובין (צה).

- **אם יש סכנה** שגזרו שלא להניח תפילין – מכסן והולך לו. (שו"ע)
- **ואם אין סכנה** – אם יש בהם רצועות שבכך ניכר שהם תפילין ולא קמיעות והן קשורות שיכול ללבשן, מכניסן זוג זוג דרך לבישה עד שיכניסן כלם. (שו"ע)
- « **קשה**, הרי קי"ל שבת לאו זמן תפילין הוא?
- י"ל, דמ"מ כדרך שהוא לובש בחול לאו בכלל משוי הוא אלא תכשיט. (משנ"ב קנ"ח)
- « ועל כל תוסף אינו עובר – כיון שאינו מכוון לשם מצוה. (משנ"ב קנ"ח)
- **ואם היו רבים**, שלא יספיק ללבשן ולהכניסן זוג זוג – יחשיך עליהם עד הלילה ויביאם. (שו"ע)
- **ואם ירא להחשיך מפני לסטים** – מוליכם פחות פחות מד' אמות, או נותנם לחבירו וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה. (שו"ע)
- מקור: עירובין (צז): – מחלוקת, ת"ק: מותר להוליכם פחות פחות מארבע אמות, ור' שמעון אסר, ולא התיר אלא בנותנם לחבירו, וחבירו לחבירו.
- **אם אינן קשורות** – לא יוכל להכניסן דרך לבישת זוג זוג, שהרי אסור לקושרן, וצריך להמתין עד שתחשך ולהביאם. (משנ"ב קנ"ז)
- « ואפילו ע"י קשר עניבה – אין יכול לעשות? (שעה"צ קצ"ו)

□ **אם אין בהן רצועות** – אמרינן דשמא קמיעין הן. (משנ"ב קנ"ו)« **האם צריך לשומרן** – מחלוקת ראשונים**רי"ף רא"ש ורמב"ם**: שאין צריך לשמרן ולהחשיך עליהן כלל.**הרב המגיד**: צריך להחשיך ולשומרן שלא בשעת הסכנה. (בי"י)

הכריע המשנ"ב – דאין צריך לשומרן ולהחשיך עליהן. (משנ"ב קנ"ו)

□ **בזמנינו אין מצוי לעשות קמיע** כעין תפילין – ועל כן אפילו באלו שאין להם רצועות – צריך עכ"פ לשמרן ולהחשיך עליהן. (משנ"ב קנ"ו)□ **אשה המוצאת תפילין** – מחלוקת**מג"א**: אסורה להכניסן בשבת אף דרך מלבוש, דכיון שאינה רגילה להניחם בחול הו"ל משוי לגבה.**אחרונים ושער המלך**: כיון דמדינא דגמרא אין עליהן איסור בזה רק שלכתחילה אין נכון להניחן – לא מקרי משוי לגבה. (משנ"ב קנ"ח)□ **אם יצאה אשה בטלית מצויצת** – מחלוקת**מג"א**: חייבת חטאת, דכיון שאין אשה רגילה לילך בטלית כזה הוי משוי לגבה.**שער המלך**: חולק עליו. (משנ"ב קנ"ח)**סעיף מ"ג****חמוצא ס"ת בשדח**• **אם אינו שעת סכנה** – יושב ומשמרו ומחשיך עליו. (שו"ע)• **ואם היו גשמים יורדים** – מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותו, ונכנס בו. (שו"ע)

סעיף מ"ד

הבא לחציל כליו מפני חדליקה

מקור: שבת (קכ.) - מחלוקת, ת"ק: לובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף. ר' יוסי אומר: שמונה עשר כלים וחוזר ולובש ומוציא.

נחלקו בזה הראשונים

ר"ף ורא"ש: כת"ק, ומשמע דאפילו לרשות הרבים מותר.

ר"ן: אפשר שלא התיר ת"ק אלא במציל לרשות היחיד, אבל להוציא לרה"ר אסור משום משוי. (בי"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע כאן: לובש כל מה שיכול ללבוש, ועוטף כל מה שיכול לעטוף, ופושט, וחוזר ולובש ומוציא, ומשמע אפילו לרה"ר.

יש חולקין שהביא המחבר בסימן של"ד: שחולק. (ביאו"ה ד"ה ופושט)

סעיף מ"ה

מי שנשרו כליו במים

מקור: שבת (קמו.) - מי שנשרו כליו במים מהלך עמהם ואינו חושש, הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה, אבל לא כנגד העם... אומר רב יהודה אומר רב: כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. מחלוקת תנאים היא. ת"ק: שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם. ר"א ור"ש אוסרים.

הליכה בבגדים

• **אם אין לו בגדים אחרים** – הולך בהם ואינו חושש שמא יבא לידי סחיטה. (שו"ע)
« ויזהר שלא ינערם מן המים, שניעור הוא ג"כ בכלל סחיטה. (ביאו"ה ד"ה ואינו חושש)

• **אם יש לו בגדים אחרים** – יפשטם וילבש אחרים. (משנ"ב קס"ב)

שטיחת הבגדים הרטובים – לא ישטחם לנגבם. (שו"ע)

הטעם: מפני מראית העין, שלא יחשדוהו שכבסן בשבת. (שו"ע ומשנ"ב קס"ג)

« **אם נפלו עליו מים מועטים** – מחלוקת

מג"א: דווקא כשנשרה במים, אבל אם נפלו מים מועטים עליהם מותר לשטחן דליכא למיחש בזה שיחשדוהו שכבסן.

א"ר וחיי אדם: אין לחלק בזה. (משנ"ב קס"ג)

שטיחת הבגדים בחדרי חדרים

מחלוקת ראשונים

ר' ניסים: מותר, כסתם משנה.

ר' יצחק ורמב"ם: אפילו במקום שאין שם רואים אסור. (בי"י)

פסק השו"ע – דאפילו בחדרי חדרים במקום שאין שם רואים אסור.

הטעם: דלא חלקו חכמים בתקנתן. (משנ"ב קס"ה)

« **הבדל בין דאורייתא לדרבנן** – מחלוקת

תוספות ורא"ש: דווקא במקום שיש חשש שיחשדוהו הרואים שעשה איסור דאורייתא כגון כאן בכיבוס בזה אסור אפילו בחדרי חדרים, משא"כ בדבר שהוא איסור דרבנן אפילו למה שסיברו הרואים לא החמירו לאסור בזה כי אם בפרהסיא.

ר"ן: חולק על זה. (משנ"ב קס"ה וביאו"ה ד"ה בחדרי חדרים)

הכריע המשנ"ב – כתוס' ורא"ש, דיש לחלק בין דאורייתא לדרבנן.

אם שטחן מערב שבת

לא אסרו אלא לשטחן בשבת. אבל אם שטח מער"ש כלים המכובסים – אינו חייב לסלקן בשבת. (שו"ע)

« **בגדים המלפפים בהם תינוקות** – מותר לשטחן בביתו שיתנגבו, ואפילו בחמה בחצר. דהכל יודעין שדרך התינוקות להשתין. (משנ"ב קס"ד)

« ובלבד שלא ישטחן נגד התנור במקום שהיד סולדת בו. (משנ"ב קס"ד)

« **אלונית שמביאו בער"ש כשהוא לח מבית המרחץ** – ישטחנו לנגבו מבעוד יום.

אם הוא צריך לו למחר לצורך שבת – יש להקל לשטחו בבין השמשות. (משנ"ב קס"ו)

« ומ"מ נכון ליזהר לשוטחו בצנעא. (שעה"צ ר"ו)

סעיף מ"ז

לנגב בגדים חשויים במים סמוך לאש

פסק השו"ע – בגדים חשויים במים אסור לנגבם סמוך לאש.

הטעם: דנגד האש יש איסור תורה משום מבשל ומשום מלבן. (משנ"ב קס"ט)

« ובמקום שאין היד סולדת בהם – מותר לנגבן. (משנ"ב ק"ע) »

א"כ שוטחים כדרכם – דאסור בכל גווני, דאז הוי עיקר איסור מראית העין. (משנ"ב ק"ע ושע"צ ר"ב)

« **אפילו כשהוא לבוש בהם – אסור,** אם הוא עומד נגד החום במקום שהיד סולדת בהם. (משנ"ב קס"ט) »

ומסתפק הא"ר, דאפשר שאפילו כוונתו בעמידתו רק לחמם את עצמו ולא לנגבן, יהיה אסור משום פסיק רישא. (שע"צ ר"י)

□ **ואסור לטלטלם,** שמא יבא לידי סחיטה, והוא שמקפיד על מימיו. (רמ"א)

« ודווקא כשנשרו במים מרובין, אבל כשבא עליהם מים מועטים – לא חיישינן שיבוא לידי סחיטה. (משנ"ב קע"א) »

« אבל המטלניות ששרויים תמיד במים – אין לחוש ומותר בטלטול. (משנ"ב קע"ב) »

□ **ואסור לילך בשבת במקום שיוכל להחליק וליפול במים,** שמא ישרו כליו ויבא לידי סחיטה. (רמ"א)

« אבל ההולך במטר ומטר יורד עליו ועל לבושו – מותר. (ב"י) »

סעיף מ"ח

ליבש מזיעה

מקור: תוספתא שבת (פ"ז ה"ז) – לא ישטח אדם כליו אפילו מן הזיעה.

פסק השו"ע – לא ישטח אדם את כליו בשבת, אפילו מן הזיעה. (שו"ע)

סעיף מ"ח

מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו

מקור: שבת (קמז.) - מחלוקת, בן חכנאי: הרוחץ במי מערה או במי טבריה מסתפג אפילו בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו. ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו.

פסק השו"ע – דמותר לאדם להסתפג באלונטית ומביאה בידו.

« ולא חיישינן שמא יבא לסחוט. (שו"ע) »

הטעם: דשאני הכא כיון דהתירו הסיפוג ולא חששו לסחיטה משום שאי אפשר בלי סיפוג,

לכך התירו גם להביא לביתו. (משנ"ב קע"ה)

« ולא ימסור לבלנים שהם חשודים על הסחיטה. (שו"ע) »

וצידד המשנ"ב – דבזמן הזה טוב להסתפג בדבר שאין מקפיד על מימיו. (משנ"ב קע"ג)

« וסתם אלונטית הוא דבר שאין מקפיד על מימיו. (משנ"ב קע"ג) »

□ **אחר שהביאו לביתו והניחו על מקומו – מחלוקת**

מג"א: שוב אסור לטלטלו.

א"ר בשם ספר התרומה וגר"א: דסיפוג באלונטית לא מחשב אלא כמים מועטים, דמותר לטלטלו. (משנ"ב קע"ה)

סעיף מ"ט

דרך הרחיצה בנחרות

- מותר לרחוץ ידיו בנהר בשבת. (שו"ע)
- ובלבד שלא יוציאם עם המים שעליהם חוץ לנהר ד' אמות. (שו"ע)
- הטעם: דסתם מקום היבשה שעל שפת ימים ונהרות הוא כרמלית. (משנ"ב קע"ו)
- אבל אם על שפתו היה רשות הרבים – אסור להוציא ידיו מן הנהר ולחוץ, אלא ינגבם מתחילה היטב
- זו בזו עד שישורו המים. (משנ"ב קע"ו)
- הטעם: כי הנהר הוא כרמלית ואסור להוציא מכרמלית לרשות הרבים. (משנ"ב קע"ו)

סעיף נ'

יוצאים בפשתן סרוק וצמר מנופץ שבראשי בעלי חטטין

- מקור: שבת (ג.) - יוצאין בפקורין ובצפה בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה. לא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה – אין יוצאין בהם. ואם יצא בהם שעה אחת מבעוד יום אע"פ שלא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה – מותר לצאת בהם.
- נחלקו הראשונים מהו פקורין
- רש"י: פקורין וצפה פשתן סרוק וצמר מנופץ הניתן על המכה.
- רמב"ם: היינו פאה נכרית שעושה איש קרח לכסות את ראשו כמי שיש לו שער. (ב"י)
- פסק השו"ע – כרש"י, דיוצאים בפשתן סרוק וצמר מנופץ שבראשי בעלי חטטין.
- כיצד? – בזמן שצבען וכרכן או שיוצא בהם שעה אחת מבעוד יום. (שו"ע)
- « אך אם לא צבען ולא יצא – אף לטלטלן אסור משום מוקצה.
- אך אם חושב מבעוד יום לצאת בהן – מותר לטלטלן. (משנ"ב קע"ט)
- « כשחישב לצאת אך לא יצא – מחלוקת
- רא"ש ותוס': מותר.
- ר"ן ר' יונה ורשב"א: אסור, משום דלא מוכחי מלתא ומחזי כמוציא בשבת. (ביאו"ה ד"ה או)
- « אם לא יצא אלא רק ישב – מחלוקת
- ב"י: לאו דווקא יצא בהן שעה אחת מבעוד יום, אלא ה"ה אם ישב בהן.
- גר"א: לדעת הראשונים שלא מועיל חישוב, ה"ה שאין מועיל ישב. (ביאו"ה ד"ה או)

סעיף נ"א

יציאה בתחבושת למכה

- מותר לצאת במצנפת שתולים בצואר למי שיש לו מכה בידו או בזרועו, וכן בסמרטוטין הכרוכים על היד או על האצבע שיש בו מכה. (שו"ע)
- « האם צריך לצאת בהן שעה אחת מבעוד יום – מחלוקת בדעת השו"ע
- מג"א וא"ר: משמעות השו"ע, דבזה נחשב כמלבוש אפילו לא יצא בהן שעה אחת מבעוד יום.
- גר"א: לדעת השו"ע גם בזה צריך שיצא בהן שעה אחת מבעוד יום. (משנ"ב קפ"ב וביאו"ה ד"ה הכרוכים)

סימן שב

סעיף א'

ניקוי חטלית

מקור: שבת (קמו: -) אמר רב הונא: המנער טליתו בשבת חייב חטאת. ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה, ולא אמרן אלא באוכמי אבל בחיורי וסומקי, לית לן בה, והוא דקפיד עליהו.

נחלקו בזה הראשונים

רש"י: ניעור טליתו היינו מן העפר – שאז ג"כ חייב, דזהו ליבונה.

תוס' ורא"ש: מנער טליתו היינו מן הטל שעליו, והיינו כיבוס. דבעפר לא משמע שיהא שייך בזה ליבון. (בי"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כתוס' ורא"ש, רק על ניעור טלית שחורה מן הטל חייב.

רמ"א: טוב לחוש לשיטת הרש"י, דאסור לנער בגד מן האבק שעליו אם מקפיד עליו.

אך אם אינו מקפיד אפילו איסורא לית בה. (משנ"ב ה')

« אפילו ביד אסור, וכ"ש ע"י כלי. (ביאור"ה ד"ה לחוש)

אליה רבה: מן הדין יש בזה איסור, ואסור לנער בגד מן האבק שעליו. (משנ"ב ו')

□ **לכו"ע** - יש לסמוך להקל ע"י גוי. ובפרט שיש בזה לפעמים משום כבוד הבריות. (משנ"ב ו')

□ **לכו"ע** - לכסכס ולשפשף את הבגד בכדי להסיר ממנו הכתמים ליפותו – לכו"ע יש בזה איסור ביד,

וכ"ש בכלי. (ביאור"ה ד"ה י"א)

□ **המנער טלית חדשה שחורה, מן הטל שעליה** – חייב, שהניעור יפה לה כמו כיבוס. (שו"ע)

□ **גדר טלית חדשה** – מחלוקת ראשונים

ב"י: חדשה נקרא כל זמן שלא נתכבסה.

רמב"ם: חדשה היינו שלא נשתמשו בה כל כך, אלא עדיין היא בחידושה כמו בשעה שהאומנין מתקנין אותה. (בי"י)

הכריע המשנ"ב - כרמב"ם, דחדשה היינו כשלא נשתמש בה עדיין הרבה שעוד נראה בה חידושו. (משנ"ב א')

הטעם: דבחדשה ושחורה מינכר היפוי ע"י הניעור. (משנ"ב ב')

« **בסתמא** – בחדשה ושחורה מקפידים, מפני שהאבק מקלקל מראיתה. (ביאור"ה ד"ה עליה)

להלכה – מחלוקת

יערות דבש: היות ולא ידענו מהו חדש לכן צריך לזהר בכולם.

שארי אחרונים: לא הזכירו דבר זה שאין אנו בקיאים. (ביאור"ה ד"ה לחוש)

הכריע הביאור"ה – דהמחמיר תבוא עליו ברכה, והמקל יש לו על מה לסמוך, וטוב שיעשה ע"י שינוי

כלאחר יד, אך לכתחילה בודאי נכון לזהר שלא לבוא לזה. (ביאור"ה ד"ה לחוש)

□ **והוא שמקפיד עליה** שלא ללבושו בלא ניעור. (שו"ע)

הטעם: דלמאן דקפיד הוי פסיק רישיה. ולמי שלא מקפיד אינו אלא דבר שאין מתכוון, שאינו

כיבוס גמור. (בי"י)

אבל אם אין דרכו להקפיד ולבושו לפעמים בלי ניעור – מותר לנער אף לכתחילה. (משנ"ב ב')

« אם מנער בשביל אחר והוא מקפיד והאחר אינו מקפיד – צ"ע, דמצד אחד יש להחמיר דהוי יפוי,

ומצד שני כיון דהבגד אינו מתיפה לבעל הבגד לא חשיבא מלאכה. (ביאור"ה ד"ה והוא)

« **בסתמא** – אמרינן דחדתי ואוכמי קפיד הוא, מפני שהאבק מקלקל מראיתה. (ביאור"ה ד"ה עליה)

□ **אבל חיורי וסומקי** – אין בזה איסור כלל. (משנ"ב ב')

הטעם: דבחדשה ושחורה מינכר היפוי ע"י הניעור. (משנ"ב ב')

« **אך אם מקפיד בחיורי וסומקי** – יהיה אסור בלי ניעור [אם מקפיד שלא ללבושו], ולא

התירו אלא בסתמא. (ביאור"ה ד"ה עליה)

□ **ניעור משלג**

• **אם כבר נמס** – ה"ה בשלג אסור כמו טל.

• **אך אם עדיין השלג לא נמס כלל** – מותר. (ביאור"ה ד"מ מן הטל)

« אך יזהר לנער בקל, אף אם היה נמס קצת ולא ניכר. (ביאור"ה שם)

- **אסור לנער בגד שנשר במים או שירדו עליו גשמים.** (רמ"א)
 « ודווקא בבגד חדש שמקפיד עליו. (רמ"א)
 « **האם יש חילוק בזה בין שחור לשאר צבעונים – מחלוקת כלבו:** אין חילוק.
 הטעם: שכשהמים מרובין הדרך להקפיד לנער בכל הבגדים ויש בזה סחיטה. (משנ"ב ג')
סמ"ג: חולק על זה. (משנ"ב ג' וביאור"ה גשמים)
- **אבל מותר להסיר הנוצות מן הבגד בשבת.** (רמ"א)
 הטעם: שאין זה דומה לליבוץ. (משנ"ב ז')
 « ומ"מ, אסור להסירם ע"י מכבדת העשויה מקיסמים דקים כדי שלא ישברו.
 ואסור אפילו במכבדת העשויה משערות, ואינו מותר אלא ביד. (ביאור"ה ד"ה ועין לקמן)
 « **חדש ומקפיד עליו – מחלוקת משנ"ב:** מותר אף בזה.
מג"א בשם ספר הזכרונות: חשש בזה לאיסור. (משנ"ב ז' ושעה"צ ט')

סעיף ב'

חלוקת יבולות שע"ג בגדים

- מקור: שבת (נ"ה:) - אמר רב יהודה: האי מאן דשקל אקופי מגלימא – חייב משום מכה בפטיש, והני מילי דקפיד עליהו.
 פסק השו"ע – חלוקת יבולות שעל גבי בגדים, כגון אלו היבולות שבכלי הצמר הנשארים בהם מן האריגה, חייב משום מכה בפטיש. והוא שיקפיד עליהם.
 « ה"ה קשין וקסמין דקין שנארגו בבגד בלי מתכוון – דינן כיבלת. (משנ"ב ח')
 « ה"ה דאסור להסיר השלל שעושין כדי לחבר הבגדים החתוכים – דחייב, שדרך האומנין להסיר בעת גמר מלאכה. (משנ"ב ח')
- **אבל אם הסירים דרך עסק – פטור, אך יש בזה איסור.** (שו"ע ומשנ"ב י"א)
- **כל שמסירים בכוונה אע"פ שלא היה מן הנמנע מללבושו אם לא היה מסירים – חייב.** (בי"י)
- **נסתפק הבי"י אם דעתו לפרש והוא דקפיד עליהו** לומר שכל שאינו מסירים בדרך עסק נקרא קפיד עליהו. (בי"י)
- **אם לקט רק יבלת אחת ולא כולן האם חייב – מחלוקת הפמ"ג:** נסתפק בזה האם דווקא כשלוקט כל היבולות שיש שם חייב, או אפילו ביבלת אחת חייב אף שנשאר שם עוד.
ביאור"ה: אפילו בעושה מקצת מהגמר מלאכה – חייב, כיון שהוא מהפעולות הנעשים בגמר הכלי. (ביאור"ה ד"ה חלוקת)
- **המנער טלית חדשה שחורה כדי לנאותה ולהסיר הצהוב הלבן הנתלה בה** כדרך שהאומנין עושין – חייב משום מכה בפטיש. (משנ"ב י')
- « ואם אינו מקפיד – מותר. (משנ"ב י')
- « **גדר מקפיד לענין זה – כל שכוונתו כדי ליפות, ולא כמתעסק.** (משנ"ב י') [והטור ס"ל דהגדר תלוי אם היה נמנע מללבושו מחמת זה. (שעה"צ י"א)]
- **ישב לו זרע פשתן או תבשיל על כסותו – מותר לקלפו.** (משנ"ב י"א)
 ומ"מ, אם הוא בגד חדש ושחור – אינו מותר לקלפו רק באינו מקפיד. (משנ"ב י"א)
 ואם הוא לח – מקנחו בסמרטוט. (משנ"ב י"א)

סעיף ג'

קיפול בגדים בשבת

מקור: שבת (קג.) - תנן מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים... לא שנו אלא באדם אחד, אבל בשני בני אדם לא. ולא אמרן אלא בחדשים, אבל בישנים לא. ולא אמרן אלא בלבנים, אבל בצבועים לא. ולא אמרן אלא שאין לו להחליף, אבל יש לו להחליף לא.

נחלקו בזה הראשונים

טור: מקפלים כלים בשבת לצורך שבת ללבשם בו ביום. ובתנאי שלא יחסר אחד מאלו התנאים, דאסור.

א. ודווקא באדם אחד.

« ואם מקפל על הספסל דינו כמקפל בשנים – ואסור. (משנ"ב י"ד)

ב. ובחדשים שעדיין לא נתכבסו. (שו"ע)

ג. ולבנים. [דבצבועים בקיפול מתקן יותר]. (שו"ע)

ד. ואין לו להחליף. (שו"ע)

« אבל אם יש לו להחליף בגד אחר לשבת – אע"פ שאין יפה כזה לא התירו לו לקפלו. וכ"ש

אם אין דעתו ללבוש כלל בו ביום דאסור. (משנ"ב י"ז)

« ולשיטת הטור אסור לקפל הטלית. אא"כ, במקום שנהגו להתעטף בטליתות במנחה. (משנ"ב י"ג)

« **אם יש לו להחליף רק שאין לו יפה כזה** – נסתפק ר"י. (בי"י)

מרדכי: אם מקפלו שלא כסדר קיפולו הראשון מותר בכל ענין. (בי"י)

הטעם: שאין לקיפול זה שום קיום, ואין כאן מתקן כלל. (משנ"ב י"ח)

« **ואפילו אין דעתו ללבוש בו ביום** – מותר. (משנ"ב י"ח) [דלא כחיי אדם שחולק בזה, ואפשר דס"ל כטור. (שעה"צ כ"ז)]

כלבו: נהגו לקפל כל הכלים, שקיפול שלנו לא דומה לקיפול שלהם שהיו מקפידים מאוד לפשט קמטיו תחת המכבש. (בי"י)

השו"ע הביא את דעת הטור בסתמא, ואת דעת המרדכי כיש מי שאומר.

והכריע השו"ע – דנראין דברי המרדכי עיקר.

וצידד המשנ"ב – דמ"מ מי שרוצה להחמיר על עצמו שלא לקפל כלל ודאי עדיף. (משנ"ב י"ט)

□ **לכו"ע - ביו"ט שחל בער"ש** – מותר לקפל טליתו כשפושטו אם היא חדשה ולבנה אף שאין דעתו ללבוש בו ביום. (משנ"ב י"ז)

« **האם צריך לעשות עירובי תבשילין** – מחלוקת

א"ר: דווקא כשעשה עירובי תבשילין, דאלי"ה הרי אסור לו להכין לצורך מחר.

רע"א: אף בלא הניח עירובי תבשילין מותר אם היא סמוכה לשבת. (משנ"ב י"ז)

□ **מציעין את המטות מלילי שבת לשבת**. (משנ"ב י"ט)

ומותר אף אם לא הניח עירובי תבשילין. (שעה"צ כ"ג)

ומ"מ, לכתחילה טוב יותר שיציע מערב שבת. (משנ"ב י"ט)

□ **אבל אין מציעין משבת למוצאי שבת**.

ומ"מ אם המטה עומדת בביתו והוא דבר מגונה ובזיון לשבת שיעמוד כך – מותר להציע דמקרי צורך שבת. (משנ"ב י"ט)

סעיף ד'

מכבש

מקור: שבת (קמא.) - מכבש של בעלי בתים מתירין, אבל לא כובשין. ושל כובסין - לא יגע בו.

« **של בעל הבית** – מתירין אותו ליטול ממנו בגדים לצורך השבת. (שו"ע)

« אבל שלא לצורך שבת – אסור. (משנ"ב כ"ז)

« **של אומן** – אסור, מפני שהוא תחוב בחזקה והתרתו דומה לסתירה. (שו"ע)

□ **אם היה מותר והוא מכיר כליו שבו**.

מקור: שבת (קמא.) - ר' יהודה אומר: אם היה מותר מערב שבת מתיר את כליו ושומטן.

נחלקו בזה הראשונים

- טור :** אין מחלוקת בגמ', דת"ק לא פליג על ר' יהודה.
ולכו"ע כיון שהוא מותר מער"ש לא מחזי כסתירה.
רמב"ם : יש מחלוקת בגמ', ות"ק חולק על ר' יהודה ואין הלכה כר' יהודה.
ולכך, לת"ק אפילו היה מותר מער"ש – אסור לשומטן. (בי"י)
להלכה :
• **אם היה מותר המכבש קצת מער"ש** – מחלוקת
מג"א בשם המגיד משנה : אעפ"כ אסור להתיר כולו ולשמוט כליו משם.
א"ר וגר"א : מקילין. (משנ"ב כ"א) [ולמד כן הגר"א אף בדעת השו"ע. (שעה"צ כ"ו)]
• **אם היה מותר כולו** – לכו"ע מותר לשמוט כליו משם. (משנ"ב כ"א)

סעיף ה'

ריכוך בגדים

מקור : שבת (קמ.) - בעא מיניה, מהו לכסכוסי כיתניתא בשבתא? לרכוכי כיתניתא קא מיכוין ושפיר דמי, או דילמא לאולודי חיורא קמיכוין, ואסיר? אמר ליה לרכוכי קא מיכוין ושפיר דמי... וסודרא?... מיחזי כי אולודי חיורא.

☞ **חלוק לאחר כביסה** הוא מתקשה ומשפשפים אותו בידים לרככו – מותר לעשותו בשבת שאינו מתכוון אלא לרככו. (שו"ע)

- « **ואם מתכוון לצחצחו** – אסור כמו בסודר. (משנ"ב כ"ד)
« **אבל ע"י כלי** – אסור לגלגל כמנהג. (משנ"ב כ"ב)
« **וכן אסור לעשות קמטים בדברים המכובסים ע"י כלי העשויים לכך.** (משנ"ב כ"ב)

☞ **אבל סודר** – מחלוקת הראשונים

רא"ש : סודר אסור.

ר"ן ראב"ד ורמב"ם : סודר ג"כ מותר. [דיש להם גירסה אחרת בגמ']. (בי"י)
פסק השו"ע – כרא"ש, דאסור, מפני שמתכוון לצחצחו, והוי כמלבן.
« **ואסור בין לשפשף מבפנים ובין לשפשף מבחוץ.** (משנ"ב כ"ג)

☞ **אך אם מתכוון בחלוק לצחצחו** – אסור כמו בסודר. (משנ"ב כ"ד)

☐ **וכובעים ושאר כלי פשתן** – דינן כסודר. (רמ"א)

הטעם : שהם קשים אחר רחיצתן וריכוכן זהו ליבונן. (משנ"ב כ"ה)

ומ"מ בחלוק אפילו בשל פשתן – מותר מפני שהוא מלבוש תחתון ואינו נראה מבחוץ, מסתמא הוא מתכוון לרככו. (משנ"ב כ"ה)

☐ **לכסכסן בידיים** – מחלוקת

מג"א : מנהג העולם לכסכסן.

א"ר : תמה על מנהג זה שהוא שלא כדין.

הכריע הביאורי – כמג"א רק בחלוק, אך לא בכלי פשתן. (ביאורי ד"ה ושאר)

סעיף ו'

טיט שעל רגל

מקור : שבת (קמא.) - מחלוקת אמוראים, רבא : בכותל מותר בקרקע אסור, דילמא אתי לאשוויי גומות. רב פפא : אחד זה ואחד זה מותר.

נחלקו בזה הראשונים

ר"ף בשם ר"ח : בין בכותל של אבנים בין בקרקע אסור, ואין מותר אלא בקורה.
הטעם : משום דמחזי כמוסיף על הבנין ומחזקו. (משנ"ב כ"ז)

« **ולדידה אין מקנחין אלא בקורה או על גבי אבן גדולה** [שאינה מתנדנדת ע"י קנחו]. (משנ"ב כ"ז)
ושעה"צ ל"ה)

אך שרי בכותל של עץ. (משנ"ב כ"ז)

בה"ג ורמב"ם : כרבא, מקנחו בכותל אבל לא בקרקע, דלמא אתי לאשוויי גומות.

« אפילו יש טיט על גביו וכוונתו להסיר הטיט. (משנ"ב כ"ו)

רא"ש : כרב פפא, דבתרא הוא, ותמיד מותר. (ב"י)

להלכה :

השו"ע הביא את דעת הבה"ג ורמב"ם כסתם שמתיר רק בכותל, ואת דעת הרי"ף כיש מי שאוסר תמיד.

ואילו **הרמ"א** הביא את דעת הרא"ש - שמתיר בשניהם.

« ומ"מ צריך ליזהר כשמקנח בקרקע שלא יקנח במקום גומא שע"ז ישוונה. (משנ"ב כ"ח)

הט"ז : כיון שזה מידי דרבנן, יש לסמוך על המקילין דמותר בשניהם. (משנ"ב כ"ח)

ב"ח וא"ר : סוברין דנכון להחמיר לאסור בשניהם. (משנ"ב כ"ח)

הכריע המשנ"ב – דבכותל בודאי יש לסמוך להתיר. (משנ"ב כ"ח)

□ **לכו"ע** - מותר להסירו במעט חרס הראוי לטלטל. (רמ"א ומשנ"ב כ"ט)

מקור : שבת (קכד) - רבא אתווס מסאניה טינא ואתא שמעיה - שקל חספא ומכפר ליה.

□ **טיט על מנעליו** – מחלוקת ראשונים

מהר"י אבוהב : איננו יכול לקנחו.

ב"י : יכול לקנחו בכותל או בקורה או בקרקע, דאינו ממחק אלא בסכין או בציפורן. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

משנ"ב ט"ז ושל"ג : מותר.

ב"ח : אוסר משום ממחק. (ביאור"ה ד"ה או על מנעליו)

□ **הברזל שלפני פתחי בתי כנסיות**, על הקרקע ברזל אחד והוא חד למעלה ושם מקנחין המנעלים קודם

שיכנס בבחכ"נ – מחלוקת

ט"ז : אסור לעשות כן בשבת [אם זה חד], דזה דומה לגב הסכין ואסור לכו"ע.

מג"א : מחמיר אפילו היה הברזל עב ורחב בראשו ולא היה לו חוד, דלא גרע מגב הסכין. (משנ"ב כ"ו)

הכריע המשנ"ב [לקמן באות לח] – כט"ז.

□ **אך אם הוא מקנח בנחת** – אין להחמיר בכל זה, דלא שייך בזה החשש דממחק העור. (משנ"ב כ"ו)

ובפרט אם הטיט לח – בודאי אין להחמיר. (משנ"ב שם)

סעיף ז'

טיט שעל בגדו

מקור : שבת (קמא) - אמר רב כהנא : טיט שעל גבי בגדו מכסכו מבפנים ולא מבחוץ. מיתיבי, טיט שעל

גבי מנעלו מגררו בגב סכין, ושעל בגדו מגררו בצפורן, ובלבד שלא יכסכו. מאי לאו שלא יכסכו כלל? –

לא, שלא יכסכו מבחוץ אלא מבפנים.

להלכה :

☞ **משפשו מבפנים** – דלא מוכחא מלתא לאתחזויי כמלבן.

אבל לא משפשו בחוץ, דדמי למלבן. (שו"ע)

☞ **ומגררו בציפורן**. (שו"ע)

« **לגררו בסכין** – מחלוקת ראשונים

רא"ש וטור : ה"ה דמותר לגררו בסכין.

משמעות הרמב"ם ורי"ף : דמגררו רק בציפורן, ולא בסכין. [דלא הזכירו אלא ציפורן]. (ב"י)

פסק המשנ"ב – דה"ה דמותר לגררו בגב סכין. ואפשר דאפילו בחודו. (משנ"ב ל"ד)

« אפילו מבחוץ – לא נחשב ליבון. (משנ"ב ל"ד)

□ **באיזה סוג טיט מדובר** – מחלוקת ראשונים

ב"י : בין לח בין יבש.

ר' פרץ : דווקא בלח מותר, אבל יבש אסור דהוי טוחן. (שו"ע)

« ואסור בין לגרר בין לכסכו אפילו מבפנים. (משנ"ב ל"ה)

□ וע"י גוי – מותר. (משנ"ב ל"ו)

הטעם: דהוי מלאכה שאין צריך לגופה, ומשום כבוד הבריות שלא לילך בבגדים מלוכלכים מותר, דהוי שבות דשבות. (שעה"צ מ"ד)

□ אם אין שם אלא מראה הטיט – מחלוקת

ט"ז: דווקא ביש ממשות טיט על הבגד וכשהוא מגרד שם אז נופלים פרורי הטיט זה דומה לטוחן, אבל אם אין שם אלא מראה הטיט והוא מגרד שם לבטל המראה – אין זה דומה לטוחן. ומטעם זה יש להתיר למי שחלוק שלו מטונף קצת ואין שם ממשות צואה והוא יבש – יוכל לגרד בציפורן ולהסיר המראה כדי שיתפלל בנקיות.

משנ"ב: יש לעיין בזה הרבה, דנהי דמשום טוחן ליכא, הרי עכ"פ מכוון בזה ליפות הבגד ולצחצחו שלא יישאר עליו שום רשם לכלוך והוי כמלבן. (משנ"ב ל"ו)

□ אפילו לדעת ה"ט – אינו מותר רק לגרד בציפורן או לכסכוס מבפנים, אבל לכסכוס מבחוץ – אסור בכל גווני. (משנ"ב ל"ו)

□ האם יש חילוק בכל זה בין משי לפשתן וצמר – מחלוקת

ב"ח ומג"א: אין חילוק.

א"ר: מפקפק בזה.

הכריע המשנ"ב – כב"ח ומג"א דאין חילוק. (משנ"ב ל"א וביאו"ה ד"ה טיט)

סעיף ח'

גירוד נעל בסכין או ציפורן

מקור: שבת (קמא). - אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר אמר רבי ינאי: מגרדין מנעל חדש, אבל לא ישן. במה מגררו? - אמר רבי אבהו: בגב סכין. אמר ליה ההוא סבא: סמי דידך מקמי הא, דתני רבי חייא: אין מגרדין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן.

פסק השו"ע – אין מגרדין מנעל, בין חדש בין ישן.

הטעם: מפני שקולף העור והוי ממחק. (שו"ע)

□ וע"כ נכון ליזהר שיעשה הברזל שלפני בית הכנסת שמקנחין בו המנעלים עב ורחב ולא חד. (משנ"ב ל"ח) [ולעיל נחלקו בזה המג"א וט"ז].

□ באיזה טיט מדובר – מחלוקת ראשונים

כלבו: דווקא בטיט היבש לפי שמתקנו בגרירתו, אבל טיט לח מגרדין שאין בו תיקון בכך.

ר' פרץ ורי"ף: בכל גווני אין מגרדין. (ביאו"ה ד"ה אין מגרדין)

הכריע הביאו"ה – שאם מגרד בנחת בכותל ובקורה [ולא בגב הסכין] – יש להתיר בזה לכו"ע.

סעיף ט"ז

גדר תולדת מלבן

• לבון שייך בין בצמר ובין בפשתן ובכל שאר מינים שדרכן להתלבן.

• לבון מקרי בכל דבר שדרך הצמר והפשתן להתלבן על ידי זה.

• מה שנוהגין שמניח חתיכת פשתן לאחר אריגתו בחמה וזורק עליו מים כדי שיתלבן – הוי בכלל מלבן.

• שיעורו: בחוט שהוא ארוך ד' טפחים. (משנ"ב ל"ט)

□ המכבס בגדים – הוי תולדת מלבן וחייב.

« וכן הסוחטן שהסחיטה ג"כ מצרכי כיבוס היא. (משנ"ב ל"ט)

איסור כיבוס בעורות

מקור: זבחים (צד): - כל כיבוס דלית ביה כסכוס לא שמייה כיבוס.

□ מחלוקת איזה עור מדובר

רש"י: דווקא בעורות הרכין.

רמב"ם ושאלתות: אף בקשין. (משנ"ב ל"ט וביאור"ה ד"ה אבל)

« **אך יש חילוק בין עורות לבגד:**

דבעורות לא מקרי כבוס עד שיהיה כיבוס גמור. ובבגדים קיי"ל דשרייתן במים זו היא כיבוסן

וחייב משום מכבס. (משנ"ב ל"ט)

« **מהו כיבוס האסור – מחלוקת**

רש"י: שמשפסף צידו על צידו.

רמב"ם: כיבוס בלא שפשוף ג"כ אסור. (ביאור"ה ד"ה אבל)

« אם חופף היטב במים ומנקוה כראוי – הוי בכלל שפשוף ואסור. (ביאור"ה ד"ה זה על זה)

פסק השו"ע – דמותר ליתן מים על גבי מנעל לשכשכו.

אבל לכבסו, דהיינו שמשפסף צדו זה על זה – אסור [כרש"י].

הטעם: דשפשופו זהו כיבוסו.

« **וחיוב ג"כ יש בזה.** (משנ"ב מ"ב)

□ בכלי עץ – לכו"ע אין בו שום חשש כיבוס. (משנ"ב מ"א)

□ שיער בכיבוס – מחלוקת

רמב"ם: אסור.

ביאור"ה: משמע דמותר, וצ"ע. (ביאור"ה ד"ה אסור)

« **לכו"ע – בשיער מחובר אין כיבוס.** (ביאור"ה שם)

איסור כיבוס בבגדים

מקור: שבת (רמב): - היתה עליו לשלשת מקנחה בסמרטוט, היתה על של עור נותנין עליה מים עד שתכלה.

יומא (עו): - ההולך להקביל פני רבו – עובר עד צווארו במים ואינו חושש.

ביצה (יח): - נדה שאין לה בגדים – מערמת וטובלת בבגדיה.

שבת (קכ): - טלית שאחז בה האור מצד אחד – נותנין עליה מים מצד אחר.

□ שריית בגדים במים האם היא כיבוס:

☞ **כשיש עליו לכלוך – אסור אפילו לשכשכו, דזהו כבוסו.**

אלא מקנחו בסמרטוט בקל ולא בדוחק, פן יסחוט. (שו"ע)

« **גדר הלכלוך – אפילו רוק בעלמא חשיב לכלוך.** (משנ"ב מ"ג)

והרא"ש כתב: **שאפילו הושחר מחמת שימוש, לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו, כי אין עליו**

טינוף. (בי"י)

« **לא שנה בבגדים לבנים ולא שנה צבועים.** (משנ"ב ל"ט)

« **האם יש חילוק בין בגד צמר לבגד פשתן – מחלוקת ראשונים**

ר"מ מרוטנבורג: מותר בצמר, ואין שרייתו זהו כיבוסו אלא בפשתן.

טור: אין חילוק ודינם שווה. (טור)

☞ **אך בגד שאין עליו לכלוך – מחלוקת ראשונים**

סמ"ג וסמ"ק וספר התרומה ורא"ש: מותר לתת עליו מים מועטים ולא מרובים, שמא יסחוט. (רמ"א)

« **ומ"מ אסור במרובים משום חשש דשמא יסחוט.** (משנ"ב מ"ו)

« **ודע דאם מכוון בנתינת המים לכבסו אפילו במים מועטין אסור.** (משנ"ב מ"ו)

« **ואם הוא דבר שאין מקפיד על מימיו ומניחו כמה זמן עם המים – לא גזרינן שמא יסחוט בזה.**

(משנ"ב מ"ז)

טור תוס' ורשב"ם: אוסרים בכל ענין. דאפילו אין עליהם לכלוך כלל אמרינן דשרייתן היא כיבוסן. (רמ"א)

(משנ"ב ל"ט)

« **ולכן אפילו במועטין אסור משום כיבוס.**

לכו"ע – מ"מ אם נתינת מים על הבגד הוא דרך לכלוך – מותר. (משנ"ב מ"ח)

להלכה – מחלוקת בדעת השו"ע

מג"א: מותר, ולא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו.

תוספת שבת וגר"א: אסור. (ביאור"ה ד"ה שיש)

הכריע המשנ"ב – דיש לחוש לדעה זו להחמיר בשל תורה. (משנ"ב מ"ח)

□ אבל אם הוא דרך לכלוך כגון שנטל ידיו במים ומקנחן במפה :

• במים מועטין – לכו"ע מותר. דדרך לכלוך הוא. (משנ"ב ל"ט)

• במים מרובין – מחלוקת

טור בשם הר"ת : אם היו המים טפוחים הרבה על ידיו וע"י קינוחו הוטפחה המפה – אפ"ה לא שייך בזה שרייתו היא כיבוסו דדרך לכלוך הוא.

ספר היראים : אם היו המים מרובין אפילו כשהוא דרך לכלוך אמרינן שרייתו היא כיבוסו. (משנ"ב ל"ט)
« וע"כ הם סוברים דכשנטל ידיו ורוצה לנגבן במפה יראה לנער ידיו עד שלא יישאר עליהם רק מעט מים ואז מותר. (משנ"ב ל"ט)

להלכה :

• מדינא – מותר לכו"ע. (משנ"ב מ"ט)

• אך לכתחילה – מחלוקת

שו"ע : הרוחץ ידיו, טוב לנגבם בכח זו בזו ולהסיר מהם המים כפי יכולתו קודם שיקנחם במפה. (שו"ע בסעי' י')

הטעם : דהוא כדי לצאת גם דעת היש מחמירין.

אך משום שאין אנו בקיאין איזה מיקרי מעט לכך כתבו דמנהג כשר שינגב ידיו בכח. (משנ"ב נ')

רמ"א : אין לחוש לזה, דלא אמרינן שריית בגד זהו כבוסו בכי האי גוונא, דאין זה רק דרך לכלוך.

« ואפילו היה עליה שום לכלוך – מותר. (ביאורי"ה ד"ה דלא)

« ולכן מותר לנגב ידיו בבגד שהטיל בו תינוק מי רגלים, כדי לבטלם שאין זה רק דרך לכלוך בעלמא. (רמ"א)

« אבל אסור ליתן מים ממש על המי רגלים שבבגד כדי לבטלם. (רמ"א)

□ ואפילו ליטול ידיו עליהם אף שנעשים שופכים – אסור.

□ ולכן טוב שלא ליקח תינוק בחיקו בשבת, אלא על כר, פן ישתין. (משנ"ב נ"ה)

« אבל מי רגלים שבארץ – מותר לבטלם. (משנ"ב נ"ו)

« אבל כשיש עליו צואה – אסור להעבירו אפילו ע"י ניגוב הידים. (משנ"ב נ"ג) [דלא כא"ר שחולק. (שעה"צ ס"ט)]

« כשיש עליו לכלוך, לנגב ידיים דרך לכלוך – מחלוקת

פמ"ג : אסור.

ביאורי"ה : אפשר שמותר לכו"ע. (ביאורי"ה ד"ה שאין)

□ אבל לנגב בדבר שדרך להקפיד בחול על מימיו הבלועים בו – מחלוקת

מג"א : אסור מטעם שמא יבוא לידי סחיטה.

פמ"ג : דווקא במים מרובים אבל במים מועטים כמו שמצוי ע"י סיפוג הידים לא חיישינן לסחיטה כלל. (משנ"ב נ"א)

לכו"ע – אם נשפך מים על השלחן וכיוצא בו – אסור לקנחו בבגד שמקפיד עליו אם הוא מים מרובים שמא יבוא לידי סחיטה. (משנ"ב נ"א)

□ דרך רחיצת התינוק - ששמים מתחתיו חיתולים – מחלוקת

ביאורי"ה : ישים חיתולים נקיים, ויזהר שלא יסחות.

פמ"ג : מתיר בשעת הדחק אף מלוכלכים.

לכו"ע – ע"י גוי מותר [וגם כשאננם מלוכלכים לכתחילה ישים במים ע"י גוי]. (ביאורי"ה ד"ה דלא)

סעיף י"א

מי שנתלכלך ידיו בטיט

מקור : תוספתא שבת (פ"ז ה"ה)

□ מקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה.

« כיצד מדובר – מחלוקת

תוספת שבת : כשאננם מחוברים בבהמה.

ביאורי"ה : צ"ע בזה. (ביאורי"ה ד"ה מקנחה)

□ וכן מקנחה במפה הקשה העשויה לאחוזה בה קוצים. (שו"ע)

□ אבל לא יקנח במפה שמקנחים בה ידים, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לכבס המפה. (שו"ע)

סעיף י"ב

ניגוב כוס במפה

מחלוקת

שו"ע ור' ירוחם: אסור משום שמא יבוא לידי סחיטה. (שו"ע ובי"י)
רדב"ז: העולם אין נזהרין בזה, ולדינא אין לחוש, דאין דבוק בדופני הכלי מים כל כך שיבוא לידי סחיטה. (משנ"ב נ"ט)

לכו"ע - **אם מנגב בה כלים הרבה** – אסור. (משנ"ב נ"ט)
לכו"ע - **בסמרטוט המיוחד לכך**, שאין מקפיד עליו לסוחטו – לכו"ע אף לנגב בה כלים הרבה מותר. (משנ"ב נ"ט)

« **אך במפה קטנה** – אף במיוחד אין להקל, שמא יסחטנו בין כלי לכלי כדי שיהא ראוי לנגב עוד בה. (שעה"צ ע"ג)

□ **באיזה סוג משקה אסור** – מחלוקת

שו"ע ורמב"ם: אסור לנגב כוס שהיה בו מים או יין, במפה, משום דאית לידי סחיטה.

מג"א: בשאר משקין מותר לנגב את הכוס, ואין חוששין שמא יבוא לסחיטה.

ר"ת א"ר ותוספת שבת: אף בין אין לחוש. (משנ"ב נ"ח וביאו"ה ד"ה או יין)

לכו"ע - **בכוס צר יש להחמיר אף בשאר משקין**. (משנ"ב נ"ח)

« ואין לנגבו אפילו **בסמרטוט המיוחד לכך**, דאי אפשר שלא לבוא לידי סחיטה. (משנ"ב ס')

« **אולם בשעת הדחק** – אין למחות ביד המקל לנגב בכוס צר, ובלבד שיהיה בדבר שאינו מקפיד עליו לסוחטו אחר הקינוח, ויראה מתחילה לשפוך כל המים מן הכלי. (ביאו"ה ד"ה משום)

סעיף י"ג

הסתכלות במראה של מתכת בשבת

מקור: שבת (קמט.) - מחלוקת, ת"ק: אין רואין במראה בשבת. ר"מ מתיר במראה הקבועה בכותל... ואוקמוה במראה של מתכת.

פסק השו"ע – כת"ק, דאין מסתכלין בשבת במראה של מתכת שהיא חריפה כאיזמל. אפילו בקבועה בכותל.

הטעם: דחיישין שמא ישיר בה נימין המדולדלין. ואפילו אם היא קבועה בכותל. (שו"ע)

□ **אבל מותר להסתכל במראה שאין בה חשש זה**, אפילו אינה קבועה. (שו"ע)

□ **מראה של מתכות כשאינה חריפה** – מחלוקת

ביאו"ה: מותר, והיא בכלל שאר מראה, דמה לי אם היא של מתכות או לא, כמין אחר חשיבא.

א"ר בשם מלבושי יו"ט: במתכות אפילו אינה חריפה שאינה עשויה להשיר בה נימין ג"כ אסור. (ביאו"ה ד"ה שאין)

□ **מראה שאינה של מתכת** – מחלוקת ראשונים

רא"ש: מותר, אפילו אינה קבועה בכותל.

י"א בב"י: אסור בשאר מראות כמתכת. (בי"י)

סימן שג

סעיף א'

יציאת אישה בחוטי שיער

פסק השו"ע – לא תצא אשה בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה.
הטעם: שמא יצא לה טבילה מצוה בשבת, ותוכרח להסירם בשעת טבילה מפני חציצה, וחיישין שמא תולידם ד' אמות ברה"ר. (שו"ע ומשני"ב ב')
« **ואפילו זקנה ובתולה** – לא תצא, דלא פלוג רבנן בתקנתא. (משני"ב ב')

□ **ואם הם קלועות בשערה** – מחלוקת

ר"ת ורא"ש: מותר.

רש"י: אסור. (שו"ע)

הטעם: שמא כשיצא לה טבילה של מצוה תסתור הקליעה ע"י אינה יהודית. (משני"ב ד')

השו"ע הביא את דעת הר"ת ורא"ש בסתמא, ואת דעת הרש"י כיש מי שאוסר.

□ **ואם הם מעשה אריגה** – לכו"ע מותר שאין צריך להסירם בשעת טבילה. (שו"ע)

« **ובלבד שלא יהיו מטונפות או מזהבים** – דאז מסירן כדי שלא יתנפו במים. (רמ"א)
הטעם:

א. **רש"י**: דכשהחוטין מטונפים בטיט ורפש המים ממחים את הטיט ומלכלך בשרן

בעלייתן מן הטבילה, וע"כ דרכה להסיר מתחלה. וכיון שמסירה אותם משום טינוף יש

לחשוש שתבוא לטלטלם ברה"ר. [וכן היא משמעות הרמ"א]. (משני"ב ו' ושעה"צ ד')

ב. **רבתינו של רש"י**: מחויבת בכל זה להסיר קודם הטבילה משום חציצה כיון שמקפדת

עליהן. (משני"ב ו')

□ **אבל דברים שהם עיקר מלבושים** – לא חיישין לכך ומותר.

הטעם: דאין דרכה לילך בלעדס ובדאי תלבשם אחר הטבילה. (משני"ב ג')

סעיף ב'

חוטין שבצווארה

פסק השו"ע – מותר לצאת בחוטין שבצווארה.

הטעם: שהם רפויים ואין צריך להסירם בשעת טבילה. (שו"ע)

□ **אבל בקטלא שבצווארה** – אסור. (שו"ע)

הטעם: מפני שצריכה להסירם בשעת הטבילה, לפי שהיא מהדקת אותה כדי שתראה בעלת

בשר, וחיישין דלמא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר. (שו"ע)

□ **טוטפת [כמין ציץ ומגיע מאוזן לאוזן] ושרביטין [ציץ ואינו מגיע אלא עד הלחיים]:**

• **כשאינם תפורים בשבכה** – לא תצא בהם. (שו"ע)

הטעם: דחיישין דלמא שלפא לאחוויי ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר. (שו"ע)

• **אבל אם תפורים** – אין לחוש לכך, ומותר. (שו"ע)

הטעם: שאינה נוטלת השבכה מראשה ברשות הרבים כדי שלא תתגלה שערה. (משני"ב י')

« **בטור מובא דאפילו קשורים** – שפיר דמי. (ביאורי"ה ד"ה והוא)

« **בתולה** שאינה חוששת לגילוי ראשה – מחלוקת

משמעות השו"ע: מותר אם הם תפורים.

רמ"א: אפילו תפורה בשבכה אסור, דחיישין שמא תסירה עם השבכה, ואתי לאתויי. (רמ"א)

סעיף ג'

כיפה של צמר ואיצטמא

- **כיפה של צמר** [דהיינו חוטי דעמרא דגדילין ועבידי כי הוצא ורחבים כשתי אצבעות כשיעור ציץ] – לא תצא בהם. (שו"ע)
- **איצטמא** [דהיינו מטלית שתולין בו חוטין של צבעונין ותולין אותו לכלה להפריח ממנה הזבובים] – לא תצא בהם. (שו"ע)

סעיף ד'

עיר של זהב – לא תצא בהם. (שו"ע)

- **מהו עיר של זהב** – מחלוקת
- רש"י**: הוא תכשיט עגול ומצירין בו כמין עיר, ויש באמצע לשון שמחברים אותו למלבוש.
- ר"ת**: הוא כעין עטרה לראש. (שו"ע)

סעיף ה'

כלילא

- פסק השו"ע – כלילא [והוא תכשיט שמניחתו על פדחתה מאוזן לאוזן וקושרתו ברצועות התלויות] – מותרת לצאת בו, בין שהיא עשויה מחתיכות של זהב חרוזות בחוט, בין שאותן חתיכות קבועות במטלית. הטעם: דמאן דרכה למיפק בזה אישה חשובה, והיא לא שלפא ומחויא. (משנ"ב ט"ז)
- « **באניסכא** – מחלוקת
- רי"ף**: מותר בכל גווני.
- רא"ש ר"ן וטור**: אסור. (ביאו"ה ד"ה בין)
- « צידד הביאו"ה - דעל כן יש להסתפק אם יש להקל בחרוזות בחוט, שהוא נגד גדולי הפוסקים שאוסרים. (ביאו"ה ד"ה בין)
- **ובשאר תכשיטים שכל הנשים רגילות בהן** – אף חשובה אסורה לצאת בהן, דלא פלוג רבנן בתקנתם. (משנ"ב ט"ז)

סעיף ו'

רסוקיא [דהיינו חתיכת מעיל רחבה]

- **אם יש בה רצועות** קצרות תלויות בה לקושרן בהם ולהדקן סביבותיה דמהדק – מותר. (שו"ע)
  - **ואם אין לו רצועות** – אסור. (שו"ע)
- הטעם: דחיישינן שמא יפול ואתי לאתויי. (משנ"ב י"ז)

סעיף ז'

קטלא

- פסק השו"ע – דקטלא [דהיינו בגד שיש לו שנצים, וקושרה סביב צוארה, והבגד תלוי על לבה, ומזהב] – לא תצא.

סעיף ח'

נזמים

בנזמי האף – לא תצא. (שו"ע)

בנזמי האוזן:

• כשאוזניה מכוסות – תצא עימו. (שו"ע)

הטעם: דטריחא לה מילתא למישלף ואחויי מפני שאזניה מכוסות בקישורים. (משנ"ב כ')

• ובמקום שנוהגין לגלות האזנים – אסור לצאת בנזמים שבאוזן, היכן שדרך להוציאם משם. (רמ"א)

סעיף ט'

מחט

מחט נקובה – לא תצא במחט נקובה. ואם יצאה – חייבת. (שו"ע)

« ואפילו היא תחובה בבגדה – אסור. (משנ"ב כ"א) [דלא כב"ח שחולק. (שעה"צ י"ד)]

« ואפילו מעמדת בה קישוריה ותוחבת המחט בצעיף או סוגרת בה מפתחי חלוקה, דאין דרך להעמיד ולסגור בנקובה ולכן הוי משוי. (משנ"ב כ"ב) [דלא כב"ח שרק אינו מחייב, אך אסור. (שעה"צ ט"ו)]

ושאינה נקובה:

• אם מעמדת בה קישוריה – מותר לצאת בו. (שו"ע)

« אם עשוי להתקשט בה – מחלוקת

מג"א וט"ז: דווקא כשהמחט אינו עשוי להתקשט בו ואז מותר. אבל אם עשוי להתקשט בה כגון שראשה אחד עב ועשוי כעין תכשיט אסור מדרבנן להעמיד בה הקישורים דילמא שלפא ומחויא לחברתה.

גר"א ב"י ולבוש: בכל גווני מותר, דכיון דלצניעות עבידא לא שלפא ומחויא. (משנ"ב כ"ד)

לכו"ע - מחט שאינה נקובה שלנו - אף שראשה אחד עב אין עשוי כעין תכשיט כ"כ – מותר. (משנ"ב כ"ד)

• ואם אינה מעמדת בה קישוריה – אסור. (שו"ע)

« אפילו אם היא מתקשטת בה כגון שראשה עב ועשוי כעין תכשיט – אסור. (משנ"ב כ"ה)

□ בזה שאינו עשוי כעין תכשיט – אפילו אם צריכה לה המחט לאיזה צורך שיהיה כגון לחלוק בה שעה וכיוצא בהן – מ"מ הרי הוא משוי גמור. (משנ"ב כ"ה)

סעיף י'

טבעת

• יש עליה חותם – לא תצא בטבעת שיש עליה חותם. ואם יצאה – חייבת.

• כשאין עליה חותם – לא תצא. ואם יצאה – פטורה, לפי שהוא תכשיט לאשה. (שו"ע ומשנ"ב כ"ז)

סעיף י"א

כול"א והוא תכשיט שקושרת בו מפתחי חלוקה.

• כשאין סוגרת עתה מפתחי חלוקה – לא תצא בכוליא. (שו"ע)

• אם גם עתה סוגרת בו מפתחי חלוקה – מחלוקת

משנ"ב: מותר לכתחילה, דהוי תכשיט, ולא שייך דילמא שלפא ומחויא דא"כ תגלה בשרה.

תוספת שבת בדעת המחבר: סתם בזה להחמיר אף בסוגרת. (משנ"ב כ"ט וביאורי"ה ד"ה לא תצא)

כזבלת - והוא קשר שקשור בה בושם שריחו טוב – לא תצא. (שו"ע)

□ **ואם אין בה בושם כלל** – חייבת על הקשר עצמו, ולא אמרינן דהוי תכשיט מפני שקלט הריח. (ביאורי ד"ה שקשור)

□ **ואשה שריחה רע** – טוענת עליה ואינה חייבת עליו, מפני שהוא תכשיט. אבל לכתחילה – אסור, דילמא שלפא ואתיא לאתויי. (משנ"ב ל')

סעיף י"ב

אם חסר אחת משיניו ומשימיה אחר במקומו

- **אם הוא של זהב** – לא תצא בו, דכיון שמשונה במראה משאר שיניים, דלמא מבזו לה ושקלה ליה וממטיא.
- **אבל של כסף** שדומה לשאר שיניים – מותר.
- **שן אדם** – כ"ש שמותר. (שו"ע)

סעיף י"ג

מנעל קרוע

- **אישה** – לא תצא במנעל הקרוע למעלה, דמחכו עלה ואתיא לאתויי. (שו"ע)
- « וכן לא תצא במנעל חדש, שמא לא יבא למדתה אא"כ נסתה ללכת בו מאתמול שהוא למדתה. (שו"ע)
- **איש** – מותר, שאין מקפיד כל כך. (שו"ע)

□ **ובשאר מלבושים** – אין לחוש, אפילו באשה. (רמ"א)

הטעם: דליכא למיחש בהן דילמא שלפא אותן. (משנ"ב ל"ה)

סעיף י"ד

יוצאת בחוטי שער

- פסק השו"ע – דיוצאת בחוטי שער.
- « בין שהם עשויים משערה או משער חברתה ואפילו משער בהמה. (שו"ע)
- « **ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה, ולא ילדה בשל זקנה.** (שו"ע)

סעיף ט"ו

קשר לרפואת קיטוף עין הרע שלא ישלזט

פסק השו"ע – דיוצאת בקשר שעושין לרפואת קיטוף עין הרע שלא ישלזט.

הטעם: דלא שייך בזה שליף ומחוי שאינו דבר של נוי. (משנ"ב ל"ט)

□ **במוך שבאזנה**

אם הוא קשור ומהודק באזנה – מותר. (שו"ע)

□ מוך בסנדל

- **במוך שבסנדלה** – הקשור בסנדלה מותר. (שו"ע)
- « **האם צריך שיהיה מהודק** – מחלוקת
- רש"י**: צריך שיהיה מהודק.
- רש"י**: לא צריך שיהיה מהודק כלל. (שעה"צ ל"ז)
- הכריע המשני"ב – כרש"י, דלא צריך שיהיה מהודק. (משני"ב מ"ג)
- **בסנדל ומנעל הסתומים מכל צד**, אפילו אינו קשור – מותר. (שו"ע)
- « **ליתן תבן לכתחילה בשבת במנעלים שלנו** הסתומים מכל צד – מחלוקת
- ב"ח וא"ר**: מותר.
- מג"א ומשנ"ב**: נכון להחמיר בזה, אם לא בעת הצורך. (משני"ב מ"ח)
- **בנעלי בית שלנו** – יש חשש באינו קשור, דילמא נפיל ואתי לאתויי. (משני"ב מ"ד)

□ ובמוך שהתקינה לנדתה

- **אם הניחתו כדי שלא יפול דם עליה ויצערה** – מותר אפילו אינו קשור.
- הטעם: דכיון שהוא מאוס לא חיישינן דלמא שקלה ליה. ואפילו יש לו בית יד. (שו"ע ורמ"א)
- **אבל אם אינה עושה אלא בשביל אצולי טנוף** להציל בגדיה שלא יטנפו – אסור. (משני"ב מ"ה)

□ בפלפל ובגרגיר מלח ובכל בושם שתיתן לתוך פיה – מותר. (שו"ע)

- **ובלבד שלא תיתנם לכתחילה בשבת.** (שו"ע)
- הטעם:

- א. דבכל רפואה גזרו משום שחיקת סממנים.
- ב. משום דמחזי כאלו מערמת להוציא. (משני"ב מ"ט)
- **ואם נפל** – לא תחזיר. (שו"ע)

הטעם – מחלוקת

- מג"א**: משום דמחזי כאלו מערמת להוציא.
- י"א במשנ"ב**: עיקר הטעם הוא רק משום דזה דומה כנתינה לכתחילה, ויש לגזור גם בזה משום שחיקת סממנים. (משני"ב נ')
- נפק"מ**: לפי טעם האחרון אין לאסור להחזיר כי אם בנפלה על גבי קרקע, ולא בנפלה על גבי כלי.
- הכריע השעה"צ – בזמנינו שאין רה"ר – יש לסמוך על הטעם השני להקל. (שעה"צ מ"ד)

- **ובבתי שוקיים** שקושרים במשיחה סביב שוקיה – אע"פ שאין המשיחה קשורה בהם מותר, ולא חיישינן שמא ישתלשלו למטה. (שו"ע)

□ אצעדה

☞ **שמניחין בשוק** – מחלוקת

לשו"ע: יוצאת, ובלבד שתהא דבוקה לבשר ולא תישמט.

« **הטעם שיוצאת באצעדה** – מחלוקת

מג"א: דלאו תכשיט הוא.

ביאו"ה: תכשיט הוא, אך מותרים מפני שהוא מתכשיטין שאין דרכה להראותו לבריות. (ביאו"ה ד"ה ויוצאה)

לגר"א בשיטת הרש"י: אין יוצאת. (שו"ע וביאו"ה ד"ה ויש מי)

☞ **שמניחין בזרוע** – מחלוקת

רמב"ם: יוצאת, ובלבד שתהא דבוקה לבשר ולא תישמט.

הטעם: דלא חיישינן שתשלף ותחוי דלא יתגלה זרועה וזה הטעם הוא ג"כ על שוקה.

רש"י: אסור בשל זרוע.

הטעם: דדוקא בשוק מקילינן מטעם זה ולא בזרוע. (ביאו"ה ד"ה ויש מי)

« **בשיטת רש"י**:

הרב המגיד: לא הותר אלא בבירית שעל בתי שוקיים דלא שלפא ומחוי שלא יפלו הבתי שוקיים, משא"כ בזרוע.

ביאו"ה: גם רש"י מודה לרמב"ם, שבאצעדה שעל בשר הזרוע ממש מותר.

גר"א: לרש"י באצעדה שעל שוקה ג"כ אין מותר, דלא מתירין אלא בבירית שעל בתי שוקיים, משא"כ באצעדה שעל שוקה ממש אפשר דשלפא שלא בפני בני אדם, ומחוי אח"כ לבריות. (ביאו"ה ד"ה ויש מי)

□ **אם האצעה היא רפיה** – חיישין שמא תפול ואתיא לאתויי. (משנ"ב נ"ד)

סעיף ט"ז

בכל מזה שיכולה לצאת – יכולה לחתירו ברח"ר, ולא חיישין דלמא מתיא ליה. (שו"ע)
הטעם: דדברים שמותרת לצאת בהן מביתה אינה רגילה להסירן, וכן ממה נפשך, אם תהיה זכורה שבת בשעת התרה לא אתיא לאתויי, ואם לא תהיה זכורה שבת אפילו אם נאסור להתיר ולהסיר לא יועיל. (משנ"ב נ"ה)

סעיף י"ז-י"ח

כל שאסורו חכמים לצאת בו לרח"ר

מקור: שבת (סד.) - מחלוקת, דממתניתין מוכח דכל התכשיטין אסורין אפילו בחצר, חוץ מכבול ופאה נכרית דמותרת בחצר כדי שלא תתגנה על בעלה. ר' ענני בר ששון משמיה דר"י בר' יוסי: כולם מותרים בחצר ככבול.

נחלקו בזה הראשונים

רמב"ם: כרב דס"ל כתנא דמתניתין, דאסור לצאת בו לחצר שאינה מעורבת, חוץ מכבול ופאה נכרית דהיינו קליעת שער שקלעה בתוך שערה.

רמב"ן: כרב, אך ס"ל דכל שאסור לצאת בו, אפילו להתקשט בו בבית אסור, וכ"ש לצאת בו לחצר המעורבת, חוץ מכבול ופאה נכרית.

תוס': הכל מותר לצאת בו בחצר, אפילו אינה מעורבת. (שו"ע וביאוריה ד"ה כל שאסור)

נפק"מ - להביא מפתח אפילו בחצר הבית, דלרמב"ן אסור להביא כי אם בידו, אבל לא בחגורתו, שמא ישכח ויוציאנה לרה"ר. (שו"ע ומשנ"ב נ"ו בסעי' י"ז)

□ והטעם שהתירו כבול ופאה: כדי שלא תתגנה על בעלה אם לא תתקשט כלל. (משנ"ב נ"ט)

□ **כיום, נשי דידן נהגו לצאת בכל תכשיטין.**

נחלקו בזה הראשונים

תוס' ורא"ש: מדינא אסורות, אלא שכיון שלא ישמעו, מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות.
טור בשם בעל התרומות: לימדו עליהם זכות לומר שהן נוהגות כשיטת התוס' שלא אסרו לצאת בתכשיטין לחצר שאינה מעורבת, וכיום שאין לנו רה"ר גמור – הוה ליה כל רה"ר שלנו כרמלית ודינו כחצר שאינה מעורבת – ומותר. (שו"ע)

« **בדעת השו"ע לגבי רה"ר בזמן הזה** – מחלוקת

תוספת שבת: גם בזמן הזה יש רה"ר.

מג"א: בזמן הזה אין רה"ר. (ביאוריה ד"ה והשתא)

רמ"א: כתב עוד טעם להתיר, דעכשיו שכיחי תכשיטין ויוצאין בהם אף בחול וליכא למיחש דילמא. שלפא ומחויא כמו בימיהם שלא היו רגילים לצאת בהן רק בשבת ולא הוי שכיחי. (רמ"א בסעי' י"ח)

□ **בזמן הזה בטבעת שיש עליה חותם לאשה ושאין עליה חותם לאיש,** דתנן בה חייב חטאת – מחלוקת **בעל התרומות:** אף בכרמלית וה"ה דאפילו בחצר אסור אפילו לדידן. והוא הדין לכל מאי דאתמר ביה חיוב חטאת.

ר"ן ור"ת: בזמן הזה שנהגו האנשים לצאת בטבעת שאין עליה חותם, הרי זה להם כתכשיט, ושרי. (שו"ע)
« ולפ"ז, אפשר דכיון שנהגו עכשיו הנשים לצאת בטבעת שיש עליה חותם הרי הוא להן כתכשיט, ומותר. (שו"ע)

« ומ"מ צריך להזהיר לנשים שלא תצאנה אלא במחטים שהן צריכות להעמיד קישוריהן ולא יותר, כי בזה שאין להן תועלת בו ישמעו לנו. (שו"ע)

הכריע רע"א – דאף שאין למחות בזה שיש לו על מי לסמוך, מ"מ בעל נפש יחוש לעצמו שלא לצאת בטבעת כלל. והיינו חוץ לעירוב. (משנ"ב ס"ה)

סעיף י"ט

מחט

מחלוקת

שו"ע: צריך להזהיר לנשים שלא יטלטלו מחט שניטל חודה או עוקצה לשום בצעיפים.
 « מדובר במחט שאינה נקובה שיש לה קשר עב בראשה, והוא נקרא עוקץ וע"י שניטל ממנה או שניטל חודה נתבטל ממנה שם כלי.
מג"א: חולק, וס"ל דנהי דבמחט נקובה נתבטל שם כלי ע"י שניטל חודה או חורה, במחט שאינה נקובה לא נתבטל שם כלי ממנה עד שיינטלו שניהם דהיינו חודה ועוקצה. (שו"ע ומשנ"ב ס"ח)
 □ **לכו"ע** - אם ניטל מער"ש חודה ועוקצה (ויחדה) לשום כך – מותר. (שו"ע)
 □ **לכו"ע** - מ"מ לענין יחוד מער"ש לכו"ע מועיל אפילו במחט נקובה וניטלו שניהם. (משנ"ב ס"ח)
 הכריע בשעה"צ – כמג"א. (שעה"צ נ"ו)

סעיף כ'

דין נתינת קסמים וחוטין באוזני בנות קטנות שנוקבים אזניהם
 הבנות קטנות שנוקבים אזניהם, כדי לתת בהם נזמים כשיגדלו, וכדי שלא יסתמו הנקבים נותנים בהם :
 □ **קסמים** – מותר לצאת בהם. (שו"ע)
 הטעם : דדרכן בכך, ואינו חשיב כמשאוי. (משנ"ב ס"ט)
 □ **אם נותנין חוטים באותם נקבים :**
 • **אם אינן צבועין** – מותר לצאת בהם. (שו"ע)
 • **אבל אם צבועים** – אסור. (שו"ע)
 הטעם : דחשובין הן, ודילמא שלפא ומחויא. (משנ"ב ע')
 « **בנשים נשואות** – מחלוקת
מג"א: לא נאסר אלא בבתולות, אך בנשואות שאוזניהן מוסתרות יש להקל.
תוס' סמ"ג ור' ירוחם : אין להקל אפילו בנשואות לצאת בחוטין צבועים. (ביאור"ה ד"ה אבל)

סעיף כ"א

יוצאת אישה רעזלה, והוא שמעטפת כל ראשה חוץ מהפנים. (שו"ע)

סעיף כ"ב

פורפת בשבת

□ **על האגוז ועל האבן שייחדתו לכך :**
 • **כשהאבן עגולה** – יוצאת בו, דאורחא בהכי לפרוף עליו, לכך מועיל בה יחוד, אפילו רק לשבת אחת.
 • **אבל אם אינה עגולה** – לא מועיל בה יחוד לשבת אחת. (שו"ע ומשנ"ב ע"ג)
 « אא"כ יחדה לכך לעולם. (משנ"ב ע"ג)
 □ **אבל על המטבע** – אסור לפרוף בשבת. (שו"ע)
 הטעם : דלאו בר טלטול הוא ולא מועיל בה יחוד. (שו"ע)
 « **ואם פרפה עליו מער"ש** – מותר לצאת בו בשבת. (שו"ע)
 הטעם : דמעשה מועיל לבטל מינה שם מוקצה. (משנ"ב ע"ה)
 « אא"כ יחדה לכך לעולם שזה מועיל אפילו במטבע. (משנ"ב ע"ג)
 « אין הבדל בין באשה בין באיש. (משנ"ב ע"ו בסעי' כ"ג)

סעיף כ"ג

אם חיתה צריכה להוציא אגוז לבנה ופרפה עליו כדי להוציאה

• **אם לרשות הרבים** – אסור מדרבנן. (שו"ע ומשנ"ב ע"ו)

הטעם: מפני שנראה כמערמת להוציא בשבת. (משנ"ב ע"ו)

• **אם לכרמלית** – מותר. (שו"ע)

□ אין הבדל בזה בין באשה בין באיש. (משנ"ב ע"ו)

סעיף כ"ד**אבן תקומה**

פסק השו"ע – אבן תקומה יוצאת בה, ובמשקל ששקלו כנגדו שלא תפיל.

הטעם: מותר משום דהוא כקמיע מומחה. (משנ"ב ע"ז)

« ואפילו לא נתעברה עדיין – יוצאת בה. (שו"ע)

סעיף כ"ה**צביעה על עור האדם בשבת**

☞ **באשה** – אסור לאשה שתעביר בשבת סרק על פניה. (שו"ע)

הטעם: משום צובע. (שו"ע)

דכיון שאשה דרכה בכך ליפות את עצמה ע"י צביעת פנים, מחזי שפיר כצובע. (משנ"ב ע"ט)

ולכך:

« מטעם זה **אסורה לכחול עיניהם** בשבת. (שו"ע ומשנ"ב פ"י)

« מטעם זה **אסורה לטוח על פניה בצק**, כיון שכשנוטלתו מאדים הבשר. (שו"ע)

« **אסור שתקנה פניה בבגד שיש בו סרק**, ואע"ג שלא מתכוונת לצביעה אסור, דפסיק רישא הוא.

(משנ"ב ע"ט)

□ **גדר הדין** – מחלוקת

מג"א: דרבנן, דאין צביעה מדאורייתא על עור האדם.

א"ר: מדאורייתא, וחיבת חטאת. (משנ"ב ע"ט וביאו"ה ד"ה משום צובע)

□ **אם עשתה כן לחברתה** – מחלוקת

א"ר: חייבת לכו"ע.

ביאו"ה: [הא"ר שגג בזה] דאף לחברתה פטורה. (ביאו"ה ד"ה משום צובע)

□ **אכילת תותים ושאר פרות הצובעים** – גם אשה מותרת. (שעה"צ ס"ה)

הטעם: דכיון שהפסיק רישא הוא רק לשפתיה, שבזה גם האישה יראה שאין דרך צביעתה בכך.

(שעה"צ ס"ה)

☞ **אבל איש** שאין דרכו בכך – לא מקרי צובע. (משנ"ב ע"ט)

□ **להחליק שערותיהם בחלב מהותך ומעורב במיני בשמים** – אסור, וחיבת בהם חטאת. (משנ"ב פ"א)

סעיף כ"ז

סידור השיעור בשבת – קליעה, התרה וחילוקה

קליעת השיעור – אסור לקלוע האשה שערה בשבת. (שו"ע)

הטעם: מדרבנן משום דדמי לבנין. (משנ"ב פ"ב)

« ואינו אסור משום אריגה.

הטעם:

א. משום דהוא מחובר בראשו.

ב. דאין סופה להתקיים שעומדת לסתירה. (משנ"ב פ"ב)

« אבל הקולע נימין בתלוש – חייב משום אורג. (משנ"ב פ"ב)

« הקולעת שער פאה נכרית – אסור משום אורג מדרבנן. ומ"מ אין כדאי למחות במקום שלא

ישמעו לנו. (משנ"ב פ"ב)

התרת הקליעה – אסור להתיר קליעתה בשבת. (שו"ע)

הטעם: דדמי לסותר. (משנ"ב פ"ג)

לחלוק שיעור – מחלוקת

שו"ע: יכולה.

הטעם: כיון שאינה מתכוונת לזה ולא פסיק רישא הוא. (משנ"ב פ"ד)

רמ"א: אסור לחלוק שיעור. וכן נהגו לאסור לעשות ע"י כלי.

הטעם: משום חשש תלישה. (משנ"ב פ"ד)

לכו"ע - באצבע בעלמא – נהגו להקל. (רמ"א)

סעיף כ"ז

לסרוק השיעור במסרק

פסק השו"ע – אסור לסרוק במסרק בשבת, ואפילו אותו שעושים משער חזיר.

הטעם: שאי אפשר שלא יעקרו שערות, ואסור משום תלישת שער הגוף, דהוי תולדה דגוּז. (שו"ע)

ומשנ"ב פ"ה)

« ועל כן, אף אם אינו מכוון לתלישת השער – ג"כ אסור, דהוי פסיק רישא. (משנ"ב פ"ו)

ואפילו למ"ד דפסיק רישיה דלא נחא ליה שרי – מ"מ כיון שהוא רוצה בהפרדת השערות,

וזה אי אפשר זולת השרת השערות – הוי כפסיק רישא דניחא ליה. (שעה"צ ע"ד)

□ במסרק רך שאינו פסיק רישא – ג"כ אסור.

אמ"כ באופן שאין מכוון להשיר הנימין. (משנ"ב פ"ו)

□ בכלי העשוי משער חזיר [וזה הכלי הוא כלי קטן שאינו עומד לסריקת השערות] – מותר לתקן מעט

את שער הראש בכלי העשוי משער חזיר, דדווקא לסרוק אסור בו דמשיר שער, אבל לתקן מעט מותר.

(משנ"ב פ"ז ושעה"צ ע"ח)

« ומ"מ צריך שיהיה הכלי העשוי משער חזיר מיוחד לשבת, כדי שלא יהיה מחזי כעובדין דחול.

(משנ"ב פ"ז)

□ אבל מותר לחוף ולפספס ביד. (רמ"א)

ואף אם נפל שער על ידי זה – אינו חושש, שהרי אין כוונתו להשיר, ואפשר שלא ישיר. (משנ"ב פ"ח)

□ העברת מסרק על השיעור להשכיבן

התיקון שעושים הנערות שאחר שראשן היה סרוק יפה ואין בו חשש של השרת הנימין, שרוחצין המסרק

בשמן טרוף במים ומעבירין המסרק על ראשן להדביק השערות זו בזו ולהשכיבן על הראש – אסור,

דדומה לבנין.

אך בלאו הכי – מותר לעשות זה התיקון, אחר שכבר היה הראש סרוק יפה ואינו עושה רק להשכיב

השיער. (ביאו"ה ד"ה לחוף ולפספס)

סימן דש

סעיף א'

חוב שביית עבדו

מקור: נאמרו בתורה ב' מקראות: "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך" זה קאי על עבד שמל וטבל לשם עבדות וקבל עליו כל מצות עבדים. ועוד כתיב קרא: "וינפש בן אמתך והגר", ודרשו חז"ל דקאי על עבד הקנוי לישראל קנין הגוף, אבל לא מל וטבל רק קיבל עליו ז' מצות בני נח. (משנ"ב א')

עבד שמל וטבל וקבל עליו מצוות הנהגות בעבד – אדם מצווה על שביית עבדו שמל וטבל לשם עבדות וקבל עליו מצות הנהגות בעבד. (שו"ע)
« ומותר להשכיר עבדו לגוי בימי החול אם מתנה עמו שלא יעשה בו מלאכה בשבת, ולא דמי לבהמתו. (משנ"ב ב')

אם לא מל וטבל, אלא קבל עליו שבע מצות בני נח – הרי הוא כגר תושב. ולכך:

- לעצמו – מותר לעשות מלאכה בשבת לעצמו. (שו"ע)
- אבל לרבו – אסור לעשות. (שו"ע)
- « ואפילו לא צוהו רבו במפורש על המלאכה – ג"כ אסור, דמסתמא על דעת רבו הוא עושה, והזהירה התורה על זה למונעו, וכדכתיב "וינפש בן אמתך והגר". (משנ"ב ו')
- מלאכה דרבנן לרבו – מחלוקת
- מג"א: אפילו מלאכה דרבנן אסור ג"כ לעשות בשביל רבו.
- תוספת שבת: מקל בזה אם לא הזהירו רבו במפורש על זה, כיון שהוא רק מלאכה דרבנן. (משנ"ב ו')
- ואסור לכל ישראל לומר לו לעשות מלאכה בשבת לצורך ישראל, ואפילו מי שאינו רבו. (שו"ע)

עבד הקנוי לישראל קנין גוף, ולא מל ולא טבל, וגם לא קיבל עליו אפילו ז' מצות בני נח – מחלוקת רשב"א: דינו שווה לקבל עליו שבע מצות.
« ולפי"ז, צרכי חולה שאין בו סכנה, דקי"ל אומר לכותי ועושה, וכן מת ביו"ט ראשון דקי"ל יתעסקו בו עממין – אסור לומר לעבד ישראל אפילו הוא עובד עבודת אלילים, דכיון דמלאכת העבד אסורה מן התורה, לא הותרה בדבר שאין בו פקוח נפש. (שו"ע)
ב"י בדעת הרמב"ם ורמב"ן: חולקים ומתירים בזה.
הטעם: דס"ל דבזה לא אסרה התורה אלא לעשות מלאכה בשביל רבו וכדכתיב וינפש בן אמתך. אבל לשאר איש ישראל לא עדיף משאר גוי דעלמא דאינו אסור רק מדרבנן.
וממילא לצורך חולה אפילו אין בו סכנה – מותר. (משנ"ב י')
- « אם את דמי מלאכתו נותנם לרבו – נחשב זה למלאכת רבו ואסור, ולא הותר אלא כשלוך דמי מלאכתו לעצמו. (ביאור"ה ד"ה ויש חולקים)
- מהרי"א בדעת הרמב"ם ורמב"ן: כל שלא קבל עליו ז' מצוות בן נח, כיון דכותי גמור הוא, אין רבו מוזהר עליו.

« ולפי"ז, צרכי חולה שאין בו סכנה וכן צרכי מת ביו"ט ראשון – מותר לומר להם לעשות. (שו"ע)
□ לכו"ע – מ"מ אם היה עושה מלאכת רבו שלא מדעתו, וניכר שאינו עושה לדעתו – מותר ואין צריך להפרישו. (אפילו קבל עליו שבע מצות). (שו"ע)
הטעם: דכשניכר שאין עושה לדעתו – הוי כמלאכת עצמו, ואינו מוטל עליו למנעו. (משנ"ב י"א)
□ לכו"ע – לישראל אחר שאינו רבו אפילו עושה לדעת ישראל – מותר, כל שאין שם אמירת ישראל. ובלבד שלא יהנה ישראל בשבת מאותה מלאכה. (שו"ע)
הטעם: דאמרינן דהעיקר אדעתיה דנפשיה עביד להרוויח לבסוף ממלאכתו, ואינו אסור אא"כ מצוהו לעשות. (משנ"ב י"ב)
הכריע המשנ"ב – דלמעשה יש להחמיר כסברא הראשונה. (משנ"ב ט"ו)

□ **גר תושב שהוא שכיר שלו** – מחלוקת

רע"א: מסתפק להקל בזה.

תוספת שבת: מקל בזה.

גר"א: מחמיר. (שעה"צ י"א)

□ **מומר וקראים** – אסור לומר להם לעשות לו מלאכה בשבת ויו"ט, דעובר משום לפני עור. (משנ"ב ט"ו)

□ **יציאת העבד בחותם עבדות**

☞ **כשהאדון תלה לו החותם:**

• **בשל טיט:**

• כשתלוי בצווארו – מותר לצאת בו. (רמ"א)

• כשתלוי בכסותו – אסור לצאת בו. (רמ"א)

• **בשל מתכת** – בכל ענין אסור. (רמ"א)

הטעם: דאם יש בו תרתי למעלותא, דהיינו שהחותם היה של טיט, והוא תלוי בצווארו - מותר

לצאת בו. דלמאי ניהוש לה, דלשמא יסירנה בידו ויביאנה ד' אמות ברה"ר בודאי ליכא למיחש,

דאית עליה אימתא דרביה שיאמר שהסירה כדי להראות שהוא בן חורין.

ולשמא יפסק וישבר החותם מאליו ברה"ר ואיתי לאתויי אח"כ לביתו, ג"כ ליכא למיחש,

דלמאי יביאנו, דחותם שבור של טיט לא חזי למידי. (משנ"ב י"ז)

« כשאסור לצאת, האם אסור לצאת גם לחצר – מחלוקת

ב"ח: מקל בזה.

א"ר: חולק בזה. (שעה"צ ט"ז)

☞ **אם העבד עושה החותם לעצמו** – אפילו בשל טיט, בכל ענין, אסור. (רמ"א)

הטעם: דכיון שהוא עשה לעצמו אינו מירתת מרבו כשיסירונו. (משנ"ב כ')

סעיף ב'

אם אמר לו האדון שיעשה לעצמו וזון עצמו ביום חשבת [כשמותר העבד לעשות מלאכה לעצמו]

☞ **אם התנה עמו מבעוד יום** – מותר, דעושה הוא לצרכי מזונותיו. (שו"ע)

« **ובלבד בצנעה**, שלא יהא בדבר חשש רואים. (שו"ע)

« **ואפילו בבית רבו** – מותר, כיון שהוא בצנעה. (משנ"ב כ"ג)

« **וכ"ש אם מרוויח אצל גוי** – דמותר. (משנ"ב כ"ג)

« **ואפשר שגם בזה צריך צנעה**, שלא יסברו שהשכירו לגוי. (שעה"צ י"ח)

« **אבל לא יעשה לצורך ישראל אחר** אפילו בצנעה, שהרי מ"מ עבד ישראל הוא. (משנ"ב כ"ג)

☞ **אך אם התנה בשבת** – אסור. (משנ"ב כ"ב)

□ **אם לא אמר לו כלל, אלא העבד עושה מעצמו ורוצה ליזון ממנו** – מחלוקת

משאת בנימין: מותר, כיון שאין הישראל אומר לו שיעשה.

לבושי שרד: אין להקל בזה. (משנ"ב כ"ב)

סעיף ג'

כותי גמור שהוא שכיר

פסק השו"ע – דכותי גמור שהוא שכיר – אין רבו מצווה על שביתתו.

❑ אבל אם קבל עליו השבע מצות:

• בזמן שהיה יובל נוהג – הוי גר תושב ואסור לעשות מלאכה לישראל. (משנ"ב כ"ד)

• בזמן הזה שאין היובל נוהג – מחלוקת

רמב"ם: אין מקבלין גר תושב בזמן שאין היובל נוהג, וכן עבד שאינו רוצה לקבל עליו מצות כי אם ז' כמו גר תושב – ג"כ אין מקבלין אותו בזמן שאין היובל נוהג.
ראב"ד: חולק על זה. (משנ"ב כ"ד)

❑ אם קיבל הגוי עליו מצוות הנהוגות בעבד והוא שכיר – מחלוקת

מג"א: העבד עצמו אסור לעשות מלאכה אפילו לעצמו, שהרי קיבל עליו מצוות הנהוגות באשה. ורק רבו אינו מצווה על שביתתו כשעושה מעצמו.

הביאו"ה: תמה עליו, שהרי כיון שאינו קנוי לו הלא בודאי אין גרות לחצאין. (ביאו"ה ד"ה אינו יהודי)
אך יושב הביאו"ה את דברי המג"א – דס"ל שעל אף שאינו בר ישראל כלל ובכלל גר תושב הוא, מ"מ, ס"ל דגר תושב עצמו אם רצה לקבל עליו בעת תחילת גרותו עוד מצוות מלבד השבע, ג"כ חלה קבלתו, שמחויב אח"כ לקיים. (ביאו"ה שם)

❑ ואפילו אם הוא שכיר לכמה שנים – חשיב שכיר. (משנ"ב כ"ה)

❑ אותן העבדים והשפחות גוים שאם רצו להמיר דתן וליכנס לדת ישמעאל יוצאים לחירות – מחלוקת
ב"י בשם מהרי"א: אפשר שאע"פ שהם עתה קנויים קנין עולם שמחמת זה הם חשובים רק כשכיר עובד גלולים בעלמא וצ"ע.

ברכי יוסף: מחמיר בזה, מפני שיש בזה חשש איסור תורה.
וכ"ש אם הוא במקום שאין לו רשות לפי דיניהם להפקיע עצמו בהמרת דתו – שבוה ודאי אסור לעשות מלאכה בשבת לישראל. (משנ"ב כ"ה וב"י)

❑ במקום שהמלך גזר שאין שום אדם חוץ מדתם יכולין לקנות עבד ואמה – מחלוקת

רשד"ם וריב"ל: העבדים והשפחות יכולין להבעיר אש בשבת דהויין כשכיר בעלמא.

משנ"ב בשם יש חולקים: אף עתה גופן קנוי לישראל.

לכו"ע - עכשיו שפורעים כרגא בעד העבדים והשפחות – לכו"ע גופן קנוי ואסורים במלאכה. וכן

לקולא דהיינו שיכול ממזר לישא שפחה ועבד ממזרת. (משנ"ב כ"ו)

סימן שה

סעיף א'

במה בחמץ יוצאה בשבת

□ זה הכלל:

- **בהמה יוצאת במה שמשמרת בו.** (שו"ע)
הטעם: דכתיב "למען ינוח שורך וחמורך וגו'" הרי הזהירה התורה שגם בהמת ישראל תנוח בשבת. (משנ"ב א')
- « ולכן דווקא כשתצא בדבר שהוא לה לשמירה הוי תכשיט ואורחא והרי הוא כמלבוש לאדם. (משנ"ב א')
- **אבל אם אינה משמרת בו** – אז הוי נטירותא יתירתא ביותר - והוי משאוי. (שו"ע)
« דווקא בשמירה יתירה הרבה אסור, אבל אם רק מעט יותר ממה שצריכין – לא הוי משא דאי אפשר לצמצם. (משנ"ב ב')
- **וכן כל דבר שהוא לנוי ולא לשימור** – לא תצא בו. (שו"ע)
- **הלכך למעשה:**
- נאקה יוצאת בזממא דפרזלא, שהוא טבעת של ברזל ונוקב חוטמו ומכניסו בו. (שו"ע)
- וחמרא לובא בפגא דפרזלא דהיינו בריג"א. (שו"ע)
« אבל לא בזממא - דזה הוא לה נטירותא יתירתא.
- « ודווקא חמרא לובא, אבל חמור אחר - לא.
- והגמל באפסר שהוא קבישטרי"ו. (שו"ע)
« אבל לא בזממא דפרזלא שהוא לו שמירה יתירה. (משנ"ב ו')
- « **ובפגא דפרזלא** – מחלוקת
- המג"א:** מסתפק.
- הט"ז:** פסק לאיסור. (משנ"ב ו')
- ופרד וחמור וסוס יוצאים באפסר או ברסן שהוא פרינ"ו.
« אבל לא בשניהם. (שו"ע)
- אך אם עסקיו רעים שאין משתמר באחד – מותר לצאת בשניהם יחד. והכל לפי הענין. (משנ"ב י')
- « אבל ברסן שהוא פרומביא – אסורים לצאת. (משנ"ב ז')

דין חבל האפסר

- **ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צווארה ותצא בו.**
« אבל פרה – אסורה לצאת באפסר, וכן לכרוך חבל סביב צווארה, לפי שהיא משתמרת בלא"ה. (משנ"ב י"א)
- « **באיזה חוזק צריך להיות כרוך על צווארה** – מחלוקת ראשונים
- רש"י ור"ן:** אע"ג שכרוך בחוזק סביב צווארה שאין אדם יכול להכניס ידיו בין אפסר לצוואר שתהא נוח לימשך כשירצה. אפ"ה מותר משום שהיא נוי.
- ואע"ג שכל נוי אסור, היינו דווקא בנוי דלאו אורחיה בחול. לאפוקי דבר שדרך כל אדם לעשות כן בחול לנוי לבהמה לאו משאוי הוא.
- תוספות ורבינו ירוחם:** נוי אסור בכל ענין.
- והכא מייירי ברפויין ומקרי לשמירה, שהרי יכול לאחוז בחבל כשתרצה לברוח. וכ"ש אם יצא קצת מן החבל תלוי סביב צווארה דמותר.
- הכריע הב"ח – כהתוספות לחומרא. (משנ"ב י"ב)
- **ומותר לטלטל האפסר וליתנו עליה.** (שו"ע)
« ובלבד שלא ישען עליה. (שו"ע)

סעיף ב'

אם קשר חבל בפי חסום – הרי זה משאוי לפי שאינו משתמר בו. (שו"ע)
הטעם: דנשמט הוא מפיו. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ג'

יציאת חמור ברסן של ברזל – אסור. (שו"ע)

סעיף ד'

בחמה שעסקיה רעים

אע"פ שאין בנות מינה צריכות לאותה שמירה והיא צריכה – מותר לצאת בה. (שו"ע)
« ועל כן, אפילו פרה אם היא מורדת – מותרת לצאת בחבל סביב צווארה. (משנ"ב י"ז)

סעיף ה'

בעלי חשיך

כגון: כלבים של ציידים וחיות קטנות שיש להם כמין אצודה סביב צווארן וטבעת קבועה בה, ומכניסין בה רצועה ומושכין אותם בה – מותר שיצאו בשיר הכרוך על צווארן ויכולים למשכם בהם. (שו"ע)
□ אבל חתול – אסור, דמספיק לה בחבל קטן בעלמא וזה הוא לה נטירותא יתירתא. (משנ"ב י"ט)

סעיף ו'

קשירת זכרות ונקבות ודדי חבצות

- **אילים יוצאים לבובים** – והוא עור שקושרים להם תחת זכרותם שלא יעלו על הנקבות. (שו"ע)
- **והרחלות יוצאות שחוזות או כבונות**
שחוזות הוא שקושרין אליהן כלפי מעלה כדי שיעלו עליהן הזכרים.
כבונות הוא שקושרים בגד סביבן לשמור הצמר שיהיה נקי. (שו"ע)
- **והעזים צורות**
והוא שקושרים ראשי דדיהן.
- « ודווקא כשקושרים אותם כדי שיצטמקו דדיהן ולא יחלבו – דאז מהדק שפיר.
- « אבל אם קשר כדי לשמור חלבן שלא יפול לארץ – אסור, דלא מהדק שפיר, וחיישינן דלמא נפל ואתי לאתויי. (שו"ע)

□ אבל בלא"ה - משמע דהיה מותר ולא הוי משוי, דחשיב מלבוש. (משנ"ב כ"ד)

□ וטעם כל אלו: כיון שנעשין לשמירת גופן לשמרן מפני הצער שלא יהיו מוכחשים, או מפני צמרן ובריותם וטובתם, הוי להו כמלבוש לאדם ולא למשא הוא להם ומותרין לצאת בהן. (משנ"ב כ"ב)

סעיף ז'

חמור יוצא במרדעת

- הטעם: דמצטער בצינה דחמרא אפילו בתקופת תמוז קריא ליה. (משנ"ב)
- והוא שתהא קשורה לו מערב שבת.
- « אבל אם קשרו בשבת – אסור לצאת בו, כיון דלא גליא דעתו מער"ש שיהא לה למלבוש.
- ולא יצא באוכף אף על פי שקשור לו מערב שבת. (שו"ע)
- הטעם: דאין האוכף מועיל לו והוי משוי. (משנ"ב כ"ח)
- אך שאר כל הבהמות – אסורות. (שו"ע)

סעיף ח'

מותר ליתן מרדעת על חמור מפני חצנח. (שו"ע)

- « שלא לצאת לרשות הרבים, כי אם שיהיה בחצר.
- ובלבד שלא יקשרנו בו. (שו"ע)
- הטעם: מפני שכשקושר צריך ליקרב אליו ונמצא משתמש בבע"ח. (שו"ע)
- « אפילו בקשר שאינו של קיימא – אסור. (משנ"ב ל"א)
- אבל על הסוס – מחלוקת
- שו"ע: אסור ליתן עליו, כיון דאין לו צער צינה – אסור ליתן עליו מרדעת כלל, משום דהוי טרחא שלא לצורך.
- רש"י: גם על הסוס וכן לכל הבהמות – מותר ליתן מרדעת בחצר, דגם להם יש צער צינה ומועיל החימום.
- לכו"ע - בשעה שהקור גדול ואנו רואים שמזיק לסוס, וכן בימות החמה שהזבובים רבים ומצערין לסוס – מותר להניח בחצר המרדעת או שאר בגד עליו, דלא גרע מחמור.
- « ובלבד שיהיה זהיר שלא יסמוך עצמו על הבהמה בשעת הכיסוי. (משנ"ב ל"ב)
- ולהסיר מרדעת בשבת – בין מן החמור ובין מן הסוס – אסור, כיון דאין לו צער אם לא יסירנה.
- ואוכף אסור בין ליטול בין להניח בין לחמור בין לסוס. (שו"ע)

סעיף ט'

- אוכף שעל גבי חמור שבא מן הדרך ונתייגע וצריך להסירו לצננו – לא יטלנו בידו אלא מתיר החבל מתחתיו ומוליכו ומביאו בחצר והוא נופל מאליו. (שו"ע)
- הטעם: כיון שאין לו צער אם לא יסירו אסור. (משנ"ב ל"ו)

סעיף י'

אין תולין לחמור טרסקל בצווארו ליתן מאכל בתוכו שיאכל משם.

- אבל עגלים וסייחים שצווארן קטן ומצטערים לאכול על גבי קרקע – מותר בחצר. אבל אין יוצאים בו. (שו"ע)

סעיף י"א**דברים שאסור לבחמתו לצאת בהם:**

- לא יצא הסוס בזנב שועל שתולין בין עיניו שלא תשלוט בו עין הרע, ולא בזהורית שעושים לו לנוי, ולא פרה בחסום שבפיה שחוסמים פיה שלא תרעה בשדות אחרים. (שו"ע)
- בכל אלו הטעם: לפי שאין בהם צורך לשמירת גופן והוי משאוי. (משנ"ב ל"ט)
- « לגבי סוסים – אין בכלל זה הברזל שקובעין ברגלי הסוסים מלמטה, דכיון שקבוע במסמרים לא חיישינן דילמא נפלי. (משנ"ב מ"א)
- ולא כל בהמה בסנדל שנועלים ברגליה שלא תינגף. (שו"ע)
- הטעם בסנדל שנועלים ברגלי הבהמה: משום דלמא נפל ואתי לאתויי. (משנ"ב ל"ט)
- ולא עזים בכיס שבדדיהם שקושרים אותם שלא יסרטו דדיהם בקוצים. (שו"ע)
- הטעם בכיס שבדדי העזים: משום שאינו מהודק יפה, וחיישינן דלמא נפל הכיס ואתו בעליהן לאתויי. (משנ"ב ל"ט)

דברים שמותר לבחמתו לצאת בהם:

- אבל יוצאה באגד שעל גבי מכה.
- ובקששים שעל גבי השבר, והם לוחות שקושרים להם סביב העצם הנשבר בהן.
- ובשליא שיצאה מקצתה ותלויה בה. (שו"ע)

□ זוג שבצואר הפרה - כשפוקקו.

☞ **בחצר** – מותר לו לטייל בה בחצר. (שו"ע)

☞ **לרה"ר** – לא תצא בו לרה"ר, אע"פ שהוא פקוק בין אם הוא בצווארה בין אם הוא בכסותה. (שו"ע)

הטעם: משום דמחזי כמוליכו בשוק למכור. (משנ"ב מ"ג)

□ בחתולים ועופות וכה"ג שאין דרך להוליכן למכור – מחלוקת

משנ"ב: בזוג מותר כשפוקקו.

סמ"ג: משמע דאסור אף באלו לצאת משום משוי. (משנ"ב מ"ג)

היכן מותר ואסור להוציא:

כל הנך דאמרינן בבהמה דאסור לצאת ברשות הרבים משום משוי – בחצר שרי ואפילו אם אינה מעורבת. « **ולענין כרמלית** – מחלוקת

מג"א: מותר.

שולחן עצי שיטים ותוספת שבת: אסור.

הכריע הביא"ה – דיש ליזהר בזה מאוד. (משנ"ב מ"ג וביא"ה ד"ה ופוקק)

□ ברשות הרבים שלנו – בוודאי יש ליזהר, דיש בזה ספק איסור תורה.

☞ **לכו"ע** - בדבר שהחשש הוא משום דלמא נפיל ואתי בעליו לאתויי – אף המתירים מודים דאסור בכרמלית. (משנ"ב מ"ג)

□ בדבר שהטעם הוא משום דמחזי כמוליכו למכור – מחלוקת

מג"א: אף במבוי המעורבת אסור, כיון דשכיחי שם רבים.

פמ"ג ובית מאיר: מפקפקין בדין זה. (משנ"ב מ"ג)

סעיף י"ב

לא תצא בחותם, בין שהוא בצווארה בין שהוא בכסותה. (שו"ע)

« אף שהוא ארוג או תפור בכסותה – אפ"ה אסור, דגזרו אריג אטו אינו אריג. (משנ"ב מ"ה)

סעיף י"ג

אין חגמל יוצא במטוטלת, והוא כמין כר קטן שנותנים תחת זנבו, אפילו היא קשורה לו בזנבו. אא"כ היתה קשורה בזנבו ובחטוטרתו או בשלייתה. (שו"ע)
הטעם: דשמא נפיל ואתי לאתויי. אבל כשקשורה בשניהם – מיהדק שפיר ולא נפל. וכן בשלייתה, כיון דכאיב לה לא מינתחא לכאן ולכאן. (משנ"ב מ"ו)

סעיף י"ד

לא תצא שום בחמה לא עקוד ולא רגול

כלומר, עקוד - שקושר ידה אחת עם רגלה. ורגול - היינו שקושר אחת מרגליה כלפי מעלה שלא תלך אלא על ג' רגלים. (שו"ע)
הטעם:

א. דמכל זה יש צער גדול לבהמה ומשוי הוא לה.

ב. משום דילמא נפל החבל ומייתי לה. (משנ"ב מ"ח)

□ ודווקא ידה אחת, אבל כשקושרים שני ידיה או שתי רגליה כדי שלא יברחו כדרך שעושין לסוסים כשרועין – מותר לצאת בהן, דנטיירותא הוא לה ולא הוי משוי. (משנ"ב מ"ח)

סעיף ט"ו

קשירת ותפיסת גמלים באפסר

• **לא יקשור גמלים זה אחר זה והוא תופס באפסר הראשון וכולם נמשכים על ידו.** (שו"ע)

הטעם: משום דמחזי כמאן דאזיל למכרם לשוק. (משנ"ב מ"ט)

« אפילו היו קשורין מערב שבת – ג"כ אסור למשכן. (משנ"ב מ"ט)

• **אבל אם תופס כמה אפסרי גמלים בידו – מחלוקת**

רמב"ם: מותר.

טור: אסור גם בזה, ולא התיר אלא להוציא בהמה אחת לבדו והוא מושכה בחבל. (שו"ע)

השו"ע הביא את דעת הרמב"ם בסתמא, ואת דעת הטור כיש מי שאוסר.

הכריע המשנ"ב – דמותר, ואין לחוש כלל לדעת האוסרים דדעה יחידאה היא. (משנ"ב מ"ט)

סעיף ט"ז

דרך הוצאת בחמה באפסר

המוציא בהמה והוא מושכה באפסר, צריך לזהר שלא יצא ראש החבל מתחת ידו טפח למטה. (שו"ע)

הטעם: דדמי כמו שנושאה בידו ולא מתחזיא מאפסר הבהמה. (שו"ע)

« ומ"מ, אם הוציא טפח אחד מתחת ידו לא עשה איסור.

אא"כ הוציא ב' טפחים – דחייב.

אלא שלמעשה יש להחמיר לכתחילה שלא יצא אפילו טפח אחד מידו. (משנ"ב נ')

וגם לא יניח הרבה מן החבל בין ידו לבהמה, כדי שלא יכביד עד שלא יגיע בטפח הסמוך לארץ. (שו"ע)

הטעם: שכשיגיע סמוך לארץ, לא תהא נראה כאלו הבהמה נמשכת בה. (משנ"ב נ"א)

« ואם הוא ארוך – יכרך אותו סביב צווארה. (שו"ע)

סעיף י"ז

דברים שאסור לחמור לצאת בהם:

- אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו מערב שבת. (שו"ע)
  - ולא בזוג אעפ"י שהוא פקוק. (שו"ע)
  - ולא בסולם שבצווארו, והן לוחות שקושרים סביב צווארו שלא יחכך מכתו. (שו"ע)
- הטעם: משום דחיים עליהו ואי נפיל אתי לאתויי. (משנ"ב נ"ג)

• ולא ברצועה שברגלו. (שו"ע)

« מהי אותה רצועה – מחלוקת

רש"י: הוא כמין טבעת עבה שעושים מקש וקושרים ברגלי הבהמה שפסיעותיה קצרה ומכה רגליה זו בזו, ועושים לה זה להגן שלא תכה זו בזו.

רי"ף: פירש דכשנבקע פרסה של רגל הבהמה קושרין אותה ברצועה כדי שתחלים ותחזור לכמות שהיתה. (שו"ע משנ"ב נ"ד)

דברים שאין התרנגולים יוצאים בהם:

- אין התרנגולים יוצאים בחוטים שקושרים ברגליהם לסימן. (שו"ע)
  - ולא ברצועה שקושרים ברגליהם כדי שלא ישברו הכלים. (שו"ע)
- « אך אם קשרן לרגליהן כדי שלא יוכלו לברוח – מותר לצאת בהן, דכל מה שדרך לעשות לשמירתן הוי לה כמו מלבוש. (משנ"ב נ"ה)

דברים שאין האילים יוצאים בהם:

אין האילים יוצאים בעגלה שתחת אליותיהם שעושים להם כן כדי שלא תהא האליה נגררת בארץ. (שו"ע)

דברים שאין העיזים יוצאות בהם:

אין העיזים יוצאות בעץ ידוע שנותנים בחוטמיהם כדי שיתעטשו ויפלו תולעים שבראשיהם. (שו"ע)

דברים שאין העגל והפרה יוצאים בהם:

- לא העגל בעול קטן שנותנים על צווארה.
- ולא בזמם שמניחים בחוטמו של עגל כדי שלא יינק.
- ולא פרה בעור שנותנים על דדיה שלא יינקו השרצים.
- ולא ברצועה שבין קרניה, בין אם היא לשימור בין אם היא לנוי. (שו"ע)

□ יציאה בחבל שבצווארה

לא תצא פרה או שור בחבל שבצווארה לפי שאינה צריכה שמירה. אבל עגלים – מותרים, לפי שהם מורדים בקל. (שו"ע)

יציאה בקמיע:

- הבהמה יוצאה בקמיע מומחה לבהמה. (רמ"א)
- אבל לא בשאינה מומחה. (רמ"א)

« אע"פ שהיא מומחה לאדם. (רמ"א)

הטעם: מפני שהאדם יש לו מזל ומלאך המליץ עליו מלמעלה ומזלו מסייע לו שיועיל לו

הקמיע, משא"כ לבהמה. (משנ"ב ס')

סעיף י"ח

חשתמשות בבחמז בשבת

על גבה – אין רוכבין על גבי בהמה ולא נתלים עליה. (שו"ע)

הטעם: גזירה שמא יחתוך זמורה מן המחובר. (משנ"ב ס"א)

« ואפילו במקום דליכא למיחש שמא יחתוך זמורה כגון במדבר דליכא זמורה – אסור. (משנ"ב ס"ב)

« וכן אסור לשפשף את התינוק על גב הבהמה כדי לשעשע אותו – דלא פלוג רבנן במילתייהו.

(משנ"ב ס"ב)

וּאִפִּי בַצֵּה – אסור להשתמש. (שו"ע)

אֲבֵל צַדִּי צַדִּינָן – כגון שדבר אחד מונח על צדה והוא משתמש בו – מותר. (שו"ע)

וְאִם עָלָה עָלֶיהָ, אִפִּילוּ בַמַּזִּיד – ירד, משום צער בעלי חיים. (שו"ע)

וּמִטַּעַם זֶה פּוֹרְקִין מִשְׁאֵוִי שְׁעָלֶיהָ. (שו"ע)

כיצד עושה? מכניס ראשו תחת המשאוי ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו. (שו"ע)

וְאִסּוּר לִישֵׁב עַל קֶרֶן שֶׁהוּא מְנַהִיגוּ בַשַּׁבָּת.

הטעם:

א. משום שמשתמש בבהמה.

ב. גם שלא יחתוך זמורה. (רמ"א)

« וטעם אחד הוא. (ביאורי"ה ד"ה גם)

וְלִהְיוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ עַל דֶּף הַיּוֹצֵא חוץ לַעֲגָלָה מֵאַחֲרֶיהָ – ג"כ אסור, ולא מקרי צדי צדדין, דהכל כלי אחד הוא. (משנ"ב ס"ז)

סעיף י"ט

בַּחֲמָה שֶׁנִּפְלָא לְאֵמֶת חַמִּים

אם חמם עמוקים ומפני כך אינו יכול לפרנסם במקומם – מביא כרים וכסתות ונותן תחתיה משום צער בע"ח אע"פ שמבטל כלי מהיכנו. (שו"ע)

לְהַעֲלוֹתָהּ בִּידֵי חַמִּים – מחלוקת

מג"א ותוספת שבת: אסור.

א"ר: מקיל אף להעלותה בידים אם אי אפשר ע"י כרים וכסתות. (משנ"ב ע')

ע"י גוי – לכו"ע מותר להעלותה, וזה עדיף יותר מהנחת כרים וכסתות ושאר כלים תחתיה. (משנ"ב ע')

סעיף כ'

אִמְרִיהָ לְגוֹי לְחַלּוֹב בַּחֲמָתוֹ

פסק השו"ע – דמותר לומר לגוי לחלוב בהמתו בשבת.

הטעם: משום צער בעלי חיים שהחלב מצער. (שו"ע)

« והחלב אסור בו ביום. (שו"ע)

הָאֵם צָרִיךְ לִקְנוֹתוֹ מִן הַגּוֹי – מחלוקת

רא"ש ומרדכי: אין צריך לקנותו.

ר' יונה: צריך לקנותו מן הגוי בדבר מועט, שלא יהא נראה כחולב לצורך ישראל. (שו"ע)

« ויכול לקנותו אפילו בתפוח, אפילו אינו שווה פרוטה. (ביאורי"ה ד"ה בדבר)

השו"ע הביא את דעת הרא"ש והמרדכי בסתמא, ואת דעת הר' יונה כ"א.

והכריע המשנ"ב – דהעולם נוהגין כסברא הראשונה. ומ"מ טוב שיחלוב הגוי לתוך אוכל, דהו"ל שבות דשבות. (משנ"ב ע"ג)

ה"ה, לומר לגוי להמרות האווזות שהורגלו כבר בהמראה ואין יכולין שוב לאכול בעצמן – מותר

משום צער בעלי חיים. (משנ"ב ע"א)

« אֲבֵל אֵין מוֹתֵר רַק פֶּעַם אַחַת בְּיוֹם. (משנ"ב ע"א)

« וְאִם אֵין גּוֹי – מוֹתֵר הַהִמְרָאָה עַיִי יִשְׂרָאֵל.

ומ"מ, טוב לעשות ע"י קטן. (משנ"ב ע"א)

□ מדיני החליבה:

- החולב לתוך כלי – חייב. לתוך אוכל – פטור, ומ"מ איסורא איכא.
- והחלב אסור אפילו חולב לתוך אוכל, דכיון שהבהמה אינה ראויה לאכילה הוי מוקצה. (משנ"ב ע"א)

סעיף כ"א**גבינות שעושות השפחות מעצמן מחלב של ישראל**

מחלוקת

שו"ע: מותר, כיון שאינו אומר להן שיעשו.

- « והא"ר ופמ"ג הסכימו דכוונת השו"ע הוא רק אם עשתה לפעמים דרך מקרה – מותר אחר השבת ליהנות מהם. אבל אם היא עושה כן תמיד – מחויב למחות. (משנ"ב ע"ד)
- מג"א ותוספת שבת:** כיון שנוטלת החלב של ישראל ורואה הישראל ושותק מסתמא אדעתא דישראל קעבדה שיודעת שניחא ליה בזה. (שו"ע ומשנ"ב ע"ד)
- « ואפילו אם היתה עושה זה אח"כ בבית גוי – מחויב למחות בידה, וכ"ש שהיא עושה זה בבית ישראל. (משנ"ב ע"ד)

סעיף כ"ב**חי נושא את עצמו – רכיבת גוי על בחמתו**

מי שיש לו נער גוי ורוכב על הבהמה בשבת כשמוליכה להשקותה – אין צריך למונעו. (שו"ע)
 הטעם: שהחי נושא את עצמו. (שו"ע)

« **גדר האיסור** – רק מדרבנן אסור. (משנ"ב ע"ה)

« וע"כ אסור לאדם לישא תינוק בשבת, אך בבהמה לא גזרו שבות זה. (משנ"ב ע"ה)

□ **אבל צריך למונעו** שלא יתן עליה בגדיו ולא שום דבר. (שו"ע)

□ **דין האוכף** – אין קפידא, דבטל לגבי הרוכב. (משנ"ב ע"ו)

□ **ואם נשאר איזה דבר עליה מער"ש** והיא רוצה מעצמה לצאת לחוץ – בעליה צריך למנעה שלא לצאת מפני מצות שביתת בהמה. (משנ"ב ע"ז)

□ **ואם אין עליה שום דבר** – אפילו אם היא רוצה לצאת חוץ לתחום, אין מחויב למנעה מזה. שהרי רק להוציאה בידים חוץ לתחומה אסור. (משנ"ב ע"ז)

סעיף כ"ג**מסירה לרועה גוי**

« **אם אינו יודע בוודאות שישתמש בה בשבת** – לכו"ע מותר למסור סוס או פרד או חמור לרועה גוי. (שו"ע וביאורי"ה ד"ה ואע"פ)

« **ואע"פ שהגוי משתמש בהם לבסוף בשבת** – אין בכך כלום, כיון דשלא מדעת ישראל הוא עושה ואינו ממתין שכירות ממנו. (שו"ע)

« ואם רואהו משתמש בה בשבת – מוחה בידו. (שו"ע)

« **אם יודע בוודאות שעושה בו מלאכה** – מחלוקת

אחרונים: אסור למסור לו, דכל ההיתר מצד דמירתת לעשות מלאכה בבהמת היהודי.

גר"א: מותר למסור לו. (ביאורי"ה ד"ה ואע"פ)

❑ **לחוש שהרועה יוציא אותם חוץ לתחום** – מחלוקת

רמ"א: אין לחוש, דהא תחומין דרבנן. (רמ"א)

מהר"ם אלשקר: מחמיר בדבר שלא למסור לו בשבת. (משנ"ב פ')

הכריע המשנ"ב – דהעולם נוהגין כהיום היתר בדבר. (משנ"ב פ')

« **ואפילו אם הוא רואה** – אין צריך למחות, דדווקא להוציאה בידים – אסור. (משנ"ב ע"ט)

« **אבל לצוותו** בשבת להוציאה חוץ לתחום לרעות – הפמ"ג מסתפק בזה, ונכון להחמיר. (משנ"ב ע"ט)

❑ **אם מוליכין שוורים למקום אחר למכור** – אסור למסור להם בשבת אפילו אם קצץ עם הגוי כבר על

זה, דהוי כמתנה עמו להוליך חוץ לתחום. (משנ"ב ע"ט)

❑ אבל למסור לו בער"ש – אפילו אם יוליכנה בשבת חוץ לשלש פרסאות מותר. (משנ"ב ע"ט)

❑ **להשכיר ולהשאל לגוי** – אסור אפילו אם מתנה עמו שתנוח בשבת.

וכן אף **בשאלה** – הוא חושב שיעשה לו טובה כנגדו עבור זה ועושה בה מלאכה בשבת ללא חשש כלל.

(משנ"ב ע"ח)

סימן שז

סעיף א'

דברים האסורים אפילו כשאנו עושה שום מלאכה

□ **הטעם שאסור:** דכתיב "ממצוא חפצך" – חפצך אסורים, אפילו בדבר שאנו עושה שום מלאכה. (שו"ע)

□ **דוגמאות לאיסור, כגון:**

• **כשמעניין נכסיו לראות מה צריך למחר:**

• **כשניכר הדבר, כגון שעומד אצל שדהו – לכו"ע אסור.** (שו"ע ומשנ"ב א')

• **אבל כשלא ניכר הדבר – מחלוקת**

מג"א: מותר, דהוא בכלל הרהור בעסקיו דמותר.

חיי אדם: החמיר בזה בכל גווני. (משנ"ב א' וביאו"ה ד"ה שמעין)

• **אין לילך לפתח המדינה כדי שימהר לצאת בלילה למרחץ.** (שו"ע)

• **אין מחשיכים על התחום לשכור פועלים.** (שו"ע)

« ואסור אפילו היכא דלא מינכר מילתא שהוא בשביל זה. (ביאו"ה ד"ה וכן)

• **אסור לטייל למצוא סוס או ספינה או קרון לצאת.** (רמ"א)

□ **המחשיך על התחום להביא בהמתו שלא תאבד וכדו' – אם אין הבהמה יכולה לילך ברגלים, כגון**

שהוא טלה קטן – לכו"ע אינו רשאי להחשיך, דאינו רשאי להביא, דאסור לטייל בע"ח שהם מוקצים

אפילו היו מחיצות שלמות. (שו"ע ומשנ"ב ד"ה)

« וגם בזה אין איסור משום ממצוא חפצך, אלא כשניכר הדבר שמתכוון לצרכיו.

אבל אם אינו ניכר רק כהולך לטייל – מותר, אף שדעתו בהילוך זה למצוא סוס. (משנ"ב ו')

□ **אך אם מביאה כדי לעשות בה מלאכה או ליסע בה – בוודאי אסור, ואפילו היא עומדת תוך**

התחום. (ביאו"ה ד"ה להביא)

סעיף ב'

חיתח בהמתו עומדת חוץ לתחום – יכול לקרות לה כדי שתבוא. (שו"ע)

הטעם: דלא גזרינן דלמא יצא בעליה חוץ לתחום כדי להכניסה לתוך התחום. (משנ"ב ז')

« ואם אינה שומעת לו לבוא – מותר להכניסה ע"י גוי. (משנ"ב ז')

« אבל אסור להכניסה ע"י ישראל אפילו ישראל אחר שאין בעליה שאצלו הוא בתוך התחום.

(משנ"ב ז')

סעיף ג'

מחשיכין על התחום לצורכי מצוה

ומחשיכין על התחום לעשות צרכי כלה, או צרכי מת להביא לו ארון ותכריכין.

ויכול לומר לחבירו שיחשיך כדי שיביא לו, ויכול לומר לו: לך למקום פלוני למחר ואם לא מצאת במקום

פלוני לך למקום פלוני, לא מצאת במנה קח במאתים. (שו"ע)

« **אבל בשבת עצמו – אסור אף שהוא לדבר מצוה.** (משנ"ב י"א)

ואפילו ע"י גוי – אסור בשבת עצמה. (ביאו"ה ד"ה מחשיכין)

□ **ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח, כלומר:** שלא יאמר לו סך ידוע שלא להוסיף עליו. (שו"ע)

הטעם: לפי שאין בקציצה שום מצוה רק הצלת ממונו, ולכך אסור. (משנ"ב י"ב)

□ **וכן אם לקח ממנו בשמונה, לא יאמר תן לי עוד בשנים ואהיה חייב לך עשרה.** (שו"ע)

□ **ואם אי אפשר לו א"כ יזכור לו סכום מקח** – מחלוקת הג"ה **מרדכי**: מותר בכל ענין, שהרי צרכי מצוה הוא. ר"ן: אוסר בכל ענין. הכריע הרמ"א – דהעיקר כר"ן, דאסור בכל ענין. (רמ"א)

□ **אבל הליכה גרידא** – אפילו לדבר הרשות מותר לומר. (משנ"ב י')

סעיף ד'

חשוכר את חפועל לשמור זרעים או דברים אחרים

☞ **שכיר יום** – אינו נותן לו שכר שבת. (שו"ע)
 הטעם: מדרבנן גזירה משום מקח וממכר. (משנ"ב ט"ז)
 « לפיכך אין אחריות שבת עליו. (שו"ע)
 « אפילו אם הוא רוצה ליתן לו – אסור לו להשכיר ליקח השכר, א"כ הוא נותן לו דרך מתנה. (משנ"ב ט"ו)
 « אין דין שמירה אלא כשקנו מידו, אבל בלאו הכי אין דין שמירה במחובר לקרקע. (ביאורי"ה ד"ה לשמור)
 ☞ **היה שכיר שבת, שכיר חודש, שכיר שנה, שכיר שבוע** – נותן לו שכר שבת. (שו"ע)
 « ולא יאמר: תן לי של שבת, אלא אומר: תן לי שכר השבוע או החודש. או יאמר לו: תן לי שכר עשרה ימים. (שו"ע)
 « לפיכך אחריות שבת עליו. (שו"ע)
 « **לנכות משכרו יום השבת, כשלא שמר ביום השבת, אפילו אם לא אירע בו הפסד** – מחלוקת ביאורי"ה: יכול לנכות לו משכרו, מידי דהוי אם לא שמר יום אחר.
חיי אדם: כשינכה לו אם לא ישמור בשבת, יותר לא יחשב לו בהבלעה. (משנ"ב י"ח ביאורי"ה ד"ה נותן)
 ☞ **ואם שכרו לחודש והתנה לשלם לו כל יום כך וכך** – מחלוקת רמ"א: מקרי שכיר יום.
שבות יעקב: חולק, דמסתמא לא יחזור בו באמצע והוי שכיר חודש ומקרי אח"כ השכר שבת בהבלעה ומותר.
הא"ר: מצדד דיש ספק בדין זה. (רמ"א ומשנ"ב כ')

□ **כן הדין במשכיר חדר לחבירו לחודש** והתנה עם השוכר שישלם לו לפי חשבון הימים – ג"כ אסור לו ליקח שכר שבת. (משנ"ב י"ט)

□ **וה"ה, אותן המלוים ברבית לגוי לשנה או לחודש** – צריכים לזהר שלא להתנות עם הלווה בסתמא שישלם לו לפי חשבון הימים.
 וא"כ יצטרך לבסוף לנכות לו שכר כל השבתות, אלא יתנה עמו שאם ישלם לו באמצע השבוע יפרע לו הרבית מכל השבוע זה כולו, או לא יפרע לו כלל הרבית עבור שבוע זה האחרון. (משנ"ב י"ט)

סעיף ה'

חשכרת חזנים לחתפלל בשבת וז"ט

מחלוקת
ר' ברוך: אסור להשכיר חזנים להתפלל בשבת.
ר' שמואל: מתיר. (שו"ע)
 הטעם: דס"ל דבמקום מצוה לא גזרו רבנן על שכר שבת בזה. (משנ"ב כ"ג)
 « ומי"מ אינו רואה סימן ברכה. (משנ"ב כ"ג)
 « ומי"מ אסור לשכור החזן או התוקע בשבת וז"ט עצמה, רק מער"ש. (משנ"ב כ"ג)
 הביא השו"ע את דעת הר"ב ברוך בסתמא, ואת דעת הר"י שמואל כיש מי שמתיר.
 □ **לכו"ע – אם שכרו לשנה או לחודש** – מותר. (רמ"א)
 וצידד המשנ"ב – שנהגים להקל לשכור לשבתות לחוד. (משנ"ב כ"ד)

- ה"ה, בכל זה לשכור תוקע. (משנ"ב כ"ג)
 □ שכר מילדת – בודאי מותרת ליקח שכר שבת. (משנ"ב כ"ד)

סעיף ו'

חפצי שמים מותר לדבר בהם

דוגמאות לחפצי מצוה:

☞ חשבוניות של מצוה – מותר. (שו"ע)

☞ לפסוק צדקה – מותר. (שו"ע)

« ומ"מ, כשמקדיש איזה חפץ ידוע בשבת כגון ס"ת או עטרה לס"ת - שיקדישו בפיו מער"ש אפילו בינו לבין עצמו, ואז אפילו מביאו בשבת לבהכ"נ אינו אלא מפרסם ההקדש שהקדיש מער"ש. (משנ"ב כ"ז)

ואם הקדיש בשבת – לכו"ע מה שעשה עשוי. (שעה"צ כ"ה)

« אך לפסוק מעות לצדקה ולא חפץ ידוע – מותר אפילו לכתחילה בשבת לכו"ע. דהטעם דאסור להקדיש הוא משום דהוי כמקח וממכר שמוציא החפץ מרשותו לרשות אחר, וזה אין שייך במעות. (משנ"ב כ"ז)

« וה"ה כשאינו מייחד החפץ בשבת רק שאומר סתם אני מנדר ס"ת – אף שיש לו בביתו מותר לכו"ע. (משנ"ב כ"ז)

הטעם: שהרי עדיין לא יצאה מרשותו, שלא יחד דווקא לזו. (משנ"ב שם)

« קשה, הרי אמרינן אין מעריכין [היינו לומר ערך פלוני עליו ואין מקדישין בשבת? י"ל, דהיינו דוקא הקדש מזבח או לבדק הבית, אבל הקדשות דידן מותר, דאין שם הקדש עליהן אלא חולין הן. (משנ"ב כ"ז)

☞ לפקח על עסקי רבים – מותר. (שו"ע)

הטעם: דצרכי רבים הוי כצורך מצוה. (משנ"ב כ"ח)

« מותר אפילו לילך לבתי טרטיאות שמתכנסין שם הגויים כדי לפקח בשביל הרבים. (משנ"ב כ"ח)
 הטעם: דאיסור "ודבר דבר" הותר לדבר מצוה או לצורך רבים. (משנ"ב שם)

☞ לשדך התינוק לארס – מותר. (שו"ע)

☞ לשכור תינוק מלמד שילמדו ספר או אומנות:

• לדבר אם רוצה להשתכר – מותר. (שו"ע)

• אבל לשכרו ולהזכיר לו סכום מעות – אסור. (שו"ע)

□ במקום שנוהגין ליתן לקורא בתורה מי שבירך, ונודר לצדקה או לחזן – מחלוקת

אור זרוע: אסור בשבת לפסוק כמה יתן.

רמ"א: המנהג להקל, שהרי מותר לפסוק צדקה. (רמ"א)

« ואפילו החזן עשיר – מותר. (משנ"ב ל"ג)

□ הכרזת מצוות בבית הכנסת – מחלוקת

יש אוסרין במשנ"ב.

ויש מתירין, דלא שייך מקח וממכר אלא בחפץ הנקנה.

הכריע המשנ"ב – דבמקום שנהגו היתר אין למחות בידן. (משנ"ב ל"ב)

□ לכו"ע - קניית מקומות בבהכ"נ וכן קניית אתרוגים מן הקהל אחר גמר מצותן שקונין אותם לאכילה או להריח – אסור, וכן לקנות שופר או אתרוג ביו"ט מן המוכר אתרוגים – אסור. (משנ"ב ל"ב)

□ איסור מקח וממכר – אסור אחד בפה ואחד במסירה, גזירה שמא יבוא לכתובה. (משנ"ב ל"ב)

□ אסור ליתן מתנה לחבירו, דדמי למקח וממכר. (משנ"ב ל"ב)

« אך מותר כשהוא לצורך שבת ויו"ט. וכן לצורך מצוה. (משנ"ב ל"ב)

□ אסור ליתן משכון לחבירו, אא"כ הוא לצורך מצוה או לצורך שבת. (משנ"ב ל"ב)

□ ליתן כלים במתנה לחתן הדורש – אינו נכון. (משנ"ב ל"ב)

« מ"מ, מה שמחייבין קצת ליתן לו דמים – אפשר דמותר, כיון שבידו לחזור. (משנ"ב ל"ב)

סעיף ז'

מדידה בשבת לצורך מצוה

מותר למדוד בשבת מדידה של מצוה, כגון: למדוד אם יש במקוה מ' סאה. (שו"ע)
הטעם: דשאני מדידה דלא הוי איסור כל כך, אלא משום דהוי כעובדא דחול, ולכך מותר במקום מצוה. (משנ"ב ל"ד)

- **ולמדוד אזור מי שהוא חולה וללחוש עליו** כמו שנוהגים הנשים – מותר, דהוי מדידה של מצוה. (שו"ע)
הטעם: דמדידה רפואה היא ורפואת הגוף מצוה היא. (משנ"ב ל"ו)
- **ה"ה, דמותר למדוד בטומאת המת** - חור שיש בכותל המפסיק אם יש בו פותח טפח להביא הטומאה מהחדר שהמת בו לחדר הסמוך לו. (משנ"ב ל"ה)
- **וה"ה, דמותר למדוד כדי לשער שיעור ששים** לבטל איזה איסור. (משנ"ב ל"ה)

סעיף ח'

חרחור בעסקיו

מעיקר הדין – מותר. (שו"ע)
הטעם: דכתיב "ודבר דבר" – דבור אסור, הרהור מותר. (משנ"ב ל"ז)
ומ"מ משום עונג שבת – מצוה שלא יחשוב בהם כלל, ויהא בעינו כאילו כל מלאכתו עשויה. (שו"ע)
ומכ"ש אם יש לו ע"י ההרהור טרדת הלב ודאגה - דיזהר בזה. (משנ"ב ל"ח)

סעיף ט'

לומר לגוי שילך חוץ לתחום בשבת

אחר קרובי המת שיבואו להספידו – אסור. (שו"ע)
« וכן אפילו אמר לו מערב שבת לעשות בשבת – אסור, אף שהוא לצורך כלה או מת. (משנ"ב מ')
אבל חולה דתקיף ליה עלמא ואמר שישלחו בעד קרוביו – ודאי מותר. (שו"ע)
« אפילו לשכור גוי רץ שירוך כמה פרסאות בשבת להביא קרוביו במוצ"ש – ג"כ מותר כדי שלא יטיטר דעתו עליו. (משנ"ב מ"א)

סעיף י'

לחחליף משכון לגוי בשבת

כשמוציאו דרך מלבושו – מחלוקת
שו"ע: מותר אם הוא מלבוש, ויוציאו הגוי דרך מלבושו.
« ומ"מ, טוב שהגוי יקח המשכון בעצמו ויניח אחר במקומו ולא יגע בו הישראל. (רמ"א ומשנ"ב מ"ד)
פוסקים במשנ"ב: אסור, דזה מחזי כמשא ומתן. (משנ"ב מ"ב)
כשאינו מוציאו דרך מלבושו – לכו"ע אסור. (משנ"ב מ"ג)

סעיף י"א**לקנות בית בארץ ישראל מן הגוי בשבת**

פסק השו"ע – דמותר לקנות בית בארץ ישראל מן הגוי בשבת, וחותם ומעלה בערכאות שלהם. והוסיף הרמ"א – שיכתוב בכתב שלהם.

□ **ונחלקו הפוסקים בהיתר הכתיבה בכתב שלהם:**

אור זרוע ורמ"א: מותר, וחותם ומעלה בערכאות שלהם, בכתב שלהם.

הטעם: דכתיבה אחרת חוץ מכתב אשורי ויוני היא אסורה רק מדרבנן, ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו. (רמ"א ומשנ"ב מ"ז)

כל הפוסקים: חולקין על זה, וס"ל דאף בכתב של כל אומה הוא איסור מדאורייתא דבכל לשון חייב. (משנ"ב מ"ז וביאו"ה ד"ה בכתב שלהם)

□ **אם חיסר הזיונין דשעטנ"ז ג"ץ – מחלוקת**

יש פוסקים: דפטור, ומכ"ש בשאר לשונות דאין להם שום תמונת אשורי.

ביאו"ה: אין הזיונין מעכב, וממילא חייב בשבת בכל גווני. (ביאו"ה ד"ב בכתב)

« **סוריה** – כארץ ישראל לדבר זה. (משנ"ב מ"ז)

« **ולפ"ז אסור לומר לגוי בשבת לכתוב מכתב אפילו לצורך מצוה.** (משנ"ב מ"ז)

אם לא שהוא ג"כ צורך גדול – דיש להקל. (משנ"ב מ"ז)

□ **לכו"ע - ליתן לו מעות להדיא – אסור.** (משנ"ב מ"ה)

סעיף י"ב**הכרזה על אבידה בשבת**

מותר להכריז בשבת על אבידה, אפילו היא דבר שאסור לטלטלו. (שו"ע)

« ונהגו להכריז גם על אבדת גוי מפני דרכי שלום. (משנ"ב מ"ח)

« ה"ה דמותר להכריז בשבת על גניבה. (משנ"ב מ"ח)

חרמי ציבור בשבת

□ **התרת החרם:**

☞ **חרמי ציבור** – מותר להתיר חרמי צבור בשבת, אע"פ שאינו לצורך שבת.

הטעם: הואיל והוא יום כנופיא לרבים הוי כעסקי רבים דשרי לדבר בס. (רמ"א)

☞ **חרמי יחיד** – מחלוקת

רמ"א: משמע דאם הוא לצורך יחיד להתיר לו מה שהחרימוהו הצבור היה אסור כשאנו לצורך שבת.

בבדק הבית בשם רבינו יוחם: אפילו לצורך יחיד מתירין לו, משום דבחול לא יוכל לקבץ הקהל בקל שיתירו לו.

הכריע המשנ"ב – כבדק הבית בשם הר" ירוחם. (משנ"ב נ"א)

« מה שנהגין בירידים שהשמש קורא מתוך הכתב מי שמוחרם משום חובותיו הוי כעסקי רבים,

דלולא זה היו נפסדין החובות וכל משא ומתן ואין כח לשום מורה לבטל זה. (משנ"ב נ"א)

« וה"ה, אם נדוהו בחלום – מתירין לו בשבת, דצורך שבת הוא דלא לישתהי בנידויו. (משנ"ב נ"א)

□ **החלת חרם בשבת:**

• **כשהוא צורך שבת** – מותר. (רמ"א)

• **כשאנו לצורך השבת:**

• **לצורך יחיד** – לכו"ע אין מחרימין בשבת כי אם מדבר שהוא לצורך שבת. (רמ"א)

• **לצורך רבים** – מחלוקת

מג"א: דין החרם והתרתו שוה דליחיד אסור להחרים אם עבר עבירה אם לא שחילל שבת דהוי

כמו לצורך שבת. ולצורך צבור מותר אפילו אינו לצורך שבת דאם לא יחרימו בשבת לא יתאספו

ביום אחר ויתבטל הדבר.

א"ר: אף לצורך רבים אין כדאי להחרים ביום השבת, משום דכתיב בו ברכה. (משנ"ב נ"ב)

□ **חכם יכול לנדות בשבת לכבודו.** (משנ"ב נ"ב)

סעיף י"ג

להכריז בשבת על קרקע הנמכר

שכל מי שיש לו זכות עליו יבוא ויגיד, ואם לאו יאבד זכותו – אסור. (שו"ע)
הטעם: דהוי כדן את הדין. (משנ"ב נ"ד)

❑ **אבל אם מכריז סתם** "כל מי שיש לו זכות יבוא ויגיד" – אע"פ שיש תקנה בעיר שאם לא יגיד בטלה זכותו, מ"מ אינו כדן את הדין.

ומ"מ, לכתחילה אין לנהוג כן דהוי כדבור חול, אך אם יש מקום דנהיגי כך לא מחינן בהו. (משנ"ב נ"ד)

❑ **להכריז שיש בית למכור או להשכיר בקושטנטינא** – מחלוקת

ב"י: נוהגין היתר.

בתשובת הגאונים: אוסר אפילו בשל הקדש ויתומים. (משנ"ב נ"ג)

❑ **וכן אסור להכריז יין בשבת**, דהוי כמקח וממכר. (רמ"א)

« **אבל במקום שאין מצוי כ"כ** – הוי הכרזה על יין צורך מצוה בשביל קידוש.

ומ"מ אסור להזכיר סכום מקח בכל גוונ. (משנ"ב נ"ה)

« **ובשאר משקין** – מחלוקת

מג"א: אסור.

א"ר: מותר, דצורך שבת וצורך רבים נינהו.

הכריע השעה"צ – כמג"א, דדווקא בין מינכר לכל שהוא צורך מצוה, אבל בסתם משקה

הוי הכרזה זילותא דשבת. (שעה"צ מ"ג)

« **רש"ל** כתב, דיכריז קודם ברכו, ואם שכח להכריז עד אחר ברכו לא יזכיר סכום מקח. (משנ"ב נ"ה)

סעיף י"ד

מי ששלחו לו שחוציאו בתו מביתו בשבת לחוציאה מכלל ישראל

❑ **כשהוציאו גויים מביתו באונס** – מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה, ויוצא אפילו חוץ לשלש פרסאות ואי לא רוצה – כייפינן ליה. (שו"ע)

הטעם: דחייב לעשות איסורא זוטא, כדי שלא יעשה חבירו איסורא רבא. (משנ"ב נ"ו)

« **וה"ה** אחר רשאי לחלל שבת כדי להצילה מהאיסור הגדול. (משנ"ב נ"ו)

« **וה"ה** אם יצטרך לחלל שבת על ידי זה באיזה מל"ט מלאכות – ג"כ שפיר דמי. (משנ"ב נ"ו)

❑ **אבל אם פשעה היא בעצמה ויצאה** – אין לו לאביה לחלל שבת עבודה, שאין אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך. (משנ"ב נ"ו)

« **לעבור על איסור דרבנן** כשפשעה – מחלוקת

משנ"ב וא"ר: דווקא באיסור דאורייתא אסור, אבל באיסור דרבנן – יש להקל לעבור כדי

להצילה.

מג"א: אפילו איסור דרבנן אין לעבור כשפשעה בעצמה. (משנ"ב נ"ו ושעה"צ מ"ו)

❑ **אם הבת קטנה [אפילו היה ברצון פיתוי]**, ורוצים להוציאה מכלל ישראל – האם יעשה הגדול חטא

בשבילה – מחלוקת

מג"א: נסתפק בזה.

א"ר: דעתו להקל, דאם לא ישתדל להצילה תישאר כן גם בגדלותה. (משנ"ב נ"ז ושעה"צ מ"ט)

❑ **מי שרוצים לאנסו שיעבור עבירה גדולה פעם אחת בלבד** ולא בקביעות – אין מחללין עליו שבת כדי להצילו. (רמ"א ומשנ"ב נ"ח)

« **ובפמ"ג** נסתפק באיסור תחומין שהוא רק לאו ואינו מלאכה גמורה – דאפשר שמותר לדחותה

מפני עבירה גדולה. (שעה"צ נ"י)

❑ **ללכת חוץ לתחום בשבת לנקום נקמת אביו מרוצחים** – מחלוקת

כנסת הגדולה: מותר.

מג"א: הרי לא עדיף משאר צורך מצוה, דאסור לילך חוץ לתחום עבודה. (משנ"ב נ"ח)

סימן שז

סעיף א'

דיבור חול בשבת – אסור

מקור: שבת (ק"ג) - כתיב: "ודבר דבר" דרשו חכמים, שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. ירושלמי שבת (פ"ט"ו ה"ג) - אפילו בשיחת דברים בטלים צריך שלא להרבות. פסק השו"ע - הלכך, אסור לומר: דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלונית אקנה למחר. ואפילו בשיחת דברים בטלים אסור להרבות. (שו"ע)

« ואפילו אם הוא רק איסור דרבנן - אסור לדבר בו. (משנ"ב א')

« לדבר מצוה, כגון כתיבת ס"ת וכה"ג - מחלוקת

מג"א: אסור לומר אעשה למחר.

א"ר מאמר מרדכי וברכי יוסף: חולקים עליהם וסוברים דכל לדבר מצוה מותר.

צידד המשנ"ב - דמ"מ נכון לכתחילה להחמיר כשאין צורך לזה בדבורו היום. (משנ"ב א')

« לכו"ע - אם מתיירא שיתרשל בדבר - לכו"ע מותר לזרוזי נפשיה, דאמירה לגבוה הוי כנדר. (משנ"ב א')

□ בני אדם שסיפור שמועות ודברי חידושים הוא עונג להם - מותר לספרם בשבת כמו בחול. (רמ"א)

« ודווקא כשאין בהם זכר לעשיית מלאכה ולעסקים כלל וגם אין בהם דברי גנאי וקלות ראש.

דאליה - אפילו מעט אסור. (משנ"ב ב')

« ומ"מ יזהר מלהמשיך הרבה בזה. (משנ"ב ד')

« ומ"מ, לאו משנת חסידים היא, והנשמר מלדבר דברי חול - קדוש יאמר לו.

ואנשי מעשה נזהרים ביותר מזה שלא לדבר בשבת אפילו דברים הכרחיים כי אם בלשון הקודש. (משנ"ב ה')

□ אבל מי שאינו מתענג - אסור לאומרם כדי שיתענג בהם חבריו. (רמ"א)

« ואסור לספר בשבת איזה דבר שמצטער בו. (משנ"ב ג')

« אך אם הוא מתענג במה שאחרים מתענגים - אפשר דיש להקל. (משנ"ב ו')

□ אסור לעכב הגוי בשבת בשביל החוב, דזהו הכל בכלל ממצוא חפצך. (משנ"ב א')

« אבל יכול לומר אח"כ בחול לשופט, מדוע לא עכבת האיניו יהודי בשבת כדי שיבין ויעכבנו לשבת הבאה כשיזדמן לו. (משנ"ב שם)

« מי שיש לו חוב אצל האנס ובשבת נודע לו שהוא ילך מן העיר, ואפשר שלא ישוב עוד - מותר לילך בשבת לקבול עליו אצל השר שיפרענו, דבמקום פסידא לא גזרו. (משנ"ב שם)

« אינו יהודי שהיה תפוס אצל השופט בשביל יהודי שהיה חייב לו - יוכל לומר לשופט שיקבל ערבות מגוי ויניח התפוס. אבל לא יאמר לו שיכתוב בערכאות. (משנ"ב שם)

« אם גוי חייב לו וירא שמא יסע בשבת - יכול להתראות אליו כדי שיתן בשבילו לחבירו הגוי. (משנ"ב שם)

« ואסור לעכב נכסי ראובן ביד שמעון בשבת. (משנ"ב שם)

□ אדם המבקר לחבירו בשבת בשחרית - לא יאמר לו כדרך שאומר בחול צפרא טבא, רק יאמר לו שבת

טבא, כדי לקיים זכור את יום השבת. (משנ"ב ה')

סעיף ב'

שכירת פועלים בשבת

מקור: שבת (ק"ג).

פסק השו"ע - אסור לשכור פועלים, ולא לומר לגוי לשכור לו פועלים בשבת.

« שכל מה שהוא אסור לעשותו, אסור לומר לגוי לעשותו. אע"פ שאין הישראל צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת. (שו"ע)

- « ואפילו אם לא יקצוב להם סכום השכירות ויגמור עמהם המקח, אלא שידבר הגוי עמהם מענין הפעולה, ושאלם רוצים להשתכר עצמם – גם זה אסור. (ביאור"ה ד"ה אסור לשכור)
- « ואפילו אם יאמר לגוי שישכור לו פועלים אחר השבת – ג"כ אסור. (משנ"ב ט')
- « ואפילו לומר לו קודם חשכה לעשותו [בעצמו] בשבת – אסור. (שו"ע)
- « דין אמירה לאמירה - כשאינו אומר לגוי לעשות המלאכה בשבת בעצמו, אלא רק אומר לו בחול לומר לפועלים לעבוד עבורו – מחלוקת
- חת"ס: אמירה לאמירה – אין איסור בזה כשאומר לו בחול שיאמר לפועלים לעשות לו מלאכה בשבת.
- רשב"א: פסק להיפך. (ביאור"ה ד"ה ואפילו)
- אבל מותר לומר לו אחר השבת: למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעבר, אע"פ שמבין שמתוך דבריו שרצונו שיעשנה בשבת הבאה. (שו"ע)
- « ומ"מ לא יחנה הישראל מאותה מלאכה עד אחר השבת כדין גוי שעשה מלאכה לצורך ישראל.
- או אפשר שמדובר בדבר שאין גוף הישראל נהנה ממנו. (משנ"ב י"א)
- « אך כשמרמז לו בשבת עצמה – אסור. (משנ"ב יז) [דלא כט"ז שחולק בזה. (שעה"צ יז)]
- וה"ה כל דבר שאסור לישראל לעשותו:
- כשאסור לעשות מצד הדין – אסור לומר לגוי לעשותו.
  - אבל בדבר שאינו אלא מנהג וחומרא בעלמא – מותר לומר לגוי לעשותו. (משנ"ב ח')

סעיף ג'

ליתן לגוי מעות מער"ש לקנות לו בשבת

- פסק השו"ע – אסור ליתן לגוי מעות מער"ש לקנות לו בשבת.
- « וה"ה, דאפילו מתחילת השבוע – אסור, כיון שייחד לו על שבת. (משנ"ב י"ב)
- « אם קצץ – מחלוקת ראשונים
- סמ"ק: מותר, דדמי למשלוח איגרות ביד גוי. (ב"י)
- סמ"ג: אפילו אם קצץ – לא מהני אם אמר לו לילך בשבת. (ד"מ א')
- הכריע המשנ"ב – דאפילו קצץ – לא מהני בזה. (משנ"ב י"ב)
- « כשאין נותן לו מעות, רק אומר לו שיקנה עבורו – נסתפק בזה הפמ"ג. (ביאור"ה ד"ה אסור לתן)
- יכול לומר לו: קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר השבת – מותר. (שו"ע)
- « האם מותר להבטיחו שיקנה ממנו – מחלוקת
- משמעות השו"ע: אסור.
- ב"ח וא"ר: אפילו אם מבטיחו שיקנה ממנו אח"כ – ג"כ מותר, כיון דעכשיו קונה לעצמו. (שו"ע ומשנ"ב י"ג)

סעיף ד'

לתת לגוי מעות מער"ש לקנות לו סתם – מותר. (שו"ע)

- « ודווקא בשקצץ לו שכר עבור זה, דאז עושה אדעתיה דנפשיה, דבלא"ה אסור. (משנ"ב י"ד)
- « ואם היה אפשר לו לקנות ולמכור מבעוד יום – מותר אפילו בלא קצץ. (ביאור"ה ד"ה מותר לתת)
- « כשלא קצץ ונתן לו ביום רביעי וחמישי – מחלוקת
- סמ"ק: מותר ליתן לו ברביעי וחמישי דומיא דאיגרות. (ב"י)
- רמב"ם ורי"ף: אסור כל עוד לא קצץ. (ב"י)
- « כשהתירו אם לא זכר לו שיקנה בשבת, האם מותר ליהנות ממנה באותה שבת – מחלוקת
- ט"ז: לא יחנה הישראל ממנו באותה שבת, דעכ"פ עשה בשביל ישראל, דאף שמיירי בזה שקיצץ לו שכר – לא מהני.
- א"ר והתו"ש: חולקין עליו. (משנ"ב ט"ו)
- « לכו"ע כשקונה מיני מאכל – יש להחמיר, דמסתמא כוונת הגוי שיחנה ממנו מיד. (שעה"צ י"ז)

- **ובלבד שלא יאמר לו: קנה בשבת.** (שו"ע)
- **וכן מותר ליתן לו בגדים למכור, ובלבד שלא יאמר לו למכור בשבת.** (רמ"א)
- **אם יום השוק באותו מקום בשבת, ובאותו מקום אינו מצוי לקנות כי אם ביומא דשוקא, כמו שרגיל בעיירות קטנות – הו"ל כמזכיר לו יום השבת בפירוש ואסור.** (משנ"ב ט"ו)
- « **ואפילו בתחילת השבוע – אסור.** (משנ"ב ט"ו) [דלא כמג"א שמקל בזה. (שעה"צ ט"ו)]
- « במקום שמצוי קצת גם בשאר ימים – אין איסור אא"כ מזכיר בפירוש יום השבת. (משנ"ב ט"ו)
- « אל ידור אדם בעיר שיום השוק הוא בשבת, כי אי אפשר שלא יחטא.
- אך אם השוק אינו בשכונתו – מותר. (משנ"ב ט"ו)
- **וכן אם אמר לו הישראל ראה שאני צריך לילך לדרכי במוצ"ש – הוי ג"כ כמזכיר יום השבת בפירוש.** (משנ"ב ט"ו)

- **מי ששכר גוי להוליך סחורתו, ובא הגוי ולקחה מבית ישראל בשבת – אסור.** (רמ"א)
- « אפילו יחד לו מקום והניח שם הסחורה – לא מועיל. (משנ"ב ט"ז)
- « **ואף היו עונשין העושה כך.** (רמ"א)
- אך אם טעה וסבר שמותר – אין עונשין אותו, ונאמן לומר שוגג הייתי. (משנ"ב י"ח)
- « **אבל אם לקחה קודם שבת** אע"פ שמפליג בשבת מחוץ לתחום – מותר. (משנ"ב י"ז)

סעיף ה'

אמירה לגוי בדבר שאינו מלאכה, ואינו אסור לעשות בשבת אלא משום שבות

- מקור: עירובין (סז:) - ההוא ינוקא דאישתפיך חמימיה... אף אמירה לגוי שבות ואינה דוחה את השבת.
- ◀ **במלאכה דרבנן – מחלוקת ראשונים**
- רמב"ם:** מותר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת.
- והוא שיהיה שם מקצת חולי, או יהיה צריך לדבר צורך הרבה, או מפני מצוה.** (שו"ע)
- כיצד: אומר ישראל לגוי בשבת לעלות באילן להביא שופר לתקוע תקיעת מצוה. או להביא מים דרך חצר שלא עירבו, לרחוץ בו המצטער. (שו"ע)
- הטעם: דהוי שבות דשבות ולא גזרו. (משנ"ב כ')
- תוספות:** אוסרין. (טור ב"י ושו"ע)
- הטעם: דדווקא במילה מתירה הגמרא שבות דשבות, משום דהיא עצמה דחיא שבת. (משנ"ב כ"ג)
- השו"ע הביא את דעת הרמב"ם בסתמא, ואת דעת התוספות כיש אוסרין.
- והרמ"א וכן המשנ"ב הכריעו – להתיר כרמב"ם.
- « **כשיש לחוש שיבוא לאיחלופי ברשות הרבים – פסק הראב"ה:** דאסור אמירה לגוי אפילו באיסור דרבנן, ואפילו לדבר מצוה.
- ותמה עליו הב"י,** דזה סותר לדברי עצמו שהתיר. ונשאר בצ"ע.
- ותירץ הד"מ:** דבמקום שיש לחוש משום הרואים דמתירין אמירה לגוי ברה"ר, ויבוא להתיר גם שאר אמירות לגוי – אסור אפילו אמירה דרבנן אפילו במקום מצוה, דחיישין שמא יבוא לאחלופי בשאר אמירות. (ב"י וד"מ ב')
- « אין מדמין דבר לדבר בענין השבותין, ואין לך בס להתיר אלא מה שאמרו חכמים. (משנ"ב כ"א)
- « **לצורך גדול – מחלוקת**
- מג"א:** מסיק דדווקא במקום הפסד גדול, אבל בלא"ה אין להקל כלל.
- א"ר:** מפקפק אפילו באופן זה. (משנ"ב כ"ב)
- « **להביא דרך כרמלית – מחלוקת**
- א"ר:** דווקא דרך רשות הרבים אסור.
- הגה מרדכי:** אף דרך כרמלית אסור. (ביאו"ה ד"ה להביא)
- « אך בחולי ממש הכולל כל הגוף, או שיש בו סכנת אבר – אפילו ישראל עושה שבות לחד דעה. (משנ"ב כ"א)

במלאכה דאורייתא – מחלוקת

בעל העיטור: אפי' מלאכה גמורה דאורייתא כהדלקת נר לסעודת שבת – מותר לעשות ע"י גוי במקום מצוה.

רי"ף ורמב"ם: אפילו לצורך מילה לא התירו לגוי בדבר שאסור מן התורה. (בי"י) הכריעו הרמ"א ומשנ"ב – לחומרא כרי"ף ורמב"ם. (רמ"א ומשנ"ב) [וכן משמע מסתימת השו"ע דהתיר רק בשבות, דמשמע דבדבר שאיסורו מן התורה אסור ע"י גוי אפילו לדבר מצוה].
« אך במקום צורך גדול – אפשר לסמוך להקל. (רמ"א סימן רע"ו סעיף ב') »

□ **אמירה לאינו יהודי שיאמר לאינו יהודי אחר** – מחלוקת

עבודת הגרשוני: דמה דק"ל אמירה לגוי שבות, הוא אפילו אם אומר לגוי שיאמר לגוי אחר לעשות לו מלאכה בשבת – ואסור.

החוות יאיר: מצדד להקל בזה. וכ"ש בדבר שאינו אלא משום שבות. (משנ"ב כ"ד)
הכריע המשנ"ב – דבמקום הפסד גדול יש לסמוך על המקילין. (משנ"ב כ"ד)

סעיף ו'

לחשוב חשבונות אפילו אם עברו, כגון: כך וכך הוצאתי על דבר פלוני

מקור: שבת (קנ.).

« **כשעדיין שכן הפועלים אצלו** – אסור. (שו"ע)

« ואפילו אם אח"כ נתברר לו על פי חשבונו שאין מגיע להם ממנו כלום – מ"מ כיון דמתחילה לא נודע לו דבר זה והיה נצרך לחשבון – לכך יש בו איסורא. (משנ"ב כ"ו)

« אבל אם גם מתחילה היה יודע שאין מגיע להם ממנו כלום – הוי חשבונות של מה בכך ומותר. (משנ"ב כ"ו)

« אך אם החשבונות האלו יש בהן צורך לחבירו וחושב החשבונות האלו לצרכו – אסור. (משנ"ב כ"ו)

« **אבל אם פרעם כבר** – מותר. (שו"ע)

□ **חשבונות שאין בהם צורך** – מותר לחשבן. (משנ"ב כ"ז)

כיצד? כמה סאין תבואה היה לנו בשנה פלונית, כמה דינרין הוצאנו בחתונת בנו, כך וכך חיילותיו של מלך וכיוצא באלו. (משנ"ב כ"ז)

סעיף ז'

אמירה לחבירו אשר ממנה יבין שיצריך לו לערב לשוכרו

מקור: שבת (קנ.).

פסק השו"ע – דמותר לומר לחבירו: הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב, אע"פ שמתוך כך מבין שצריך לו לערב לשוכרו.

« **לומר כך לגוי** – מחלוקת ראשונים

משמעות הטור: מותר. (טור)

הג"ה אשיר"י: אסור. (ד"מ ד')

הכריע המשנ"ב – דה"ה דמותר לומר גם לגוי. (משנ"ב כ"ח)

□ **אבל לא יאמר לו: היה נכון עמי לערב.** (שו"ע)

הטעם: דזהו דבור ממש. (משנ"ב כ"ט)

סעיף ח'**אמירה שיש בה צד חיתר**

מקור: שבת (קנ:) - אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר לאדם לומר לחבירו לדרך פלוני אני הולך למחר, שאם יש בורגנין הולך. תנן, אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות. בשלמא לשכור פועלים דבשבת לא מצי אגר, אלא להביא פירות לימא שאם יש שם מחיצות מביא? - משכחת לה בפירות המחוברים.

פסק השו"ע - כל כיוצא בזה שיש בו צד חיתר לעשותו היום - יכול לומר לחבירו שיעשנו למחר. ולכך: יכול לומר לחבירו: לדרך פלוני אני הולך למחר. (שו"ע)

וכן מותר לומר לו: לך עמי לדרך פלוני למחר, כיון שהיום יכול לילך ע"י בורגנין. (שו"ע)
הטעם: כיון דעל עצם הליכה אין איסור אלא שמחוסר בורגנין. (משנ"ב ל')

« **כשאין בורגנין** - מחלוקת ראשונים

ר' ירוחם: אסור.

ב"י ורש"י: ג"כ מותר. (ב"י)

□ **ובלבד שלא יזכיר לו שכירות.** (שו"ע)

□ **ואסור לומר אני רוכב למחר או שילך בקרון** - כיון שדיבורו הוא דבר האסור בעצם. (משנ"ב ל')

« ואין מועיל עצה לזה, רק יאמר אני הולך למחר. (משנ"ב ל')

□ **אבל בדבר שאין בו צד חיתר לעשותו היום** - אפילו אם אין בו אלא איסור דרבנן - אסור לומר לו. (שו"ע)

כגון: שיש לו חוץ לתחום פירות מוקצים, כיון שאי אפשר לו להביאם היום - אסור לומר לחבירו שיביאם לו למחר. (שו"ע)

« **אבל פירות שאינם מוקצים** - כיון שמותר לומר לחבירו שיביאם לו לאחר השבת - מותר גם להחשיך בשבילם. (משנ"ב ל"ה)

« **כשהפירות תוך התחום** - מחלוקת

משנ"ב וט"ז: ה"ה דאסור.

ב"ח: חולק בזה. (משנ"ב ל"ד ושעה"צ ל')

« **ואם אמר לו סתם** להביא לו פירות למחר - מותר, אף שידוע לכל שכוונתו על פירות המוקצים, מ"מ, כיון שדיבורו משתמע כדבר המותר בשבת, מיקרי רק הרהור ומותר. (ביאו"ה ד"ה אסור לומר)

□ וכן אסור לו להחשיך בסוף התחום כדי שימהר הלילה לילך שם להביאם. (שו"ע)

□ **לומר אעשה דבר פלוני למחר** - מחלוקת

רא"ש רמ"א א"ר ומרדכי: אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר.

« אף כשמדבר בינו לבין עצמו - מקרי דבור חול ואסור. (משנ"ב ל"ו)

מגן אברהם בשם פוסקים: חולק ומתיר. (רמ"א וביאו"ה ד"ה וכן)

□ **אבל יכול להחשיך בסוף התחום כדי למהר לילך שם לשמור** - שאפילו היום היה יכול לשמרם אם הם היו בתוך התחום.

ואם לא כיוון להחשיך אלא לשמרם - יכול אף להביאם. (שו"ע)

סעיף ט'

מותר לחשיך לתלוש פירות ועשבים מגנתו וחורבתו שבתוך חתחום. (שו"ע)

« ומדובר שאינו עומד אצל הגינה.

דאליה, הרי ניכר הדבר ע"י עמידתו שרוצה לעשות בה איזה דבר במוצ"ש - ואסור. (משנ"ב ל"ט)

□ **ולא אסרו להחשיך אלא בסוף התחום** משום דמינכרא מלתא. (שו"ע)

« אבל אם כוונתו להחשיך כדי לילך אח"כ בלילה - מותר, דעצם ההליכה מותרת. (משנ"ב מ')

סעיף י'

מותר לומר לחבירו: שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור פירותיך שבתחומי. (שו"ע)

מקור: שבת (קנא).

« וקמ"ל דלא נימא דהוי כמו ששוכרו. (משנ"ב מ"א)

סעיף י"א

חשואל דבר מחבירו

מקור: שבת (קמח). - שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני. ואם אינו מאמינו - מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת... השאילני - לא אתי למיכתב, הלויני - אתי למיכתב. פסק השו"ע - לא יאמר לו: הלויני, דמשמע לזמן מרובה ואיכא למיחש שמא יכתוב. אלא יאמר לו: השאילני.

הטעם: דסתם הלוואה לי יום, ויש לחוש שמא יכתוב המלווה הלוואתו לזיכרון. אבל שאלה דזמנה לאלתר אין חשש שמא יכתוב. (משנ"ב מ"ב)

« בלשון הלוואה לא מועיל אפילו אם מתנה עמו שמלווהו רק לזמן מועט, דלא פלוג רבנן בתקנתם. (משנ"ב מ"ג)

« אפילו אם לווה ספרים שהוא דבר מצוה - ג"כ לא יאמר לשון הלוואה. (משנ"ב מ"ג)

« אם אומר השאילני לזמן מרובה - ספק לפמ"ג אם מותר. (ביאו"ה ד"ה אלא יאמר)

□ ובלשון לע"ז שאין חילוק בין הלויני להשאילני - צריך שיאמר: תן לי. (שו"ע)

□ אם לווה בשבת - ואינו רוצה להאמינו - יכול להניח משכון אצלו.

אבל לא יאמר לו: הילך משכון, דהוי כעובדא דחול. (רמ"א)

« ודווקא יין ושמן ודבר שהוא צורך שבת.

אבל דבר שאינו צורך שבת - אסור להניח עליו משכון. (משנ"ב מ"ה)

□ כשם שאין לוין בשבת, כך אין פורעין בשבת. (רמ"א)

הטעם: דכשם שבהלוואה גזרינן שמא יכתוב, כך בפירעון גזרינן שמא ימחוק החוב מן הפנקס. (משנ"ב מ"ו)

□ אם אומר בלשון חזרה ולא בלשון פריעה - מותר, דאית ליה היכרא ולא אתיא דבר זה לידי מחיקה. (משנ"ב מ"ו)

« וכל זה דווקא בדבר שהוא מאכל וצורך שבת, אבל בלא"ה אסור בכל לשון. (משנ"ב מ"ו)

סעיף י"ב

זימן אורחים וזכין להם מיני מגדים וכתב בכתב כמה זימן וכמה מגדים חזין להם

מקור: שבת (קמח: קמט). - מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו. אבל לא מן הכתב... מ"ט? - רב ביבי אמר: גזירה שמא ימחוק. אביי אמר: גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות. מאי בינייהו? - איכא בינייהו דכתב אכותל ומידלי... והתניא מונה אדם כמה מבפנים וכמה מבחוץ, וכמה מנות עתיד להניח לפניהם, מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופינקס... אלא לאו דחייק, וקתני מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופינקס.

כשכתוב על הכותל:

סַתם כתב - אסור לקרותו בשבת. (שו"ע)

הטעם:

א. שמא ימחוק מן האורחין ומן המגדים, דהיינו שלפעמים רואה שלא הכין להם כל צרכם ומתחרט שזימן אורחים יותר מן הראוי, ומחוק מן הכתב כדי שלא יקראם השמש.

ב. גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות [שטרי חובות וחשבונות]. (שו"ע ומשנ"ב מ"ז)

« אפילו אם הוא כתוב על גבי כותל גבוה הרבה – אסור. (שו"ע)
 « אפילו לעיין בהם בלא קריאה – אסור. (רמ"א)

אבל אם חקק בכותל חקיקה שוקעת – מותר. (שו"ע)
 הטעם: דמשום שמא ימחוק ליכא - דחקיקה כיון שהיא שוקעת קשה להימחק. ומשום שמא יקרא בשטרי הדיוטות נמי לא גזרינן - דלא מיחלף בשטר. (משנ"ב מ"ט)
 כתב בולט – אסור, דגזרינן שמא ימחוק. (משנ"ב נ')

אבל בטבלא ופנקס – מחלוקת ראשונים

רי"ף רא"ש ור"ן: אפילו אם הוא חקוק – אסור, דאיכא למיחש שמא יקרא בשטרי הדיוטות.
 רמב"ם: אם הוא חקוק – מותר, דכל שאין לחוש למחיקה מותר. (ב"י)
 פסק השו"ע – כרי"ף רא"ש ור"ן, דאפילו אם הוא חקוק – אסור לקרותו.
 הטעם: דטבלא ופנקס שהם מטלטלים – מיחלף בשטרי הדיוטות. (משנ"ב מ"ט)

מה שנוהגין שהשמש קורא מתוך הכתב לסעודה – מחלוקת

ב"ח ושיירי כנסת הגדולה: מחמירים.

שערי תשובה: מקל לשמש לקרוא מתוך הכתב אפילו לסעודת הרשות, דעל השמש מעיקרא לא גזרו כדי שלא יטעה ויביא לידי חורבן ותקלה כעובדא דקמצא ובר קמצא. (משנ"ב מ"ז)
 לכו"ע - כשהסעודה היא של מצוה – יש להקל הקריאה לשמש, דהוי בכלל חפצי שמים. (משנ"ב מ"ז)
 « אך לבעל הבית אין להקל הקריאה מן הכתב, אפילו בסעודת מצוה. (שעה"צ נ"ד)
 « אף מותר לשמש להכריז כרוז בבהמ"ד מתוך הכתב. (משנ"ב מ"ז)

הפתקאות ששולחין הקונים שכתוב בהן מער"ש סכום היין והשכר שלוקחין – שלא כדין הוא דאסור לקרות בהן בשבת.
 « אא"כ כתב בהן רק סימנא בעלמא - דמותר. (משנ"ב נ')

קריאת שמות המתים שמתו באותה שנה מתוך הכתב בשביל לעשות להם השכבה – מחלוקת
 כנסת הגדולה: יש להחמיר [אף למג"א], דבזה שייך הגזירה שמא ימחוק לפעמים כשנשלמה שנתו.
 שערי אפרים: מצדד קצת להקל בזה. (שעה"צ נ"ד)

סעיף י"ג

קריאה בשטרי הדיוטות

מקור: שבת (קטז:). - אין קורין בכתבי הקדש בשבת, כדי שיאמרו בכתבי הקדש אין קורין, בשטרי הדיוטות לא כל שכן.

פסק השו"ע – דשטרי הדיוטות – אסור לקרותם. ואפי' לעיין בהם בלא קריאה – אסור.

« הטעם – מחלוקת

רא"ש: משום ממצוא חפצך.

רמב"ם: משום שמא ימחוק. (משנ"ב נ"א)

אגרות הרשות ואגרות שלום – מחלוקת ראשונים

ר"י: לא קרי שטרי הדיוטות אלא שטרי חובות וכיוצא בהם. אבל אגרות – מותר.

הטעם: דפעמים שיש בהם פיקוח נפש. ואפילו יודע שאין בו פיקוח נפש – מתיר רבינו תם, דלא הוי שטרי הדיוטות, כיון שאין צריך למה שכתוב בהם. ואם אינו יודע שמא יש בהם צורך גדול או פיקוח נפש ומותר.

רא"ש: אסר לקרות אגרות הרשות. (ב"י)

לעיין בהרהור בלבד, ללא קריאה בפה – מחלוקת ראשונים

אור זרוע: בהרהור בלבד מותר, ויכול להניחם ביד הגוי וישראל יעיין בהם בלא קריאה.

שבלי הלקט בשם ה"ר בנימין: אפילו הרהור בלא קריאה אסור. (ב"י)

סעיף י"ד

לקרות באגרת השלוח לו

מחלוקת ראשונים

ה"ר מאיר מרוטנבורק: מותר לקרות בכתב שהובא לו בשבת, רק שלא יגע בו.
הטעם:

- א. שהרי השולח שלחו בשביל עצמו, ולא בשביל אותו שהוא שלוח אליו.
- ב. לפי שאין יודעין למה הביאום, ושמא יש בהן צורך הגוף, ולא דמי לשטרי הדיוטות שאין בהן צורך הגוף כלל. (טור)
- טור**: חולק ואוסר לקרות, שהרי קריאתו היא הנאתו. (טור)
- **לכו"ע - אגרת שכתוב בה פסקים ודינים ופירושי תורה** – מותר לקרות בהן לכו"ע אפילו אם הובאו מערב שבת. (ד"מ ז')
- **אגרת שאינו יודע מה כתוב בה ולא קראה כלל** [כשהובאה לו ביום השבת ולא קודם] – מחלוקת ראשונים
- ר' ירוחם בדעת הר' יונה**: מותר לקרותה.
- טור**: אסור בכל גווני. (בי"י)

להלכה:

- **לקרות באגרת** – פסק השו"ע [ובב"י] – דהקריאה מותרת.
- הטעם: שמאחר שאינו אלא איסור דרבנן, כדאי הם המתירים לסמוך עליהם לקרותם אם אינו יודע מה כתוב בהם. (בי"י)
- **לגעת באגרת** – מחלוקת
- שו"ע** [ובב"י]: על אף שהקריאה מותרת, מ"מ אסור לו ליגע בה.
- « **אלא יפתחנו הגוי והוא יעיין בה.** (משנ"ב נ"ה)
- הטעם: דאין לגזור שמא יאמר לאינו יהודי שיביא לו מחוץ לתחום, דהכא באגרת לא שייך לומר כן שאינו יודע מי ישלח לו. וגם י"ל: דלא חשיב הנאה כיון שאינו נהנה מגופה של מלאכה. (משנ"ב נ"ה)
- « **ולא יקרא בפיו אלא יעיין בה.** (שו"ע)
- גר"א**: אין בזה משום מוקצה כלל ומותר ליגע בה [הואיל וראוי לישראל אחר], אך עצם הקריאה בה אסורה [כדי שלא יהנה ממלאכת שבת]. (משנ"ב נ"ו)
- הכריע הביאור"ה – דעל הנגיעה אין להחמיר כלל, אבל על הקריאה והעיון נכון להחמיר מי שהובא בשבילו.
- « אך לצורך גדול – יש להקל. (משנ"ב נ"ו וביאור"ה ד"ה טוב)
- **אם מקפיד על אגרת** להשתמש בו כדרך הסוחרים המניחים אגרת המסחר במקום המוצנע שלא יאבדו – הם מוקצים ואסור לטלטלם. (משנ"ב נ"ו)
- **דרך קבלת האיגרת**:
- **נהגו שלא לקבל האיגרת מיד הגוי המביא בשבת**, אלא אומרים לו שיניח ע"ג קרקע או ע"ג שולחן.
- הטעם: שחוששין שמא טרם שיעמוד לפוש ייטול הישראל האיגרת מידו ונמצא שהישראל יעשה גמר ההוצאה מרשות לרשות שהגוי עשה עקירה וישראל הנחה. (משנ"ב נ"ו) [דלא כט"ז שמפקפק בזה. (שעה"צ ס"ו)]
- **אם האיגרת היא חתומה** – אומר לגוי איני יכול לקרותו כל זמן שאינו פתוח, וממילא יבין הגוי ויפתחהו.
- « **ולא יאמר לגוי במפורש לפתחו, אא"כ הוא לצורך גדול.** (משנ"ב נ"ו)

סעיף ט"ו

כותל או וילון שיש בו צורות חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם של מעשים

- מקור: שבת (קמט.) - כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות – אסור לקרותו בשבת.
- פסק השו"ע – כותל או וילון שיש בו צורות חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם של מעשים, כגון מלחמות דוד וגלית וכותבים זו צורת פלוני וזה דיוקן פלוני – אסור לקרות בו בשבת. (שו"ע)
- הטעם: גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות. (משנ"ב נ"ז)

סעיף ט"ז**מליצות ומשלים של שיחת חולין ודברי חשק**

כגון ספר עמנואל, וכן ספרי מלחמות – אסור לקרות בהם בשבת, ואף בחול אסור משום מושב לצים. (שו"ע)

- « ועובר משום אל תפנו אל האלילים - לא תפנו אל מדעתכם. (שו"ע)
 « וכ"ש ההולך לטרטאות וקרקסאות וכדו' – אסור משום מושב לצים. (משנ"ב נ"ט)
 « ואם יש בהם גם דברי חשק – אסור גם משום מגרה יצר הרע. (שו"ע)
 « ומי שחיברן ומי שהעתיקן, ואין צריך לומר המדפיסן – מחטיאים את הרבים. (שו"ע)
 « **חומרת האיסור**: אחז"ל גדול המחטיא לאדם יותר מן ההורגו, שההורגו הוא רק בעוה"ז, והמחטיאו הוא גם בעוה"ב. (משנ"ב ס"א)
 ואחז"ל על המתלוצץ שמזונותיו מתמעטין ויסורין באין עליו ונופל בגהינם – בודאי נאמר גם על המחטיאים את הרבים. (ביאו"ה ד"ה מחטיאים)

□ אך ספר יוסיפון וספר יוחסין ודברי הימים של ר"י כהן ושבת יהודה – מותר, שמהם ילמדו דברי מוסר ויראה. ואפילו כתובים בלעז – מותר. (משנ"ב נ"ח)

□ גם בפורים – אין מותר רק השחוק שעושים זכר לאחשוורוש. (משנ"ב נ"ט)

□ מליצות ומשלים בלשון הקודש – מחלוקת

רמ"א: מותר.

- האגודה ה"ט"ז הב"ח והגר"א**: חולקין על זה ואוסרין. (משנ"ב ס"ד)
 « ולפ"ז, גם באיגרת שלום - אין נפק"מ בין לשון לעז ובין לשה"ק. (משנ"ב ס"ד)
 □ **לכו"ע - בדברי חשק שהוא מגרה יצה"ר** – לכו"ע אסור אפילו בלשון הקודש. (משנ"ב ס"ב)
 □ **לכו"ע - שטרי חובות וחשבונות** גם להרמ"א אסור אפילו בלשון הקודש. (משנ"ב ס"ג)
 « ואם מקפיד לצור על פי צלוחית – אסור לטלטל. (שעה"צ ע')

□ **לכו"ע - גט** – מותר לטלטלו אע"פ שכתוב בלשון לעז, דיכול ללמוד ממנו דיני גט. (משנ"ב ס"ג)

□ וכל שאסור לקרותו **אסור אפילו לטלטלו**. (משנ"ב ס"ב)

□ לענין קריאת עיתונים בשבת – מחלוקת

השבות יעקב: מקל בזה.

הרבה אחרונים: אוסרין, מפני שיש בהם ידיעה מענייני משא ומתן. (משנ"ב ס"ג)

□ הסתכלות בדיוקנאות

• **העשויה לשם ע"ז** – לכו"ע אסור. (ביאו"ה ד"ה ועובר)

• **אבל לנוי** – מחלוקת

א"ר: מתיר.

תוס': מחמיר בזה.

« ודווקא בהסתכלות אסור. **אבל בראיה בעלמא** – מותר לכו"ע. (ביאו"ה ד"ה ועובר)

סעיף י"ז**לימוד ספרים בשבת**

מקור: שבת (קטו). יש כתבי הקדש שאין קורין בהם בשבת מפני ביטול בית המדרש... שם (קטז): - מחלוקת, רב אמר: לא שנו אלא בזמן בית המדרש, אבל שלא בזמן בית המדרש קורין. ושמואל אמר: אפילו שלא בזמן בית המדרש אין קורין. **להלכה**:

« **בדברי תורה** – מותר תמיד, דאסור ללמוד בשבת ויו"ט, זולת בדברי תורה. (שו"ע)
 « ומותר ללמוד בשבת אף בדברים שאינו רגיל בהם, ואין אומרים שצער הוא לו. (ד"מ ט')

« **בספרי חכמות** – מחלוקת

רמב"ם: אסור. (ב"י ושו"ע)

« ולדבריו – יהיה אף אסור להביט באצטרלו"ב בשבת. (ד"מ ח')

רמב"ן ורשב"א: מתירים. (ביי ושו"ע)
 « ועי"פ סברתו מותר להביט באצטרלו"ב בשבת [ולחפכה ולטלטלה]. (שו"ע ורמ"א)
 הביא השו"ע את ב' הדעות, ואת דעת הרמב"ם בסתמא.
 אך צידד המשנ"ב להכריע – דנוהגין להקל. (משנ"ב ס"ה)
 אולם, ירא שמים ראוי להחמיר בזה. (משנ"ב ס"ה)

סעיף י"ח

לשאול מן חשד

מקור: סנהדרין (קא).

- **לרפואה** – מה שמותר בחול מותר בשבת.
 « ויש דברים האסורים אף בחול מפני שהם בכלל כשוף, כגון ע"י מעשה. או שאסורים מפני הסכנה. (משנ"ב ס"ז)
- **אבל לשאר דברים מלבד רפואה** – אסור, משום ממצוא חפץ. (שו"ע ומשנ"ב ס"ז)

סעיף י"ט

סחורה הנפסדת בשבת ע"י גשמים או דבר אחר ומפסיד ממונו, או שנתרועעה חבית של יין וחולץ לאיבוד

- מקור: שבת (קכא). - נכרי שבא לכבות - אין אומרים לו כבה ואל תכבה, מפני שאין שביתתו עליהן... אמר רבי אמי: בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד.
- ☞ **לקרות אינו יהודי** – מותר, אע"פ שוודאי יודע שהגוי יציל הממון. (שו"ע)
 הטעם: דמתוך שאדם בהול על ממונו, אי לא שרית ליה אפילו באופנים אלו אתי להציל בעצמו ולעשות מלאכה דאורייתא. (משנ"ב ס"ט)
- « ואפילו אם יצטרך לזה לעשות מלאכה דאורייתא – מותר. (משנ"ב ס"ח)
- ☞ **לומר לאינו יהודי: כל המציל אינו מפסיד, כמו בדליקה שהתירו לומר: כל המכבה אינו מפסיד** – מחלוקת ראשונים
בה"ג ורא"ש: מותר, כמו בדליקה.
רשב"א וסמ"ג: לא התירו אלא בדליקה דווקא.
 מכריע הבי"י – דכיון שאיסור דרבנן הוא, כדאי הם הבה"ג והרא"ש לסמוך עליהם. (בי"י)
 וכן משמע מסתימת השו"ע וכן הכריע המשנ"ב – דהמיקל לא הפסיד. (משנ"ב ע"א)
- ☞ **לקרות לאינו יהודי להראות לו ולא לומר לו** – לכו"ע מותר. (משנ"ב ע"א)
 ☞ **לומר לו בלשון נוכח אם תציל לא תפסיד** – אסור. (משנ"ב ע')

סעיף כ'

הנאה ממלאכת עכו"ם שנעשתה בשבת

- מקור: שבת (קג). - אמירה לגוי שבות.
 מחלוקת ראשונים
ר' ירוחם: אסור לו אותה מלאכה לעולם, משום קנס.
רמב"ם: מותר לערב בכדי שיעשו. (בי"י)
 פסק השו"ע [ובבי"י] – כרמב"ם, דישאל שאמר לגוי, לעשות לו מלאכה בשבת – מותר לו ליהנות בה לערב בכדי שיעשו.
 הטעם: כדי שלא יבוא לומר לגוי לעשות מלאכה בשבת. (משנ"ב ע"ב)
- ☐ **ואם היה בפרהסיא** שידעו בו רבים שנעשה בשביל ישראל – אסור לעולם אפילו עשה הגוי מעצמו בשבילו. (משנ"ב ע"ב)

סעיף כ"א

לומר לגוי הילך בשר זה ובשל אותו לצרכך

מחלוקת ראשונים

הגהת מרדכי: מותר לומר לגוי בשבת עשה מלאכתך.

רא"ש: אסור. (בי"י)

פסק השו"ע – כרא"ש, דאסור לומר לגוי בשבת: הילך בשר זה ובשל אותו לצרכך, ואפילו אין מזונותיו עליו.

הטעם: דכיון שאותו דבר שאומר לגוי לעשות בשביל עצמו הוא אינו יכול בעצמו לעשות – הוא

בכלל אמירה לגוי שבות ואסור. (משנ"ב ע"ג)

« אף בער"ש – אסור ליתן לגוי ולומר לו שיבשל בשבת לעצמו. (משנ"ב ע"ד)

□ **אבל מותר לומר לו לעשות מלאכה לעצמו.** (רמ"א)

□ **באיסור נבלה ובשר בחלב:**

• מותר ליתן לגוי נבלה בחול לבשל ולאכול. (ביאו"ה ד"ה הילך)

• אסור ליתן לגוי בשר וחלב בחול, ולומר לו בשל לך, כיון שאינו יכול לבשלם יחד בעצמו, והוא בכלל אמירה לגוי שבות. (ביאו"ה ד"ה הילך)

• וכן אסור ליתן לו בשר ולצוותו שיבשל בכלי חולבת בת יומה. (ביאו"ה ד"ה הילך)

□ **לומר לאינו יהודי להוציא החמין מן התנור** [והגוי היה נוגע בגחלים ומבעירם, או שהיה מבעיר האש

ומחממם] – מחלוקת ראשונים

הגהות מימוניות: מותר הדבר, דאין אנו אומרים לו להבעיר, והגוי מעצמו הוא עושה.

רא"ש: אסור לומר לגוי להוציא הקדרה בשבת כשנוגעת בגחלים. (בי"י)

סעיף כ"ב

כל שבות דרבנן – מותר בין השמשות לצורך מצוה, כגון לומר לגוי להדליק לו נר בין השמשות. או אם

היה טרוד והוצרך לעשר בין השמשות. (שו"ע)

□ **אמירה לגוי ורמיזה**

• כל דבר שאסור לומר לאינו יהודי לעשותו בשבת – אסור לרמוז לו לעשותו. (רמ"א)

הטעם: דגם זה הוא בכלל אמירה לגוי, כיון שע"י רמיזתו עושה בשבת. (משנ"ב ע"ו)

• אבל מותר לרמוז לו מלאכה לעשות אחר שבת. (רמ"א)

• וה"ה שאסור לומר לו בשבת איזה דבר שיבין מתוך כך שיעשה מלאכה. (משנ"ב ע"ו)

• אך כשאומר הרמיזה לגוי שלא בלשון צווי, כגון שאומר: הנר אינו מאיר יפה או איני יכול לקרות לאור הנר הזה שיש בו פחם ושומע הגוי ומתקנו – מותר. (משנ"ב ע"ו)

הטעם: שאין זה בכלל אמירה ואין לאסור מטעם שנהנה ממלאכה שעשה הגוי בשבילו, שאין זה

הנאה כ"כ, שגם מקודם היה יכול ע"פ הדחק לקרות לאורו. (משנ"ב שם)

□ **גויים המביאים תבואה בשבת לישראל שחייבים להם**, והישראל נותן לו מפתחו לאוצרו והאינו

יהודי נותנו לשם ומודדים ומונים – מותר.

הטעם: משום דגוי במלאכת עצמו עוסק וגוי עד אחר המדידה, ושיחשוב עמו אח"כ. (רמ"א)

« ורשאי לומר לו לפנותן לאיזה מקום שירצה. [משא"כ אם הוא של ישראל]. (משנ"ב ע"ח)

« **אבל אם התבואה של ישראל** – אסור לומר לגוי לפנותו, וה"ה בכל דבר המוקצה, דהוי ליה

שבות דשבות, ואין מותר כי אם לצורך מצוה או קצת חולי. (משנ"ב ע"ז)

□ **גויים העושים גבינות בשבת והישראל רואה** – יקנה אותם ממנו, דמ"מ הגוי אדעתא דנפשיה קעביד.

(רמ"א)

« אע"פ שהישראל עומד בעדר חודש או חדשים ואדעתא למכרם לישראל קא עביד – מותר. (רמ"א)

« ואפילו אם הגוי אינו עושה הגבינות כי אם בשבת – אם הישראל מקבלם בחובו ושאם לא

יקבלם יפסיד חובו – מותר, דבעת העשייה עדיין הם שלו. (משנ"ב פ')

סימן שח

הקדמה לדיני מוקצה:

□ **טעם איסור מוקצה** – מחלוקת ראשונים

הרמב"ם: אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול ולא שיחת השבת כשיחת החול שנאמר ודבר דבר, ק"ו שלא יהא טלטול בשבת כטלטול בחול כדי שלא יהא כיום חול בעיניו ויבא להגביה ולתקן כלים מפינה לפינה או מבית לבית.

ועוד כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה. ועוד מפני שמקצת העם אינם בעלי אומניות, אלא בטלים כל ימיהם כגון הטיילין ויושבי קרנות שכל ימיהם הם שובתים ממלאכה ואם יהיה מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים נמצא שלא שבת שבייתה הניכרת.

הראב"ד: נתן טעם שהוא גדר להוצאה שאם נתיר לטלטל כל דבר יבוא עי"ז גם להוציא מרה"י לרה"ה. (ב"י ומשנ"ב בהקדמה)

□ **ד' חלקים של מוקצה הן:**

- א. מוקצה מחמת חסרון כס, דהיינו כלי שאדם מקפיד עליו שלא יפגום ולא יתקלקל.
- ב. דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה, כגון אבנים וקנים ומעות ועצים וקורות ועפר וחול ומת ובע"ח וגרורות וצמוקים שמונחים במקום שמתבישים וכל כיוצא בזה דלא חזי ומקרי מוקצה מחמת גופו.
- ג. כלי שמלאכתו לאיסור.
- ד. כלי שמלאכתו להיתר ומונח עליו דבר מוקצה ואפילו הוסרו בשבת כיון שהיה עליו בין השמשות מגו דאתקצאי לביה"ש אתקצאי לכולי יומא. (ב"י ומשנ"ב בהקדמה)

סעיף א'

מוקצה מחמת חסרון כס

מקור: שבת (קכג:) - רבי יוסי אומר: כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד המחרישה... אמר אב"י: חרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי - כיתד של מחרישה דמי.

שבת (קכב: קכג:) - נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים... רבי חייה בר אבא אמר ר' יוחנן: קורנס של זהבים שנינו. רב שמן בר אבא אמר: קורנס של בשמים שנינו. מאן דאמר דבשמים כל שכן דזהבים. מאן דאמר של זהבים, אבל דבשמים קפיד עלייהו.

פסק השו"ע - כל הכלים נטלים בשבת חוץ ממוקצה מחמת חסרון כס. כיון שמקפידים שלא לעשות בהם תשמיש אחר - אסור לטלטלו בשבת.

הטעם: דמחמת חשש הפסד הוא מקפיד עליהם שלא לטלטלם ומוקצה אותם מדעתו. (משנ"ב ב')

□ **טלטול לצורך גופו ומקומו במוקצה מחמת חסרון כס** – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: אסור. (ב"י)

מרדכי: מותר. (ד"מ ב')

פסק השו"ע - כרמב"ם, דאפילו לצורך מקומו או לצורך גופו אסור.

□ **דוגמאות למוקצה מחמת חסרון כס:**

כגון: סכין של שחיטה או של מילה, ואיזמל של ספרים, וסכין של סופרים שמתקנים בהם הקולמוסים, וכן קורנס של בשמים שמקפידים עליו שלא יתלכלך, וה"ה כלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם. (שו"ע ורמ"א)

« וה"ה שארי דברים שמקפיד עליהם שלא להשתמש בהם תשמיש אחר כדי שלא יתקלקלו –

אסורים משום מוקצה מחמת חסרון כס. (משנ"ב ג')

□ **אם הוא אינו מקפיד** – לא הוי לדידיה מוקצה מחמת חסרון כס. (משנ"ב ו')

□ **באיסור טלטול סכינים המיוחדות**

« אפי' תחובים בנדן עם שאר סכינים – אסור לטלטלו. (רמ"א)

« אבל הנדן עם הסכינים – מותר לטלטל אף שהוא ג"כ בתוכו, דהא נעשית בסיס לאיסור ולהיתר.

ומותר לנער ג"כ את הסכין הזה מתוכו.

ואם הסכין הזה חשוב יותר מסכינים דהתירא – אסור אז לטלטל הנדן כלל. (משנ"ב ה')

סעיף ב'

כלי גדול וכבד חרב

מקור: עירובין (קב.) - ההיא שריתא [קורה] דהוה בי רבי פדת דהוה מדלו לה בי עשרה ושדו לה אדשא, ולא אמר להו ולא מידי. אמר: תורת כלי עליה. ההיא אסיתא [מכתש] דהוה בי מר שמואל דהוה מחזקה אדריבא, שרא מר שמואל למישדייה אדשא, אמר: תורת כלי עליה.
פסק השו"ע - דלא נתבטל שם כלי ממנו לא מפני גדלו ולא מפני כבדו.
« ומותר אפילו אם אינו רגיל לטלטלה בימות החול. (משנ"ב ח')
« ואפילו אם הוא משוי של כמה בני אדם - לא הוי מוקצה. (משנ"ב ט')
« אך אם בימות החול הוא זהיר להניעה ממקומה כדי שלא תפסד ותתקלקל - ממילא הוא בכלל מוקצה מחמת חסרון כיס ואסור לטלטלה. (משנ"ב ח')

סעיף ג'

כלי שמלאכתו לאיסור

מקור: שבת (קכד.) - מחלוקת, לת"ק: כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך. רבי נחמיה אומר: אין ניטלין אלא לצורך.
מאי "לצורך" ומאי "שלא לצורך"? - מחלוקת
אמר רבה: לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו, ושלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו.
ודבר שמלאכתו לאיסור - לצורך גופו מותר, לצורך מקומו - אסור. ורבי נחמיה מחמיר בכלי שמלאכתו להיתר שלצורך מקומו אסור.
רבא חולק: "לצורך" - דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו. "שלא לצורך" - היינו מחמה לצל. ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו מותר, מחמה לצל - אסור. ורבי נחמיה מחמיר במלאכתו להיתר מחמה לצל.
פסק השו"ע - דמותר לטלטלו בין לצורך גופו בין לצורך מקומו.
« ואפילו אם רק רוב מלאכתו לאיסור שעיקרו למלאכת איסור ולפעמים משתמש בה להיתר - הוא ג"כ בכלל כלי שמלאכתו לאיסור. (משנ"ב י')
אבל אם דרך הכלי להשתמש בה לשניהם ורק שלאיסור משתמשין בה יותר - צ"ע. (ביאורי"ה ד"ה קרדם)
« אפילו שהאיסור הוא דרבנן - הוי מוקצה שמלאכתו לאיסור. (ביאורי"ה ד"ה כלי)

גדר לצורך גופו

כגון קורנס של זהבים או נפחים לפצוע בו אגוזים, לחתוך בו דבילה [והיינו שצריך לנוף הדבר למלאכה אחרת של היתר]. (שו"ע)
« ומיירי שאין לו כלי היתר לתשמש זה, דאל"ה אין לו להשתמש בכלי זה. (משנ"ב י"ב)

גדר לצורך מקומו

דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם. (שו"ע)
« ומותר לו ליטול משם ולהניחו באיזה מקום שירצה. (שו"ע)
« אם שכח ונטלה בידו - האם רשאי לטלטלה - מחלוקת
מג"א: ה"ה אם שכח ונטלה בידו - רשאי לטלטלה יותר אף שהנטילה היה שלא לצורך גופה ומקומה.
גר"א: לא היתירו אלא כשהתחיל לטלטל ברשות. (משנ"ב י"ג)
לכו"ע - האי היתרא לא שייך אלא בכלי שמלאכתו לאיסור ולא במוקצה מחמת גופו כגון מעות ואבנים וכיוצא בהן. (משנ"ב י"ז)
« אבל מחמה לצל - דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שישבר או יגנב שם - אסור. (שו"ע)
« אך ע"י גוי - מותר בכל זה. (משנ"ב ט"ח)
« אם חושב עליו גם לתשמש - מותר לטלטל אפילו עיקר כונתו מחמה לצל. (משנ"ב ט"ז)

□ נגיעה במוקצה

- כל מוקצה אינו אסור אלא בטלטולו, אבל בנגיעה בעלמא שאינו מנדנדו – מותר. (רמ"א)
- « **ולכן מותר ליגע במנורה** שבבית הכנסת שנרות דולקות עליו, או בתנור שדולק בו אש. (רמ"א)
- « **וכן מותר ליקח דבר היתר המונח על דבר מוקצה.** (רמ"א)
- אפילו כשהדבר מוקצה תלוי וע"י לקיחת ההיתר מתנדנד – מ"מ מותר. (משנ"ב י"ט)
- « **נגיעה לצורך דבר מוקצה** – מחלוקת
- מג"א:** היכא דהנגיעה היא לצורך דבר המוקצה כגון שכופה כלי על המוקצה לשמרה צריך ליזהר שלא ליגע בה.
- גר"א:** נגיעה בכל גווני שרי אם לא יבוא לנדנד ע"י הנגיעה. (משנ"ב י"ז)

□ טלטול כלאחר יד

- מותר לטלטל דבר מוקצה ע"י נפוח – דלא הוי טלטול אלא כלאחר יד, ולא מיקרי טלטול. (רמ"א)
- **טלטול מוקצה בגופו** – אפילו לצורך דבר המוקצה מותר, דזה לא נקרא טלטול כלל. (משנ"ב י"ג)
- « ולפ"ז, אם מונח דבר מוקצה על הארץ – מותר לדחפו ברגליו כדי שלא יבוא להפסד. (משנ"ב י"ג)

□ אם היה מונח על דבר היתר איסור בבין השמשות כגון נר שהודלק – מחלוקת ראשונים

- רמב"ם:** אסור.
- מרדכי:** מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו כדין כלי שמלאכתו לאיסור. (ב"י ורמ"א)
- הכריעו הב"י והרמ"א בסי' רע"ט – דאסור, דהוי בסיס לדבר האסור.
- **אבל אם עשה מלאכה בקורנס** – מותר לטלטלו בשבת לצורך גופו ומקומו. (משנ"ב י"א)

□ סכין מלא פגימות – מחלוקת

- רש"י:** בין גדול בין קטן הוי בכלל מסר גדול ואסור.
- רמב"ם:** רק מגרה קטנה הוא בכלל כלי שמלאכתו לאיסור. (ביאו"ה ד"ה קרדם)

סעיף ד'

כלי שמלאכתו לחיתוך

- « **לצורך,** אפילו הוא לצורך הכלי שמא ישבר או יגנב – מותר לטלטלו. (שו"ע)
- « **אבל שלא לצורך כלל** – מחלוקת ראשונים
- רמב"ם ורשב"א:** אסור על אף שמלאכתו להיתר.
- הרב המגיד בשם יש מתירים:** מותר. (ב"י)
- פסק השו"ע – כרמב"ם, דאסור לטלטלה.
- « **אך אם יצטרך לו באותו יום** והוא מטלטלו כדי שיהא מוכן לו בשעתו – מותר. (משנ"ב כ"א)

אבל בכתבי הקודש ואוכלין – מותר לטלטלם אפי' שלא לצורך כלל. (שו"ע)

□ תפילין – מחלוקת ראשונים

- ספר הנקרא מקדש:** אסור לטלטל תפילין בשבת. אך לצורך גופו ולצורך מקומו – מותר, דבודאי לא דיינין להם יותר מכלי שמלאכתו לאיסור.
- רא"ש:** אין בתפילין דין מוקצה כלל, והיתר גמור הוא לטלטל תפילין אם יש שום צורך בדבר, שאם ירצה אדם להניח תפילין בשבת, אין איסור בדבר כלל. (ב"י)
- להלכה – מחלוקת
- רמ"א:** אין לטלטלם כי אם לצורך שלא יגנבו או שלא יתקלקלו בחמה.
- ט"ז ומג"א:** מחמירין וסוברין דתפילין מקרי כלי שמלאכתו לאיסור, דהרי אסור להניחן בשבת. וע"כ אין לטלטלן כי אם בצריך לגופן או למקומן. (רמ"א ומשנ"ב כ"ד)
- הכריע המשנ"ב – דמ"מ במקום הדחק יש להקל. (משנ"ב כ"ד)

- **שופר** – אסור לטלטלו כי אם לצורך גופו או מקומו. (רמ"א)
- **לולב** – אסור לטלטלו, אפילו לצורך גופו ומקומו דאין עליו שם כלי כלל. (משנ"ב כ"ה)
- **קדרה שמלאכתה הוא לבישול**, ורק לפעמים משתמשין בה למים ולפירות – היא בכלל כלי שמלאכתה לאיסור. (משנ"ב כ')
- « אא"כ יש בה מהתבשיל – דמותרת בטלטול. (משנ"ב כ')
- « ואף כשפינוה מהתבשיל ועומדת בבית – מותר לטלטלה ולסלק לצד חוץ, דהוי כגרף של רעי. (ביאורי"ה ד"ה כלי)
- **כוסות וקערות וצלוחיות וסכין שע"ג השלחן** – מחלוקת
- שלטי גיבורים**: מותר, דתדירין בתשמיש לא חלה עליהו תורת מוקצה כלל וכאוכלין וכתבי הקודש דמי, וע"כ מותרין לטלטלן אפילו שלא לצורך כלל.
- רמב"ם**: מחמיר אפילו בכלים אלו. (משנ"ב כ"ג)

סעיף ה'

- לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור ע"י ככר או תינוק**
- מקור: שבת (קכג:): מדוכה שיש עליה שום – מטלטלין אותה. מחלוקת ראשונים
- רא"ש**: מותר ע"י ככר או תינוק, אפי' מחמה לצל. (שו"ע)
- הכלבו בשם בעל ההשלמה**: חולקין על זה, וס"ל דלא היתירו ככר ותינוק אלא למת בלבד לטלטלו על ידיהם. (ב"י משנ"ב כ"ו)
- השו"ע הביא את דעת הרא"ש בלבד כיש מתירים.
- הכריע המשנ"ב – דלא היתירו אלא למת. (משנ"ב כ"ו)
- לכו"ע** – אם מונח שם דבר המיוחד לה כמו שום במדוכה ששוחקין בה או שמונח בקדירה קצת מהתבשיל לכו"ע מותר לטלטל הכלי אגב המאכל. (משנ"ב כ"ו)

סעיף ו'

כלים שנשברו

- מקור: שבת (קכד:): כל הכלים הניטלין בשבת שבריהם ניטלין עמהו, ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה, שברי עריבה לכסות בהם את החבית, שברי זכוכית לכסות בהם את הפך. רבי יהודה אומר: ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתו, שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה, שברי זכוכית לצוק לתוכן שמן... ובגמרא (שם) – אמר רב יהודה אמר שמואל: מחלוקת שנשברו בשבת, דמר סבר: מוכן הוא. ומר סבר: נולד הוא, אבל מערב שבת – דברי הכל מותרין, הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבעוד יום. פסק השו"ע – כת"ק. **ולכך**:
- ☞ **אם ראויים לשום מלאכה** – אפי' נשברו בשבת, מותר לטלטל שבריהם, כגון שברי עריבה לכסות בה החבית ושברי זכוכית לכסות בה פי הפך. (שו"ע)
- הטעם: כיון שבאו מכלי – לא נתבטל שם כלי מהם כל זמן שראויים לשום דבר. (משנ"ב כ"ח)
- « ואפילו מחמה לצל – מותר לטלטל. (ביאורי"ה כ"ח)
- ☞ **אבל אם אינם ראויים לשום מלאכה** – אסור אפילו לצורך גופו ומקומו. (שו"ע וביאורי"ה כ"ח)
- **לאיזה מלאכה צריך להיות ראוי** – מחלוקת
- בה"ג ומג"א**: צריך שיהיה ראוי למלאכתו הראשונה דווקא, כגון שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה וכדו'. דנולד אסור בשבת.
- רי"ף ורמב"ם ובי"ח ט"ז וא"ר**: כיון דעדיין ראוי לשום מלאכה – לאו נולד הוא, ובכלל מוכן הוא. (ב"י וביאורי"ה ד"ה לשום מלאכה)

□ **אך אם נשברו במקום שיכולים להזיק**, כגון זכוכית שנשברה על השולחן או במקום שהולכין – מותר לטלטל השברים כדי לפנותן שלא יזקו בהם. (שו"ע)
 « **אבל אם הוא של חרס – אסור לפנותן**, דאין מצוי כל כך היזק.
 ודוקא לפנותן בידים אסור, אבל מותר לדחותן ברגליו דלטול מוקצה בגופו מותר. (משנ"ב ל')

סעיף ז'

שברי כלי

מקור: שבת (קכד:). - מחלוקת, אמר רב נחמן אמר שמואל: חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר, אבל בכרמלית לא. ורב נחמן ידידיה אמר: אפילו בכרמלית, אבל ברשות הרבים - לא. ורבא אמר: אפילו ברשות הרבים.
 פסק השו"ע – כרבא, ושברי כלי כגון חתיכת חרס שנשברה מכלי וראויה לכסות בה כלי – מותר לטלטלה אפי' במקום שאין כלים מצויים שם לכסותם בה. (שו"ע)
 « **ואם השבר ראוי לכסות בה – מהני אפילו במקום שאין מצויים כלי לכסות בה**, דהיינו בכרמלית או ברשות הרבים. (משנ"ב ל"א)
 « **אין הבדל בין נשברה בחול לנשברה בשבת**. (משנ"ב ל"ב)
 « **לדעת הי"א שנולד אסור בשבת – היכן אסור לטלטלה כשנשברה בשבת** – מחלוקת
ב"ח ט"ז וא"ר: ברה"ר לא יטלטלה.
מג"א: גם בחצר אסור. (ביאו"ה ד"ה שנשברה)
 לכו"ע – אם הוא ראוי – מותר לטלטלה אף ברה"ר. (ביאו"ה ד"ה שנשברה)

□ **ואם זרקה מבעוד יום – אסור לטלטלה**, כיון שבטלה מהיות עוד כלי שם מוקצה עליה. (שו"ע)
 « **ואפילו חזי לעני**, הואיל והקצוהו הבעלים שלו אע"פ שהם עשירים, דמוקצה לעשיר הוי מוקצה לעני. (רמ"א)
 « **אך אם זרקה בשבת – מותר לטלטלה אפילו כשנשברה מבעוד יום**, כיון שבין השמשות היה עדיין על השבר תורת כלי. (משנ"ב ל"ב)
 « **אם זרקה מפתח ביתו לרחוב – חשיב זרקה**. (ביאו"ה ד"ה לאשפה)
 « **אם המוצא איננו יודע אם נזרקה בשבת או בער"ש – מחלוקת**
ביאו"ה: יש להקל.
רע"א: לא ברירא מילתא בזה. (ביאו"ה ד"ה מבעוד יום)
 « **אם מוצאה ברשות הרבים או כרמלית ולא באשפה – בודאי יש להקל**. (ביאו"ה ד"ה מבעוד יום)
 הטעם:
 א. דשמא לא נזרקה כלל מבית דלימא שבטלה בזה.
 ב. שמא היום נזרקה. (ביאו"ה שם)

אבל דבר שאין בו שייכות כלי

כגון: צרורות או אבנים, אע"פ שראויים לכסות בהם כלי – אסור לטלטלם. (שו"ע)
 וכל דבר שאינו כלי כלל, אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו, כ"ש לצורך מקומו. (רמ"א)
 « **אא"כ עשה בו קצת מעשה תיקון קודם השבת** להוכיח שעומד להשתמש בו או שיחדנה מער"ש לעולם להשתמש בו – דמותר. (משנ"ב ל"ד)

□ **פתילה** – נקראת כלי, ואפילו נדלקה קצת ממנה בשבת שעברה או בחול – ודינה ככלי שמלאכתו לאיסור שמוותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו.
 אבל שברי פתילה שאינן עומדים עוד להדלקה בנר – הרי הן כצרורות ואבנים שאסור לטלטלן אפילו לצורך גופן ומקומן. (משנ"ב ל"ד)

□ **נר שלם של שעה או חלב** – מחלוקת
מג"א: הוי ככלי שמלאכתו לאיסור, ואפילו נדלקה כבר בחול או בשבת שעברה כל שהיא עדיין ראויה להדלקה מקרי כלי שמלאכתו לאיסור.
 « שאינו מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אלא כשצריך למקומה של הכלי או שצריך הישראל לגופו של הכלי להשתמש בו דבר המותר בשבת.
בספר מור וקציעה: מחמיר, שאפילו נר שלם ולצורך מקומו אסור לטלטל שאין עליו שם כלי כלל, דלא חזי לאכילה ולתשמיש. (משנ"ב ל"ד)

□ סיכום דרכי ההיתר בדבר שאסור לטלטלו מחמת גופו:

- א. יש דברים שמותר לטלטלם על ידי מחשבה כמו חריות של דקל ונסרים של אומן וחבילי קש ועצים שהתקינן למאכל בהמה ולבנים שנשארו מהבנין.
- ב. יש דברים שצריכים הכנסה ויחוד מקום, כדן מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה צרכיו והוא שייחד לו קרן זוית.
- ג. יש דברים שצריכים שפשוף או למוד, כנדבך של אבנים.
- ד. כיסוי בור ודות ניטלים אם יש להם בית אחיזה.
- ה. התירו לטלטל אבנים מקורזלות לצורך בית הכסא.
- ו. התירו לטלטל גרף של רעי על ידי מים שנותן בו.
- ז. התירו לטלטל המת מפני הדליקה.
- ח. התירו לטלטל המת מפני החמה על ידי ככר או תינוק.
- ט. התירו לטלטל קוץ המונח במקום שרבים דורסים בו כדי שלא יזוקו.
- י. התירו לטלטל גרף של רעי, בין על ידי כלי בין שלא על ידי כלי.
- יא. התירו לטלטל קליפי אגוזים על ידי שמסלק הטבלא ונוערה.
- יב. התירו לטלטל שביר כלים אע"פ דדמו לצורות, ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכה.
- יג. התירו לטלטל האיסור בגופו שלא בנענוע ידיו. (ב"י בריש הסימן)

סעיף ח'

דלתות חכלים

מקור: שבת (קכב):

☞ **בדלתות החכלי** – כל הכלים הניטלים בשבת, דלתותיהן שנתפרקו מהם ניטלים בין נתפרקו בחול בין נתפרקו בשבת. (שו"ע)

הטעם: דככסוי כלי חשובין. (משנ"ב ל"ה)

« וכן מותר לטלטלן אפילו מחמה לצל, אפילו כשאין ראויין למלאכה אחרת כלל. (משנ"ב ל"ה)

☞ **אבל בדלתות הבית או החלונות** – אע"פ שראויין לאיזה תשמיש וככלי חשובין – מ"מ כיון שלא הוכנו לכך אסורים בטלטול, דסתמן עומדין להתחבר עם הבית, ולכן אסור בין נתפרקו בחול ובין בשבת. (משנ"ב ל"ה)

☞ **דלתות של לול תרנגולין** – כדלתות הבית חשובין גם לענין איסור טלטול. (משנ"ב ל"ה)

□ **כלים המוקצים שנשברו בשבת** [כגון מוקצה מחמת חסרון כיס] – אע"ג שעכשיו אין מוקצים – אסורים, משום דמיגו דאתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא. (משנ"ב ל"ה)

סעיף ט'

דלת של שידה תיבה ומגדל

מקור: שבת (קכב): - ת"ר, דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל – נוטלין, אבל לא מחזירין. ושל לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין... אמר אביי: לעולם קסבר יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים ושניטלו קאמר... אלא אמר רבא: קסבר אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים, וגזירה שמא יתקע.

פסק השו"ע – כרבא, דיכולים ליטלה מהם, ואסור להחזירה גזירה שמא יתקע.

« **על איזה איסור יעבור אם יתקע** – מחלוקת

רש"י: משום מכה בפטיש, דהו"ל גמר מלאכה.

ר"ן: יש גם בכלים משום בונה. (משנ"ב ל"ז)

□ דלת של לול של תרנגולים

פסק השו"ע – דאסור בין ליטול בין להחזיר.

הטעם: דכיון דמחובר לקרקע אית ביה בנין וסתירה. (שו"ע)
 « וא"כ גם החלונות אסור ליטול ולהחזיר, דמחוברין הם. (משנ"ב ל"ט)
 « ואפילו ע"י אינו יהודי אסור משום שבות. (משנ"ב ל"ט)

□ באיזה לול אסור?

- **לול שבנאה מתחלה במחבר לקרקע** – לכו"ע אסור. (משנ"ב מ')
- **אך אם היתה מתחלה כלי בפני עצמו, אלא שחיברה אח"כ לקרקע** – מחלוקת
- תוספת שבת**: דינו ככלי שחיברו לקרקע בטיט.
- פמ"ג**: כיון שכאן יש ציר לדלת – חמיר טפי, ואפילו כשיש בית אחיזה לדלת אסור. (משנ"ב מ')

סעיף י'

טלטול כסוי בור וזדות וכלים

מקור: שבת (קכז:) - כל כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים בכיסוי קרקעות, אבל בכיסוי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת.
 אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן: והוא שיש תורת כלי עליהן דכו"ע כסוי קרקעות אם יש להן בית אחיזה אין אי לא לא, כסוי הכלים אע"ג דאין להם בית אחיזה, כי פליגי בכלים דחברניהו בארעא – מר סבר: גזרינן. ומר סבר: לא גזרינן. לישנא אחרינא: כי פליגי בכיסוי תנור, מר מדמי ליה לכיסוי קרקע. ומר מדמי ליה לכיסוי כלים.

נחלקו בזה הראשונים

רא"ש [בדעת הרי"ף]: אין הלכה כת"ק, ושל כלים אפילו הן מחוברין כגון תנור שחיברו בטיט יכולין ליטלו אפילו אין לו בית אחיזה.
ר"ן ורמב"ם: הלכה כת"ק, ולא נחלקו אלא בכלים דחברניהו בארעא כגון חביות הקבורים בקרקע לגמרי דתנא קמא אסר מפני שאינם נראים והרי הם ככיסוי קרקעות.
 אבל בכיסוי הכלים המגולים - אף על פי שמחוברין לקרקע לא פליג תנא קמא, ומשום הכי פסק דשרי לטלטולי כיסוי דתנורי. ובכיסוי חבית הטמונה בארץ הצריך בית אחיזה, ולכיסוי התנור לא הצריך. (ב"י)

□ מהו גדר "שיש תורת כלי עליהם" – מחלוקת ראשונים

רש"י: שיהיה ראוי לתשמיש אחר.
ר"ת: שיש תורת כלי עליהם שתיקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך אפילו אינו ראוי לדבר אחר. (ב"י)

כיסוי בור וזדות

אין להם בית אחיזה – אין ניטלים. (שו"ע)

הטעם: דכיון שהם כיסוי קרקעות, הוי כבונה אם מכסה אותם או כסותר אם נוטל הכיסוי. (משנ"ב מ"ב)

« **איסור טלטול** – מחלוקת

מג"א: אסורים אפילו בטלטול בעלמא. אפילו אם נתפרקו כבר מער"ש מן הבור.
 הטעם: דכיון שהם עומדים ומוכנים לכיסוי קרקעות - אינם מן המוכן לטלטל אף שתורת כלי עליהם. (משנ"ב מ"ב)

פמ"ג: אין נאסר בטלטול, דהרי תורת כלי עליו ולמה יאסר בטלטול. (משנ"ב וביאוריה ד"ה אין)

« **כשאין להם בית אחיזה, אך יש עליהם תורת כלי** – מחלוקת ראשונים

רמב"ן ור"ן: אף שיש תורת כלי עליהם אסור.
רש"י: בדלתות וגם בכיסוי קרקעות יהיה מותר בטלטול כשיש עליו תורת כלי, אף כשאין לו בית אחיזה. (ביאוריה ד"ה אין)

אך אם יש להם בית אחיזה – ניטלים. (שו"ע)

הטעם: דכשיש להם בית יד לאחוז בהם מוכח דהוא כלי ולמשקל ואהדורי עבד, ולא הוי כבונה וסותר. (שו"ע ומשנ"ב מ"ב)

כסוי של כלים

- אפילו הם מחוברים בטיט – יכולים ליטלם, אפילו אין להם בית אחיזה. (שו"ע)
 □ והוא שתקנם ועשה בהם מעשה והכינם לכך. (שו"ע)
 « כשיש להם בית אחיזה האם צריך להכינם ולתקנם – מחלוקת
 גר"א: בית האחיזה הוא ההכנה, ואין צריך הכנה כלל.
 א"ר: אף כשיש להם בית אחיזה – צריך שיהיה עליהם תורת כלי. (ביאורי ד"ה והוא)
 □ וכן יכולים ליטלם אם נשתמש בהם מבעוד יום. (שו"ע)
 □ ה"ה אם לא עשה בהם מעשה כלל רק שיחדו מער"ש לכסוי – ג"כ סגי. (משנ"ב מ"ה)
 כסוי חביות הקבורות בקרקע לגמרי – צריכות בית אחיזה. (שו"ע)

סעיף י"א

מחט

- מקור: שבת (קכב:) - נוטל אדם קורנס... מחט של יד ליטול בה את הקוץ.
 שם (קכג:) - שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף: ילמדנו רבינו מחט שניטל חורה או עוקצה מהו? א"ל:
 תנינו מחט של יד ליטול בה את הקוץ וכי מה איכפת ליה לקוץ בין נקובה לבין שאינה נקובה. איתיביה,
 מחט שניטל חורה או עוקצה טהורה... אמר רבא: מאן דקמותיב שפיר קמותיב מדלענין טומאה לאו מנא
 הוא, לענין שבת נמי לאו מנא הוא. מיתיבי, מחט בין נקובה בין שאינה נקובה - מותר לטלטלה בשבת,
 ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד? תרגמא אביי אליבא דרבא: בגולמי עסקינן, זימנין דמימלך
 עליהו ומשוי להו מנא, אבל היכא דניטל חורה או עוקצה אדם זורקה לבין גרוטאות.
 □ מחט שלימה – מותר לטלטלה ליטול בה את הקוץ. דהוי ככל כלי שמלאכתו לאיסור. (שו"ע)
 « ה"ה שמותר לתחוב בה את המלבושים לחברן בעת הדחק. [אך לאשה אין הדין כן] (משנ"ב מ"ו)
 □ ניטל חודה או חור שלה – פסק השו"ע כרבא, דאסור.
 « אך אם מצאה מונחת במקום שיכולין לזוקק בה אנשי ביתו – מותר לטלטלה, דבזה אפילו בניטל
 חורה שאין עליה שם כלל ג"כ מותר לטלטלה. (משנ"ב מ"ז)
 « ואם יחדה מבעוד יום לאיזה תשמיש – הוי כלי, ומותר לטלטלה כדין כל כלי שמלאכתו להיתר.
 (משנ"ב מ"ח)
 □ חדשה שלא ניקבה עדיין – מותר. (שו"ע)
 הטעם: דזימנין דנמלך עלה ואינה נוקבה ומשוי לה מנא כמות שהיא לנטילת הקוץ. (משנ"ב מ"ח)
 « אם אין לה חוד בעת חידושה – ספק לביאורי"ה וצ"ע. (ביאורי"ה ד"ה וחדשה)
 □ האם צריך לזהר שלא יוציא דם – מחלוקת
 מג"א: יזהר שלא יוציא דם, דעביד חבורה.
 חמד משה: אין צריך לזהר, דבמקום צערא לא גזרו רבנן אף באופן זה. (ביאורי"ה ד"ה הקוץ)

סעיף י"ב

שיירי מחצלאות

- מקור: שבת (קכה:) - אמר שמואל: קרומיות של מחצלת מותר לטלטלן בשבת... טעמא משום דחזיין
 לכסויי בהו טינופא.
 פסק השו"ע – שיירי מחצלאות - מותר לטלטלם.
 הטעם: דחזי לכסות בהו טינופא. (שו"ע)
 « בין שנפרדו מער"ש ובין שנפרדו בשבת. (משנ"ב מ"ט)
 □ ואם זרקן לאשפה מבעוד יום – אסור לטלטלם. (שו"ע)
 □ במחצלת שלימה – אפילו זרקה לאשפה מותר, דבטלה דעתו אצל כל אדם. (משנ"ב נ"א)

סעיף י"ג

שיירי מטלניות שבלו

מקור: שבת (קכח.) - א"ר זירא אמר רב: שירי פרוזמיות - אסור לטלטלן בשבת. אמר אביי: במטלניות שאין בהם שלש על שלש דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים.

כשלא זרקן לאשפה – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: אם יש בהם ג' אצבעות על ג' אצבעות – מותר לטלטלו, ואם לאו – אסור. (שו"ע)

הטעם: דחזי לקנח בו מידי והוי כשיירי מחצלאות. (משנ"ב נ"ד)

« לעשירים אסור לטלטלן, דלהם לא חשיבי שיירי מטלניות, אא"כ יש בהם ג' טפחים על ג' טפחים

לרמב"ם. (משנ"ב נ"ב)

ראב"ד: מתירין אפי' אין להם ג' על ג'. (שו"ע)

השו"ע הביא את ב' הדעות, את דעת הרמב"ם בסתמא, ואת דעת הראב"ד כיש מתירין.

□ לכו"ע - בלבד שלא יהיו טליתות של מצוה – דאז אסור. (שו"ע)

הטעם: לפי שאדם בודל מהם מלהשתמש בתשמיש מגונה. (משנ"ב נ"ה)

אם זרקן לאשפה – אסור לכו"ע. (משנ"ב נ"ג)

□ גדר האיסור, כשאסור – אסור אפילו לצורך גופו ומקומו, שאין על זה שם כלי. (ביאורי"ה ד"ה ואם לאו)

סעיף י"ד

מנעל חדש שעל הדפוס

מקור: שבת (קמא:) - מחלוקת, שומטין מנעל מעל גבי אימום, ותניא אידך אין שומטין? לא קשיא, הא ר"א [שאין שומטין], הא רבנן [ששומטין].

פסק השו"ע – דמותר לשמטו מעל הדפוס, אע"פ שמלאכתו לאיסור, כיון דשם כלי עליו מותר לטלטלו לצורך מקומו.

« אף כשהוא מהודק על הדפוס שפיר ואינו יכול לשמטו מעליו אא"כ מטלטל גם הדפוס בידים –

אפי"ה מותר, דמ"מ הלא צריך למקומו. (משנ"ב נ"ו)

« וכ"ש כשהמנעל יושן – מותר. (משנ"ב נ"ו)

□ כשהמנעל רפוי לשמוט הדפוס מהמנעל – מחלוקת

ט"ז: מותר לשמוט הדפוס מתוך המנעל בין שהוא תקוע בו בחוזק ובין ברפוי.

א"ר: מפפק ברפוי, דלמה יטלטל הדפוס טוב יותר שישמיט המנעל מעליו.

צייד המשנ"ב – דבמקום שקשה להשמיט המנעל – בודאי אין להחמיר. (משנ"ב נ"ז)

□ אישה – אסורה לשמוט המנעל, משום שאסור לה לנועלו, וממילא אסור לה גם לטלטלו. (ביאורי"ה ד"ה

מנעל)

« אא"כ צריכה למינעל לצורך אחר – דמותר לה לטלטלו. (ביאורי"ה שם)

סעיף ט"ו

סנדל שנפסקה רצועה שלו

מקור: שבת (קכב.) - אמר רב יוסף לאביי: מדמתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה שמע מינה הלכה כרבי יהודה. דתניא, סנדל שנפסקה אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו, לת"ק: טמא. רבי יהודה אומר: נפסקה פנימית טמא חיצונה טהור. ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: כמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין שבת, וכן לענין חליצה...

רבי ירמיה הוה קאזיל בתריה דר' אבהו בכרמלית, איפסיק רצועה דסנדליה, אמר ליה: מאי ניעבד לה? א"ל: שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכו' עילויה.

אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף, איפסיק ליה רצועה, אמר ליה מאי איעביד ליה? – א"ל שבקיה. מאי שנא מדרב ירמיה? – התם לא מינטר הכא מינטר.

במנעלים שלהם:**ברשות הרבים:**

- **נפסקה רצועה הפנימית** – עדיין תורת כלי עליו ומותר לטלטלו.
הטעם: דכשנפסק הפנימי ראוי לתקנו, ואע"פ שתיקונו ניכר וגנאי הוא, מ"מ לצד פנים לא מתחזי, ע"כ עדיין שם כלי עליו. (משנ"ב נ"ח)
- « ואין חילוק בין נפסקה בשבת בין נפסקה מבעוד יום. (משנ"ב נ"ח)
- **נפסקה החיצונה** – בטל מתורת כלי ואסור לטלטלו. (שו"ע)
הטעם: דכשנפסק החיצונה אינו הגון לתקנו ודרך לזורקו לאשפה, ע"כ בטל מינה שם כלי. (משנ"ב נ"ח)
- « **אם הוא בכרמליה** – מותר לכוך עליו **גמי לח** שהוא מאכל בהמה לתקנו שלא יפול מרגלו. (שו"ע)
- « **אך בחוט או משיחה** – אסור, דלמא מבטל ליה התם והוי קשר של קיימא. (משנ"ב ס"א)
- אך לענוב אותו בעניבה – לכו"ע מותר. (משנ"ב ס"א)
- « **בחצר** – מחלוקת ראשונים
- ר"ף ורא"ש**: אסור אם הוא נשמר שם. [וכמעשה דאביי ורב יוסף].
- רמב"ם**: מותר לו בכל גווני, ולא הוי מוקצה, ומותר בכריכת גמי. [דנקט רק מעשה דר' ירמיה להלכה, ולא דאביי ורב יוסף]. (בי"י)
- פסק השו"ע – כר"ף, דאסור, כיון שהוא נשמר שם.
- « אך אם רבים שם וגנאי לו לילך בלא מנעל – מותר, משום כבוד הבריות. (משנ"ב ס"ב)

במנעלים שלנו:

- אע"פ שנפסקה עדיין – חזי ללבישה ותורת כלי עליה, דדוקא במנעלים שלהם שהיו פתוחים לגמרי אסרו. (משנ"ב נ"ט)

סעיף ט"ז**חלוק שכבסו אותו ותחבו בו קנה לייבשו**

- מקור: שבת (קמ.) - אמר רב חסדא: האי כיתניתא משלפו לדידה מקניא - שרי. קניא ממנה - אסור.
- « **לשטמו מעל הקנה** – יכול. (שו"ע)
- « ודווקא שנתייבש קצת מבעוד יום. (משנ"ב ס"ג)
- « אם היה טופח על מנת להטפיה בבין השמשות – אסור לטלטל החלוק כל השבת, דמינו דאתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא. (משנ"ב ס"ג)
- « דווקא שיכול לשמוט הכתונת בלי טלטול הקנה עמו. (משנ"ב ס"ד)
- « **אבל ליקח הקנה מתוכו** – אסור, לפי שאינו כלי. (שו"ע)
- **ואם תחבו בו כלי** – מותר ליטלו מתוכו אפילו הוא מלאכתו לאיסור. (שו"ע)
- **קנה שנשתמש בו מבעוד יום:**
- **אם אין הדרך לייחד קנים לכך** – עדיין לא נעשה כלי בכך, ואסור.
- **אך אם הדרך לייחד קנים לתלות עליהן** [כנהוג בזמנינו] – מותר בכך. (משנ"ב ס"ה)
- **כירה שנשמטה אפילו אחת מירכותיה**
- מקור: שבת (קלח:) - מחלוקת, כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה שתיים אסור. רב אמר: אפילו חד נמי אסור, גזירה שמא יתקע.
- פסק השו"ע – כרב, דאסור לטלטלה אפילו נשמטה רק אחת מירכותיה.
- **וכן ספסל שנשמטה אפילו רק אחת מירכותיה:**
- « **להניחה על ספסל אחרת** – אסור לטלטלה ולהניחה על ספסל אחרת ולישב עליה אפילו נשברה מבעוד יום. (רמ"א)
- הטעם: דגזרינן שמא יתקע הרגל לשם בחוזק לחברה וחייב משום מכה בפטיש או משום בנין. (משנ"ב ס"ח)
- « כ"ש שאסור אם נשמטו ב' רגליה. (רמ"א)

- « **ואם נשמת הרגל ממנה וירא שלא תיפול הספסל ויזיק לאדם** – מותר לטלטלו ולפנותו משם.
וממילא מותר אז לסמכו על ספסל אחר ולישב עליו, אך שיזהר שלא יטלטלנו בישיבתו. (ביאור"ה ד"ה דאסור)
- « **החזרת הרגל למקומה** – אסור להכניס הרגל לשם משום בנין. (רמ"א)
- « **ואפילו אם לא יתקענה בחוזק**. (משנ"ב ע"ב)
- « **אך אם דרך הרגל להיות לעולם רפוי אצלו** – מחלוקת
מג"א: מותר להכניסו ברפיון.
וכל זה ברפוי ממש, אבל רפוי ולא רפוי אסור.
- ביאור"ה**: דין זה אינו ברור, דמנלן שתלוי באדם זה שאצלו דרכו להיות רפוי, שמא תלוי בדעלמא. (משנ"ב ע"ב וביאור"ה ד"ה גם)
- « **ודווקא בנשמת שאפשר לחברו וע"כ אסרו אפילו בטלטול משום שמא אתי ליתקע**.
אבל אם נשבר רגל אחד וצריך לעשות רגל אחר [ואין חשש שיתקענה] – מותר בטלטול. (משנ"ב ס"ט)
- « **שאין כאן את הרגל השבורה** – כגון אם נשמת אותו הרגל מכבר ואין כאן אותו הרגל כלל אלא הספסל הוא בלא רגל – אין איסור לסמוך אותו על ספסל אחר, דכאן לא שייך שמא יתקע. (משנ"ב ס"ט)
- « **בישיבה לחוד** כשאנו מטלטל הספסל – פשיטא דמותר. (משנ"ב ע')
- **אם ישב עליה כך פעם אחת קודם השבת** – מותר. (רמ"א)

סעיף י"ז

לבנים שנשארו מחבנין

- מקור: שבת (קכד:) ביצה (לא:) - הני ליבני דאייתור מבניינא - שרי לטלטולינהו בשבתא, הואיל וחזו למיזגא עלייהו. שרגינהו - ודאי אקצינהו.
פסק השו"ע - לבנים שנשארו מחבנין - מותר לטלטלם.
- הטעם: דמעתה לא קיימי לבנין אלא לסמוך ולשבת עליהן. (משנ"ב ע"ג)
- « ומותר לטלטל אפילו מחמה לצל כדין כלי שמלאכתו להיתר. (משנ"ב ע"ג)
- « **האם צריך מחשבה מער"ש למזגא עלייהו** – מחלוקת
א"ר: אין צריך.
- תוספת שבת**: מחמיר בזה. (משנ"ב ע"ג)
- « אם נשברו הלבנים – כל שראוי למידי הוו כדין שברי כלים. (משנ"ב ע"ג)
- **ואם סידרן זה על זה** – גלי אדעתיה שהקצן לבנין ואסור לטלטלם. (שו"ע)
- הטעם: דלא מהני מחשבה מער"ש לזה. (משנ"ב ע"ד)

סעיף י"ח

קוץ חמוגה בדרך חרבים

- מקור: שבת (מב.) - אמר רבינא: הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מד' אמות ובכרמלית אפילו טובא.
- « **ברשות הרבים** – מותר לטלטלו פחות פחות מד' אמות. (שו"ע)
- הטעם: משום דחיישינן שמא יוזקו בו רבים, ובמקום היזקא דרבים לא גזרו רבנן שבות. (ב"י)
- « **ואם היה קוץ גדול** – אסור לטלטלו. (משנ"ב ע"ה)
- הטעם: דבנקל יכול להיזהר ממנו שלא יזק, כיון שנראה לכל. (משנ"ב ע"ה)
- « ומ"מ בטלטול מן הצד – מותר. (משנ"ב ע"ה)
- « **אבן גדולה הנראית לעינים** – מחלוקת
ריב"ש: אסור לטלטלה, ואפילו יש לה עוקצין חדין.
מג"א: מותר בטלטול.
הכריע הביאור"ה – כמג"א. (ביאור"ה ד"ה קוץ)

בכרמלית – מותר לטלטלו להדיא. (שו"ע)
 הטעם: משום דחיישינן שמא יוזקו בו רבים, ובמקום הזיקא דרבים לא גזור רבנן שבות. (שו"ע)
ואם הקוץ היה שם מערב שבת – מחלוקת
מג"א: דווקא אם לא היה הקוץ מונח שם מער"ש, דאלי"כ היה לו לסלקו מער"ש.
א"ר: חולק עליו, וס"ל דאפילו מונח שם מער"ש מותר ליטלה בשבת. (משנ"ב ע"י)

סעיף י"ט

טלטול סולם

מקור: ביצה (ט.). - בית שמאי אומרים אין מוליכין את הסולם משובד לשובד אבל מטהו מחלון לחלון ובית הלל מתירין... אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים בסולם של שובד. אבל בסולם של עליה דברי הכל אסור.

סולם של עליה שהוא גדול ועשוי להטיח בו גגו – מחלוקת ראשונים
טור: מותר.

רמב"ם: אסור שאין עליו תורת כלי. (טור ובי"י)
רשב"א: לא אסרו חכמים כלל רק להוליכו ממקום למקום, אבל לא בטלטול בעלמא. (ביאור"ה ד"ה סולם)
 פסק השו"ע – דאסור לטלטלו.

« ואפילו לצורך גופו ומקומו אסור. (משנ"ב פ')
אבל של שובד – מותר לנטותו ממקום למקום. (שו"ע)
 « אבל לא יוליכנו משובד לשובד, כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבוא לצוד. (שו"ע)
אבל סולמות שבבית שעשוין לטלטל מזוית לזוית לצורך איזה תשמיש – מותר לטלטלם כדי להוציא על ידו איזה דבר מן העליה או להעלותו. (משנ"ב ע"ח)
 « ואפילו אם הסולם הוא גדול – ג"כ מותר. (משנ"ב ע"ח)

סעיף כ'

ענפים של דקל שקצצם לשריפה

מקור: שבת (נ.). - מחלוקת ת"ק ורשב"ג האם צריך לקשור... איתמר, רב אמר: קושר, שמואל אמר: חושב. רב אסי אמר: יושב אע"פ שלא קישר.
 פסק השו"ע – דמוקצים הם ואסור לטלטלם.

« עצים שלנו – סתמא עומדים להסקה. (משנ"ב פ"א)
אבל לישוב עליהם כשאין מזיזן ממקומן – ודאי מותר. (משנ"ב פ"ב)
 « ואפילו כשמזיזן ע"י ישיבתו – יש להקל, דטלטול מן הצד הוא. (משנ"ב פ"ב)
 « אולם, במקום שאין צורך ראוי לפרוש מזה. (משנ"ב פ"ב)

דרך ההיתר – מחלוקת ראשונים
רמב"ן: דווקא יושב, אבל חשב לא מועיל.
ר"ן רא"ש ורמב"ם: או ישיבה או חשיבה או קשירה. (בי"י)
 פסק השו"ע – כר"ן רא"ש ורמב"ם, **אם יושב עליהם מעט מבעוד יום** – מותר לישוב עליהם בשבת.
 « וכ"ש אם קשרן לישוב עליהם – דמותר. (שו"ע)
 « **מתי צריך לחשוב - אם חשב עליהם מבעוד יום לישוב עליהם** – מחלוקת
רא"ש: מועיל אפילו חישוב לישוב בחול.
ר"י: מחשבה לא מהני אא"כ חישוב לישוב עליהם בשבת. (בי"י)
 להלכה – מחלוקת
שו"ע: מועיל אפילו חישוב לישוב בחול.
א"ר: מחשבה לא מהני אא"כ חישוב לישוב עליהם בשבת. (משנ"ב פ"ו)

□ **זמורה שיש בראשה עקמימות כעין מזלג שראוי לתלות עליו דלי ולמלאות בו** – אע"פ שחישוב עליו מערי"ש למלאות בה, אסור למלאות בה בשבת. (משנ"ב פ"א)
 « אא"כ היא קשורה בדלי מערי"ש.
 « ואם הוא קשה – משמע דשרי אפילו אם רק יחד הזמורה לכך מערי"ש.
 « אף במחבר לא שרינן אפילו בקשורה אלא כשהזמורה הוא פחות מג' טפחים סמוך לארץ, דאליה אסור משום משתמש באילן. (משנ"ב פ"א)

סעיף כ"א

נדבך של אבנים

מחלוקת ראשונים

רמב"ם : אע"פ שחשב עליו מבעוד יום, אסור לישוב עליהם אא"כ סדרום. ואין דין האבנים כדין חריות.

מרדכי : דין אבנים כדין חריות. (בי"ד"מ ח')

להלכה – מחלוקת

שו"ע : כרמב"ם, דאע"פ שחשב עליו מבעוד יום, אסור לטלטלם בכדי לישוב עליהם.

הטעם : דחריות איכא דקיימי לישיבה ואיכא דקיימי לעצים וכאן לא נאסרו אלא מפני מחשבתו

שקצצן לשרפה, ומפני כך מחשבת ישיבה מוציאה ממחשבת שריפה.

אבל נדבך של אבנים אין מי שמשתמש בו לישיבה, לפיכך אין מחשבה מועילה לעשותה כלי

וצריך מעשה להוכיח שהן לישיבה. (משנ"ב פ"ז)

« אבל ישיבה לחוד – מותר בכל ענין. (משנ"ב פ"ח)

« וא"כ בעצים שלנו שאין עומד בשום פעם לישיבה אלא להסקה – ג"כ צריך שיעשה בהם מעשה

מבעוד יום - דלא מועיל במה שיחדה לשבת זו. (משנ"ב פ"ז)

רמ"א : כמרדכי, דמועיל בו מחשבה כחריות.

מג"א : אבנים חמורים מחריות, דבעינן דווקא יחוד לעולם. (שו"ע ומשנ"ב צ')

□ **אם סידרם לישיבה מבעוד יום** – מחלוקת

שו"ע : משמע דבזה שסדרם מבעוד יום כדי לישוב עליהם הוא בכלל מעשה גמורה ומותר שוב לטלטלם

למחר אפילו להדיא.

מג"א מצדד כשיטת רש"י : דהסידור לא מהני אלא כדי שלא יצטרך ליגע בהם למחר. (משנ"ב פ"ט)

□ **אבני גזית שהם משופים וחלקים** – דינם כלבנים שנשארו מבנין, ואין צריך מחשבה כלל. (ביאו"ה ד"ה

אבל)

סעיף כ"ב

לכסות פי חבית באבן או בבקעת, או לסגור בחן את חזלת, או לחכות בחן בברזא לחוציא חין

ממנו – אסור.

« אע"פ שחשב עליה מבעוד יום – אסור. (שו"ע)

□ **אם יחדה לכך** – מחלוקת ראשונים

רשב"א : אם יחדה לכך לעולם – מותר. אבל יחדה לשבת זה בלבד – לא.

« וה"מ, בדבר שאין דרכה לייחדה לכך, כגון : הני דאמרן.

אבל בכל מידי דאורחיה בהכי, כגון : לפצוע בה אגוזים, ביחוד לשבת אחת סגי.

שבולי הלקט : לא שנא.

מרדכי : צריך שיעשה בה שום מעשה של תיקון מבעוד יום. (שו"ע)

השו"ע הביא את ג' הדעות, דעת הרשב"א בסתמא, את דעת שבולי הלקט כיש מי שאומר. ואת דעת

המרדכי כ"א.

הכריע המשנ"ב – נראה דבמקום הצורך יש לסמוך להקל דסגי ביחוד לשבת אחת. (משנ"ב צ"ז)

□ ואם היה רגיל בימות החול להשתמש בחן איזה תשמיש – סגי אפילו לא יחדן בפירוש. (משנ"ב צ"ג)

□ **גדר היחוד** – אפילו במחשבה בעלמא, ולא צריך שיפרש בפה. (משנ"ב צ"ג)

סעיף כ"ג

להבריא חזבובים ע"י ענף דקל

מותר לחתוך ענף מן הדקל מבעוד יום, ומותר להניף בו על השולחן בשבת להבריא חזבובים. (שו"ע)

הטעם: כיון דלצורך חתכו, עשאו כלי גמור. (שו"ע)

« ויזהר שלא יהרוג חזבובים בעת ההברחה. (משנ"ב צ"ט)

❑ אבל אסור לומר לגוי בשבת שיתלוש לו ענף מן המכבדות שמכבדין הבית, אא"כ הוציאו מן המכבדות מבעוד יום ויחדו לכך. (משנ"ב צ"ח)

❑ ה"ה, כשחתכו לשרפה והיו מוקצה ואח"כ יחדו לכך מבעוד יום – דמועיל, כיון דאורחיה הוא מהני יחדו לשבת זו. (משנ"ב צ"ט)

❑ כשמביא פעם ראשונה את בנו לבית הכנסת ומביא עימו נר – מחלוקת

רשב"ץ: אין בו איסור טלטול, כיון שחשב עליו להביאו מער"ש.

ב"י: אסור, כיון שאינן ראויין להשתמש בהן בשבת. (ב"י)

סעיף כ"ד

פשתן סרוק וצמר מגופץ שנותנים על המכה

מקור: שבת (נ.) - ורב אסי אמר: יושב אע"פ שלא קישר, ואע"פ שלא חישב... אלא רב אסי דאמר כמאן? - הוא דאמר כי האי תנא, דתניא, יוצאין בפקורין ובציפא בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה, לא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה - אין יוצאין בהם. ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום - אע"פ שלא צבע ולא כרכן במשיחה - מותר לצאת בהן.

נחלקו הראשונים לגבי מה אסור בפקורין וציפא

תוספות: נאסר בין לעניין הוצאה, ובין לעניין טלטול, לפי שאינם מוכנים.

רמב"ם: מפרש האיסור לגבי הוצאה בלבד. (ב"י)

להלכה:

אם חשב עליהם מבעוד יום לתתם על המכה - מחלוקת אם יש מחלוקת

לשו"ע [ובב"י] - נחלקו בזה הראשונים

רא"ש: מועיל [ומדובר בגמ' שחשב לצאת בהן ולא יצא].

ר"ן ור' יונה: לא מספיק במחשבה לחוד, כיון דלא מוכחה מילתא דמייחדן למכתו ומיחזי כמוציא

בשבת. (ב"י)

למג"א - אין מחלוקת, ולכו"ע מספיק במחשבה. (משנ"ב ק"ג)

אם עשה בהם מעשה - כגון שישב בהם שעה אחת מבעוד יום, או שצבען בשמן דגלי דעתיה דלמכה קיימי, או שכרכן במשיחה ליתנם על המכה בשבת או בחול - לכו"ע יותר אין בהם משום מוקצה. (שו"ע)

« ומשום רפואה נמי ליכא, שאינו אלא כמו מלבוש שלא יסרטו בגדיו (במכה). (שו"ע)

« ולטור - צריך גם שיצא בהם מבעוד יום. (טור)

סעיף כ"ה

עורות יבשים

מקור: שבת (מט.) - טומנין בשלחין ומטלטלין אותן... יתיב ר' יונתן בן עכנאי ורבי יונתן בן אלעזר, וייתיב ר' חנינא בר חמא גביהו וקא מיבעיא להו: שלחין של בעה"ב תנן, אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו לא מטלטלין להו. או דילמא של אומן תנן, וכ"ש של בעה"ב... כתנאי, עורות של בעה"ב מטלטלין אותן. ושל אומן אין מטלטלין אותן. ר' יוסי אומר: אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן.

נחלקו הראשונים בביאור ההיתר לטלטל (וכשיטת ר' יוסי שנפסקה הלכה כמותו) – שהרי בגמ' בביצה (יא.) איתא דאסור לטלטל עור בלא בשר?

רש"י: מפרש דכאן מדובר בעור בהמה גסה, ואילו שם בגמ' בביצה מדובר בעור בהמה דקה דלא ראוי למיזגא עלייהו.

ר"ת: מפרש דכאן מדובר בעורות יבשים דחזי למיזגא עלייהו, ואילו שם בגמ' בביצה מדובר בעורות לחים. (בי"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כר"ת, בין של אומן בין של בעה"ב – מותר לטלטלן אפילו בדקה.

« ולחים דלא חזי לשיבה – אסור בשניהם. (משנ"ב ק"ה)

אא"כ חשב עליהן לשיבה מבעוד יום. (משנ"ב ק"ה)

« ואף דסתמייהו עומדות אצלו למכירה, אפ"ה לא אמרינן בהן דקפיד עלייהו מלהשתמש בהן. (משנ"ב ק"י)

רמ"א: כרש"י, דדווקא עורות בהמה גסה דחזי לשיבה עליהם – מותר. אבל מבהמה דקה – אסור. אא"כ חשב לשיבה עליהם מבעוד יום. (רמ"א)

« וס"ל דאין חילוק, דבין ביבשים ובין בלחים שרי בגסה. (משנ"ב ק"ה)

« אבל בדקה בעינן חישוב בין בלחים ובין ביבשים. (משנ"ב ק"ה)

הכריע המשנ"ב – דהעיקר כדעת השו"ע.

« ואז מותר בין בעבודים ובין שאינם עבודים. (משנ"ב ק"ז)

□ ואם נתן לאוצר לסחורה צריכין יחוד דווקא. (משנ"ב ק"ח)

סעיף כ"ז

טלטול נסרים

מקור: שבת (מט.)

• **של בעה"ב** – מותר לטלטלן. (שו"ע)

• **של אומן** – אסור, אא"כ חשב עליהם מבעוד יום ליתן עליהם פת לאורחים או תשמיש אחר. (שו"ע)

• **של סוחרים** שנתנום לאוצר – אפשר דאסור ג"כ לטלטלם כמו אומן. (משנ"ב ק"ט)

סעיף כ"ז

עצמות שראויים לכלבים, וקליפים

מקור: שבת (קמג.) - מחלוקת, ב"ש אומרים: מעבירין מעל השולחן עצמות וקליפין. וב"ה אומרים: מסלק את הטבלה כולה ומנערה... אמר רב נחמן: אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה, וב"ה כר' שמעון.

נחלקו הראשונים על אילו עצמות מדובר

רש"י: עצמות קשים שאינן ראויין למאכל כלב.

תוס' רי"ף רא"ש ורמב"ם: עצמות הראויין למאכל בהמה. (בי"י)

פסק השו"ע – כתוס' רי"ף רא"ש ורמב"ם. **ולכך**:

« **כשראויים למאכל בהמה, ופרורים שאין בהם כזית** – מותר להעבירם מעל השולחן. (שו"ע)

« אפילו אם נתפרקו מן הפשר בשבת דמבעוד יום לא היה מוכן לכלבים – אפ"ה מותר. (משנ"ב ק"י)

- אבל אם אין הקליפים ראויים למאכל בהמה – אסור לטלטלם, אלא מנער את הטבלא והם נופלים. (שו"ע)
- « וה"ה, במפה הפרוסה. (משנ"ב קט"ו)
- הטעם: כיון דלא מטלטלו בידים. (משנ"ב קט"ו)
- « כשמנער הטבלה - היכן מנערה? – מחלוקת במלחמות: מטלטלה עד מקום התנור ומנערה שם. סמ"ג ומשמעות השו"ע: אסור להגביה הטבלה, אלא מנערה במקומה. (ביאורי"ה ד"ה מנער)
- וה"ה אם מעבירים ע"י דבר אחר – דמותר אם הוא צריך להשתמש במקום שמונח שם העצמות והקליפין, דזה מקרי טלטול מן הצד ושרי אם הוא לצורך דבר המותר. (משנ"ב קט"ו)
- ואם נתקבצו הרבה יחד ומאוס עליו להניחן כך על השולחן – מותר להעבירן בידים, דהווי ליה לדידיה כגרף של רעי. (משנ"ב קט"ו)
- « אם נשתייר מקצת בשר על עצמות – מותר לטלטל אותם אגב הבשר. (משנ"ב קי"ד)
- ואם יש פת על השלחן – מותר להגביה הטבלה ולטלטלה עם הקליפים שאינם מאכל בהמה, שהם בטלים אגב הפת. (שו"ע)
- ואם היה צריך למקום השלחן – אפילו אין עליה אלא דברים שאינם ראויים למאכל בהמה, מותר להגביה ולטלטלם. (שו"ע)

סעיף כ"ח

חבילי עצים וקש שזתקין למאכל בחמה

- מקור: שבת (קכו:): חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים - אם התקין למאכל בהמה - מטלטלין אותן. ואם לאו - אין מטלטלין אותן.
- שם (קכח:): מחלוקת תנאים, לת"ק: חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים - אם התקין למאכל בהמה מטלטלין אותן. ואם לאו - אין מטלטלין אותן. רשב"ג אומר: חבילין הניטלין ביד אחד מותר לטלטלן, בשתי ידים - אסור לטלטלן. פסק השו"ע – כת"ק, ולכך:
- כשהזמינם לכך – אפילו הם גדולים הרבה – מותר לטלטלן. (שו"ע ומשנ"ב קי"ח)
  - אבל בלא הזמנה – אפילו הם חבילות קטנות – אסור לטלטלן. הטעם: דסתמא עומדין להסקה. (משנ"ב קי"ח)
- קש שלנו סתמא עומד לשכיבה או למאכל בהמה. אך זה תלוי במנהג המקומות. ולפי"ז במקומות שחבילי תבן סתמן עומדין לבנין לכסות הגגות הם מוקצה וצריך הזמנה. (משנ"ב קי"ח)

סעיף כ"ט

כל שחזא ראוי למאכל חייה ועוף חמציניים

- מקור: שבת (קכו:): אבל לא את הטבל וכו' ולא את הלוף ולא את החרדל. רבן שמעון בן גמליאל: מתיר בלוף, מפני שהוא מאכל לעורבים.
- שם (קכח:): ת"ר, [לת"ק]: מטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל לצביים, ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים. רשב"ג אומר: אף מטלטלין שברי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות. אמר ליה רבי נתן: אלא מעתה חבילי זמורות יטלטלו מפני שהוא מאכל לפילין? ורשב"ג, נעמיות שכיחי, פילין לא שכיחי.
- נחלקו בזה הראשונים
- רשב"א וטור: פסקו כת"ק דמתניתין, דאין מטלטלין חצב ולא חרדל.
- הטעם: דכיון דאוקימנא לרבן שמעון בן גמליאל בשיטה לא קיימא לן כוותיה.

רמב"ם : פסק דמותר לטלטל חצב וחרדל ואף על פי שאין לו צביים ולא יונים. והסביר הב"י – דס"ל דהלכה כרשב"ג, דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו. והר"ן יושב דעת הראשונים, דמשמע דסבירא להו דתנא דמתניתין ותנא דברייתא לא פליגי אהדדי, אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה. (ב"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם, דכל שהוא ראוי למאכל חיה ועוף המצויים – מטלטלים אותו.

□ **ואם אינו ראוי אלא למאכל חיה ועוף שאינם מצויים :**

- אם יש לו מאותו מין חיה או עוף – מותר לטלטל מאכל הראוי לאותו המין.
- ואם אין לו – אסור. (שו"ע)

□ **לטלטל עצמות שנתפרקו מן הבשר מער"ש :**

- אם ראויים לכלבים – מחלוקת בדעת הר"ן
- לד"מ – הר"ן אוסר. אא"כ יש לו כלבים.

ולכך, דווקא עצמות שנתפרקו מן הבשר בשבת מותר להעבירן מן השולחן, הואיל ועדיין ראויים לכלבים, אע"פ שאין לו כלבים. אבל שאר עצמות שנתפרקו מער"ש – אסור לטלטלם. וממילא חולק הר"ן על הב"י.

- לביאוו"ה ושו"ע** – לכו"ע מותר לטלטלם, וגם הר"ן מודה בזה, ואין מחלוקת. (ב"י ד"מ י' וביאוו"ה ד"ה ב"י)
- **ואם אין כלבים מצויים באותו המקום** – גם באופן זה אסור לטלטל. (משנ"ב קכ"א)

סעיף ל'

גרעיני תמרים

מקור : שבת (קמג.) - הני גרעיני דתמרי ארמייתא - שרו לטלטלינהו הואיל וחזיין אגב אמן. ודפריייתא - אסור. שמואל מטלטל להו אגב ריפתא. שמואל לטעמיה דאמר שמואל : עושה אדם כל צרכו בפת. רבה מטלטל להו אגב לקנא דמאי.

נחלקו הראשונים בביאור גדר תמרי ארמייתא ותמרי פרסייתא

ר"ף : ארמייתא – גרעיני תמרים רכים שנאכלים יחד עם התמר עצמה, ופרסייתא האסורים – הם גרעינים קשים שאינם נאכלים עם התמרים.

רש"י : ארמייתא – הם גרעיני תמרים קשים והבהמה אוכלתן עם הגרעינים, לפיכך מטלטלין אותן אגב הפרי. ואילו פרסייתא הם תמרים רכים שאין הבהמה אוכלת אותם, ולכן הם מוקצים. (ב"י)

□ **בדין תמרים שראויות למאכל בהמה** – מחלוקת ראשונים

רא"ש : מותר לטלטלם.

דקי"ל כר' שמעון דלית ליה מוקצה, והך סוגיא הואי אליבא דרבי יהודה.

רמב"ן : אסור לטלטלם.

דאין מותר אלא ביו"ט דחזו להסקה, אך בשבת מוקצין הם. (ב"י)

פסק השו"ע – כרא"ש, במקום שמאכילים אותם לבהמה – מותר לטלטלן.

« אבל מקום שאין דרך להאכילם לבהמה – אסור לטלטלם, אע"פ דחזו לבהמה. (משנ"ב קכ"ב)

אך אדם חשוב – צריך להחמיר על עצמו שלא לטלטלן אלא דרך שינוי. כגון : לזורקן בלשונו או

לטלטלן אגב פת. (שו"ע ומשנ"ב קכ"ד)

□ **גרעיני תמרה שאינם ראויים למאכל אלא ע"י שום תיקון** [ולפעמים אוכלים אותם ע"י הדחק] :

- **לטלטלם ממש** – אסור. (ב"י)

• **לטלטלם אגב פת**

מקור : ביצה (כא.) - אמר ליה אב"י לרב יוסף : לרבי יוסי דאמר "לכם" ולא לכלבים, הני סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביום טוב? אמר ליה : הואיל וחזו להסקה. תינח ביום טוב, בשבת מאי איכא למימר? - מטלטלין להו אגב ריפתא.

נחלקו הראשונים כיצד "מטלטלין להו אגב ריפתא"

תוספות : הני סופלי מטלטלין אותם אגב פת ממש הואיל ולא היה יכול לעשותם מערב יום טוב. [ולא אסרו לטלטל ככר או תינוק אלא למת בלבד - הוא דווקא בדבר שיכול לעשותו מבעוד יום].

רא"ש וריב"א : מטלטלין להו אגב ריפתא היינו כשאוכל הפרי זורק הגרעינין בפיו לתוך הסל שהלחם בו.

אבל להניח לחם עליהו כדי לטלטל – אסור. דלא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד. (ב"י)

« ומ"מ, אם היו ראויים להדיא למאכל בהמה – היה מותר לטלטלם בלא ריפתא. (ב"י)

- **גרעיני שאר פירות** – מודה השו"ע דמספיק שיהיה עכ"פ ראוי למאכל בהמה. (ביאורי"ה ד"ה גרעיני)
 « והטעם שגרעיני תמרים שונים, מפני שאף לבהמה אינם נאכלים אלא ע"י הדחק. (ביאורי"ה שם)
 □ **גרעיני תפוחים ואגסים** – בודאי יש להקל כי פעמים אוכלים גם הגרעינים. (ביאורי"ה ד"ה גרעיני)
 □ **תמרים ארמייתא ושיזיפים שיש בתוך הגרעין אוכל** – בודאי מותר לטלטל לכו"ע אף שאין בדעתו לאוכלן. (ביאורי"ה ד"ה גרעיני)

סעיף ל"א

טלטול בשר חי

מקור: שבת (קכח).

- ☞ **מין הרך כגון יונה ובר אווזא** – לכו"ע אפילו תפל שאינו מלוח כלל – מותר לטלטלו, משום דחזי לאומצא. (שו"ע ומשנ"ב)
 ☞ **בשר בהמה** – מחלוקת
מג"א: בשר בהמה אינו חזי כחוס ואסור לטלטלו, ודווקא במין הרך כגון יונה ובר אווזא מותר.
ט"ז: אפילו בשר בהמה תפל מותר לטלטלו. (משנ"ב קכ"ה)
 הטעם:

א. **ט"ז**: דפסקינן כר"ש, אף אם נימא דלא חזי כל כך לאומצא מ"מ מותר.

ב. **גר"א**: דכל בשר ראוי לאומצא. (ביאורי"ה ד"ה דחזי)

הכריע המשנ"ב – דבמקום הדחק יש לסמוך על המקילין. (משנ"ב קכ"ה)

□ שומן צונן – מחלוקת

- רשב"א ומג"א**: היות והטעם גבי דג תפל מפני שדבר דלידיה לא ראוי, משום כלבים לא התרנו – וממילא גם בשומן אסור.
תוס' וטור: היות וטעם דג תפל משום שאינו ראוי לכלבים, משמע שאם היה ראוי לאכילת כלבים אף שלא עומד לזה היה מותר – ולפ"ז גם בשומן צונן אינו אסור בטלטול שהרי ראוי הוא לאכילת כלבים.
 הכריע הביאורי"ה – כרשב"א וכמג"א, דאסור בטלטול. (ביאורי"ה ד"ה דחזי)

□ **בשר מסריח** – מותר לטלטלו, משום דראוי לכלבים. (שו"ע)

- בהמת אינו יהודי שנשחטה אפילו בשבת – מותר לטלטלה, כדין נבלה שנתנבלה בשבת שמותר לטלטלה. (ביאורי"ה ד"ה וכן)

סעיף ל"ב

טלטול דג

מקור: שבת (קכח).

☞ **דג מלוח** – מותר לטלטלו. (שו"ע)

« ה"ה דג מעושן – מותר לטלטלו. (משנ"ב קכ"ו)

☞ **ושאינו מלוח** – אסור מפני שאינו ראוי. (שו"ע)

« **אם היה ראוי לכלבים** – מחלוקת

טור וט"ז: אם היה ראוי לכלבים אף דאינו עומד לאכילת כלבים מותר לטלטל. ואסור דווקא כשאינו ראוי אף לכלבים.

רש"י ומג"א: דבר העומד לאכילת אדם ואינו ראוי לאכול כך עד מוצ"ש, אף דראוי הוא לאכילת כלבים מקצה איניש דעתיה מיניה, משום דלא עומד לכלבים.

« ולפ"ז, שומן צונן של בהמה דאינו עומד כך לאכילת אדם – אסור לטלטלו. (ב"י ומשנ"ב קכ"ז)

סעיף ל"ג

דבר שאין יוצאין בו האם מותר לטלטלו – כקמיע שאינו מומחה

פסק השו"ע – קמיע שאינו מומחה – מטלטלין אותו.

□ **לצאת עימו מביתו:**

• לרה"ר – אין יוצאין. (שו"ע)

• אבל לכרמלית – מחלוקת

א"ר: מותר.

מג"א: אסור.

ספר שלחן עצי שטים: מותר לצאת לכרמלית בסתם קמיע שלא בדקוהו ולא הועיל, אבל בקמיע שאינו מומחה ודאי אף לכרמלית אסור. (משנ"ב קכ"ט)

□ **וכן חבית שנתגלית, ואבטיח שנשברה – אע"פ שאינם ראויין לאכילה – נוטלין ומניחין במקום המוצנע.**

(טור)

מקור: תוספתא שבת (ט"ו, ה"ט)

סעיף ל"ד

טלטול כל דבר מטונף

מקור: שבת (קכא.) – תנן, כופין קערה על הנר בשביל שלא תאחוז האור בקורה, ועל צואה של קטן. ביצה (לו:) – אמר שמואל: גרף של רעי ועביט של מימי רגלים – מותר להוציאן לאשפה, וכשהוא מחזירו נותן בו מים ומחזירו. סבור מינה: גרף של רעי אגב מנא – אין, בפני עצמו – לא – תא שמע, דההוא עכברא דאשתכח בי אספרמקי דרב אשי, אמר להו רב אשי: נקטה בצוציתא ואפקוה.

נחלקו הראשונים – מתי מותר לטלטל גרף של רעי

רמב"ם: כל צואה, בין צואת קטן בין צואת תרנגולים – בחצרו – מותר, בחצר אחרת – אסור.

ר' ירוחם: צואת קטן תמיד מותר, מפני שראויה להאכילה לכלבים. (בי"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם, דכל גרף של רעי, כגון: רעי וקיא וצואה, בין של אדם בין של תרנגולים וכיוצא בהם:

☞ **אם היו בחצר שיושבים בה – מותר להוציאם לאשפה או לבית הכסא, ואפי' בלא כלי.** (שו"ע)

הטעם: דמשום כבודו התיירו לפנותו. (משנ"ב קל"א)

« וה"ה אם הוא מונח במבוי במקום דריסת הרגל – מותר לסלקו לצדדים. (משנ"ב קל"א)

☞ **ואם היו בחצר שאינו דר שם – אסור להוציאם.** (שו"ע)

« וה"ה הגרף ועביט בלא רעי ומי רגלים – ג"כ אסור. (משנ"ב קל"ד)

« אך אם הוא מלא ואי אפשר לפנות עליו – מותר להוציאו ולהחזירו משום כבוד הבריות.

(משנ"ב קל"ד)

□ **אם ירא מפני התינוק שלא יתלכלך בה – מותר לכפות עליה כלי.** (שו"ע)

ואין אומרים דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל. (משנ"ב קל"ה)

□ **עכבר מת הנמצא – מותר להוציאו בידים מטעם גרף של רעי.** (משנ"ב ק"ל)

סעיף ל"ה

החזרת גרף של רעי לביתו

מקור: ביצה (לו:) – גרף של רעי ועביט של מימי רגלים – מותר להוציאן לאשפה, וכשהוא מחזירו – נותן בו מים ומחזירו.

☞ **אם לא נתן בו מים – אע"פ שמותר להוציא גרף של רעי ועביט של מי רגלים – אסור להחזירם.** (שו"ע)

« **בעודו בידו – מחלוקת**

מג"א: בעודו בידו – מותר להחזיר אף בלא מים.

א"ר ופמ"ג: מפקפקין בזה. (משנ"ב קל"ז)

אך נתן לתוכם מים – מותר להחזירם. (שו"ע)

והווקא כשהם ראויים עדיין לשתיית בהמה, דאל"כ אף המים גרף הן. (משנ"ב קל"ח)

« שהקשה הרשב"א – מה מועיל בנתינת מים לתוכו, והלא כשנותן אותן המים כגרף הם ואינם ראויים לכלום והיאך יטלטל הכלי המאוס מחמתן והמים חזרו להיות כעביט?

י"ל, דחזו לבהמות. (ב"י)

« אם אין צריך להוציא בו צרכיו – מחלוקת ראשונים

רא"ש: מותר, דהתירו לטלטלם אגב המים שבהם.

רשב"א: אסור, דהוי מוקצה מחמת גופו, ולא התירו אלא כשיצטרך לשימוש. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

משמעות השו"ע: משמע דאפילו אין צריך להוציא בו צואה ומי רגלים מותר להחזירו ע"י מים.

יש מחמירין במשנ"ב בזה.

והא"ר הכריע דאם הוא במקום המשתמר לא יכניסנו שלא לצורך. (משנ"ב קל"ח)

סעיף ל"ד-ל"ז

לעשות גרף של רעי

מקור: ביצה (כא): רבי יהושע בן לוי: מזמנין את הנכרי בשבת, ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב גזרה שמא ירבה בשבילו. רב אחא בר יעקב אמר: אפילו בשבת נמי, לא משום שיעור כוסות.

ביצה (לו): ונותנין כלי תחת הדלף בשבת. תנא, אם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע. בי רחיא דאביי דלוף, אתא לקמיה דרבה, אמר ליה: זיל עייליה לפוריד להתם דלהוי כגרף של רעי ואפקיה. יתיב אביי וקא קשיא ליה, וכי עושין גרף של רעי לכתחילה? אדחכי, נפל בי רחיא דאביי, אמר תיתי לי דעברי אדמר.

נחלקו בזה הראשונים

רא"ש: פסק כרבה דמותר, מדאמר אביי תיתי לי דעברי אדמר אלמא חזר והודה לו.

« בביאור סיבת ההיתר – מחלוקת ראשונים

הרב המגיד בשם הראב"ד: אין עושין גרף של רעי לכתחילה דווקא כשאינו מקום פסידא, אבל כשיש פסידא מותר.

רא"ש: אסור לעשות גרף של רעי לכתחילה דווקא כשעושה הגרף בידים, אבל כשהגרף נעשה מאליו כי עובדא דריחיא – שרי לעיוליה לפוריא להתם. (ב"י)

רמב"ם: פסק כאביי דאסור, דמשום דכי אותביה אביי וכי עושין גרף של רעי לכתחילה שתיק ליה אלמא קיבלה מיניה, והא דאמר אביי תיתי לי דעברי אדמר דברי אנינות בעלמא היו ולא משום דדינא הכי. (ב"י)

פסק השו"ע:

« במקום שאין פסידא:

• לכתחילה – אין עושין גרף של רעי לכתחילה. ואין להביא דבר שעתיד לימאס כדי להוציאו לכשימאס. (שו"ע)

« ואפילו במקום הפסד אסור לעשות לכתחילה כשאינו מביא עצמו אל הגרף של רעי. (ביאור"ה ד"ה אין עושין)

« ואפילו דבר שבהכרח ובודאי יהיה עתיד להיות מאוס – אסור. (ביאור"ה ד"ה כדי)

« אך אם רק ספק אם יהיה מאוס – מחלוקת

מג"א: אין לאסור.

לבושי שרד: חולק עליו. (ביאור"ה ד"ה כדי)

• בדיעבד אם עבר ועשאו – מותר להוציאו. (שו"ע)

« במקום שיש פסידא והוא מביא את עצמו אל הגרף של רעי:

פסק השו"ע – דמותר להכניס מיטתו אצל גרף של רעי ולקבוע ישיבתו שם, כדי להוציאו.

□ כיצד יוצר גרף של רעי?

כגון: להכניס מיטתו אצל גרף של רעי ולקבוע ישיבתו שם, או מיטתו לשכב עליה, או שיכניס שלחנו ויאכל שם.

אבל ישיבה בעלמא שם – לא מועיל. (משנ"ב קמ"א)

□ מתי מותר ליצור גרף של רעי לכתחילה במקום פסידא?

• במקום שמקפיד כביתו – לכו"ע מותר.

• **במקום הפסד ואין מקפיד כחצר** - האם גם שם יכול לעשות גרף של רעי – מחלוקת ראשונים
רא"ש: ההיתר לטלטל גרף של רעי הוא דווקא בבית, אבל בחצר או במקום שאין אדם מקפיד עליו – לא, ואסור לעשות גרף של רעי לכתחילה. אבל אם הוא במקום שאדם מקפיד מותר להכניס מיטתו או כלי תשמישו לגרום להיות גרף להוציאו.
ראב"ד: במקום הפסד ואין שם דירה יכול לשים מיטתו שם, שאילו היה שם דירה אפילו לא היה שם הפסד שרי, ותו מה צורך לשים מיטתו שם הא בלאו הכי הוא מקום שמקפידין עליו ושרי. (בי"י)

סעיף ל"ח

מכנים אדם מבעוד יום מלא קופתו עפר

מקור: שבת (נ).

אם מייחד לו קרן זוית – מועיל, שיוכל לעשות בו כל צרכיו בשבת.

כגון: ליטול ממנו לכסות צואה או רוק וכיוצא בזה – מותר. (שו"ע)
 « ובלבד שאין בו משום עשיית גומא, דהיינו שיטול בשווה או שהחול דק או תיחוח, דתיכף כשנוטל החול נופל לתוך הגומא וסותמה. (משנ"ב קמ"ג)

« ולכן מותר ליקח פירות הטמונים בחול, כי אין אותו עפר מוקצה. (רמ"א)

אבל אם לא ייחד לו קרן זוית – בטל אגב עפר הבית ואסור לטלטלו. (שו"ע)

« אפילו אם בעת שהכניס הקופה לבית היה כוונתו לכסות צואה ורוק, מ"מ כיון שפיזרו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית והוא מוקצה ואסור. (משנ"ב קמ"ד)

« אם יש רצפת אבנים או נסרים – מחלוקת

רע"א בשם הנזירות שמשון: מותר.

ביאו"ה: יש לעיין בזה הרבה. (ביאו"ה ד"ה בטל)

לכו"ע - אם הכניסו לכתחילה רק לפזר בבית למדרס רגליו ופזרו – בודאי אסור. ולא התיר

הרע"א אלא כשהכניס מלכתחילה לאיזה תשמיש ואח"כ פיזרו. (ביאו"ה ד"ה בטל)

« האם מותר לקנח ידיו בעפר תיחוח שלא ייחדו – מחלוקת ראשונים

תוס' ורא"ש: אסור.

רשב"א: מותר. (בי"י)

סעיף ל"ט

אסור לטלטל בחמזה, חייה ועוף

מקור: שבת (קכח:). - כופין את הסל לפני האפרוחים עדי שיעלו וירדו... אין עוקרין בהמה וחייה ועוף.

□ אך לכפות הסל לפני האפרוחים – מותר כדי שיעלו וירדו בו. (שו"ע)

« אך כשהם בעודם עליו – אסור לטלטלו. (שו"ע)

ואפילו אם יכול להגיע להפסד על ידם – אסור, דאסור טלטול מוקצה הוא אפילו במקום

הפסד. (משנ"ב קמ"ו)

« ואם היו עליו בין השמשות – אסור, אע"פ שירדו. (משנ"ב קמ"ח)

הטעם: דמיגו דאיתקצאי לבה"ש איתקצאי לכולי יומא. (משנ"ב קמ"ח)

סעיף מ'

לדדות בהמה חיה ועוף [דהיינו שאוחז בצוארן ובצדדים ומוליכן]

מקור: שבת (קכח:) - תרנגולת שברחה - דוחין אותה עד שתכנס ומדדין עגלים וסייחים... דוחין אין, מדדין לא, תנינא להא, דת"ר, מדדין [בהמה] חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת, תרנגולת מאי טעמא לא? אמר אביי: משום דמקפא נפשה... ותניא אידך, אין עוקרין בהמה וחיה ועוף בחצר, אבל דוחין בהן שיכנסו.

Ⓢ **כשצריכין הבעלי חיים לכך** – מותר לדדותן משום צער בע"ח. (שו"ע ומשנ"ב קנ"א)

• **בחצר** – לכו"ע מותר לדדותם. (שו"ע)

• **בכרמלית** – מחלוקת

טור: כרמלית אסור לדדות כמו ברשות הרבים.

ב"י: מצדד להקל בזה.

לכו"ע - בעגלים גדולים – מותר לדדות בכרמלית. (משנ"ב ק"ט)

• **ברה"ר** – לכו"ע אסור.

□ **אילו בהמות אסור** – מחלוקת

רמב"ם: בכל הבהמות.

ר"ן: דווקא בהמות קטנות שמתוך שהן קשין להנהיגם ברגליהם יבוא לטלטלם. אך גדולות – מותר,

דאין לגזור בהם. (ב"י)

משמעות השו"ע – כרמב"ם.

□ **ובלבד שלא יגביהם בענין שיעקרו רגליהם מן הארץ**, דמוקצין הם ואסור לטלטלו.

Ⓢ **אך כשאין צריכין הבעלי חיים לכך** – אסור. (משנ"ב קנ"א)

□ **תרנגולת**

אין מדדין אותה, מפני שמגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל. (שו"ע)

Ⓢ **בטעם שוני תרנגולת משאר בעלי חיים משום "דמקפא נפשה"** – מחלוקת ראשונים

רש"י: משום שמגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל, אבל אוזנין כשאוחזין בגפיהם הן מהלכים ברגליהם.

רמב"ם: אין מדדין תרנגולת מפני שהיא נשמטת מן היד ונמצאו אגפיה נתלשין. (ב"י)

□ **אבל דוחים אותה מאחוריה בידים כדי שתכנס**. (שו"ע)

ואפילו אם אינו לצרכה כדי להאכילה אלא לתועלתו כדי שלא יבוא לידי הפסד ממון, כגון

שברחה מן הבית לחוץ, וה"ה אם ברחת מן הביצים – מותר לדדותה.

אבל בלא הפסד ממון – אפילו הדחיה אינו נכון, כיון שאינו לצרכה. (משנ"ב קנ"ב)

סעיף מ"א

האשה חמוליכה את בנה

מקור: שבת (קכח:) - אשה מדדה את בנה. אמר רבי יהודה: אימתי, בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת, אבל אם היה גורר – אסור.

Ⓢ **לדדות את בנה** – מותר לה לדדות את בנה, אפי' ברה"ר. (שו"ע)

Ⓢ **לגורר את בנה** – לא תגררהו, אלא יהא מגביה רגלו אחת ויניח השנייה על הארץ וישען עליה, עד שיחזור ויניח רגלו שהגביה, שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו האחת. (שו"ע)

הטעם: שהרי אפילו תגביהנו פטורה, דחי נושא את עצמו ולית בזה אלא איסורא דרבנן והוי

גזירה לגזירה. (משנ"ב קנ"ג)

Ⓢ **ברשות הרבים** – אסור. (משנ"ב קנ"ד)

Ⓢ **גדר האיסור** – מחלוקת

תוס': אפילו קטן בן שמונה ימים הוי איסור דרבנן.

רמב"ן: הוי איסור דאוריתא, כל שאינו נוטל רגלו אחת ומניח אחת. (ביאורי"ה ד"ה שלא תגררהו)

« **בכרמלית** – מחלוקת

רש"י: אפילו בכרמלית אסור.

ר"ן: יש שמקילין בזה. (משנ"ב וביאור"ה ד"ה שלא תגרהו)

☞ **לישא אותו על כתפו** – גם בכרמלית אסור לכו"ע.

« ויש מהמון שנכשלין בזה שנושאים קטנים על כתפיהם וטעותן הוא מפני שהקטן יכול לילך בעצמו ושגגה היא, דאיסור דרבנן יש בכל אופן אפילו בכרמלית.

ומי"מ טוב למנוע מלומר להן שבדאי לא ישמעו לנו ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. (משנ"ב קנ"ד)

« וקטן שאין יכול לילך בעצמו כלל – חייב. (משנ"ב קנ"ד)

« ועיי' גוי – מותר לדידן דאין מצוי אצלנו רשות הרבים. (משנ"ב קנ"ד)

□ המוציא תינוק וכיס תלוי בצוארו – חייב משום כיס.

הטעם: דכיס אינו בטל לגביה שהוא אין צריך לו. (משנ"ב קנ"ד)

« אבל המוציא גדול המלוכלך בכליו – פטור, דבגדיו טפלים לו, ולית ביה אלא איסורא דרבנן. (משנ"ב שם)

□ ואם נושא כפות או חולה – חייב, דבזה לא שייך שנושא את עצמו. (משנ"ב קנ"ג)

סעיף מ"ב

לגעת במוקצה

דבר שהוא מוקצה מותר ליגע בו.

ובלבד שלא יהא מנענע אפי' מקצתו. (שו"ע)

□ **טלטול מקצתו** – כל דבר שאינו ראוי לטלטול – כשם שאין מטלטלין כולו, כך אין מטלטלין מקצתו. (בי"י)

סעיף מ"ג

נפיחה במוקצה

מותר לטלטל מוקצה ע"י נפיחה. (שו"ע)

« **קשה**, הרי כחו כגופו דמי, והיה צריך להיות אסור?

י"ל, דאין נראה לאסור זה, דהכא תלי באורחיה לטלטל כהאי גוונא, וטלטול מן הצד ועל ידי שינוי כלאחר יד שרי, ואין לך כלאחר יד גדול מזה. (בי"י)

סעיף מ"ד

כלי שנתרועע

מקור: שבת (קכד:): - מגופה שנכתתה היא ושבירה – מותר לטלטלה בשבת, ולא יספות ממנה שבר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה.

פסק השו"ע – כלי שנתרועע – לא יטלו ממנה חרס לכסות בו או לסמוך בו. (שו"ע)

הטעם: שלא יתלוש ממנו דבמעשה התלישה הוא בכלל תקון כלי. (משנ"ב קנ"ו)

□ וה"ה, אם כבר נפל החרס והוא מתקנו להסיר בליטותיו ועוקציו כדי שיוכל לכסות בו וכה"ג – אסור. (משנ"ב קנ"ו)

□ אבל ליקח החרס שנשבר מהכלי ולכסות בו כלי בלי שום תיקון – ודאי מותר. (משנ"ב קנ"ו)

סעיף מ"ה**לשחוק בשבת זיו"ט בכדור**

מקור: ירושלמי תענית (פ"ד ה"ה) - טור שמעון הוה מפיך תלת מאוון דגרבין דמרקוע לקייטא כל ערובת שובא. ולמה חרב? י"א: מפני הזנות. וי"א: שהיו משחקין בכדור בשבת.

נחלקו בזה הראשונים

שבולי הלקט: אסור.

תוס': מותר. (בי"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: אסור.

הטעם: שאין שם כלי עליו מחמת שראוי לשחוק בו, והוי כאבן שהוא מוקצה מגופו, ואפילו בטלטול בעלמא אסור. (משנ"ב קנ"ז)

רמ"א: מתירין.

הטעם: שכיון שעשוי לכך ומיוחד לזה בתמידות לא שייך בו שם מוקצה. (משנ"ב קנ"ח)

□ **לכו"ע** - אסור לשחוק ברשות הרבים ואפילו בכרמלית בשבת, דבקל הוא שיפול לחוץ מד' אמות

ואתי לאתויי. (משנ"ב קנ"ח)

« אך ביו"ט – מותר לרמ"א אפילו ברשות הרבים לשחוק בו לדעה זו. (משנ"ב קנ"ח)

□ **לכו"ע** - כל זה כששחק שלא על גבי קרקע, אבל על גבי קרקע – לכו"ע אסור משום חשש אשויי

גומות. (משנ"ב קנ"ח)

הכריע המשנ"ב – דמ"מ אין למחות בנשים וקטנים דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. (משנ"ב קנ"ח)

סעיף מ"ו**נשיאת זרע התולעים שעושין חמשי**

פסק השו"ע – אסור לשאת תחת אציליו זרע התולעים שעושין חמשי.

הטעם:

א. מפני שאסור בטלטול מוקצה.

ב. ועוד שהוא מוליד בחומו. (בי"י ושו"ע)

סעיף מ"ז**לטלטל בגד שעטנז**

מחלוקת ראשונים

אור זרוע ור' ירוחם: אסור לטלטל בגד שעטנז.

« ואפילו לצורך גופו ומקומו אסור. (משנ"ב ק"ס)

ר' שמחה: מתיר. (שו"ע)

השו"ע הביא את ב' הדעות, דעת האור זרוע כיש אוסרים, ואח"כ דעת הר"י שמחה כיש מתירים.

הכריע המשנ"ב – דהעיקר כסברת האוסרים. (משנ"ב קס"א)

« וע"כ משכונות של גוי – אסור לטלטלן בשבת. (משנ"ב קס"א)

סעיף מ"ח

מניפה לזבובים

מותר לטלטל מניפה בשבת להבריא הזבובים. (שו"ע)

סעיף מ"ט

מכבדות שמכבדים בהם חקרקע

מקור: שבת (קכד:)- מכבדות של מילתא – מותר לטלטלן בשבת, אבל של תמרה לא.

נחלקו בזה הראשונים

רמב"ם: מותר לטאטא קרקע בשבת.

רא"ש: אסור, וממילא המטאטא הוי מוקצה, וכלי שמלאכתו לאיסור. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: מותר לטלטלם.

הטעם: דס"ל לשיטתו דמותר לכבד קרקע המרוצף, א"כ הוא בכלל כלי שמלאכתו להיתר.

(משנ"ב קס"ג)

« ואפילו מחמה לצל. (משנ"ב קס"ג)

רמ"א [ע"פ הבנת המג"א]: אפילו מרוצף אסור, דהוא בכלל כלי שמלאכתו לאיסור ואין לטלטלו כי אם

לצורך גופו ומקומו. (שו"ע ומשנ"ב קס"ג) [דלא כלבוש שחולק על המג"א, וס"ל דאף לרמ"א מותר לטלטל.

(שעה"צ ק"ל)]

סעיף נ'

טלטול אצטרלוב וספרי חכמות

לשו"ע – מחלוקת

הרשב"א: מתיר לטלטל האצטרלוב בשבת, וכן ספרי החכמות.

הרמב"ם: יש להסתפק בדבר. (שו"ע)

לגר"א – אין מחלוקת, ולכו"ע אפילו להרמב"ם – מותר בטלטול. [וגם בענין לימוד מצדד הגר"א כשיטת

הרשב"א]. (משנ"ב קס"ד)

סעיף נ"א

טלטול שעון

שעון של זמנים: בין שהוא של חול בין שהוא של מין אחר – מחלוקת

שו"ע: יש להסתפק אם מותר לטלטלו.

הטעם: דדמי למדידת הזמן או הצל, והוי בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, דמדידה בשבת אסור.

(משנ"ב קס"ז)

רמ"א: פשט המנהג לאסור.

מ"מ כשצריך לו לגופו או מקומו – בודאי מותר, שהרי כלי הוא. (משנ"ב קס"ז)

טלטול שעון של זמנים:

• שעון כיס – יש להתיר.

• שעון קיר – אסור לטלטל.

• ואפילו אותן שעונים העומדים בתיבה על הקרקע – יש להחמיר בטלטול, אלא אם כן לצורך מקומו.

(משנ"ב קס"ח)

סעיף נ"ב

מוקצה לעשירים ועניים

מקור: שבת (מז.) - בגדי עניים לעניים, בגדי עשירים לעשירים, אבל דעניים לעשירים לא.
מוקצה לעשירים הוי מוקצה, ואפילו עניים אין מטלטלין. (שו"ע)
« ואין חילוק בין עניים שבביתו בין עניים שחוץ לביתו – דאזלינן בתר מי שהוא בעליו. (משנ"ב ק"ע)
[דלא כב"ח שחולק בזה. (שעה"צ קל"ב)]
□ דווקא כשהעשיר דר בבית העני שאז הוא נגרר אחריו, אבל עשיר דעלמא – אסור לטלטל. (משנ"ב ק"ע)

□ דבר שאינו ראוי לבעליו מחמת איסור

כגון: שנדר מככר – לא נעשה מוקצה בשביל זה הואיל דמותר לאחרים. דדוקא בדבר שאינו ראוי לבעליו מחמת גריעותא אסור. [דלא כר"ן שחולק בזה. (שעה"צ קל"ג)]
« ואף הוא עצמו מותר לטלטלו.
« ואם אסר על כל העולם – אז אסור לכל לטלטלו. (משנ"ב ק"ע)

סימן טש

סעיף א'

ליטול את בנו וחפץ בידו

מקור: שבת (קמא:). - נוטל אדם את בנו והאבן בידו... אמרי דבי רבי ינאי: בתינוק שיש לו גיעגועין על אביו. אי הכי, מאי איריא אבן, אפילו דינר נמי, אלמה אמר רבא לא שנו אלא אבן אבל דינר אסור? – אבן אי נפלה לה לא אתי אבוח לאיתויי, דינר אי נפיל אתי אבוח לאתויי.

כשיש לו געגועי עצבון כשאינו עם אביו שאם לא יטלנו, יחלה:

☞ **כשנוטל אבן בידו** [שלא יבוא להרימה אם תיפול]:

• **בחצר** – מותר לאדם ליטול את בנו והאבן בידו, ולא חשיב מטלטל לאבן. (שו"ע)
« ואם נפל האבן מיד התינוק – אסור להגביה וליתנו לו דזהו טלטול בידים, אלא יוריד התינוק מעל כתפו ויגביה התינוק את האבן ויחזור ויטלנו. (משנ"ב ב')

• **ברשות הרבים** – ודאי אסור משום איסור הוצאה, דכשנושא את התינוק הוי כאלו נושא את האבן בידו. (משנ"ב א')

☞ **אבל אם דינר בידו** – לא התירו, שמא יבוא להרימה בעצמו אם תיפול. (שו"ע)

• **לאחוז התינוק בידו והוא מהלך ברגליו** – מחלוקת ראשונים

רש"י: אסור, דחיישינן דילמא נפיל ואתי אבוח לאתויי.

ר"ן בשם הרמב"ן: אבל לאחוז התינוק בידו, אע"פ שדינר ביד התינוק, אין בכך כלום. (ב"י) להלכה:

השו"ע הביא את ב' הדעות, דעת הרש"י בסתמא, ודעת הרמב"ן כ"א.

הב"ח: פסק כרש"י. (ביאוריה ד"ה וי"א)

א"ר: יש לסמוך על הרמב"ן משום סכנת חולי. (ביאוריה ד"ה וי"א)

• **אך כשהוא נושא התינוק עם דינר בידו** – לכו"ע אסור. (שו"ע)

אבל אם אין לו געגועין עליו – אסור בכל עניין. (שו"ע)

סעיף ב'

כלכלה שחיתתה נקובה וסתמח באבן – וכן דלעת שתולין בה אבן כדי לחכבירה למלאת בה טים

מקור: שבת (קמא: קמב.). - כלכלה והאבן בתוכה, ואמאי תיהוי כלכלה בסיס לדבר האסור?... ולינערינהו נעוריו? – אמר רב חייא בר אשי אמר רבא: הכא בכלכלה פחותה עסקינן, דאבן גופה נעשית דופן לכלכלה. שבת (קכח:). - האבן שבקירוייה - אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה. ואם לאו - אין ממלאין בה... התם כיון דהדקה שויה דופן.

להלכה:

• **אם הוא קשור יפה והדקה לכלכלה שאינו נופל** – מותר לטלטלה שהרי נעשה כדופנה. והוא כמו הכלכלה או הדלעת עצמה שהוא בטל אגבה. (שו"ע)

« ואין הבדל אם קשרה מבחוץ או מבפנים. (שעה"צ י"א)

• **אך אם לא קשרה** – אסור. (שו"ע)

• **אם קשרה ולא הדקה** – אסור, מפני שלא נעשה כדופנה. (משנ"ב ו')

סעיף ג'

כלכלה מלאה פירות ואבן בתוכה – בסיס לדבר האסור והמותר

מקור: שבת (קמב.) - גבי נוטל כלכלה והאבן בתוכה, ואמאי תיהוי כלכלה בסיס לדבר האסור? – אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: הכא בכלכלה מלאה פירות עסקינן. ולישדינהו לפירי ונישדי לאבן ונינקטינהו בידים? – כדרכי אלעי אמר רב: בפירות המיטנפין, ה"נ בפירות המיטנפין. ולינערינהו נעורי? – אמר רב חייא בר אשי אמר רבא: הכא בכלכלה פחותה עסקינן, דאבן גופה נעשית דופן לכלכלה.

אם הם פירות רטובים שאם ינער הפירות מתוכה יפסדו. כגון: תאנים וענבים – מחלוקת ראשונים

רש"י: אם הכלכלה שלמה – אין מטלטלין אותה עם האבן שבתוכה. ורק פחותה מותר.

רמב"ם: מותר. (ב"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם, דיטול אותה כמו שהיא.

הטעם: דנעשית הכלכלה בסיס לאיסור ולהיתר, וההיתר חשוב יותר, ובטל האיסור לגבה.

(משנ"ב ט')

« ואפילו במניח האבן מדעת – מותר לטלטלה, מפני שנעשית בסיס לדבר האסור ולדבר המותר.

(ב"י)

« אבל אם הפירות מונחים בסלים קטנים תוך הכלכלה – יטלם בידו מתוך הכלכלה. (משנ"ב ט')

אבל אם הם פירות שאינם נפסדים – ינערם וינער גם האבן עמהם ולא יטלנה עמהם. (שו"ע)

הטעם: כיון שיוכל באיזה עצה לתקן שלא יטלטל האבן, לא הקלו בזה אף שהוא בסיס לאיסור

ולהיתר. (משנ"ב י')

« אך יזהר שלא יתפזרו אחת הנה ואחת הנה.

דאליה, אסור ללקט אותם ולהניחם אח"כ בתוך הכלכלה משום עובדא דחול. (משנ"ב י"א)

□ אך היה צריך למקום הכלכלה – מטלטלה כמות שהיא, דאין אסור אלא כשאין צריך אלא לפירות או

לכלכלה. (שו"ע)

סעיף ד'

גדר עשיית בסיס לדבר האסור

מקור: שבת (קמב.) - האבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת. היתה בין החביות מגביה ומטה על צדה והיא נופלת. מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות... אמר רב הונא אמר רב: לא שנו אלא בשוכח, אבל במניח - נעשה בסיס לדבר האסור.

אם שכח

פסק השו"ע – שכח אבן ע"פ חבית או מעות על הכר וצריך לחבית או לכר – מטה חבית על צדה והאבן נופלת, ומנער הכר והמעוץ נופלים.

« אבל אם אינו צריך להם כלל רק שחושש משום פסידת המוקצה גופא שלא יגנבם – אפילו ניעור

אסור.

אך אם מטה החבית והכר בגופו ולא בידו – מותר אפילו באופן זה. (משנ"ב י"ד)

« ומ"מ מותר ללמוד בשבת על השלחן אפי' בעוד שיש עליו מעות או שאר דבר מוקצה מצד אחר,

דאע"ג דדרך לנענע עם למודו, מ"מ לא הוי פסיק רישא. (משנ"ב ט"ו)

« ודוקא באופן שהניעור של המעות לא הוי הפסד לו. ולכך, אם היה פסיק רישא היה אסור

משום דאפשר לנער לארץ.

אבל אם יהיה לו הפסד ע"י ניעור – אף פסיק רישא מותר. (שעה"צ י"ט)

□ ואם היתה החבית בין החביות, בענין שאינו יכול להטות אותה במקומה – יכול להגביה כמו שהיא

עם האבן למקום אחר להטותה שם כדי שיפול מעליה. (שו"ע)

הטעם: דהוא רק טלטול מן הצד, כיון שאינו מטלטל המוקצה להדיא רק עם ההיתר. (משנ"ב י"ז)

וואס הניחם עליה מדעתו

• על דעת שישארו שם בכניסת השבת – מחלוקת

רש"י: אסור להטות ולנער.

בעל התרומה: אפילו הניחם שם על דעת שישארו שם בכניסת השבת כדי שיטלם בשבת, מותר להטות ולנער בשבת. (טור ושו"ע)

- הטעם: ס"ל דלא נעשה בסיס כלל כיון שחשב לסלק מעליו המוקצה אח"כ. (משנ"ב כ"א)
- « אפילו אם חשב שיהיה מונח עליו כל היום עד איזה זמן קודם שקיעת החמה ואח"כ לסלקם – ג"כ לא מקרי בסיס לדידהו. (משנ"ב כ"ב)
- « וכן אם נמלך אח"כ לסלק המוקצה מקודם – מותר לנער, דכיון דאינו על כל יום השבת לא חל שם בסיס כלל. (משנ"ב כ"ב)
- « אבל אם חשב לסלק בין השמשות – הוי כמי שחשב על כל היום ואסור, דביה"ש ספק לילה. (משנ"ב כ"א)

הכריע המשנ"ב – דבמקום פסידא יש לסמוך על דעת התוס' להקל. (משנ"ב כ"א)

• **המניחם על דעת שישארו שם כל השבת** – לכו"ע אסור. (שו"ע)

- « **ואז אפילו נטל האיסור משם** – אסור לטלטל הכלי, וכן בכל מוקצה. (רמ"א)
- הטעם: מאחר שנעשה בסיס לדבר האסור למקצת השבת, אסור כל השבת. (רמ"א)
- « **ואפילו יש בתוך החבית יין** – לא אמרינן דנעשה החבית בסיס לאיסור ולהיתר. (ביאור"ה ד"ה ואם)
- הטעם: משום דפי החבית מלמעלה לא נעשה בסיס כי אם להאבן שמונח עליה. (ביאור"ה שם)
- **אם חשב בסתמא שיהיה מונח עליו המוקצה בשבת** – דווקא כשחשב במפורש לסלק אח"כ המוקצה בשבת, או דבר שדרכו בכך לסלק המוקצה אח"כ. אבל אם חשב בסתמא שיהיה מונח עליו המוקצה בשבת – לכו"ע נעשה בסיס אף דלא חשב במפורש שיהיה מונח עליו כל השבת. (משנ"ב כ"א)

□ **אם הניחם בכונה בחול ולא היה דעתו בפירוש שישארו שם בשבת, ואח"כ שכחם שם** – מקרי שוכח. (משנ"ב י"ח)

- « ואפילו הניחם בער"ש, כל שלא היה דעתו בפירוש שישאר שם בכניסת שבת ובביה"ש שכחו לסלק גם זה – הוא בכלל שכח. (משנ"ב י"ח)
- « קינה של תרנגולת ויש שם ביצה שיש בה אפרוח שאותה ביצה אסורה בטלטול – אף שלא ידע מבעוד יום שיהיה שם הביצה, מ"מ כיון שדרך הוא בכך הוי כמניח ולא הוי כשוכח. (משנ"ב י"ח)

□ **כשהניחם באקראי, ולא בשביל שיתיישב טוב** – מחלוקת ראשונים

תרומת הדשן בשם מ"ד שהוכיח מדברי רש"י: דלא נעשה שום דבר בסיס אלא אם כן הניח עליו דבר מוקצה בשביל שיהא מתיישב עליו בטוב. אבל מה שמניחים בדרך אקראי כמו שרגילין לשים בתיבה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריוח לא חשיב מניח.

תרומת הדשן עצמו: חלק על זה. (בי"י)

להלכה – מחלוקת

מג"א: כמ"ד שהביא הת"ה, דלא מקרי בסיס אח"כ הניח עליו דבר המוקצה בשביל שיתיישב עליו בטוב, אבל מה שמניחין בדרך אקראי כמו שרגילין להשים בתיבה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריוח לפנות לכל חפץ מקום בשולי התיבה – כה"ג לא חשיב מניח אלא שוכח, ומותר לטלטל חפץ המותר אחר שניערו המוקצה מעליו.

- « ולפ"ז, מה שנוהגין בשבת להסיר המפה העליונה מעל השלחן אחר שמסיר הגוי המנורה מעליה – כדין עושין, לפי שאין צריך שתהא המנורה דווקא על המפה אלא על השולחן ואינו מעמידה על המפה. ולפיכך לא נעשית המפה בסיס להמנורה שעליה שתאסר בטלטול. (משנ"ב י"ח)

ט"ז: כת"ה, ומחמיר בכל זה. (משנ"ב י"ח)

« ונחלקו הפוסקים בשיטת ה"ט"ז **כמה אוסר**

פמ"ג: מפה עליונה אסור במקום העמדת המנורה.

לבושי שרד: ה"ט"ז מחמיר בכל המפה. (שעה"צ כ"ד)

הכריע המשנ"ב – דבמקום הצורך נראה דיש להקל. (משנ"ב י"ח)

□ **הניחם קודם ערב שבת** – מחלוקת ראשונים

תרומת הדשן: לא מיקרי מניח אלא כשמניח בערב שבת. אבל אם הניח קודם לכן – מותר, משום שבערב שבת נעשה שוכח.

והב"י: הקשה על דבריו. (בי"י)

□ **אם אדם הניח דבר מוקצה על של חבירו:**

• **אם לא עשה זאת לטובת חבירו** – לכו"ע לא אמרינן דנעשה בסיס לדבר האסור, דאין אדם אוסר של חבירו שלא מדעתו. (רמ"א)

• **אך אם עשה כן לטובת חבירו ומן הסתם ניחא ליה בזה** – מחלוקת

מג"א: נעשית הכלי בסיס להנר ואסור לטלטלה כל השבת אף לאחר שנסתלק הנר.

הדרך החיים: מצדד דאם היה בדעתו לסלק אח"כ המוקצה בשבת נוכל לצרף בזה דעת הי"א הנ"ל דבזה לא מקרי בסיס כלל. (משנ"ב כ"ז)

סעיף ה'

טלטול בסיס לדבר האסור לצורך מקומו שכח אבן ע"פ חבית, או מעות על חכר ואין צריך לחבית או לחר אלא למקומם

מקור: שבת (קמב:) - אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: לא שנו אלא לצורך גופו, אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו. וכן תני חייא בר רב מדיפתי...

פסק השו"ע – שכח אבן ע"פ חבית, או מעות על חכר ואין צריך לחבית או לחר אלא למקומם, ולא הספיק לו הטייה והניעור – יכול לטלטלם עם האבן ועם המעות שעליהם לפנות מקומם.

ולא נאסר להטות ולנער אלא דווקא בצריך לגוף החבית והכר. (שו"ע)

« **אבל מניח אבן ע"פ חבית או כר – הרי החבית גופא נעשית בסיס – ומוקצה הוא.** (משנ"ב כ"ח)

סימן שי

סעיף א'

מוקצה מחמת מיאוס

מקור: שבת (קנז) - מחלוקת ר"ש ור"י... מחלוקת רב אחא ורבינא מתי אין הלכה כר"ש, חד אמר: במוקצה מחמת מיאוס, וחד אמר: במוקצה מחמת איסור... אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו ר' שמעון מודה.

שבת (קמ:) - אמר רב חייה בר אשי אמר רב: האי תליא דבשרא - שרי לטלטולי. דכוורי - אסיר.

נחלקו הראשונים בביאור גדר "תליא דבשרא ודכוורי"

רא"ש והרב המגיד: תלא דבשרא היינו עץ שתולין בו בשר, ולכך, של בשר - תורת כלי עליו, דרגילות הוא [להצניעו]. אך של דגים - לא, אלא כל שנשתמש בו זורקו לבין העצים.

רמב"ם: היינו עלים שריחם רע ומאוסים ואין הבהמה אוכלתן דאסור לטלטלן. לפיכך תלי של דגים - אסור לטלטלו. ושל בשר מותר.

רש"י: תליא דבשרא היינו בשר מליח התלוי ליבשו - דשרי, כיון שנאכל חי באומצא. אך דכוורא - אין נאכלין חיין. (בי"י)

פסק השו"ע - כרא"ש, ועץ שתולין בו דגים אע"פ שהוא מאוס - מותר לטלטלו, דק"ל במוקצה מחמת מיאוס כרבי שמעון.

« נסתפק הפמ"ג אם דווקא לצורך גופו או מקומו, או אפילו מחמה לצל. (ביאור"ה ד"ה אע"פ)

סעיף ב'

אין שום אוכל תלוש חראוי לאכילה מוקצה לשבת

מקור: שבת (מה) - כי לית ליה לר' שמעון מוקצה היכא דלא דחייה בידים, היכא דדחייה בידים אית ליה מוקצה, או דילמא לא שגא? - א"ר יוחנן: אין מוקצה לר' שמעון אלא כעין שמן שבנר בשעה שהוא דולק, הואיל והוקצה למצוותו הוקצה לאיסורו... אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקים בלבד.

פסק השו"ע - אין שום אוכל תלוש חראוי לאכילה מוקצה לשבת.

דוגמאות לדבר:

- תמרים ושקדים ושאר פירות העומדים לסחורה - מותר לאכול מהם בשבת. (שו"ע)
- ואפי' חטים שזרעם בקרקע:
- אם עדיין לא השרישו, כשלא היו הזרעים עדיין מכוסין בעפר - מותר לטלטלן. (שו"ע ומשנ"ב ו')
- אך אם השרישו - היה חייב משום עוקר דבר מגידולו. (משנ"ב ז')
- וביצים שתחת התרנגולת - מותר לטלטלן. (שו"ע)
- וכן תמרים הלקוטים קודם בישולן וכוונסין אותם בסלים והם מתבשלים מאליהן - מותר לאכול מהם קודם בישולן. (שו"ע)

□ **אולם בדבר שאינו אוכל** - אף לר"ש יש מוקצה לפעמים. (משנ"ב ב')

□ **בדבר שהיה מחובר מבעוד יום** - ג"כ לכו"ע הוי מוקצה שאין דעתו עליו מאתמול. (משנ"ב ג')

□ **אבל גרוגרות וצימוקים שמניחים אותם במוקצה לייבשן** - אסורין בשבת משום מוקצה, שהן מסריחות קודם שיתייבשו. (שו"ע)

הטעם: דבגדר מוקצה צריך שני פרטים - דחינהו בידים, ולא חזו.

וכיון שיודע שיסריחו הסיח דעתו מהם וכיון דאיכא תרתי, דחינהו בידים, ולא חזו, הוי

מוקצה. (שו"ע משנ"ב ה')

« **ואפילו בטלטול אסורין, דהרי הן כאבנים ועפר.** (משנ"ב י"א)

« **אבל שארי פירות שהעלה לגג ליבשן** - אין בהם משום מוקצה, דהם חזיין לאכילה אף קודם שיתייבשו ומותר לטלטלן. (משנ"ב ט')

□ **מטר היורד בשבת וביום טוב** – אף על גב דמאתמול לא היו עבים, מותר לרחוץ ולשתות מהם. (ב"י)
מקור: עירובין (מו.) – מיא בעבים מינד נידי ולא הוי מוקצה השתא דאתית להכי מים דאוקיינוס מינד
נידי ושרו, תניא נמי הכי, נהרות המושכין ומעיינות הנובעים הרי הם כרגלי כל אדם. (ב"י)

מוקצה בגוי

אין הכנה שייך בשל אינו יהודי. (רמ"א)
הטעם: דאין האיני יהודי מוקצה מדעתו כלום, וכיון שהוא מוכן לאיש אחד מוכן לכל. (משנ"ב י"ב)
« ואף השו"ע סובר כן, ואינו חולק בזה. (ביאור"ה ד"ה י"א)

□ **דבר דאסור בבין השמשות משום מחובר, או משום שהיה מחוסר צידה ותלשו הגוי או צדו בשבת, או משום נולד** – אף שהדבר הוא של גוי לכו"ע אסור. (משנ"ב י"ב)

□ **גרוגרות וצמוקים** שאינם מוכנים בידיו של גוי – מחלוקת
רמ"א: אין הכנה שייך בשל גוי, ואפילו גרוגרות וצמוקים שבידו מותרים. (רמ"א)
בית מאיר וגר"ז בשיטת השו"ע: חולקים, שהרי סוף סוף דחאו הגוי בידים ולא חזי לאכילה.
וע"כ מפרש דמייירי השו"ע דוקא בגרוגרות וצמוקין דחזו ולא חזו דפוסק השו"ע שם דמהני הזמנה,
בזה פסק הכלבו דבאינו יהודי אפילו אי לא הזמין מהני דאינו מוקצה מדעתו.
אבל אי לא חזו לגמרי דק"ל דאפילו הזמנה לא מהני בישראל – בזה אין נפק"מ בין ישראל לגוי.
(משנ"ב י"ג)

□ **לפ"ז גוי שהדליק נר בבין השמשות וכבה אחר כך** – מותר לישראל לטלטל המנורה אח"כ בנתאכסן
ישראל בבית גוי.
« א"כ הדליק האיני יהודי לצורך ישראל – דאסור. (ביאור"ה ד"ה בשל אינו יהודי)

סעיף ג'

חיה ראוי ונדרחח וחזר לחיות ראוי

מקור: ביצה (כו.) – בעי מיניה הלל מרבא: יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת? הכי דמי אי
דאחזי בין השמשות אחזי, אי דלא אחזי לא אחזי? – לא צריכא, דאחזי, והדר אדחי, והדר אחזי, מאי?
א"ל: יש מוקצה... איכא דאמרי, א"ל: אין מוקצה לחצי שבת...
שבת (מג.) – כופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו וירדו, קסבר מותר לטלטלו, והתניא אסור לטלטלו? –
בעודן עליו.
שבת (מד.) – אמר רב: מיטה שיש עליה מעות – אסור לטלטלה, אין עליה מעות – מותר לטלטלה, והוא
שלא היו עליה כל בין השמשות.

☞ **כשהיה ראוי בבין השמשות** – בין באיסור אכילה בין באיסור טלטול כל דבר שהיה ראוי בין
השמשות, אם אירע בו דבר שנתקלקל בו ביום וחזר ונתקן בו ביום – חזר להיתרו. (שו"ע)
הטעם: דאין שייך שם מוקצה לחצי שבת, כיון שבין השמשות היה ראוי. (משנ"ב ט"ו)
« ואפילו לאכלו – מותר. (משנ"ב י"ד)
☞ **אבל דבר שלא היה ראוי והוקצה בין השמשות** – אסור כל היום. (שו"ע)

איזמל שמל בו בשבת – מחלוקת

משמעות השו"ע: דמיקל לטלטל אותו מטעם דאין מוקצה לחצי שבת.
ט"ז: אין לטלטלו אחר המילה, דהא מוקצה הוא מחמת חסרון כיס דהא אדם מקפיד שלא להשתמש בו
דבר אחר. על כן יצניעו באותו חדר שהוא מל שם.
מג"א: מסכים עם ה"ט בעיקר הדין, אך דעתו שיש להחמיר שבעוד שהאיזמל בידו לא יניחנו מידו עד
שיניחנו במקום המשתמר או שיוליכנו לביתו, דכל מוקצה שהוא בידו מטלטלו לאיזה מקום שירצה.
ואם הוא ג"כ פורע וצריך להניח האיזמל מידו – שיקבל אחר מידו והוא יוליכנו שם למקום
המשתמר. (משנ"ב י"ד)

□ **ומ"מ בדיעבד** אם הניחו מידו ויש חשש שיגנב שם – יש לסמוך על רמ"א ושי"ך דסוברים דמותר
לטלטלו. (משנ"ב י"ד)

סעיף ד'

היה מוקצה בין השמשות מחמת חסרון ידיעה ואח"כ הוברר לו מקור: ביצה (כו:) - מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר פסק השו"ע – גרוגרות וצמוקים שהיו מוקצים וכשהגיע בין השמשות כבר נתייבשו והם ראויים לאכילה, אע"פ שלא ידעו הבעלים באותה שעה שנתייבשו, ואח"כ נודע להם שבביה"ש כבר היו יבשים – מותר.

סעיף ה'

מוקצה שראוי ולא ראוי – כגרוגרות וצמוקים דחזו ולא חזו, דאיכא אינשי דאכלי ליה ואיכא דלא אכלי ליה

מקור: מחלוקת בבלי וירושלמי בבלי ביצה (כו:) - מוקצה דחזי ולא חזי, דאיכא אינשי דאכלי ליה ואיכא אינשי דלא אכלי ליה - דאי אומניה - נפק ליה מתורת מוקצה, ואי לא - לא. ירושלמי ריש ביצה (ה"א) - מוקצה שיבש ואין בעלים מכירין בו - אסור. פסק השו"ע – כבבלי. **ולכך:**
• **אי אומניה** – יצא הוא מתורת מוקצה.
• **ואי לא אומניה** – לא יצא, ואסור משום מוקצה. (שו"ע)

□ **אבל אם אינם ראויים והזמינם** – הזמנה לאו מלתא היא. (שו"ע)
□ **אימתי אמרינן דאתקצאי לבין השמשות? דווקא דברים שגמרו בידי שמים** כגון גרוגרות דאין נגמרין אלא ע"י חום החמה ושמא יהיה יום ענן בשבת ואסח דעתיה מנייהו. אבל דבר שנגמר בידי אדם כגון תמרים שנתן עליהם מים בער"ש, אף דבודאי אינם ראויים בבין השמשות. אפ"ה לא אסח דעתיה מנייהו על יום השבת שיהא מוקצה מחמת זה, שהרי בידו להשהותן עד למחר שיקלטו טעם התמרים. (משנ"ב י"ט)

סעיף ו'

ליתן כלי תחת מוקצה

מקור: שבת (מב:) - אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן. ואם נתנו מבעוד יום – מותר, ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן. פסק השו"ע – כל דבר שאסור לטלטלו, אסור ליתן תחתיו כלי כדי שיפול לתוכו, מפני שאוסר הכלי בטלטול ונמצא מבטל כלי מהיכנו. הטעם: דהוי כסותר הכלי. (משנ"ב כ')

□ **אבל לכפות עליו כלי**

מקור: שבת (מב: מג:) - מחלוקת אמוראים, אמר רב חסדא: אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה, אבל כופה עליה כלי שלא תשבר. אמר רבה: מ"ט דרב חסדא? קסבר תרנגולת עשויה להטיל ביצתה באשפה ואינה עשויה להטיל ביצתה במקום מדרון, והצלה מצויה התירו, והצלה שאינה מצויה לא התירו... רב יוסף אמר: היינו טעמא דרב חסדא משום דקא מבטל כלי מהיכנו... א"ר יצחק: כשם שאין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה, כך אין כופין עליה כלי בשביל שלא תשבר. קסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת.

נחלקו בזה הראשונים

ר"ף רמב"ם ורא"ש: כרב חסדא, ומותר.

ב"י בשם מי שכתב [ראב"ן ואו"ז]: כר' יצחק, ואסור. (ב"י)
פסק השו"ע – כר"ף רמב"ם ורא"ש, דמותר.

□ נגיעה במוקצה

מקור: ירושלמי ביצה (פ"ה ה"א)

נחלקו בזה הראשונים

רא"ש: כפיית הכלי מותרת, ובלבד שלא יהא הכלי נוגע בביצה.

הרב המגיד: תמה מה הטעם לאסור, וכי המוקצה והנולד אסור ליגע בהם כל שאינו מנענע, הא ודאי שמותר? – וצידד שאפשר שהכוונה שמא ינענע הביצה על ידי הכלי.

תרומת הדשן: מחלק, כשהנחת הכלי על הביצה היא לצורך הביצה – הוי דבר המוקצה, ולכך אסור ליגע בו. אבל כשהנחתה והתשמיש אינו אלא לצורך דבר שאינו מוקצה – מותרת הנגיעה ע"י הנחה. (בי"י) פסק השו"ע – דמותר לכפות עליה כלי – ובלבד שלא יגע בה.

« וצידד המשני"ב – דכאן מדובר על ביצה, ואסור ליגע בה כדי שלא ינענע אותה. (משני"ב כ"ב)

« אבל בדבר שאינו מתנדנד ע"י הנגיעה – נחלקו בזה האחרונים

גר"א: מותר.

מאירי מג"א וט"ז: אסור. (משני"ב כ"ב)

סעיף ז'

טטה שחניה עליה מעות, או אפילו אין עליה עתה וזחיה עליה ביח"ש

מקור: שבת (מד:) – אמר רב יהודה אמר רב: מיטה שיחדה למעות, הניח עליה מעות – אסור לטלטלה. לא הניח עליה מעות – מותר לטלטלה. לא יחדה למעות – יש עליה מעות – אסור לטלטלה. אין עליה מעות – מותר לטלטלה, והוא שלא היו עליה כל בין השמשות.

« אם הניח – אסור לטלטלה. (שו"ע)

הטעם: דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא. (שו"ע)

« גדר איסור הטלטול – לטלטל לצורך גופו ומקומו – מחלוקת ראשונים

כל הפוסקים: שאפילו לצורך גופו וצורך מקומו אסור לטלטלו.

הגהות אשיר"י: שהתירו כל שלצורך גופו וצורך מקומו. (בי"י)

פסק הרמ"א – דאפילו לצורך גופו או לצורך מקומו – אסור.

הטעם: דדין הבסיס כאותו המוקצה שעליו. (משני"ב כ"ד)

« וה"ה, לכל דבר היתר שמונח עליו איסור – אסור. (שו"ע)

« ה"ה, אפילו לא היו עליה בין השמשות – אסור לטלטלה בעודן עליה. (ביאו"ה ד"ה מטה)

« אך לנער את המעות מעליה – מחלוקת פוסקים, ולמג"א לא נעשה בסיס, ומותר לנער.

(ביאו"ה ד"ה מטה)

□ אך אם שכח – הלא אף בעודן המעות עליה – מותר לנערן וכ"ש שלא נעשית המטה בסיס לכל

השבת. (משני"ב כ"ג)

« אבל אם אין עליה עתה מעות וגם לא היה עליה בין השמשות – מותר לטלטלה. (שו"ע)

« אם יחדה למעות והניחם עליה מבעוד יום, אך סילקן בין השמשות – מחלוקת ראשונים

רי"ף: מותר לטלטלה אפילו יחדה למעות והניחן עליה מבעוד יום אם סילקן.

ר"ת: אסור היכן שיחדה והניחן עליה מבעוד יום אע"פ שסילקן. (טור ובי"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: אפילו יחדה למעות והניחם עליה מבעוד יום – מותר לטלטלה, כיון שסילקן קודם בין השמשות.

רמ"א: אסור בייחד לכך והניח בהם אע"פ שסילקן מבעוד יום. (שו"ע ורמ"א)

הטעם: דהוא גריע משאר כלי שמלאכתו לאיסור כיון שיחדה בהדיא לזה מסתמא מיחד לה

מקום ומקפיד שלא להשתמש בה תשמיש אחר זולת זה – וע"כ דינה כמוקצה מחמת חסרון

כיס. (משני"ב כ"ה)

« ומ"מ אם לא הניח בה עדיין מעות כלל רק ביחוד בעלמא – אין שם מוקצה עלה, דהזמנה לאו

מילתא היא. (משני"ב כ"ה)

« לשיטת הרמ"א – האם מותר לטלטל לצורך גופו או לצורך מקומו – מחלוקת

רמ"א: מותר לצורך גופו ומקומו.

מג"א וגר"א: אפילו לצורך גופו ומקומו אסור. (משני"ב כ"ה)

- **לרמ"א - ה"ה, דאסור לטלטל כיס של מעות** אע"פ שהוציא המעות ממנו מבעוד יום. (רמ"א)
- « **אא"כ עשה בו מעשה שפתחו מלמטה וסלקו מן היחוד** – דמותר. (רמ"א)
- « **לטלטלו לצורך גופו או לצורך מקומו** – מחלוקת
- רמ"א:** מותר לצורך גופו ומקומו.
- מג"א וגר"א:** אפילו לצורך גופו ומקומו אסור. (משנ"ב כ"ז)
- « אף שהכיס מיוחד למעות, **כל שאין דרכו להקפיד להניח בו דברים אחרים** – איננו בכלל מוקצה
- מחמת חסרון כיס, רק כסתם כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לצורך גופו או מקומו. (משנ"ב כ"ז)

וכן בכיס חתפור בבגד

- **כשפה הכיס תפור להבגד** [דהוא בטל לגבי הבגד הואיל ועיקר הבגד עומד ללבוש]
- **אם הוציא המעות משם** – מותר ללבוש הבגד, דהכיס בטל אצלו. (רמ"א)
- « וע"כ מותר לצאת בו אפילו לרשות הרבים, ולא אמרינן דהכיס הוי משאוי. (משנ"ב כ"ח)
- **אבל אם שכח בו מעות** – מחלוקת
- רמ"א:** מותר לטלטל הבגד.
- הטעם: דלא אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס למעות הואיל ואין המעות על עיקר הבגד. (רמ"א)
- « **אפילו אם הניח מעות בכוונה מבעוד יום ודעתו היה שישאר שם כל השבת**, אף דהכיס נעשה בסיס להמעות – מ"מ מותר לטלטל הבגד אף בעוד שהמעות מונח בכיס, דהבגד לא נעשה בסיס הואיל ואינם על עיקר הבגד. (משנ"ב כ"ט)
- « **ומ"מ, אין ללבושו בשבת**, דחיישינן שמא יצא בו. (רמ"א)
- « **ומ"מ, אסור להכניס ידו בהכיס**. (רמ"א)
- « **ומ"מ אם אפשר בניעור** – יראה לנער מתחילה. (רמ"א)
- מג"א:** אף שאין המעות על עיקר הבגד, צריך לנער קודם שיטלטל הבגד בין בהניח ובין בשכח. (משנ"ב כ"ט)
- **כשהכיס תלוי** – מחלוקת
- סתומת השו"ע:** אין צריך אפילו נייעור מתחילה.
- מג"א בשם הרמב"ם:** מחמיר וסובר דגם בזה צריך נייעור מתחילה. (משנ"ב ל')
- **כשהכיס כולו תפור בבגד** – אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס לאיסור. (משנ"ב ל')
- **אבל כשכיס מלא מעות קשור לבגד** – הוא כלי בפני עצמו, ואינו בטל לגבי הבגד. (משנ"ב ל"א)
- **וכן במגירה שבשולחן** – אם יכולין להוציאו לגמרי מן השולחן, וא"כ כל אחד ואחד כלי בפני עצמו ולא נתבטל לגבי השולחן – ממילא אסור לטלטל הבגד והשולחן, שהרי הם נעשים בסיס להמעות כשהניח את המעות בהם מער"ש על דעת שיהיו שם בשבת. (משנ"ב ל"א)
- « אא"כ מונח על השולחן דבר היתר שחשוב יותר ונעשה השולחן בסיס לו – דמותר. (משנ"ב ל"א)
- « ואם שכח ליטלם מער"ש – עכ"פ צריך מדינא נייעור מתחילה. (משנ"ב ל"א)
- « אך אם יש בתוכם רק איזה פרוטות – בטלים לגבי הבגד והשולחן, דאין אדם מבטל בגדו ושולחנו בשביל איזה פרוטות. (משנ"ב ל"א)
- « דווקא כשהתיבה שבשולחן הוא מיוחד תמיד למעות או שאר דבר מוקצה.
- אבל כשהתיבה התלויה בשולחן עשויה תמיד להניח בה לחם וסכינים, ואירע שהניח בה מעות – אפילו אין בה לחם וסכינים אע"ג שהמגירה ודאי אסור לטלטל, אבל מותר לטלטל השולחן.
- וצ"ע. (משנ"ב ל"א)

סעיף ח"ט

כלי שיש עליה דבר האסור ודבר חמור

- מקור: שבת (מז.) - אמר רבא: כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא, ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים... מיתבי: ושון שאם יש בה שברי פתילה – שאסור לטלטל? אמר אביי: בגלילא שנו.
- נחלקו בזה הראשונים בביאור תירוצו "בגלילא שנו"**
- רש"י:** בגליל שברי הפתילה היו חשובים.
- וממילא כל שהאסור חשוב מההיתר תמיד – אסור. וכשאינו חשוב תמיד – מותר.
- ר"ת:** בגליל השמן לא היה חשוב.
- וממילא כששניהם לא חשובים – אסור. (ב"י)

□ **באיזה אפר מדובר שמותר לטלטלו** – מחלוקת ראשונים

רמב"ן: אפילו באפר שאינו ראוי מותר.

דכיון שהמחתה מותרת לטלטלה מפני שהיא ראויה לתשמיש, אין אוסרין אותה מפני אפר ושברי עצים שבה, משום דהנהו מילי טפלים הם לכלי ובטלי אגבה, ולא הויא מחתה לדידהו בסיס לדבר האסור.

רי"ף: לדידן דלא קיימא לן כרבי שמעון במוקצה מחמת איסור – לא משכחת לה שיהא האפר דבר שאינו ניטל, ותהיה הכנוגא מותרת.

ואין מותר לטלטל – אלא כשהסיקו גוי בשבת דלא אתקצאי בין השמשות. או באפר שהוסק מערב שבת אלא שאינו ראוי לטלטלו מפני שנפלו עליו מים וכיוצא בו.

רמב"ם: מטלטלין כנוגא מפני אפרו אף על פי שיש עליו שברי עצים, מפני שהוא כגרף של רעי. (ב"י) פסק השו"ע – כרמב"ן. **לכך**:

• **כשדבר המותר חשוב מדבר האסור** – מותר לטלטלו. (שו"ע)

כגון: מחתה שיש עליה מבעוד יום אפר שמותר לטלטלו לכסות בו רוק, או צואה. ויש עליה ג"כ שברי עצים שהם אסורים בטלטול, וכן בתיבה שיש בה דבר המותר לטלטל ומעות והמעות אינם עיקר – מותר לטלטלם כמו שהם.

« טעם היתר טלטול זה: משום דלא אפשר למינקט קיטמא לחודיה אפילו אי שדי ליה מהמחתה, או אם צריך למקום המחתה. (שו"ע)

• **אבל אם דבר האסור חשוב יותר מדבר המותר** – בטל אצלו ואסור לטלטלו. (שו"ע)

• **ואם שניהם שוין** – מחלוקת ראשונים

ר"ת: אסור.

רש"י: כששניהם חשובים – אסור, אך כששניהם אינם חשובים – מותר. (ב"י)

הכריע המשנ"ב – דאסור. (משנ"ב ל"ג)

• **אם לכל העולם ההיתר חשוב יותר ולדידיה אינו חשוב** – אזלינן בתר דידיה.

« וה"ה איפכא. (משנ"ב ל"ג)

□ **אם היה האיסור עליו לבד** – אין היתר אלא כשהיה ההיתר עם האיסור מבעוד יום. אבל אם היה

האיסור עליו לבד – לא מועיל מה שהניח אצלו ההיתר בשבת. (רמ"א)

□ **אם אינו צריך אלא לגוף המחתה** – לא יטלטלנה כמו שהיא, אלא ינער האפר ושברי העצים במקומם

ויטול המחתה. (שו"ע)

□ **וכן אם יוכל לנער האיסור לחוד** – ינערנו ולא יטלטלנו עם ההיתר. (רמ"א)

« אך אם יש הפסד בניעור – אין צריך לנער. (משנ"ב ל"ו)

□ **אם הוסק האפר בשבת** – אסור לכו"ע משום נולד.

ואם נתערב אפר המותר באפר האסור – והאיסור לא היה ניכר קודם שנתערב – בטל ברוב. (משנ"ב ל"ב)

□ מים הנוטפין מן האילנות בימי ניסן – אסורין ג"כ משום נולד, ואפילו יש כבר כלי עם מים מער"ש שנוטף לתוכו אפי"ה אסור, דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל. (משנ"ב ל"ב)

□ **אם בשבת הונח עליו דבר איסור** – מותר להניח עליו דבר היתר החשוב ממנו, ומטלטל הכל ביחד אם

אי אפשר לו לנער האיסור משם. (משנ"ב ל"ז)

סימן שיא

סעיף א'ב'

מת שמוטל במקום שירא עליו מפני הדליקה

מקור: שבת (מג:). - מחלוקת, לת"ק: אין מצילין את המת מפני הדליקה. ר' יהודה בן לקיש: שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה.

אם יש כיכר או תינוק – לכו"ע מטלטלו על ידיהם. (שו"ע)

הטעם: שהצריכו לכל זה ולא התירו לטלטלו להדיא: משום דכל מה שאפשר למעבד בקצת היתר טפי עדיף. (משנ"ב א')

« וה"ה ע"י שאר חפץ – מותר לטלטל. (משנ"ב א')

ואם אין לו כיכר או תינוק – אם יש לו שתי מטות – לכו"ע מטלטלו ע"י שיהפכנו ממטה למטה דהוי לטלטול מן הצד. (שו"ע)

« ולא התירו ע"י עצה זו דככר או תינוק אלא למת בלבד מפני בזיון המת, אבל לא בשאר דבר מוקצה כאבן וכיו"ב. (משנ"ב ב')

ואם אין לו לא זה ולא זה – מחלוקת ראשונים

רש"י ורמב"ם: מטלטלו לטלטול גמור.

רי"ף: לא התירו אלא בטלטול מן הצד, ודווקא אם יש לו שתי מיטות מטלטלו ע"י שיהפכנו ממטה למטה דהוי לטלטול מן הצד. (ב"י)

פסק השו"ע – כרש"י ורמב"ם, דמותר אף בלא לטלטול מן הצד.

הטעם: בדליקה התירו מטעם דאדם בהול על מתו ואי לא שרית ליה אתי לכבויי. (משנ"ב ג')

□ ולענין טלטול המטה אחר שסילק המת ממנה תלוי בזה:

• אם היה חי בין השמשות – לכו"ע מותר לטלטל אח"כ המיטה, דלא נעשית בסיס למת כיון דלא אתקצא בין השמשות. (משנ"ב ג')

• אך אם מת בער"ש – מחלוקת

רא"ש: אוסר.

המאור: מתיר. (משנ"ב ג')

• ואם היה דעתו מתחילה שיהיה מונח המת עליה כל השבת ואח"כ סלקוהו ממנה – לכו"ע נעשית המטה בסיס ואסור לטלטלה. (משנ"ב ג')

□ וכל זה באותו רשות. (שו"ע)

ונחלקו הפוסקים בביאור הדברים [מה הדין לגבי רשות אחרת]:

למג"א – מחלוקת

שו"ע: לרשות אחר אסור להוציא בכל גווני.

אחרונים: אפילו לרשות אחרת שלא ערבו עם זה או לכרמלית – שרי להוציא, מפני בזיון המת.

לבוש ב"ח וט"ז: גם דעת המחבר הוא כן דמותר. [ולא נקט "באותו רשות" דהוא מילתא דפסיקא

דצריך ככר או תינוק]. (משנ"ב ד' וביאו"ה ד"ה וכל זה)

הכריע הביאו"ה – דבודאי יש להקל. (משנ"ב וביאו"ה שם)

מת שמוטל בחמה

מקור: שבת (מג:). - מחלוקת, איתמר, מת המוטל בחמה, רב יהודה אמר שמואל: הופכו ממטה למטה. רב חנניא בר שלמיה משמיה דרב אמר: מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו... כי פלגי דלית ליה ככר או תינוק, מר סבר: טלטול מן הצד שמיה טלטול, ומר סבר: לא שמיה טלטול.

שבת (צד:). - ההוא שכבא דהוה בדרוקרת, שרא רב נחמן בר יצחק לאפוקיה לכרמלית, משום דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה.

פסק השו"ע:

אם יש לו כיכר ותינוק – מת המוטל בחמה - מטלטלו מחמה לצל באותו רשות ע"י ככר או תינוק. (שו"ע)

« ואף הרמ"א ס"ל דלענין טלטול באותו רשות – אסור בלא ככר ותינוק. (ביאו"ה ד"ה לא יטלטלנו)

וְאִם אֵין לוֹ כֶּכֶר אוֹ תִינוּק:

• אם עדיין לא הסריח – מחלוקת

שו"ע: לא יטלטלנו כלל, אפילו להופכו ממטה למטה, דטלטול מן הצד שמייה טלטול.

« ולכך החמיר המחבר דדווקא באותו רשות מותר להוציא.

« ומטעם זה אסור לדחוף ע"י קנה דבר שהוא מוקצה.

אך אם דחיפתו הוא מפני שצריך להשתמש במקום שמונח בו המוקצה – שרי, דהוי טלטול

מן הצד לצורך דבר המותר. (משנ"ב ו')

רמ"א וב"ח: גם במוטל בחמה שהוא קרוב להסריח נמי שרי להוציא לרשות אחר.

« אך אין לו לטלטלו בלא כיכר או תינוק אפילו באותו רשות. (ביאורי"ה ד"ה לא)

• אבל אם המת הסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו – מותר לכו"ע לטלטלו.

(שו"ע סעי' ב')

□ כשיש להם מקום לצאת משם – מחלוקת

רמב"ם ושו"ע: אם היה להם מקום לצאת בו, אין מוציאין אותו, אלא מניחים אותו במקומו

ויוצאים הם.

הטעם: דעיקר ההיתר מפני כבוד החיים, שהחיים מתבזים ג"כ ע"י שהמת נסרח ונתבזה,

ולכך ביש להם מקום לצאת משם דתו ליכא כבוד החיים – אין מוציאין אותו. (משנ"ב ז')

לרמ"א: שמקל בקרוב להסריח, אפילו יש להם מקום לצאת מותר להוציאו כדי שלא יסריח. (שו"ע

ורמ"א ומשנ"ב ז')

□ להיכן וכיצד מותר להוציאו? – מחלוקת ראשונים

טור ורש"י: שלא התירו להוציאו לכרמלית אלא ע"י ככר או תינוק.

רמב"ן בשם הרמב"ם: מוציאו לכרמלית, וכל שמוציאו לכרמלית מוטב להוציא שלא בככר ותינוק, כדי

למעט בהוצאה. (שו"ע)

הטעם: דהו"ל מלאכה שא"צ לגופה. וכן דלא התירו אלא כרמלית דאין לה עיקר בדאורייתא.

רמב"ן: מתיר להוציאו אף לרה"ר ע"י תינוק, אבל לא ע"י ככר. (שו"ע)

השו"ע הביא את ג' הדעות כ"א.

הכריע המשנ"ב – כדעה ראשונה, דלא התירו אלא בכרמלית. (משנ"ב י')

« וּמ"מ כשאין לו ככר ותינוק – מותר להוציא אף בלא ככר ותינוק, דאף לדעה הראשונה אין

הכרע שהוא לעיכובא. (משנ"ב ט')

□ אם הוא בבזיון אחר, כגון שהיה בספינה והיו הגויים מתאספים שם, וכן כל כיוצא בזה – מחלוקת

ראשונים

רא"ם: התיר להוציאו מן הספינה ע"י גוי ולהביאו לבית קרוביו.

ר' ברוך ממגנצא: לא התירו אלא מפני הדליקה בלבד. (בי"י)

פסק השו"ע – כרא"ם, דמותר אף כשמוטל בבזיון. (שו"ע)

□ וה"ה דמותרים לומר לגוי לטלטלו, כמו ע"י ככר ותינוק. (רמ"א)

« דווקא כשהוא גדול קצת דשייך בו חי נושא את עצמו ולית ביה בעלמא רק איסור דרבנן, ובמת

לא גזרו. משא"כ בקטן ביותר – הוא שוה לככר, וחייב על הוצאתם גופא. (משנ"ב י"א) [דלא כט"ז

שחולק, דהוא פטור על התינוק בכל גווני. (שעה"צ י"ז)]

« דווקא לכרמלית מותר לכו"ע.

« אבל לרשות הרבים – מחלוקת ראשונים

רמב"ן: מותר.

ר"ח: אסור. (בי"י)

להלכה – מחלוקת

מג"א: אסור לרוב פוסקים ע"י ישראל, אף ע"י ככר ותינוק, ואפילו ע"י גוי אסור.

א"ר: מקל גם ברה"ר. (משנ"ב י"ב)

□ לטלטל מת ע"י ככר ותינוק לצורך כהנים או דבר אחר – מחלוקת

הגה מיימוניות: אין מטלטלין אפילו לא ע"י כיכר או תינוק. (בי"י)

מהרי"ל: משמע קצת שמוותר. (ד"מ ג')

פסק הרמ"א – דאסור.

הטעם: דלא הותר טלטול המת ע"י ככר או תינוק אלא לצורך המת. (משנ"ב י"ג)

« אך טלטול מן הצד דהיינו להפכו ממטה למטה – מותר לצורך כהנים אפילו שלא ע"י ככר ותינוק, דהרי הוא טלטול מן הצד לצורך מקומו דמותר. (משנ"ב י"ג) »
 □ ומ"מ בין בזה וכן במה שמתיר הרמ"א ע"י גוי – הוא דווקא אם הקרובין רוצין, דמשום בזיון המת ליכא בזה.

אבל אין יכולין לכופין להוציא מן הבית שמת שם.

אא"כ הוא במקום שהמנהג לשאתו מיד במקום שמטהרין אותו יכול לכופין. (משנ"ב י"ג)
 « ואפילו היה בית הכנסת תחת גג אחד עם המת, והכהנים מעוכבין על ידי זה לילך לבהכ"נ, דהוא מצוה משום דזהו כבוד הקרובים שיטהרו ויעשו צרכי המת בביתם.
 « אך בנפל שאין בו משום כבוד – יכולין לכופין להוציא מן הבית בשביל הכהנים. (משנ"ב י"ג) »
 □ אבל ע"י גוי – יש מתירין וכן נוהגים לצורך מצוה או חתונה. (רמ"א)
 הטעם: דשבות דשבות לצורך מצוה מותר. (משנ"ב י"ד)
 « וכן לצורך גדול – חשוב ג"כ כצורך מצוה. (משנ"ב י"ד) »

סעיף ג'

אם נתן על חמת אחד מכלים שחזא לבוש או שאר כלים
 נחלקו בזה הראשונים

הגהות מרדכי: אין מותר אלא ע"י ככר ותינוק דווקא.
 ד"מ בשם הרמב"ן: בכל כלי מותר, ומ"מ ראוי לחוש לדבריהם. (ד"מ ב')
 פסק השו"ע – דחשוב כנותן ככר או תינוק. (שו"ע)
 « וכונן: שהיה המת לבוש בו מתחלה, וכ"ש אם נתן עליו שאר כלים שמלאכתן להיתר. (משנ"ב ט"ו) »

סעיף ד'

מת חלבוש בנגדיו – האם צריך כיכר או תינוק

מקור: ביצה (כא:)- שיורי כוסות – מטלטלין להו אגב כסא.

נחלקו בזה הראשונים

ה"ר אביגדור: לא הצריכו כיכר או תינוק אלא למת ערום, אבל אם הוא בכסותו – אין צריך כיכר או תינוק.
 רש"י: חולק.

והוסיף הב"י לתמוה על ה"ר אביגדור, דהרי כאן הכסות בטל לגבי המת. (ב"י)

להלכה:

השו"ע הביא את דעת ה"ר אביגדור כיש מי שאומר.

המג"א: פסק כה"ר אביגדור, דאין צריך ככר או תינוק.

ודחה תמיהת הב"י דכאן בטל הכסות לגבי המת - דדווקא תכריכין הן בטלין אצלו שאינו עתיד לפושטן. אבל המלבושין שהיה לבוש בהם מחיים בודאי עתיד להפשיטן מעליו ואין בטלין אצלו. (משנ"ב ט"ז)

והביאו"ה: הביא את תמיהת הב"י דליהוי הכסות בטל לגביה.

ודחה דברי המג"א – דכ"ש בגדיו כל זמן שהוא לבוש בהן – טפלין לו ובטלין לגבה, כיון שהוא צריך להן עתה, ולא נחשב ככיכר ותינוק. (ביאו"ה ד"ה יש מי שאומר)

סעיף ה'

אם צריך למקום חמת או לדבר שחמת מונח עליו

מותר לטלטלו מן הצד, דהיינו שהופכו ממטה למטה. (שו"ע)

❑ **לא התירו לטלטל ע"י כיכר או תינוק אלא לצורך מת בלבד**

כיון דלצורך דבר המותר הוא לא התירו לטלטל ע"י ככר או תינוק אלא במת בלבד. אבל לא בשאר דברים האסורים לטלטל. (שו"ע)

מקור: שבת (קמב:) - לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד.

סעיף ו'

מת המוטל בחמה ואין להם מקום לטלטלו או שלא רצו לחזיו ממוקמו

מקור: שבת (מג:) - מת המוטל בחמה באים בני אדם יושבין בצידו וכו'.

וכן פסק השו"ע - דבאין בני אדם ויושבים מב' צדדיו, חס להם מלמטה זה מביא מטתו ויושב עליה וזה מביא מטתו ויושב עליה, חס להם מלמעלה זה מביא מחצלת ופורס על גביו וזה מביא מחצלת ופורס על גביו, זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו נמצאת מחיצה עשויה מאליה, שהרי מחצלת זה ומחצלת זה גביהן סמוכות זו לזו ושני קצותיהן על הקרקע משני צדי המת. (שו"ע)

« **במה מכסה אותו** - מחלוקת ראשונים

רש"י: גם במחצלת וגם במיטה.

רמב"ם: רק במחצלת. (ב"י)

« **קשה**, שיביאו מיד המחצלת ויפרוס על גביו, ואח"כ כשישמט ישאר על המת?

י"ל, דא"כ יהא ניכר יותר שעושה לצורך המת ואסור לעשות אהל עראי לצורך המת, אבל השתא ניכר שעשו לצורך עצמן שהרי כשחם להם מלמטה הביאו מטה ויאמרו שגם המחצלת הביאו מתחלה רק בשביל עצמן. (משנ"ב י"ט)

❑ **אך אם הוא מתיירא שלא יסריח המת ויצטרכו לצאת** - מותר לפרוס עליו מחצלת להדיא, אך שיהיה

בלא עשיית אהל. (משנ"ב כ')

סעיף ז'

מותר לסוך חמת ולהדיוח ולשמוט חכר מתחתיו כדי שלא יסריח, ובלבד שלא יזיז בו שום אבר.

מקור: שבת (קנא.)

❑ **ואם היה פיו נפתח והולך** - קושר את הלחי בעננין שלא יוסיף להיפתח. (שו"ע)

אבל לא יקשור כדי שישגר מה שנפתח או קצתו, שאם כן היה מזיז אבר. (שו"ע)

הטעם: דזהו לאו בכלל טלטול אלא נגיעה בעלמא כיון שאין מזיז בו אבר. (משנ"ב כ"א)

« **אבל אסור לשמוט המת מעל גבי הכר**, דהוא טלטול ממש. (שו"ע)

« **ומטעם זה אין מעצימין עיניו של מת בשבת**. (שו"ע)

והעולם נוהגין להגביה אותו מעל הכרים ע"י ככר אף במקום שאין לחוש שיסריח, ויש למחות בידם, רק לשמוט הכרים מתחתיו מותר [וגם זה אינו מותר רק בשביל שלא יסריח]. (משנ"ב כ"ב ושעה"צ כ"ח)

ובמקצת מקומות נוהגין להעצים עיניו ולישר אבריו שלא יתעקמו - מ"מ במקום שנהגו, אין למחות כיון שיש להם סמך ע"פ הזהר. אך באמת בזוהר לא נזכר סכנה כי אם לענין עינים. (משנ"ב כ"ב)

ובמקום שנוהגין להקל בזה משום שחוששין שלא יתעקמו ויהיה בזיון למת - יניחו ככר על אותן האברים ודוחק עליו עד שיפסטו אבריו. (משנ"ב כ"ב)

❑ **יישור המת ע"י כיכר או תינוק** - מחלוקת

ראב"ה: מותר להניח עליו כיכר או תינוק ולישרו כדי שלא יתקשה וישאר בבזיון. (ב"י)

הגהות בשם ר"ב: אסור להזיז אבר ע"י ככר או תינוק. (ד"מ ג')

□ אם היה המת מלוכלך בטיט וצואה עד שמאוס בעיני רואיו – מותר לטלטלו ע"י ככר ותינוק ולרחצו במים בידו. (משנ"ב כ"ד)

« ולא ירחצנו ע"י מפה, משום סחיטה. (משנ"ב כ"ד)
« ואם לא היה מלוכלך – אסור בכל זה. ואפילו ע"י גוי – אסור. (משנ"ב כ"ד)

□ מותר לזלף על המת חומץ על בגדיו – בשביל שלא יסריח עד למוצ"ש. (ד"מ ה')

סעיף ח'

טלטול מן הצד לצורך דבר המותר – מותר. (שו"ע)

מקור: שבת (מג: -) גבי מת אמרינן דטלטול מן הצד שמיא טלטול.
בגדר טלטול מן הצד - ישנם ב' סוגי טלטול:

א. כל שעיקר טלטולו משום דבר המותר, ודבר המותר הוא שמטלטל אלא שאגב בגלל שאי אפשר, מטלטל גם דבר האסור – בכחאי גוונא מותר.

ב. כשעיקר טלטולו בשביל דבר האסור – אע"פ שמטלטל מן הצד ולצורך – אסור. (ב"י)

□ הלכך, צנון שטמן בארץ ומקצת עליו מגולים ולא השריש וגם לא נתכוין לזריעה – נוטלו אע"פ שבנטילתו מזיז עפר ממקומו, ואע"פ שהוסיף מחמת לחות הקרקע, מותר. (שו"ע)

מקור: שבת (נ: -) אמר רב הונא: האי סליקוסתא דצה שלפה וחדר דצה – שרי, ואי לאו – אסור.

« לתחוב מחט או כוש דרך העפר – מחלוקת

המגיד משנה: אפילו אם ירצה לתחוב מחט או כוש דרך העפר בצנון וליטלו – אסור, דנראה כעושה גומא.

מג"א: מקל ע"י תחיבת מחט וכוש. (משנ"ב כ"ה)

« אם השריש, אפילו אם היה גם גוף הצנון מגולין מלמעלה – ג"כ אסור להזיזן ממקומו משום תולש. (ב"י ומשנ"ב כ"ו)

« אם היה מתכוין לזריעה - אף שלא השריש – מחלוקת

מג"א: אסור, כיון שמתחילה היה רוצה בהשרשתו וטמונין בקרקע כדרך הזריעה.

שו"ע: חטין שזרעו בקרקע ועדיין לא השרישו דמותר ללקטן ולאכלן. (משנ"ב כ"ז)

« ההיתר דלקיחת הצנון מהארץ מיירי כשטמונין בשדה.

דאם בבית – אסור, שמא יבא להשוות אח"כ הגומות שבקרקע הבית שנעשה עי"ז. (משנ"ב כ"ח)

□ אפי' הניחו שם מבעוד יום להיות שם כל השבת – מותר, דאין באוכלין משום בסיס לדבר האסור. (רמ"א)

□ וטלטול בגופו אפילו לצורך דבר האסור – מותר. (שו"ע)

« גדר טלטול בגופו – שאינו נוגע בידו כי אם בגופו, או בשאר אבריו - ומקילין בו יותר משאר טלטול מן הצד, וע"כ מותר אפילו לצורך דבר האסור. (משנ"ב ל')

□ הלכך, קש שעל המטה, דסתמו מוקצה להסקה, מנענעו בגופו. (שו"ע)

« ואם הניח עליו מבעוד יום כר או כסת – מנענעו אפילו בידו שהרי הכינו מבעוד יום לשכב עליו. (שו"ע)

« וכן אם חשב לשכב עליו. (רמ"א)

אפילו הניחו להקש על המטה בסתמא ואח"כ חישב עליו. (משנ"ב ל"ד)

« וכל זה במקומות שמסיקין בקש.

אבל במקומותינו – סתמא עומד למאכל בהמה או לשכיבה ומותר לנענעו אפילו ביד.

דאי הונח במבעוד יום לשם שכיבה – נסתלק ממנו שם מוקצה בכל מקום. (משנ"ב ל"א)

סעיף ט'**הפירות חטמונין בתבן או בקש חמוקצים**

מקור: שבת (קכג.) - מחלוקת, ת"ר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים. ת"ק: אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה, ואם לאו אסור לטלטלה. ר"א בן תדאי: תוחבן בכוש או בכרכר והן מנערות מאליהן.

פסק השו"ע – דיכול לתחוב בהם מחט או כוש ונוטלם והקש ננער מאליו.

« ואם הזמינן למאכל בהמה או לשכיבה – מותר. (משנ"ב ל"ו)

« ובמקומותינו סתם תבן מיוחד למאכל בהמה. (משנ"ב ל"ז)

« וכל זה כשהיה טמון בתבן המוקצה שמונח במקומו ועומד להסקה.

אבל אם לקח בער"ש מקצת ממנו והטמין בו פירות – זה ודאי נסתלק מעל התבן שם מוקצה,

דהרי הכינו להטמין בו פירות - ומותר לטלטל התבן בהדיא. (משנ"ב ל"ז)

□ ואם טמונים בחול ובעפר שהוא צבור בבית להשתמש בו – אין עליהו שם מוקצה. (רמ"א ומשנ"ב ל"ח)

□ היה טמון בגחלים

• **אם כבויות** – לכו"ע מותר דהוי טלטול מן הצד. (ב"י)

• **אך אם לא כבו** – מחלוקת ראשונים

טור ורש"י: אסור, דמכבה העליונות.

רמב"ם: אפילו לא כבו מותר, דהוי טלטול מן הצד. (ב"י)

סימן שיב

סעיף א'

הנצרך לנקבו במה מקנה בשבת

משום כבוד הבריות התירו לטלטל אבנים לקנח, ואפי' להעלותם לגג עמו דהוי טרחא יתירה – מותר. (שו"ע)

באיזה בית הכסא מדובר?

מי שיש לו מקום מיוחד לבית הכסא – יכול להכניס עמו אבנים לקנח מלא היד. (שו"ע)

אם אין לו מקום קבוע – מכניס עמו כשעור ראש בוכנא קטנה שדכין בו את הבושם. (שו"ע)

הטעם: דכיון שקבוע לו לכנוס שם תמיד א"כ אפילו אם ישתירו לו אבנים ערבית יוכל לקנח בהם שחרית. (משנ"ב ב')

ובאין לו מקום קבוע – אסור להכניס יותר ממה שצריך לו ודאי לפעם אחד, דהיינו כשעור בוכנא קטנה, דאם יכניס יותר וישתיר, נמצא שטלטל תחילה שלא לצורך. (שו"ע)

בית הכסא שהיה סמוך לביתו – מחלוקת

מג"א: הא דמתירין בבית הכסא קבוע להכניס שם אבנים בשבת, היינו דווקא בשאינו מיוחד לו לעצמו אלא נכנסין גם אחרים שם, דלא היה לו להכין מער"ש דחשש שמא יטלוהו אחרים. ובפרט אם הוא בבית הכסא שבשדה דטרחא הוא להכין מער"ש דרחוקה היא.

אבל אם היה סמוך לו לביתו וגם מיוחד לו לעצמו דאין נכנסים אחרים לשם, ואפילו מבני ביתו אין להתיר להכניס שם אבנים כלל דהיה לו להכין מאתמול.

א"ר ולבוש: מצדד להקל בזה בכל גווני, משום דלא מסיק אינש אדעתיה להכין שם אבנים. (משנ"ב ב')

כשלא יחד האבנים מער"ש בפירוש לכך:

אם ניכר באבן שקנחו בו – מותר להכניסו אפי' הוא גדול הרבה, או אפי' הם הרבה ממלא היד – מותר ליטול כולן, דכיון שקנחו בהן הוכנו לכך. (שו"ע ומשנ"ב ו')

אם אינו ניכר, אף שידוע שקינח בו – מחלוקת

משמעות השו"ע: אסור ליקח ממנו מלא היד אם אין לו מקום קבוע.

א"ר: מקל בזה, דכיון שידוע שקינח בו הוי כניכר. (משנ"ב ה')

אך אם יחדן – אפילו לא קינח בהן מעולם – מותר להכניסן כמה שירצה. (משנ"ב ו')

וה"ה נייר חלק שמקפיד עליו דיש בו משום מוקצה – ג"כ מהני יחוד מער"ש. (משנ"ב ו')

ואם לא יחדן – אינו מותר להכניס לבית הכסא שאינו קבוע רק כפי צרכו לפעם זה בלבד. (משנ"ב ו')

« ואסור לקרוע הנייר בשבת. (משנ"ב ו') »

היכן מותר לטלטל – האם מותר לטלטל מכרמלית לרשות היחיד

נחלקו בזה הראשונים

רש"י ור' ירוחם: דוקא בחצר מותר לטלטל אבנים.

תוס': אפילו מכרמלית לרשות היחיד ג"כ מותר, דהא נמי אינו רק איסור דרבנן, ומשום כבוד הבריות התירוהו. (רמ"א)

הביא הרמ"א את ב' הדעות.

והכריע המשנ"ב – דאפילו מכרמלית לרשות היחיד מותר. (משנ"ב ח')

אך רשות הרבים דידן – אף שלהרבה פוסקים דינו ככרמלית – מ"מ אין להקל. (משנ"ב ח')

סעיף ב'

אין סותר וטוחן באבני בית חכסא

אם ירדו גשמים על האבנים [שהכניסין לקנח בהן] ואח"כ נטבעו בקרקע או בטיט – אם רישומן ניכר, מותר ליטלן כדי לקנח, ואין בזה משום סותר ולא משום טוחן. (שו"ע)

סעיף ג'**צרור שעלו בו עשבים**

מותר לקנח בו, ולא חיישינן שמא יתלשו, דאף אם יתלשו ליכא איסורא, דדבר שאין מתכוין הוא. (שו"ע)

סעיף ד'**לא יטלטל רגב אדמה לקנח בו**

הטעם: מפני שאינה ראויה לקינוח לפי שהיא נפרכת. (שו"ע)

□ **אך אם הוא רגב קשה כאבנים** שאינה עשויה להתפרך – מותר. (ביאורי"ה ד"ה רגב)

□ **לקנח בחרס** – אסור אפילו בחול. (שו"ע)

הטעם: משום סכנה שלא ינתק המעים התלויים בפי הטבעת. (שו"ע)

« אע"פ שיש לחרס תורת כלי – אסור. (ביאורי"ה ד"ה משום סכנה)

סעיף ה'**חיו לפניו בשבת צרור ואזני חרס חלקים**

כיון דחלקים הם - ליכא משום סכנה – מקנח באוזן החרס שהוא ראוי לכסות בו פי הכלי. (שו"ע)
« ואף דעדיין יש בזה חשש כשפים – מ"מ לא התירו משום זה לקנח בצרור שהוא מוקצה, כיון שיש לו חרס שאין בו משום מוקצה. ובפרט דהאידינא לא חיישינן בזה לכשפים. (משנ"ב ט"ז)

□ **צרור ועשבים**

- אם הם לחים – יקנח בעשבים אם הם לחים.
- אבל ביבשים – אין מקנחין, מפני שהם חדים ומחתכין את הבשר. (שו"ע)

□ **מותר לפנות אחורי הגדר דשדה חבירו**

ומותר ליטול צרור לקנח אפילו בשבת והיינו מן השדה.
אבל לא יטול מן הגדר אפילו בגדר עב, דאין עושה נקב דנראה כסותר. (משנ"ב י"ח)

סעיף ו'**מקנחין בשבת בעשבים לחים אפילו הם מחוברים**

« ובלבד שלא יזיזם. (שו"ע)

« ומשום משתמש במחובר ליכא, דלא אמרו אלא באילן אבל לא בירק. (שו"ע)

סעיף ז'**חיה צריך לנקבו ואינו יכול לפנות**

שרפואתו למשמש בפי הטבעת שממשמש שם בצרור והנקב נפתח – לא ימשמש בשבת כדרך שממשמש בחול דהיינו שאוחז הצרור בכל היד, משום השרת נימין.

אלא ממשמש כלאחר יד – דהיינו שיאחז הצרור בב' אצבעותיו, וממשמש. (שו"ע)

□ כ"כ, לא ימשמש בצרור של הקינוח להחליקו שלא ישרט בשרו כדרך שהוא עושה בחול, משום ממחק אלא כלאחר יד. (משנ"ב כ')

סעיף ח'

למשמש בברזא בפי הטבעת

דינה כצורר, שלא יאחזנה אלא בב' אצבעותיו.
ואסור לצאת בברזא אפילו תחובה כולה בגוף. (שו"ע)
הטעם: שכיון שמכניסה תדיר כדי לחזור ולהוציאה אינה בטלה אצל הגוף. (משנ"ב כ"ג)

- וה"ה בפתילה רפואית שמכניסין בפי הטבעת. (משנ"ב כ"ב)
- אבל דבר הבלוע בגוף – מותר לצאת בו, כגון לבלוע מרגלית או זהב ולצאת בו לרה"ר. (משנ"ב כ"ג)

סעיף ט'

לחתפנות בשדה ניר בשבת

פסק השו"ע – דאסור לפנות בשדה ניר [שלו] בשבת.
הטעם: שמא יבוא לאשוויי גומות. (שו"ע)
« אך בשדה שלא נחרש עדיין, או בחרישה שנייה שלאחר הזריעה – לא חיישין לאשוויי גומות, ומותר. (ביאורי"ה בשדה ניר)
□ ואם היה שדה חבירו – אפילו בחול אסור, מפני שדש נירו ומקלקל. (שו"ע)
« ואף בחרישה שנייה שלאחר הזריעה – אסור. (ביאורי"ה ד"ה ואם היה)

סעיף י'

אבנים גדולות שמצדין אותן כמין מושב חלול ויושבים עליהם בשדות במקום חמיוחד לבית חכסא

☞ לצדן [ולמעמד הדפנות שמכאן ומכאן] – מותר, ואע"ג דבנין עראי הוא לא גזרו ביה רבנן, משום כבוד הבריות. (שו"ע)
« האם צריך שיהיו האבנים מוכנים לכך – מחלוקת
רש"ל: דווקא אם היו האבנים מוכנים מכבר לזה, דאלי"ה לא הותר איסור מוקצה בשביל זה דלא מצינו שהותר אלא לקינוח.
רש"י: אין הכרח לזה. (משנ"ב כ"ה ושעה"צ כ"ח)
☞ אבל להניח אבן למעלה על שתיהן – מחלוקת
מג"א: אסור משום אהל אף דאהל עראי הוא.
א"ר ומאמר מרדכי: מתירין גם בזה. (משנ"ב כ"ו)

סימן שיג

סעיף א'

פקק החלון

מקור: שבת (קכ: קכו) - מחלוקת, ר' אליעזר אומר: פקק החלון, בזמן שהוא קשור ותלוי - פוקקין בו, ואם לאו - אין פוקקין בו. חכמים אומרים: בין כך ובין כך פוקקין בו... מאי בין כך ובין כך? - אומר ר' אבא אמר רב כהנא: בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתקן. א"ל ר' ירמיה: ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי והוא שקשור, דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגר, דתנן נגר הנגר נועליו בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור. ר' יהודה אומר: המונח במקדש והנגר במדינה... א"ל: אנא דאמרי כי האי תנא, דתניא: קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו - בזמן שקשור ותלוי בפתח - פותח ונועל בו. אין קשור ותלוי - אין פותח ונועל בו. רשב"ג אומר: מתקן אע"פ שאינו קשור.

פסק השו"ע - פקק החלון, כגון: לוח, או שאר כל דבר שסותמין בו החלון - יכולים לסתום בו. הטעם: דלא הוי כמוסיף על הבנין, כיון שדרכו בכך לפתוח ולסגור תמיד. (שו"ע ומשנ"ב ב')

« ואפילו אם אינו קשור - מותר. (שו"ע)

« ואם הוא קשור - אין צריך אפילו מחשבה. (ביאורי"ה ד"ה אפלו)

« **כיצד מכשירים אותו - מחלוקת**

רש"י ורא"ש ורי"ף: מספיק מחשבה.

רמב"ן ורי"ן: דווקא שישתמשו בו, דצריך שיהיה תורת כלי כמו בקנה. (ב"י וביאורי"ה ד"ה והוא)

פסק השו"ע - כרש"י ורא"ש ורי"ף, דדי שיחשוב עליו מער"ש לסתמו בו.

אך הביאורי"ה נשאר בזה בצ"ע. (ביאורי"ה ד"ה והוא)

« הטעם שצריך מחשבה:

א. רא"ש: הטעם משום טלטול, וכשהכינו לכך אין בו איסור טלטול.

ב. רש"י וגר"א: דאל"כ נראה כמוסיף על הבנין. (ביאורי"ה ד"ה מערב שבת)

« וזה מועיל אפילו אם לא נשתמש בו עדיין מעולם לזה.

וכן הא דבעינן דעתו מער"ש היינו דוקא בדבר שדרך לבטלו שם. אבל דבר שאין דרך לבטלו לעולם אלא לפי שעה כגון בגד וכיוצא בזה - מותר לסתום בו אפילו לא היה דעתו עליו מער"ש. (משנ"ב ג')

« **אפילו על ארובה שבגג** - מותר. (משנ"ב א')

הטעם: דאינו נחשב לאהל, דהאהל כבר עשוי, וכשפוקקו אינו אלא מוסיף על האהל, וגם

הוא עראי. (משנ"ב א')

□ **ואם אינו עומד לפתוח אלא לעיתים רחוקות** - אסור, כמוסיף על אוהל קבוע. (ביאורי"ה ד"ה ולא)

« ועל כן צריך שיהא הפקק קשור ותלוי מבעוד יום. (ביאורי"ה ד"ה ולא)

□ **פקיקה לאחר פטירת המת** - מחלוקת

הר"י הלוי: כתב דהא דאיתא בש"ס שפקקו את החלון בשבת מפני המת שלא יכנס הטומאה לבית ויטמאו הכלים, היינו דווקא קודם שימות המת דלא הוי אלא תוספת אהל עראי וגם לא מיקרי מתקן עדיין. אבל לאחר מיתתו מיקרי תיקון גמור.

המג"א: חולק עליו וסובר דזה לא מיקרי מתקן, דהכלים שהיו בתוכו כבר נטמאו ואינו מועיל אלא להבא שלא יטמאו כל אשר יהיה אח"כ בהבית. (משנ"ב א')

□ **וקנה שהתקינו להיות נועל בו**

אין צריך שיקשרנו בדלת. ומי"מ דמי לבנין יותר מפקק החלון - ולא סגי במחשבה שיחשוב עליו מאתמול, וצריך שיתקננו לכך. (שו"ע)

« **כיצד יתקננו?** - מחלוקת ראשונים

לרש"י: היינו שיתקננו לשם כלי שיהא ראוי לשום תשמיש שיהא ראוי להפך בו זיתים או לפצוץ בו אגוזים.

לר"ת: אין צריך שיהא ראוי לדבר אחר, אלא כיון שתקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך סגי. (טור)

השו"ע הביא את ב' הדעות.

והכריע המשנ"ב - דלעת הצורך יש להקל כר"ת, דכן סתם השו"ע לעיל בסי' ש"ח ס"י. (משנ"ב ז')

« ומיקרי עיי כך כלי שמלאכתו להיתר, ומותר לטלטלו אפילו שלא לצורך גופו ומקומו רק לצורך קצת. (רמ"א ומשנ"ב י')
אבל קנה שמוסקין בו זיתים – אע"פ שנועלין בו מקרי מלאכתו לאיסור, דכיון שעיקרו עשוי לכך הולכין אחר רוב תשמישו. (משנ"ב ט')

□ **נגר** – שהוא יתד שנועלים בו ותוחבין אותו באסקופה למטה, ודומה טפי לבנין.
מקור: עירובין (קא:) - נגר שיש בראשו גלוסטרטא - רבי אליעזר: אסור. ורבי יוסי: מתיר... בניטל באגדו כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי בשאינו ניטל באגדו.
עירובין (קב:) - נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה, והמונח כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר: המונח מותר במקדש, והנגרר במדינה.
פסק השו"ע – כר' יוסי, דלא סגי בהכי, ואין נועלים בו אא"כ יהא קשור.
מחשבה:

□ **כשהוא קשור** – אין צריך אפילו מחשבה שיחשוב עליו מבעוד יום. (ביאור"ה ד"ה ואין נועלים)
□ **אם רק חשב בלבד** – מחלוקת
לרש"י: יש איסור דאורייתא, דס"ל דנגר המונח אסור במקדש.
לרא"ש: אסור רק מדרבנן, דס"ל כר"י דנגר המונח מותר במקדש, דכיון שמונח מאתמול לאו בונה הוא. (ביאור"ה ד"ה יהא קשור)

וכיצד יהא קשור?

☞ **אם יש בראשו גלוסטרטא** – דהיינו שהוא עב באחד מהראשים וראוי לכתוש בו שדומה לכלי – סגי אפילו אם קשור בחבל דק שאינו ראוי להיות ניטל בו. (שו"ע)
« ואפילו אם אינו קשור בדלת עצמו אלא בבריה הדלת, או במזוזה שאחורי הדלת. (שו"ע ומשנ"ב)
« ואפילו אם החבל ארוך ואינו תלוי כלל באויר אלא כולו מונח בארץ. (שו"ע)
« **ואם עשה גלוסטרטא לראשו** [ולא שהיא נעשתה ממילא] – מחלוקת
ב"י: לכו"ע מותר אפילו בלא קשירה כלל, כיון שעשה בו מעשה שמוכיח עליו שהוא כלי – לא מחזי כבונה כלל. ויוצא מזה מותר אפילו בנקמז.
גר"א: לדעת הטור אין לחלק בזה כלל, וכ"ש שאין להתיר בזה בנקמז. (ביאור"ה ד"ה אם יש בראשו)
« **האם צריך שיהיה קשור** – מחלוקת ראשונים
תוס': אסור אם אינו קשור.
רמב"ם: מותר אפילו אינו קשור. (ב"י)
להלכה – מחלוקת
ט"ז ומשמעות השו"ע וגר"א: עכ"פ צריך להיות קשור, דהקשירה הוא לעיכובא.
א"ר: לעת הצורך יש לסמוך על המקילין ע"י גלוסטרטא כיון שהוא כלי אף בלי קשירה כלל. (משנ"ב י"ג)
« **לכו"ע** - אם הנגר מחובר לדלת ומושכין אותו ותוחבין בחור – מותר לכו"ע אף בלי קשירה. (משנ"ב י"ג)

ואם אין בראשו גלוסטרטא:

« **אם הוא קשור בדלת עצמה** – סגי אפילו בחבל דק שאינו ראוי לינטל בו, ואפילו כולו מונח בארץ. (שו"ע)
הטעם: משום דכיון דאין על הנגר תורת כלי - בעינן שיהיה יותר היכר שהוא עומד רק לנעילה דלא יהיה נראה כבונה. (משנ"ב י"ז)
« **ואם אינו קשור בדלת אלא בבריה** – צריך שיהא הקשר אמיץ שיהא ראוי לינטל בו, ומ"מ אין צריך שיהא תלוי, אלא אפילו כולו מונח בארץ – מותר, שאין אסור אלא כשומטו ומניחו בקרן זרית. (שו"ע)
« **ואם אין הקשר אמיץ** – אסור אפילו אם הנגר תלוי באויר ואינו נגרר כלל בארץ. (משנ"ב י"ח)
« **אם הוא קשור רק לחבל** – מחלוקת ראשונים
רש"י: אינו מועיל.
רמב"ם: מועיל. (ב"י)
פסק השו"ע – כרש"י.

סעיף ב'

כל נגר שאמרנו אפילו יש בראשו גלוסטרא והוא קשור.

מקור: עירובין (קב.) - בעי רבי זירא: נקמז מהו? אמר רב יוסף: מאי תיבעי ליה, לא שמייע ליה הא דתניא, נשמט אסור נקמז מותר, ורבי יהודה אמר: נקמז אף על פי שאינו נשמט אסור. ואמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בנקמז, וטעמא מאי? – אמר אביי: משום דמיחזי כבונה.

נחלקו הראשונים בביאור דברי הגמ' מהו "נקמז" האסור

רש"י: "נקמז" היינו, שנכנס הנגר בחור האסקופה, ויוצא הנגר לצד הקרקע ונועץ בקרקע. ומדובר כשהאסקופה גבוהה, ואין החור ניקב עד לארץ. ונשמט - היינו שנפסק החבל שהוא קשור בו, והרי הוא מונח בקרן זוית כשפותח אותו.

ריטב"א בשם י"מ: "נקמז" היינו כמו נקמץ, כלומר שהוא נקמץ בדלת עצמו, שמכניסין הנגר בין הבריה המחובר בדלת והדלת, ומחברין אל הנגר עץ אחד קטן ארכו כשיעור טפח, והוא הולך לכאן ולכאן, ופעמים שעושין את הנגר למעלה בדלת ופעמים שעושין אותו למטה בדלת, וכשעושין אותו למעלה מסבבין את העץ הקטן לצד אחר והנגר נופל והדלת נפתח. וכשזוקפין אותו אז הנגר עולה ונכנס בשקוף העליון והדלת נעול – ואסור משום דמיחזי כבונה כי הסיבוב של אותו עץ ועליית הנגר על ידי אותו סיבוב דומה לתקיעת מסמר. (בי"י)

פסק השו"ע – כרש"י, דמייירי שהאסקופה גבוה וכשנועץ אותו במפתן אינו נוקב בארץ. אבל אם נפחתה האסקופה בענין, שכשמכניס הנגר בחור נוקב תחתיו בארץ, הוי [כמחזי כ]בנן ואסור לנעול בו. (שו"ע וביאוריה ד"ה הוי)

□ **ואם עשה לו בית יד – מחלוקת**

ב"י בשם הרי"ף: מוכח דכלי הוא, ותו לא מחזי כבונה, דאין דרך לשקע כלי בבנין לבטלו שם, וכיון שעשה בו מעשה לעשותו כלי – מותר, ואפילו אינו קשור.

הגר"א בדעת רש"י והטור: לא מצינו היתר בנקמז דהיינו נפחתה האסקופה אפילו ע"י עשיית בית יד. (משנ"ב כ"א)

□ **ואם מתחילה עשה חלל בקרקע** מקום שהנגר יהיה ראשו שם ואינו מוסיף נקב בארץ – מחלוקת

משנ"ב: אין איסור. (משנ"ב כ"ב)

« ובוזה ניחא מה שברוב הבתים עושין נקבים בחומה אצל הדלת מכאן ומכאן ותוחבין הבריה לשם ולא אמרינן דהוי כבונה. ועוד נראה דכיון שעושין טבעת של ברזל באמצע הבריה – זה הוי כעשה

לו בית יד. (משנ"ב כ"ב)

א"ר: מפפסק קצת בזה. (שעה"צ י"ג)

סעיף ג'

דלת עם ציר ובל"י ציר

מקור: עירובין (קא.) - דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר - בזמן שקשורין ותלויין, נועלין בהן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב. אמר אביי: בשיש להם ציר. רבא אמר: בשהיה להן ציר.

מיתבי, דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלויין וגבוהים מן הארץ אפילו מלא נימא נועלין בהן. ואם לאו – אין נועלין בהן.

אביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה, אביי מתרץ לטעמיה: או שיש להן ציר או שגבוהין מן הארץ. רבא מתרץ לטעמיה: כשהיה להן ציר או שגבוהין מן הארץ.

שבת (קכו.) - מאן תנא נגר הנגרר? – ר' אליעזר היא.

נחלקו הראשונים בביאור דברי רבא [שהלכה כמותן]

רש"י ורמב"ם: היינו, שהיה להם ציר בעבר, אע"ג שעכשיו אין ציר – מ"מ מועיל כיון שהיכרא הוא דאיכא.

ריטב"א: היינו, אע"פ שאין בו עכשיו ציר, וגם בדלת לא היה מעולם. (בי"י)

□ **נחלקו הראשונים להלכה**

רז"ה: אין הלכה כגמ' בעירובין, ולא צריך שיהיו קשורים ותלויים, וגם לא צריך שיהיו גבוהים מן הארץ.

ראב"ד: צריך שיהיה עם ציר או גבוהין מן הארץ. (בי"י)

פסק השו"ע – כרש"י ורמב"ם, וכראב"ד. **ולכן:**

רחבה שאחורי הבתים, שאין נכנסים ויוצאים בה תדיר - אם עשה דלת לפתחה או שתולה בה מחצלת של קנים, וכן פרצה שגדרה בקוצים כעין דלת:

• אם יש להם ציר, או אפי' אין להם עתה ציר אלא שהיה להם ציר - נועלים בהם אפילו הם נגזרים בארץ רק שקשרם ותלאם לנעול בהם, ולא חשיב כבונה, שניכר בהם שהוא דלת כיון שהיה להם ציר. וכ"ש אם יש להם ציר עדיין. (שו"ע ורמ"א)

« ובלבד שלא יחזיר הציר למקומו. (רמ"א)

• אבל אם אין להם ציר ולא היה להם ציר - אין נועלים בהם, אא"כ היו גבוהים מן הארץ. (שו"ע) הטעם: ששוב אינו נראה כבונה בנעילה זו אף אם אין להם היכר ציר, הואיל שאף כשהן פתוחין הן מחוברין וקבועין שם היטב שאין נגזרות בארץ. (משנ"ב כ"ז)

« ואפילו הן גבוהין מן הארץ רק כמלא נימא. (משנ"ב כ"ז)

« האם צריך שיהיה גם קשור - מחלוקת

ביאו"ה בדעת הרמב"ם: צריך שיהיה קשור.

נשמת אדם בדעת הרמב"ם: בגבוה מן הארץ מועיל אפי' שאין קשור כלל. (ביאו"ה ד"ה גבוהים)

« ופתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר - מחלוקת ראשונים

ראב"ד: אם היה פתח קבוע ליכנס ולצאת דרך שם - אפי' שאין גבוהין מן הארץ - נועלין בהם. רש"י: בכל הדלתות, ואף בדלת זו - צריך שיתקיימו בהן התנאים הנ"ל, שיש להם ציר או גבוהין מן הארץ. (ב"י)

פסק השו"ע - כראב"ד, דנועלים בו, אפילו לא היה לו ציר מעולם והוא נגזר.

הטעם: שכיון שמשתמשין בה תדיר הכל יודעין שלדלת היא עשויה ולא מחזי כבונה. (משנ"ב כ"ח)

« וכן בפתח העשוי לכנס בפחות מל' יום - הוי כפתח העשוי לכנס בה תדיר. (ביאו"ה ד"ה שאין)

□ האם צריך שיהיה קשור - מחלוקת

משמעות השו"ע: עכ"פ קשור בעיני.

רמ"א בסעי' ד': משמע דס"ל דאפילו אינו קשור כלל שרי אם יש לה אסקופה מלמטה.

הכריע המשנ"ב - דיש להקל בזה. (משנ"ב כ"ט)

סעיף ד'

דלת העשוי מלוח אחד או שאין לה אסקופה התחתונה, וכשפותחים שומטין אותה ועוקרים אותה מקור: עירובין (קא). - תני רבי חייא: דלת אלמנה הנגזרת אין נועלין בה, היכי דמי דלת אלמנה? - איכא דאמרי: דחד שיפא. ואיכא דאמרי: דלית לה גישתמא.

פסק השו"ע - דלת העשוי מלוח אחד או שאין לה אסקופה התחתונה, וכשפותחים שומטין אותה ועוקרים אותה - אין נועלים בה אפילו יש לה ציר.

הטעם: לפי שאין לה תקוני הדלת כשאר דלתות הוי כסתימה בעלמא ונראה כבונה. (משנ"ב ל')

« ומיירי כאן אפילו בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר. (משנ"ב ל')

« משמע מזה דהוא מיירי בשאינה קשורה.

אבל אם היא קשורה ותלויה אף שנגזרת בארץ כשפותחה - מותר. (משנ"ב ל"ב) [אך לגר"א

דבקשורה מותר אף בדלת אלמנה. (שעה"צ כ"ג)]

□ כיצד מדובר - מחלוקת ראשונים

טור: פסק כב' הלשונות להחמיר.

לכך, נאסר אפילו באחד משני המקרים - או בלוח אחד, או שאין לה אסקופה התחתונה.

רמב"ם: פסק כב' הלשונות להקל.

לכך, אין אסור אלא בתרתי לריעותא - דהיינו שהוא מלוח אחד וגם אין לה אסקופה. (ב"י ומשנ"ב ל"א)

פסק השו"ע - כטור, דנאסר אפילו באחד משני המקרים - או בלוח אחד, או שאין לה אסקופה התחתונה.

אך צידד המשנ"ב - דבפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר מצדדים האחרונים דיש לסמוך על שיטת

הרמב"ם להקל. (משנ"ב ל"א)

□ **אבל דלת העשויה מקרשים הרבה** – מותר אע"פ ששומטים אותה כשפותחה, אם יש לה אסקופה. וה"ה במקום שנועלים בקרשים הרבה ויש חקיקה למעלה ולמטה שמכניס בהם הקרשים, שדינם כדלת הואיל ואינן לוח אחד בכל הדלת. (רמ"א)
« הכא איירי בפתח שהוא עשוי לכניסה ויציאה תדיר, וס"ל דבזה לא בעינן קשר כלל. (משנ"ב ל"ג)

סעיף ה'

שידה תיבה ומגדל שפתחיהן מן הצד ויש להם שני צירים אחד למעלה ואחד למטה
מקור: עירובין (קב:) - ת"ר, ציר דלת שידה תיבה ומגדל במקדש – מחזירין. במדינה – דוחקין. והעליון כאן וכאן לא יחזיר שמא יתקע.
Ⓢ **אם יצא התחתון כולו ממקומו** – אסור להחזירו שמא יתקע. (שו"ע)
« ואפילו היכן שהחור הוא באמצע פתח התיבה דלא שייך למגזר כל כך שמא יתקע - אפ"ה אסור, דגזרינן באמצע אטו מן הצד. (משנ"ב ל"ח)
« ואפילו בצירים שלנו שהם מברזל – אסור להחזיר דלתי הכלים, דגזרינן שמא יראה שהציר אינו תקוע יפה ויחבר אותו במסמרים. (משנ"ב ל"ח)
Ⓢ **אבל אם יצא מקצתו** – דוחקו עד שמחזירו למקומו, כיון שהעליון נשאר במקומו בקל יכול להחזיר התחתון. (שו"ע)
Ⓢ **אבל כשיצא העליון** – מחלוקת ראשונים
ר"ת: נסתפק אם מותר לדחוק העליון במדינה.
טור: סתם בזה לאיסור. (ב"י)
פסק השו"ע – כטור, דאסור אפילו לדחוק ולהחזירו למקומו.

סעיף ו'

מטח של פרקים

מקור: שבת (מז:.) - מחלוקת, לוי בר שמואל אשכחינהו לרבי אבא ולרב הונא בר חייא דהוו קיימי אפיתחא דבי רב הונא, אמר להו: מהו להחזיר מטח של טרסיים בשבת? - אמרו ליה: שפיר דמי.
אתא לקמיה דרב יהודה אמר: הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו: המחזיר מטח של טרסיים בשבת חייב חטאת... אינהו דאמרו כי האי תנא דתניא מלבנות המטה וכרעות המטה ולווחים של סקיבס לא יחזיר, ואם החזיר פטור אבל אסור, ולא יתקע, ואם תקע חייב חטאת. רשב"ג אומר: אם היה רפוי מותר.
בי רב חמא הוה מטח גלגליתא, הוה מהדרי לה ביומא טבא, א"ל ההוא מדרבנן לרבא: מאי דעתך, בנין מן הצד הוא, נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא. אמר ליה: אנא כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי מותר.
פסק השו"ע – דאסור להחזירה ולהדקה. ואם תקע חייב חטאת.
הטעם:

- א. גזרה שמא יתקע ביתדות ומסמרים דהוי גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש.
- ב. כיון שעושה בזה כלי גמור חייב משום בונה. (משנ"ב מ"א)

□ **ואם היא דרכה להיות רפויה** – מותר לכתחילה, ובלבד שלא יהדק. (שו"ע)

□ **מתי אסור ומתי מותר?** – מחלוקת

כל בו בשם הראב"ד: דווקא כשאינו מקפיד אם יתנועע בתוך החור – מותר, דאין לגזור אלא בדבר שצריך להיות מעמידה בדוחק.
סמ"ג: דווקא דבר שצריך גבורה ואמנות אסור. (ביאורי"ה ד"ה דרכה)

□ **כוס של פרקים** – מחלוקת ראשונים

הטור: מותר לפרקו ולהחזירו בשבת. (טור ושו"ע)
הטעם: דאין דרך להדק כל כך בחוזק שיהיה חשוב כמו תקיעה וע"כ אין לחוש שמא יתקע.
(משנ"ב מ"ה)

הר"מ מרוטנבורג : דין הכוס כדין המטה. (טור ושו"ע)
 הטעם : כיון דעכ"פ דרך להדק, גם ברפוי אסור כמו במטה של פרקים. (משנ"ב מ"ה)
 השו"ע הביא את ב' הדעות, דעת הטור בסתמא להתיר. ודעת הר"מ מרוטנבורג לאסור.
 הכריע המשנ"ב – דלכתחילה יש להחמיר כדעה השנייה. אך אם הוא לצורך שבת יש לסמוך אדעה ראשונה. (משנ"ב מ"ו)

❑ **ה"ה, לגבי סטנדר** שבבית הכנסת שמונחים עליו ספרים, אם הוא של פרקים – דינו ככוס – דנחלקו בזה הפוסקים. (משנ"ב מ"ז)
 ❑ **לכו"ע** – אם דרכו להיות מהודק – אע"ג דעכשיו רפוי, אסור. (רמ"א ומשנ"ב מ"ח)

❑ **כוסות שלנו** העשויים בחריצים **סביב בורג** סמוך לרגלם ומהודקים בחוזק – לכו"ע אסור. (משנ"ב מ"ה)
 « **גדר האיסור כשמהדק בחוזק ע"י הברגה** [נפק"מ כשמהדקו ברפוי] – מחלוקת **מג"א** : הוא חשוב כמו תוקע ממש.
 ועל כן אסור אפילו לטור בכל גווני אפילו כמהדקו ברפוי, שמא יהדק בחוזק.
ט"ז : אפילו ע"י הברגה בחוזק הוא רק איסור דרבנן.
 ולכך לטור מותר כשמהדקו ברפוי. (שעה"צ ל"ב)

❑ **כיסוי הכלים** אפילו אם עשויים בהברגה – מותר.
 הטעם : דאין עשויים לקיום, רק לפותחן ולסוגרן תמיד. (משנ"ב מ"ה)
 ❑ **כלים שאסור לפורקן ולהחזירן** – בכל זאת מותר לטלטלן. (משנ"ב מ"ה)
 « וכן דבר שאין דרכו להתפרק – מותר בטלטול. (משנ"ב מ"ה)

סעיף ז'

קורח שגשברח ורוצח לסמכה

מקור : שבת (קנא :)

🔗 **לסמכה בכלי כארוכות המיטה**

- **כשסומכם שיהיו רפויים** – מותר לסמכה בארוכות המטה שהם כלי. (שו"ע)
 וסומכה לא כדי שתעלה, דא"כ הוי ליה בונה. אלא כדי שלא תרד יותר, מפני שיכול ליטלם כשירצה. (שו"ע)
- **אבל אם מהדקם שם** – אסור. (שו"ע)
 הטעם : דמבטל כלי מהיכנו, שאינו יכול שוב ליטלו משם בשבת. (משנ"ב נ"ו)
 ❑ ואם אינו תחוב בחוזק כל כך – מותר. (משנ"ב נ"ו)

🔗 **לסמכה בדבר שאינו כלי, רק עץ בעלמא כמו מקל** – מחלוקת
מג"א : אע"פ שמוכן הוא לטלטל, מ"מ אסור לסמכו תחת הקורה, דדמי לבונה.
א"ר ותו"ש : חולקים עליו, ומתירים בכל דבר ששם כלי עליו לענין טלטול, כיון שהוא עושה רק כדי שלא תרד יותר. (משנ"ב מ"ט)

« **להדקו כשסומכה במקל** – מחלוקת
פמ"ג : אפילו במהדקו מותר במקל, דלא שייך ביטול כלי מהיכנו כל שאין שם כלי עליו.
שעה"צ : אין חילוק בזה, כיון שגזרו איסור שלא לבטל כלי מהיכנו – לא פלוג במילתייהו, ואסור כל דבר שהיה מתחילה מותר לטלטל והוא גורם בפעולתו שיהא אסור לטלטל. (שעה"צ ל"ז)

סעיף ח'**ספסל שנשמט אחד מרגליו**

מקור: שבת (קלח:) - כירה שנשמטה אחת מירכותיה – אסור לטלטל, גזירה שמא יתקע. פסק השו"ע – דאסור להחזירו למקומו.

□ להניח אותו צד השמוט על ספסל אחר – אסור. (שו"ע)

□ אך אם ישב עליה כבר כך פעם אחת מבעוד יום כשהיה סמוך על ספסל אחר – מותר גם בשבת לסמכו על ספסל אחר, ולא חיישינן שמא יתקע. (רמ"א משנ"ב נ"ג)

סעיף ט'**התוקע עץ בעץ**

מקור: שבת (מז:) - גבי מלבנות המטה, לא יתקע, ואם תקע חייב חטאת. פסק השו"ע – התוקע עץ בעץ, בין במסמר בין בעץ עצמו – אסור משום בונה. □ וכן המפרק עץ תקוע – חייב משום סותר, והוא שיתכוין לתקן. (משנ"ב נ"ד)

סעיף י'**חצר שנתקלקלה במימי גשמים ורוצח לזרות בה תבן**

מקור: עירובין (קד.) - דרש רבא: חצר שנתקלקלה במימי גשמים מביא תבן ומרדה בה, וכשהוא מרדה – אינו מרדה לא בסל ולא בקופה, אלא בשולי קופה.

פסק השו"ע – חצר שנתקלקלה במימי גשמים יכול לזרות בה תבן.

ובלבד שישנה - שיזרה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי הקופה, ע"י שיהפכנה ויביא תבן על שוליה, דהיינו על ידי שינוי. (שו"ע)

« אבל דבר שמבטל לו שם כמו טיט וחול וצרורות – אסור, דאיכא משום אשוויי גומות. (משנ"ב נ"ה) » ואם עושה רק בכדי לכסות הרוק – מותר, כיון שאינו מכוון לבנין. (משנ"ב נ"ה)

□ אבל ביד – אסור. (שו"ע)

הטעם: משום דהוא עובדא דחול. (משנ"ב נ"ו)

□ וע"י אינו יהודי – מותר אם יש בו צורך הרבה, ככל מידי שהוא שבות דשבות. (משנ"ב נ"ו)

סימן שיד

סעיף א'

אין בנין וסתירה בכלים

מקור: שבת (קב:) - עייל שופתא בקופינא דמרא, רב אמר: משום בונה. ושמואל אמר: משום מכה בפטיש. שבת (קמו:) - שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות, ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי. עירובין (לד:) - תנן, נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח - הרי זה עירוב... ואמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא? - רב ושמואל דאמרי תרווייהו: הכא בבנין של מגדל עסקין. תוספתא דביצה (פ"ג ה"ט) - קורע אדם את העור שעל פי חבית של יין ושל מוריס. ובלבד שלא יתכוון לעשות זינוק.

נחלקו הראשונים בגדר בנין וסתירה בכלים [דיש סתירה בין הגמרות, דבשבת (קמו:) משמע דאין בנין וסתירה בכלים]:

רא"ש: רק בנין גמור וסתירה גמורה שייכת בכלים. ולכך, במוסותקי שהיא חבית שבורה ומדובקת ע"י זפת [וכלי רעוע הוא] - מותר, דמחמת גריעותו לא חיישנן שמא יתכוון לעשות כלי [ובזה מדובר בגמ' בשבת (קמו:)]. אך אם בונה כלי ממש או מתקנו - חייב. והוסף הרש"י - דאף כשעושה כל הכלי - חשיב בנין גמור.

ר"ן: דווקא בכלי גדול אפילו בונה קצת חייב, דהוי כאוהל ושייך בו בנין וסתירה. אבל בכלי קטן כחבית לא שייך בו בנין וסתירה.

הרב המגיד: אין בנין וסתירה בכלים דווקא בכלי שנתפרק ואין צריך אומן בחזרתו. אבל עושה כלי מתחילתו, או כלי שנתפרק וצריך אומן בחזרתו - כל שהחזירו - לא מיקרי בנין בכלים, אלא "עושה כלי" מיקרי, ומיחייב משום בונה. (בי"י)

פסקו השו"ע והרמ"א - כרא"ש והר"ן לחומרא. דאסור בחבית שלימה, וכן אסור בחבית גדולה. **ולכך:**

Ⓢ **בחבית שנשברה ודיבק שבריה בזפת** [שאינו בנין ממש]

• **אם אינה מחזקת ארבעים סאה** - יכול לשברה ליקח מה שבתוכה. (שו"ע)

« ובלבד שלא יכוין לנקבה נקב יפה שיהיה לה לפתח, דא"כ הוה ליה מתקן מנא. (שו"ע)

« גדר ארבעים סאה - היינו אמה על אמה ברום ג' אמות עם עובי הדפנות בלא עובי הזר שסביב שפתה, והרגלים. (משנ"ב ג')

« היתר השבירה הוא אפילו שלא במקום שמדובק בזפת. (משנ"ב ד')

• **אך אם היא מחזקת מ' סאה** - מחלוקת

שו"ע: הו"ל כאהל ואית ביה משום בנין וסתירה. (שו"ע ומשנ"ב ב')

« ואפילו בנין וסתירה כל דהו. (משנ"ב ב')

א"ר בשם הרשב"א: בחבית רעועה אפילו מחזקת ארבעים סאה - אין שייך בה שם סתירה. (ביאוריה ד"ה שאינה)

הכריע הביאוריה - דע"י גוי יש להקל, דבלאו הכי הוא איסור דרבנן, דהרי הוא מקלקל. (ביאוריה שם)

Ⓢ **אבל בחבית שלמה** - מחלוקת

שו"ע: אסור לשברה אפילו בענין שאינו עושה כלי.

הטעם: משום סתירה, דמדרבנן מ"מ אסור. משום דבנין גמור וסתירה גמורה שייך גם בכלים. (משנ"ב ז' וביאוריה ד"ה אסור)

« ואסור אפילו בכלי קטן. (משנ"ב ו')

« **ואפילו נקב בעלמא** - אסור לנקוב בה מחדש. (שו"ע)

« **להרחיב נקב** - אפילו יש בה נקב חדש, אם להרחיבו - אסור. (שו"ע)

מקור: שבת (קמו:) - ת"ר, אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף מוסיף. ויש אומרים: אין מוסיפין... דרש רב עמרם משום רבי יוחנן: הלכה כיש אומרים.

« ואפילו אם אין מרחיבו כל כך שיהיה עשוי להכניס ולהוציא על ידו - אפ"ה אסור עכ"פ מדרבנן. (משנ"ב ט')

« **ואפילו אם הנקב הוא נקב קטן שאינו עשוי להכניס ולהוציא** - ג"כ אסור עכ"פ מדרבנן, אפילו בחבית רעועה. (משנ"ב ו')

ואם הוא נקב גדול שעשוי להכניס ולהוציא - יש בו איסור תורה. (משנ"ב ו')

הגר"א: אין סתירה בכלים אפילו כשעושה שבירה בכלי שלמה. (משנ"ב ז')

לכו"ע - אם עושה אותה כלי ע"י השבירה - חייב עכ"פ לכו"ע משום מכה בפטיש. (משנ"ב ז')

□ **בביאור ההיתר בשובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות** – מחלוקת ראשונים

רש"י: מותר משום שאין במקלקל משום איסור שבת.
ר"ן: מותר כיון דבעלמא מקלקל פטור אבל אסור, וכאן משום צורך שבת מותר לכתחילה. [והיינו דווקא בכלי קטן, אבל בכלי גדול – אסור, כיון דשייך בו בנין וסתירה]. (בי"י)

« **נפק"מ - במקלקל לצורך שבת** [בכלי גדול] – מחלוקת

לרש"י: מותר לכתחילה.

לתוס' ורא"ש: חולקים בזה. (ביאורי"ה ד"ה אסור)

□ **אם אינו מתכוון לכך** – מחלוקת

לדעת השו"ע: דדוקא כשמתכוין להרחיב אסור, אבל אם אינו מתכוון אע"ג דהוי פסיק רישא שיתרחב ע"י פעולתו – מותר.

לדעת הרמ"א: אפילו אם אינו מכוון להרחיב – אסור אם הוא פסיק רישא. (משנ"ב י"א)

□ **אם היה סכין תקוע מער"ש בחבית ואינו מתכוון להרחיבו בהוצאתו**, אלא שע"י הוצאתו והכנסתו יש

פסיק רישא שיתרחב הנקב – מחלוקת

שו"ע: מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוין להוסיף, כיון דעיקר איסורו הוא רק מדרבנן ס"ל דשרי, כיון שאינו מתכוון לזה.

רמ"א: דווקא כשהוציאו פעם אחת מבעוד יום, דע"ז נתרחב קצת דתו לא הוי פסיק רישא. אבל אם לא הוציאו מבעוד יום, אסור דהוי פסיק רישא שעושה נקב ופתח לחבית. (רמ"א ומשנ"ב י"א)

הכריע המשנ"ב – דעיקר האיסור הוא רק מדרבנן, ויש לסמוך היכא שהוא צורך גדול על דעת השו"ע שמתיר להוציא הסכין בשבת. (משנ"ב י"א)

□ **אם היה סכין תקוע בכותל** – מחלוקת

שו"ע: אסור להוציא הסכין שהיה תקוע בו מערב שבת.

הטעם: דכיון ששם במתכוון להרחיב הנקב – חייב משום קודח, דהוי תולדה דבונה, ולכן אפילו

אם אינו מכוון – עכ"פ פסיק רישא הוא. (משנ"ב י"א)

« וה"ה, בחבית שמחזקת ארבעים סאה – דיוצא ג"כ משם כלי, דהוי כאוהל. (משנ"ב י"א)

מג"א וגר"א: אף בכותל מותר היכן שאין מתכוון, כיון שאין צריך לגומא והוי מלאכה שאין צריכה

לגופה. וגרע משאר איסור דרבנן. (משנ"ב י"א)

הכריע המשנ"ב – להחמיר כשו"ע. (משנ"ב י"א)

□ **החביות הקטנות של מרקחת** – אסור להסיר החשוקים, כדי ליקח מה שבתוכה.

« אך ע"י גוי – בודאי יש להתיר.

« ובקשור ע"י חבלים – אפילו ע"י ישראל יש להתיר. (משנ"ב א')

□ **העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגולים** שהוא עשוי להכניס האורה

ולהוציא ההבל – חייב משום מכה בפטיש.

« אפילו הוא לול שאינו מחובר לקרקע שאין בו משום בונה על עשיית הנקב – אפ"ה חייב משום

מכה בפטיש שהוא גמר מלאכת הלול.

וכל פתח שאין עשוי להכניס ולהוציא – אין חייבין על עשייתו. (משנ"ב ח')

□ **אם תקע מסמר בכותל** [לתלות עליו] – חייב משום מכה בפטיש. (משנ"ב ח')

□ **העושה נקב בקרקע הבית שיצאו המים** – חייב משום בונה. (משנ"ב ח')

סעיף ב'

היה בה נקב ונסתם

מקור: שבת (קמו:) - ושון שנוקבין נקב ישן לכתחילה. אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא במקום העשוי לשמר, אבל לחזק אסור. היכי דמי לשמר, היכי דמי לחזק? - אמר רב חסדא: למעלה מן היין זהו לשמר, למטה מן היין זהו לחזק. רבה אמר: למטה מן היין נמי זהו לשמר, והיכי דמי לחזק - כגון שניקבה למטה מן השמרים. ואמר ליה אביי לרבה: תניא דמסייע לך.

אם הוא למטה מן השמרים - אסור לפתחו, דכיון שהוא למטה וכל כובד היין עליו צריך סתימה מעליא וחשיב כפותח מחדש. (שו"ע)

« וע"כ אסור לעשות שם אפילו נקב קטן שאין עשוי להכניס ולהוציא על ידו. (משנ"ב י"ד)

אם היה הנקב למעלה מן השמרים - מותר לפתחו. (שו"ע)

« ואפילו הוא נקב גדול - מותר, דאותה הסתימה לא חשיבא סתימה כלל. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ג'

נקיבה במקום נקב ישן

מקור: שבת (קמו:) - כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח, ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולים.

שבת (קב:) - הקודח כל שהוא חייב. [והיינו בנקב חדש].

פסק השו"ע - במקום נקב ישן - נוקבין אפילו במקדח, כגון שנשברה הברזא.

« ובלבד שלא ירחיבו יותר ממה שהיה מתחילה. (משנ"ב ט"ז)

מתני - מחלוקת ראשונים

מרדכי: תמיד מותר בכל סוגי החביות.

כלבו: דלא שרי לנקוב נקב ישן אלא בחבית של חרס שאין הסתימה מהודקת יפה, אבל בחבית של עץ שמהדקים מאד העץ שסותמים בה הנקב וחותרים ראשו על דעת שלא להוציאו, ודאי נראה שזה נקב חדש, ואסור. (שו"ע)

הלכה - מחלוקת

א"ר: כמתירים.

פמ"ג וחי אדם: יש לחוש להחמיר. (משנ"ב י"ט)

מותר לנקוב במגופה שסותמין בה הכלי זכוכית בשעם - אפילו בכלי המתקן לכך. (משנ"ב י"ז)

סעיף ד'

ברזא שבחבית ואין אדם יכול להוציאה

מקור: שבת (קמו:) - ושון שנוקבין נקב ישן לכתחילה.

פסק השו"ע - ברזא שבחבית ואין אדם יכול להוציאה - מותר ליקח ברזא אחרת ולהכות באותה ברזא לצורך לשתות יין בשבת.

« ובלבד שלא יהיה הברזא הראשון נגד השמרים. (רמ"א)

ברזא [שקורין איספינ"א] שלא היה בחבית מעולם - מחלוקת ראשונים

שבלי הלקט בשם ה"ר יוסף: אפילו לא היה בחבית מעולם - אם הכינו לכך מאתמול מותר.

בדה"ב: יש לתמוה על מה שהצריך שהכינו לכך מאתמול - שלא ראה בגמ' רמז לזה. (ב"י ובדה"ב)

סעיף ה'

דרך הוצאת יין מחבית

□ ליתן קנה חלול

מקור: שבת (קמז:) - גובתא - רב אסר. ושמאל שרי. מחתך לכתחילה דכו"ע לא פליגי דאסור, אהדורי דכו"ע לא פליגי דשרי, כי פליגי דחתיכה ולא מתקנא - מאן דאסר גזרינן דילמא אתי למיחדך לכתחילה. ומאן דשרי לא גזרינן.

כתנאי, אין חותכין שופרת ביו"ט ואין צריך לומר בשבת נפלה אין מחזירין אותה בשבת, ואין צריך לומר ביו"ט. ור' יאשיה: מיקל. ר' יאשיה אהייא, אילימא ארישא הא קמתקן מנא. אלא אסיפא ת"ק נמי מישרא קשרי, אלא דחתיכה ולא מתקנא איכא בינייהו, מ"ס גזרינן, ומ"ס לא גזרינן. דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דר' יוחנן הלכה כר' יאשיה.

פסק השו"ע - מותר ליתן קנה חלול [בחבית או ברזא] להוציא יין, אע"פ שלא היה בו מעולם.

« ואע"ג שאינו יודע אם יגיע למדתו - אפ"ה מותר. (משנ"ב כ"א)

« **תיקון הקנה עצמו** - מחלוקת ראשונים

רש"י: אסור בכל גווני ואפילו ביד.

ר"ח: ביד מותר לתקנו. ורק בסכין אסור. (ב"י)

« **אע"פ שהקנה עצמה אינה מתוקנת כל צרכה** וחסרה שום תיקון - אפ"ה מותר להכניסה, ולא

חיישינן שמא יתקנה. (ב"י ומשנ"ב כ"א)

□ **ומ"מ נראה דאסור לתקוע היטב בחזקה ביתדות**, דיש בזה משום גמר מלאכה. (משנ"ב כ"ז)

□ ליתן עלה של הדס בנקב שבחבית שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם

מקור: שבת (קמז:) - האי טרפא דאסא - אסור. מאי טעמא? רב יימר מדפתי אמר: גזירה שמא יעשה מרזב. רב אשי אמר: גזירה שמא יקטום העלה מן הענף ליתנו לחבית. מאי בינייהו? דקטים ומנחי.

נחלקו בזה הראשונים

רמב"ם: כרב יימר מדפתי, משום מרזב - אסור אף בכה"ג.

« **וס"ל**, דאף רב אשי לא בא אלא לפרש את שמואל, אך לא ס"ל כמותו. (ב"י)

רא"ש וטור: כרב אשי, שמא יקטום - מותר. (ב"י וביאו"ה ד"ה במקום)

להלכה - מחלוקת

שו"ע: כרמב"ם, ואסור. דגזרינן שלא יתקן מרזב ליינו שיפול היין לתוכו וילך למרחוק, דכשלוך העלה ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב, ולא דמי לברזא או קנה שאינו עושה בו שום מעשה.

רמ"א: כרא"ש וטור, ומותר, אפילו בעלה של הדס במקום שיש לו הרבה קטומים ואין לחוש שמא יקטום. (שו"ע רמ"א ומשנ"ב כ"ב)

סעיף ו'

דרך פתיחת חבית בשבת

□ התזת ראש החבית

מקור: שבת (קמז:) - שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי, ואין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה. וחכמים מתירין. ולא יקבנה מצדה...

רבן שמעון בן גמליאל אומר: מביא אדם חבית של יין ומתזו ראשה בסיף, ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש...

בעו מיניה מרב ששת: מהו למיברז חביתא בבורטיא בשבתא, לפיתחא קמיכוין ואסיר או דילמא לעין יפה קמיכוין ושרי? - א"ל: לפיתחא קא מכוין ואסיר. מיתבי, רשב"ג אומר: מביא אדם חבית של יין ומתזו ראשה בסיף? - התם ודאי לעין יפה קמיכוין, הכא אם איתא דלעין יפה קמיכוין לפתוחי מיפתח.

פסק השו"ע - כחכמים, דמותר להתיז ראש החבית.

הטעם: דלאו לפתח מכוון, כיון שמסיר ראשה. (שו"ע)

« ומיירי בחבית גרועה שמדובק שבירה בזפת ולא בשלמה. (משנ"ב כ"ג)

« ואם ירצה להתיז רק ראש המגופה לבד – אפילו בחבית שלמה שרי, דלא מקרי שבירה כיוון שאינה מחוברת לחבית. (משנ"ב כ"ג)
 « ודווקא כשהוא עושה זה מפני האורחים. (משנ"ב כ"ה)
 « ומותר ג"כ לקרוע העור מעל פי חבית של יין, ובלבד שלא יכוון לעשות כעין מרזב. (משנ"ב כ"ה)

□ לנקבה בצדה

מקור: שבת (קמז). – שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות, ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי. ואין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה. וחכמים מתירין. ולא יקבנה מצדה...
 אמר רב הונא: מחלוקת למעלה, אבל מן הצד דברי הכל אסור, והיינו דקתני לא יקבנה מצדה.
 ורב חסדא אמר: מחלוקת מן הצד, אבל על גבה דברי הכל מותר, והא דקתני לא יקבנה מצדה התם בגופה דחבית.

□ נחלקו בזה הראשונים

רי"ף רא"ש ורמב"ם: כרב הונא, ומן הצד אסור.
 תוס': כרב חסדא, דתמיד מותר. (בי"ט)
 פסק השו"ע – כרי"ף רא"ש ורמב"ם, וכרב הונא, לנקבה בצדה – בין של חבית בין של מגופה, אסור אפילו ברומח שעושה נקב גדול.

« ואינו דומה לפתח, דכיון דהוי מצדה ודאי לפתח מכוון. (שו"ע)
 « אך יש חילוק בין מגופה לחבית:
 דלענין מגופה – אינו אסור בנקב כזה אלא כשעושה הנקב מצדה של מגופה, אבל כשמנקב למעלה בראש המגופה למשוך משם את היין מותר.
 אבל בחבית – אסור בכל מקום שעושה בה נקב. (משנ"ב כ"ו)

□ ליקוב המגופה למעלה – מותר. (שו"ע)

הטעם: דלאו לפתח מכוון, שאין דרך לעשות פתח למעלה אלא נוטל כל המגופה. (שו"ע)
 « ואפילו בחבית שלמה – מותר. ובזה לכו"ע מותר ואפילו שלא מפני האורחים. (משנ"ב כ"ח)

סעיף ז'

חותמות שבכלים

מקור: ביצה (לא:). – אמר שמואל: חותמות שבקרקע – מתיר, אבל לא מפקיע ולא חותך. שבכלים – מתיר ומפקיע וחותר, אחד שבת ואחד יום טוב.
 עירובין (לה). – נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב, במה דברים אמורים: ביום טוב, אבל בשבת אין עירובו עירוב... הכא במגדל של עץ עסקינן... ומתניתין במאי מוקמינן לה? אביי ורבא דאמרי תרוויהו: במנעול וקטיר במתנא עסקינן, ובעי סכינא למיפסקיה.

☞ כעין קשירת חבל וכיוצא בו

פסק השו"ע – חותמות שבכלים – כגון: שידה, תיבה ומגדל שהכיסוי שלהם קשור בהם בחבל – יכול להתירו או לחתכו בסכין [כגמ' בביצה].
 הטעם: דלאו קשר של קיימא הוא, שהרי להתיר תמיד הוא עשוי. וכן אינה סתירה גמורה היא זו. (משנ"ב ל')

« להתיר קליעתו – מחלוקת

שו"ע: מותר להתיר קליעתו.

רמב"ם: יש איסור בזה. (שו"ע ומשנ"ב ל"ב)

☞ אבל פותחת של עץ ושל מתכת – אסור להפקיע ולשבר, דבכלים נמי שייך בנין גמור וסתירה גמורה. [כגמ' בעירובין]. (שו"ע)

□ להסיר הצירים שאחורי התיבות אם נאבד המפתח – מחלוקת ראשונים

ר' פרץ: אסור. (בי"י ושו"ע)

הטעם: דכשבירת פותחת דמיא ויש בזה משום סתירה. (משנ"ב ל"ג)

ה"ר יעקב מקינון: מתיר בזו. (בי"י ושו"ע)

הטעם: דס"ל דלא דמי לשבירת פותחת, וסתירה גרועה היא כיוון שאין צריך לשבור שום דבר. (משנ"ב ל"ד)

לכו"ע – אסור לקבוע הצירים או מנעל במסמרים לכלי, דהוי תיקון מנא. (משנ"ב ל"ד)
 « ואפילו ע"י גוי – אסור, דהוי מלאכה דאורייתא. (משנ"ב ל"ד)

□ **שבירת פותחות של תיבות** – מחלוקת

סמ"ק בשם ר"א: מתיר. (טור ושו"ע)

הטעם: ס"ל דאין שייך שם סתירה כלל בכלים. (משנ"ב ל"ו)

ר"י: אסור. (טור ושו"ע)

הכריע השו"ע – דיש להתיר ע"י גוי, כיון שהלכה כדברי האוסרים [כפי שסתם בתחילת הסעיף]. (שו"ע ומשנ"ב ל"ו)

« ומ"מ, אף ע"י גוי מותר דוקא בהפסד מרובה, או שנחפז הרבה לצורך מצוה. (שו"ע ומשנ"ב ל"ז)

« וכל זה בשבירת הפותחת, אבל לפתוח אותו בסכין או במחט גדול – מותר אפילו דלת של בית. (משנ"ב ל"ז)

סעיף ח'

חותלות [מיני כלים] של תמרים וגרוגרות שחכיסוי קשור בחבל – שבירת גוף חותלות

מקור: שבת (קמז). - תני חדא, חותלות של תמרים ושל גרוגרות – מתיר ומפקיע וחותר.

נחלקו בזה הראשונים

טור: מתיר וסותר שרשרות החבל וחותר אפילו בסכין, ואפילו גופן של חותלות.

הטעם: שכל זה כמו ששובר אגוזים או שקדים כדי ליטול האוכל שבהם.

רמב"ם: הפותל חבלים חייב משום קושר, והסותר חייב משום מתיר, ואף שהוא סותר שלא על מנת לבנות, יהיה עכ"פ אסור מדרבנן דהוא סותר קשר של קיימא. (ביאוריה ד"ה חותלות)

פסק השו"ע – כטור, דמותר.

« ואשמועינן דבזה אפילו גופן של חותלות מותר לשבור. (משנ"ב ל"ט)

□ **באילו כלים מדובר?**

דווקא אלו דלאו כלים גמורים הן דאינם עשויים אלא שיתבשלו התמרים בתוכן – מותר.

אבל כלי גמור כבר – אסור. (משנ"ב מ')

□ **מחצלת שתופרים בו פירות** – מסתפק הפמ"ג אם דומה לחותלות. (משנ"ב מ')

סעיף ט'

פסיקת חזו"ט בדבר תלוש שאינו מקפיד על חיתוכו

פסק השו"ע – דמותר להפקיע ולחתוך קשרי השפוד שקושרים בטלה או בעוף הצלויים.

□ **המבקע עצים**:

• **לחתיכות גדולות** – איסורו הוא רק מדברי סופרים, משום עובדא דחול. (משנ"ב מ"א)

• **המבקע לחתיכות קטנות** – חייב משום טוחן. (משנ"ב מ"א)

• **ואם מקפיד הוא על המדה** – חייב משום מחתך אפילו בחתיכות גדולות. (משנ"ב מ"א)

סעיף י'

חותמות שבקרקע כגון: דלת של בור שקשור בו חבל

מקור: ביצה (לא):

• **כשעשוי לקיים על מנת שלא להתירו בשבת**:

להתירו – יכול להתירו, דלאו קשר של קיימא הוא, שהרי עומד להתיר.

אבל להפקיע ולחתוך – אסור, משום סתירה. (שו"ע)

- **אבל אם אינו עשוי לקיים כלל** – מותר. (שו"ע)
- « ומטעם זה, מותר להתיר דף שמשימין אותו לפני התנור ושורקין אותו בטיט, שאינו עשוי לקיום. (שו"ע)
- **אבל אם אין דעתו להסירו אף במוצאי שבת** – גם להתירו אסור, דהוי קצת קשר של קיימא. (משנ"ב מ"ד)

סעיף י"א

סתירת נקב שבחבית

- מקור: שבת (קמו.) – לא יקבנה מצדה, ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח. שם (קמו.): – מישחא – רב אסור, ושמואל שרי. מאן דאסר גזרינן משום שעוה, ומאן דשרי לא גזרינן.
- « **ליתן שעוה או שמן עב בנקב החבית לסתמו** – אסור, מפני שהוא ממרח. (שו"ע)
- « שומן וחלב – דינו כשעוה. (משנ"ב מ"ה)
- « אפילו אם אין מכניס השמן בתוך הנקב אלא בהנחה בעלמא ע"ג מלמעלה – אסור. (משנ"ב מ"ו)
- « גם אין חילוק בזה בין ת"ח לעם הארץ. (משנ"ב מ"ו)
- « אם לא הכינו לתשמיש מאתמול בלאו הכי אסור משום מוקצה, דלאו כלי הוא. וכשהכינו לכך – מותר לטלטלו, ולא גזרינן שמא ידבקנו לכותל. (משנ"ב מ"ה)

אבל בשאר דברים, שאין בהם משום מירוח:

- **כשאין היין יוצא ממנו** – מחלוקת ראשונים
- רי"ף:** אין אוסרים אלא בשעוה וכיוצא בו שהוא דבר המתמרח, וכן בשמן עב אע"פ שאין מירוחו ניכר כל כך מכל מקום אסור, כיון דשייך ביה מירוח קצת דאתי לאיחלופי בשעוה. אבל בשאר כל הדברים – מותר לסתום החבית, אא"כ במקום שנראה כמתקן.
- רמב"ם:** כשם שאסור לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב, לפיכך אסור לסתום נקב החבית ואפילו בדבר שאינו מתמרח ואינו בא לידי סחיטה, כגון קיסם או צרור קטן. (ב"י)
- להלכה – מחלוקת
- שו"ע:** מותר, ואפילו להכניסו תוך הנקב, דהואיל ואין היין יוצא אפילו בלי תיקון לא מחזי כמתקן.
- ב"ח וא"ר:** העיקר כדעת הרמב"ם שחולק על זה, וס"ל דאפילו אם אין היין יוצא דרך שם ג"כ אסור ליתן שום דבר בתוך הנקב לסתמו משום דהוי כעין בונה. (שו"ע ומשנ"ב מ"ז)

אך אם היה היין יוצא דרך הנקב

- מקור: שבת (קלט.) – אמרו ליה רבנן לרב אשי: חזי מר האי צורבא מרבנן דשקל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא ואמר לאצנועי קא מכוניא, ואזיל ונאים במברא ועבר להך גיסא וסייר פירי ואמר אנא למינס קא מכוניא. א"ל: הערמה קאמרת הערמה מדרבנן היא, וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה. פסק השו"ע – דאם היה היין יוצא דרך הנקב – אסור לסתמו.
- הטעם: אסור מדרבנן, מפני דמחזי כמתקן. (משנ"ב מ"ח)
- « ודווקא כשסתמו בדבר שאין דרך לסתום בו כמו בצרור קטן או בקיסם.
- אבל מותר לכו"ע לסתום בעץ, כגון בברזא כמו שהוא דרך תמיד לסתום בו. (משנ"ב מ"ח)

ליתן בו שום דרך הערמה לומר שאינו מכין אלא להצניעו שם:

- **אם אינו ת"ח** – מחלוקת ראשונים
- רש"י:** אסור, ואין מותר אלא לת"ח.
- רמב"ם:** מותר לכל אדם. (ב"י)
- פסק השו"ע – כרש"י, דלא התירו הערמה אלא לת"ח.
- **אך אם הוא ת"ח** – מותר לו להערים בכך. (שו"ע)
- « **האידינא האם יש לנו דין ת"ח** – מחלוקת
- מג"א:** מ"מ לענין זה אין להחמיר.
- מלבושי יו"ט:** חולק בזה. (משנ"ב נ')

סעיף י"ב**סכין שחזא תחוב בכותל של עץ מבעוד יום**

מקור: שבת (נ:) - אמר שמואל: האי סכינא דביני אורבי דצה שלפה והדר דצה - שרי, ואי לאו - אסיר. מר זוטרא ואיתימא רב אשי אמר: בגורדייתא דקני שפיר דמי... א"ל רב מרדכי לרבא: מתיב רב קטינא, הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולים אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר וניטלים בשבת, תיובתא.

נחלקו הראשונים באיזה עץ מדובר [בגורדייתא]

רש"י: מדובר בתלושין דווקא.

תוס': אפילו במחוברין ג"כ מותר. ודווקא שהם למטה מג', שאין בזה איסור משתמש באילן מחובר. (ב"י) פסק השו"ע - כרש"י, דסכין שהוא תחוב בכותל של עץ מבעוד יום - אסור להוציאו בשבת, כיון שהוא דבר מחובר.

הטעם: כיון שהיה מתחלה תקוע קצת בחוזק אי אפשר שלא יתרחב הסדק שם. ואף דאין

מתכוון לזה כמעט פסיק רישא הוא. (משנ"ב נ"ב)

אבל אם הוא תחוב בספסל, וכן בכל דבר תלוש - מותר להוציאו. (שו"ע)

□ **האם צריך שיהיה דצה ושלפה מבעוד יום** - מחלוקת ראשונים

רי"ף ורא"ש: אפילו לא דצה ושלפה מותר. ואם כן בסכין התקוע בחבית אפילו לא דצה ושלפה - מותר.

דס"ל, מפורש בהדיא דשמואל איתותב ולא קיימא לן כוותיה.

תרומת הדשן: אין מותר אלא דוקא בדצה ושלפה. אבל סכינא דביני אורבי איכא למיחש ביה נמי משום מרחיב גומא דהוי בונה.

דס"ל, כשמואל, ומפרש דלא מתיב רב קטינא אלא לרב הונא דאמר לעיל מיניה. (ב"י)

להלכה - מחלוקת

הב"י: כתב שעם כל זה איני יורד לסוף דעת בעל תרומת הדשן. (ב"י)

הד"מ: כתב דדברי התרומת הדשן נכונים בטעמן ואין לפקפק עליהן. (ד"מ ח')

וכן ברמ"א הכריע - דאם דצה ושלפה מבעוד יום אפילו בכותל - מותר. (רמ"א)

« ואף לחזור ולתחוב אותו בכותל - מותר. (משנ"ב נ"ג)

« אבל אם לא חזר ונעצו מבעוד יום - אסור לתחוב אותו בכותל, דעדיין לא נתרוב במה שהוציאו

פעם אחת מן הכותל. (משנ"ב נ"ג)

□ **בכותל של לבנים** - מצוי כמה פעמים שאין שורותיהם מדובקים זה לזה, ואז מותר להוציא אפילו

אם לא היה דצה ושלפה מבעוד יום. (משנ"ב נ"א)

סימן שטו

סעיף א'

דברים האסורים משום אוהל בשבת

מקור: שבת (קכה:) - מחלוקת, פקק החלון, ר' אליעזר אומר: בזמן שהוא קשור ותלוי - פוקקין בו. ואם לאו - אין פוקקין בו. וחכמים אומרים: בין כך ובין כך פוקקין בו... לא נחלקו אלא להוסיף, שר"א אומר: אין מוסיפין ביו"ט ואין צריך לומר בשבת. וחכמים אומרים: מוסיפין בשבת, ואין צריך לומר ביו"ט.

□ גדר איסור אוהל - דוקא גג אסור. (שו"ע)

ואסור לעשות אוהל בשבת ויו"ט אפילו הוא עראי. (שו"ע)

הטעם: דעשיית אוהל הוא תולדת בונה והסותרו חייב משום סותר, וגזרו על אוהל עראי משום אוהל קבע. (משנ"ב א')

« ואף כשעושה גג שאין תחתיו מחיצות - חשוב אוהל, כיון שפורס לצל. (שעה"צ א')

« ואם קושר הגג בעניבה שיתקיים זמן הרבה - חשיב אוהל קבע כיון שיש רוחב טפח, וחייב מן התורה.

ואפילו בלא קשר - כל שהוא פורס לזמן מרובה - הוי אוהל קבע. (שעה"צ ב')

אבל מחיצות מותר

נחלקו הראשונים באיזה מחיצה מותר

רש"י: כל מחיצה.

ר"ת: דווקא מחיצה שאינה מתרת. (בי"י)

פסק השו"ע - כר"ת, דמחיצות מותר לעשות. אא"כ נעשית להתיר סוכה או להתיר טלטול - דאסור. (שו"ע)

הטעם: כיון דחשבינן לה מחיצה לענין היתר הטלטול חשיב בנין. (משנ"ב ד')

□ אבל מחיצה הנעשית לצניעות בעלמא - מותר. (רמ"א)

« ולכן מותר לתלות וילון לפני הפתח, אע"פ שקבוע שם. (רמ"א)

הטעם: דחשיב מחיצת עראי כיון שהוא נע ונד ברוח מצויה וגם אינו מעכב לעוברים דרך שם. (משנ"ב ו')

« אם היה תלוי שם בקביעות - מחלוקת ראשונים רש"י: אסור לנטותו ולפרקו בשבת.

ב"י: אע"פ שתלוי שם בקביעות - מותר. (בי"י)

פסק הרמ"א - כב"י, דאע"פ שקבוע שם מותר.

« אבל לחברה למעלה ולמטה ומן הצדדים בענין שאין זו ממקומו - אסור משום בנין, דסתימת קבע הוא. (בי"י ומשנ"ב ו')

« ומ"מ, זה דווקא אם דרך הוילון ששוהה שם כמה ימים בסתימה זו. אבל אם הדרך הוא להפתח תמיד - אף מדרבנן אין איסור בזה. (שעה"צ ו')

« אין מותר אלא דווקא בדבר שאין דרך לעשותה תמיד לקבע, כגון בוילון או מחצלת וכיוצא בו. אבל אם יעשה מחיצת עראי של אבנים זה על גב זה - אסור. (ביאורי"ד ו')

□ פרוכת לפני ארון הקודש:

• כשיש דלתות לארון קודש - מחלוקת ראשונים

התרומת הדשן: העולם חוששין לאסור הדבר.

גם חזן הכנסת אחד הגיד לי שאחד מן הגדולים לא רצה להתיר, אני מושך ידי מלהתיר.

ב"י: נהגו כו"ע היתר בדבר, ולא ראינו מי שמחה בכך. (בי"י)

הכריע הרמ"א - כב"י, דמותר, ובלבד שלא יעשה אוהל בגג טפח. (רמ"א)

• כשאין דלתות לארון קודש - מחלוקת

מג"א: אין מותר אלא דווקא כיון שיש בלא"ה דלת לאה"ק א"כ הפרוכת אינו תלוי רק לצניעות בעלמא.

פנים מאירות: מקיל אפילו אם אין דלתות לארון הקודש, וכמו וילון אצל הפתח. (משנ"ב ז')

- **לעשות מחיצה לפני החמה או הצנה** או בפני הנרות שלא יכבה אותן הרוח – מותר. (רמ"א)
 « אבל לעשות מחיצת קבע שיתקיים כן – אסור. (משנ"ב טו)
 אך מ"מ לקשור וילון שלא תניד הרוח – לא חשיב בזה מחיצת קבע. (שעה"צ י"א)
- **לתלות בשבת סדינין המצוירים על הכותל לנוי** – מותר, ואפילו לקבעם שלא יהיו נזוזים ממקומם – ג"כ מותר, כיון שאין עשויים כלל למחיצה. (משנ"ב ז')
- **מחיצה לשמש מיטתו** – אסור לעשות מחיצה **בפני אור הנר** כדי שישמש מטתו. (רמ"א)
 הטעם: כיון דאסור לשמש בפני אור הנר או ספרים מקרי מחיצה המתרת. (משנ"ב י')
 « וכן **לפני ספרים** כדי לשמש או לעשות צרכיו – אסור. (רמ"א)
- **אם המחיצה מכסה את הנר** – מחלוקת
מג"א: דווקא אם עושה מחיצה גבוה י' טפחים והנר גבוה ונראית למעלה – אסור, דא"כ ההיתר בזה הוא רק משום דיש על זה שם מחיצה. ולכן אסור לעשותה בשבת דחשיבא מחיצה המתרת.
 אבל אם המחיצה מכסה את כל הנר עד שאין נראית דאין צריך שתהיה המחיצה גבוה עשרה – מותר, דא"כ ההיתר בזה לאו משום מחיצה אלא מחמת כיסוי בעלמא. (משנ"ב י')
 « ולכן אף שהיתה המחיצה גבוה עשרה ג"כ מותר לעשותה. (שם)
 « וכן לענין לשמש ולעשות צרכיו בפני הספרים – אם המחיצה גבוה עד שאין הספרים נראין מותר לעשותה. (שם)
 « ולכן לא בעינן אז ג"כ שיהיה קשור לצד מטה. (שם)
- אליה רבה וחמז משה**: מפקפקין בזה, ואין מחלקין בזה, דכיון דסוף סוף ע"י המחיצה הותר עתה לשמש ולעשות צרכיו חשיבא מחיצה המתרת ואסור לעשותה. (משנ"ב י')
 הכריע המשנ"ב – דמ"מ בשעת הדחק יש לסמוך על דבריו. (משנ"ב י')
- **לכסות הספרים בכיסוי בעלמא**, והיינו כלי בתוך כלי להתיר התשמיש, דזה לא הוי מחיצה כלל. (משנ"ב י')
- **במקום שיצרו של אדם תוקפו והנרות דולקים ויש לחוש חס ושלוש למוציא שז"ל**, או שישמש לאור הנר דאיכא סכנה – מותר לעשות מחיצת עראי לזה, וכן מותר להעמיד מחיצת מתקפלת אף שלא היה נפשט מערב שבת. (ביאורי"ה ד"ה אם לא)
- **אם יהיו חוטיין כרוכין עליה מער"ש** – במחיצה העשויה להתיר – מחלוקת
מג"א: דאסור לעשותה בשבת הוא אפילו כשהיו חוטיין כרוכין עליה מער"ש.
תוספת שבת: מקיל בזה. (משנ"ב לעיל סעי' י')

- **אם היה פתוח מבעוד יום טפח** – מותר להוסיף עליה בשבת. (רמ"א)
 □ **ה"ה, מחיצה מתקפלת** – שעומד מופשט טפח מער"ש – מותר לפושטו כולו.
 אבל אם היה מקופל אע"פ שכולו הרבה יותר מטפח – לא מהני, שהרי לא נעשה זה בשביל מחיצה. (משנ"ב י"א)
- **כשהטפח בולט מלמעלה** – מחלוקת
מג"א ותוספת שבת: אינו מועיל.
ב"י: מועיל כמחיצה. (ביאורי"ה ד"ה שהיה)

סעיף ב'

עצים שמעמידים עליהם את האוהל – תוספת אוהל עראי

- מקור: עירובין (קב). שבת (מט:). אמר רב אסי: הני כיפי דארבא – בזמן שיש בהם טפח, אי נמי אין בהם טפח ואין בין זה לזה שלשה טפחים, למחר מביא מחצלת ופורס עליהם. מאי טעמא? מוסיף על אהל עראי הוא, ושפיר דמי.
 פסק השו"ע – עצים שתוקעין ראשן האחד בדופן הספינה וכופפין ראשן השני בדופן השני של הספינה, ופורסין מחצלת עליהם לצל.
 אם יש ברחבן טפח ואפילו רק באחד מהן. או אפילו אין ברחבן טפח אם אין בין זה לזה ג' טפחים – חשיבי כאוהל, ומותר לפרוס עליהם בשבת מחצלת, דהוי ליה תוספת אהל עראי ושרי. (שו"ע ומשנ"ב י"ג)

□ **ומטעם זה מחצלת פרוסה כדי טפח** – מותר לפרוס שאר המחצלת בשבת. וטפח שאמרו, חוץ מן הכריכה. (שו"ע)

מקור: שבת (מט:) - הנהו דיכרי דהו לרב הונא: דביממא בעו טולא, ובילילא בעו אוירא. אתא לקמיה דרב אמר ליה: כרוך בודיא ושייר בה טפח, למחר פשטה, דהוי מוסיף על אהל עראי, ושפיר דמי.

□ **וה"ה, עריסת התינוק** שיש עליה חשוקים ופורסין עליהם סדין להגן מפני הזבובים אם החשוקים נעשים מבעוד יום – מותר לפרוס עליהם סדין בשבת, ואם לאו – אסור. וה"ה, דאסור לפרוס סדין על העגלות דעשוי ג"כ להגן על מה שתחתיה והוי כאהל, אם לא שהיה פרוס כבר מער"ש. (משנ"ב י"ב)

□ **לפרוס המחצלת כשהיא כרוכה** על איזה דבר ששייך בו אהל להדיא – מחלוקת משמעות השו"ע וא"ר: מותר.

הטעם: דהכריכה אינה חשובה פרוסה על הגג לאוהל. (משנ"ב ט"ז)

ט"ז: אסור, משום אהל, דדוקא בזה שהיה פרוס מתחלה וכרכה לא מחזי בזה כמשייר לאהל, אבל לתתנה כך כשהיא כרוכה על דבר אחר אסור. (משנ"ב ט"ז)

סעיף ג'

מטח כשמעמידים אותה

מקור: ביצה (לב:) - האי מדורתא, מלמעלה למטה שרי, מלמטה למעלה אסור, וכן ביעתא, וכן קדרה, וכן פוריא, וכן חביתא.

במיטות שלהם כשהרגלים הם דפים מחוברים, כמו דפני התיבה – מחלוקת ראשונים רש"י ואו"י: מותר תמיד, כר"ש דדבר שאינו מתכווין הוא. ודברי הגמ' הם לשיטת ר' יהודה.

ר"ף רמב"ם וטור: דווקא מלמעלה למטה מותר, והגמ' היא אף לשיטת ר"ש. (ד"מ ב') פסק השו"ע – כתוס', דאסור להניח הרגלים תחלה ולהניח עליהם הקרשים.

« צריך שיהיו המחיצות מגיעין עד לארץ. (ביאו"ה ד"ה דפין)

« **שיעור המחיצות** – מחלוקת

תוספת שבת – צריכות המחיצות להיות בגובה עשרה טפחים, או שבעה ומשהו כשהן פחות מג' טפחים מן הארץ.

ביאו"ה: אין צריך שיהיה גבוה עשרה. (ביאו"ה ד"ה דפין)

« אלא ישים הקרשים תחלה באויר, ואח"כ הרגלים תחתיהם – ומותר. (שו"ע)

הטעם: דהוא שלא כדרך בנין. (משנ"ב י"ט)

□ **דווקא להניח אסור**, דהוי בזה כמתחיל לעשות מחיצות לאהל.

אבל אם היו מונחים מכבר בזה המקום – מותר להניח הקרשים עליהם. (משנ"ב י"ח)

« **אבל רגלים של מטות שלנו** – מותר בכל גוונא. (שו"ע)

הטעם: באוהל עראי כזה שאינו מתכוון בעשייתו לשם אוהל שתחתיו אלא לתשמיש אחר על גביו, ורק ממילא נעשה כמו אוהל למטה, לא אסור אלא כשעושה גם מחיצות תחתיו. (משנ"ב כ')

« **במטה שדרך להשתמש באוירה מתחת בהנחת מנעלים וכיו"ב** – מחלוקת

רשב"א ור"ן: אסור אפילו כשיש לה רק שני דפין משני צדדין המגיעין לארץ.

שו"ע: כדעת המקילין.

הכריע הביאו"ה – לכתחילה יש לחוש לדעת הרשב"א, אא"כ בשעת הדחק. (משנ"ב וביאו"ה ד"ה מטות)

« **וכן רגלי השלחן** – מותר בכל גוונא. (שו"ע)

אפילו כשיש לו מעט מחיצות ואינו אסור אלא כשיש לו ד' דפין מכל הצדדין כמו תיבה, משום דבלא"ה סתמו אינו עומד להשתמש באוירו. (משנ"ב כ"ב)

« **שולחן שיש לו ד' מחיצות** – מחלוקת

א"ר וגר"ז: מצדדין להקל בהשולחן להניח עליו הדף מלמעלה אפילו כשיש לו ד' מחיצות מכל צד, דמסתמא אין צריך לאויר שתחתיו, אם לא שדרכו להשתמש שם.

שו"ע וט"ז: משמע דבשולחן אם היו מחיצות היה ג"כ צריך להחמיר.

הכריע המשנ"ב – דנכון בודאי לחוש לדברי הט"ז לאחוז הדף באויר ויכניסו תחתיו הרגלים. (משנ"ב כ"ב)

« כל זה דווקא כשמטלטל הרגלים ממקום למקום כדי להניח עליהם הדף שלמעלה דאז נחשב כשמעמידן לצורך זה כאלו התחיל בעשיית האהל.
אבל אם עומדין במקום אחד – אפילו להט"ז מותר להניח עליהם הדף אף שלהרגלים יש להם מחיצות מכל צד. (משנ"ב כ"ב)
« כל זה כשהיה רפוי, אבל אם הדף שעל השולחן מהודק ותקוע בחוזק – אסור משום בנין.
ואפילו אם עתה אינו תקוע בחוזק, אם דרכו תמיד להיות מהודק ותקוע בחוזק – ג"כ יש ליזהר בזה. (משנ"ב כ"ג)

□ גדר איסור אוהל :

□ לא אסור בעושה את הגג לחוד אם לא שעושה את הגג כדי להגן מפני החמה והגשמים וכיו"ב, דאז הוא קצת בבחינת אהל. (משנ"ב י"ז)
□ גם לא אסור כי אם בשעשה כסדר מתחלה המחיצות ואח"כ הכיסוי. (משנ"ב י"ז)
□ צריך שיהיה צריך ג"כ לאויר שתחתיו. (משנ"ב י"ז)
□ האם צריך שיעשה גם המחיצות בשבת – מחלוקת
חיי אדם : אוהל קבוע צריך שיעשה גם המחיצות בשבת.
ביאו"ה : אין נראין דבריו. (ביאו"ה ד"ה מטה)

□ כשפורס סדין או מחצלת לשם אהל כגון להגן מפני החמה והגשמים או כדי שיהיה ראוי להשתמש תחתיו באיזה דבר – אסור אף בלא מחיצות. (משנ"ב כ')
□ סתימת ארובת הבית [הנקב שהעשן יוצא מארובת עשן] בכר של תבן וכיוצא בו – אסור. (משנ"ב כ')
« ולפ"ז, פשוט דאם הנקב הוא בכותל מן הצד – מותר לסתום בכר, דהוא רק תוספת מחיצה בעלמא. (משנ"ב כ')
« כשאין בארובת עשן ג' טפחים רוחב – מחלוקת
תו"ש : מה שמסתפק המג"א הוא דווקא כשהחור שהעשן יוצא הוא מחזיק ג' טפחים, דאל"ה אמרינן לבוד והוי כסתום ושרי.
פמ"ג : לא פשיטא ליה דבר זה כל כך.
הכריע המשנ"ב – דמ"מ הסומך על התו"ש לא הפסיד. (משנ"ב כ')
« כל זה כשאינו מונח אז גחלים לוחשות בהתנור, דאל"ה בכל גווני אסור לישראל לסתום את החור למעלה דע"י סתימתו גורם כיבוי להגחלים. (משנ"ב כ')

סעיף ד'

מטה שחיא נארגת בחבלים

מקור : שבת (קלח.) - מנקיט אביי חומרי מתנייתא ותני : הגוד, והמשמרת, כילה, וכסא גליין - לא יעשה, ואם עשה - פטור אבל אסור. אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא - מותר לנטותן לכתחילה.
פסק השו"ע - אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים - אסור לפרוס עליהן סדין, משום דעביד אהלא.
וכן אסור לסלק בגד התחתון מעליה, משום דקא סתר אהלא. (שו"ע)
« ע"כ מיירי הכא בשיש לה מחיצות המגיעות לארץ. (משנ"ב כ"ד)
« ויש עוד עצה בפריסת הסדין אף שיש ג' טפחים בין חבל לחבל. (ביאו"ה ד"ה מטה שחיא)
« אבל במטה שלנו – מותר בכל גווני. (משנ"ב כ"ד)
□ ואם היה עליה כר, או כסת או בגד פרוס מער"ש, כשיעור טפח – מותר לפרוס בשבת על כל המטה. (שו"ע)

סעיף ה'

כסא העשוי פרקים

- מקור: שבת (קלח.) - אבל מיטה וכסא טרסקל ואסלא - מותר לנטותן לכתחילה.
 פסק השו"ע - כסא העשוי פרקים, וכשרוצים לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח, וכשמסירים אותו סוגרים אותו והעור נכפל - מותר לפתחו לכתחילה.
 הטעם: שהרי עשוי ועומד מבעוד יום, אלא שפושטו ומישבו כי לישב עליו. (משנ"ב כ"ז)
 « וכן מותר להעמיד החופה ולסלקה. (משנ"ב כ"ז)
 « וה"ה הדף שקבוע בכותל שבביהכ"נ שמניחין עליו ספרים - מותר. [בלאו הכי מותר, דהא אין כוונתו במה שפושט את הדף לשם אוהל]. (משנ"ב כ"ז)
 □ מיטה שלנו שמחוברת ועומדת - אם היא זקופה או מוטה על צידה - מותר לנטותה לישבה על רגליה. הטעם: דלאו מידי עביד אלא ליתובי בעלמא. (ביאורי"ה ד"ה כסא)
 □ תיבה המחזקת מ' סאה - ספק אם מותר לכפותה על האוכלין ומשקין. (ביאורי"ה ד"ה כסא)
 □ מיטות של ברזל שלנו שעשויין מקופלין וסמוכין לכותל - וכשרוצין לישון עליהן ופושטן - יש עצה בזה שמתחילה יפרסו אנשים את הסדין ויאחזוה באויר, ואח"כ יפשוט אחד את המיטה ויעמידה תחת הסדין וזה מותר. וצ"ע. (ביאורי"ה ד"ה לכתחילה)

סעיף ו'

דרך סידור חביות זו ע"ג זו אחת ע"ג שתיים

- מקור: ביצה (לב:) - אמר רב יהודה: האי מדורתא - מלמעלה למטה - שרי, מלמטה למעלה - אסור. וכן ביעתא, וכן קידרא, וכן פוריא, וכן חביתא.
 פסק השו"ע - כשמסדרים חביות זו על גבי זו, אחת על גבי שתיים - אוחד בידו העליונה ויסדר התחתונות תחתיה.
 אבל לא יסדר התחתונות תחילה ויניח העליונה עליהן. (שו"ע)

סעיף ז'

זנחת ספרים זה על זה

- מותר להניח ספר אחד מכאן, ואחד מכאן, ואחד על גביהן. (שו"ע)
 הטעם: הואיל ואין צריך לאויר שתחתינה. (רמ"א)
 « אם אין צריך ללמוד מהם - מחלוקת
 ט"ז: אף שהוא רוצה כדי להגביה הספר העליון ללמוד בו יש בזיון לספר התחתון ואף בחול אסור. ודווקא כשצריך ללמוד משניהם או שהספר התחתון מונח שם כבר - מותר.
 מג"א וחי' אדם: מצדד להתיר בכל גווני. (משנ"ב ל')
 □ לפרוס מפה על השולחן וקצות המפה תלויות למטה מן השולחן מכל צד - מותר, ואפילו אם מגיעות סמוכות לארץ. (משנ"ב ל"א)
 הטעם: דאין בזה משום אוהל, כיון דאין צריך לאויר שתחת השולחן. ועוד כיון שמה שמונח על השולחן אין בו משום אוהל שאין שם חלל בינו לשולחן, מותר גם היוצא ממנו. (משנ"ב ל"א)

סעיף ח'

גדר אוהל עראי – באוהל משופע

מקור: שבת (קלח.) - כילת חתנים – מותר לנטותה ומותר לפרקה... לא אמרן אלא שאין בגגה טפח.
 כשאין בגגו טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגו רוחב טפח – הרי זה אהל עראי, והעושה אותו לכתחילה בשבת – מחלוקת ראשונים
 רי"ף ורמב"ם: פטור רק מחטאת, אבל אסור מדרבנן גזירה אטו אהל קבע.
 רש"י והרא"ש: כיון שאין בגגו טפח לא חשיב אהל כלל ומותר לכתחילה. (טור ב"י ומשנ"ב ל"ה)
 « הפמ"ג מצדד דגם רש"י והרא"ש מודו לדעת הרמב"ם בזה כיוון שעשאו לקבע שיתקיים זמן כמה ימים. (משנ"ב ל"ה)
 פסק השו"ע – כרי"ף ורמב"ם, דאסור מדרבנן. והרי זה אוהל עראי והעושה אותו לכתחילה בשבת פטור מחטאת.
 « בכלל האיסור שני הקצוות – אפילו עשאו לקבע שיתקיים כמה ימים כיון שהוא פחות מטפח חשיב רק אוהל עראי ופטור. ולהיפך אפילו אם לא עשאו לקבע – יש איסור משום לא פלוג. (ביאורי"ה ד"ה כל)
 אבל אם יש בגגו טפח – חשיב אוהל קבע וחייב. (משנ"ב ל"ד)
 « ודווקא שעשאו לקבע, אבל עשאו לעראי כגון שפרס מחצלת על גבי ד' עמודים – אף שיש בגגו כמה טפחים איסורו רק מדרבנן. (משנ"ב ל"ד)
 « ואם היה כרוך עליו חוט או משיחה – גם לרי"ף פטור ויש בזה רק איסור. (ביאורי"ה ד"ה שאין)

מטרייה – אסורה בשבת. (ביאורי"ה ד"ה טפח)

גדר האיסור – מחלוקת

נודע ביהודה: יש בזה חשש חיוב סקילה.

ביאורי"ה: אין בזה חיוב, אלא רק איסור דרבנן. על כן שומר נפשו ירחק מזה דקרוב בזה משום חשש נשיאה, וכן משום הוצאה. (ביאורי"ה ד"ה טפח)

סעיף ט'

משמרת שתולין אותה לתת בה שמרים לסגנן ומותחין פיה לכל צד

מקור: שבת (קלז.) - מחלוקת, ר"א: תולין את המשמרת ביו"ט ונותנין לתלויה בשבת. וחכמים אומרים: אין תולין את המשמרת ביו"ט, ואין נותנין לתלויה בשבת. אבל נותנין לתלויה ביו"ט.
 נחלקו הראשונים מה הטעם שאסור לתלותה בשבת
 רמב"ן ור' יונה: משום אוהל.
 רמב"ם: שמא יבוא לשמר. (ב"י)
 פסק השו"ע – דאסור, מפני שחשוב עשיית אהל ואסור לנטותה, כרמב"ן ור' יונה.
 אבל לתלות המשמרת כשהיא שטוחה על איזה יתד ובלי כלי תחתיה – מותר, דאפילו אוהל עראי לא חשיב.
 וכ"ש דמותר לתלות כלי ביתד. (משנ"ב ל"ו)

סעיף י'

טלית כפולה או פרוכת

מקור: שבת (קלח.) - תני רמי בר יחזקאל: טלית כפולה לא יעשה, ואם עשה פטור אבל אסור, היה כרוך עליה חוט או משיחה – מותר לנטותה לכתחילה.
 נחלקו הראשונים כיצד תלויה הטלית
 רי"ף: טלית כפולה היינו בשני צידיה, ואין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח – דפטור אבל אסור.
 רש"י: היינו כשפרושה על ד' יתדות, ואפילו יש בגגה טפח. (טור וב"י)

□ **נפק"מ - האם מותר לכתחילה לתלות טלית בשני צידה ללא חוטים כשאינן בגגה טפח** –

מחלוקת ראשונים

לר"ף ורמב"ם: אסור מדרבנן. ולא דמי לכילת חתנים [דדווקא בכילת חתנים מותר לפרקה לפי שהיא מתוקנת לכך, אבל שאר כילות לא].

לרא"ש ורש"י: מותר, ככילת חתנים. (בי"י)

פסק השו"ע – כר"ף ורמב"ם, דכשהיו עליה חוטין שהיתה תלויה בהם מער"ש – מותר לנטותה ומותר לפרקה.

הטעם: שכל אוהל שאין בו משום בנין, אין בו משום סתירה. (משנ"ב ל"ח)

« **באיזה אופן התיירו ע"י חוט ומשיחה** – מחלוקת

ר"ף ורמב"ם: מותר דווקא כשאינה אוהל קבע, דמיירי שאחר פריסתה לא יהיה בגגה מלמעלה רוחב טפח, וגם לא בפחות משלש סמוך לגגה רוחב טפח.

רא"ש: מותר בכל אופן אף כשיש בגגה טפח. (בי"י ומשנ"ב ל"ז)

הכריעו הב"י והמשנ"ב – כר"ף ורמב"ם. (בי"י משנ"ב ל"ז ושעה"צ מ"ה)

ואם יש בה רוחב טפח – הו"ל כאהל קבוע ולא מהני החוטין. (משנ"ב ל"ז)

□ **מותר לפושטה בשבת על כל אורך המוט**. (משנ"ב ל"ז)

הטעם: דכיון דע"י החוטין קל למושכה בהן. (שם)

□ **האם צריך שיהיו על הפרוכת חוטין כרוכין מער"ש** – מחלוקת

מג"א: מותר בזה אע"פ שלא היו עליה חוטין, משום דאין אהל אלא העשוי כעין גג.

בעל מגדול עוז בשם רבינו חננאל: בפרוכת ג"כ צריך שיהיו חוטין כרוכין עליה מער"ש לתלות בהם. הכריע המשנ"ב – דלדינא אין נפק"מ בזה, דמותר לתלות בכל גווני, דכיון שלא נעשית להחזיר אין שום איסור עלה. (משנ"ב ל"ט)

« **בדעת השו"ע בסעי' א', גבי מחיצה המתרת**, האם אסור לעשותה אפילו כשהיו חוטין כרוכין

עליה מערב שבת – מחלוקת

מג"א: אסור לעשותה בשבת.

תוספת שבת: מקל בזה. (משנ"ב ל"ט)

סעיף י"א

כילת חתנים – שאין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה רוחב טפח

מקור: שבת (קלח:). - אמר שמואל משום רבי חייא: כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפרקה. אמר רב שישא בריה דרב אדי: לא אמרן אלא שאין בגגה טפח וכו'... לא אמרן אלא דלא נחית מפוריא טפח, אבל נחית מפוריא טפח – אסור.

☞ **כשמתקנת לכך**:

• **כשלא תהא משולשלת מעל המטה טפח** – מותר לנטותה ומותר לפרקה, הואיל והיא מתוקנת לכך.

(שו"ע)

• **אך כשמשולשלת מעל המטה טפח** – אסור. (שו"ע)

הטעם: דכיון שהיא משולשלת מעל המטה טפח בזקיפה לאחר כלות השיפוע, הו"ל האי טפח מחיצה, וכל השיפוע שממעל למטה נחשב לגג והוי אוהל ממש. (משנ"ב מ"ב)

☞ **אבל אם אינה מתוקנת** – אסור, דאפילו אוהל שאין בגגו טפח אסור לעשותו בשבת, אא"כ היו חוטין

כרוכין עליה מער"ש. (משנ"ב מ"א)

« **ומ"מ במקום שאינן בני תורה** – לא מתירים ע"י כריכת החוט, שלא יבואו לזלזל בה. (טור)

מקור: שבת (קלט). - שלח רב מנשיא לבני בשכר: חזרנו על כל צדדי כילה ולא מצינו לה צד היתר. ולישלח להו כדרמי בר יחזקאל...? לפי שאינם בני תורה.

□ **מ"מ, מטה דידן** שאין כילה עליה שפורסין עליה סדין – אע"פ דנחית מפוריא טפח – אין בזה איסור.

הטעם: דהא מה שמונח על המטה לא מקרי אהל כיון שאין חלל תחתיו. (משנ"ב מ"ב)

סעיף י"ב

הנוטח פרוכת וכיוצא בה

מקור: שבת (קלח:) - מנקיט אביי חומרי מתנייתא ותני הגוד והמשמרת לא יעשה, ואם עשה פטור אבל אסור... שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא וכו'... הא דתניא גוד בכיסנא – מותר לנטותה בשבת, אמר רב: לא שנו אלא בשני בני אדם, אבל באדם אחד אסור. אמר אביי: וכילה – אפילו בעשרה בני אדם אסור, אי אפשר דלא מימתחא פורתא.

נחלקו הראשונים בגדר האיסור

רש"י: גוד היינו כלי מעור שפיו רחב וניתן לסוגרו ע"י שנצים, ושני בני אדם אין מותחים אותו היטב, אלא רק אדם אחד.

רמב"ם: גוד היינו פרוכת, וע"י שני בני אדם אין עושין אוהל. אבל באדם אחד עושה אוהל על עצמו ואסור.

ראב"ד: כשיש לגוד לולאות, בשני בני אדם אין משתנה הקיפול, אך באדם אחד משנה הקיפול ונראה כנוטה אוהל, או כמפשט הקמטים.

ר' יונה: דרך בניין לבנותו שלב אחר שלב, וכשתולין גוד בשניים עושים בבת אחת ואינו כבנין, אך באדם אחד עושה בשלבים וחשיב כבונה. (ב"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם, דצריך ליוהר שלא יעשה אהל בשעה שנוטה. ואף שמסתמא יש עליה חוטין מבער"ש שהיא תלויה בהן.

□ **לפיכך, אם היא פרוכת גדולה** – תולין אותה שנים, אבל אחד אסור. (שו"ע)

הטעם: שבשעה שעוסק בתלייתה דרך הוא שמתקפלת מעט מרחבה, ואם יהיה הכפל טפח הו"ל אוהל. (משנ"ב מ"ד)

□ **ואם היתה כילה שיש לה גג** – אין מותחין אותה ואפילו עשרה, שאי אפשר שלא תגבה מעט מעל הארץ ותעשה אוהל עראי. (שו"ע)

« ואם אין לה למעלה רוחב טפח – הלא קי"ל דמותר לפורסה לכו"ע כשכרוך עליה חוט או משיחה מבעוד יום. (משנ"ב מ"ו)

« ואפילו בגג רחב טפח – אם יש חוט או משיחה – הוא רק אוהל עראי. (ביאו"ה ד"ה ותעשה)

סעיף י"ג

בגד ששזטחין ע"פ חזבית לכסות

מקור: שבת (קלט:) - מסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית... אמר רב: האי פרונקא אפלגיה דכובא – שרי. אכוליה כובא – אסור.

נחלקו הראשונים בביאור דברי הגמ'

רמב"ם: הטעם לאיסור משום אוהל.

ולכך, כשכל הכובא מלאה – אין אוהל ומותר. אך כשהכובא חסרה – הוי אוהל ואסור.

לראב"ד: הטעם לאיסור משום משמר.

ולכך, כשכל הכובא מלאה – אסור, משום דמחזי כמשמרת שכן דרכו בחול. אך כשהכובא חסרה – מותר, דלאו היינו אורחיה. (ב"י ומשנ"ב מ"ט)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כרמב"ם, דהטעם משום אוהל. **ולכך:**

כשהכלי אינו חסר טפח – כשהחבית מלאה – מותר, דאין כאן אוהל. (שו"ע)

« ואפילו החבית רחבה הרבה. (משנ"ב מ"ח)

כשהכלי חסר טפח – שאינה מלאה – אסור, דמקרי אוהל.

ולכן לא ישטחנו על פני כולו, משום אוהל, אלא יניח קצת ממנו מגולה. (שו"ע)

ב"ח: כראב"ד, דבכל גווניו אין בכיסוי כלים משום אוהל. ולכך כשהכלי חסר טפח – מותר, דלא מיחזי כמשמר. (משנ"ב מ"ח)

הכרע המשנ"ב – דנכון להחמיר כדעת השו"ע. (משנ"ב מ"ט)

« **ועל כן חבית גדולה של מים** – אין לכסותה כולה בשבת כשאינה מלאה כולה. והנהגין להקל בזה אין למחות בידם. (משנ"ב מ"ט)

« ואם היתה מכוסה מערב שבת אפילו במקצת – מותר לכסותה כולה בשבת, דאוסופי על אוהל עראי מותר. (שעה"צ נ"ט)

□ סוג הבגד שמכסה בו – מחלוקת

משנ"ב: דווקא בגד העשוי לכך, דאל"כ מקפיד עליו ועלול לסוחטו ואסור.
ט"ז: מכסה אף בבגד שאינו מיוחד לכך. (ביאו"ה ד"ה בגד)

□ קשה, אע"ג דשרי להחזיר הקדירה על גבי כירה, ומאי שנא כאן?
י"ל, הואיל והכובא רחבה יותר מדאי נעשה כאוהל. (משנ"ב מ"ח)

□ ה"ה בתיבה רחבה שיש עליה כיסוי אם אינו קבוע בצירים – אסור להניח עליה בשבת.

« ותיבה שאינה רחבה כל כך – מותר לכסותה, ואין בזה משום חשש אוהל הואיל והמחיצות כבר עשויות. (משנ"ב מ"ח)

« והיכא שמטלטלה ממקום זה להעמידה במקום אחר ושם מכסה אותה – אסור בכל גווני, דהוי ע"י העמדתו כאלו עושה המחיצה עם הכיסוי ביחד. (משנ"ב מ"ח)

□ מגירה שנשמט כולה מן השלחן – מחלוקת

חיי אדם: אם יש טפח בעומק חללה – אסור להחזירה, שעושה אוהל.

« וכן ספסל שינה שיש לו כסוי ואינה מחוברת בצירים – אין להחזיר עליה הכיסוי, דיש בזה משום עשיית אוהל.

ב"ח: מותר, ואין בזה משום אוהל. (משנ"ב מ"ח)

הכריע המשנ"ב – דמ"מ אין למחות בהנוהגין להקל בכל זה, דיש להם על מי שיסמוכו. (משנ"ב מ"ח)

סימן שטז

סעיף א'

מלאכת צד

מקור: שבת (קו:.) - ר' יהודה אומר: הצד ציפור למגדל, וצבי לבית - חייב. וחכמים אומרים: ציפור למגדל, וצבי למגדל לחצר ולביבין חייב... אמר רבה בר רב הונא: הכא בצפור דרור עסקין, לפי שאינה מקבלת מרות.

פסק השו"ע - כחכמים, ולכך:

אם הוא ניצוד בו - חייב.

וכגון: הצד צפור דרור למגדל שהוא ניצוד בו. או שאר צפרים, וצבי, לבית או לביבין שהם נצודים בו - חייב. (שו"ע)

אבל במה שהכניס ציפור דרור לבית, אפילו הבית קטן, וגם חלונותיו סתומין - עדין אינו ניצוד. (משנ"ב ז')

מהי ציפור דרור, ומהם שאר ציפורים:

ציפורי דרור שהם קטנים ביותר וקשה לתופסה.

שאר ציפורים - אלו תורים ובני יונה. (ביאור"ה ד"ה הצד)

ואם אינו ניצוד בו - פטור אבל אסור. (שו"ע)

ואם הבית והביבין גדול שאין יכולין לתפסו בשחיה אחת היינו בריצה אחת, אלא צריך להנפש קודם שיגיענו - לא מקרי צידה דאורייתא אף שהוא מקורה. (משנ"ב ז') [והמשאת בנימין חולק בזה. (שעה"צ ז')]

שיעור הצידה - כל שמגיע לו בשחיה אחת. (ביאור"ה ד"ה שהם)

האם השיעור של הבא מצודה וניצודו הוא אותו שיעור של שחייה אחת - מחלוקת

רש"י אור זרוע ורמב"ם: זה וזה חד שיעורא הוא.

תוס' ורשב"א: איננו אותו שיעור. (ביאור"ה ד"ה שהם)

צפור דרור שנכנס לבית דרך הפתח או החלון - אע"ג שאינו ניצוד שם, מ"מ אסור לסגור הפתח והחלון. (משנ"ב ה')

ובזמן הקור שיש צער צינה או צער אחר - ואינו רוצה בצידה:

• בצידת צפור - מותר לנעול אם אין כוונתו רק להציל מן הקור ואינו רוצה כלל בצידת הצפור, אע"ג דהוי פסיק רישיה בדרבנן. (משנ"ב ה')

• אבל בשאר חיה ועוף דשייך בו צידה דאורייתא - בבית אסור, ואע"ג שאינו מכוון כלל, מ"מ הוי פסיק רישיה. (משנ"ב ה')

כשהכניס עוף לבית, והדלת והחלון פתוחים - צ"ע, ואפשר שפטור אבל אסור [ומשמע שאם זה לא במינו ניצוד - יש להקל]. (ביאור"ה ד"ה שהם)

השולה דג מן הים לתוך ספל של מים - חייב דהוי צידה.

אבל אם עקרו והבריחו לתוך בריכת מים - לא הוי צידה, שגם שם נשמט לחורין ולסדקין. (משנ"ב ז')

הצד ארי - אינו חייב עד שיכניסנו לכיפה שלו שהוא נאסר בה. (משנ"ב ז')

סעיף ב'

צד צבי או שאר מינים

מקור: שבת (קו:.) - ת"ר, הצד צבי סומא וישן - חייב. חגר וזקן וחולה - פטור. א"ל אבבי לרב יוסף: מאי שנא הני ומאי שנא הני? - הני עבידי לרבווי, הני לא עבידי לרבווי. והתניא חולה חייב? - אמר רב ששת: לא קשיא, הא בחולה מחמת אישתא, הא בחולה מחמת אובצנא.

ישן או סומא - חייב. (שו"ע)

הטעם: דיין וסומא דרכן להשמט כשמרגישין יד אדם, וע"כ כשצדו הוי צידה ממש. (משנ"ב ז')

חִיגַר או חוּלָה או זָקָן – פטור. (שו"ע)

הטעם: דבחיגר ודכוותיה אין יכולין להשמיט, ולא הוי צידה ממש. (משנ"ב ז')
 « ואפילו אם החיגר יכול להלך קצת – עכ"פ הרי יכול להגיעו בשחיה אחת, ע"כ חשיבי כניצודין ועומדין. (משנ"ב ז')
 « וה"ה קטן שאינו יכול לרוץ – פטור. (משנ"ב ח')

□ תלוי באיזה חולי מדובר?

מקור: שבת (קו:). - לא קשיא, כאן בחולה מחמת אשתא, כאן בחולה מחמת אובצנא [עייפות].

נחלקו בזה הראשונים

רש"י פירש: דב"אובצנא" ניצוד ועומד הוא. ולכך, דווקא מחמת עייפות חשיב כניצוד ופטור, אבל בחולה חייב.

רמב"ם פירש: דב"אובצנא" חייב ולא חשיב כניצוד ועומד. ולכך, דווקא בחולה פטור, אך בעייפות חייב. (ב"י)

להלכה – מחלוקת בדעת השו"ע

ט"ז: ס"ל כרש"י, דווקא מחמת עייפות חשיב כניצוד, אבל בחולה חייב.

ביאו"ה: ס"ל כר"ח, אף בחולה פטור [ובעייפות חייב], ואפשר שהשו"ע גם ס"ל בעייפות שיהיה פטור. (ביאו"ה ד"ה או חולה)

« ובדעת רש"י נסתפק הביאו"ה – אם רדף אחרי צבי ועשהו עייף שאינו יכול לזוז ממקומו, או שהיכהו באיזה דבר עד שנעשה חיגר – האם גם בזה פטור וחשיב כניצוד. (ביאו"ה ד"ה או חולה)

□ כשמוצא לפעמים ארנבת חולה מונחת על הדרך – מחלוקת

חיי אדם: אע"פ שאינה יכולה לזוז ממקומה אסור ליקח אותה, דהוי צידה מדרבנן.

י"א במשנ"ב: דחייב. (משנ"ב ט')

« לכו"ע - לקחת אותה – אסור, משום מוקצה. (משנ"ב ט')

□ המשסה כלב אחר חיה בשבת:

• בשבת – לכו"ע אסור. (רמ"א)

□ וכן אם עשה בעצמו ג"כ מעשה לזה, כגון שברח הצבי מן הכלב והיה עיף ויגע והיה הוא רודף אחריו והשיגו הכלב על ידי זה – הוי צידה גמורה.

ואפילו אם רק עמד בפניו והבהילו עד שהגיע הכלב ותפסו – הוי ג"כ תולדה דצידה וחייב, שכן דרך הצידים. (משנ"ב י')

אך המג"א ס"ל דהוי רק איסור דרבנן. (ביאו"ה ד"ה הוי)

• בחול – מחלוקת

משמעות הכלבו: רק בשבת אסור, אך בחול מותר לצוד.

אור זרוע: אף בחול אסור לצוד בכלבים, משום מושב לצים. (רמ"א)

« ואינו זוכה לישב בסוכת עורו של לויתן. (משנ"ב י"א)

סעיף ג'

גדר חיוב חיצוד

מקור: שבת (קו:). - מחלוקת, הצד חגבין, גזין, צרעין ויתושין בשבת – חייב דברי ר"מ. וחכמים אומרים: כל שבמינו ניצוד – חייב, וכל שאינו במינו ניצוד – פטור.

שבת (מג: ביצה לו:). - פורסין מחצלת על גבי כוורת בשבת בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים, ובלבד שלא יתכוין לצוד... ותסברא דרבי שמעון היא, והא מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לעולם כולה רבי יהודה היא, והכא במאי עסקינן: דאית ביה כוי, ולא תימא לרבי יהודה ובלבד שלא יתכוין לצוד, אלא אימא ובלבד שלא יעשנה מצודה.

להלכה:

□ כל שבמינו נצוד – חייב עליו. (שו"ע)

□ אין במינו נצוד – פטור אבל אסור. (שו"ע)

« ואפילו אם הוא צדן לאיזה צורך – ג"כ לא חשיב צידה. (משנ"ב י"ב)

□ הלכך, זבובים אע"פ שאין במינו נצוד – אסור לצודן. (שו"ע)

« אלא יתן סכין או שום דבר אחר בין הכיסוי לתיבה בענין שיוכלו לצאת משם. (משנ"ב י"ד)
 « אם יש חור קטן בתיבה אף שאינו נראה להדיא להזבובים – אפילו הכי מותר, דיותר לא הוי פסיק רישיה. (משנ"ב י"ד)
 « האם מותר לסגור תיבה קטנה, או לסתום כלים שזבובים בהם בשבת – מחלוקת ראשונים בעל התרומה ומרדכי: יש ליתור שלא לסגור תיבה קטנה, או לסתום כלים שזבובים בו בשבת [דהוי פסיק רישיה שיצודו שם]. אלא יתן סכין או שום דבר בין הכיסוי לתיבה בענין שיוכלו לצאת משם.

הטור דחה דברי הבעל התרומה, דלא דמי לדבורים, כי הכוונה קטנה והדבורין ניצודין בה. ועוד דבכוורת גופה קטני ובלבד שלא יכוין לצוד, אלמא כי לא מכין שרי. אך הב"י דחה דחית הטור, וביאר דחיה אחרת: דשאני דבורים דכוורת שהיא מקום שהם ניצודין, והוי כמכניס אריה לגרזקי שלו. אבל זבובים דתיבה וכוורת – לא הוי מקום צידתם, אפשר דלא חשיבי ניצודים עד שיתפסם בידו. ועוד דלא אסרו אלא בדבורים שבמינן ניצוד. אבל זבובים שאין במינן ניצוד, כל שאינו מתכוין שרי, ואע"ג דפסיק רישיה הוא.

טור: מקיל במקום שאם יפתח הכלי ליטלם משם, יברחו. שאין הזבובים ניצודין בתיבה שאם בא לפתוח התיבה וליטלם יברחו. (טור ב"י ורמ"א)

הב"י הכריע – דכיון שיצא מפרו של בעל התרומה וכתבו המרדכי, ולא ראינו מי שחלק עליו, מי יקל ראשו שלא לחוש לדברים. (ב"י)

וכן הכריע הב"י – להחמיר. ועל כן יש לראות להפריח הזבובים. (משנ"ב ט"ז)

« לכו"ע - תיבה גדולה – לכו"ע מותר. (משנ"ב ט"ו)
 « בתיבה שיש בה אוכלין ומשקין – בודאי לא ניחא ליה הזבובים ששם, שיטנפו את האוכלין, והוא פסיק רישא דלא ניחא ליה. (ביאו"ה ד"ה ויש מקילין)

□ **והידש הט"ז דין בפסיק רישיה** - מכיון שהפריח הזבובים שראה בעיניו – יותר אין צריך לעיין ולדקדק אולי יש שם עוד איזה זבובים, כיון דזה לא הוי אלא ספק פסיק רישיה במילתא

דרבנן דהוא דבר שאין במינו ניצוד - אין להחמיר כל כך. (משנ"ב ט"ז וביאו"ה ד"ה ולכן)

טעם ההיתר, דכשם שכשפסק לנו אם יעשה האיסור או לא אמרינן דבר שאינו מתכוין מותר לרי' שמעון, כמו כן ה"ה כשפסק לנו אם יש איסור בהמעשה שעושה והוא אינו מתכוין להאיסור ג"כ מותר לרי' שמעון, ולכן מותר בנעילת התיבה, דשמא אין בה עתה הזבובים. (ביאו"ה ד"ה ולכן)

סוגי בע"ח נוספות:

□ **דבורים** – מחלוקת

ב"י: הוא בכלל דבר שבמינו ניצוד.

גר"א: חולק בזה. (משנ"ב י"ג)

□ **חגבים טהורים** – מחלוקת

רש"י: הוא דבר שבמינו ניצוד.

רמב"ם: אין סובר כן. (משנ"ב י"ג)

□ **דגים** – הוא בכלל דבר שבמינו ניצוד. (משנ"ב י"ג)

סעיף ד'

פורסין מחצלת על גבי כוורת דבורים

מקור: ביצה (לו).

נחלקו הראשונים כיצד מותר לפרוס המחצלת

רש"י: מותר אפילו יסתום כל החלונות.

תוס': אסור, דהוי פסיק רישא ואסור. (ב"י)

פסק השו"ע – כתוס', ופורסין מחצלת על גבי הכורת, ובלבד שלא יכוון לצוד [כגון שלא יהדק המחצלת על הכוורת כל כך], וגם הוא בענין שאינו מוכרח שיהיו נצודים, כי היכי דלא להוי פסיק רישיה – ואז יהיה מותר. (שו"ע ומשני"ב י"ח)

הטעם: דק"ל כר"ש דדבר שאין מתכוון מותר. (משני"ב י"ח)

❑ אבל כשאין בו חור כלל – אז הוי פסיק רישיה ואסור אפילו במילתא דרבנן. (משני"ב י"ח) [ודלא כתורות הדשן שחולק. (שעה"צ כ"א)].

❑ אם היה חור גדול בכוורת – אפילו במתכוון מותר, דהרי מ"מ אינם ניצודים כלל. (ביאו"ה ד"ה ובלבד)

❑ הפורס מצודה ובשעת פריסתו נכנסה החיה לתוכה – חייב חטאת.

אבל אם נכנסה אח"כ לתוכה – פטור אבל אסור. (משני"ב י"ח)

« מכאן מוכח: שיש לזהר שלא להעמיד בשבת המצודה לצוד בו עכברים. (משני"ב י"ח)

סעיף ה'

צבי שנכנס לתוך חבית [אפילו אם נכנס מאליו]

מקור: שבת (קו:קז). - ישב האחד על הפתח ולא מילאהו, ישב השני ומילאהו – השני חייב.

נעל אחד בפניו – חייב. (שו"ע)

« ומדובר שהבית אינו גדול, דמטא ליה בחד שחיה. דאי לאו הכי – פטור אבל אסור. (ביאו"ה ד"ה ונעל)

« ולכך יזהר באם קנה עוף קודם השבת ועדיין לא הורגל העוף בבית, וארע שנכנס בשבת לתוך הכלוב שלו – לא יסתום את דלת הכלוב, דבזה נחשב צידה גמורה. (ביאו"ה ד"ה ונעל)

נעלו שנים – פטורים. (שו"ע)

הטעם: דכתיב ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה – ודרשינן "בעשותה" – העושה את כולה ולא העושה את מקצתה. (משני"ב כ"א)

אין אחד יכול לנעול, ונעלו שנים – חייבים. (שו"ע)

« ואם אחד יכול לעשות בעצמו והשני אינו יכול ועשוהו שניהם – זה שיכול חייב, דמסייע אין בו ממש והוי כאילו עשה הכל לבד, וזה שאינו יכול פטור אבל אסור. (משני"ב כ"ב)

« אם אחד יכול לעשות ובעל כח גדול הוא, אלא שעושה באופן שאינו יכול לעשות, כגון באצבע אחת, ועשה עם עוד אחד – אינו חייב הראשון וחייב השני. (ביאו"ה ד"ה אין)

❑ ואם הפתח כבר סגור [אך לא נעול] – מותר לנעלה במנעול. (רמ"א)

« וכן כשהיה הצבי קשור בבית – מותר להגיף את הדלת.

ואפילו אם נותר הצבי אח"כ – אין צריך לפתוח הדלת כדי שיצא כיון שבהיתר סתם הדלת. (משני"ב כ"ג)

❑ אם סגר ורק אח"כ נודע לו שיש צבי בבית – פטור, דאנוס הוא.

ואפילו אם נתכוון אח"כ שלא לפתוח הדלת עד הערב משום הצבי – ג"כ אין איסור בדבר. ומותר לו לישב ולשמור עד שתחשך, מפני שקדמה צידה למחשבה. (ביאו"ה ד"ה חייב)

« האם מותר לעשות כן לכתחילה – מחלוקת

רמב"ן: מותר לכתחילה.

רשב"א: מסתפק לכתחילה בזה. (ביאו"ה שם)

סעיף ו'

ישב אחד על חפתו ומלאו, ורוצה השני לישב בצדו

מקור: שבת (קו: קז.) - ישב הראשון על הפתח ומלאהו, ובא השני וישב בצידו – אף על פי שעמד הראשון והלך לו, הראשון חייב, והשני פטור. הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו... מכלל דפטור ומותר, ש"מ. אמר שמואל: כל פטורי דשבת פטור אבל אסור, לבר מהני תלת דפטור ומותר, חדא הא...

פסק השו"ע – ישב אחד על הפתח ומלאו – יכול השני לישב בצדו.

« ואפילו אם כוונתו בשביל הצבי – מותר.

הטעם: כיון דכבר נצוד ע"י הראשון. (משנ"ב כ"ד)

« **ואפי' אם עמד הראשון והלך לו** – השני פטור ומותר, והראשון חייב. (שו"ע)

□ **אבל אם היה השני יושב מבחוץ והראשון מבפנים**, א"כ היה צריך השני לקום ממקומו בעת שהלך הראשון לחוץ – הרי הוא חייב משום צידה.

ודוקא פטור השני - כשבעת שהלך הראשון לא זו השני ממקומו כלל. או שהשני ישב בתוך חלל הפתח מבפנים להבית והראשון ישב בתוך חלל הפתח לחוץ, וע"כ מותר לו לכתחילה לישב עד שתחשך. (משנ"ב כ"ה) [נדלא כמג"א שחולק בזה. (שעה"צ כ"ט)]

□ **ישב אחד על הפתח ולא מלאהו וישב השני ומלאהו השני** – חייב, שעל ידו נעשה הצידה. (משנ"ב כ"ה)

□ **אם ישב הראשון על הפתח בשגגת שבת או שגגת מלאכה** [ונודע לו לאחמ"כ ובכל זאת הוא ממשיך לשבת] – ספק לביאו"ה אם מותר לו לישב עד שתחשך, ומשמע שאסור. (ביאו"ה ד"ה ישב)

□ **הרוצה לנעול את ביתו כדי לשמור כלי ביתו, ויודע שיש צבי בתוכו:**

• **אם אין מתכוון לצידת הצבי** – מחלוקת ראשונים
רשב"א בשם הירושלמי: מותר.

ר"ן: תמה עליו ואסור. (ב"י בסוף הסימן ושעה"צ ל"ב)
להלכה – מחלוקת

משנ"ב ותוס' יו"ט: אסור, אע"פ שאינו מתכוון.

« **וצידד בשעה"צ** – דגם הרשב"א אינו מותר רק כשעיקר כוונתו בשביל שמירת הבית. (שעה"צ ל"ג)
מג"א: מותר, אם מכוון לשמור ביתו ולא לצוד העוף.

• **אם מתכוין לצוד הצבי** – לכו"ע אסור. (ב"י משנ"ב כ"ה וביאו"ה ד"ה והלך)

□ **נכנסה לו צפור תחת כנפי כסותו** – אף שכבר ניצוד ועומד הוא - מ"מ אסור לו ליקח בידו משום מוקצה דבע"ח, אלא יושב ומשמרו עד שתחשך, או אם יש לו בית הולך ומניחו שם. (משנ"ב כ"ה)

□ **מותר לפתוח את הבית בפני הצבי** או לפרוק אותו ממצודתו, ובלבד שלא יטלטלנו. (משנ"ב כ"ה)

סעיף ז'

חצד נחשים בשבת, או שאר רמשים חמזיקים

מקור: עדויות (פ"ב מ"ה) - חצד נחש בשבת אם מתעסק שלא ישכנו פטור, ואם לרפואה חייב. שבת (קז.) - אמר שמואל: האי - פטור פטור ומותר הוא.

« **אם לרפואה** – חייב. (שו"ע)

« **ובמקומות שדרך להמית כגון נחש בארץ ישראל ובחדיב** – אפילו מתכוון לרפואה פטור, כיון שמצוה לבערו מן העולם. (ביאו"ה ד"ה חצד)

« **ואם בשביל שלא ישכנו** – מותר לצודן. (שו"ע)

« **אפי' במקום שאין רגילין הנחשים להמית** ואין רצין אחריו אלא עומדין במקומן דבזה אסור לילך להרגן – אפי' לצודן מותר. (משנ"ב כ"ז)

הטעם:

א. **מג"א:** דהא הוי מלאכה שאין צריך לגופה, דהא אינו צריך לצוד אלא שלא ישכנו, ואם היה יודע שיעמוד ולא יזיקנו לא היה צד, וקי"ל דמלאכה שאינו צריך לגופה פטור אבל אסור מדרבנן, וכאן משום הזיקא אפילו איסור דרבנן אין, ואפי' להרמב"ם. (משנ"ב כ"ז)

ב. **מגיד משנה:** מותר כיון שרבים נזוקים בו – חשיב ליה סכנת נפשות. (שעה"צ ל"ח)

« ומי"מ, אין נכון להכניסם בתוך כלי כדרך שאר צידה, כדי שלא יבואו לחשדו שהוא צדס לצרכו. (שעה"צ ל"ט)

□ **בדעת הרמב"ם** שלא הזכיר איסור צידת נחש לרפואה – ב' הסברים :

- א. ס"ל דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, ואפילו צדן שלא לצורך חייב.
- ב. ס"ל דנחש הוא דבר שאין במינו ניצוד והוי איסור דרבנן, וכשכוונתו שלא ישכנו מותר – אפילו לרפואה. (ביאור"ה ד"ה נחשים)

סעיף ח'

החובל בשרצים

מקור : שבת (קז.) - שמנה שרצים האמורים בתורה - הצדן והחובל בהם חייב. ושאר שקצים ורמשים - החובל בהם פטור, הצדן לצורך חייב, שלא לצורך פטור.

☞ **בשמונה שרצים האמורים בתורה:**

□ **הצדן – חייב.** (שו"ע)

« **הטעם – מחלוקת**

תוספות : דבאותן המינים שיש להן עורות והוא הח' שרצים האמורים בתורה החולד והעכבר והצב וגומר - יש צידה, דמסתמא צדן ג"כ לצורך זה. אבל שאר שרצים אין להן עורות וסתמייהו ניצודין שלא לצורך. (משנ"ב כ"ח)

ר"ן : מפני שהשמונה שרצים אין דרכן להזיק, וא"כ אם כבר צדן אין זה אלא לצורך וחייב, אבל בשמונה שרצים דרכן להזיק פעמים אדם צדן שלא לצורך והיינו כדי שלא יזיקו, ומה שצדן הוי מלאכה שאין צריך לגופה. (ב"י וביאור"ה ד"ה שמונה)

נפק"מ – בשאר שרצים שאין דרכן להזיק – דלר"ן יהיה חייב. (ביאור"ה שם)

□ **צדן שלא לצורך – מחלוקת ראשונים**

טור : דווקא לצורך חייב, אבל שלא לצורך או סתם פטור.

רמב"ם : צדן שלא לצורך חייב. (טור וב"י)

□ **וכן החובל בהם – אע"פ שלא יצא מהם דם אלא נצרר תחת העור – חייב.** (שו"ע)

« **גדר האיסור – מחלוקת**

רמב"ם : חובל חייב משום מפרק שהוא תולדה דדש.

ולפ"ז, צריך שיהיה בדם כשיעור גרוגרת ממקום למקום. וכן חייב אף אם חבל בו לאחר מיתה.

רש"י : חייב משום נטילת נשמה באותו המקום, מפני שהדם הוא הנפש, ובמכת השרץ שוב אינו חוזר ונבלע בהבשר.

ולפ"ז, אין צריך שיעור בחובל. (משנ"ב כ"ט וביאור"ה ד"ה והחובל)

« ומי"מ, פעמים יכול להיות חייב משום צובע אם צריך לצביעה באותו המקום. (ביאור"ה שם)

« וכל זה מיירי כשצריך לדם החבלה לכלבו או לאיזה ענין או לבשר שנצרר בו הדם להאכיל לכלבו עם דמו. דאל"ה - הוא בכלל מקלקל ופטור.

וי"א דלפיכך, חייב בנצרר הדם, דאין זה בכלל קלקול, אלא תקון, שדרך העולם להכותם כדי להחלישם שיהא נוח להכבש. (משנ"ב ל')

☞ **בשאר שרצים:**

□ **החובל :**

• **אם לא יצא דם – אינו חייב החובל בהם.** (שו"ע)

הטעם : דקי"ל חבורה החוזרת לא שמה חבורה, וע"כ שאר שרצים שעורן רך ממש כבשר במהרה נצרר בו הדם וישוב אח"כ לקדמותו. (משנ"ב ל"ב)

• **אך אם יצא מהם דם – מחלוקת ראשונים**

ר"ן : אף בשאר שרצים חייב משום נטילת נשמה.

רמב"ם : אפילו הוציא מהם דם – פטור. (ב"י)

פסק השו"ע – כר"ן, שאם יצא מהם דם חייב.

□ הצדן:

• לצורך – חייב. (שו"ע)

• שלא לצורך, או סתם – מחלוקת

ראב"ד: פטור אבל אסור. (שו"ע)

הטעם: משום דהוה ליה מלאכה שאין צריך לגופה. (משנ"ב ל"ד)

להרמב"ם: חייב. (שו"ע)

הטעם: דס"ל מלאכה שאינו צריך לגופה חייב עליה. (משנ"ב ל"ד)

השו"ע הביא את דעת הראב"ד בסתמא, ואת דעת הרמב"ם כדעה שנייה.

והכריע המשנ"ב – דלרוב הפוסקים פוסקים כדעה הראשונה דפטור מחטאת משום דבעינן מלאכת

מחשבת, אבל אסור מדרבנן. (משנ"ב ל"ד)

□ **בבהמה חיה ועוף** – כ"ש דיש חיוב חבלה בבהמה חיה ועוף, שכולם יש להם עור וחייב אפילו בנצרר.

(משנ"ב ל')

□ **אם עשה חבלה באדם דרך נקמה או בבהמה חיה ועוף של חבירו באופן זה ויצא הדם או נצרר –**

מחלוקת

הרמב"ם: חייב בזה בכל גווני, כי איננו בכלל מקלקל.

הטעם: מפני שמיישב את דעתו בדבר זה וינוח יצרו, והואיל וחמתו שוככת בדבר זה הרי הוא

כמתקן וחייב, וה"ה בקורע בחמתו.

הראב"ד: פטור.

לכו"ע – איסור יש בזה דכל המקלקלין בכל מלאכות שבת אף שפטורין מחטאת מ"מ אסורין. (משנ"ב ל')

ועל כן, יזהר מאוד שלא להכות שום חי בשבת הכאה שיכול לבא לידי חבורה. (משנ"ב ל')

□ **לחוך שחין** – אסור, שע"י החיכוך מוציא דם שנבלע בבשר. (משנ"ב ל')□ **אם הוא מקיז דם לאדם לרפואה כשאין בו סכנה או בבהמה** – מחלוקת**לרוב הפוסקים:** חייב לכו"ע, דהוא בכלל מתקן.**לרמב"ם:** דאינו חייב רק משום דש, הוי מלאכה שאין צריך לגופה ופטור, כיון שאין צריך לדם. (משנ"ב ל')

וביאוריה ד"ה והחובל

□ **הוצאת השן** – מחלוקת**מג"א:** הוא מלאכה דאורייתא דהוא בכלל חובל לרפואה.**מאמר מרדכי:** הוצאת השן אסור, אך לא חייב חטאת, דחבלת הדם הנעשה ע"י א"צ לגופה. (משנ"ב ל')□ **הצד דגים מן הנהר** – אפילו נתנו תיכף בתוך ספל של מים שלא ימות – חייב משום צידה.

ואם הניחו עד שמת – חייב גם משום נטילת נשמה. (משנ"ב ל"ג)

« ואפילו אם הניחו עד שיבש כרוחב סלע בין סנפיריו ועדין הוא מפרס – חייב משום נטילת

נשמה. (משנ"ב ל"ג)

« ואם העלה אותו מן הספל של מים שהוא נצוד ועומד שם והניחו עד שנתבש כסלע – חייב משום

נטילת נשמה לבד. (שעה"צ נ"ג)

וצריך לזהר **שלא יצוה לגוי** ליטול דג מן החבית של מים ולהניחו ביבשה. אא"כ שיצוהו ליתן אותו תיכף

בתוך בריכה אחרת של מים. (משנ"ב ל"ג)

סעיף ט'**חריגת וצידת פרעוש וכינה**

מקור: שבת (קז:) - הצד פרעוש בשבת – ר"א: מחייב. ור' יהושע: פטור.

□ **פרעוש** – מחלוקת**שו"ע:** אסור לצודו, אף דהוא דבר שאין במינו ניצוד עכ"פ אסור מדרבנן. (שו"ע ומשנ"ב ל"ו)**רשב"א:** אף זו היא בכלל מאכולת שמותר לצודה ולהרגה. (משנ"ב ל"ו)« **ואם הוא ספק לו** בלילה אם הוא כנה או פרעוש – מותר לצודה, ואסור להורגה. (משנ"ב ל"ו)

« ומ"מ בראש שאין מצוי שם פרעושים – יש לעיין בזה. (שעה"צ ס"א)

« מותר לפלות הבגדים מפרעושים בשבת, אך יזהר שלא יטלם בידו שהוא בכלל צידה רק יפילם מעליו. (משנ"ב ל"ו)

□ **א"כ הוא על בשרו ועוקצו** – דמותר לצודו. (שו"ע)

הטעם: משום צערא דעקיצה לא גזרו רבנן על איסור צידה ומותר לצודו ולהשליכו. (משנ"ב ל"ז)
« **כשעתיד לעוקצו, אך לא עקצו עדיין, כגון אם הוא על בגדיו מבפנים** – מחלוקת ראשונים

ר"ן ורשב"א: מקילים שיכול להסירו. (ב"י ושעה"צ ס"ג)

טור, או"ז וספר התרומה: מחמירין אפילו על בשרו כל זמן שאינו עוקצו אסור. (ב"י ושעה"צ ס"ג)
ספר יראים: ירא שמים יפרוש, והצדן לא הפסיד. (שעה"צ ס"ג)

ר' יהודאי גאון בשם רבנן קשישי: היו נמנעים מלצוד אפילו מעל בשרם. (ב"י)
וצידד הב"י: דמדינא מותר, והנהגת רבנן קשישאי היתה מידת חסידות. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

גר"א: עוקצו דווקא הוא.

ט"ז וא"ר: מקילין גם כשהוא על חלוקן מבפנים ליטלו בידו ולהשליכו פן יבוא לידי עקיצה. (משנ"ב ל"ז)

הכריע המשנ"ב ובשעה"צ – דאם אפשר לו להפילו לארץ בלי נטילה ביד בודאי נכון להחמיר לכתחילה, ואין למחות ביד המקילין. (משנ"ב ל"ז שעה"צ שם)

□ **האם מותר להרגו** – מחלוקת ראשונים

טור: אסור, דלא התירו אלא בעלי חיים שנשיכתם עוקצת, מה שאין כן בפרעושים.

מרדכי ור"ת: מותר, דמלאכה שאין צריך לגופה פטור עליה, ומשום צערא התירו לכתחילה. (ב"י)
פסק השו"ע [ובב"י] – דאסור להורגו.

« ואפילו אם הפרעוש עוקצו אסור להרגו. (משנ"ב ל"ח)

□ **הטעם שמחלקים בין פרעוש לכנה:**

דכל מלאכות דשבת ממשכן ילפינן להן, וילפינן מיתת כל בע"ח לחיוב משחיטת אילים מאדמים, מה אילים מאדמים שפרים ורבים אף כל שפרים ורבים, לאפוקי כנה דאינה באה מזכר ונקבה אלא באה מן הזיעה לא חשיבא בריה.

אבל פרעוש אע"פ שגם היא אינה פרה ורבה, מ"מ כיון שהוייתה מן העפר יש בה חיות כאלו נברא מזכר ונקבה וחייב עליה משום נטילת נשמה. (משנ"ב ל"ח)

□ **למלול אותו מן הבשר** – מחלוקת

רמ"א: אף לא ימללנו בידו, שמא יהרגנו, אלא יטלנו בידו, ויזרקנו. (רמ"א)

אליה זוטא: מקל במלילה, ודווקא כשעוקצו, ויזהר שלא ימללנו בדוחק שמא יבוא לידי הריגה. (ביאו"ה)
ד"ה לא ימללנו

הכריע הביאו"ה – דאין להקל בזה. (ביאו"ה שם)

« מלילה בשאר יתושים – ג"כ יש איסור.

והחיי אדם החמיר בזה אפילו במקום ספק. (ביאו"ה ד"ה לא ימללנו)

□ **גדר הפרעוש והכינה המדוברים** – מחלוקת

ר' יוסף: השחורה היא כינה, והלבן הוא פרעוש.

ר"ת רמב"ם ורא"ש: השחור הוא פרעוש, והלבנה היא כינה.

רשב"א ורמב"ן: השחור הוא אינו פרה ורבה, ופרעוש הוא מין רחש אחר שהוא פרה ורבה. (טור וב"י)
בב"י הכריע – כדעת הר"ת רמב"ם ורא"ש. (ב"י)

להלכה – מחלוקת בדעת השו"ע

גר"א: היינו השחורה הקופצת.

פמ"ג: השו"ע נסתפק בזה. (ביאו"ה ד"ה ואסור)

כינה

□ **המפלה ראשו או בשרו**

מקור: שבת (ב). - תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין הורגין את המאכולת בשבת דברי ב"ש. ובית הלל מתירין...

פסק השו"ע – דמותר להרגה. (שו"ע ומשנ"ב מ"ג)

הטעם: דבראש אינו מצוי פרעושים ולא שייך לגזור בשבילם. (משנ"ב מ"ג)

« ומותר להורגה בכל מקום שמוצאה בין על בשרו או על בגדיו דרך מקרה. (משנ"ב מ')

□ אך המפלה בגדיו מכנים

מקור: שבת (יב.) - תנו רבנן, המפלא את כליו – מחלוקת, לת"ק: מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג. אבא שאול אומר: נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול. אמר רב הונא: [הלכתא] מולל וזורק וזהו כבודו ואפילו בחול. רבה מקטע להו. רב ששת מקטע להו.

נחלקו הראשונים בביאור הגמ'

רא"ש: ת"ק ואבא שאול אינם חולקים על בית הלל.

וממילא ראוי להחמיר ולאסור כמותם.

ר"ן רש"י רמב"ן ורמב"ם: ת"ק ואבא שאול חולקים על בית הלל – ואין הלכה כמותם.

ממילא הדין שמותר להורגם גם כשמפלא כליו. (בי"י וביאו"ה ד"ה לא יהרגם)

הלכה – מחלוקת

שו"ע: לא יהרגם, אלא מוללן בידו וזורקן.

הטעם: כיון שמצויים שם פרעושים גזרין שמא יהרוג ג"כ פרעושים. (משנ"ב מ"ב)

א"ר: מותר, ועל זה סמכו העולם להקל. ומ"מ ירא שמים יש לו להחמיר כדעת הרא"ש. (ביאו"ה שם)

□ ומ"מ מותר לזרקן במים.

הטעם: דהריגה גופא אינו אלא גזירה, ולא גזרו בזה.

« אבל בפרעושים דיש בהן חשש דאורייתא – אסור גם בזה דהוא כמו הריגה ממש. (משנ"ב מ"ב)

□ תולעים ורמשים שבעיפוש וריקבון הפירות

• רמשים שהייתן מן הגללים ומן הפירות שהבאישו וכיוצא בהן כגון תולעים של בשר והתולעים שבתוך הקטניות – ההורגן פטור ואסור מדרבנן. (משנ"ב מ"א) [דלא כמג"א שחולק בזה. (שעה"צ ס"ז)]

• אבל רמשים שהן פרים ורבים מזכר ונקבה או שהייתן מן העפר כפרעושים – ההורגן חייב. (משנ"ב מ"א)

□ תולעים הגדלים בפירות במחומר – מחלוקת

מג"א: דווקא התולעים שנתהו מן הפירות אחר שנתלשו – פטור, אבל אותן הגדלים בפירות במחומר – יש בהן איסור דאורייתא להרגן דמקרי שרץ גמור. והפטור מפירות תלושין הוא דווקא כשנתהו אחר שנתעפרו.

פמ"ג: הלא גם זה אינו בריה ופטור, דהרי יניקתו מעיפוש הפרי. (משנ"ב מ"א וביאו"ה ד"ה להרגה) הכריע הביאו"ה – אף אלו המנים שתחילת ברייתם לא הוי מזכר ונקבה, כגון אלו הנולדים בזרעים ובפירות בין בתלוש בין במחומר, אע"פ כן יש בכוחם לפרות ולרבות וההורגם חייב. ולא נתמעט אלא כינה הנולדת מן הזיעה, או הנתהווה מן הגללים ומן הפירות אחר שהבאישו. (ביאו"ה ד"ה להרגה)

□ לא יקח אדם הכנים מעורות שועלים וכדו', כיון שהוא מנתקן מן הצמר והוי פסיק רישיה. (משנ"ב מ"ב)

סעיף י'

אילו חיז ורמש מותר לחזרם

מקור: שבת (קכא.) - אמר ריב"ל: כל המזיקין נהרגין בשבת. מתיב רב יוסף, חמשה נהרגין בשבת ואלו הן זבוב שבמצרים... מני? אילימא רבי יהודה, הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, אלא לאו רבי שמעון, והני הוא דשרי אחריני לא? – אמר רב יוסף: ברצו אחרינו ודברי הכל.

נשהם נושכים וממיתים ודאי [כגון כלב שוטה וכה"ג] – נהרגים בשבת אפילו אין רצין אחרינו. (שו"ע ומשנ"ב מ"ד)

« ואפילו בורחין מלפניו. (משנ"ב מ"ה)

« האם צריך שיהיו גם נראים לפניו – מחלוקת

רמב"ם: מותר דווקא כשנראו עכ"פ לפניו, אבל לא לחפש אחריהן.

לשאר הפוסקים: אין הדין כן. (שעה"צ ע"ב)

« לכו"ע – אף לרמב"ם אם היה במקום שרבים מצויין – מותר. (שעה"צ שם)

שאר מזיקין, כגון: נחש ועקרב במקום שאינם ממיתין:

מקור: שבת (קכא:): - בעו מיניה מרבי ינאי: מהו להרוג נחשים ועקרבים בשבת? א"ל: צירעה אני הורג, נחש ועקרב לא כל שכן. דילמא לפי תומו, דאמר רב יהודה: רוק דורסו לפי תומו. רב ששת אמר: נחש דורסו לפי תומו.

• **אם רצין אחריו** – מותר להרגם. (שו"ע)

« **כיצד מדובר?** – מחלוקת

הרמב"ם: לשיטתו מחייב במלאכה שאין צריך לגופה, צ"ל דהכי קאמר שאין ממיתין ודאי אלא הוא ספק פקוח נפש, ולכן ברצין אחריו איכא חשש סכנתא ושרי.

לשאר הפוסקים: דס"ל מלאכה שאין צריכה לגופה מדרבנן הוא דאסירא, אף שאין ספק פקוח נפש כלל מותר משום צערא בעלמא כדי שלא יוזק. (משנ"ב מ"ו)

• **ואם אין רצין אחריו** – אסור. (שו"ע)

□ **לדורסם לפי תומו** – מחלוקת ראשונים

רש"י: דווקא כשהולך לפי תומו ואינו מתכוון להורגו מותר, שממשיך בדרכו והורגו. **ר"ן:** אפילו מתכוון להורגו רק עושה עצמו ומראה את עצמו שהולך לפי תומו מותר. (ב"י) פסק השו"ע – כר"ן, דאפילו במתכוון, אלא שמראה עצמו כאילו אינו מכוין.

« **וה"ה כשכופה עליהן כלי.** (משנ"ב מ"ז)

« **הריגת נמלים ושאר שקצים ורמשים** – אפילו דרך הילוכו אסור לדרסן. (משנ"ב מ"ח)

« **הריגת עכביש** – מחלוקת

מג"א: אסור להרוג בשבת עכביש, ואף שאומרים העולם שהוא סכנה כשנופל במאכל, מ"מ לא ברי הזיקא, וגם יכול לכסות המאכלים.

פמ"ג: מותר לפי תומו. (ביאורי ד"ה ואפילו)

הכריע המשנ"ב – כמג"א. (משנ"ב מ"ח)

□ **כ"ש דיש לזהר מלהרוג שאר רמשים ותולעים הנמצאים בפירות.** (משנ"ב מ"ח)

סעיף י"א

שפשוף רוק במגעלו

מקור: שבת (קכא:): - אמר רב יהודה: רוק דורסו לפי תומו.

« **על גבי קרקע** – לא ישפשף ברגליו רוק על גבי קרקע, משום משהו גומות. (שו"ע)

« **על גבי רצפה** – מחלוקת

שו"ע: מותר.

רמ"א: אסור אף על גבי רצפה. (משנ"ב מ"ט)

« **על גבי ספסל** – לכו"ע מותר. (משנ"ב מ"ט)

הטעם:

א. דלא שייך בזה אשוויי גומות.

ב. וכן משום מירוח גופא אין לאסור, דלא שייך מירוח אלא כשממרח איזה דבר על גבי חבירו וכוונתו שיתמרח, אבל כאן רוצה שיהיה נבלע. (משנ"ב מ"ט)

□ **אבל מותר לדרסו לפי תומו שאינו מתכוון למרח ולהשוות גומות.** (שו"ע)

« **ואע"ג דממילא ממרח הוא,** כשלא מכוון מותר משום מאיסותא. (שו"ע) [דלא כט"ז שמתיר אפילו בפסיק רישה. (שעה"צ ע"ח)]

« **ודוקא כשהוא בדרך הלכנו אף שהוא מתכוון לדרוס על הרוק,** אבל אינו מתכוון למרחו.

אבל אסור לילך למקום הרוק כדי לדרוס עליו, דזה אינו נקרא לפי תומו, אלא ילך ויצגי רגלו על הרוק ויזהר שלא ישפשף כלל דזה מותר בכל גוונא. (משנ"ב נ"א)

□ **כיום שאין מקפידים ברוק משום מאיסותא** – צריך לזהר שלא יהיה שום שפשוף כשדורס עליו רק יציג רגלו על הרוק.

ובליחה היוצאת מן הפה או מן החוטם – ודאי איכא מאיסותא ומותר לדרסו לפי תומו. (משנ"ב נ"א)

□ **ובבהכ"נ אפילו ברוק** – מותר לדרוס עליו לפי תומו, דנהגין בו כבוד. (משנ"ב נ"א)

□ בביתו כשהוא מרוצף ברוק – מחלוקת

א"ר : אין להחמיר ברוק יותר מבליחה, ושזין הן להקל.

מג"א : יש להחמיר.

הכריע הביאורי"ה ובמשנ"ב – דיש להקל, דהוי גזירה לגזירה. (ביאורי"ה ד"ה ואפילו)

סעיף י"ב

חיה ועוף שברשותו [וכן כל מיני בע"ח שהרגילן בבית ונעשו בני תרבות]

מקור : שבת (קז.). חיה או עוף שברשותו – הצדן פטור.

ירושלמי שבת (פ"ד ה"א) – לא אמרן אלא שברשותו, הא אינן ברשותו – חייב. אמר ר' יוסי : הדא אמרה, שזר שמרד, הצדו בשבת חייב.

• **אם לא ימרו** – מחלוקת ראשונים

רא"ש : מותר לצודן.

רמב"ם : אסור. (ביאורי"ה ד"ה וי"א)

להלכה – מחלוקת

שו"ע : מותר לצודן.

« ובלבד שלא יטלם בידו שכל בע"ח הם מוקצים. (משנ"ב נ"ד)

רמ"א : אסור לצוד חיה ועוף שברשותו ואם צדן, פטור אבל אסור.

« והיינו שלא יכול להשיג בשחיה אחת. (משנ"ב נ"ז)

הכריע המשנ"ב ובביאורי"ה – כרמ"א.

• **אבל אם הם מורדים** – לכו"ע אסור לתפסם אפילו בחצר, אם החצר גדול שאם לא גדלו בין בני אדם היו צריכים מצודה. (שו"ע)

□ אבל אם החצר קטן דבלא"ה אין צריכין להם מצודה – אפילו איסור דרבנן ליכא. (משנ"ב נ"ה)

□ ה"ה, **חטול**, דינה כשאר חיה ואסור לתפסה בשבת. (רמ"א)

דינים נוספים :

• **אם יצאו העופות לחוץ וחושש שמא יגנבו אותן** – אף דאסור לתפסן בעצמו בידים, מ"מ אם תינוקות קטנים צדין אותם אין צריך למחות בידן.

« כ"כ, מותר לומר לגוי שיצוד אותן, דהוי שבות דשבות. (משנ"ב נ"ז)

• **לעמוד בפני העוף שלא יברח כדי שממילא יחזור לבית** – מותר. (משנ"ב נ"ז)

• **לדחות העוף מאחוריו שיכנס לבית** – מותר אם הבית גדול, שאין יכול להשיגו שם בשחיה אחת דאין כאן צידה גמורה. (משנ"ב נ"ז)

• **אם דרכו של אותו העוף שאין נשמט מן היד**, כמו שיש מן התרנגולות שתיכף היא יושבת כשרוצין לתפסה ואין צריך לרדוף אחריה – אין איסור צידה כלל לכו"ע אם הורגלה כבר בבית.

« ומותר להכניסה ע"י דחיה או לרדפה אף לבית קטן או לכלוב שלה. (משנ"ב נ"ז)

• **אם הוא מתכוון להכניסם לכלוב רק כדי שלא יעשו היזיקות בבית** – יש להקל. (משנ"ב נ"ח)

• **אם היו עופות חדשים שלא הורגלו בבית** – יש בזה איסור בכל גוונא.

« ואפילו אם נכנסו בעצמן לכלוב – אסור לנעול הדלת של הכלוב בפניהם. (משנ"ב נ"ח)

• **דרך האכלת העופות אשר בלול** – אם הלול בחצר, או בבית גדול – אסור לפתוח ולסגור בכדי להאכילן, אך מותר ע"י גוי. (ביאורי"ה ד"ה דאסור)

« אך אם הבית קטן – מותר לסגור הלול בעצמו. (ביאורי"ה שם)

« ואפילו בבית גדול – מותר ע"י שלא יפתח הלול לגמרי בענין שיוכלו לברוח. (ביאורי"ה שם)

□ אבל פרה וסוס

• **כשלא מרדו** – בפרה וסוס שהם מיני בהמות, לא שייך צידה כלל אפילו מדרבנן, ומותר לתפוס אותן ולסגור אותן במקום צר. (רמ"א ומשנ"ב נ"ט)

• **אבל מרדו** – אם צדן חייב חטאת עבור צידתן אפילו נתגדלו מתחלה בביתו.

« וכל שכן שאר חיה ועוף שמרדו. (רמ"א)

- ה"ה אם קנה אוזין ותרנגולין מחדש – הצדן חייב. (משנ"ב ס')
- « ואפילו ע"י גוי, אם יצאו מן הבית – אסור לצודן אפילו ע"י גוי.
אך אם הבית גדול דלא מטא ליה בשחיה אחת – מותר על ידי גוי להכניסן בתוכו אם חושש שיבוא לידי פסידא. (משנ"ב ס')
- « ואם תינוקות קטנים רודפין אותם להחזירן לתוך הבית הזה – גם כן אין מוחין בידן. (משנ"ב ס')
- « אם קנה עוף חדש והורגלה בבית, אך אם תצא בחוץ לא תדע לחזור מעצמה – בבית אינו נחשב צידה. אך אם תצא בחוץ – דינה כשאר עופות חדשים שלא הורגלו לבוא לביתן. (ביאו"ה ד"ה חיה)
- « אם קנה עוף מחדש אצל אחד שבעירו במקום קרוב – אין בה צידה דאורייתא, דסוף סוף תשוב לכלובה הישן, וכניצודה ועומדת דמיא. (ביאו"ה ד"ה חיה)

סימן שיז

סעיף א'

דיני קשירה ועניבה בשבת

מקור: שבת (קיא): - ואלו קשרים שחייבין עליהן: קשר הגמלין, וקשר הספנין, וכשם שהוא חייב על קישורן – כך הוא חייב על היתרן. ר"מ אומר: כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו – אין חייבין עליו. שבת (קיא): - איתמר, היתר רצועות מנעל וסנדל, תני חדא: חייב חטאת. ותניא אידך: פטור אבל אסור. ותניא אידך: מותר לכתחילה? – מנעל אמנעל לא קשיא, הא דקתני חייב חטאת – בדאושכפי. פטור אבל אסור – בדרבנן. מותר לכתחלה – בדבני מחוזה. סנדל אסנדל לא קשיא, הא דקתני חייב חטאת – בדטייעי דקטרי אושכפי. פטור אבל אסור – בדחומרתא דקטרי אינהו. מותר לכתחלה – בסנדל דנפקי ביה בי תרי.

נחלקו בזה הראשונים

הרי"ף והרמב"ם: הכל תלוי גם במעשה אומן, וגם בקיימא. ומפרשים הגמ', דהא דתני חייב במנעל דאושכפי – מדובר במעשה אומן, וגם קשר של קיימא. והא דתני פטור אבל אסור בדרבנן – מדובר במעשה הדיוט, אלא שהוא קשר של קיימא. והא דתני מותר לכתחילה בדבני מחוזה – מדובר כגון רצועות שיוצאות מגופו של מנעל וקושרין אותו על הרגל ועל השוק אחר שנועלין את המנעל – שאינו מעשה אומן, ואינו קשר של קיימא. (ב"י)

ולכך:

- א. אם הוא קשר של קיימא כגון שדרכו שיהיה כך לעולם, והוא ג"כ מעשה אומן – חייב חטאת.
- ב. ואם הוא קשר של קיימא ואינו מעשה אומן, או מעשה אומן ואינו קשר של קיימא – פטור אבל אסור.

ג. אינו מעשה אומן ואינו קשר של קיימא – מותר לכתחילה. (משנ"ב בהקדמה)

רש"י והרא"ש: הכל תלוי אם מתקיים הקשר ימים רבים או לא, ואין הדבר תלוי במעשה אומן כלל. ומפרשים הגמ', דחייב במנעל אושכפי – כיון שעומד לימים רבים [ואפילו הוא מעשה הדיוט]. ואילו פטור אבל אסור – כשאינו עומד ימים רבים, אלא ימים מספר. (ב"י)

ולכך:

- א. אם הוא קשר של קיימא, אפילו שאינו מעשה אומן, אלא דעיקר החילוק הוא שאם הוא קשר של קיימא דהיינו שדרכו שישאר כך לעולם – חייב חטאת.
- ב. אפילו אם הוא מעשה הדיוט ואם אין דרכו לקושרו רק לזמן – פטור אבל אסור, דדמי קצת לשל קיימא.
- ג. ואם דרכו להתירו באותו יום – מותר לכתחילה אפילו הוא מעשה אומן, דאין שם קשר עליו. (ב"י ומשנ"ב בהקדמה)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כרי"ף ורמב"ם, והקושר קשר של קיימא, והוא מעשה אומן, חייב, כגון: קשר הגמלים וקשר הספנים וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרים הרצענים בשעת עשייתן וכן כל כיוצא בזה. אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן – פטור.

« ובשאינו של קיימא והוא מעשה הדיוט, והיה דעתו שיתקיים הקשר איזה זמן – מותר. (משנ"ב ה')

רמ"א: כרש"י והרא"ש, דכל קשר של קיימא, אפילו של הדיוט, חייבין עליו.

« וכן בשאינו של קיימא והוא מעשה הדיוט, והיה דעתו שיתקיים הקשר איזה זמן – פטור אבל אסור. (משנ"ב ה')

« **גדר קשר של קיימא לרש"י ורא"ש** – מחלוקת

כלבו והגה"מ: כל קשר שאינו עשוי להתיר באותו יום עצמו, מקרי של קיימא ואסור. [ויותר משבוע חייב].

מרדכי [וטור]: מקל לומר דעד שבעה ימים לא מקרי של קיימא. [ומשבוע אסור, ומלי יום חייב]. (רמ"א וב"י)

רש"י: כל שאינו עומד להתקיים יותר מחודש – פטור. וכל שעומד להתקיים יותר מחודש – חייב.

ה"ר פרץ: כל קשר שעומד ח' ימים בלא התרה – נקרא קשר של קיימא וחייב חטאת, והעומד להתקיים שבעה – פטור, אבל אסור.

ר' ירוחם: ג' ימים מותר, מיום רביעי אסור. ומחצי שנה ומעלה חייב. (ב"י)

□ קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן – מחלוקת

לרמב"ם: מותר לקשרו לכתחילה אפילו אם עשוי לאיזה זמן.

לרא"ש: דווקא כשאינו של קיימא כלל מותר. (ב"י ומשנ"ב בהקדמה) להלכה – מחלוקת

שו"ע: כרמב"ם, מותר תמיד לכתחילה.

רמ"א: כרא"ש, דווקא כשאינו של קיימא כלל מותר. (שו"ע ומשנ"ב בהקדמה)

□ קשר שאינו של אומן לשו"ע, כיצד?

נפסקה לו רצועה וקשרה, נפסק החבל וקשרו, או שקשר חבל בדלי או שקשר רסן בהמה – הרי זה פטור, וכן כל כיוצא באלו הקשרים שהם מעשה הדיוט, וכל אדם קושר אותם לקיימא. (שו"ע)

« **אפי' בשעשאו להתיר באותו יום עצמו** – אסור לדעת השו"ע, כיון שעשהו מעשה אומן. (משנ"ב י"י)

« ואפילו בקשר שאינו של קיימא, אם קשרו קשר אומן – הרי זה אסור. (שו"ע)

□ וכן לעניין התרתו – דינו כמו לענין קשירתו דאסור. (רמ"א)

□ המתיר שלא על מנת לקשור קשר של קיימא – מחלוקת ראשונים

רא"ש: חייב מדאורייתא דווקא דומיא דהואי במשכן – כשמתיר קשר של קיימא על מנת לקשור של קיימא. ולכך כשמתיר שלא על מנת לקשור פטור מדאורייתא, ורק מדרבנן אסור בכל גווני.

ר"י: נסתפק בזה. (ב"י)

רש"י רמב"ם וסמ"ג: מלאכת מתיר הוא ענין בפני עצמו, וחייב אפילו שלא על מנת לקשור. (ב"י בסוף הסימן וביאור"ה ד"ה דינו)

□ וכל קשר שמותר להתירו, אם אינו יכול להתירו – מותר לנתקו אם הוא לצורך.

« ואין לעשות כן בפני עס הארץ, שלא יבא להקל יותר. (משנ"ב ז')

□ לצורך מצוה, כגון שקושר למדוד אחד משיעורי התורה – מחלוקת ראשונים

רמב"ם וטור: אפילו הוא עשוי לזמן, מותר במקום מצוה.

רש"י והתוספות וברטנורה: קשר האסור, אסור אפילו במקום מצוה. (משנ"ב י"ג)

פסק השו"ע – כרמב"ם וטור, דמותר לקשור קשר שאינו של קיימא.

« אפילו הוא מעשה אומן. (משנ"ב י"ב)

« ומדובר כשאין אפשר בענין אחר, דאליה יעשהו מעשה הדיוט או עניבה לבד וימדוד בו ולא

יצטרך להתיר איסור דרבנן. (משנ"ב י"ב)

□ אם אינו מיהדק שפיר ויכול להתירו באחת מידי – מחלוקת

שו"ע: חייב, כיון שלא יהיה נותר מעצמו.

משמע מהט"ז: מעשה אומן נקרא כשהקשר חזק מאוד, ולכך פטור. (משנ"ב א' וביאור"ה ד"ה הקושר)

□ אם בדעת האדם בעת הקשר להתירו ביום, בקשר הספנים שדרכו לקושרו לעולם – מחלוקת

ט"ז: מותר, דהכל תלוי בדעת האדם הקושר.

ביאור"ה: אסור, ולא אזלינן בתר דעתו, היות ודרך העולם שעושין קשר זה בקביעות. (ביאור"ה ד"ה הקושר)

□ אם עשוי להתיר בליל מוצאי שבת – לא מקרי של קיימא כלל ומותר לכתחילה.

ואף אם קושר בליל שבת קודש ועשוי להתיר ביום שבת עצמו – אע"ג שאין ממש באותו יום, מ"מ י"ל דמותר, דכל פחות מכ"ד שעות ביומו מקרי. (משנ"ב ו')

□ קשר של קיימא שאינו יכול להתירו באחת מידי

מקור: תוספתא שבת (פ"ג ה"ז) – זה הכלל, כל קשר שהוא של קיימא ויכול להתירו באחת מידי, או קשר שאינו של קיימא ואינו יכול להתירו באחת מידי – אין חייבין עליו.

להלכה – מחלוקת

משמעות הב"י: דאין חייבין עליו, כר"מ.

ד"מ: צ"ע דאין הלכה כר"מ. (ב"י וד"מ ב')

□ התרת שני קשרים

מקור: שבת (עד:)

יש לזהר שלא להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על זה, דאין אנו בקיאים איזה מקרי קשר של אומן, דאפילו בשאינו של קיימא אסור לקשרו וה"ה להתירו. (רמ"א)

הטעם: דכל קשר שקושרין אותו הדק היטב הוי של אומן, וב' קשרים הוי קשר אמיץ. (משנ"ב י"ד)

- « ומי'מ נראה **דבמקום צערא** – אין לחוש ומותר להתירו, דאינו אלא איסור דרבנן ובמקום צער לא גזור. (רמ"א)
- « והא דבעינן ב' קשרים זה על זה, היינו כשקושר ב' דברים ביחד, אבל אם עשה קשר בראש אחד של חוט או משיחה, או חבל – דינו כשני קשרים. (רמ"א)

סעיף ב'

נשטמו לו רצועות מנעל וסנדל או שנשטמו רוב חרגל

מקור: שבת (מח.) - אין נותנין מוכין לתוך הכר בחדתי, אבל בעתיקי שרי.
ירושלמי שבת (פס"ו ה"ב) - נשטמו רצועות מנעל וסנדל – נוטל ומחזיר ובלבד שלא יקשור.
פסק השו"ע – דמותר להחזיר הרצועות למקומם, ובלבד שלא יקשור.

□ **מתי מותר? – נחלקו בזה הראשונים**

רשב"ם: כל שיש נקב "מתוקן" – ואפילו במקום שהחזרה הוא בטורח, אין לחוש שמא יבוא לקושרו ולהדקו, שלא נצטרך לחוש שמא יתקע כגון כשהנקב גדול.

תוספות ורא"ש: כל שיש נקב שיכול להכניסו "בלא טורח" – ואפילו הנקב רחב יש חשש שמא יתקע. (ב"י וביאו"ה ד"ה ודוקא) להלכה – מחלוקת

רמ"א: דווקא שיוכל להחזירו בלא טורח דהיינו כשהנקב רחב, אבל אם צריך טורח לזה – אסור, דחיישינן שמא יקשור.

אחרונים: אפילו הנקב רחב – אסור במקום שרגילים לקשור, דחיישינן שמא יקשור. (משנ"ב כ')

הכריע הביאו"ה – כאחרונים, דאפילו הנקב רחב אסור במקום שרגילים לקשור. (ביאו"ה ד"ה ודוקא)

לכו"ע - **במקום שהנקב צר** אפילו במקום שאין רגילים לקשור אסור, דצריך טורח. (משנ"ב כ')

« וא"כ, ברצועות שלנו במנעלים ובמכנסים שרגילים לקשור בראשן, אפילו אם הנקב רחב אסור להחזיר. (משנ"ב כ')

לכו"ע - לא נחלקו אלא דווקא אותן הרצועות, **אבל רצועה חדשה** שלא היתה שם מתחלה – אסור, דמקרי מתקן מנא. (משנ"ב י"ח)

לכו"ע - **במנעל חדש** – אסור ליתן הרצועות בשבת, אפילו אם הנקב רחב דמתקן מנא. (משנ"ב ט"ז)

□ **וה"ה בסרבול או במכנסים חדשים** – אסור להכניס שם רצועות או משיחה.

הטעם: דמבטל ליה, ומקרי מתקן מנא. (משנ"ב ט"ז)

□ **אבל אבנט** – מותר להכניסו אפילו במכנסים חדשים.

הטעם: דלא מבטל ליה התם והוא עשוי להכניס ולהוציא תדיר. (משנ"ב ט"ז)

סעיף ג'

חתרת בית הצואר אחר חכונס

מקור: שבת (מח.) - מתירין בית הצואר בשבת, אבל לא פותחין... אמר רב יהודה אמר רב: הפותח בית הצואר בשבת – חייב חטאת.

פסק השו"ע – מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס.

הטעם: מפני שאינו קשר של קיימא. (שו"ע)

« **אם אינו עשוי להתירו באותו יום** – מחלוקת

שו"ע: מותר, כשאינו קשר של קיימא, כשאינו עשוי להתקיים רק עד שיקחנו הבעה"ב לביתו.

ט"ז: מחמירין בדבר, אא"כ עשוי להתיר באותו יום של הכביסה. (משנ"ב כ"א)

□ **אבל אין פותחין אותו מחדש**, דמתקן מנא הוא. (שו"ע)

□ **ואפילו כבר נפתח, רק שחזר האומן וקשרו** או תפרו ביחד כדרך שהאומנים עושין – אסור. (רמ"א)

- **כתונת שנתקשרו המשיחות** ולא יוכל להתיר – מותר לכו"ע לנתקן, שהרי אינו עשוי אלא להתירו בכל זמן שירצה, ולא מקרי קשר. (משנ"ב כ"ג)
- « ואף זה לא יעשה בפני עם הארץ אלא בצנעא, דס"ל להיש"ש דדווקא כשחזר האומן וקשרו אסור לנתק, אבל שאר קשירות מותר. (משנ"ב כ"ג)
- « ואם אינו רגיל להתיר הקשר של הכתונת אלא משבת לשבת – אסור לנתק כמו שאסור להתיר. (משנ"ב כ"ג)
- « ומ"מ אם דרכו לעשות עניבה ובלא כוונה נקשר – דינו כקשר שעשוי להתיר בכל יום. (משנ"ב כ"ג)

□ **לנתק או לחתוך זוג של מנעלים התפורים יחד כדרך שאומנים עושין:**

- ☞ **בשל קיימא** – לכו"ע אסור. (רמ"א)
- הטעם: משום שהוא חשיב כקורע על מנת לתקן. (משנ"ב כ"ה)
- ☞ **בקשר שאינו של קיימא** – מחלוקת
- הג"ה מרדכי בשם ריב"א:** אסור אע"ג דהתפירה אינה של קיימא. דאין חילוק בתפירה בין של קיימא לאינה של קיימא.
- ר' יואל:** מתיר בתפירה שאינה של קיימא.
- צייד הב"י:** דאין להתיר בפני עם הארץ. (ב"י ורמ"א)
- **כל קשר שהוא עשוי לזמן** ולא לתמידות ואפילו אם הוא קשר אמיץ – יש להקל ע"י גוי לקשור ולהתיר אם הוא לצורך הרבה, דהוי שבות דשבות. (משנ"ב כ"ה)

סעיף ד'

קשירת חדלי שבבאר

מקור: שבת (ק"ג). - מחלוקת, לת"ק: קושרין דלי בפסיקיא, אבל לא בחבל. ורבי יהודה: מתיר... חבל דמאי? אילימא חבל דעלמא ורבי יהודה מתיר קשר של קיימא הוא אלא חבל דגרדי. למימרא דרבנן סברי גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא, ורבי יהודה סבר לא גזרינן, ורמינהי: חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו, ורבי יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסיקיא [ובלבד שלא יענבנו]. קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה, קשיא דרבנן אדרבנן? – דרבנן אדרבנן לא קשיא, חבל בחבל מיחלף, עניבה בקשירה לא מיחלפא. דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא, התם לא משום דמיחלפא עניבה בקשירה, אלא עניבה גופה קשירה היא.

☞ **בדליים הקבועים בבור:**

- **במשיחה או באבנט וכיוצא בו** – קושרין. (שו"ע)
- **בחבל** – אין קושרין. (שו"ע)
- הטעם: דמשיחה או אבנט חשיב ואינו מבטלו שם, והוי קשר שאינו של קיימא, אבל בחבל שאינו חשיב ודרכו לבטלו שם, והוי של קיימא. (משנ"ב כ"ז)
- « **באיזה חבל אסור?**
- מקור: שבת (ק"ג). - מחלוקת, ת"ק: קושרין דלי בפסיקיא, אבל לא בחבל. ר' יהודה: מתיר... חבל דמאי? - חבל דגרדי... דרבנן סברי: גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא, ור' יהודה סבר: לא גזרינן.

נחלקו בזה הראשונים

- רמב"ם ושו"ע:** כרבנן, ואפילו חבל גרדי אסור.
- טור וא"ר בשם ספר התרומה:** כר' יהודה, וחבל גרדי מותר. (ב"י וביאו"ה ד"ה אבל)
- ☞ **בדליים שלנו שאינם קבועים בבור** – אינו קשר של קיימא. (שו"ע)
- « **אם מניח אותם כך יותר מיום אחד** – מחלוקת
- כלבו:** אסור לכתחילה, דנקרא קצת של קיימא.
- רשב"א ר"ן ריטב"א והרב המגיד:** אין להחמיר בזה. (ביאו"ה ד"ה שאינם)
- הכריע הביאו"ה – דאין להחמיר בזה, ומזה סעד גדול להקל במקום הצורך, דאפילו יותר מיום אחד לא נקרא של קיימא כלל עדיין. (ביאו"ה שם)

סעיף ה'**קשר עניבה**

מקור: שבת (ק"ג.) - מחלוקת, חבל דלי שנפסק – ת"ק: לא יהא קושרו אלא עונבו. ור' יהודה אומר: כורך עליו פונדא או פסיקא, ובלבד שלא יענבנו.
פסק השו"ע – דמותר, דלאו קשר הוא, כחכמים.

□ **ואפילו אם עשה קשר אחד למטה מן העניבה** – מחלוקת ראשונים
מרדכי: אסור.

אגור: מותר. (בי"ד"מ ג')

הכריע הרמ"א – דנוהגין בו היתר.

- « מה שנוהגין היתר בקשר אחד למטה, היינו דווקא כשעשוי להתיר בו ביום. (משנ"ב כ"ט)
« אבל אם היא לקיימא על איזה זמן כגון בלולב וכיוצא בו – אסור לעשות קשר למטה אלא עניבה בלבד. (משנ"ב כ"ט)
« ורשאי לעשות שתי עניבות זה על גבי זה. (משנ"ב כ"ט)

סעיף ו'**קשירת חבל בפני פרה**

מקור: שבת (ק"א.) - רבי אליעזר בן יעקב אומר: קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא...
שבת (ק"ב.) - פשיטא? לא צריכא, דאית ליה תרתי איסורי, מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטל, קמ"ל.
נחלקו הראשונים כיצד מדברת הגמ'

טור: כשקושר חבל אחד, ומפרש תרי איסרי היינו שני חבלים קושר ברוחב הפתח זה למעלה מזה.
ר' ירוחם: כשקושר בבי' חבלים, ומפרש תרי איסרי היינו שקושרו היום בשני צידי הפתח ולא היתה תלויה בה מאתמול. (בי"י)

פסק השו"ע – קושרים חבל בפני הפרה בשביל שלא תצא, אפילו בבי' ראשי הפתח.

- « ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחד ויוציאנה דרך שם ויניח ראש השני קשור. (שו"ע)
« וה"ה דמותר לקשור שני חבלים זו למעלה מזו, ולא אמרינן דמבטל ליה לאחד, דפעמים מתיר את זו ולפעמים זו. (משנ"ב ל')
« אבל אם בדעתו לבטל לאחד – אסור. (משנ"ב ל')

סעיף ז'**טלטול חבל לקושרו באבוס חפרה**

מקור: שבת (ק"ג.)

☞ **חבל של גרדי (אורג)** – מטלטלין, ומותר לקשרו באבוס ובפרה. (שו"ע)

הטעם: דחבל גרדי חשוב ולא יניחו שם. (משנ"ב ל"ב)

« ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחד ויניח ראש השני קיים. (שו"ע)

☞ **אבל חבל דעלמא:**

• **לקשרו באבוס ופרה** – אין מטלטלין. (שו"ע)

הטעם – מחלוקת ראשונים

רש"י: כיון שסתם חבל מבטלו שם, והוי קשר של קיימא.

רמב"ם: כיון שאסור לטלטל סתם חבל. (בי"י)

• **אבל אם היה קשור באבוס ורוצה לקשרו בפרה, או אם היה קשור בפרה ורוצה לקשרו באבוס** – מותר בכל חבל. (שו"ע)

❑ **כל קשר שלפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם** - אע"פ שתחילת עשייתו לא היתה על מנת להניח שם – אסור מדרבנן. (משנ"ב ל"ד)

« **קשר המכנסים שקושרו באבנט** – מחלוקת ראשונים
כל בו: מותר לכתחילה, לפי שסופו להתירו כשיכבסו המכנסים. אבל בשל פשתן אסור, שפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם ולא יתירו עד שיהיה בלוי.
בעל התרומה: אסור ברצועות של אבנט, שאין מתירין אותם אלא בשעה שמחליפין המכנסים. (ב"י)
 הכריע המשנ"ב – דאסור לקשור רצועות המכנסים שלפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם עד שיהיה בלוי. (משנ"ב ל"ד)

❑ **אוכלי בהמה** – מותר לקשור בהן בשבת, דלא שייך בו קשר של קיימא. (משנ"ב ל"ד)
 « דדוקא בגמי לח וכיוצא בו שכשיתייבש תנתק. (משנ"ב שם) [אך לרש"י יהיה אסור אף בגמי לח. (ביאורייה לעיל סעי' ה')]
 « אבל קש וכיוצא בו וכן בעלין של לולבין דלא מינתק, דינו כתבן. (משנ"ב שם)

❑ **הפותל חבלים** – חייב משום קושר.
 והמפרידן ואינו מכוון לקלקל – חייב משום מתיר. (משנ"ב ל"ד)

סימן שיח

סעיף א'

המבשל בשבת (או שעשה אחת משאר מלאכות)

מקור: חולין (טו.) - מחלוקת, המבשל בשבת – בשוגג יאכל, במזיד – לא יאכל, דברי ר"מ. ר' יהודה אומר: בשוגג יאכל במוצ"ש, במזיד לא יאכל עולמית. ר' יוחנן הסנדלר אומר: בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו. במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים.

נחלקו בזה הראשונים

ר"ף רמב"ם וגאונים: כר' יהודה, דבשוגג יאכל במוצ"ש, אך במזיד לא יאכל עולמית.
תוס': כר' מאיר, דבמזיד אסור בין לו בין לאחרים עד מוצ"ש, ובשוגג מותר גם לו מיד. (בי"י)
להלכה – מחלוקת

שו"ע: כר"ף רמב"ם וגאונים, ובשוגג יאכל במוצ"ש, במזיד לא יאכל עולמית.

« ומ"מ, **מותר לו ליהנות מדמיה** של המלאכה. (משנ"ב ד')

« **דין הקדירה שבישל בה בשבת** – אסורה לו לבשל בה, מפני שהיא בלועה מדבר האסור לו. (משנ"ב ד')

ודווקא המבשל לבריא, אבל המבשל לחולה מותרת הקדירה. (משנ"ב שם)

« **במוצ"ש מותר לאחרים ואפילו למי שנתבשל בשבילו.** (משנ"ב ה')

« **במוצ"ש מותר מיד ולא צריך להמתין בכדי שיעשו.** (משנ"ב ה')

הטעם:

א. דודאי ליכא למיחש שעל ידי זה שנתיר למוצ"ש מיד יבא פעם אחרת לומר לישראל

לבשל לו בשבת בשביל זה.

ב. ועוד שהישראל לא ישמע לו, דאין אדם חוטא ולא לו. (משנ"ב ה')

הגר"א: כתוס', דבמזיד אסור בין לו בין לאחרים עד מוצ"ש, ובשוגג מותר גם לו מיד. (משנ"ב ז')

הכריע המשנ"ב – דבמקום הצורך יש לסמוך על זה בבשול בשוגג. (משנ"ב ז')

□ **אם הוא מלאכה דרבנן** – מחלוקת

פמ"ג: דין אחד לדרבנן ודאורייתא, ואף בשוגג בדרבנן - צריך להמתין עד מוצ"ש.

גר"א: במלאכה דרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד, ובשוגג באיסור דרבנן מותר אפילו לא בו ביום. [נסובר כן

גם בדעת השו"ע]. (ביאורי"ה המבשל)

הכריע המשנ"ב – כגר"א. (משנ"ב ג')

□ **וכל שיש ספק פלוגתא בזה** אי הוי בכלל ביטול או לאו או בשאר מלאכות כה"ג – אין לאסור בדיעבד,

דכל האיסור הזה הוא רק מדרבנן שקנסוהו וספיקא דרבנן לקולא. (משנ"ב ב')

□ **הנוטע או זורע בשבת** – לכו"ע צריך לעקור הנטיעה, אפילו בשוגג. (ביאורי"ה ד"ה אחת)

□ **דבר שלא נשתנה מכמות שהיה** כגון מוציא מרשות לרשות – היה ניתן להקל [ובשוגג היה מותר לו

אפילו בו ביום], אך ראוי ג"כ להחמיר. (ביאורי"ה ד"ה אחת)

□ **אם נתערב בשבת** אותו דבר שנתבשל במזיד באחרים – מחלוקת

מג"א: אינו מתבטל, ואסור לו בשבת ליהנות מזה, דכיון דלמוצ"ש יהיה מותר לאחרים, מקרי דבר שיש

לו מתירין דאינו בטל אפילו באלף.

החוות דעת: חולק עליו. (משנ"ב ה')

« וכל זה להמבשל בעצמו. אבל לענין אחרים – לכו"ע מקרי דבר שיש לו מתירין. (משנ"ב ה')

□ **לכו"ע - אם נתערב במוצ"ש** – מתבטל לכו"ע. (שעה"צ י"א)

□ **לכו"ע - בשוגג** – הוי דבר שיש לו מתירין במוצ"ש – ואינו בטל. (שעה"צ י"ב)

□ **לכו"ע - במוצ"ש** יהיה מותר ליהנות מהתבטל. (שעה"צ י"ג)

□ **אם היה במוצ"ש יו"ט אפילו ביטול בהיתר** כגון שבישל בשבת לחולה – מ"מ אסור לבריא גם ביו"ט

ראשון, דאין שבת מכין ליו"ט. (משנ"ב ה')

סוגי גדר איסור מבשל:

- אחד המבשל את המאכל או את הסממנין או המחמם את המים, ואחד האופה את הפת – הכל ענין אחד הוא.
- המתין אחד ממיני מתכות כל שהוא או המחמם את המתכות עד שתעשה גחלת – הרי זה תולדת מבשל.
- וכן הממסס את הדונג [שעווה] או את החלב או את הזפת והכופר והגופרית וכיוצא בהן – הרי זה תולדת מבשל וחייב.
- וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרס – חייב משום מבשל.
- וכן הנותן חתיכת עץ בתנור כדי שיתייבש וידוע שמתחלה הוא מתרפה ויוצא ממנו הלחלוחית – חייב משום מבשל. (משנ"ב א')

□ כללו של דבר: בין שרפה גוף קשה באש, או שהקשה גוף רך - הרי זה חייב משום מבשל. (משנ"ב א')

□ הניח בשר על גבי גחלים – אם נצלה צלייה גמורה כשיעור גרוגרת – חייב. (משנ"ב א')

- « ואפילו הגרוגרת אינה במקום אחד אלא מתלקט משנים ושלושה מקומות – ג"כ חייב. (משנ"ב א')
- « ואפילו אם לא היה צלייה גמורה רק כמאכל בן דרוסאי – ג"כ חייב, אלא שבזה שאינו צליה גמורה, צריך שיהיה הבשר צלוי משני הצדדים של הבשר דווקא, ואם לאו – פטור. (משנ"ב שם)
- « וכל זה הוא לענין חטאת, אבל איסור יש בכל גווני, ואפילו בפחות מגרוגרת. (משנ"ב שם)

סעיף ב'

השוואת זחמבשל בשבת לחולה

☞ השוואת לחולה

מקור: חולין (טו):

פסק השו"ע – בין שחלה מאתמול בין שחלה היום – מותר הבריא לאכול ממנו חי בשבת.

- הטעם: דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה, ולא שייך בזה שמא ירבה בשבילו. (משנ"ב ט')
- « ולא אמרינן דהבהמה היא מוקצה מחמת איסור - דהא אגן קיי"ל כר' שמעון דלית לו מוקצה אלא היכי דדחיה בידים, כגון נר שהדליקו עליו באותו שבת, דדחיה בידים שלא להשתמש בו באותה שבת כיון שהדליק בו, אבל גבי בהמה לא דחיה בידים. (משנ"ב ח')
- « היתר האכילה הינו בלא מליחה, דאסור למלוח בשבת. (משנ"ב י')
- « והבשר צריך הדחה משום דם בעין. (משנ"ב י')
- « אם חלה בשבת – מחלוקת ראשונים
- רש"י: דווקא כשחלה מער"ש מותר, אבל בשבת אסור לבריא.
- רא"ש: אף בחלה בשבת מותר. (בי"י)
- פסק השו"ע – כרא"ש, ובין שחלה מאתמול בין שחלה היום – מותר.

☞ אבל המבשל או עשה שאר מלאכה לחולה

פסק השו"ע – דאסור בשבת לבריא או לחולה שאין בו סכנה, דחיישינן שמא ירבה בשבילו.

- « גדר האיסור להרבות בפעם אחת לאחר – מחלוקת
- משנ"ב ורשב"א: זהו איסור דאורייתא כשמרבה בשבילו, אפילו הוא מרבה בפעם אחת קודם שייתן הקדירה על האש.
- ב"י ור"ן: הוי דרבנן כיון שהוא בפעם אחת. (ב"י ומשנ"ב י"ג)
- « אבל במוצ"ש מותר מיד ולא צריך לזה בכדי שיעשה. (משנ"ב י"א)
- « כשאין גוי לבשל עבורו – מחלוקת
- גר"א: ג"כ אסור לאכול מזה.
- פמ"ג: מפקפק בזה. (שעה"צ י"ט)

□ ואפילו בישראל ע"י גוי – אסור בשבת. (רמ"א)

« אבל במוצ"ש – מותר מיד. (משנ"ב י"ד)

הטעם: דכיון שהגוי בישראל בהיתר – לא בעי להמתין בכדי שיעשו, וגם לא גזרו בזה משום

בישולי גוים. (משנ"ב שם)

□ טעמת התבשיל אם התבשיל יפה בשביל החולה – מותר גם בשבת. (משנ"ב י"א)

□ **אם קצץ פירות מן המחובר לחולה בשבת**, אפילו היה חולה מבעוד יום – מחלוקת
רמ"א: אסור לבריא בשבת, משום שגדל והולך בשבת ויש בו משום מוקצה. (רמ"א)
מג"א וגר"א: מקשה דליבטל הגידולים בעיקר שהוא הרוב של היתר ויהא מותר לבריא כשנחלה מבעוד
יום. (משנ"ב ט"ז)
לכ"ע – **פרי שנגמר בשולו ושוב אין גדל** והולך מועלת בו הכנה אע"פ שהוא מחובר.
אבל חולה שנחלה היום – אסור בכל גווני ליהנות לבריא, משום מוקצה דמחובר. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ג'

בישול בתולדת האור

מקור: שבת (לח):
פסק השו"ע – כשם שאסור לבשל באור כך אסור לבשל בתולדת האור.
וכגון: ליתן ביצה בצד קדרה או לשברה על סודר שהוחם באור כדי שתצלה. (שו"ע)
« ומדרבנן אסור להניח אפילו קודם שהוסק. (משנ"ב י"ז)
« להשהות על תולדת אור – לרע"א מותר. (ביאו"ה ד"ה ואפילו)

ואפילו בתולדת חמה

כגון: בסודר שהוחם בחמה – אסור.
הטעם: גזירה אטו תולדת האור. (שו"ע)
« ואפילו בדיעבד אסור, ואפשר דלאחר שבת מותר אף למבשל עצמו. (משנ"ב י"ח)
« להשהות – מותר על תולדת חמה. (ביאו"ה ד"ה ואפילו)
וכן אסור להטמינה בחול או באבק דרכים שהוחמו מכח חמה. (שו"ע)
« ואפילו אם הביצה צלוייה כל צרכה – ג"כ אסור להטמינה, דאיסור הטמנה הוא אפילו במבושל
כל צרכה. (ביאו"ה ד"ה להטמינה)
« **להטמין בו מבעוד יום** – מחלוקת
רא"ש: אסור להטמין בו אפילו מבעוד יום.
רע"א בשם הרשב"א: מותר להטמין בו מבעוד יום, דכל שהוחם בער"ש מן החמה מצטנן לגמרי
בליל שבת. (משנ"ב י"ט)
« ואפילו אם לא יטמין אלא יגלגלה בשבת על גבי חול החם כדי שתצלה – ג"כ אסור, דגזירה אטו
תולדת האור.
ועל כן אסור לצלות ביצה על גג רותח מחמה. (משנ"ב כ')
□ **אבל בחמה עצמה**, כגון: ליתן ביצה בחמה או ליתן מים בחמה כדי שיוחמו – מותר. (שו"ע)
הטעם: דלא גזרינן אטו אור, דחמה באור לא מיחלף. (משנ"ב כ"א)

□ **המבשל בחמי טבריא** – פטור מחטאת דהוי כתולדת חמה, אבל חייב מכת מרדות, דאיסור יש בזה.

« הלכך אסור להעמיד מאכל על גבי חמי טבריא בשבת.
« אבל להשהות עליהן מער"ש – מותר.
« ולהניח בתוכן – אסור, משום הטמנה בדבר המוסיף הבל. (משנ"ב כ')

סעיף ד'

תבשיל שנתבשל כל צרכו – בישול אחר בישול

מקור: שבת (קמה:) - כל שבא בחמין מלפני השבת – שורין אותו בחמין בשבת.

□ האם יש בישול אחר בישול – מחלוקת ראשונים

רא"ש: יש בישול אחר בישול.

ר' יונה: במצטמק ויפה לו יש בישול אחר בישול, אך במצטמק ורע לו אין בישול.

רמב"ם: אין בישול אחר בישול לעולם. (בי"י)

השו"ע סתם כרא"ש ור' יונה. (ביאור"ה ד"ה יש בו)

בתבשיל שיש בו מרק, שיש בו בישול אחר בישול:

אם התבשיל נתבשל כל צרכו

• נצטנן

במצטמק ויפה לו – לכו"ע יש בו משום בישול בחימומו. (שו"ע)

במצטמק ורע לו – מחלוקת

שו"ע: אם נצטנן יש בו משום בישול.

« אבל אם היד סולדת בו – אף שנצטנן מרתיחתו, לא שייך בו בישול עוד, דבכלל רותח הוא,

ואין בישול אחר בישול. (משנ"ב כ"ד)

רמ"א: דווקא אם מצטמק ויפה לו אסור, אבל אם מצטמק ורע לו מותר להניח סמוך למדורה אפילו

במקום שהיד סולדת בו. (רמ"א ומשנ"ב כ"ה)

« וכל זמן שלא נצטנן לגמרי נהגו להקל – אין בו משום בישול. (משנ"ב כ"ד)

לכו"ע – לתנור כשאינו גרוף, וכל שכן על האש ממש – אסור להחזיר אפילו רותח גמור. (משנ"ב כ"ד)

הכריע המשנ"ב – כשו"ע דאין חילוק בזה. (משנ"ב כ"ה)

□ לכן, הנחת תבשיל בשבת במקום חם שהיד סולדת בו – אסור מן התורה. (משנ"ב כ"ג)

□ לערב תבשיל צונן בתוך תבשיל רותח בכלי שני – יש להקל. (משנ"ב כ"ג)

□ אם הורק לכלי שני – אף שכעת היד סולדת בו – דינו כנצטנן ושייך בו איסור בישול. (ביאור"ה

ד"ה אם נצטנן)

• רותח – לכו"ע אין בו משום בישול ומותר. (שו"ע)

אם לא נתבשל כל צרכו, ואפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי, ואפילו הינו עודו רותח – מחלוקת

ראשונים

רמב"ם וטור: אפילו בעודו רותח שייך בו בישול.

רמב"ן ר' יונה רשב"א ורא"ש: מכיוון שנתבשל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בו משום בישול ומותר

להחזיר בשבת לתנור גרוף מן הגחלים, אף שהוא חם ויכול לגמור הבישול ע"י זה. (ביאור"ה ד"ה אפילו בעודו)

פסק השו"ע – כרמב"ם וטור, דאם לא נתבשל כל צרכו, ואפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי, שייך בו בישול

אפילו בעודו רותח.

« ואפילו ע"י גוי – אסור לגמור הבישול. (משנ"ב כ"ז)

וכן הכריע הביאור"ה – דאין לזוז למעשה מפסק השו"ע, ובפרט שהוא דאורייתא.

ומ"מ בדיעבד אם החזיר הישראל הקדרה במקום חם כגון לתנור גרוף – אין לאסור התבשיל

בדיעבד, דכל שיש ספק מחלוקת אם הוא בישול אין לאסור בזה בדיעבד. (שו"ע וביאור"ה ד"ה אפילו בעודו)

אבל דבר שהוא יבש, ונתבשל כבר – מותר לשרותו בחמין בשבת. (שו"ע)

« אבל לא יתנו לכלי ראשון שעומד על גבי האש. (משנ"ב ל"ג)

□ אם לא נתבשל אלא נשרה מער"ש בכלי ראשון – מחלוקת

ב"י: דווקא שנתבשל, אבל אם לא נתבשל אלא נשרה מער"ש בכלי ראשון שהיד סולדת בו – אסור

לשרותו בחמין שהיד סולדת בו בשבת.

« דאע"ג שאין כאן תוספת בישול, מ"מ כל זמן שלא נתבשל ממש אלא היה בכלי ראשון ניתוסף

בו קצת בישול כשמיניחו פעם שני בחמין.

רמב"ם: מקל בדבר. (משנ"ב ל"א)

לכו"ע – המקילין מיירי בדבר שדרכו וטבעו קל להיגמר בישולו אף בכלי ראשון שהוסר מן האש, אבל

דבר שאין דרכו להתבשל לגמרי בכלי ראשון לכו"ע אסור. (משנ"ב ל"א)

הכריע המשנ"ב – דטוב להחמיר בכל גוונא. (משנ"ב ל"א)

□ וכל זה לענין לשרותו בכלי ראשון, אבל לשרותו בכלי שני אף שהיס"ב – יש להקל בכל גוונא כיון שבער"ש נשרה בחמין שהיס"ב. (משנ"ב ל"א)

ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת – אין שורין אותו בחמין בשבת. (שו"ע)

« ואפילו בכלי שני – ג"כ אסור לשרות, דמיחזי כמבשל. (משנ"ב ל"ד)

אבל מדיחים אותו בחמין בשבת. (שו"ע)

« דרך ההדחה: מערה עליו מכלי שני, דמכלי ראשון אסור לערות עליו, דעירוי ככלי ראשון ומבשל כדי קליפה.

וה"ה שמותר לערות מכלי שני על גבי דבר לח צונן, דהו"ל כהדחה בעלמא. (משנ"ב ל"ה)

□ חוץ מן המליח הישן ומן הדג שנקרא קולייס האספנין שאינם צריכים בישול אלא מעט והדחתן היא גמר מלאכתן. (שו"ע)

« וה"ה, כל דבר דק ורך ביותר דינו כקולייס האספנין. (ביאור"ה ד"ה קוליס)

« אבל בצונן – מותר להדיחו ואף לשרותו. (משנ"ב ל"ז)

« אבל דברים שיכולין לאכלן על ידי הדחת מים צוננים – אין איסור להדיחן בחמין מכלי שני. (משנ"ב ל"ח)

« דג מלוח שבמקומו שנקרא הערינג – מחלוקת

מג"א: היות ויכולין לאוכלו ע"י הדחת צוננים, ולפעמים אף בלי הדחה – מותר להדיחו אף במים חמין.

ט"ז: יש לזהר שלא להדיחו בחמין.

הכריע המשנ"ב וביאור"ה – דיש לנהוג למעשה כט"ז, דתלוי הדבר במחלוקת ראשונים ומי יוכל להכריע ולהתיר בעניין חיוב חטאת. (משנ"ב ל"ח וביאור"ה ד"ה חוץ)

□ דבר שע"י הדחה בצונן נעשה ראוי לאכילה – מחלוקת

פמ"ג: אסור משום מכה בפטיש, שכל שאינו ראוי להיאכל בלי הדחה חייב משום מכה בפטיש.

ביאור"ה: אין להחמיר בהדחת צונן, משום שאין איסור מכה בפטיש באוכל. (ביאור"ה ד"ה והדחתן)

כל דבר קשה שאינו ראוי לאכול כלל בלא שרייה – אסור לשרותו בשבת, דהוי גמר מלאכה. (רמ"א)

« ואפילו בכלי שני – אסור. (משנ"ב ל"ט)

« שרייה בצונן – מחלוקת

פמ"ג: אסור משום מכה בפטיש, שכל שאינו ראוי להיאכל בלי הדחה חייב משום מכה בפטיש.

ביאור"ה: אין להחמיר בהדחת צונן, משום שאין איסור מכה בפטיש באוכל. (ביאור"ה ד"ה והדחתן)

□ בדין בישול עלי התה וקפה

□ הבעיות:

הנה לערות מכלי ראשון על עלי התה – יש בזה בוודאי חשש אב מלאכה.

ואפילו אם ירצה ליתן את עלי התה לתוך הכלי אחר שיערה החמין לתוכה כדי שיהיה על המים שם כלי שני – ג"כ אסור. (משנ"ב ל"ט)

□ הפתרון:

א. לערות עליהם מער"ש רותחין מכלי ראשון על העלים, כדי שעל ידי זה יהיה נקרא התה מבושל במקצת דעירוי מבשל כדי קליפה. ויהפך בעת העירוי את התה היטב בתוך הרתחים מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, ואח"כ יריק את התמצית לכלי אחר כדי שישארו עלי התה יבשים ויהיה מותר לו לערות אח"כ בשבת עליהם מים חמין מכלי ראשון כיון שכבר נתבשלו מער"ש.

□ שאם יישאר בו משקה התמצית – מחלוקת

בית מאיר: אין למחות ביד מי שנותנים התמצית הצונן מקודם ואח"כ מערים מכלי ראשון שהיד סולדת בו, כיון שהוא מבושל.

ביאור"ה: בעל נפש יחוש לעצמו בזה, דהרי קי"ל דבלח יש בישול אחר בישול אם נצטנן. ואי"כ, מי התמצית הצוננים הם מרובין שלא יתחממו ע"י המים שמערה עליהן למחר.

אעפ"כ יזהר שלא יעמיד את התה וקפה בתנור או בקאכלין אחר ששפך עליהם מים, ועכשיו ע"י העמדה בתנור יתבשל לגמרי.

ב. **עצה המובחרת מזה: שיתקן התמצית מער"ש לגמרי**, שלא יצטרך לערות לתוכו עוד רותחין למחר בשבת, ולמחר כשיצטרך לשתות יתן התמצית הצונן לתוך הכוס ששותה בו אחר שעירו המים חמין לתוכו ונעשה כלי שני. וה"ה, שמותר לתוך הכוס הזה שהוא כלי שני חלב שנצטנן. אבל אסור לערות עליהם מכלי ראשון, וכשהתמצית שלו אינו צונן, בוודאי טוב לצאת בזה ידי כל הדעות. (משנ"ב ל"ט) « ובאופן זה טוב יותר שיערה המים לתוך התמצית, לצאת בזה גם דעת החוששים לצביעה. (שעה"צ ס"ה)

סעיף ה'

דין בישול אחר אפיה או צליה וליחפך

מקור: פסחים (מא). - יוצאין ברקיק שרוי, אבל לא במבושל.

נחלקו בזה הראשונים

רא"ם וסמ"ג: דבר שנאפה או נצלה, אם בשלו אח"כ במשקה יש בו משום בישול, ואסור ליתן פת אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו.

הטעם: דס"ל, דיש דברים שמתבשלים אפילו בכלי שני מפני שהם רכים ואין אנו בקיאים. ויש

להחמיר ג"כ בשאר דברים שלא לתנם בכלי שני. (משנ"ב מ"ב)

« ואפילו עדיין רותח מחמת הצליה – אסור. (משנ"ב מ"א)

« וה"ה, דלשיטה זו יש צלי אחר בישול. (משנ"ב מ"א)

מרדכי בשם ראב"ה: מתירין בכלי שני. ומקילין אפילו בכלי ראשון.

הטעם: דס"ל דאין שייך שם בישול אחר אפיה או צליה, וה"ה להיפך. (משנ"ב מ"ד)

השו"ע הביא את דעת האוסרים בסתמא, ואת דעת המרדכי כיש מתירין.

והכריע הרמ"א – דנהגו לזוהר לכתחילה שלא ליתן פת אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו.

« **ובדיעבד** אפילו בכלי ראשון – אין לאסור. (משנ"ב מ"ו)

« **ובכלי שלישי** – יש להקל. (משנ"ב מ"ז)

« **במקום שהיד נכווית בו** – לכו"ע מבשל אפילו בכלי שני. (משנ"ב מ"ח)

□ **לכו"ע** - אין צלי אחר צלי, ודבר שנצלה מותר לתנו אצל האש אפילו אם נצטנן, ובלבד שלא יקרבו

ביותר כדי שלא יבוא לחתות. (משנ"ב מ"א)

« וה"ה באפייה כה"ג - דאין אפייה אחר אפייה. (משנ"ב מ"א)

□ **כשעשה בישול אחר צלי ורוצה לתנו בתנור** – מחלוקת

פמ"ג: לא נתבטל שם צלי הראשון ממנו, ומותר לתנו בתנור אף שיצלה.

ביאו"ה: אסור, דשם השני בוודאי קיים, ומיקרי כעת בישול אחר צלי.

לכו"ע - אם בישלו ואח"כ צלאו – מותר להניחו בתנור, דפעולה אחרונה נקבע בו יותר, ומיקרי צלי

אחר צלי. (ביאו"ה ד"ה יש מי שאומר)

□ **נתינת דברים לתוך המרק**

ואותם שחותכים הבצלים ונותנין לתוך המרק בקערה – לא ישימו רק אחר שלא תהיה היד סולדת

במרק.

« ליתן הבצלים לתוך התבשיל שהוא דבר גוש – בוודאי יש לזוהר בזה, דיש פוסקים שסוברים

דדבר גוש שמונח בכלי שני דינו ככלי ראשון.

ואם רוצה ליתן פת – ימתין עד שלא יהיה היד סולדת במרק או שלכל הפחות ישאב בכף מן הקדרה כדי

שתהיה הקערה כלי שלישי, וכ"ש אם רוצה ליתן בצלים ושומים לתוך החמין האלו. (משנ"ב מ"ה)

סעיף ו'**להניח כלי על כלי בכדי שיתחמם**

מקור: שבת (נא:) - מניחין מחם על גבי מחם, וקדרה על גבי קדרה, וטח פיה בבצק.

כלי שיש בו דבר חם שהיד סולדת בו – לכו"ע מותר להניחו בשבת על גבי קדירה הטמונה כדי שישמור חומו ולא יצטנן. (שו"ע)

הטעם: כיון שעיקר הטמנה היה מבעוד יום לצורך הקדרה, דזה מותר. (משנ"ב נ"א)

« רמת הבישול - אם לא נתבשל כל צרכו – מחלוקת

ט"ז: אפילו לא נתבשל כל צרכו שיש בו משום בישול אפילו ברותח, מ"מ שאני הכא דלא יבוא על ידי זה לידי בישול גמור, רק שישתמר חומו בתוכו.

הרבה אחרונים: חולקין עליו, וס"ל דאינו מותר רק בנתבשל כל צרכו, דיש לחוש שמא יתווסף מעט בישול ע"י החום. (משנ"ב נ"ב)

« אפילו יהיה מצטמק ויפה לו ע"י העמדה זו - כשנתבשל כל צרכו – ג"כ מותר. (משנ"ב נ"ו)

« אם נתגלתה הקדירה [דמותר לכסותה] – מותר לכסות דרך אגב גם הכלי שיש בו הדבר חם. (משנ"ב נ"א)

□ ויכול לטוח פיו בבצק - אם יש לו בצק שנלוש מאתמול. (שו"ע)

« ומדובר בשאינו מוקצה, כגון שצריך הבצק לתרנגולין שבביתו. (משנ"ב נ"ב)

« ומותר להניחו אפילו על גבי קדירה שהיד סולדת בו, ולא חוששים לקצת אפייה כדי קרימת פנים. (ביאורי"ה ד"ה ויכול)

« באיזה בצק מדובר שמותר – מחלוקת

מג"א: דווקא בבצק שהוא אינו בר מירוח, אבל בשעווה וזפת או טיט שהוא דבר המתמרר – אסור משום ממרח.

ולפ"ז, אף בטיט ושעווה – אסור.

ט"ז: בצק ג"כ בר מירוח הוא, אלא הטעם שאין בזה משום מירוח, לפי שאין מקפיד עליו לדבק אותו בטוב רק שלא יהיה מגולה לגמרי שלא יתקרר.

ולפ"ז, אף בטיט ושעווה – מותר. (משנ"ב נ"ב)

כלי שאינו חם כל כך – מחלוקת

שו"ע: אין מניחין כלי שיש בו דבר שאינו חם כל כך על גבי קדירה שהיא חמה כל כך, שהעליון יכול להתחמם מחומה עד שתהא היד סולדת בו. (שו"ע)

הטעם: דס"ל לשיטתו דאם נצטנן קצת עד שאין היד סולדת בו - יש בו משום בישול. (משנ"ב מ"ט)

« אפילו אם אין בדעתו להשהות שם כל כך – אסור, דחיישין שמא ישכח. (משנ"ב נ"ד)

הרמ"א בסעי' ט"ו: מתיר כל עוד שלא נצטנן לגמרי, ולא בעינן יד סולדת בו. (שו"ע ומשנ"ב מ"ט)

□ לכו"ע – אף לשו"ע בדבר יבש אפילו נצטנן לגמרי – מותר. (משנ"ב נ"ג)

□ לכו"ע – אף לשו"ע אם לא יוכל לבוא לשיעור יד סולדת – מותר להניח אפילו קר לגמרי אף שיתחמם קצת. (ביאורי"ה ד"ה עד שתהא)

סעיף ז"ח'**להניח כלי על כלי חם – כשהכלי התחתון על האש**

□ בדבר לח חם שאם היה מצטנן יש בו משום בישול – מחלוקת ראשונים

יש מפרשים בר' ירוחם: מותר להניח כלי שיש בו דבר חם על גבי קדירה הטמונה, ואפילו כלי התחתון על האש מותר. (שו"ע סעי' ז')

הטעם: דכיון שהקדרה מפסקת איכא היכרא טובא ואינו נראה כמבשל, ומיירי שהיה הכלי מבושל כל צרכה. (משנ"ב נ"ה)

ויש מפרשים בר' ירוחם: שאם כלי התחתון על האש, לעולם אסור. (שו"ע סעי' ז')

הטעם: דע"י קדרה המפסקת הוי כמו כירה גרופה, דאסור להניח עליה לכתחילה. (משנ"ב נ"ו)

הכריע המשנ"ב – דהלכה כדעה הראשונה. (משנ"ב נ"ו)

□ **עוד נחלקו – בדבר יבש קר דאפילו נצטנו ואין בו עוד משום בישול** [שנתבשל כל צרכו] להניח על גבי מיחם שעל האש – מחלוקת
ר' ירוחם ורא"ש : מותר להניחו על גבי מיחם שעל גבי האש, שדינו כמניחו כנגד המדורה וכל דבר שמותר להניחו כנגד המדורה במקום שהיד סולדת בו, כגון שיבש.
י"א בר' ירוחם : דהוי כמניח על גבי כירה לכתחילה, ואסור אפילו אם נתבשל כל צרכו ואפילו אם מצטמק ורע לו, ואפילו אם נותנו שם לשמור חומו. (שו"ע סעי' ח')

« ולדעה זו, אפילו יבש והיה רותח – אסור. (ביאוריה ד"ה וי"א) »
 הכריעו השו"ע ומשנ"ב – דהעיקר כדעה ראשונה. (שו"ע סעי' ח' ומשנ"ב ס')

□ **ומ"מ אם הוא תבשיל שיש בו רוטב ומצטמק ורע לו – מחלוקת**
לר' ירוחם : דווקא במצטמק ויפה לו אז יש בישול אחר בישול ואסור.
לרוב הפוסקים : אין מחלקין בזה. (משנ"ב ס"ב)

למגיד משנה [רמ"א בסעי' ט"ו] : אפילו דבר שיש בו רוטב ונצטן – אין בו משום בישול. (ביאוריה ד"ה ומצטמק)
 וצייד המשנ"ב – דהשו"ע אפשר דסובר כרוב הפוסקים, וכמו שסתם לעיל בסעי' ד', אלא דלישנא דר' ירוחם נקיט ואזיל. (משנ"ב ס"ב)

סעיף ט'

כלי ראשון שהעבירו מעל גבי האש

מקור : שבת (מב.) - האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין – לא יתן לתוכן תבלין, אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי.
 שם (מב.) - סבר רב יוסף למימר : מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשלה, ובכלי שני לא בשלה. אמר ליה אביי : תני רבי חייא, מלח אינה כתבלין דבכלי שני נמי בשלה. ופליגא דרב נחמן דאמר : צריכה מילחא בישולא כבישרא דתורא. ואיכא דאמרי : אמר ליה אביי : תני רבי חייא, מלח אינה כתבלין דאפילו בכלי ראשון נמי לא בשלה, והיינו דרב נחמן.
נחלקו בזה הראשונים האם כלי ראשון אפילו לאחר שהעבירו מעל האש – האם מבשל
הגהות מרדכי : לא מיקרי כלי ראשון אלא עם סילוקו מן האש מיד. אבל אם הניחו לעמוד להפיג רתיחתו, הוה ליה כלי שני.
ב"י ושאר ראשונים : כל זמן שהוא בחום שהיד סולדת חשוב ככלי ראשון ומבשל.
 « ואע"פ שגם בכלי שני היד סולדת – אין לו דין כלי ראשון, משום דשאני כלי ראשון שנתחמם באור עצמו. אך כלי שני – אינו מבשל, מפני שאין דפנותיו חמין והולך ומתקרר. (ב"י) »
 פסק השו"ע לשיטתו – דמבשל, כל זמן שהיד סולדת בו.
לפיכך :

☞ **נתינת תבלין** – אסור ליתן לתוכו תבלין, אם הכלי חם שהיד סולדת בו. (שו"ע)

- « **אבל אם אין היד סולדת בו** – אפילו כלי ראשון אינו מבשל. (משנ"ב ס"ד) [דלא כמג"א דחולק. (שעה"צ פ"ט)] »
- « **אם לא העבירו מעל האש** – [אפילו אין היד סולדת בו] אסור ליתן לתוכו תבלין ואפי' מלח בכל גוונא, ואפילו דעתו לסלק את הקדרה מהר משם, פן ישכח עד שיתבשל. (משנ"ב ס"ד) »
- « **אבל בכלי שני** – מותר לתת תבלין אפילו יד סולדת בו, דאין מתבשל שם. (משנ"ב ס"ה) »
- « **ואם מונח בכלי שני דבר גוש** שהיד סולדת בו – יש לזוהר בזה. (משנ"ב ס"ה) »
- « **כשנתן תבלין בשבת לכלי ראשון, ונתן ג"כ קצת מער"ש** – ילי"ע לענין התבשיל, שהרי הוי דבר שיש לו מתירין, או שאפשר דמתבטל קודם שנתבשל. ונשאר הביאור"ה בצ"ע. (ביאוריה ד"ה ואם) »

לחת בו מלח

□ מלח שנעשה מחפירה

מקור: שבת (מב:) - ב' לישנות, לישנא קמא: תני ר' חייא: מלח אינה כתבלין, דבכלי שני נמי בשלה, ופליגא דרב נחמן, דאמר רב נחמן: צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא... לישנא בתרא: תני ר' חייא: מלח אינה כתבלין, דבכלי ראשון נמי לא בשלה, והיינו דרב נחמן.

נחלקו בזה הראשונים

ר"י רמב"ם ורא"ש: פסקו כלישנא בתרא, דהוי המלח לקולא, דקשה להתבשל כבשרא דתורא. ולכך, מלח מותר ליתן לתוכו כיון שהעבירו מעל האש, דצריכא מלחא בישולא כבשרא דתורא.

תוס': פסק כלישנא קמא, ואוסר לתת מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו, והמחמיר תע"ב. (ב"י ומשנ"ב ע"א)

הלכה – מחלוקת

שו"ע: כרי"ף רמב"ם ורא"ש, מלח מותר ליתן לתוכו כיון שהעבירו מעל האש, דצריכא מלחא בישולא כבשרא דתורא.

רמ"א: כתוס', דיש אוסרים לתת מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו, והכריע דהמחמיר תבוא עליו ברכה.

הטעם: דס"ל, כלישנא בתרא אלא מפני שיש מחמירין, לכן כתב דהמחמיר תבא עליו ברכה.

(משנ"ב ע"א)

« לכו"ע - אם הוא על גבי האור ממש – חשיב ככלי ראשון לכו"ע. (ב"י)

« לתת לתוך כלי בשר – מחלוקת

שו"ע: אם הוא בשר מלוח אסור, אפילו הוא בשר של שור.

רמ"א: דבלא מלוח נמי אסור, אלא דנקט מלוח דבלאו הכי אסור משום דם שבו. (שו"ע ורמ"א)

□ ואם עבר ונתן מלח שנעשה מחפירה – אפילו בכלי ראשון אפילו הוא על האש שעבד איסורא – מותר

המאכל, דהמלח בטל ע"ג המאכל. (רמ"א)

« ואע"ג דמידי דעביד לטעמא לא בטייל? שאני הכא דהוי זה וזה גורם. (משנ"ב ע"ג)

« אבל אם היה במלח של עכשיו לבדו כדי ליתן טעם אסור המאכל עד מוצ"ש, אם נתן בהכלי

כשעומד על האש. (משנ"ב ע"ג)

□ אבל מלח שעושין ממים [שמבשלין אותם] – אין בו משום בישול לכו"ע, דאין בישול אחר בישול.

(משנ"ב ע"א)

□ סוכר – מחלוקת

פנים מאירות: מותר לתנו בכלי ראשון לאחר שהעבירוהו מן האש, כיון שכבר מבושל הוא.

שע"ת ורע"א: מפקפקין בזה.

הכריע המשנ"ב – דטוב לזהר מכלי ראשון לכתחילה. (משנ"ב ע"א)

סעיף י'

עירוי מכלי ראשון

מחלוקת ראשונים

ר"ת רמב"ם ורא"ש: עירוי מכלי ראשון – ככלי ראשון, ואסור.

רשב"ם ורא"ה: עירוי – ככלי שני, ומותר, דעירוי דכלי ראשון אינו ככלי ראשון. (ב"י)

פסק השו"ע – דאסור ליתן תבלין בקערה ולערות עליהן מכלי ראשון.

« ואפי' בדיעבד אסור אם עירה להדיא עליהן שלא נפסק הקילוח. (משנ"ב ע"ד)

« בתבלין שנצלה או נאפה כבר – מחלוקת

ביאו"ה: אין לאסור בדיעבד אפילו הניח אותם בכלי ראשון.

חיי אדם: אם עירה צריך לקלוף. (ביאו"ה ד"ה אסור)

סעיף י"א

אמבטי של מרחץ

מקור: שבת (מב.) - ת"ר, נותן אדם חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים: בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין מותר. במה דברים אמורים בכוס, אבל באמבטי - חמין לתוך הצונן, ולא צונן לתוך החמין. ורבי שמעון בן מנסיא: אוסר. אמר רב נחמן: הלכה כרבי שמעון בן מנסיא.

סבר רב יוסף למימר: ספל הרי הוא כאמבטי, אמר ליה אביי: תני רבי חייא ספל אינו כאמבטי. ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דספל הרי הוא כאמבטי ואמר רב נחמן: הלכה כרבי שמעון בן מנסיא, אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא, מי סברת רבי שמעון אסיפא קאי, ארישא קאי, ובית הלל מתירין בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר צונן לתוך חמין. לימא רבי שמעון בן מנסיא דאמר כבית שמאי? - הכי קאמר, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: חזינא לרבא דלא קפיד אמיא, מדתני רבי חייא מערה אדם קיתון לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין.

נחלקו הראשונים כיצד מדובר

תוס': מדובר בכלי שני דמותר, אך בכלי ראשון אסור לבית הלל.

ר"ן: מדובר בכלי ראשון, ולבית הלל מותר. (בי"י)

« **בדעת הטור** שאסור בספל - ב' הסברים

א. אפשר שהוא מפרש דאמבטי הוא עשוי לרחיצה ומפרש שהוא כלי שני כדברי התוספות, וספל הוא ג"כ כלי שני העשוי לרחיצה, אלא שאינו משמר חומו כל כך כמו אמבטי ומשום הכי אמרו שאין דינו כאמבטי, ומפני שאין ידוע לנו תמונת כלים אלו יש לנו לאסור בכל כלי שני העשוי לרחיצה ולכן כתב רבינו לאסור אפילו בספל דאנן לא מפליגין בין אמבטי לספל דבתרווייהו אסרינן.

ב. ועוד י"ל, דסבירא ליה לטור דכיון דאמבטי דברייתא הוי כלי שני א"כ ספל דשרי בגמרא

הוי כלי שלישי. (בי"י)

« **בדעת הרמב"ם** - מחלוקת

הרב המגיד: יש הבדל בין אמבטי למרחץ לבין שאר כלי ראשון.

ב"י: הרמב"ם אינו מחלק בזה. (בי"י)

פסק השו"ע - אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמין - **אין נותנין לה מים צונן שהרי מחממן הרבה.**

« אלא צריך ליטול מהאמבטי בכלי שני, ואח"כ יתן המים לתוכה, אפילו המים צוננים מועטין מן החמים. (משנ"ב ע"ה)

וצידדו האחרונים - דדווקא מים מועטין שאפשר שיתבשלו שם אסור.

אבל אם נותן הרבה כל כך עד שהחמין נעשים פושרים ע"י זה - מותר. (משנ"ב ע"ז)

« **ואם היה האמבטי כלי ראשון** - יש לחוש לדעת הר"ן ור' ירוחם, דאמבטי אסור ליתן

אפילו צונן מרובים. (משנ"ב ע"ז)

אבל נותן הוא ממים חמין שבה האמבטי לתוך אמבטי אחר של צונן. (שו"ע)

« **ואפילו אם האמבטי הוא כלי ראשון** - מותר לערות לתוך מים צוננים אם הם מרובין מן החמין.

הטעם: דהכא שאני שמתערבין החמין עם הצונן ומתבטל חמימותו כיון שהצונן מרובים.

(משנ"ב ע"ח)

« וכן אפשר שאף אם אין המים הצוננים מרובין - ג"כ מותר, כל עוד המים הצוננים לא

נהפכים לחמים שהיד סולדת בהן. (ביאוריה ד"ה אבל נותן)

אמבטי בכלי שני

« **צונן לתוך חם** - מחלוקת ראשונים

ר"ף ורמב"ם: מותר.

תוס': אסור. (בי"י)

« **אמבטי כלי שני משום מבשל או משום גזירה** שחמין הרבה והרואה אותם חמין כל כך סבור

דכלי ראשון הוא - מחלוקת

תוספות: גזירה.

רשב"א: מבשל. (בי"י)

להלכה - מחלוקת

משמעות השו"ע: שלא כתב כלי שני, משמע דס"ל כר"ף ורמב"ם.

רמ"א: כתוס', ואסר אף בכלי שני צונן לתוך חם.

חם לתוך צונן מכלי שני – מחלוקת
ט"ז: לכו"ע מותר, אפילו אם הצונן מועטין.
פמ"ג: מפקפק בזה לדעת הטור. (ביאור"ה ד"ה שבוה האמבטי)

□ ליתן חתיכת בשר וותח לתוך רוטב צונן – אסור, דכיון שאינו מתערב מבשל כדי קליפה. (משנ"ב ע"ח)
« ומ"מ לענין דיעבד – אין לאסור הרוטב. (שעה"צ ק"ח)

סעיף י"ב

מיחם שפינה ממנו מים חמין ורוצה ליתן בו מים צוננים

מקור: שבת (מא.) – מיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן [מים מועטים] בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו [מים מרובים] או לתוך הכוס כדי להפשירן.
ובגמ' (שם) – לרב אדא בר מתנא: נותן במיחם ריק מים מרובים ואינו מצרף כר' שמעון היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר.

ואמר רב: לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור, ושמואל אמר: אפילו שיעור לצרף מותר. אך לאביי: נותן דווקא במיחם שהיה בו מים, אבל במיחם ריק – אסור שמצרף, וכר' יהודה היא.

כשנותן מים מרובים:

• אם יתבשלו המים מחום המיחם – בכלי שני – מותר ליתן לתוכו מים צונן (מרובים) כדי להפשיר, ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן, או צונן לתוך חמין. והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שמחממין הרבה. (שו"ע)

« ומותר אפילו אם ימלא את כל הכלי במים צוננים וע"י זה יוכל הכלי לבוא לידי צרוף, אפילו הכי מותר, כיון שאין מתכוון לזה. (משנ"ב פ')

ואינו פסיק רישא

לר"ן: כיון שלא יגיע לצירוף כי יש בו מים.

להרב המגיד: כיון שאינו מתכוון, אין בו מלאכה, שאינו רוצה לעשותו כלי. (בי"י)

בעיקר גדר איסור המכוון לצרף – מחלוקת

י"א שהוא חייב מדאורייתא.

וי"א שהוא מדרבנן. (משנ"ב פ')

• ואם המים מרובים כל כך שאי אפשר שיתבשלו, רק שיפיגו צינתן – אפילו בכלי ראשון מותר. (רמ"א)

רק שלא יהיה על האש, או סמוך לאש במקום שיכול להתבשל. (רמ"א ומשנ"ב פ"ה)

« ואף בצונן לחמין מותר דווקא ששופך בשפיכה גדולה הכל בפעם אחת.

אבל מעט מעט – אסור לערות, שהרי מבשל תיכף, ומה יועיל מה שמצטנן אח"כ. (משנ"ב פ"ג)

« אבל כשנותן מים מועטין – שיוכלו להתחמם מחום המיחם עד שתהא היד סולדת בהן – מחלוקת אם יש מחלוקת

למג"א – לכו"ע ואף לטור אסור.

לט"ז – מחלוקת

הטור: מקל אפילו בצונן מועטים.

הטעם: דזה לא חשיב עירוי, כיון שמתערבין זה בזה, וממילא חשיב החמין שנשפך לתוך הצונן

ככלי שני, ואין יכול הצונן המועט להתבשל ע"י החמין. (ביאור"ה ד"ה והוא)

« ומכאן יש עוד סעד להתיר במשקה קפה ותה, שמבשלין קודם שבת מעט מים עם קפה ותה

באופן שהוא חזק מאוד בטעמו, וביום השבת מערין עליהם מים חמין הרבה שנתבשלו

בהיתר. (ביאור"ה ד"ה והוא)

רמב"ם: מחמיר בזה. (ביאור"ה ד"ה והוא)

סעיף י"ג

ליתן קיתון של מים או של שאר משקים בתוך כלי חמין

מקור: שבת (מ:) - אמר ר' יצחק בר אבדימי: פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ, ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי, ואמר לי טול בכל שני ותן.

☞ **בתוך כלי שני** – מותר לתנו בתוך כלי שני שיש בו מים חמין.

☞ **אבל בכלי ראשון** – אסור. (שו"ע)

« בכלי ראשון אפילו ע"י הפסקת כלי אסור. (משנ"ב פ"ו)

☐ **גדר כלי שני**

כלי שני מיקרי כשעירו מן כלי ראשון שהרתיחו החמין בתוכו לתוך כלי זה ומותר אפי' אם היד סולדת בו. אבל אם שואב בכלי ריקן מתוך כלי ראשון – דינו ככלי ראשון, ובפרט אם משהה הכלי ריקן בתוכו. (משנ"ב פ"ז)

סעיף י"ד

ליתן קיתון של מים או שאר משקים כנגד האש להפיג צנתן

מקור: שבת (מ:)

☞ **אם יתנם רחוק מהאש** – לכו"ע מותר בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום עד שתהא היד סולדת בו, דהיינו מקום שכריסו של תינוק נכווית בו. (שו"ע)

הטעם: דלא נוכל לשער ביד, דיש שסולד מרתיחה מועטת ויש שאינו סולד. (משנ"ב פ"ט)

☞ **אבל לקרבו אל האש** למקום שיכול להתחמם שתהא היד סולדת בו – מחלוקת ראשונים

רמב"ם ורש"י: מותר כל עוד לא הגיע ליד סולדת.

« **ליתנם על האש ממש** [בדעת רמב"ם ורש"י] – מחלוקת ראשונים

ר"ן: לכו"ע אסור.

רמב"ן: גם בזה יהיה מותר. (בי"י)

ר"ן ורא"ש: אסור שמא ישכח. (בי"י)

☐ **כמה הוא שיעור קרוב** – מחלוקת ראשונים

ר' ירוחם: מקום שמניח אדם ידו כנגד המדורה ותהיה סולדת מחמתה.

רא"ש: מקום שאם יונח שם הקיתון של מים יחמו כדי שתהא היד סולדת הוי מקום הראוי לבישול ואסור. (בי"י)

פסק השו"ע [ובבי"י] – כרא"ש, דאפילו להניח בו שעה קטנה שתפיג צינתו – אסור, כיון שיכול להתבשל שם. (שו"ע)

דכיון דכמה רבוותא פליגי אשריותא דמשמע מדברי רש"י והרמב"ם נקטינן הלכתא כרבים דאסרי וכל שכן דירושלמי מסייע להו. (בי"י)

☐ **וה"ה בפירות או שאר דברים הנאכלים כמות שהן חיון**. (רמ"א)

הטעם: דשייך בהן שם בישול שהם משתבחים על ידי זה. (משנ"ב צ"א)

« **גדר האיסור** – מחלוקת

ברכי יוסף: מסתפק בזה אם חייב מן התורה או מדרבנן.

פמ"ג: הוא מדאורייתא. (שעה"צ קי"ד)

☐ **ומ"מ מותר ליתן אלונטית וכלי עופרת סמוך לאש לחממו** – אף אם הוא קרוב כל כך עד שיוכל הכלי להיות נידתך שם או לשרוף האלונטית. (משנ"ב צ"א)

הטעם: דכיון דלא ניחא ליה בהכי הוי דבר שאין מתכוין, וגם מסתמא לא ישכח ויזהר הרבה ליקח אותו משם קודם שיתיד או ישרוף. (משנ"ב צ"א)

סעיף ט"ז**דבר שנתבשל כל צורכו והוא יבש שאין בו מרק**

מחלוקת

שו"ע: מותר להניחו כנגד המדורה אפילו במקום שהיד סולדת בו.

הטעם: דכיון שכבר נתבשל שוב אין בזה משום חשש בישול. (משנ"ב צ"ב)

« **ואפילו נצטנן כבר, והוא יבש – מותר.** (רמ"א ומשנ"ב צ"ז)

אבל בדבר לח אפילו נתבשל כל צורכו שנצטנן – יש בישול אחר בישול. (משנ"ב צ"ז)

« **אבל אם הוא רותח, אפילו בדבר שיש בו מרק – מותר.** (רמ"א)« **צורת המדורה –** מדובר שהיה עשוי מדורה בפני עצמה, ולכך מותר.

אבל כשמדורת עצים הוא בתוך התנור – אסור להכניס שם קדירה אפי' אם מרחיק קצת מן

המדורה, כיון שהוא מקום שהיד סולדת בו.

אך אם אינו מעמיד את הקדירה על קרקעית התנור אלא על איזה כלי המפסיק – אז יש להקל.

(משנ"ב צ"ד) [והחיי אדם מפקפק אפילו בקדירה מפסקת. (שעה"צ קי"ח)]

« **ומ"מ, על האש ממש –** אסור מדרבנן, מפני שנראה כמבשל. (משנ"ב צ"ב)**רמ"א:** מקל לומר דכל שאין נותנו על גבי האש או הכירה ממש רק סמוך לו – אפילו נצטנן, מותר, ונהגו

להקל בזה אם לא נצטנן לגמרי. (רמ"א)

הטעם: דאין בישול אחר בישול בכל גווני ואפילו נצטנן לגמרי. (משנ"ב צ"ז)

הכריע המשנ"ב – דהמנהג להקל בזה. (משנ"ב צ"ט)

□ **אך אם לא נתבשל כל צרכו –** אפי' אם היה דבר יבש והוא רותח יש בו עוד משום בישול. (משנ"ב צ"ג)**סעיף ט"ז****נולד בשומן קרוש – נתנית פשטידה עם שומן כנגד האש**

מקור: שבת (נא): - תניא, אין מרסקין לא את השלג ולא את הברד בשבת בשביל שיזובו מימיו. אבל נותן

הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש.

נחלקו בזה הראשונים**בעל התרומה ורא"ש:** אסור. (טור וב"י)

הטעם: דהוי אסור מדין נולד, דדומה לדין אין מרסקין את הברד. (ב"י)

רש"י רמב"ם וסמ"ג: מותר. (טור וב"י)

הטעם: דאינו נולד, דדווקא כשעושה בידים הוי נולד, אבל כאן נמחה ממילא ומותר. (ב"י)

« **לשיטת בעל התרומה, במקום שאין היד סולדת בו –** מחלוקת**מרדכי:** לבעל התרומה אין אסור אלא דווקא כשהיד סולדת בו. אבל אם לא יהא חס בחום

שהיד סולדת – מותר.

ב"י: אף אז יהיה אסור, דאין הטעם משום בישול אלא משום נולד. (ב"י)□ **לכו"ע –** אף לבעל התרומה ג"כ לא אסור אלא בפשטיד"א שהשומן הנקדש הוא בעין לבדו ואיןמתערב עם שום דבר וניכר. **אבל קדירה שיש בה שומן קרוש עם מרק** שכשהוא נימוח מתערב עם

המרק ואינו ניכר – מותר. (ב"י)

□ **לכו"ע – אם מערב שבת עירה ושפך חוצה המים והשומן שבתוכה –** אף לבעל התרומה מותר

לחמם בשבת הפשטיד"א. (ב"י)

הטעם: דכיון דדבר מועט הוא, הדבר הנפטר לא חשיב ומותר. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע [ובב"י]: כרש"י רמב"ם וסמ"ג, דמותר ליתן אינאפנדה כנגד האש במקום שהיד סולדת, ואע"פ

שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח.

הטעם: דשאני הכא דלא עביד כלום בידיים אלא ממילא הוא נמחה.

« **ואע"פ שהשומן חוזר ונימוח – מ"מ מקרי יבש, כיון שבשעה שנותנו לחממו לא נמחה עדין.**

(משנ"ב ק')

« **מותר הכא רק אם יעמיד הקדירה במקום שאין היד סולדת בו.** (משנ"ב ק"ד)**רמ"א:** נהגו להחמיר.

הטעם: ס"ל דגם בזה שייך איסור נולד. (משנ"ב ק"ה)

- « **ומ"מ קודם שהוסק התנור** – מותר להניח הפשטיד"א, כיון שיש מתירין אפילו אח"כ. ואין לעשות כן בפני עם הארץ. (משנ"ב ק"י)
- « **כשאסור, אפילו להניחו בחמה** שיהיה נמחה – אסור לרמ"א. (משנ"ב ק"ה)
- « **קדירה שמעורב בה רוטב** שנקרש, שכשהשומן נימוח אינו בעין – מותר. אבל אם כשהשומן נמחה, צף הוא למעלה וניכר – אסור. (משנ"ב ק"ה)
- « **אף לרמ"א** – אינו אסור אלא דווקא כשיש הרבה שומן על הפשטידה, שכשהיה נימוח היה זה לחוץ ויהיה מינכר בפני עצמו.
- אבל אם אין על הפשטידה כל כך שומן, או שמעמידו כל כך בריחוק מקום מן החום שלא יהיה נימוח עד שיזוב לחוץ** אלא מעט ממנו יהיה נימוח בתוכו לבד, או אם השליך לחוץ השומן שעליו, מותר לחמם הפשטידה לכו"ע. (משנ"ב ק"ה)
- « **ולכך, להחם בשבת חתיכת בשר שמן** – מותר, אע"פ שמקצתו זב, כיון דדבר מועט הוא הנפטר לא חשיב ומותר. (משנ"ב ק"ה)
- « **כד של מים או שאר משקין שנקרש מלמעלה** – מותר לכו"ע להעמידו במקום שלא יגיע ליד סולדת בו. (משנ"ב ק"ה)
- **במקום צורך** – אף הרמ"א מתיר, ואפי' לכתחילה מותר. (רמ"א ומשנ"ב ק"ז)
- **בדיעבד בכל גווני** – אין לאסור. (משנ"ב ק"ז)

סעיף י"ז

ליתן צונן [על המיחם], אפילו לחפשי

- מקור: שבת (מח.) - רבה ור' זירא איקלעו לבי ריש גלותא, חזיוהו לההוא עבדא דאנח כוזא דמיא אפומיה דקומקומא...
- **כל שהמיחם חם כל כך** שאילו היה מניחו שם הרבה היה בא לידי בישול - דהיינו שיהיה יד סולדת בו – אסור, שדין מניח על גבי מיחם כדין מניח כנגד המדורה. (שו"ע)
- « **ואפילו רק להפיג צינתו** – אסור אם יכול לבוא לידי בישול. (משנ"ב ק"י)
- « **כשאינו צונן כל כך** – מחלוקת
- שו"ע לשיטתו: אסור.**
- לרמ"א לעיל בסעי' ט"ו:** יש להקל בזה אם היה דבר מבושל ולא נצטנן לגמרי. (משנ"ב ק"ח)
- **ואם אינו חם כל כך** – מותר. (שו"ע)

סעיף י"ח

להגיס בכף מחאלפס והקדירה שהעבירן מרותחין מעל גבי האור

- מקור: ירושלמי שבת (פ"א ה"ו)
- « **בקדרה ואלפס של אוכל**
- **אם לא נתבשל כל צורכו** – לכו"ע האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין מעל גבי האור – אין מוציאין בכף מהם שנמצא מגיס ואיכא משום מבשל. (שו"ע)
- « **ובדיעבד אם כבר עשה הגסה** – מחלוקת
- אשל אברהם:** אסור התבשיל כדין מבשל בשבת.
- ביאו"ה:** מותר. (ביאו"ה ד"ה שנמצא)
- « **בגדר הבישול** – מחלוקת ראשונים
- הרב המגיד לדעת הרמב"ן רשב"א ורא"ש:** אחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי לא הוי בישול.
- רמב"ם:** בלא נתבשל כל צורכו הוי בישול. (בי"י וביאו"ה ד"ה שנמצא)
- « **הבי"י הביא את דעת הרמב"ן - דרק הגסה ראשונה** שאין מתבשל אלא בהגסה זו. אך שאר הגסות - פטור. (בי"י)

• ואם נתבשל כל צרכו – מחלוקת ראשונים

ב"י בדעת הרמב"ם: אינו חייב. (ב"י)

מהר"י ווייל: מחמיר דיש להקפיד אף בקדרה בכל ענין. (ד"מ ז')

להלכה – מחלוקת

שו"ע: מותר.

רמ"א: לכתחילה יש ליוהר אף בקדירה בכל ענין. (שו"ע ורמ"א)

« אלא יהפוך הקדירה לקערה ולא יוציא בכף. (משנ"ב קי"ז)

הכריע המשנ"ב – דלא נוהגים להחמיר בזה. והרוצה להחמיר יחמיר בהגסה ממש. אבל להוציא בכף –

אין להחמיר כלל בנתבשלה כל צרכה ואינה על האש. (משנ"ב קי"ז)

« בשאר אוכלים שאינם קטניות ויכול לשופכו מן הקדרה לקערה – מחלוקת

א"ר חיי אדם וגר"ז וביאו"ה: כל המינים שווים להקל בזה, ולא נוהגים להחמיר בזה, והרוצה

להחמיר יחמיר בהגסה ממש. אבל להוציא בכף – אין להחמיר כלל בנתבשלה כל צרכה ואינה על

האש.

מג"א: בשאר מינים חוץ מן הקטניות שיכול לשפוך בקל מן הקדרה לקערה ישפוך ולא יוציא

בכף לכתחילה. (ביאו"ה ד"ה אף)

□ ואם עומד על גבי האור, ונתבשל כל צרכו – מחלוקת

ב"י: מותר להוציא בכף, אפילו עומד על גבי האור.

א"ר: יש לאסור בזה. (משנ"ב קי"ג)

☞ בצמר ליזרה – אע"פ שקלט העין – אסור להגיס בו. (שו"ע)

הטעם:

א. משום צובע, שכן הוא מלאכת הצביעה להגיס תמיד כדי שלא יתחרך.

ב. דגם ע"י הגסה נקלט הצבע בצמר יותר. (משנ"ב קט"ז)

ג. דהסממנים צריכין בישול לעולם. (שעה"צ קל"ח)

« נפק"מ – אם מבשל סממנים במים בלא צמר. (שעה"צ קל"ח)

סעיף י"ט

לטוח שמן ושום על הצלי בעודו כנגד המדורה

מקור: שבת (קט.) – אמר רב חסדא: שריקא טויה – שרי. פעפועי ביעי – אסור.

פסק השו"ע – אסור לטוח שמן ושום על הצלי בעודו כנגד המדורה, אפילו נצלה הצלי מבעוד יום.

הטעם: דמכל מקום יתבשל השום והשמן. (שו"ע)

« ה"ה במעביר את השפוד שתחוב עליו הצלי מהאש כל זמן שהוא רותח שהיד סולדת בו – אסור

לטוח עליו. (משנ"ב קי"ח)

« ואם טח על הצלי קודם שהניחו בכלי בשום – אסור בכחוש עד כדי נטילה. ואם טח בשמן אסור

עד שישים. (שעה"צ קמ"ב)

□ ואפילו אם הניח החתיכה אח"כ על הקערה שהוא כלי שני – מחלוקת

מג"א: ג"כ אסור, דדבר גוש כל זמן שהיס"ב אפילו בכלי שני מבשל.

פמ"ג: כלי שני אינו מבשל בכל גווני. (משנ"ב קי"ח)

הכריע המשנ"ב – דלכתחילה יש לאסור, ומ"מ בדיעבד אין לאסור כשהוא מונח בכלי שני. (משנ"ב קי"ח)

□ אבל לטוח בשומן שנקפא – מותר, אפילו כנגד המדורה. [נדוקא בשום ושמן דהוא דבר חי שלא

נתבשל אסור]. (משנ"ב קי"ח)

הטעם: דאין בו שום משום בישול כיון שכבר נתבשל, דדבר יבש שכבר נתבשל אין בו שום משום

בישול, ומשום נולד ליכא כיון דנבלע בהבשר ואינו בעין. (משנ"ב שם)

« ובלבד שלא ירסקנו בידים, רק יניחנו עליו מעט מעט והוא נימוח מאליו. (משנ"ב קי"ח)

[והא"ר חולק ומתיר. (שעה"צ קמ"ו)]

« וה"ה, דמותר לטוח מטעם זה בשומן אווז שנקפא על גבי מיני קמחים וקטניות. ורק

שיניחנו עליו מעט מעט והוא נימוח מאליו. (משנ"ב קי"ח)

עוד מדיני בישול בשבת:

- אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים ואחד נתן את הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד את התבלין ובא אחר והגיס – כולם חייבים. (משנ"ב קי"ח)
- ואם אחד נתן את הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד נתן את התבלין ואחד נתן את העצים ואחד הביא את האור ובא אחר והגיס – שנים האחרונים חייבים. (משנ"ב קי"ח)
- **כל שאין בבישולו חיוב כגון במבושלת כל צרכו - האם יש בהגסתו חיוב** – מחלוקת הרב המגיד לדברי הכלבו: אין בהגסתו חיוב.
- ב"י בשם הכלבו:** כשהיא על האש חייב בהגסה אפילו במבושל כל צרכו. (משנ"ב קי"ח)
- צייד השעה"צ – דבדיעבד אין לאסור בזה. (שעה"צ קמ"ח)
- **כלי בישול שלנו כמיחם מים שהוקם מער"ש** – אסור ליטול ממנו מים בשבת כשאנו גרוף מן הגחלים.
- « ולפ"ז, יש ליזהר כשישב לשתות מן הכלי בישול שלנו קודם שקיעה ובאמצע קידש עליו היום שלא לשתות ממנו עוד. (משנ"ב קי"ח)

סימן שיט

סעיף א'

דיני בורר

מקור: שבת (עד.) - ת"ר, היו לפניו שני מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת. מאי קאמר? מחלוקת אמוראים, לעולא: לבו ביום בורר. למחר לא יברור. לרב חסדא: פחות מכשיעור יברור, כשיעור לא יברור. לרב יוסף: ביד יברור, בקנון ותמחוי לא יברור, בנפה ובכברה חייב חטאת. לרב המנונא: אוכל מתוך פסולת יברור. פסולת מתוך אוכל לא יברור. לאביי: הכי קאמר בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת. אמרוה רבנן קמיה דרבא, אמר להו: שפיר אמר נחמני.

היו לפניו שני מיני אוכלין וביירר ואכל וביירר והניח – מחלוקת, רב אשי מתני: פטור. ורבי ירמיה מדפתי מתני: חייב. ורב אשי מתני פטור!! והא תני חייב? - לא קשיא, הא בקנון ותמחוי, הא בנפה וכברה.

גדר איסור בורר:

א. **אם בורר פסולת מן האוכל** – אפילו בורר בידו ודעתו לאכול מיד, ג"כ חייב שזהו דרך ברירה בחול לברור הפסולת מן האוכל.

ב. **אם הוא בורר בכלי שדרך לברור בה**, כגון בנפה וכברה – חייב אפילו הוא בורר האוכל מן הפסולת ודעתו לאכול מיד. ואם הוא בורר בכלי שאין דרך לברור בה פטור אבל אסור.

ג. **כשדעתו לאכול לאחר זמן** – אפילו אם הוא בורר אוכל מן הפסולת ובידו, אך שדעתו לאכול לאחר זמן – חייב. (משנ"ב בהקדמה)

מה בורר בכדי להתחייב?

הבורר אוכל מתוך פסולת, או שהיו לפניו שני מיני אוכלים, ובורר מין ממין אחר. (שו"ע)

תלוי במה בורר:

בנפה ובכברה – חייב. (שו"ע)

הטעם: שזהו דרך ברירתו. (משנ"ב א')

« ואפילו היה בדעתו לאכול לאלתר. (משנ"ב א')

בקנון ובתמחוי – פטור אבל אסור. (שו"ע)

« ואפילו ברר בהן רק חצי שיעור גרוגרת – אסור. (ביאורי"ה ד"ה בקנון)

« **ואם בירר בידו כדי לאכול לאלתר** – אוכל מן הפסולת – מותר. פסולת מתוך אוכל – בכל גווני חייב. (שו"ע ומשנ"ב)

האם הבורר לאכול לאלתר יכול לברור ולהניח בכלי [בקנון ותמחוי] – מחלוקת ראשונים

רש"י: מותר אף בקנון ותמחוי.

ב"י: רק בידו מותר, אך בכלי אסור. (ב"י)

« ואפילו ברר רק כדי להאכיל לבהמה ועופות לאלתר – מותר. (ביאורי"ה ד"ה כדי)

בביאור בורר ומניח לאלתר – מחלוקת ראשונים

רש"י: לאכול לאלתר, שאין זה דרך בוררים.

תוס': בורר ומניח לצורך אחרים. (ב"י)

שיעור לאלתר – מחלוקת ראשונים

ר"ח הרב המגיד ור' ירוחם: מה שמיסב על השולחן באותה סעודה בלבד.

« שאם הוא בורר אחר סעודה, כל שבורר לצורך סעודה אחרת באותו יום בעצמו – הוי

לאלתר. אך אם כשהוא בתוך סעודה בורר – אינו יכול לברור אלא לצורך אותה סעודה

בלבד. וכן אם בורר קודם סעודה – צריך לאכלם בתוך הסעודה הראשונה. ואם השהה מהם

עד אחר שעמד מסעודתו – לא מיקרי לאלתר וחייב.

מרדכי: דווקא להתחיל ולאכול אחר ברירתו – מותר. אבל לאכול אחר שעה – נעשה כבורר לאוצר.

רמב"ם: בבורר אוכל מתוך פסולת – אינו חייב אלא א"כ בירר שחרית לאכול בין הערביים. (ב"י)

פסק הרמ"א – כר"ח וה"ה ור"י, דכל שבורר לצורך אותה סעודה שמיסב בה מיד – מקרי לאלתר.

« אפילו יאריך זמן הסעודה כמה שעות מקרי לאלתר. (משנ"ב ד')

□ **ולכן מותר לברור הירק שקורין שלאטי"ן** מן העלין המעופשין שבו כל מה שצריך לאכול באותה סעודה. (רמ"א)

ודווקא באופן זה דהוי אוכל מן הפסולת. אבל לא להיפך.
ואפילו אם אין העלין הללו פסולת גמור שראויין לאכילה ע"י הדחק – אפ"ה יש איסור לבררם מדרבנן, דמחזי כבורר פסולת מן האוכלין. (משנ"ב ז')
« ובקלחים [שאניס מופרדים], כגון חזרת שהעלים שמבחוץ הם המעופשים – יסיר מוצא המעופשות, דהוי לה כמסיר הקליפה לאכול התוך. (ביאורי"ה ד"ה מן העלין)
« ואם כוונתו כדי שישתייר גם אחר סעודה או על סעודה אחרת – חייב חטאת.
אך אם ממילא נשתייר מברירתו עד לאחר הסעודה – אין בכך כלום, כיון שכבר בירר בהיתר. (משנ"ב ה')

« **האם צריך שתהיה הברירה לאלתר ממש** – מחלוקת
תוספת ירושלים : צריך לאלתר ממש.
רמ"א : אין צריך לאלתר ממש.
הכריע הביאורי"ה – כרמ"א, דאין להחמיר בזה. (ביאורי"ה ד"ה וכל מה)

□ **ואפילו אחרים אוכלים עמו** – מותר. (רמ"א)
« אפילו אינו אוכל בעצמו כלל עמהם – ג"כ מותר. (משנ"ב ו')

□ **בדיעבד אם עבר וברר האם מותר ליהנות ממנו** – מחלוקת
פמ"ג : אסור לאותה שבת, דנהנה ממלאכת שבת.
גר"א : אין להחמיר בשאר מלאכות בשוגג לענין דיעבד. (ביאורי"ה ד"ה היו)

סעיף ב'

חבור אוכל מתוך חפסולת לחניחו

בידו, להניחו אפילו לבו ביום – נעשה כבורר לאוצר וחייב. (שו"ע)
הטעם : שרוב ענייני ברירה הוא לאחר זמן. (משנ"ב י')

□ **ע"כ יש לזהר במה שנוהגין העולם להכין הבצלים בחומץ לאיזה תיקון מאכל לסעודה שלישית** ובוררין העלין הטובים מן הכמושים והמתולעים – שלא יעשו זה רק סמוך לסעודה. וגם יזהר שלא יברור הכמושים מן הטובים, דזה הוי פסולת מן האוכל. (משנ"ב י"א)

□ **האם ראוי להחמיר לעשות גם ברירה המותרת מערב שבת** – מחלוקת
שלטי גיבורים : נהג להכין זה מער"ש, דקשה לזהר בענייני הברירה בזה, והנה המחמיר ועושה כן תע"ב.
משנ"ב : מ"מ אין למחות ביד המקילין, ומכנין בשבת. (משנ"ב י"א)

סעיף ג'

חיו לפניו שני מיני אוכלים מעורבים

מקור : שבת (עד).

נחלקו בזה הראשונים

תוס' ורא"ש : יש דין בורר, ויברור את האוכל שרוצה בלבד.

רמב"ם : אין בורר, ויכול לברור גם המין שאינו רוצה. (בי"י)
פסק השו"ע – כתוס' ורא"ש, דבורר אחד מאחד ומניח (השני כדי) לאכול מיד. וצריך לברור זה שרוצה לאכול מיד [דחשוב כאוכל], ולהניח השני בקערה. (שו"ע ומשנ"ב י"ב)
« אבל הפוך – אסור, דהוי פסולת מתוך אוכל. (משנ"ב י"ב)

« **קשה**, הרי בבורר הוי מלאכה שאין צריך לגופה – ופטור?
י"ל, דס"ל לשו"ע דגם בשני אוכלים המעורבים מתייפה כל מין ע"י ברירת חברו ממנו, ועל כן נקרא מלאכה הצריכה לגופה. (ביאורי"ה ד"ה לאכול)

□ סוגי מאכל ששייך גם בהם ברירה:

• **שני מיני דגים** – מיקרי שני מיני אוכלים, ואסור לברור אחד מחבירו אלא בידו, כדי לאכלן מיד.

« אע"פ שהחתיכות גדולות וכל אחת נכרת בפני עצמה – אסור. (רמ"א)

• **אבל כל שהוא מין אחד** – מחלוקת

רמ"א והרבה אחרונים: אע"פ שבורר חתיכות גדולות מתוך קטנות – לא מיקרי ברירה.

« אא"כ קצת מהם אינם טובים כ"כ כמו חתיכות האחרים, כגון שנקדחו מכח הבישול איזה

חתיכות דגים ורוצה לברור אותן שלא נקדחו. או שאיזה חתיכות דגים הוי מדג חי ואיזה מדג

מת – דהוי בורר. (משנ"ב ט"ו)

ט"ז: מחמיר אפילו במין אחד שלא יברור אלא אותו שרוצה לאכול עתה או שיקח סתם מן הבא בידו

להניח לסעודה אחרת לא דרך ברירה. (משנ"ב ט"ו)

• **ואפילו היו שני מינים ובורר משניהם ביחד הגדולות מתוך הקטנות או להיפך** – מותר, הואיל ואינו

בורר מין אחד מתוך חבירו. (רמ"א)

• **ותפוחים חמוצים ומתוקים** – מסתפק הפמ"ג אי מקרי מין אחד אם לא.

ואם מחמת חמיצותו אין ראוי לאכול – הוי דומה לפסולת, ויש בזה משום איסור ברירה.

ואפי' נאכלים ע"י הדחק – יש בזה איסור מדרבנן. (משנ"ב ט"ו)

• **בשר צלי ומבושל** – מקרי ב' מינים לענין זה.

וכ"ש בשר של מיני עופות מחולקין – מקרי ב' מינים והוי בורר.

• **ה"ה בכל דבר כשהם שני מינים, כגון כלים ובגדים** – שייך ברירה.

• **אם תלויים כמה בגדים על הכותל ומחפש אחר בגדו שרוצה עכשיו ללבשו ועל ידי זה מוכרח לסלק**

מתחלה כל שאר הבגדים – לא הוי בכלל בורר.

וה"ה בקערה שיש בה כמה מאכלים וצריך לסלק העליונים בשביל להגיע לתחתונים – מותר, ולא הוי

בורר. (משנ"ב ט"ו וביאו"ה ד"ה לאכול מיד)

□ ואם בירר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום, כגון שבירר שחרית לאכול בין הערבים – חייב. (רמ"א)

« **אם היה זמן מופלג מסעודת בין הערבים, אך אחר הסעודה הקודמת** – מחלוקת

תוספת שבת ומעשה רוקח: הוי בורר ואסור.

מג"א: אינו נקרא לבו ביום כי אם מסעודה לסעודה, אבל אחר שאכל הסעודה ומכין לסעודה

האחרת, אף שהוא עדיין זמן מופלג לה – מ"מ בכלל לאלתר הוא.

הכריע הביאו"ה – דיש ליתר בזה, דנוגע באיסור דאורייתא. (משנ"ב וביאו"ה ד"ה שברר)

« **האם צריך שתהיה הברירה לאלתר ממש** – מחלוקת

תוספת ירושלים: צריך לאלתר ממש.

רמ"א: אין צריך לאלתר ממש.

הכריע הביאו"ה – כרמ"א, דאין להחמיר בזה. (ביאו"ה מסעי' א)

□ אם ברר מין אחד מחבירו ודעתו להניח שניהם לאחר זמן האם שייך בזה בורר – מחלוקת

פמ"ג: נסתפק בזה.

ביאו"ה: הוי בורר, דהברירה מה שבורר מין אחד מחבירו וע"י זה הוא כל מין בפני עצמו, זהו עצם

המלאכה. (ביאו"ה ד"ה היו)

סעיף ד'

חבור פסולת מתוך אוכל

מקור: ביצה (יד) - הבורר קטנית ביום טוב - בית שמאי אומרים: בורר אוכל ואוכל. ובית הלל אומרים:

בורר כדרכו... תניא, במה דברים אמורים, כשהאוכל מרובה על הפסולת, אבל פסולת מרובה על האוכל

דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת. פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי? - לא צריכא,

דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא.

נחלקו הראשונים בביאור הגמ' היכן הוא הטורח

רש"י: בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת.

ר"ן: כשהאוכל עצמו דק, אבל הוא מעט לעומת הפסולת מרובה שהוא גס. (ב"י)

❑ **כשהפסולת מרובה על האוכל** – מחלוקת ראשונים מה הכוונה מי איכא מאן דשרי רש"י: אפילו לטלטלן אסור.

רמב"ם: מי איכא מאן דהוא סלקא דעתיה דשרי לברור פסולת מתוך אוכל. (ב"י) פסק השו"ע – הבורר פסולת מתוך אוכל – אפילו בידו אחת – חייב. הטעם: דבסתם ברירה לא מיקרי שום שינוי ע"י מה שבירר בידו אחת. (משנ"ב י"ז)

❑ **ואפילו האוכל מרובה ויש יותר טורח בברירת האוכל** – מחלוקת ראשונים **טור**: נוטל הפסולת. [ואין הבדל בין יו"ט לשבת].

רמב"ם: נוטל האוכל [דבשבת הדין שונה]. (טור וב"י) הכריע הרמ"א – כרמב"ם, דאפ"ה לא יברור הפסולת אפילו כדי לאכול לאלתר.

❑ **כשבורר פסולת מתוך האוכל בעת האכילה עצמה**, שאוחז בידו ורוצה לאכול, מוציא הפסולת ומשליכו – מחלוקת

מהר"י אבולעפיא ורמב"ן: מקילים, דזהו דרך אכילתו.

מהריט"ץ ורא"ש: אוסרים, אלא צריך להשליכו אחר שיאכל דווקא, או שישליך מן האוכל עמו. (ביאורי"ה ד"ה הבורר)

❑ **ברירה לאלתר פסולת מתוך אוכל** – מחלוקת בבר"י יש מתירים ויש אוסרים. (ביאורי"ה ד"ה מתוך)

❑ **קליפת עצמות מן הבשר קודם אכילה**:

• **בעצמות שיש בהם בשר** – מותר אם זה לאלתר. אך לאחר זמן אסור.

• **בעצמות שאין בהם בשר** – אסור, אלא ישאירם בקערה, ואם רוצה בכל זאת להוציאם ימצצם מעט ויוציאם בידו. (ביאורי"ה ד"ה מתוך)

סעיף ה'

חבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהם – חייב.

מקור: שבת (עד:). חזקיה אמר: הבורר תורמוסים מתוך פסולת שלהן – חייב. לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור? – שאני תורמוסים, דשלקי ליה שבעא זימני, ואי לא שקלי ליה מסרח וכפסולת מתוך אוכל דמי.

נחלקו הראשונים בביאור טעם "דמסרח"

רמב"ם: מפני שהפסולת שלהם ממתקת אותם כשישלקו אותם עמהם, ונמצא כבורר פסולת מתוך אוכל, וחייב.

רש"י בפי' א': דמתוך שהוא רך ונימוק ע"י שנשלק הרבה – מסרח, והלכך אוכל ג"כ כל זמן שמעורב בו הוי כפסולת.

רש"י בפי' ב': הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן מששלקן פעם אחת ממרקין ומערין אותן המים ובורר המתולעות שלהן כמו שעושין לפולין, וכן בכל פעם ופעם וזה בורר האוכל ומניח הפסולת, ואי לא יבשלוהו שוב יסריח. הלכך, מששלקום פעמיים ושלש חשיב ליה פסולת, הואיל ואם יעזוב להם ולא יחזור לבשולם – יסריחו. וכשהוא נוטל מתוך שאר מינין גרועין המעורבין בהן – כפסולת מתוך אוכל דמי, דאלו שאר מינין לא יסריחו – כיון שהסתיים בישולם פעם ראשונה ושניה.

רבינו הלוי: דכשנוטלו נימוח בין אצבעותיו ונמאס ההוא דשקיל הוי כפסולת, והנשאר הוי אוכל, עד שחוזר ונוטלו. (ב"י)

הכריע השו"ע – כטעם הרמב"ם, מפני שהפסולת שלהם ממתקת אותם כשישלקו אותו עמהם ונמצא כבורר פסולת מתוך אוכל, וחייב.

סעיף ו'

למלול מלילות בשבת

מקור: ביצה (יב:) - המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח מיד ליד ואוכל, אבל לא בקנון ולא בתמחוי... דווקא מערב שבת, אבל בשבת אין מולל מלילות.

שבת (קכח:) - תניא, חבילי פיאח איזוב וקורנית הכניסן לעצים - אין מסתפק מהם בשבת למאכל בהמה מסתפק בשבת מהם וכו'. ומולל ואוכל ובלבד שלא ימלול בכלי דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא עושה בחול.

ביצה (יג:) - כיצד מולל? אביי משמיה דרב יוסף אמר: חדא אחדא. ורב אויא אמר: חדא אתרת. רבא אמר: כיון דמשני, אפילו חדא אכולהו נמי.

נחלקו הראשונים האם אפשר למלול בשינוי

תוס': אסור למלול אפילו בשינוי.

רז"ה: בתבואה וקטניות - אסור. בחבילי פאה איזוב וקורנית - מותר.

מרדכי ור"ן: לתלוש אסור. לרכך מותר.

רי"ף ורמב"ם ורא"ש: מותר, אפילו לפרק הזרע מהגבעולין. (בי"י)

להלכה - מחלוקת

שו"ע: כרי"ף רמב"ם ורא"ש, דאין מולל מלילות, אלא מולל בשינוי מעט בראשי אצבעותיו.

ואע"פ שמפרק האוכל מתוך השיבולים, הואיל ואינו מפרק רק כלאחר יד כדי לאכול - מותר. (רמ"א)

רמ"א: כמרדכי ור"ן, דדווקא לרכך מותר ע"י שינוי. אבל לפרק הדגן מתוך השיבולים אף ע"י שינוי - אסור, אף שדעתו לאכול לאלתר, מפני שנראה כדש. (רמ"א ומשנ"ב כ"ב)

« **ולכן אסור לפרק האגוזים לזים או אגוזים גדולים מתוך קליפתן הירוקה.** אפי' ע"י שינוי, וטוב

להחמיר, מאחר דיכול לאכלן כך בלא פירוק. (רמ"א ומשנ"ב כ"ג)

« **קילוף קליפות מן המאכל האם הוא בורר - מחלוקת**

פמ"ג: יש לזהר לברור האוכל מתוך הקליפות ולא להיפוך, ואפי' כשדעתו לאכול מיד ומשום בורר.

מג"א בשם הים של שלמה: דדבר זה שקולף הקליפה מהן בכלל תיקונא אוכלא הוא, ולא

שייך ברירה בזה - דכיון שדעתו לאכול מיד מותר. (משנ"ב כ"ד)

□ **לכו"ע - מותר לשבר הקליפה הקשה ולקלוף גם הקליפה הדקה** שעל האגוז עצמו. (משנ"ב כ"ד)

□ **לכו"ע - למלול בלי שינוי - לכו"ע אסור.** (משנ"ב כ"ג)

□ **לכו"ע - כשנתפרק הדגן מן השבלים מער"ש - מותר לקלפו לכו"ע,** דאין זה בכלל מפרק כלל. (משנ"ב כ"ב)

« ואפילו לקלוף הרבה - מותר. (משנ"ב כ"ב)

□ **שרביטין של קטניות**

• אם עודן לחין, שאז אף השרביט **ראוי לאכילה** - לא הוא מפרק רק כמפריד אוכל מאוכל, ולשו"ע מותר בשינוי.

• אבל יבשין או שאר מיני קטניות **שאין השרביטין ראוי לאכילה** כגון פולין - אסור לכו"ע בלי שנוי אף שדעתו לאכול מיד. (משנ"ב כ"א)

□ **לרכך תפוח קשה - אפשר דמותר אפילו בלי שינוי.** (משנ"ב כ"ב)

סעיף ז'

לנפח מלילות בשבת

מקור: ביצה (יג:) - המולל מלילות של חטים - מנפח על יד על יד ואוכל, ואם נפח ונתן לתוך חיקו - חייב. אמר רבי אלעזר: וכן לשבת...

כיצד מנפח? מחלוקת, אמר רב אדא בר אהבה: מנפח מקשרי אצבעותיו ולמעלה. כלומר ולא בכפו. מחכו עלה במערבא, כיון דמשני אפילו בכולא ידא נמי, אלא אמר רבי אלעזר: מנפח בידו אחת ובכל כחו.

נחלקו בזה הראשונים

רי"ף ורמב"ם: מותר רק בידו אחת.

טור: מותר אפילו מיד ליד. (בי"י)

פסק השו"ע - כרי"ף ורמב"ם.

ולכך:

- Ⓢ **בקנון ותמחוי או בשתי ידיו** – לא ינפה. (שו"ע)
- הטעם: גזירה משום נפה וכברה דיש בזה חיוב חטאת. (משנ"ב כ"ו)
- Ⓢ **בידו אחת** – מנפה בידו אחת בכל כחו ע"י ניפוח. (שו"ע)
- « ואפילו היו לו הרבה מלילות – ג"כ מותר לנפח בידו אחת. (משנ"ב כ"ה)
- Ⓢ **מיד ליד חברתה** – אין נכון לדעת הרי"ף והרמב"ם. (משנ"ב כ"ז)

סעיף ח'

ברירה ע"י הצפת מים

- מקור: שבת (קמ.) - אין שורין את הכרשינין ולא שפין אותן, אבל נותן הוא לתוך הכברה או לתוך הכלכלה.
- פסק השו"ע – אין שורין את הכרשינין, דהיינו שמציף מים עליהם בכלי כדי להסיר הפסולת, ולא שפין אותן ביד כדי להסיר הפסולת דהוה ליה כבורר.
- « **האם יש בזה חיוב חטאת** – מחלוקת
- פמ"ג**: מסתפק בזה.
- ביאו"ה**: הוי זה מלאכה דאורייתא וחייב חטאת. (ביאו"ה ד"ה דהוה)
- Ⓢ **אבל נותנן בכברה** אע"פ שנופל הפסולת דרך נקבי הכברה. (שו"ע)
- הטעם: כיון שאינו מתכוון לכך. (משנ"ב ל')
- « **מתי מותר בכברה** – מחלוקת
- ר"ן**: תמיד מותר.
- רש"י וטור**: דוקא כשלא בטוח שיברר.
- משמעות השו"ע – דתמיד מותר. (ביאו"ה ד"ה אע"פ)
- Ⓢ **ה"ה אם יש פסולת ואוכל מעורבין** – אסור לתנם במים כדי שיפול הפסולת למטה כגון עפר או שיציף למעלה כגון תבן. (משנ"ב כ"ח)

סעיף ט'

משמרת

- מקור: שבת (קלז.) - מחלוקת, רבי אליעזר אומר: תולין את המשמרת ביום טוב ונותנין לתלויה בשבת. וחכמים אומרים: אין תולין את המשמרת ביום טוב, ואין נותנין לתלויה בשבת... תלה מאי? דלא מיתסר אלא מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. שימר מאי? – אמר רב כהנא: שימר חייב חטאת... משום מאי מתרינן ביה? – רבה אמר: משום בורר. רבי זירא אמר: משום מרקד.
- מחלוקת ראשונים בביאור דברי הגמ'**
- הרמב"ם**: נסתפק אם הלכה כרבה או כר' זירא, דחולקים אהדדי.
- רש"י**: אין חולקים. (ביאו"ה ד"ה משמרת)
- להלכה**:
- **לתת בה שמרים** – אפילו תלויה מער"ש – אסור ליתן בה שמרים. (שו"ע)
  - **אבל אם נתן בה שמרים מערב שבת** – מותר ליתן עליהם מים כדי שיחזרו צלולים לזוב. (שו"ע)
- הטעם: שאין בנתינת מים משום בורר שהמים שהוא נותן צלולים הם, ואין בהם דבר שצריך לברור מהם. (משנ"ב ל"ג)
- « ומותר ליתן בשבת מים על גבי שמרים שנשארו בחבית וקולטין המים טעם היין ומוציאין אותן בשבת ושותין אותו. (משנ"ב ל"ג)

סעיף י'**לסנן במשמרת וסודר**

מקור: שבת (קלט:) - אמר זעירי: נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש. אבל עכורים - לא. מיתבי, רבן שמעון בן גמליאל אומר: טורד אדם חבית של יין יינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש? - תרגמה זעירי: בין הגיתות שנו.

יין או מים שהם צלולים

☞ **לסנן במשמרת** - מחלוקת ראשונים

טור ורשב"ם: מותר לסנן במשמרת. (שו"ע)

« ואע"פ שיש בו קסמין דקין - מותר, הואיל וראוי לשתות בלאו הכי. (רמ"א)

אא"כ היו הרבה שאין ראוי לשתות כך לרוב בני אדם בלי סינון - ואסור. (משנ"ב ל"ה)

« **גדר צלולים** - מחלוקת

ר"ן: מקרי כל שראוי לשתות כך בלי סינון לרוב בני אדם.

ב"ח: מחמיר דדווקא כשכולם יכולים לשתות כך, ואין מסנן אלא כדי שיהיו צלולין ביותר.

(משנ"ב ל"ד)

« **וה"ה אם יש בהיין קצת קמחין שראויים לשתות כך לרוב בני אדם** - ג"כ מותר לסנן בסודר.

(משנ"ב ל"ה)

« **האם מותר גם לסנן במשמרת** - מחלוקת

ב"י: אסור במשמרת, ואין מותר אלא בסודר.

מג"א: מותר אפילו במשמרת. (משנ"ב ל"ז וביאור"ה ד"ה קסמין)

« **וכן משקה שקדים הכתושים מער"ש** - מותר לסנן בשבת, הואיל ויכולים לשתותו כך בלי

סינון. (משנ"ב ל"ד)

« **אסטניס** - אף שרוב האנשים לא מקפידים כלל, לא אמרינן בטלה דעתו, ולדידיה אסור דהוה

בורר. (ביאור"ה ד"ה הואיל)

לרמב"ם: במשמרת אסור, ואפילו מים ויין צלולים. (שו"ע)

הטעם: משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. (משנ"ב מ"א)

הכריע המשנ"ב - לדינא דהלכה כדעה הראשונה. (משנ"ב מ"א)

☞ לסנן בסודר

☐ **בסודר שאינו עומד מוכן לכך:**

• **לסנן מים** - מחלוקת

שו"ע: אסור משום ליבון, דשרייטו זהו כיבוסו.

מג"א וגר"א: לא אמרינן בזה שרייטו זהו כיבוסו, כיון שאין עליו לכלוך. (שו"ע ומשנ"ב ל"ז)

• **לסנן יין ושאר משקים** - מותר. (שו"ע)

« **ביין לבן** - מחלוקת

ט"ז: דווקא ביין אדום מותר, אבל ביין לבן אסור לסנן כמו מים.

א"ר: חולק עליו. (משנ"ב ל"ח)

☐ **אבל סודר העומד מוכן לכך** - דינו כמשמרת. (משנ"ב ל"ח)

« **האם יש הבדל בין סודר המיוחד לכך או לא** - מחלוקת

גר"א: מדובר דווקא בסודרין המיוחדין לכך דמותר, דלא חיישינן שמא יסחוט, אך בסודרין

שאינן מיוחדין אסור שמא יסחוט.

שו"ע: תמיד מותר, בין בסודרין המיוחדין לכך ובין שאינן מיוחדין. (ביאור"ה ד"ה ואפילו)

ואם הם עכורים

• **עכורים לגמרי** - בין במשמרת בין בסודרים - לכו"ע אף לרמב"ם, בין מים בין יין, אסור לסנן. (שו"ע)

הטעם: משום בורר. (משנ"ב מ')

• **אך בעכור קצת** ואפשר דמשתתי הכי, אך רובא דאינשי קפדי שלא לשתותו בלי סינון - אין איסור רק

במשמרת. אבל בסודרין שאין דרך לסנן בו - מותר לסנן יין ושאר משקים. (משנ"ב מ')

□ **ויין מגתו, כל זמן שהוא תוסס** – טורף חבית בשמריה ונותן לתוך הסודר או אפילו במשמרת לטור ורשב"ם. (שו"ע)

הטעם שמותר – מחלוקת ראשונים

רש"י: שאז כל היינות עכורין ושותין אותן בשמריהן ואין כאן תיקון דבלא"ה שותים אותו, וע"כ אפילו כשהוא טורפה ונעשה עכור כצלול דמי.

רמב"ם: מפני שכל זמן שהוא תוסס, עדין לא נפרשו השמרים מן היין יפה וכל היין גוף אחד הוא, על כן לא שייך ברירה אפילו אם יסננו. (ב"י משנ"ב וביאו"ה ד"ה ויין)

סעיף י"א

דרך סינון היין בסודר

מקור: שבת (קלט:)

• **כשהמשקה עכור קצת** – צריך לזהר שלא יעשה גומא (בסודר) לקבל היין, משום שינוי. (שו"ע ומשנ"ב מ"ה)

הטעם: שלא יעשה כעובדין דחול. (משנ"ב מ"ו)

• **אבל כשמסננין בו יין צלול** – מותר לסנן במשמרת, ואף בסודר אין צריך שום שינוי. (משנ"ב מ"ה)

סעיף י"ב

לסנן בכפיפה מצרית

מקור: שבת (קלט:)

פסק השו"ע – כל מקום שמותר לסנן יין בסודר – מותר לסננו בכפיפה מצרית.

« כלי העשוי כנפה שמסננין בה – דינו כמשמרת, הואיל ומיוחד לכך. ואין לסנן בה אלא יין צלול ומים צלולים. (משנ"ב מ"ח)

□ **ויזהר שלא יגביה הכפיפה משולי הכלי טפח**. (שו"ע)

הטעם – מחלוקת

ר"ן בשם ר' יונה ולשו"ע: משום שינוי. ואין חשש לאוהל מפני שאין הכלי שתחתיה רחב הרבה.

רש"י: הטעם משום אוהל. (ביאו"ה ד"ה הכפיפה)

נפק"מ:

א. אם הגביה מערב שבת – מחלוקת

לשו"ע: אפילו אם הגביה מערב שבת גם כן אסור לשמר.

לרש"י: אם התקין זה מער"ש מותר לשמר בשבת. (ביאו"ה ד"ה ויזהר)

ב. מים ויין צלולים האם מותר אף במשמרת – מחלוקת

לשו"ע: מים ויין צלולים גם במשמרת מותר. וממילא מותר להגביה הכפיפה טפח ויותר.

לרש"י: שהטעם שצריך שלא יהיה הכפיפה גבוה טפח הוא משום חשש אהל דשיעורו

בטפח. ולפי"ז גם כשמסננין יין ומים צלולים דינא הכי. (משנ"ב מ"ט)

לכו"ע – אבל אם אוחזה בידו אחת על הכלי שלא ע"פ כולה ושופך בידו השנייה – מותר אפי' ביותר

מטפח, וגם לטעם השו"ע דס"ל משום שינוי – אפשר דגם זה שינוי מקרי, ובפרט אם היה צלול שאין צריך

זה השינוי כלל לטעם הראשון. (משנ"ב מ"ט)

סעיף י"ג

כלי שמעריץ בו יין מחחבית

מקור: שבת (קלט:). – אמר רב פפא: לא ליהדק איניש צינייתא בפומיה דכוזני דחביתא, משום דמיחזי כמשמרת.

☞ **ביין עכור קצת** – לא יתן בפיו קשין וקסמין בחזקה, שאין לך מסננת גדולה מזה. (שו"ע)

« ואם אינו מהודק בחוזק ויוכלו קצת קיסמין וקשין לעבור דרך שם – לא אסרו בזה, דלא מחזי כמשמרת. (ביאוריה ד"ה בחזקה)
 אַךְ אַם הוּא יֵין צָלוּל וּמִסְנָנוּ רַק מִפְּנֵי קִסְמִין דְּקִין שְׁבוּ – אַף בְּמִשְׁמֶרֶת מִמֶּשׁ מוֹתֵר. (משנ"ב נ')

סעיף י"ד

עירוי מכלי לכלי

מקור: שבת (קלט: -) דבי רב פפא שפּו שיכרא ממנא למנא, אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: הא איכא ניצוצות? – לבי רב פפא ניצוצות לא חשיבי.

אם רוצה לשתות לאחר זמן – מותר לערות בנחת מכלי לחבירו, ובלבד שיזהר שכשיפסוק הקילוח ומתחילים לירד ניצוצות קטנות הנישפות באחרונה מתוך הפסולת, יפסיק ויניחם עם השמרים. שאם לא יעשה כן, אלו הניצוצות מוכיחים שהוא בורר. (שו"ע ומשנ"ב נ"ה)

אם בדעתו לשתות לאלתר – מותר אם בדעתו לאכול מיד. (משנ"ב נ"ה) [דלא כחיי אדם שמחמיר אפילו כשרוצה לשתות לאלתר. (שעה"צ מ"ד)]

« ואם נתן קיסמין בפי הכלי שמערה בתוכו כדי שישתנן היטב – אפילו לאלתר אסור אם אינו מפסיק כשמתחילין הניצוצות לירד משם, דחשיב כבורר ע"י כלי. (משנ"ב נ"ה)

□ לשפוך השומן מן הרוטב – אסור, ואפילו אם לא יסירם בכף אלא ישפוך בכלי עצמה, דהוה כבורר ביד ולא בכלי – מ"מ אסור, דהשומן מקרי פסולת לגבי הרוטב, ופסולת מתוך האוכל אסור אף אם רוצה לאכול האוכל לאלתר.

ואם שפך ביחד עם השומן גם מקצת מן הרוטב – מותר. (משנ"ב נ"ה)

□ מותר להגביה החבית על איזה דבר כדי שיקלח ממנו היין היטב. (רמ"א)

סעיף ט"ו

מסגנת שנתן בה חרדל לסגנו

מקור: שבת (קלט: קמ.) - נותנין ביצה במסגנת של חרדל... לפי שאין עושין אותה אלא לגוון. פסק השו"ע – מותר ליתן בה ביצה, אע"פ שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלבון נשאר למעלה.

« ואם הוא מסגן כדי לאכול החלמון – מחלוקת

ב"ח ולבוש: אסור, דשני מיני אוכלין מקרי, ושייך על זה שם ברירה.

עולת שבת ומג"א: מקילין בזה.

הכריע המשנ"ב – דנכון להחמיר. (משנ"ב נ"ח)

« וע"כ יש ליזהר מלברור החלמון מן החלבון ע"י איזה כלי כדי לטרוף אותו ולשפוך לתוך הקפה כמו שנוהגין במקום חלב, דאסור משום חשש בורר. (משנ"ב נ"ח)

□ אבל מותר ליקח החלמון בידו – דהוי בורר אוכל לאלתר וביד דמותר. (משנ"ב נ"ח)

□ ה"ה דמותר ע"י עירוי מקליפה לקליפה, דזה ג"כ מקרי כבורר בידו. (משנ"ב נ"ח)

סעיף ט"ז

מים שיש בהם תולעים

מותר לשתות ע"י מפה בשבת. (שו"ע)

הטעם: דלא שייך בורר ומשמר אלא במתקן הענין קודם אכילה או שתיה, אבל אם בשעת שתיה מעכב את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו, אין זה מעין מלאכה, ומותר. (שו"ע)

ואינו אסור משום שמא יסחוט כיון שאינו נשרה במים רק דבר מועט מהבגד כדי הנחת פיו לא יבוא לידי סחיטה, וגם כי אין זו שרייה הצריכה סחיטה, שבהגעת המים בבגד כסחוט ועומד הוא. (ב"י ומשנ"ב ס')

- **לדעת האוסרין בסימן ש"ב** – מחלוקת
מג"א: לדעת האוסרין שם אסור ע"י מפה והיינו דווקא במים.
א"ר: מקל אף במים אפילו לדעת האוסרין. (משנ"ב נ"ט)
 לכו"ע - ביין ושאר משקין – מותר, דאין המפה מתלבן ע"י שרייתן. (משנ"ב נ"ט)
 הכריע המשנ"ב – דבמקום הדחק יש להקל, כיון שאינו מתכוון לכביסה. (משנ"ב נ"ט)
 □ יש לזהר שלא ישתה דרך בית יד מכתונת שלו, דבזה חיישינן יותר שמא יסחוט שמצטער בלבישתו. (משנ"ב ס"ו)
 □ **כשנופל זבוב או דבר אחר במאכל** – לא יסיר הזבוב בין ביד בין בכלי, דהוי בורר פסולת מאוכל, אלא יקח קצת גם מהמאכל או המשקה עמו ויזרוק. (משנ"ב ס"א)
 « **כשנופל למשקה** – מחלוקת
ביאו"ה ט"ז וא"ר: אסור, כיון דהוי פסולת מתוך אוכל, על כן אף לאלתר אסור.
באה"ט בשם מהריט"ץ: מקל בנופל לתוך המשקה. (ביאו"ה ד"ה אלא)

סעיף י"ז

- חמחבץ – שמוציא חמאה מן החלב**
 פסק השו"ע – דאסור, דתולדת בורר הוא.
 « ואסור אפילו ע"י גוי. (משנ"ב ס"ב)
 « וכל זה דווקא כשצריך לאכול בשבת, דאלי"כ הוי כמכין משבת לחול. (משנ"ב ס"ב)
 « **אם מניח מעט מן השומן** – מחלוקת
חיי אדם: אינו מותר, כי אם כשדעתו לאכול לאלתר.
שעה"צ: חולק עליו בזה. (שעה"צ נ"ט)
 « וכן הקולט שמנת - שומן הצף ע"פ החלב – גם זה הוא בכלל בורר. (משנ"ב ס"ב)
 □ **ואם אין צריך לו רק שחושש שיפסד ויתקלקל** – מותר לעשות ע"י גוי כשאינו בורר בצמצום, דההכנה לחול הוא איסור מדברי סופרים. (משנ"ב ס"ב)
 □ **חביצה בידו כשנותנים שומשמים ואגוזים לדבש** – מחלוקת ראשונים
רמב"ם: אפילו על נתינת מים אין איסור משום לש.
כל הפוסקים: גם הנתינת שומשמיין ואגוזים לדבש אסור משום לש. (ביאו"ה ד"ה שנותנין)
 פסק השו"ע – ככל הפוסקים, ולכך לא יחבצם בידו.
 « **ואם דעתו לאכול לאלתר** – מחלוקת
משמעות השו"ע: דהאיסור הוא משום בורר.
 ולפ"ז, אם דעתו לאכול לאלתר שרי לחבוץ בידו.
מג"א הביא מהתוספתא: ראיא דאיסורו הוא משום לש.
 ולפ"ז, אפי' דעתו לאכול לאלתר אסור. (משנ"ב ס"ד)
 « נהגו שלא ליתן שמרים במשקה בשבת כדי להעמידם אע"פ שראוי לשתותו בשבת – זהו תולדת בורר. (משנ"ב ס"ו)

□ הרוק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק – מחלוקת

- רמ"א**: חייב משום זורה.
רע"א: לא ראינו מי שחושש לזה כיון דאינו מתכוון לכך, וכ"ש דאין זה דרך זורה.
אלפי מנשה: אם מעביר ד' אמות ברה"ר ע"י הרוח חייב, דכמו בזורה אף שהרוח הוא מסייעתו חייב, כן ברוק דהעברתו ע"י הרוח ג"כ חייב. (משנ"ב ס"ז וביאו"ה ד"ה מפזר)

סימן שכ

סעיף א'

דיני סחיטה בשבת

מקור: שבת (קמה) - מחלוקת, ת"ק: אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין, ואם יצאו מעצמן - אסורין. ר' יהודה אומר: אם לאוכלין - היוצא מהן מותר, ואם למשקין - היוצא מהן אסור... מודה היה ר' יהודה לחכמים בזיתים וענבים... בתותים ורימונים פליגי.

זיתים וענבים - אסור לסחטן. (שו"ע)

« והסוחטן חייב משום מפרק, דהוא תולדה דדש. (משנ"ב אי)

« ואם יצאו מעצמן - אסורים אפילו לא היו עומדים אלא לאכילה. (שו"ע)

הטעם: דכיון שרובן לסחיטה עומדים, נחא ליה בהמשקה שזבו, ושמה ימלך עליהן לסחיטה. (משנ"ב די)

תותים ורימונים - אסור לסחטן. (שו"ע)

הטעם: אסרו חכמים אטו זיתים וענבים. (משנ"ב הי)

« ואם יצאו מעצמן:

• אם עומדים לאכילה - מותר. (שו"ע)

הטעם: דלא נחא ליה במה שזבו, וליכא למגזר שמא יסחוט. (משנ"ב וי)

• ואם עומדים למשקים - אסור. (שו"ע)

• ואם עומדים בסתמא - כשלא נתכוון בעת קיבוצו לא לאכילה ולא למשקה רק סתמא - אסור, דכעומדין למשקה דמי כל זמן שלא קבצן לאכילה. (משנ"ב וי) [דלא קרברן נתנאל שחולק בזה. (שעה"צ וי)]

שאר כל הפירות - מותר לסחטן. (שו"ע)

« אם חשב עליהן בסחיטתו למשקה - מחלוקת

ביאור"ה ע"פ הרי"ף והגאונים: בטלה דעתו אצל כל אדם, ואפילו בסחטן לשם משקה מותר. אא"כ במקום שנהגו להחמיר.

ט"ז ע"פ רש"י תוס' והגהות סמ"ק: דווקא אם סחטן סתמא שנוכל לומר שכוונתו כדי למתק הפרי, ולא לשם משקה. (ביאור"ה ד"ה מותר)

□ בדעת השו"ע - מחלוקת

ט"ז: אסור.

ביאור"ה: מותר. (ביאור"ה ד"ה מותר)

□ תפוחים - מחלוקת

ב"י ומשנ"ב: דינם כתותים ורימונים, דיש מקומות שנהגו לסחוט מהם הרבה.

גר"א וט"ז: תפוחים דומה לשאר פירות, ואין להקל בזה דבזמננו כיון שהמנהג לסחוט. (משנ"ב ט' ביאור"ה ד"ה דינו)

« אם התפוח מבושל וסוחט להוציא ממנו - מותר, שהרי סוחט כל האוכל ממנו. (משנ"ב ט')

□ ובמקום שנהגו לסחוט איזה פירות לשתות מימיו מחמת צמא או תענוג - מחלוקת

רמ"א: דינו כתותים ורימונים דווקא באותו המקום ואסור. אך בשאר מקומות - מותר. אך אם דרך להוליך המשקה של הפירות ממקום למקום - אסור בכל העולם.

מג"א: אם נודע לנו שבאיזה מקום נהגו לסחוט למשקה ואפי' הנהגים בזה הוא רק מקצת בני אדם מחמת שיש להם פירות הרבה ולא עיר שלמה אסור מחמת זה לסחוט בכל מקום. (משנ"ב ח')

□ אם בכל העולם גם אם היה להם מפירות אלו היו סוחטים אותן - מחלוקת

מג"א: דווקא בעניין שאם היה לכל העולם פירות הרבה כאלו היו סוחטים אותם, אבל בלא"ה אמרינן דבטלה דעתם. ואפילו בזה המקום עצמו.

ביאור"ה: יש לאסור בכל מקום, ובאותו מקום שנהגו לסחוט - בוודאי אין להקל בכל גווני. (משנ"ב ח' וביאור"ה ד"ה ובמקום)

□ הפירות שאין הדרך כלל לסחטן בשום מקום - מחלוקת

משנ"ב: מותר לסחטן אפי' למשקה, ומדינא אין להחמיר בזה, אא"כ במקום שנהגו להחמיר - אין להקל. ב"ח: אסור לסחוט שום פרי אלא אם כוונתו רק למתק הפרי, אבל למימיו אסור. (משנ"ב ח')

❑ כשסוחט הפירות בקערה "לטבל" בו המאכל :

- בשאר פירות – מותר, דלא מקרי משקה בזה.
- בזיתים וענבים – אסור אף באופן זה. (משנ"ב ח')

❑ אם נהגו לסחטו לרפואה לבדו – אין לחוש. (רמ"א)

❑ למצוץ בפיו – מחלוקת ראשונים

שבולי הלקט בשם ה"ר בנימין : מותר למצוץ בפיו מן הענבים המשקה שבהן וכ"ש בשאר דברים. (ב"י ורמ"א)

הטעם : דאין דרך סחיטה בפיו וכל דבר שאין דרכו בכך לא גזרו בו, ואע"ג דאסור לינוק מהבהמה אפילו בפיו, התם יניקה מן הבהמה אינו שינוי גמור. (משנ"ב י')

הגהות מיימוניות בשם הרא"ם : אוסרין למצוץ בפה מענבים וכיוצא בהם. (ב"י ורמ"א)

הטעם : דס"ל דלא גריע דבר זה מיונק מן הבהמה. (משנ"ב י"ב)

הכריע המשנ"ב – בזיתים וענבים שסחיטתן מדאורייתא הנכון להחמיר מלמצוץ אפילו בפיו כסברא ראשונה, ובשאר דברים אין להחמיר. (משנ"ב י"ב)

לכו"ע - אפילו בזיתים וענבים - אין להחמיר רק כשהוא דרך יניקה לבד, דהיינו שמוצץ אותם ואינו משימם לתוך פיו. אבל אם משימם לתוך פיו ומוצץ המשקה ומשליך החרצנים לחוץ – לכו"ע דרך מאכל הוא. (משנ"ב י"ב)

סעיף ב'

זיתים וענבים שנתרסקו מער"ש

מקור : שבת (יח).

פסק השו"ע – דמשקים היוצאים מהם מותרין.

« כשמחוסר דיכה – מחלוקת

טור וביאו"ה : דווקא כשנתרסקו יפה, דבעינן שיהיה נידוך היטב, אך אין להתיר בריסוק לבד כל זמן שמחוסר דיכה.

שו"ע : אפילו כשמחוסר דיכה - מותרים המשקים היוצאים. (ביאו"ה ד"ה שנתרסקו)

❑ ואפילו אם לא נתרסקו מער"ש – אם יש יין בגיגית שהענבים בתוכה, אע"פ שהענבים מתבקעים בשבת בגיגית – מותר לשתות בשבת, שכל יין היוצא מהענבים מתבטל ביין שבגיגית. (שו"ע)

« קשה, הרי לאחר שבת יהיה לו היתר, וקי"ל דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל? י"ל, דהני מילי באיסור שהיה ניכר תחלה בעין ואח"כ נתערב, משא"כ בזה כל מעט ומעט שיוצא נתערב תיכף ונתבטל בששים ביין ההיתר שהיה בו מכבר - ואין חל עליו שם איסור. (משנ"ב י"ד)

❑ ולפי"ז, אם הענבים מונחין בפני עצמן והיין זב מהם במדרון ויורד לתוך יין שהיה שם כבר

מער"ש – אסור כל היין להסתפק ממנו משום דבר שיש לו מתירין. (משנ"ב י"ד)

❑ מותר לתת ענבים בשבת בתוך היין שיתבקעו ויוציאו היין שבהם. (משנ"ב י"ד) [דלא כט"ז שחולק בזה. (שעה"צ י"ט)]

❑ מותר לשרות צמוקים וכיוצא בהם במים לעשות שתיה. (משנ"ב י"ד)

סעיף ג'

חרצנים וזגים שנתן עליהם מים לעשות תמך

מותר למשוך מהם ולשתותם.

« ואפי' לא נתן מים, והיין מתמצה וזב מאליו – מותר לשתותו. (שו"ע)

□ **צמוקים שחתכן ונתן עליהם מים וסחטן בשבת** – חייב לכו"ע.
אך אם נתן הצמוקים והיין לתוך משמרת או סודר מער"ש ומסתנן והולך בשבת – מותר לשתות מאותו יין בשבת. (משנ"ב ט"ז)
 « ודווקא שהסודר או המשמרת מגיע עד היין שבכלי, בענין שתיכף כשיצא מן המשמרת אינו ניכר כלל ובטל. (משנ"ב ט"ז)

סעיף ד'

סחיטת אשכול ענבים לתוך קדירה

מקור: שבת (קמד):

« **כשיש בה תבשיל** – מחלוקת ראשונים

רי"ף ורמב"ם: מותר לסחוט אשכול ענבים לתוך קדירה שיש בה תבשיל כדי לתקן האוכל, דהוה ליה משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי.

הטעם: כי השם מפרק בזיתים וענבים אינו כי אם בשצריך לסחיטת הפרי למשקה שאז חשוב פריקה שמפרק המשקה מן האוכל, משא"כ בזה אין זה דרך פריקתו דהוי כמפריד אוכל מאוכל.

(משנ"ב י"ז)

ר"ח: אסור בזה. (בי"י ומשנ"ב י"ז)

פסק השו"ע – כרי"ף ורמב"ם, דמותר לסחוט אשכול ענבים לתוך קדירה שיש בה תבשיל כדי לתקן האוכל, דהוה ליה משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי.

« וצידד המשנ"ב – דמ"מ, המחמיר תבוא עליו ברכה. (משנ"ב י"ז)

« **אבל אם אין בה תבשיל** – אסור, וחייב חטאת. (שו"ע וביאורי"ה ד"ה אסור)

« ואפילו דעתו ליתנו אח"כ לתבשיל – ג"כ אסור. וחוב ג"כ יש בזה. (משנ"ב י"ח)

□ אילו סוגי ענבים מותר לסחוט – מחלוקת ראשונים

ראב"ד: דווקא בעומדים לאכילה.

בעל השלמה ומאירי: כל סוגי הענבים. (בי"י)

הכריע הביאורי"ה – כבעל השלמה, דמותר בכל סוגי הענבים. ואפילו באשכול העומד למשקה – מותר. (בי"י וביאורי"ה ד"ה דהוה)

□ **לסחוט לתוך כלי שיש בה משקה** – לכו"ע אסור, ואף חייב חטאת על סחיטתו. (ביאורי"ה ד"ה הבא)

□ **סחיטה לתוך קערה שיש בה תבשיל** – מחלוקת

רש"י: קערה שונה מקדירה, ובקערה אסור, משום דלא מוכחא מילתא, דזימנין דצריך אותה למשקין.

כל הפוסקים: אין חילוק בין קדירה לשאר כלים – ובכולם מותר. (ביאורי"ה ד"ה לתוך)

סעיף ה'

בוסר

מחלוקת

טור בשם ר' יוסף: ה"ה בוסר מותר לסחוט לתוך האוכל.

ר"ת: אסור בבוסר, הואיל ואינו ראוי לאכול. (טור שו"ע ורמ"א)

« וה"ה, בשאר פירות שאינם ראויים לאכילה אסור לסחוט למימיהן אפי' לתוך אוכל. (משנ"ב כ"א)

רא"ש: מי יכניס ראשו בין ההרים הגדולים, והמחמיר תבוא עליו ברכה. (טור)

השו"ע הביא את דעת הר"י יוסף כיש מי שאומר, ואת דעת הר"ת במפורש.

הכריע המשנ"ב – דיש להחמיר כדעת הר"ת. (משנ"ב כ"א)

□ **ואם רוצה לאכול לאלתר אותו דבר שסוחט לתוכו הבוסר** – מחלוקת **עולת שבת ט"ז וא"ר**: מותר, דמותר באוכל מתוך פסולת אם הוא לצורך אותה סעודה, דהא משום סחיטה ליכא כאן כיון שבא לתוך האוכל.
מג"א: השיג על זה, דהא דמותר שם משום שאין דרך ברירה באוכל מתוך פסולת, משא"כ בזה דרך ברירתו הוא דאי אפשר בעניין אחר.
 הכריע המשנ"ב – דנכון להחמיר כדעת המג"א, אך אם הבוסר ראוי לאכול ע"י הדחק – מי שסומך על דברי העו"ש וט"ז אין למחות בידו. (משנ"ב כ')

סעיף ו'

סחיטת לימונים

מחלוקת ראשונים

ר' יאשיה: כל שדרכו בסחיטה כלימונים חדשים שסוחטין אותם למימיהם – אסורים, דדמו לרימונים.
ה"ר יהודה ב"ר בנימין: מותר לסחוט הלימונים, דלא דמו לשום ובוסר ומלילות, דהני דרכן בכך. אבל הלימונים דומים לפגועין ופרישין שאין דרכן בכך ומותר לסחוט בקערה, דכולי עלמא ידעי דלמתק אוכלא עביד ולא לצורך משקה. (ב"י)
 פסק השו"ע – דמותר לסחוט לימונים.

הטעם: כיון שאין דרך כלל לסחוט לצורך משקה – אלא לטבל בו אוכל – הוי כשאר פירות.

(משנ"ב כ"ב)

□ **ואפילו למשקין** – מותר. (משנ"ב כ"ב)

□ **הקשה הב"י**: שבמצרים נוהגים לסחוט לימונים לתוך מים שנתנו בהם סוכר לשתות לתענוג, ואין נמנעין מפני כך לסחוט בשבת לתוך אותם מים, ולא ראינו מי שמיחה בידם, ולא ראינו מי שפקפק בדבר?

א. י"ל, דלא מיתסר אלא כששותין מי סחיטת הפרי בלא תערובת משקה אחר.

ב. י"ל, דלא מיתסר אלא כשסוחטין מימיו לבד ואחר כך מערבין אותם. אבל אם המנהג לסחוט מימיו לתוך משקה אחר – מותר. (ב"י)

וכן פסק המשנ"ב – **אפילו אם הדרך לסחוט בחול לתוך מים שנתנו בהם סוכר לשתות לתענוג** – מ"מ נוהגין העולם להקל לעשות זה בשבת, ומהטעמים הנ"ל. (משנ"ב כ"ב)

□ **וצידד המשנ"ב** – דבזמן הזה, שממלאים חביות למאות לשתות עם פאנ"ש – צ"ע גדול אם מותר לסחוט בשבת לתוך משקה, דאפשר דדמי לתותים ורמונים כיון שדרך לסחוט בכלים בפני עצמם. (משנ"ב כ"ב)

□ **ואם יזהר לסחוט מקודם על הסוכר בפני עצמו** – מותר אף למשנ"ב. [אך החיי אדם מפקפק בזה. (שעה"צ כ"ז)]

וכן לסחוט לתבשיל ועל גבי האוכל – פשיטא דמותר. (משנ"ב כ"ב)

□ **לימונים הכבושים במלח ושאר דברים** – דינם ככבשים ושלקות. ולא התיר השו"ע בלימונים אלא קודם שנכבשו. (משנ"ב כ"ב)

סעיף ז'

סחיטת כבשים ושלקות

מקור: שבת (קמח.) – מחלוקת, אמר רב: לגופן מותר, למימיהן פטור אבל אסור. ושלקות בין לגופן ובין למימיהן מותר. ושמואל אמר: אחד זה ואחד זה, לגופן מותר, למימיהן פטור אבל אסור. ור' יוחנן אמר: אחד כבשים ואחד שלקות – לגופן מותר, למימיהן חייב חטאת.

□ **אם לגופם, שאין צריך למים ואינו סוחטן אלא לתקנם לאכילה** – לכו"ע מותר, אפי' סוחט לתוך קערה שאין בה אוכל – מותר.

הטעם: כיון שאינו מכוון בשביל המשקה – איננו בכלל מלאכה. (משנ"ב כ"ד)

□ **אך בזיתים וענבים** – אסור בכל גווני, משום שרוב העולם סוחטים אותן למימיהן. (משנ"ב כ"ד)

□ וכן אסור לסחוט בכל גווני לצורך מוצ"ש. (משנ"ב כ"ו)

☞ **ואם צריך למימיהן** – מחלוקת ראשונים

ר"ף רמב"ם ורא"ש: כשמואל, מותר לסחוט לתוך קדירה שיש בה אוכל, אבל אם אין בה אוכל – אסור.
ר"ח: כר' יוחנן, אם צריך למימיהן חייב אפי' בכבשים ושלקות. וחייב חטאת אפילו סחט לקדירה שיש בה אוכל.

וכן כל היכא שצריך למימיהן – לעולם חייב אפילו כשסוחט לתוך האוכל. (ב"י שו"ע ומשנ"ב)

לכו"ע – אם אין בה אוכל – אסור, ומ"מ אין חיוב חטאת לדעת כל הפוסקים. (שו"ע משנ"ב כ"ט)

הטעם: דהיה שם משקה עליו מקודם שנבלע ושייך בו שם סחיטה. (משנ"ב כ"ט)

פסק השו"ע – להקל, כדעת כל הפוסקים, אך הביא ג"כ דעת ר"ח להורות שטוב להחמיר כדבריו, והמחמיר תבוא עליו ברכה. (משנ"ב ל')

□ **לסחוט אטריות משומן הנבלע בהן** – מותר.

הטעם:

א. **דרישה**: אם הוא עושה משום שאין יכול לאכלן משום שומן הרבה שבהן.

ב. **חיי אדם**: דשומן שמפרישו הוי ג"כ אוכל, והוי כמפריד אוכל מאוכל. (משנ"ב כ"ה)

סעיף ח'

הסוחט דג לצירו

מקור: שבת (קמה).

• **בציר שנבלע בו ממשקה דעלמא** – דינו כסוחט כבשים ושלקות למימיהן. (שו"ע ומשנ"ב ל"א)

• **אבל בציר היוצא מגופו** – דומה לסוחט שאר כל הפירות למימיו שמותר. (משנ"ב ל"א)

סעיף ט'

השלג וחברד

מקור: שבת (נא:) - אין מרזקין לא את השלג ולא את חברד בשבת בשביל שיזובו מימיו, אבל נותן לתוך הכוס.

פסק השו"ע – אין מרסקין אותם, דהיינו לשברם לחתיכות דקות כדי שיזובו מימיו.

הטעם – מחלוקת

א. **רש"י**: דדמי למלאכה, שבורא המים הללו ואסור מדרבנן.

ב. **רמב"ם**: גזירה שמא יסחוט פירות העומדין למשקין. (משנ"ב ל"ג)

ג. **תרומה**: משום נולד. (ב"י)

□ **אבל לשבור חתיכה ממנו** – מותר, ואפילו אם יזובו קצת מים על ידי זה. (משנ"ב ל"ב)

הטעם:

א. דלא נתכוון לזה.

ב. ועוד שהולך לאיבוד. (משנ"ב ל"ב)

□ **לרסק לתוך הכוס** – מחלוקת

רש"י: אסור.

פוסקים בשם התוספותא: מתירין אפילו לרסק בידים לתוך הכוס.

הטעם: דכיון שנתערב במה שבתוך הכוס ואינו בעין – לא גזרו ביה כלל.

להלכה – מהשו"ע משמע שאוסר ע"פ שיטת המג"א.

אך המשנ"ב צידד שהתירו בזה. (משנ"ב ל"ד)

□ **אבל נותן הוא לתוך כוס של יין או מים והוא נימוח מאליו ואינו חושש**. (שו"ע)

□ ואם הניחם בחמה או כנגד המדורה ונפשו – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: מותרים, דלאו נולד הוא.

ספר התרומה: אסורים משום נולד. (בי"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כרמב"ם, דמותרים.

« וה"ה דמותר לכתחילה להניח, כיון שממילא הוא נימוח. (משנ"ב ל"ה)

רמ"א בסי' שי"ח סעיף ט"ז: יש להחמיר, דאף דנימוח מאליו אסור משום נולד. (משנ"ב ל"ה)

סעיף י'

שבירת קרח ליטול מימי

פסק השו"ע – מותר לשבר הקרח כדי ליטול מים מתחתיו.

הטעם: דשבירת הקרח אינה מלאכה כלל. (משנ"ב ל"ו)

□ שבירת קרח בנהר או באר – מחלוקת

מג"א: אסור, דכיון שהוא מחובר לקרקע - יש בו משום חשש בנין וסתירה.

הרבה אחרונים: חולקין עליו, וס"ל דשם מים עליהן ואין שייך בו בנין וסתירה. ולצורך שבת יש להקל.

(משנ"ב ל"ו)

סעיף י"א

נטילת ידיים במים שיש בהם שלג או ברד

מחלוקת

שו"ע: צריך ליזהר, בחורף, שלא יטול ידיו במים שיש בהם שלג או ברד, כדי שלא יבוא לידי ריסוק.

« ואם יטול, יזהר שלא ידחקם בין ידיו, שלא יהא מרסק. (שו"ע ומשנ"ב ל"ז)

שלחן עצי שטים: מקל בזה, אך שיזהר שלא ירסקם. (משנ"ב ל"ז)

סעיף י"ב

לשפשף ידיו במלח

יש ליזהר שלא ישפשף ידיו במלח. (שו"ע)

« אבל מותר להשליך מלח במים אפילו הרבה וליטול ידיו מהם אחר שנימוחו. (משנ"ב ל"ח)

« אך שלא יעשה מי מלח עזין דהיינו שני שלישי מלח ואחד מים. (משנ"ב ל"ח)

סעיף י"ג

דריסת שלג ברגליו

דורס שלג ברגליו ואינו חושש. (שו"ע)

הטעם:

א. כיון דהוא אינו מתכוון לזה.

ב. כיון שהוא דבר שאי אפשר ליזהר בזה - לא גזרו ביה. (משנ"ב ל"ט)

סעיף י"ד

הטלת מי רגלים בשלג

מחלוקת ראשונים

הר"מ מרוטנבורג: מתיר להטיל מי רגלים בשלג.

הרא"ש: היה נזהר בזה. (טור ושוי"ע)

הטעם: דהכא כיון דעביד מעשה גרע טפי [וודאי נימוח]. (משנ"ב מ"א)

השו"ע הביא את ב' הדעות.

הכריע המשנ"ב – להקל, אם לא שאפשר בלא טורח טוב לזוהר. (משנ"ב מ"א)

סעיף ט"ו

פריסת סודר על פני החבית

מקור: שבת (מח.) - ההוא עובדא... דפרס דסתור אפומיה דכובא ואנח נטלא עילויה... מאי שנא מפרונקא?
א"ל: התם לא קפיד עילויה, הכא קפיד עילויה.

נחלקו הראשונים מהו פרונקא

רש"י ורמב"ם: כיסוי המיועד לכסות את הגיגית.

ר' ירוחם: כיסוי מבגד שלא מיועד ללבישה. (בי"י)

הכריע השו"ע – כרש"י ורמב"ם. ולכך:

כשאנו בגד מיוחד לפרוס עליו – אסור לפרוס סודר ע"פ החבית וליתן על גבי הכלי שדולים בו, שמא יבא לידי סחיטה. (שו"ע)

ומדובר שהיתה אז החבית ריקנית.

דאל"ה פריסת סודר בעצמה אסורה, משום חשש סחיטה אפילו אם לא יניח כלי לח על

גבה. (משנ"ב מ"ב)

אבל בגד העשוי לפרוס עליו – מותר, שאינו חושש עליו לסוחטו. (שו"ע)

ודווקא בעניין שאין בו משום חשש אוהל. (משנ"ב מ"ג)

סעיף ט"ז

חידוק מוכין בפי פך שיש בו משקין

מקור: שבת (קמא).

כשמוכין לחים – אסור להדק מוכין בפי פך שיש משקין, משום סחיטה. (שו"ע)

הטעם: משום סחיטה, דבהידוק המוכין בתוך פי הפך בא לידי סחיטה שהיא תולדת ליבון. ואף

שאינו מתכוון לזה, מ"מ פסיק רישא הוא. (משנ"ב מ"ד)

ואפילו שהם עשויין לכך – אסור. (משנ"ב מ"ד)

כשהמוכין יבשים – עדיין מותר. (ביאורי"ה ד"ה להדק)

סעיף י"ז

ספוג

מקור: שבת (קמג).

• אם אין לו בית אחיזה – אין מקנחין בו. (שו"ע)

• אך אם יש בו בית אחיזה – מותר, גזירה שמא יסחוט. (שו"ע)

הטעם שמוותר – מחלוקת

רש"י והרמב"ם: פירשו דכשיש לו עור בית אחיזה שיאחזנו בו אפשר לקנח בלי סחיטה.

הראב"ד: אעפ"כ אי אפשר לו לקנח בלי סחיטה, אלא דמ"מ מותר, דכיון שיש לו בית אחיזה

הו"ל כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים. (בי"י ומשנ"ב מ"ז)

סעיף י"ח

חבית שפקקו בפקק של פשתן לסתום נקב שבדופנה שמוציאין בו חיון

בחבית יין אדום וה"ה שאר משקין – מחלוקת ראשונים
ערוך ורמב"ם: מותר, אע"פ שאי אפשר שלא יסחוט, והוא שלא יהא תחתיו כלי, דכיון שאינו נהנה בסחיטה זו, הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה, ומותר. [דר"ש לא אסר בזה].
ר"י רש"י תוס' ורמב"ן: חלקו עליו, דס"ל דאע"ג דלא ניחא ליה, כיון דפסיק רישא הוא, אסור מדרבנן. (טור ושו"ע)

לכו"ע - חיובא - אין בפסיק רישא דלא ניחא ליה לכו"ע. (שו"ע)
 הכריע השו"ע – דהעולם נוהגים היתר בדבר, דיש ללמד עליהם זכות, דכיון שהברזא ארוכה חוץ לנעורת ואין יד מגעת לנעורת – מותר, מידי דהוי אספוג שיש לו בית אחיזה.
 ולפי שאין טענה זו חזקה, ויש לגמגם בה, טוב להנהיגם שלא יהא כלי תחת החבית בשעה שפוקקים הנקב. וג"כ ברזא ארוכה שיהיה תרתי לטיבותא. (שו"ע ומשנ"ב נ"ה) [והמג"א חלק, דאפילו בלא ברזא ארוכה הניחם על מנהגם. (שעה"צ נ"ו)]
 הטעם שאין הטענה חזקה: דשאני בית אחיזה של ספוג דמהני שאין שם אלא קינוח בעלמא, משא"כ כאן שמהדקין הברזא בחוזק תוך הנקב יש שם ודאי סחיטה. (משנ"ב נ"ה)

אבל בחבית של מים – אסור בכל גווני. (משנ"ב נ"ה)
 הטעם: דבכל משקין חוץ ממים דעת כמה ראשונים דאין בהם משום ליבון ואיסור סחיטתו הוא רק משום מפרק. אבל בחבית של מים איסור סחיטתו הוא משום ליבון הפקיקה דסוחט הוא תולדה דמלבן. (משנ"ב נ"ה)
חבית של יין לבן – דומה למים לענין כבוס. (משנ"ב נ"ה)

- **לענין שארי איסורי תורה** – פסיק רישיה דלא ניחא ליה לכו"ע אסור, ואסור מן התורה. (משנ"ב נ"ג)
  - **אם נשפך שכר ושאר משקה על המפה שעל השולחן** והוא רוצה לגרור אותם בכף או בסכין כדי לנקות המפה – יזהר שלא יגררם בכח, כדי שלא יבוא לידי סחיטה, ורק יסיר את המשקה הצף מלמעלה. ואם המשקים צבועים – יזהר שלא יצטבע שאר מקומות המפה ע"י גרירתו. (משנ"ב נ"ה)
  - **הסוחט שיער או עור** – פטור אבל אסור.
- « ולכן הטובל בשבת – יזהר שלא יסחוט שערו לנגבם. (משנ"ב נ"ה)

סעיף י"ט

צביעה באוכלין ומשקין (כגון לתת כרכום באוכלין, או יין אדום לתוך יין לבן)

מחלוקת ראשונים
מהר"ר אברהם מינץ: אסור ליתן משום צובע, שיש צביעה באוכלין.
הרא"ם: אין צביעה באוכלין, ומותר. (ד"מ ב')
 פסק השו"ע – כרא"ם, דמותר, ואין לחוש לו משום צובע.
 הטעם: דאין צביעה באוכלין. (שו"ע)
 « וכן ליתן יין אדום בתוך יין לבן – מותר, ואע"פ שמתאדם. (משנ"ב נ"ו)
 « **אם מכוון לכתחילה לעשות מראה במאכל או במשקה** – מחלוקת
פמ"ג: ג"כ מסתבר שאין להחמיר.
בנשמת אדם: נכון להימנע מזה. (משנ"ב נ"ו)

- **לעשות מראה ביין שכר ודבש שיקנו ממנו** – אין רשאי לעשות כן. (משנ"ב נ"ו)
- **לשים סממנים בצלוחית מים להעמיד בחלון נגד השמש** – אסור, ויש בזה חשש חיוב חטאת. (משנ"ב נ"ו)

סעיף כ'

האוכל תותים או שאר פירות חצבועים – מחלוקת

רא"ם ושו"ע בשם יש מי שאומר: צריך ליזהר שלא יגע בידיו צבועות בבגדיו או במפה, משום צובע. « ובבגד אדום - כ"ש שאסור לקנחו דמתקן הוא. (משנ"ב נ"ט)

רדב"ז והחכם צבי: מקילין בכל זה, כיון שהוא דרך לכלוך. (משנ"ב נ"ט)
הכריע המשנ"ב – דיש לסמוך להקל היכן שאי אפשר לו ליזהר בזה. (שו"ע ומשנ"ב נ"ט)
לכו"ע - אם צובע פתו במשקה הפירות – לית לן בה, דאין צביעה באוכלין. (שו"ע)

❑ **הצובע חוט שארכו ד' טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה** – חייב. (משנ"ב נ"ט)

❑ **צבע שאינו מתקיים** – דווקא צבע המתקיים חייב, אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששר על גבי ברזל או נחושת וצבעו – פטור, שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום. (משנ"ב נ"ט)

❑ **צביעת מים** - כעושה עין צבע, כגון שנתן קנקנתום לתוך מי עפצא שנעשה הכל שחור או שנתן איסטיס לתוך מי כרכום שנעשה הכל ירוק – מחלוקת
רמב"ם: חייב.

ראב"ד: אינו חייב משום צובע, דאינו חייב אלא כשצובע בצבע דבר אחר שע"י זה נגמר מלאכת הצבע, אבל צביעת מים שהוא עין הצבע לא. (משנ"ב נ"ט)

❑ **נתינת דיו וסממנים לתוך המים** – אסור משום לש. (משנ"ב נ"ט)

סימן שכא

סעיף א'

חבילי פיאז אזור וקורנית

מקור: שבת (קכח).

הכניסן לעצים – אין מסתפקין מהם. (שו"ע)

הכניסן למאכל בהמה – קוטם ואוכל ביד, אבל לא בכלי, ומולל בראשי אצבעותיו, ולא בכל היד כדרך שהוא עושה בחול. (שו"ע)

ואם הכניסן סתמא – נעשה כמי שהכניסן למאכל בהמה. (משנ"ב ב')

סעיף ב'

עשיית מי מלח לתת לתוך חכבשים

מקור: שבת (קח). - אין עושין הילמי בשבת, אבל עושה הוא מי מלח וטובל בהם פתו ונותן לתוך התבשיל. אמר רבי יוסי: והלא הוא הילמי בין מרובה בין מועט, ואלו הן מי מלח המותרין נותן את השמן בתחלה לתוך המים או לתוך המלח... מאי קאמר? אמר רב יהודה אמר שמואל: הכי קאמר, אין עושין מי מלח מרובין אבל עושה הוא מי מלח מועטין, ותניא אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך הגיסטרא. אבל עושה הוא מי מלח מועטין, ואוכל בהם פתו ונותן לתוך התבשיל. עירובין (נד): - לית הלכתא כרבי יוסי.

פסק השו"ע – אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים, משום דדמי לעיבוד ומדרבנן מיהו אסור. (שו"ע ומשנ"ב ט')

« וה"ה, אם נותן יין וחומץ ושאר משקין במלח. (משנ"ב ח')

« **אם אין כוונתו לזה, אלא רק לחלקם לתוך התבשילין** – מחלוקת

תוספת שבת: דווקא אם כוונתו לתת לתוך הכבשים, אבל אם אין כוונתו לזה. אפילו הרבה מותר.

א"ר: אסור, דרך במעט התירו מפני שניכר שאין עושה רק לצורך שעה, משא"כ בהרבה יסברו שעושה לצורך חול. (משנ"ב ט')

« **אם נותן שמן לתוך מי המלח להטעים:**

• אם נותנו לבסוף – ג"כ אסור.

• אך אם נותן שמן למים קודם שנותן המלח לתוכו או במלח קודם שנותן המים לתוכו – מותר. הטעם: משום שהשמן מחליש את כח המלח מלהיות עז, ואין עליו שם מי מלח. (משנ"ב י')

□ **אבל יכול לעשות ממנו מעט לתת לתוך התבשיל.** (שו"ע)

« **ואם נתן לתוכו שני שלישי מלח** – אסור לעשות ממנו אפילו מעט. (שו"ע)

מקור: שבת (קח): - תני רב יהודה בר חביבא: אין עושין מי מלח עזין... וכמה? אמר אביי: תרי תילתי מילחא וחד מיא, למאי עבדי ליה - למורייסא.

הטעם: מפני שנראה כעושה מורייס לכבוש בו דגים, שכן דרך לעשות מורייס. (משנ"ב י"ב)

« **לעשות מעט לסעודה אחרת** – מחלוקת

מג"א: אפילו מעט אסור לסעודה אחרת.

א"ר: מי מלח לצורך יומו מותר לעשות. (ביאורי"ה ד"ה אבל ושעה"צ י')

□ מותר להוסיף חומץ במורייס אחר שכבר נתיבשה. (משנ"ב י"ב)

סעיף ג'

מליחת כמז חתיכות צנון [וה"ה, כל דבר שצריך מליחה]

מקור: שבת (קח:) - תני רבי יהודה בר חביבא: אין מולחין צנון וביצה בשבת. רב חזקיה משמיה דאביי אמר: צנון אסור, וביצה מותרת. אמר רב נחמן: מריש הוה מלחנא פוגלא אמינא אפסודי קא מפסידנא ליה, דאמר שמואל: פוגלא חורפי מעלי. כיון דשמענא להא דכי אתא עולא ואמר במערבא מלחי כישרי כישרי - ממלח לא מלחנא, טבולי ודאי מטבילנא.

פסק השו"ע – אסור למלוח חתיכות צנון, ד' או ה' ביחד.

« **הטעם** – מחלוקת

רמב"ם ושו"ע: מפני שנראה ככובש כבשים, והכובש אסור מפני שהוא כמבשל.

רש"י: נתן טעם שע"י המלח מתקשים, והוי תיקון ודמי למעבד. (ב"י שו"ע ומשנ"ב ט"ו)

« **אפילו דעתו לאכלם תיכף** ולא להשהותם במלחם עד שיצא מרירותם מזיעה כדרכם – ג"כ

אסור. (משנ"ב י"ד)

« **ואם משהה אותם במלחם עד שיזעו כדרכם** אפילו מולח או מטבל חתיכת צנון חדא – אסור

מדינא. (משנ"ב י"ד)

□ **ואם כבש – אסור**, מפני שהוא כמבשל. (שו"ע)

אלא מטבל כל אחת לבדה, ואוכלה תיכף. (שו"ע ומשנ"ב)

□ **אך דבר שאין דרכו לכבש** – מותר. (משנ"ב י"ג)

□ **אבל ביצים – מותר למולחן**. (שו"ע)

הטעם:

א. מפני שאין דרך לעשות מהן כבשים.

ב. וגם אין המלח מועיל להם כל כך. (משנ"ב י"ח)

□ **חיתוך צנון דק בקערה, ומולחין אותו, ושופכין עליו חומץ, ואוכלין אותו** – מותר. (משנ"ב י"ד)

הטעם: דכיון שאין מניחין אותו כלל להזיע אלא שופכין שם החומץ וגם מינים אחרים - לא דמי

לעיבוד, וכ"ש אם שופכין שם שמן תיכף. (משנ"ב י"ד)

□ **מליחת עלי חסה** בפני עצמו תחילה ומשהין אותו כך ומסננין המים שיוצאין ממנו, ואח"כ מערבין

אותו עם שמן זית וחומץ – אסור, ודמי טפי לעיבוד, כיון שהוא ממתין עד שיקבל המלח היטב. (משנ"ב י"ד)

□ **לשפוך יין ושאר משקים לכלי שיש בו חומץ כדי שגם זה יהיה חומץ** – אסור. (משנ"ב ט"ו)

הטעם:

א. דדומה לכובש כבשים, דהא מתכוון שאותו המעט ששופך שם יהיה נכבש ויעשה חומץ.

ב. משום דמחזי כעובדא דחול. (משנ"ב ט"ו)

« אם עושה זאת כדי להחליש כח החומץ בלבד – מותר לכו"ע. (משנ"ב ט"ו)

□ **נתינת מלפפונים חיים בתוך הכבושים שיתחמץ** – אסור לכו"ע. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ד'

לטבול כמז חתיכות צנון אחת לאחת לבדה, ולחניחם יחד לפניו כדי לאכלם מיד זו אחר זו –

מחלוקת

שו"ע: מותר.

« אבל יזהר שלא יהיו נוגעות זו בזו. (משנ"ב כ"ט)

אחרונים: המנהג שלא להשהות כלל במלח אלא מטבל ואוכל במלח. (משנ"ב כ"ו)

סעיף ה'

מליחת בשר או ביצה

בבשר מבושל וביצה מבושלת

אסור למלוח בשר מבושל או ביצה מבושלת, להניחה. (שו"ע)

« כשבדעתו לאכול ביומו אם הוא לצורך סעודה אחרת – מחלוקת

מג"א וט"ז: יש לזהר בזה.

א"ר: מצדד דאין לאסור רק אם בדעתו להניח לאחר שבת.

לכו"ע – אף לט"ז, אם העת חם והוא עושה כן כדי שלא יסריח – בודאי יש להקל לצורך

סעודה אחרת. (משנ"ב כ"א)

אבל למלוח בשר או דג "חיי" כדי שלא יסריחו – אסור למולחו בשבת כדי שלא יסריח, ואפילו במקום

הפסד אסור. (משנ"ב כ"א)

« ואפילו רוצה למלחו כדי לאכלו אחר מליחתו חי – אסור, דמתחזי כעיבוד שהמלח מכשיר

האוכל ומתקנו. (משנ"ב כ"א)

« אבל מותר להדיח הבשר כדי לאכלו אח"כ חי ואין זה מקרי תיקון, שאין התיקון בגוף הבשר

אלא שמדיחו משום דם בעין שעליו. (משנ"ב כ"א)

« ומ"מ נראה דאסור להדיח הבשר שלא נמלח כשחל יום ג' להיות בשבת, וכדי שלא יאסר אח"כ

לבישול, ניכר שעושה לצורך חול. (משנ"ב כ"א)

□ להדיחו ע"י אינו יהודי:

• יחיד בביתו – מחלוקת

הרבה אחרונים: הקלו להדיח ע"י אינו יהודי

מג"א: אסור להדיח, שאין כאן הפסד כל כך אם לא ידיחנו שיוכל לאכול צלי.

הכריע המשנ"ב – כאחרונים להקל. (משנ"ב כ"א)

« אם אי אפשר ע"י אינו יהודי – מותר גם ע"י ישראל. (משנ"ב כ"א)

« אך אם מונח הבשר בכלי – טוב שירחוך ידיו עליו עד שיהיה שרוי הבשר במים. (משנ"ב כ"א)

• אבל בקצב המוכר לאחרים – בוודאי יש הפסד בזה, ויכול לעשות ע"י אינו יהודי. (משנ"ב כ"א)

• וכן באווזות פטומות, שיפסיד השומן אם יצלם – גם למג"א מותר ע"י גוי אפי' יחיד בביתו. (משנ"ב כ"א)

סעיף ו'

אין למלוח ביחד חרבה פולים ועדשים שנתבשלו בקליפתן. (שו"ע)

הטעם: דהמליחה מועילה להם, והוי ככבישה ועיבוד. (משנ"ב כ"ב)

סעיף ז'

דיבת פלפלין

מקור: שבת (קמא). - מחלוקת אמוראים, אמר רב יהודה: הני פלפלי מידק חדא חדא דסקינא -

שרי, תרי תרי - אסור. רבא אמר: כיון דקא משני, אפילו טובא נמי.

נחלקו בזה הראשונים מתי מדובר

ר"ח ושאלתות: ס"ל דרב יהודה ורבא מדברים ביו"ט דמותר [אך בשבת אסור].

רמב"ם ורא"ש: ס"ל דרב יהודה ורבא מדברים בשבת.

סמ"ג: נכון להחמיר מפני מראית העין. (בי"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם ורא"ש, דמותר לדוך פלפלין, אפילו הרבה יחד.

□ כיצד מותר לדוכם, ומתי אסור?

• והוא שידוכם בקתא של סכין ובקערה. (שו"ע)

« ודווקא מה שצריך לו לאותה שבת. (משנ"ב כ"ד)

- « דווקא בקתא דסכינא הוא דהתירו לדוך הפלפלין. אבל לחתוך אותם בסכין דק דק – אסור. (משנ"ב כ"ה)
- **אבל לא ידוך בקתא של סכינא במכתשת.** (משנ"ב כ"ה) [דלא כמג"א שחולק בזה. (שעה"צ כ"ח)]
- הטעם: דאף ששינה במה שדך בקתא של סכינא, מ"מ במכתשת מיחזי כעובדא דחול. (משנ"ב כ"ה)
- **ידוך בקתא על גבי שולחן או בשולי כלי על גבי שולחן** – דהוי תרי שינויי. (משנ"ב כ"ה)
- « אבל בבוכנא המיוחדת לכתישה – אפי' על גבי שולחן או בתוך הקערה – אסור. (משנ"ב כ"ה)

□ **לשום הפלפלין תוך הבגד ולכתוש בסכין עליו** – מותר, ואין חשש למוליד ריחא, משום שאינו מכוון לזה. (משנ"ב כ"ה)

סעיף ח'

כתישת מלח או סוכר

- מקור: תוספתא שבת (פ"טו הי"ג) תוספתא ביצה (פ"א הי"ג) - אין כותשין את המלח במדוך של עץ. אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש.
- **במדוך** – אין כותשין מלח במדוך של עץ. (שו"ע)
- « וכ"ש במדוך של אבן דהוא מיוחד יותר לדיכה. (משנ"ב כ"ו)
- « ואפי' דעתו ליתן לאלתר המלח לתבשיל - אסור בשניהם, כיון שהם מיוחדים לדיכה. (משנ"ב כ"ו)
- **ביד של סכין ובעץ הפרור** – מותר לרסק ואינו חושש. (שו"ע)
- « אבל לחתכו דק דק בחורפא דסכינא – אסור. (משנ"ב כ"ז)
- « **וירסק בקערה או על גבי שלחן.** אבל לא במדוך ומכתשת. (משנ"ב כ"ח)
- **ודווקא מלח הגס, אבל מלח שהיה דק מתחלה ונתבשל ונעשה פתיתין** – מותר לחתכו בסכין כמו שחותך הפת. (רמ"א)
- הטעם: משום שאין טוחן אחר טוחן. (משנ"ב ל')
- « ומ"מ במכתשת – אף מלח זה אסור לכתוש. (משנ"ב ל')

סעיף ט'

לחתוך דק דק בשר – אין טחינה בדבר שאינו גידולי קרקע

- מקור: תוספתא ביצה (פ"א הי"ג) - אין מרסקין דבילה וגורגרות וחרובין לפני הזקנים בשבת, אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש.
- פסק השו"ע – מותר לחתוך בשר מבושל או צלי, דק דק בסכין.
- הטעם: דאין טחינה אלא בגידולי קרקע, ואפי' להפוסקים דס"ל דבהמה נמי מקרי גידולי קרקע לפי שהיא ניזונת מן הקרקע – מ"מ אין לאסור בזה, דבלא"ה יש פוסקים דס"ל דאין שייך טחינה באוכלין. (משנ"ב ל"א)
- « ע"כ מותר לחתוך אפי' דעתו להניחו לאחר זמן. (משנ"ב ל"א)
- « ואפילו מי שאינו יכול ללעסו מחמת שהוא קשה וע"י חתיכתו מתקנו לאכילה – ג"כ שרי לחותכו, דאזלינן בתר רובא דעלמא. (משנ"ב ל"ב)

□ לחתוך דק דק בשר חי לפני העופות:

- **בחותר ומניח שיאכלו העופות לאחר שעה** – מחלוקת
- רמ"א:** אסור, דהואיל ואין יכולין לאכלו בלא חיתוך, קמשוי לה אוכל. (רמ"א ומשנ"ב)
- « ואם יכולים לאוכלו ע"פ הדחק בלי חיתוך – צ"ע קצת. (ביאורי"ה ד"ה ואינן)
- ט"ז וגר"א:** מקילין בזה. (משנ"ב ל"ד)
- **אבל בחותר לפנייהם שיאכלו מיד** – לכו"ע אף לרמ"א מותר. (משנ"ב ל"ג)

סעיף י'

גרידה במגרדת [פומפיה] בשבת

- אסור לגרור הגבינה בשבת במורג חרוץ בעל פיפיות. (שו"ע)
 הטעם: דכיון שהכלי מיוחד לכך, הרי זה דרך חול. (משנ"ב ל"ו)
 אַבל מותר לחתכו בסכין דק דק, דגם זה אינו גידולי קרקע. (משנ"ב ל"ו)
 « ואפילו קשה מאד – מותר. (משנ"ב ל"ו)
 « וה"ה דמותר לחתכו בקרדום או במגירה. (משנ"ב ל"ו)

- אֲדָבָר שאינו חפץ לאכלו ולטועמו ולא להאכילו לתינוק – אסור ללעסו בשיניו כדי לשחקו משום טחינה, דאע"ג דמשנה מ"מ מדרבנן אסור. (משנ"ב ל"ו)

סעיף י"א

חשקית חתלוש

- בדבר הראוי לאכילה – מותר להשקות את התלוש, כדי שלא יכמוש. (שו"ע ומשנ"ב ל"ז)
 הטעם: כיון שהם ראויות לאכילה ביומן מותר להשקותן. (משנ"ב ל"ז)
 • אֲדָבָר שאינו ראוי לאכילה – אסור לטרוח בשבילים, ואפילו הם ראויות לטלטול. (משנ"ב ל"ז ושעה"צ מ"א)
 « לכך, כלי חרס עם עשבי בושם בבית ג"כ אסור להשקותן בשבת, משום חורש ומשום זורע. (משנ"ב ל"ז ושעה"צ מ"ב)

סעיף י"ב

המחתך חירק דק דק

- מקור: שבת (עד:) - אמר רב פפא: האי מאן דפריס סילקא – חייב משום טוחן.
 תוספתא ביצה (ה"ג) - אין מרסקין דבילה וגרורות וחרובין לפני הזקנים בשבת, אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש.
 נחלקו בזה הראשונים
 תוספות: דווקא בסילקא שייך טחינה, אבל שאר אוכלין - מותר.
 רא"ם: בכל סוגי הגידולי כקרקע, אסור לפרר פירות לפירורין דקין, דס"ל דסילקא לאו דוקא.
 ר"ח ורא"ש: מותר לחתוך דק דק כל גידולי קרקע, ומה שכתבה הגמ' "דפריס סילקא אסור" היינו עצי דקלים שעומדים שיבי כעין נימין שכשמפרק הנימין הללו יוצא מביניהם כמו קמח דק, לפיכך המנפצו חייב משום טוחן.
 רמב"ם: הכל תלוי אם חותכו לבישול או לא. וכל שאינו חותכו כדי לבשל – מותר אף לכתחילה. (נ"י)
 פסק השו"ע – המחתך חירק דק דק חייב משום טוחן. [ומשמע דפוסק כרא"ם]

מתי אסור לחתוך ירק דק דק?

- כשמחתכו להניח – המחתך חירק דק דק חייב משום טוחן. (שו"ע)
 « ואפי' בירקות שראוי לאכלן חיינ' ג"כ ס"ל דיש טחינה באוכלין. (משנ"ב ל"ח)
 אֲדָבָר דאסור לחתוך גרורות וחרובים לפני זקנים. (רמ"א)
 « ולא אזלינן בתר רובא דעלמא, דכיון שהוא גידולי קרקע חמור יותר, דעיקר טחינה בגידולי קרקע הוא. (משנ"ב ל"ט)
 « אם רוצה לחתוך לפני מי שיכול ללועסו כן – מחלוקת
 מג"א: מותר.
 ודווקא בגרורות וחרובין שאין לו צורך לחתוך, אבל מה שחותכין ירק דק דק – צריך דווקא לאותה סעודה.
 ביאו"ה: לעולם בדבר שהוא משום גדולי קרקע שייך בו טחינה בכל גווני. (ביאו"ה ד"ה לפני זקנים)

אבל אם חותכו דק דק לאכלו מיד – מחלוקת

רמ"א [כרשב"א]: הכל מותר, מידי דהוי אבורר לאכול מיד, דמותר. (רמ"א)

הטעם: דלא שייך שם טחינה כשמחתך בסכין אלא בטוחן להניח. אבל כדי לאכול מיד ודאי דשרי, שהרי לא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות א"כ הוי דרך אכילתו בכך. (משנ"ב מ"ד)

« וה"ה, דאחד יכול לחתוך לצורך אחרים והם יאכלו מיד. (משנ"ב מ"ג)

« וה"ה, אם מכין הירק דק דק לפני התרגולין שיאכלו מיד – ג"כ מותר, הואיל ומזונותן עליך. (משנ"ב מ"ד)

מג"א בשם שלטי גיבורים: מפקפק על היתר זה. (משנ"ב מ"ה)

ואף בב"י כתב שאף מי שמכוון לאכול מיד ג"כ יזהר לחתוך לחתיכות גדולות קצת. (משנ"ב מ"ה ובי"י) [ובחזון עובדיה הסביר הבי"י דכתב כן רק לרווחא דמילתא, אך מקל כרמ"א]

והוסיף בביאו"ה – דאמנם בחתיכות גדולות קצת אין דרך טחינה בכך, אך מ"מ יש ליזהר בזה, כיון דשיעור דקותן לא נודע לנו. (ביאו"ה ד"ה המחלת)

הכריע המשנ"ב – דמ"מ הנוהגין לחתוך הבצלים והצנון דק דק אין למחות בידם דיש להם על מי שישמוכו.

ועכ"פ אסור לעשות עד יציאת בהכ"נ דבעינן סמוך לסעודה ממש.

והחותכים הבצלים והצנון דק דק שעה או שתיים קודם הסעודה – קרוב הדבר לומר שחייב חטאת והבצלים אסורים באכילה, וגם שאז אסור משום בורר. (משנ"ב מ"ה)

□ במה מותר לו לחתוך לרמ"א?

• **בסכין** – מחלוקת הראשונים

ריב"ש: אוסר בסכין. [דכמו שבבורר אסור בסכין, כן הדין ג"כ בטוחן].

כל הפוסקים: אפילו כשחותך בסכין מותר. [דכמו שבבורר דרך אכילתו כשבורר בידו, כך ג"כ כאן דרך אכילה הוא אפילו כשמחתך בסכין]. (ביאו"ה ד"ה מיד)

הכריע הביאו"ה – דמותר.

• **בסכין גדול המיוחד לחתיכת בצלים דק דק** – אפשר שאסרו חכמים לכתחילה. (ביאו"ה ד"ה מיד)

• **אבל כשחותכו בכלי המיוחד לכך** – אסור בכל גוונא כשחותכו דק דק, [דגם בבורר גופא אם בכלי המיוחד לברירה בכל גוונא חייב]. (משנ"ב מ"ה)

□ לפרר לחם – אין טוחן אחר טוחן

פסק בב"י – דלחם מותר לפרר מאחר שנטחן כבר, דלא מצינו טוחן אחר טוחן. (בי"י)

והוסיף הרמ"א – דמותר לפרר לחם אף לפני התרגולים. (רמ"א)

הטעם: דהואיל וכבר נטחן אין לחוש, דאין טוחן אחר טוחן. (רמ"א)

« ומ"מ טוב ונכון ליזהר שלא יחתוך דק דק אלא חתיכות גדולות קצת, דאין לטרוח בדבר שראוי לאכול בלא זה. (משנ"ב מ"א)

« ומותר אפילו להכין להם שיאכלו לאחר זמן. (משנ"ב מ')

« **ואפילו בסכין מותר לו לפרורו**. (ביאו"ה ד"ה לפרר)

אך בכלי המיוחדת לכתשה – אסור. (ביאו"ה ד"ה לפרר)

« **אפילו לתת מים עם הלחם מותר, ובלבד שלא יגבלם עם המים**. (ביאו"ה ד"ה לפרר)

דיני טוחן נוספים:

□ **המפרר חתיכת עץ שנרקב ועושה ממנו אבקה, וכן המפרר צרור עפר** – חייב משום טוחן. (משנ"ב מ"ה)

□ **המחתך עצים [להבעיר אש] דק ועושה אותן קטנים** – אם דקדק מהן כדי לבשל כגרגרת מביצה חייב. (משנ"ב מ"ה ושעה"צ נ')

« ויש חילוק בין נוסר למחתך בענין השיעור:

• בנוסר – אפילו כל שהוא חשוב.

• אך במחתך – צריך שיהא כדי לבשל בהן איזה דבר, כמו לענין הוצאה. (שעה"צ נ')

□ **אם הוא חותך לחתיכות גדולות והוא מקפיד על המידה לחתכה בכוונה בזה המקום כדרך שנוהגים חוטבי עצים** – חייב משום מלאכת מחתך. (משנ"ב מ"ה)

סעיף י"ג

רדיית חלות דבש מחכורות

מקור: שבת (צה.) - ת"ר, החולב... והרודה חלת דבש שגג, בשבת - חייב חטאת. הזיד ביום טוב - לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות.

• **אם דבוקין בכורות** – אסור לרדות חלות דבש מהכורות, מפני שדומה לתולש. (שו"ע) הטעם: כי מקום גידול הדבש הוא בכורות וחשבוהו חכמים כמחומר. (משנ"ב מ"ז)

• **אבל אם נתלשו מבעוד יום** – מותר לרדותו בשבת. (רמ"א)

« אבל מ"מ אסור לרסקן ולהוציא הדבש מן השעוה, דזהו בכלל מפרק. (משנ"ב מ"ח)

« ואפילו יצא הדבש מעצמו – אסור עד לערב, גזירה שמא ירסק בידים. (משנ"ב מ"ח)

• **כשנתרסקו מבעוד יום והדבש צף בכורות** – מותר לרדותו בשבת. (רמ"א)

« אבל אסור לרדות החלות גופא, כיון שעדיין מחוברים הם בכורות. (משנ"ב מ"ט)

« לטור המצריך דיכה יפה גם כאן צריך כן, דלא כשו"ע שחלק עליו לעיל. (ביאורי"ה ד"ה שנתרסקו)

« אם יודע שהדבש הזה צף מבעוד יום – אפילו לא רסקן לחלות כלל - מותר ליקח אותו הדבש. (ביאורי"ה ד"ה שנתרסקו)

□ **לסחוט לתוך האוכל** – מחלוקת

מג"א: התיר בזה.

ביאורי"ה: אין להקל בזה, דהוי כבורר אוכל מן הפסולת. (ביאורי"ה ד"ה אבל)

סעיף י"ד-ט"ז-ט"ז

מלאכת לישה

מקור: שבת (קנה: קנו.) - ת"ר, אין גובלין את הקלי. וי"א: גובלין. מאן י"א? א"ר חסדא: רבי יוסי ברי יהודה היא, והני מילי הוא דמשני. היכי משני? א"ר חסדא: על יד על יד. ושווין שבוחשין את השתית בשבת ושותים זיתום המצרי. והאמרת אין גובלין? – לא קשיא, הא בעבה הא ברכה, והני מילי הוא דמשני. היכי משני? – אמר רב יוסף: בחול נותן את החומץ ואח"כ נותן את השתית, בשבת נותן את השתית ואח"כ נותן את החומץ.

נחלקו בזה הראשונים

רש"י: זהו שתית זהו קלי. ולפי זה על יד על יד שרי לגבל לגמרי אפילו בעבה, וברכה מותר אפילו טובא והוא שיתן השתית תחלה ואחר כך יתן את החומץ.

רמב"ם: קלי אינו שתית, ודינם שונה. ובקלי - אין מגבלין קמח קלי הרבה שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי, ומותר לגבל את הקלי מעט מעט.

אבל שתית [תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה] שהרי הוא כחול – מותר לגבל ממנה בחומץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת, והוא שיהיה רך. אבל קשה – אסור, מפני שנראה כלש וצריך לשנות. (ב"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם. **ולכך:**

☞ **קמח קלי** – אין מגבלין (נתינת מים בקמח) קמח קלי הרבה שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי.

אך מותר לגבל את הקלי מעט מעט. (שו"ע)

« **כיצד מותר במעט מעט** – מחלוקת

ר"ח: דווקא בניעור שתי וערב בלבד, אך לא בגיבול ממש.

כל הפוסקים: חולקים דאף בגיבול ממש מותר. (ביאורי"ה ד"ה שמא יבא)

« **שיעור מעט מעט** – הוא אפילו יש בו כשיעור גרוגרת. (משנ"ב נ"ד וביאורי"ה)

☞ **אבל שתיתא** – שהיא תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה, שהרי היא כחול – מותר לגבל ממנה בחומץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת. והוא שיהיה רך, אבל קשה – אסור, מפני שנראה כלש. (שו"ע)

□ **ואם מהפך הסדר, האם מותר אפילו הרבה** – מחלוקת ראשונים

רמב"ם ורש"י: אם מהפך הסדר מותר אפילו הרבה. (אך נחלקים הרש"י והרמב"ם בביאור מהו שתיתא).

מגיד משנה: בכל גווני מותר רק בגיבול מעט מעט, וכ"ש הרבה בהפוך הסדר. (ב"י)

פסקו השו"ע והרמ"א – כרמב"ם, ואפילו בריך צריך לשנות, כיצד? נותן את השתיתא ואחר כך נותן את החומץ.

הטעם: דלא שייך למיגזר דלא ליתי למיחלף בלישת קמח שאינו קלי דאינו בכלל קמח, לפיכך התירו בזה ברכה אפילו הרבה. (משנ"ב נ"ה)

« ואם עושה מעט מעט – אפילו בקשה מותר, ודווקא הרבה אסרו. (משנ"ב נ"ו)

« **כיצד מותר לגבל שתיתא** – מחלוקת

ר"ח: דווקא בניעור שתי וערב בלבד, אך לא בגיבול ממש.

כל הפוסקים: חולקים דאף בגיבול ממש מותר. (ביאורי"ה ד"ה שמא יבא)

□ **גיבול בקמח שאינו קלי** – מחלוקת

פמ"ג: גם בקמח שאינו קלי מותר ע"י שינוי דמעט מעט לתרגולים.

נשמת אדם: גם במעט מעט אסור מן התורה, דחצי שיעור אסור מן התורה. ואין היתר אלא בקמח קלי דלאו בר גיבול הוא.

הכריע הביאורי"ה – כנשמת אדם, דלא הותר אלא בקמח קלי בלבד. (ביאורי"ה ד"ה שמא יבא)

סוגי גיבול נוספים:

□ **לישה איננה דווקא ע"י מים,** אלא ה"ה בדבש ושומן אווז וכל מיני משקה שנילוש ונדבק על ידם. (משנ"ב נ"ו)

□ **גיבול חול גס ואפר - דבר שהוא לאו בר גיבול**

נחלקו בזה הראשונים

רמב"ם: אף אם גבלו פטור מחטאת ורק איסורא איכא.

תוס' רא"ש וראב"ד: להיפך, דבדבר דלאו בר גיבול אף לר' יוסי ב"ר יהודה לא בעי גיבול, ומשנתן בו מים חייב דזהו גיבול. (ב"י ומשנ"ב נ"ו וביאורי"ה ד"ה שהרי)

משמעות השו"ע – כרמב"ם, דנקט בלשוננו גבי היתר שתיתא "והרי היא כחול" דמשמע כרמב"ם אף בזה, דחול אינו חייב משום מגבל. (ביאורי"ה ד"ה שהרי)

□ **קמח שעושים מטחינת מצה בשבת פסח** – מחלוקת

ט"ז: אסור לערב בשבת של פסח קמח שעושים מטחינת מצה אפויה ליתנן בין או במי דבש.

הטעם: בקמח זה אין ידוע מה נותן תחילה בחול כדי לידע מה הוא השינוי, ע"כ אסור אם עושה הרבה.

א"ר: אם אין ידוע יעשה שינוי, דמפרש בגמרא שיתן המאכל תחלה ואח"כ המשקה.

הכריע המשנ"ב – דטוב להחמיר שלא לערב בכך רק מנענע הכלי עד שיתערב. (משנ"ב נ"ז)

« וכל זה אם עושה הרבה, אבל אם עושה מעט מעט – מותר אפילו בעבה ובלי שינוי לדעה זו.

[דלהיי"א לקמן בסט"ז אסור בעבה בכל גווני]. (משנ"ב נ"ז)

□ **להשתין על טיט** – מחלוקת

מג"א: אסור משום גיבול, דאיסורא מיהו איכא.

« וה"ה בעפר תיחוח ובחול – דאסור, ואף דהוא אין מכוון ללישה, מ"מ פסיק רישא הוא.

« וכלי שרוקק בו או רוחץ בו פיו בשבת ותחתיו יש חול הדק או גס – יש לעיין אם הוא אסור או מותר, דאולי הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה.

הבית מאיר: מתיר בכל הנ"ל, דהוי פסיק רישא דלא ניחא ליה.

הכריע המשנ"ב – דבמקום הצורך מותר אפילו להשתין על טיט. ויש לסמוך על זה במקום שהטיט אינו שלו דאז בודאי לא ניחא ליה בלישתה. (משנ"ב נ"ז)

□ **כשמכסה מי רגלים בחול ואפר** וכשיתן מעט יהיה מתערב במי רגלים והוי כמו לישה – ומנתינת מים חייב, ולכן יתן הרבה אפר וחול ואז לא ניכר כלל הלישה. (משנ"ב נ"ז)

בגדר איסור מגבל – האם נתינת משקה נחשבת לגיבול – נפק"מ האם מותר לתת משקה בתוך קמח בשבת עצמה

מקור: שבת (קמ.) - חרדל שלשו מערב שבת, למחר ממחו בין ביד בכלי, ונותן לתוכו דבש. ולא יטרוף אלא מערב. שחליים ששחקן מערב שבת, למחר - נותן לתוכן שמן וחומץ, ולא יטרוף אלא מערב. ירושלמי שבת (פ"ז ה"ב) - האי מאן דשחיק תומא... כד יהיב משקה - חייב משום לש.

נחלקו בזה הראשונים

בעל התרומה, ספר המצוות ור' ירוחם: פוסקים כרב, דנתינת מים או משקה זהו גיבול. ולכך: אסור לתת משקה בתוך קמח בשבת עצמה דאסור משום מגבל, ואפילו שינוי לא מועיל. ורק בערב שבת מותר.

רא"ש ורי"ף: פוסקים כר' יוסי ב"ר יהודה, דנתינת מים או משקה לא חשיב גיבול. ומותר לתת משקה בתחילה בשבת, ורק שיערבו אח"כ בדרך שינוי, כגון באצבעו או בכלי עצמו לנער. (טור וב"י)

□ נפק"מ - האם הבבלי והירושלמי חולקים ביניהם – דנחלקו בזה הראשונים

רא"ם: הירושלמי חולק על הבבלי.

ספר המצוות ור' ירוחם: הירושלמי אינו חולק על הבבלי, והירושלמי מדבר שנתן המשקים בשבת עצמה - שאסור, אך הבבלי מדבר שנתן המשקים מערב שבת - שמותר. (ב"י)

השו"ע הביא את ב' הדעות – דעת הרי"ף ואשירי בסתמא בסעי' י"ד ט"ו, וסיים בסעי' ט"ז - דשחלים שדכן מערב שבת, למחר בשבת עצמה נותן יין וחומץ ולא יטרוף אלא מערב, וכן שום שדכו מערב שבת למחר נותן פול וגריסין ולא יטרוף אלא מערב.

ואח"כ הביא את דעת בעל התרומה וסייעתו כ"א בסעי' ט"ז - דהא דשרי לערב משקה בחרדל דווקא שנתנו מבעוד יום. אבל בשבת אסור לתת משקה בחרדל או בשום הכתושים משום לש.

« בכל זה אין חילוק בין לאותה סעודה או לסעודה אחרת. (משנ"ב ס"ו)

ובביאו"ה צידד – דבדיעבד אין לאסור, כי הרבה פוסקים מקילין. (ביאו"ה ד"ה אבל) **לכו"ע** – אף לבעל התרומה, אף אם נתן בו מים מערב שבת, מ"מ אם גיבל אח"כ בשבת חייב, ולא אמרינן דזה מקרי לישא אחר לישא. (שו"ע בסעי' ט"ז וביאו"ה ד"ה אין מגבלין)

הטעם: מפני שעל ידי זה - הוי כבר כמגובל.

ועל כן, מותר לגבל בשבת וגם להוסיף עוד משקה בשבת ולערב, אך שיעשה בשינוי. (משנ"ב ס"ד)

לכו"ע - אם נתן קצת משקה מער"ש – מותר להוסיף בשבת לכו"ע.

« אבל במעט טיפין – לא, דלא חשיב כמגובל על ידי זה. (משנ"ב ס"ה)

לכו"ע - אף לבעל התרומה אסור דוקא בלילה עבה. **אבל בלילה רכה** – לא שייך בזה לישא, ומ"מ צריך שיעשה השינוי. (משנ"ב ס"ו)

□ כיצד מערב – מחלוקת ראשונים

ב"י בדעת הרי"ף ורא"ש ורמב"ם: מערב אפילו בכף.

או"ז: לא יערב בכף, אלא ביד. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: מערב אפילו בכף.

רמ"א: לא יערב בכף, אלא ביד.

« **אם נתן המשקה מער"ש** – מחלוקת

מג"א: אם נתן המשקה מער"ש – מותר לערב בכף מעט מעט אף לדעה זו. ודווקא כשנותן המשקה בשבת אסור.

גר"א: דווקא אם נתן מערב שבת מותר מיד, אבל אם לא נתן המשקה בערב שבת גם ביד אסור.

(משנ"ב ס"ב וביאו"ה ד"ה וי"א)

חרדל שלשו מער"ש, ורוצה לערבו למחר

מקור: שבת (קמ.) - חרדל שלשו מערב שבת, למחר ממחו בין ביד בכלי, ונותן לתוכו דבש. ולא יטרוף אלא מערב.

נחלקו הראשונים האם מותר ללושו בשבת עצמה

בעל התרומה וסייעתו: לשיטתם, דאף בחרדל נתינת מים או משקה זהו גיבול. ולכך: אסור לתת משקה בתוך חרדל בשבת עצמה דאסור משום מגבל, ואפילו שינוי לא מועיל. ורק בערב שבת מותר.

רא"ש ורי"ף: לשיטתם, דנתינת מים או משקה לא חשיב גיבול. ולכך: מותר לתת משקה בחרדל בתחילה בשבת, ורק שיערבו אח"כ בדרך שינוי, כגון באצבעו או בכלי עצמו לנערו. (טור ובי"י)

שבולי הלקט בשם ר' יאשיה: חרדל לא מספיק לו ריסוק לחוד, אלא צריכים שילושו מבערב, שלישתו היא חשובה ואסור ליתן בחרדל המרוסק מים או חומץ בשבת. (בי"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם. **ולכך**:

☞ **אם מערב מעט מעט** – יכול לערבו הן ביד הן בכלי ונותן לתוכו דבש. (שו"ע)

הטעם: דאין גיבול בזה, משום דדרך הגיבול בחרדל. וכן בשחלים ושום הוא ע"י טריפה דהיינו שמערב בכח וכאן הוא מערב בנחת, וזהו שסיים מערב מעט מעט. (משנ"ב נ"ח)

☞ **ואפילו אם לא נתערב מים בחרדל קודם השבת ונילוש החרדל רק מתמצית לחותה** – אפ"ה מותר עכשיו לערב בה המשקה, דע"י הנתינה לא חשיב לישא לדעה זו עד שיגבלה. (משנ"ב נ"ח)

☞ **האם צריך שיהיה נילוש מבעוד יום** – מחלוקת

פמ"ג: אין צריך.

ביאו"ה: אסור, ומותר רק בנילוש מבעוד יום, או שנילוש עם משקה ובשבת ממחהו ועושהו כך שיהא ראוי לשתייה ואינו לש כלל ועיקר. (משנ"ב נ"ח וביאו"ה ד"ה יכול)

☞ **לעשות בשבת בלילה עבה באופן שאין טורף בכח** – מחלוקת

רמב"ם: אפילו נתן מים מבעוד יום, כל זמן שלא לש – אין יכול ללוש אח"כ בשבת.

י"א בסעי' ט"ז: מקילים בזה. (ביאו"ה ד"ה יכול)

☞ **אם מערב בכח** – לא יטרוף לערבו בכח, אלא מערב מעט מעט. (שו"ע)

☐ **כיצד מערב** – מחלוקת

שו"ע: לשיטתו, דמערב אפילו בכף.

רמ"א: לשיטתו, דלא יערב בכף, אלא ביד. (משנ"ב ס"ב מסעי' ט"ז)

גיבול בשינוי

אם נותן האוכל תחילה ואח"כ החומץ או היין ומערבו באצבעו – מותר, דהוי שינוי. וכן נוהגין להתיר ע"י שינוי. (רמ"א)

ומקום שדרכו לעשות כך בחול, יתן בשבת החומץ תחילה ואח"כ האוכל. (רמ"א בסעי' ט"ז)

☞ וע"כ אם שכח לשפוך חומץ בער"ש לתוך החזרת – צריך שיעשה בשבת בלילה רכה ונותן החומץ ואח"כ הקרי"ן שלא כדרך שעושין בחול, ויאחזו בכלי עצמו וינענע אותו. (משנ"ב ס"ח)

☞ ובעלי חסה – אין לדקדק בכל זה, כיון שאין חותכין אותו דק דק. (משנ"ב ס"ח)

☞ אבל מה שחותכין צנון וקשואין ומלפפונים דק דק ושופכין חומץ או שאר דבר לח לתוכן ומערבין אותו ביחד – צריכין לזהר שלא לערב בכף בכח, או ינענע בכלי עצמו. וטוב להחמיר ג"כ שיתן החומץ ואח"כ המאכל. (משנ"ב ס"ח)

☐ **כשחל פסח בשבת ושכח מבעוד יום ליתן המשקה לתוך החרוסת** – מחלוקת

לדעה קמיתא: מותר ליתן המשקה בשבת, ולא יטרוף בכף אלא באצבע.

ולדעת הי"א: גם זה אסור אם לא שיעשה אותה ג"כ רכה. (משנ"ב ס"ח)

☐ **לטרופ ביצים בקערה** – אסור, מפני מראית העין שנראה כמי שרוצה לבשלם בקדרה.

☞ ואם היו טרופות מער"ש – יש להקל לתנם לתוך בארש"ט בכלי שני לגוון.

☞ ואם היה הבארש"ט מחומץ הרבה – יש להחמיר גם בזה משום בשול. (משנ"ב ס"ח)

סעיף י"ז

לעשות יינמולין, שחזא יין ישן דבש ופלפלין

מקור: שבת (קלט:) - אין שורין את החלתית בפושרין... בעא מיניה רבי יוחנן מרבי ינאי: מהו לשרות את החלתית בצונן? א"ל: אסור. א"ל: והא אנו תנן אין שורין את החלתית בפושרין, הא בצונן מותר? - אמר ליה מתניתין יחידאה היא, דתניא אין שורין את החלתית לא בחמין ולא בצונן, רבי יוסי אומר: בחמין אסור, בצונן מותר. פסק השו"ע: לערבן ולאכלן כמות שהן - מותר, מפני שהוא לשתייה. אבל לטרוף אותן יפה ולסנן - אסור, שזה טורח יותר, ואומנות גדולה, ותיקון גדול הוא זה. (שו"ע ומשנ"ב ס"ט)

□ לעשות אלונתית - אין עושין, שהוא יין ישן ומים צלולים ושמן אפרסמון, שהוא לרפואה. (שו"ע) « ולכן אפילו היה עשוי מער"ש - אסור לשתותו. (משנ"ב ע')

□ לתת קידה לתוך חומץ לעשות טיבול וכן לעשות ביצים קשים עם פיטרזיל"ן בחומץ:

• במרובה - מחלוקת

מהרי"ל: אסור, דדמי להילמי.

מג"א: משיג עליו ומצדד להקל בזה. (משנ"ב ס"ט)

• אבל במעט - לכו"ע מותר אפילו למהרי"ל. (משנ"ב ס"ט)

סעיף י"ח

שריית חילתית

מקור: שבת (קמ.)

פסק השו"ע - אין שורין את החלתית לא בפושרין ולא בצונן, שדרך לשרותו לרפואה. « ואפילו אם הוא מתכוון בשרייתו לשתיה בעלמא - אסור. (ביאו"ה ד"ה שדרך)

□ אבל נותנו לתוך החומץ ומטבל בו פתו. (שו"ע)

« ואפילו הוא מתכוון לרפואה - ג"כ מותר. (ביאו"ה ד"ה פתו)

□ היה שריו מאתמול - מותר לשרותו בשבת. (שו"ע)

הטעם: דזהו מאכל קצת בריאים ולא מנכר מילתא שהוא לרפואה. (משנ"ב ע"ב)

« אם הוא במקום שאין מנהג בריאים כלל בזה - אסור. (משנ"ב ע"ב)

□ ואם שתה ממנו יום חמישי ויום ששי וצריך לשתות גם בשבת - מותר אפי' לשרותו.

הטעם: שכך הוא דרך רפואתו לשתותו שלושה ימים זה אחר זה, הלכך מותר לשרותו בצונן

וליתן בחמה, מפני שהוא סכנה אם לא ישתה ממנו. (שו"ע ומשנ"ב ע"ד)

« ואם אין חמה - אפילו באור מותר, מפני הסכנה. (משנ"ב ע"ה)

סעיף י"ט

שום ובוסר ומלילות שריסקן מערב שבת

מקור: עדויות (פ"ב מ"ו) - שלשה דברים אמר רבי ישמעאל ולא הודה לו רבי עקיבא. השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום, שרבי ישמעאל אומר: יגמר משתחשך. ור"ע אומר: לא יגמר. פסק השו"ע:

• אם מחוסרים דיכה - אסור לגמור דיכתן בשבת. (שו"ע)

• ואם אין מחוסרים אלא שחיקה - מותר לגמור בשבת. (שו"ע)

□ לפיכך, מותר לגמור שחיקת הריפות בעץ פרור בקדירה בשבת, אחר שמורידין אותה מעל האש. (שו"ע) הטעם: שכבר דכו אותם במדוכה כל צרכן ונתבשלו כל צרכן ואינן מחוסרין אלא מעט שחיקה.

« **האם מותר לו לטרוף בכח** – מחלוקת

ב"ח ומג"א וא"ר: יש לזהר שלא לטרוף בכח.

ט"ז: חולק על זה. (משנ"ב ע"ז)

« **האם מותר לו לגמור בידיים** – מחלוקת

ט"ז בדעת הטור: אסור.

ביאו"ה בדעת הטור: מותר. (ביאו"ה ד"ה ואם אין)

« **ובעודה על האש** – יש בזה משום מגיס דהוי כמבשל. (משנ"ב ע"ט)

□ **להחליק האוכל בשבת** – בשאר דברים לא הוי בזה משום ממחק, הואיל ואפשר לאכול בלא זה.

אך במאכל של תפוחים וכדומה שדרכו בכך, ראוי להחמיר, ותע"ב. (רמ"א וביאו"ה)

« אבל אם אי אפשר לאכול בלא זה – אסור, דיש עיבוד באוכלין מדרבנן.

וה"ה דיש בהם ממחק מדרבנן, ואפשר דאפילו לאותה סעודה אסור. (משנ"ב פ"א)

□ ולמרח תפוחים מבושלים על הלחם וה"ה שומן וחמאה – בודאי מותר. (משנ"ב פ"ב)

« ואפילו אין כוונתו במרוח לעצם המירוח רק למלא במקום הריקן – יש להקל מטעם דאפשר

לאכול בלא זה, אין להחמיר כלל. (ביאו"ה ד"ה תע"ב)

□ אם ממרח וסותם באוכל פי נקב חבית וממרחו מלמעלה – שייך בו שם ממחק וחייב. (ביאו"ה ד"ה תע"ב)

□ **לקלוף שומים ובצלים כשקולף**

מקור: ירושלמי שבת (פ"ז ה"ב) – האי מאן דשחיק תומא, כד מפרך ברישיה - חייב משום דש. כד מבחר בקליפיתא - חייב משום בורר.

ביאור דברי הירושלמי נחלקו הראשונים

סמ"ג סמ"ק והתרומה: אין לאסור לקלוף שומים ובצלים לאכול לאלתר. והירושלמי לא מדבר בקולף לאכול לאלתר, אלא בקולף להניח.

רבינו ירוחם: מה שאסר בירושלמי להסיר קליפתו דווקא כדי לשחקו, אבל אם מסיר לו הקליפה כדי לאכול כך מותר. [וכן הדין בבצלים קטנים].

רבינו פרץ: מדובר שרוצה לקלוף קיבוץ גדול יחד דנראה כבורר ואסור, אך מעט מעט מותר. (בי"י)

פסק הרמ"א – כסמ"ג סמ"ק ותרומה. **ולכך**:

• **להניח** – אסור. (רמ"א)

הטעם: משום בורר. (משנ"ב פ"ג)

« **וצידד הביאו"ה דלולי דברי קדשם של ראשונים שאסרו, היה מתיר**, משום דמלאכת מחשבת

אסרה תורה, לא הוי על זה שם מלאכה כלל, ואפילו בדעתו לאכול לאחר זמן. (ביאו"ה ד"ה לקלוף)

• **אבל לאכול לאלתר** – מותר. (רמ"א)

הטעם: דאפילו שלוקח הקליפה שהיא הפסולת מהאוכל, כיון שא"א בעניין אחר ודרך אכילתו

בכך, מותר. (ביאו"ה ד"ה לקלוף)

« ואפילו לכתחילה – מותר לאלתר. (ביאו"ה ד"ה לקלוף)

« ואם פותח שזיפים וזורק הגרעינים הקשים להניח לאחר זמן – הוי בורר. (משנ"ב פ"ד)

« ובתפוחים כה"ג – י"ל ג"כ דאסור. (משנ"ב פ"ד)

« אבל מיד לפה – מותר ליתן, ואפשר אף לאותה סעודה – מותר. (משנ"ב פ"ד)

סימן שכב

סעיף א'

ביצה שנולדה בשבת

מקור: ביצה (ב).

פסק השו"ע – ביצה שנולדה בשבת – אסור אפי' לטלטלה.

הטעם שאסורה בטלטול: דכיון דלא חזי לאכילה – כמוקצה דמיא. (משנ"ב א')

ולכך, אסורה בטלטול אפילו לצורך גופה ומקומה. (שעה"צ ב')

הטעם שאסורה באכילה: הוא משום גזירה שבת דמיקלע אחר יו"ט, שאז ביצה שנולדה בה

אסורה מדאורייתא באכילה, דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה, ונמצא

כשנאכלנה דיו"ט הכינה לשבת.

וזה אסור מדכתיב: "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו" – וסתם ששי חול הוא, להורות לנו

דדווקא בחול צריך להכין לסעודת שבת וכן ליו"ט דגם הוא איקרי שבת. אבל ביו"ט אסור

להכין לסעודת שבת, וכ"ש דבשבת אסור להכין לסעודת יו"ט.

וע"כ כשנולדה הביצה ביו"ט שחל יום א' – ג"כ אסור מן התורה לאכלה דבוודאי נגמרה במעי

התרנגולת מאתמול, ונמצא דשבת הכינה ליו"ט כשנאכלנה, וע"כ גזרו רבנן בכל שבת ויו"ט

כשנולדה שאסור. (משנ"ב א')

« **גדר החיוב בנולד** – מחלוקת

ראשונים: ספק דאורייתא.

רמב"ם: דרבנן, דהכנה טבעית היא רק איסור דרבנן. (ביאו"ה ד"ה ביצה)

« **כשהתרנגולת עומדת לאכילה ורוצה ליתן הביצה לעכו"ם** – ספק, דאפשר שלא אסור בטלטול.

(שעה"צ א')

□ **ואפי' נתערבה באלף** – כולן אסורות. (שו"ע)

הטעם: דהוי דבר שיש לו מתירין, דאפילו באלף לא בטיל. (משנ"ב ב')

« וכן אם הוא ספק אם נולדה בשבת או מקודם – ג"כ אסור משום דהוי דשיל"מ. (משנ"ב ב')

« אך אם השכים קודם עמוד השחר, ומצא הביצה מונחת בקינה של תרנגולת – מותרת לטלטלה

ולאכלה, דרובן אינן יולדות בלילה, ותלינן דמאתמול שהיה יום חול נולדה. (משנ"ב ב')

□ **ויכול לכוף עליה כלי, שלא תשבר, ובלבד שלא יגע בה**. (שו"ע)

סעיף ב'

שבת שלאחר יום טוב, או לפגיו – נולדה בזה, אסורה בזה. (שו"ע)

הטעם: דאם נאכלנה הוי כמכין מיום אחד לחבירו ואסור. (משנ"ב ד')

« וממילא כיון דלא חזיא לאכילה – אסור ג"כ בטלטול. (משנ"ב ד')

□ **וכן שיירי פתילה שכבתה בשבת** – אסור להדליק הימנה ביו"ט שלאחריו, משום הכנה.

« אא"כ כיבה אותם בחול קודם שהדליק בהם – דהשתא הוכנו בחול. [וה"ה בלפידים]. (טור)

סעיף ג'**פירות שנשרו מן האילן בשבת**

מקור: ביצה (ג.) - פירות הנושרין – אסורין, גזירה שמא יעלה ויתלוש.
פסק השו"ע – פירות שנשרו מן האילן בשבת – אסורים בו ביום.
הטעם שאסורין:

- א. משום שמא יעלה ויתלוש.
ב. גם משום מוקצה, דכיון דאיתקצאי מדעתיה בין השמשות דהיה אז מחובר איתקצאי לכולי יומא. (משנ"ב ז')
- « **ואפילו אם ספק שמא נשרו בשבת** – ג"כ אסור. (משנ"ב ה')
- « **ואפילו אם כוונתו למצווה** להפקיר אותן לעניים שיאכלו אותן בשני בצורת – ג"כ אסור, דמ"מ לא הותר להן לעבור על שבות דשבת ויו"ט. (משנ"ב ה')
- « **וה"ה זרעים וירקות הנמצאים בגינות** – אסור לאכלן ואף לטלטלן שמא נשרו היום.
אך אם יודע שנשרו בער"ש – מותר, אך אינו מותר רק ללקט אחד אחד ולאכלו אבל לאסוף כמה פירות ביחד יש בזה איסור גמור. (משנ"ב ו')
- **לערב במוצ"ש** – מותרים מיד. (שו"ע)
הטעם: כיון שלא נעשה בהם מלאכה לא גזרו בזה. (משנ"ב ח')

סעיף ד'**אין תיקון כלי באוכלי בהמה**

מקור: מחלוקת בבלי ותוספתא

- ביצה (ג.): - מחלוקת, ר"א אומר: נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו. וחכמים אומרים: לא יטול אלא מאבוס של בהמה.
תוספתא שבת (פ"ג ה"ב) - אין מותר לקטום, אלא ביד. אבל לא בכלי.
פסק השו"ע – כבבלי, דאוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי.
לפיכך, מותר לקטום קש או תבן ולחצוץ בו שיניו. **ואפילו בסכין** – מותר. (שו"ע)
- « **וה"ה, אפילו אין עומד בשבילם**, כגון עצים רכים שראוי להם לאכילה – ג"כ לא מתקריא עליהם שם כלי. (משנ"ב ט')
- « **ואפילו הוא מקפיד על המידה** – אין בזה שום חשש איסור מחמת מחתך, כיון דדבר אוכל הוא. (משנ"ב י"ב)
- **אבל אם מתקן כלי העשוי כבר בדבר אוכל**, כגון שיש נקב בכלי ונוטל חתיכת לפת וחותכו לפי מידת הנקב – שייך בזה תיקון כלי. ודוקא כשעושה ממנו כלי בתחלה לא שייך תיקון כלי. (משנ"ב י"א)
- **אבל קיסם שאינו אוכל בהמה** – אפילו ליטלו כדי לחצוץ בו שיניו – אסור. (שו"ע)
הטעם: דהיה לו להכין קיסם מאתמול במקום הסעודה. (משנ"ב י"ד)
- « **גדר האיסור:**
• **אם יקטמנו ביד** – אסור משום שבות, ופטור מחטאת.
• **אם יקטמנו בכלי** – כדי לחצות בו שניו או לפתוח בו הדלת – אז היא מלאכה גמורה שמשווהו כלי על ידי זה וחייב. (משנ"ב י"ג)
- « **ולפי"ז, אם הזמינו חבירו לסעודה בשבת ולא היה אפשר לו להכין שום דבר מאתמול לחצות בו שיניו – מותר לו לטלטל קיסם לחצות בו שניו** אם אין לו דבר אחר [וכן מותר לקטום הקיסם ביד].
אך במקום שאין נחשב לו זה לגנאי – אסור. (משנ"ב י"ד)

סעיף ה'

טלטול ומלילת עצי בשמים

מקור: ביצה (לג:) - תני חדא: קוטמו ומריח בו. ותניא אידך: לא יקטמנו להריח בו? - אמר רבי זירא אמר רב חסדא: לא קשיא, הא ברכין, הא בקשין. מתקיף לה רב אחא בר יעקב: בקשין אמאי לא? מאי שנא מהא דתנן שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי? ועוד הא רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא דאמרי תרויהוין כי הוינן בי רב יהודה הוה מפשח ויהיב לן אלותא אלותא אע"ג דחזיא לקתתא דנרגי וחציני? - לא קשיא, הא ר"א, הא רבנן.

❑ **מותר לטלטל עצי בשמים להריח בהם** ולהניף בהם בין לחולה בין לבריא. (שו"ע)
הטעם: דלא מקצה דעתיה מאלו העצים מעיקרא. (משנ"ב ט"ו)

❑ **ומוללו להריח בו**, אחד קשים ואחד רכים. (שו"ע)

« **האם מותר לקטום בקשים גם ע"י כלי** - מחלוקת

הרבה אחרונים: מה שמותר לקטום בקשים, היינו דווקא ביד, אבל לא בכלי.

ולכך אסור לקטום ההדס בסכין, גזירה דלמא אתי לקטום לחצוץ בו שניו ובוזה חייב.

ט"ז: חולק על זה. (משנ"ב י"ז ושעה"צ י"ד)

« **לכו"ע** - ואפילו ביד אינו מותר לקטום בקשין רק להריח, אבל לחצוץ בו שניו - אסור. (משנ"ב י"ז)

« **ודווקא בכל זה שהוא רק להוסיף ריח ע"י המלילה והקטימה.**

אבל אסור להוליד ריח, כגון להניח בשמים בבגד וכדו' כדי שיהיה הבגד מריח אסור. (משנ"ב י"ח)

« **לקטום כדי ליתן לאחר** - מחלוקת

שירי כנסת הגדולה: מחמיר לקטום כדי ליתן לאחר.

פמ"ג: מתיר. (שעה"צ ט"ז)

מדיני מלאכת מחתך בשאר דברים:

א. **המחתך עור או כל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו** בין עץ או מתכת או אפילו נוצות של עוף, כיון שמקפיד על מדת ארכו ורחבו וחותר בכוונה - חייב.

אבל החותר דרך הפסד או בלא כוונה למידתו אלא כמתעסק או כמשחק - פטור. (משנ"ב י"ח)

ב. **אין מלאכת מחתך שייך באוכלין.** (משנ"ב י"ח)

ג. **אם מלאכת מחתך הוא דווקא בכלי או אפילו ביד** - מחלוקת

רש"י: רק בסכין ולא ביד.

נשמת אדם: אפילו ביד הוי ליה שם מחתך.

הכריע הביאוי"ה ובמשנ"ב - דתלוי בכל דבר לפי עניינו, דדבר שדרכו לחתכו דווקא בכלי אין חייב כי אם בכלי. ודבר שדרכו להפרידו ביד - חייב ג"כ אפילו ביד. (משנ"ב י"ח וביאוי"ה ד"ה אחד)

« **ומסתברא דאיסור דרבנן יש בכל גווני.** (משנ"ב י"ח)

❑ **החותר קיסם בסכין לחצות בו שניו** - מחלוקת

רא"ש: חייב בזה משום תיקון כלי.

רמב"ם: חייב משום מחתך, ואפשר דחייב לשיטתו שניים - גם משום תיקון כלי. (משנ"ב י"ח)

סעיף ו'**הטלת גורל בחילוק מנות**

מקור: שבת (קמח:) - תנן, מפסי אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד קטנה משום קוביא.

ובגמרא שם (קמט.) - עם בניו ועם בני ביתו - אין, עם אחר - לא, מאי טעמא? כדרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל: בני חבורה המקפידים זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לויין ופורעין ביום טוב...

מפסי אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן אפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה, מ"ט? כדרב יהודה אמר רב: עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחרים לא, מ"ט? כדרב יהודה אמר שמואל: מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור, מ"ט - משום קוביא.

אם החתיכות שוות

• **לבני ביתו** - יכול להטיל גורל לומר למי שיצא גורל פלוני יהיה חלק פלוני שלו. ובלבד שאינם עושים אלא כדי להשוותם שלא להטיל קנאה ביניהם. (שו"ע)

הטעם: דבזה אין שייך שום איסור של שחיקת קוביא כיון שאין משתכר ע"י הגורל. (משנ"ב י"ט)

• **אבל עם אחרים** - אסור, כיון שמקפידין זה על זה יבואו לידי מדה ומשקל. (שו"ע)

• **אבל ליתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה:**

• **לאחרים** - אסור.

• **לבני ביתו** - מחלוקת ראשונים.

טור: אפילו בבני ביתו ובחול, אסור משום קוביא.

רמב"ם: עם בניו ובני ביתו מותר להטיל גורל אפי' על מנה גדולה כנגד מנה קטנה, שאין מקפידים. (ב"י) השו"ע הביא את דעת הטור בסתמא, ואת דעת הרמב"ם כ"א.

• **ואם בניו חולקים משל עצמם** - אסור מנה גדולה כנגד מנה קטנה. (משנ"ב כ"ג)

□ **ולחלק בלי גורל** - מותר, דמסתמא אמרינן שאין מקפידין.

אך אם רוצים להטיל גורל - אז חזינן שמקפידין ואסור לחלק אפילו בלי גורל. (משנ"ב כ')

« ואם הם שכנים ולא בני חבורה אחת - אסור.

אך לשאול אחד מחבירו - מותר, דמתוך שאין רגילין לשאול זה מזה תדיר, לא גזרינן שיבואו

לידי איסור. (משנ"ב כ' וביא"ה ד"ה כיון)

□ **גורל ע"י גוי** - אסור להטיל גורל בשבת, אפילו ע"י גוי. (רמ"א וד"מ א')

« ואסור אפילו במקום דאתי לאינצויי. (משנ"ב כ"ד)

□ **אבל להטיל גורל מי יאמר קדיש או מי שיעלה לתורה** - מותר. (משנ"ב כ"ד)

« אך אינו מותר רק להטיל גורל מתוך הספר כנהוג.

אבל להטיל גורל ע"י פתקאות שנכתבו מער"ש שם כל אחד עליו ומטילין בקלפי ומוציאין פתקא

מי שיעלה לסי"ת - אסור. (משנ"ב כ"ד)

□ **אם הוא דבר מצוה ולא הוא מצי למעבד מאתמול:**

• **בשבת** - אסור. (משנ"ב כ"ה)

• **ביו"ט** - מחלוקת

מג"א: מותר באופן זה.

שער הציון: נשאר בצ"ע. (משנ"ב כ"ה ושעה"צ כ"ד)

□ **גורל ע"י השלכת סכין** - כפי מה שעושים הקצבים כשחולקין בשר משליכין סכין, ואיזה צד קודם צד

החידוד יהא שלי או שלך - גם זה בכלל פייס מיקרי, ואסור לעשותו ביו"ט. (ד"מ א')

סימן שכג

סעיף א'

לומר לחבירו: מלא לי כלי זה, אפילו הוא מיוחד למדה

כשנוטל הלוקח מידה של מוכר ומוליכו לביתו, ואין צריך לומר אם מביא הלוקח מתוך ביתו ואומר לו מלא לי כלי זה – מותר. (שו"ע)

הטעם: שאינו אומר בלשון מכירה מכור לי ואינו מזכיר שם מדה רק כלי זה סתם. שאין זה דרך מקח וממכר, וגם לא מחזי כעובדין דחול. (משנ"ב א')

אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח – מחלוקת

שו"ע: אסור.

רמ"א: מקל לומר דכל שאינו מכוון למדה לגמרי, שממעט או מוסיף מעט – מותר. וכן המנהג פשוט למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לכליו של לוקח.

« נהגו להטיל טבעת במידה, וזה ההיתר למוכר. (משנ"ב ו')

סעיף ב'

מותר לומר לחבירו: מלא לי כלי זה ולמחר נמדוד אותו. (שו"ע)

אבל לא יאמר: תן לי מדה פלוני. (רמ"א)

« ה"ה שלא יאמר חציה או רביעית כיון שמזכיר שם מידה. (משנ"ב י')

אבל מותר לומר מלא לי כלי זה עד השנתות. (משנ"ב י')

סעיף ג'ד'

בקשת דבר מה מחבירו

מנין – מותר, כגון לומר תן לי ביצים ואגוזים במניין. (שו"ע)

הטעם: דלא מוכח דמשום דמים הוא דמדכר ליה אלא להודיע כמה צריך. (משנ"ב י"א)

לעשות עמו חשבון הכולל – לכו"ע אסור. (שו"ע)

כגון: כמה אגוזים יש לך בידי מכבר חמישים, תן לי עוד חמישים ויהיה ביחד מאה – זהו סכום מנין ואסור, דדמי למקח וממכר. (ביאו"ה ד"ה מותר)

וכ"ש כשמזכיר לו סכום דמים – פשיטא דאסור. (משנ"ב י"ג)

במידה או בדמים גופא – מחלוקת

שו"ע: אסור, דאין מותר לומר לחבירו אלא תן לי ד' ביצים וה' רימונים, אך אסור שיזכיר לו שם דמים ולא סכום מדה ולא סכום מנין, לומר: הרי שיש לך בידי חמשים אגוזים תן לי חמשים אחרים והרי יש לך בידי מאה.

רמ"א: מותר, דבסכום דמים אינו אסור אלא בכה"ג שאומר: תן לי בכך וכך דמים ויהיה לך בידי כך וכך, אבל בלאו הכי – מותר. וכן בסכום מדה, דווקא בכה"ג אסור, אבל בלאו הכי – מותר.

ואע"ג דאסור להזכיר דמים כלל, היינו בדבר שאין מקחו ידוע. אבל בדבר שידוע רק שאומר לו כמה צריך – מותר, אם לא שמזכיר לו סכום. (רמ"א)

הטעם: דמה שהזכיר מדה הוא רק לסימנא בעלמא להודיע לו כמה הוא צריך ולא שימדדו

דווקא. (משנ"ב י"ז)

« זה הקולא הוא רק ללוקח, והיתר למוכר שיהיה מותר למדדו ולתנו בכליו של לוקח שיוסיף או

ימעט מעט. (משנ"ב י"ח)

הכריע המשני"ב – ומ"מ אין למחות ביד הנוהג להקל דיש לו על מי לסמוך, אבל ראוי ונכון מאד להחמיר בדבר שלא להזכיר שם מידה או דמים, ובפרט שיכול לעשות בהיתר. (משני"ב כ')

□ **חנווני גוי** – דווקא חנווני ישראל מותר לבקש ממנו, אבל אינו יהודי – אסור ליקח ממנו ביצים שמא נולדו היום ומוקצה הוא, וכן ברימונים שמא נלקטו היום מן המחובר. (משני"ב י"ב)

□ **מה שכותבין מער"ש פלוני הניח כך וכך מעות** ופלוני כך וכך ולמחר בשבת כשנותן היין לוקח המוכר מחט ועושה נקבים בנייר כמנין היין שלוקח – אסור לעשות כן, דהא אסור להסתכל באותו כתב שכתב בו סכום המעות דהוי שטרי הדיוטות.

« גם עשיית הנקבים בנייר ג"כ אין נכון לכתחילה. (משני"ב כ')

□ **וה"ה דאסור לכתוב בפתקאות מער"ש סכום מעות ולמחר בשבת כשלוקח היין מניח המוכר את הפתקא במקום ששם האיש כתוב** אצלו מכבר דאסור לקרות בפתקאות הללו.

« ולכן נהגו ליתן גרעין או שאר דבר על שם האיש לסימן. (משני"ב כ')

אך גבאי צדקה – מותרין בפתקאות ליתן על שם האיש לזיכרון, משום דהוי חפצי שמים.

« ומ"מ טוב להחמיר היכן שאפשר בגרעין וכיוצא בזה. (משני"ב כ')

סעיף ה'

חמביא כדי יין טמקום למקום

מחלוקת

שו"ע בסתמא: לא יביאם בסל ובקופה כדרך חול, אלא יביאם לפניו או על כתפו וכיוצא בזה, שישנה מדרך חול אפי' אין בשינוי קלות במשא. ואם אי אפשר לו לשנות, כגון שזימן אורחים הרבה וצריך למהר להביא לפניהם – מותר.

תוס': למעט בהילוך עדיף, ויותר טוב להביאם בסל ובקופה בפעם אחת מלהביאם כל אחת ואחת בפני עצמה. (שו"ע)

השו"ע הביא את הדעה הראשונה בסתמא, ואת דעת התוס' כ"י"א.

והכריע הרמ"א בסי' תק"י ס"ח – כה"א. (משני"ב כ"ה)

לכו"ע – כל זה במקום שאין רואין, אבל כשנושא אותם דרך מבוי המעורבת דשכיחי בה רבים ואוושא מלתא טובא ויאמרו דלצורך חול הוא מביאם – לכו"ע למעט במשא עדיף. (משני"ב כ"ה)

סעיף ו'

חדת חכלים בשבת

כלי אוכל

• לצורך היום – מדיחים, כגון שנשאר לו עדיין סעודה לאכול. (שו"ע)

• אבל לאחר סעודה שלישית – אין מדיחין. (שו"ע)

□ ואם יודע שלא יצטרך עוד לאלו הכלים – אסור להדיחן משום טורח. (משני"ב כ"ח)

□ ולהיפך, אם יודע שיצטרך להן כגון שרוצה לאכול עוד פעם אחת אפילו לאחר סעודה שלישית – ג"כ מותר. (משני"ב כ"ח)

כלי שתייה – מדיחין כל היום, שכל היום ראוי לשתייה. (שו"ע)

« ואם ברור לו שלא ישתה עוד שוב – אסור להדיח הכוס. (משני"ב כ"ט)

סעיף ז'

הטבלת כלים חדשים בשבת

מקור: ביצה (יח.) – לכו"ע אסור להטביל כלי טמא אפילו ביום טוב. נחלקו האמוראים בטעם

רבה: גזרה שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר, וגזרה יום טוב אטו שבת.

רב יוסף: שמא יסחט, וגזרין כלים דלאו בני סחיטה אטו כלים דבני סחיטה.

רב ביבי: שמא ישהה הכלי מלטבלו עד זמן יו"ט ושבת שהוא פנוי לו ממלאכה ויבוא לידי תקלה, שישכח וישתמש בו תרומה קודם הטבילה.

רבי: דנראה כמתקן כלי. (ביאור"ה ד"ה מותר)

נחלקו בזה הראשונים

רי"ף: הביא הטעם של רב יוסף ורב ביבי, ולכך מותר להטביל כלים חדשים בשבת.

« אפילו היה לו הכלי קודם שבת ויו"ט. (משנ"ב ל')

« ואפילו כלי מתכת דהרבה פוסקים ס"ל דטבילתה הוא מן התורה – מותר להטביל. (משנ"ב ל"א)

רא"ש: פסק כטעמים של רבה ורבי, ולכך בכלים חדשים צריך טבילה, ואפילו כלי זכוכית. (ביאור"ה ד"ה מותר)

« אסור אפילו הגיע לו הכלי בשבת שנתן לו הגוי במתנה – אפי"ה אסור מפני שנראה כמתקן הכלי ע"י הטבילה. (משנ"ב ל')

« אסור אפילו בכלי זכוכית, ואפילו הוא לצורך שבת. (משנ"ב ל"ב)

להלכה – מחלוקת

השו"ע הביא את דעת הרי"ף בסתמא ואת דעת הרא"ש כ"א, ומשמע דס"ל שמצד הדין מתיר כרי"ף. (שו"ע ומשנ"ב ל"ג)

אך צידד וכתב - **דירא שמים יצא את כולם ויתן הכלי לגוי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו**, ואין צריך טבילה. (שו"ע)

ומ"מ לאחר השבת צריך להטבילו, כיון שלבסוף יהיה נשקע הכלי תחת ידו הוא כשלו.

ומ"מ יטבילנו בלי ברכה, או יטביל כלי אחר עמו ויברך על שניהם. (משנ"ב ל"ה)

« קשה, הרי אסור ליתן מתנה בשבת?

י"ל, דכאן מותר משום צורך שבת. (משנ"ב ל"ד)

ד"מ: מדינא יש לפסוק כדעת הרא"ש לאסור. (משנ"ב ל"ג)

« **הקשה הפמ"ג** על השו"ע, הרי בדאורייתא גם בזה יהיה אסור משום מתקן? ותירץ:

א. דלא שייך בזה מתקן, כיון דאף אם ישתמש בכלי בלי טבילה ג"כ אין המאכל נאסר בדיעבד

לכו"ע, וכן הטבילה בכלים חדשים איננה להסיר הטומאה כי לא נטמאה, ורק בכדי

להביאה לקדושת ישראל הצריכו טבילה – על כן לא מקרי מתקן.

ב. אפשר שבשעה שכתב הב"י את דבריו שבב"י היה סובר לדינא דטבילת כל הכלים הוא

מדרבנן. (ביאור"ה ד"ה מותר)

□ **אם עבר וטבל** – מותר להשתמש בו, כיון דיש מתירין אפילו לכתחילה. (משנ"ב ל"ג)

□ **ואם יש לו ספק** על הכלי אם היא צריכה טבילה – יש לסמוך על דעה הראשונה ולהטבילה לכתחילה כשאי אפשר לו לעשות בנקל העצות המבוארות בשו"ע. (משנ"ב ל"ג)

□ **ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים** – ימלאנו מים מן המקווה ועלתה לו טבילה. (רמ"א)

« **האם מברך** – מחלוקת

מג"א ותוספות: אינו מברך, דאז אינו מוכח שעושה לשם טבילה.

ביאור"ה ע"פ דעת השו"ע ורמב"ם: מברך כפי שמברך גבי טבילת נידה, דכיון שבעצם הטבילה

לא מנכר מלתא כלל משום שנראה כרוצה למלאות מים, או בנדה משום שנראה כמיקר. (משנ"ב

ל"ו וביאור"ה ד"ה ימלאנו)

« וכל זה דווקא אם אין לו כלי אחר לצורך שבת. דאלי"ה אסור, מפני שמפסיד הברכה בידיים.

(משנ"ב ל"ו)

□ **ביו"ט - האם מותר להטביל כלים** – מחלוקת

פמ"ג: מקל.

שאגת אריה: אסור. (שעה"צ ל')

סעיף ח'**כוס ששתה בו גוי**

מותר להדיחו לדברי הכל. (שו"ע)

« ואפילו יש בכוס פרורי פת ששרה בו הגוי בהיין – מותר לטלטל הכוס, ולא הוי בסיס לדבר האסור, דהפירושים בטלים לגבי הפת. (משנ"ב ל"ז)

□ **ואם יודע שלא ישתמש בו היום** – אסור להדיחו. (משנ"ב ל"ז)

דיני ביטול איסור בשבת:

- **אין לבטל איסור בשבת**, דאין לך תיקון גדול מזה. (משנ"ב ל"ז)
  - « נפק"מ, לענין יבש ביבש שנתערב חד בתרי דבחול אף לרמ"א יכול להוסיף עליו עד ששים כדי לבטלו אח"כ, ובשבת וי"ט אסור משום דמקרי מתקן. (משנ"ב שם)
- **יבש ביבש שנתערב חד בתרי** – מותר להשליך אחד מהן להתיר האחרים. (משנ"ב ל"ז)
  - הטעם: דכיון שאינו אלא חומרא בעלמא דמדינא כל שאין נאכל לאדם אחד מותר ע"כ לא הוי זה כמתקן. (משנ"ב שם)
- **כשמקלי קלי איסורא** – מותר. (משנ"ב ל"ז)
  - « **לשער ששים אפילו נתערב בער"ש ולא נודע לו עד שבת** – מותר. (משנ"ב ל"ז)
    - « ודווקא לשער בדעת ובמראה עיניו. אבל למדוד – לא.
- **הטעם**: דאע"ג דמדידה דמצוה שרי, הכא נראה כמתקן בעושה מעשה בידים. (משנ"ב שם)
- **סכין טריפה** – אם רוצה לחתוך בו לחם וכדומה בצונן דבעי הדחה בשפשוף היטב, ולא הדחה בעלמא – אין לעשות זה בשבת, דהוי כמתקן. (משנ"ב ל"ז)

סעיף ט'**שפשוף הכלים**

- « **שאר כלים** – מותר לשפשוף הכלים בכל דבר. (שו"ע)
    - הטעם: דאע"פ שאפשר דגריר והוי ממחק, מ"מ הוי דבר שאין מתכוון ושרי. (משנ"ב ל"ח)
  - « ואפילו בגרתקון – ג"כ מותר. (משנ"ב ל"ט)
  - « ואפילו בתר וחול כשייחד להם מקום מבעוד יום שאינו מוקצה. (משנ"ב ל"ח)
  - « וכן מותר לשפשוף במורסן. (ביאורי"ה ד"ה מותר)
- **כלי כסף** – אסור בגרתקון שהוא שמרי יין כשנתייבשו ונתקשו, מפני שהוא ממחק לכלי כסף שהוא רך. (שו"ע)
- וע"כ אסור להשחזי הסכין בשבת אף שלא בריחיים, רק בעץ וכדומה, דדומה לממחק. (משנ"ב מ')

□ **הצהרה בשיבולת שועל** – מחלוקת

מהרי"ל: היה אוסר לשטוף את הזכוכית בשבולת שועל להצהירו.
המשנ"ב תמה דצריך טעם למה? וניסה ליישב דאפשר דדוקא להדיח הכלים שיהיו נקיים שרי, אבל לא להצהירו. ונשאר בדוחק. (משנ"ב ל"ח)

סעיף י'**חפיפת כלים במלח**

אין חופפין כלים במלח, לפי שהמלח נמחה כשחופף בחזקה. (שו"ע)

□ אבל מותר ליתן המלח להמים שמדיח בהם כלים. (משנ"ב מ"א)

סימן שכד

סעיף א'

כבירת תבן בכברה

אין כוברים התבן בכברה שיפול המוץ לארץ. ולא יניחנו במקום גבוה כדי שירד המוץ. (שו"ע)

אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס, אע"פ שהמוץ נופל מאליו – מותר, כיון שאינו מכוון. (שו"ע)

סעיף ב'

מדידת שעורים לבחמה

לא ימדוד אדם שעורים לתת לפני בהמתו, אלא משער באומד דעתו. (שו"ע)

אבל ליקח בכלי אחר ולשער קב או קביים – מותר. (משנ"ב ד')

סעיף ג'

לגבל מורסן לבחמה או לתרנגולים

פסק השו"ע – דאין גובלין מורסן לבחמה או לתרנגולים.

האם יש חילוק בין אם מגבל הרבה או מעט מעט – מחלוקת

משנ"ב: אין חילוק, ותמיד אסור אף במעט מעט.

מג"א: במעט מעט מותר, אפילו שלא ע"י שינוי. (משנ"ב ו' וביאו"ה ד"ה מורסן)

אבל נותנים בו מים ומעביר בו תרוד או מקל שתי וערב, כיון שאינו ממרס בידו ולא מסבב התרוד או

המקל – מותר. ומנערו מכלי אל כלי כדי שיתערב. (שו"ע)

אבל אם ממרס או מסבב בהתרוד נראה כלש. (משנ"ב ח')

כשמעביר שתי וערב – מותר אפילו כמה פעמים. (ביאו"ה ד"ה ומעביר)

ומותר לערב המורסן כדרכו בכלי אחד, ומחלק אותו בכלים הרבה ונותן לפני כל בהמה ובהמה. (שו"ע)

ומעביר בכלי אחד אפילו כור ואפילו כוריים. (שו"ע)

והוא ששיעור זה צריך לו לחלק לפניהם באותו יום השבת. דאל"ה אסור לטרוח טרחא דלא

צריכא. (משנ"ב ט')

האם מותר לתת מים במורסן

מקור שבת (קנה). - מחלוקת, רבי מחמיר, ור' יוסי בר' יהודה: מקל לכתחילה.

נחלקו בזה הראשונים

ר"ף רמב"ם ורא"ש: שמותר, כר' יוסי בר' יהודה.

הטעם שמותר:

א. דאפילו כי גבלו אין בו איסור דאורייתא, ולכך לא גזרו על נתינת המים.

ולפ"ז, בקמח יהיה אסור שמא יבוא לגבל.

ב. ההיתר הוא משום שצריך להאכיל לבחמה ולעוף ולכך לא גזרו רבנן.

ולפ"ז, גם בקמח יהיה מותר. (ביאו"ה ד"ה אין)

בעל התרומה וסמ"ג וסמ"ק: אוסרים כרבי, ליתן מים על גבי מורסן בשבת, ולא אמרו שמוליד בו שתי

וערב אלא כשהיו המים נתונים עליו מבעוד יום.

הביא השו"ע את דעת הרמב"ם בסתמא, ואת דעת בעל התרומה כ"א. ומשמע שפוסק כר"י רמב"ם ורא"ש.

הכריע המשנ"ב ע"פ דברי הרמ"א – דנוהגין להחמיר כסברת בעל התרומה.

דבשעת הדחק יש להתיר ע"י אינו יהודי שהאינו יהודי יתן המים בשבת ויגבל ע"י שינוי.

« ואם המים היו רותחין אסור אפי' ע"י גוי לערות מכלי ראשון משום מבשל – אלא יערה הגוי מתחלה המים לכלי שני ואח"כ ישפוך המים על המורסן. (משנ"ב י"א)

« לעניין מוץ - בוודאי יש ליזהר שלא ליתן המים בעצמו בשבת, דלהרבה גדולי הראשונים חייב בזה משום לש. (משנ"ב י"א)

□ **בדיעבד אם כבר גיבל מורסן, או באפר וחול הגס – מחלוקת**

רמב"ם : פטור, משום דלאו בר גיבול הוא, וה"ה באפר או בחול הגס.

ראשונים : חולקין על זה, וס"ל בדבר שאינו בר גיבול תכף משנתן בו מים חייב. ועל כן באפר או חול הגס חייב תכף משנתן בו מים, אך מורסן - מקרי בר גיבול. (ביאורי ד"ה אין)

□ **האם מותר לתת מים לתוך קמח בדרך הנ"ל – מחלוקת**

להרמב"ם : אסור.

לשאר פוסקים : מותר.

לבעל התרומה : אפילו לתוך המורסן אסור ליתן מים משום דנתינת המים זהו גיבולו, כ"ש לתוך הקמח דהוא בכלל גיבול. (משנ"ב ז')

סעיף ד'

קשין של שבליים שקושרים בשנים או בג' מקומות – מותר להתירן כדי שתאכל מהן הבהמה. (שו"ע)

□ **בקשורים בקשר של קיימא** - האם הרמ"א חולק – מחלוקת

בתו"ש ובבית מאיר : דכו"ע ס"ל דאין מותר אלא רק בקשר שאינו של קיימא [ומפני שלא מצא דין זה מפורש רק במקום אחד כתב הרמ"א רק כיש מי שאומר].

רע"א בשם מהריק"ש : חולק, וס"ל כדעת הרמב"ם שחולק ע"ז. ופליג על דעת רש"י והרמ"ך ג"כ דיש קושר ומתיר אף באוכלי בהמה.

הכריע המשנ"ב – דמ"מ לדינא אין להקל. (משנ"ב י"ב)

□ אבל אסור לשפשף בהם בידים כדרך שעושים באוכלי בהמה כדי שיהיו נוחים לאכלם, דשוויי אוכל בדבר שאינו אוכל, מותר לעשותו אוכל. אבל מיטרח באוכלא בדבר שהוא ראוי לאכילה, לא טרחין ביה להכשירו ולתקנו יותר. (שו"ע)

סעיף ה'

האכלת בהמה בעצים לחים מן האילן

עצים שקצצן מן האילן, ויש מאכילים אותם לבהמה בעודם לחים – מתירין ומפספסין בהם להאכילם. (שו"ע)

הטעם : מפני שאינם ראויים בלא שפשוף. והוי בכלל שווי אוכלא דמותר. (שו"ע ומשנ"ב י"ד)

« **האם צריך הזמנה לכך** – מחלוקת

הב"י : משמע שאף שראויים לאכילת בהמה, מ"מ צריך הזמנה דווקא מבעוד יום.

רשב"א : ס"ל דשוויי אוכלא משוינן. (ביאורי ד"ה בעודם)

סעיף ו'

חיתוך דלועין לפני בחמה

כשהם קשים – שאינם ראויים לאכול בלא חיתוך – מחתכין דלועין לפני בהמה, והוא שנתלשו מאתמול. (שו"ע ומשנ"ב ט"ו)

« אפילו קשים דמותר, לא יחתכם דק דק משום טוחן להאכילם לאחר זמן, אבל מה שדעתו להאכיל הדלועים והירקות וכה"ג לפני הבהמה והעופות בפעם אחת – זה לא נחשב טחינה. (משנ"ב ט"ו)

אבל כשהם רכים – הוי בכלל מטרח באוכלים ואסור. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ז'

חיתוך נבילה לפני הכלבים

• נבילה קשה [שאי אפשר להם לאכלה בלא חתיכה] – מחתכין נבילה לפני הכלבים אפילו נתנבלה היום, בין שהיתה מסוכנת בין שהיתה בריאה. (שו"ע)

« ואפילו אם איננה קשה לגמרי שראוי להם לאכילה ע"י הדחק – ג"כ בכלל שווי אוכלא הוא ומותר. (משנ"ב י"ח)

« וה"ה כשהיא רכה אך שהכלבים הם קטנים – דמותר. (משנ"ב י"ט)

• אבל אם היתה ראויה להם בלא חתיכה – לא, דמיטרח במה שהוא ראוי לא טרחין. (שו"ע)

□ בבריאה – נסתפק הא"ר בבריאה דלא היתה דעתו כלל מבעוד יום שתמות ויאכיל ממנה לכלבים דיהיה אסור בטלטול לכו"ע משום מוקצה. (משנ"ב י"ז)

לחתוך הבשר דק דק:

• בשר חי כשר – אסור.

• אבל בשר נבלה – מותר אפילו דק דק. (רמ"א ומשנ"ב כ')

□ ודווקא כשחותך להאכיל לאחר זה.

אבל כל מה שדעתו להאכיל בפעם אחת – מותר. (משנ"ב כ"א)

סעיף ח'

לחתוך שחת וחרובין לפני חבמה

אין חותכין שחת וחרובין לפני הבהמה, בין דקה בין גסה. (שו"ע)

הטעם: משום דבלא חיתוך נמי חזי לאכילה. (שו"ע)

« ומדובר ברכין. (משנ"ב כ"ג)

« אפילו חתיכות גדולות שאין בהן משום טחינה – אסור. (משנ"ב כ"ב)

« אבל בחרובין קשין שאינם ראויים בלתי חיתוך – מותר, דבכלל שווי אוכלא הוא. (משנ"ב כ"ג)

וכל זה בחתיכות גדולות קצת, אבל דקות – אסור, משום חשש טחינה אם מחתך להאכילם

לאחר זמן. (משנ"ב כ"ג)

סעיף ט'

האכלת גמלים עגלים תרנגולים ואווזים

גמל – אין אובסין את הגמל, דהיינו שמאכילה בידו כל כך עד שמרחיבין בני מעיה כאבוס.

וכן לא דורסין, דהיינו שדורס לו מאכל בגרונו למקום שאינו יכול להחזירו. (שו"ע)

הטעם:

- א. לבוש ותוס': משום טרחה יתירה. (משנ"ב כ"ד)
- ב. רמב"ם: דגזרו שלא יאכיל כדרך שמאכיל בחול, שמא יבוא לידי כתישת קטניות או לישת קמח. (שעה"צ כ"ג)
- « **מה הכוונה "אובסין"** [נפק"מ כשאינו תוחב בגרונו, רק מאכילו הרבה] – מחלוקת רש"י: שתוחב בגרונו למקום שאינו יכול להחזיר. רמב"ם: כיון שמאכילו הרבה כמאכל שלושה ימים – אפילו לא תחב בגרונו כלל – ג"כ אסור. (ביאורי"ה ד"ה דהיינו)
- **אבל מלעיטין הגמל.** (שו"ע)
- « **עגלים** – אין מאמירים את העגלים. [גדר המראה - למקום שאינה יכולה להחזיר]. (שו"ע)
- **אבל מלעיטין.** [גדר הלעטה - למקום שהיא יכולה להחזיר]. (שו"ע)
- « ומותר להלעיט דווקא ביד ולא בכלי. (ביאורי"ה ד"ה למקום)
- « **תרנגולים ואוזים** – כדין עגלים. (רמ"א)
- **ואוזות שמפטמים אותם והורגלו בחול** לאכול ע"י המראה ואין אוכלין בענין אחר – מותר לומר לגוי להמרותן משום צער בעלי חיים. (משנ"ב כ"ז)
- « אך לא ימרה אותן כי אם פעם אחת ביום אף שרגילין לאכול שני פעמים ביום. (משנ"ב כ"ז)
- « **אם אין גוי** – מחלוקת
- מג"א:** מותרת ההמראה אף ע"י ישראל משום צער בע"ח. וטוב לעשות ע"י קטן.
- א"ר ומהרש"ל:** החמיר שלא להמרות ע"י ישראל. (משנ"ב כ"ז)

סעיף י'

מאכל לפני תרנגולים

- מותר ליתן מאכל בפיהם של תרנגולים. (שו"ע)
- « היינו דווקא אם הוא זהיר אז שלא לטלטלה, דכל בע"ח הם מוקצים. (משנ"ב כ"ח)

סעיף י"א

לתת מאכל לפני חיות

- **אין נותנין מים ולא מזונות לפני דבורים, ולא לפני יוני שובך ויוני עליה.** (שו"ע)
- הטעם: דטרחא שלא לצורך היא. (משנ"ב כ"ט)
- « אפילו הם שלו. (משנ"ב כ"ט)
- **ואין נותנין לפני חזיר.** (שו"ע)
- הטעם: דאין מזונותיו עליו לפי שאסור לגדלו. (משנ"ב ל')
- « ואם נפלו לו בפרעון חובו שמותר להשהותן עד שימצא למכרן בשויין – מקרי מזונותן עליך ומותר ליתן להם מזונות. (משנ"ב ל')
- **אבל נותנין לפני אוזין ותרנגולים ויוני בייתות.** (שו"ע)
- « **יוני בייתות שאינן שלו** – מחלוקת
- א"ר:** אסור להאכילן.
- ביאורי"ה:** מותר. (ביאורי"ה ד"ה ויוני)
- **לפני כלב שמזונותיו עליך** – מותר. (שו"ע)
- « ואפילו כלב שאינו מגדלו בביתו – מותר. (משנ"ב ל"א)
- « לפני כלב רע – אסור, דאסור לגדל כלב רע. (משנ"ב ל"א)
- **נתינת חטים לפני עופות בשבת שירה** – אינו נכון, שהרי אין מזונותן עליך. (משנ"ב ל"א)

סעיף י"ב

תולעת משי

פסק השו"ע – דמותר להאכיל תולעת המשי.

« ומותר לגרוף מתחתיהן שאריות העלים כלאחר יד אם אינן אוכלות מחמת כך. (ביאור ד"ה להאכיל) »

סעיף י"ג

העמדת בהמה

- מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים מחוברים, ולא חיישינן שמא יתלוש מהם. (שו"ע)
- אבל לא יעמידנה על גבי מוקצה, מפני שאיסורו קל וחיישינן שמא יתן לה ממנו בידים. (שו"ע)
- אין אסור אלא דווקא להעמידה על גביו ממש. אבל לעמוד בפניה בעניין שלא תוכל להטות אלא דרך שם – מותר. (שו"ע)

סעיף י"ד

מאכל חמור לשור ושור לחמור

- נוטלים מאכל מלפני חמור ונותנים לפני שור. (שו"ע)
- אבל אין נוטלים מלפני שור ליתן לפני חמור מפני שנמאס ברירי השור ואינו ראוי עוד לחמור. (שו"ע)
- הטעם: היות וטורח בחינם. (משנ"ב ל"ז)
- מאכל שור לפני שור אחר – כיון שהוא מינו אינו קץ מפני הריר ומותר לכו"ע. ודווקא לחמור שאינו מינו הוא קץ במאכלו מפני הריר. (משנ"ב ל"ז)
- בשאר חיות – מחלוקת
- שו"ע: אין להחמיר בזה.
- רמ"א: מחמיר ג"כ בשאר מיני בהמות ליקח מלפני אחת וליתן לפני אחרת שאינה מינה (שו"ע ורמ"א)
- הטעם: דשמא ימצא ריר באוכל ויקוץ בו, ויהיה טרחא בחינם. (משנ"ב ל"ח)
- הכריע המשנ"ב – דאין למחות ביד הנוהגין היתר דיש להם על מי לסמוך.
- « אם לא במינים הידועים שמאכלם נמאס ברירין היוצאין מפייהם וקץ בהם המין האחר שהוא נותן לפניו. (משנ"ב ל"ח) »

סעיף ט"ו

גריפת אבוס לפני שור של פטם

- אסור לגרוף האבוס לפני שור של פטם, אפי' אבוס של כלי.
- הטעם: גזירה אטו של קרקע דאתו לאשווי גומות. (שו"ע)
- ואסור גם כן לסלק התבן מלפניו לצדדין. (שו"ע)
- הטעם: ואסור משום דבודאי יש בו מה שנמאס כבר במדרס רגליו ולא חזי לטלטול. (משנ"ב מ"א)
- אבל מותר לגרוף תיבה בשבת מן הפסולת הנמצא בה, דלא שייך לגזור. (משנ"ב מ')

סימן שכה

סעיף א'

זימון לביתו ונתנית מזונות וחפצים לגוי בשבת

זימון לביתו

מקור: ביצה (כא): - מחלוקת אמוראים, אמר רבי יהושע בן לוי: מזמנין את הנכרי בשבת, ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב גזרה שמא ירבה בשבילו. רב אחא בר יעקב אמר: אפילו בשבת נמי לא, משום שיורי כוסות. פסק השו"ע – כריב"ל, דמותר לזמן גוי בשבת.

לחת לו מזונות

מקור: שבת (ט). - ת"ר, נותנין מזונות לפני הכלב בחצר, נטלו ויצא אין נזקקין לו. כיוצא בו נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר, נטלו ויצא אין נזקקין לו.

□ כשהגוי בחצר – מחלוקת ראשונים

רמב"ם ותוס': מותר ליתן להם מזונות בכל גווי, כיון שאנו מצווין לפרנסו מפני דרכי שלום. ראב"ד: מחמיר בדבר לאסור כל היכא דמצי לאישתמוטי, ולא הותר לתת לו מזונות אלא רק כשמראה לו המזונות ולקוח הגוי בעצמו, או כשמגשישים האוכל לעצמו והוא אוכל ביחד אתנו. (ב"י) פסק השו"ע – כרמב"ם ותוס', דמותר ליתן מזונות לפניו בחצר, לאכלן.

הטעם: דרק ביו"ט אסור לזמן גוי לאכול עמו גזירה שמא ירבה לבשל בשבילו, אך בשבת שאין

לחוש לזה – מותר. (משנ"ב א')

« ואם נטלן ויצא – אין נזקקין לו. (שו"ע)

□ ליתן לידו – מחלוקת

ב"ח ומג"א: דווקא ליתן לפניו והוא יקחם בעצמו מותר, אבל ליתן לידו – אסור, דשמא יוציא לרשות הרבים ונמצא למפרע דהישראל עשה העקירה מרה"י דאסור.

א"ר: מותר ליתן לו אף בידו כשהוא בחצר, כיון שאין נותן לו על מנת להוציא, דכיון דהגוי עומד בפנים כשיוציא לחוץ – חשוב עושה בעצמו העקירה.

הכריע המשנ"ב ובביאור"ה – דיש להקל בזה כא"ר, דאין בזה משום עקירה, וגם משום מראית עין אין כאן, כיון שאינו נותן לו על מנת להוציא. (משנ"ב ג' וביאור"ה ד"ה לפניו)

« לכו"ע – אם הישראל אינו מוסר לידו אלא הגוי לוקח מיד הישראל – לכו"ע מותר כשלוקח על מנת לאכול בחצר, דאף כשיוציא – לא עשה ישראל העקירה כלל. (משנ"ב ג')

□ אם אין לגוי רשות לאכלן שם, או שהוא הרבה שאי אפשר לאכלן שם – אסור ליתנם לפניו.

(משנ"ב ד')

הטעם: דהוי כאלו נותנו על מנת להוציא, ויש בו משום מראית העין שיאמרו שמוציא

בשביל ישראל ובשליחותו. (משנ"ב ד')

□ אבל אם עומד הגוי בחוץ ופשט ידו לפניו שידוע הוא שיוציאנו – אסור. (שו"ע)

« ואפילו לא יתנם הישראל לידו, אלא יקבלם מיד הישראל דאין עושה הישראל שום עקירה –

אפי"ה אסור. (משנ"ב ה')

ליתן לו שאר חפצים

מקור: שבת (ב). - פשט העני את ידו לפניו ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא – העני חייב, ובעל הבית פטור.

פסק השו"ע – דליתן לו שאר חפצים שדרך להוציא – אסור.

« ואפילו אם עומד בפנים – אסור. (שו"ע)

« ואפילו לא ייתנם לידו אלא יניח לפניו בחצר – כיון שידוע שיוציא אסור. (משנ"ב ו')

□ אם החפצים של הגוי – מחלוקת ראשונים

תוס': אם החפץ של הגוי מותר, ואין כאן איסור אפילו נראה כנותן לו על מנת להוציא.

רא"ש: אסור אף בחפץ של גוי, מפני מראית עין, כי הרואה סבור שנותן לו על מנת להוציא. (ב"י)

פסק השו"ע – כרא"ש, דאפילו אם החפצים של גוי, מפני שהרואה אינו יודע שהחפצים של גוי.

- « ואפילו בייחד לו מקום מבעוד יום – יש להחמיר. (רמ"א)
 « אבל כשעומד בחצר – מותר לתת לפניו, דלא גזרינן כולי האי בחפצים של גוי. (משנ"ב ז')
 « האם מותר לתת באופו זה גם לידו ממש ולא רק לפניו – מחלוקת
 מג"א: בידו אסור משום עקירה.
 א"ר: מקל בזה.
 הכריע השעה"צ – דנכון להחמיר בזה, כיון שנותן על מנת להוציא. (שעה"צ ח')

סעיף ב'

נתינת לגוי במקום שיש בו משום דרכי שלום, או בגוי אלים, או לצורך מצוה

- במקום שיש בו משום דרכי שלום, או בגוי אלים – מותר לתת לו או לשלוח לו ע"י גוי.
 « ואף בגוי אלים שאין חשש סכנה בדבר – מותר. (שו"ע ומשנ"ב י')

□ לצורך מצוה, כגון להוציא חמץ מביתו בפסח – מחלוקת ראשונים

תוס': מחמירים שאסור ליתן לגוי מותר החמץ שיוליכנו לחוץ.

או"ז בשם יש מקילים: להשים לפניו והוא יקח.

או"ז: לדין שאין לנו רה"ר דאורייתא – מותר בכל גווני לתת לו אפילו ביד. (ב"י)
 פסק הרמ"א – דמותר.

הטעם: דאין לנו רה"ר דאורייתא, ואינו אלא שבות דשבות, והתירו במקום מצוה או דרכי שלום. (משנ"ב י"א)

« ומ"מ צריך לזהר בכל אלו שלא למסור ליד הגוי, דיעשה הישראל עקירה, דהא אפשר לבקש מהגוי שיקחנה בעצמו. (משנ"ב י"א) [דלא כא"ר שמצדד בזה להקל. (שעה"צ י"ד)]

« ואפילו אם הגוי מבקש שיתנו לתוך כליו – יש לזהר שיעמידנו בבית, ואחר שישפוך הישראל לתוכו יקחנו. (משנ"ב י"א)

סעיף ג'

החלפת משכון בשבת

מחלוקת ראשונים

ר' ירוחם: מותר להחליף משכון בשבת, מטעם שיהיה מלבוש או דבר שאינו מוקצה, ויוציאו הגוי דרך מלבוש, כי אין זה משא ומתן. ואף בישראל מותר בענין זה אם הישראל צריך ללבושו. (ב"י)

« והוסיף בחידושי אגודה: דמותר להניח לגוי ליטול משכנו בעצמו והוא יניח המעות או משכון

אחר שוה, והישראל לא יטלטל אחד מן המשכונות, גם לא יחשוב עמהן. (ד"מ א')

מרדכי: אסור להחזיר משכונות בשבת ויו"ט משום דמיחזי כמשא ומתן. (ב"י וד"מ א')

□ לכו"ע – מפני הדחק – אף המרדכי מתיר ע"י גויים. (ד"מ א')

פסק השו"ע – כר' ירוחם, דמותר להחליף משכון בשבת אם הוא מלבוש, ויוציאו דרך מלבוש כי אין זה משא ומתן.

והוסיף הרמ"א – כחידושי אגודה, דטוב שהגוי יקח המשכון עצמו ויניח אחר במקומו, ולא יגע בו הישראל, שלא יהא נראה כנושא ונותן. (רמ"א)

□ וגם בישראל המחליף עם ישראל אחר – מותר להחליף המשכון בשבת, אם הישראל צריך ללבושו. (שו"ע)

« ומ"מ בישראל יש להקל שאף יגע בו, דבישראל לא נראה כמשא ומתן אלא כמשאילו. (משנ"ב ט"ו)

□ אך להוציא שלא בדרך מלבוש – אסור כשאר חפצים של ישראל, כיון שממושכנין אצלו דיאמרו שהישראל ציוה להוציאו. (משנ"ב י"ג)

□ אם הגוי אלים, ואינו רוצה לקחת בדרך מלבוש – מותר בכל גווני. (משנ"ב י"ג)

□ אם האיננו יהודי מניח "מעוֹת" [ולא משכון אחר] ונוטל המשכון – מחלוקת

מג"א ותוספת שבת: מותר, ובלבד שלא יחשב הישראל עמו ולא יגע בו.

א"ר: כשמניח מעוֹת מחזי כמשא ומתן ואין להקל בזה. (משנ"ב י"ד)

« לכו"ע - כשהגוי אלם – מותר. (משנ"ב י"ד)

צייד המשנ"ב – דמ"מ, אם יוכל להגיע לו מזה הפסד כגון שאין משכון שוה הכסף וכדומה – יש לסמוך

על המג"א ותו"ש. (משנ"ב י"ד)

□ ואם בא הגוי ליטול משכנו ואין הישראל מאמין לו – אין ישראל אחר רשאי להיות ערב עבורו,

דאסור משום ממצוא חפצך. (משנ"ב ט"ו) [דלא כסמ"ע שחולק בזה. (שעה"צ כ"ו)]

סעיף ד'

פת שאפה גוי לעצמו [למכירה] בשבת [שהוא אינו ודאי מוקצה]

נחלקו בזה הראשונים

ר"ת ורשב"א: אוסרים. (טור ושו"ע)

הטעם:

א. משום מוקצה - שמא היתה בין השמשות קמח או עיסה שאינו ראוי לכוֹס ואיתקצאי

לביה"ש, ואפילו אם נאמר דהיו אז חטים דראוי לכוֹס מ"מ אין ראויים לאכול באותו ענין

שנעשו לבסוף לאחר שנעשה בו איסורא דאורייתא שנעשה לחם, והו"ל נולד. (משנ"ב ט"ז)

« הטעם שהוי מוקצה – ב' הסברים בב"י:

א. דהוי כמוקצה דגרוגרות וצמוקים, דכיון שלא עשאו מבעוד יום – הוי כאילו דחאו

בידים.

ב. הוי מוקצה מפני שבבין השמשות לא היה ראוי. (בי"י)

ב. ויש שאוסרין מטעם אחר: שמא יאמר לגוי לבשל. (משנ"ב ט"ז)

□ האם יש חילוק אם מכירו או לא – מחלוקת ראשונים

רא"ם: אם לא היה מכירו מותר.

סמ"ג סמ"ק ותרומה: אין חילוק בין מכירו ללא מכירו, דסוף סוף חיישינן שמא יאמר לגוי

לבשל לו בשבת. (בי"י)

רא"ש: מתיר. (טור ושו"ע)

הטעם: דלא מחלקי בין מידי דבר אכילה ללאו בר אכילה, כיון שמ"מ עשהו בשביל עצמו. ולענין

מוקצה ס"ל כיון שהיה יכולת ביד הגוי לגמרו - אין על זה שם מוקצה ונולד. (משנ"ב י"ז)

« ומ"מ יזהר שלא לקרוא אותו לביתו לפרוע לו דמיו, דהוי מקח וממכר. (משנ"ב י"ט)

בעל התרומה: דעתו נוטה לכאן ולכאן, וכתב פנים לאיסור ולהיתר. (טור)

הכריע השו"ע [ובב"י] – דבשעת הדחק או לצורך מצוה, כגון סעודת ברית מילה או לצורך ברכת המוציא,

יש לסמוך על המתירים.

« ומדובר בפת שעשוי למכירה והיא עיר שרובה גויים, דהרי פת עכו"ם בעה"ב אסורה. (ביאו"ה ד"ה

לעצמו)

לכו"ע - אם בישל או אפה עבד ישראל בשבת אפילו לצורך עצמו ואפילו בשבת ראשונה ובפעם ראשונה

שאינ העבד יודע אם אדונו יאכל מזה אם לאו – אפ"ה אסור, מפני שהוא מכירו ומרגילו לשבת אחרת.

(בי"י ומשנ"ב י"ז)

לכו"ע - אם ספק שמא נאפה קצת מבעוד יום – יש להקל. (ביאו"ה ד"ה בשבת)

□ אבל ליתן לו מעוֹת מערב שבת, ושיתן לו הפת בשבת – אסור, דאז אדעתא דישאל קא עביד. (רמ"א)

« ואפילו לצורך מצוה אסור. (משנ"ב כ"ו)

סעיף ה'

גוי שצד דגים או ליקט פירות לעצמו [שהוא ודאי מוקצה]

מחלוקת ראשונים

ספר המצוות: מתיר, כמו שאר מלאכות שעושה הגוי לצורכו.

טור: אסור, כמו פירות הנושרין, שאסרו אפילו נשרו מאליהן, בדבר מאכל החמירו יותר. (טור)

פסק השו"ע – כטור, דאסורים לישראל.

« ובה כו"ע [אף הרא"ש בסעי' ד'] מודו דאסור. (משנ"ב כ"א)

« ולא דווקא שצדן הגוי, דה"ה אם ניצודו מאליהן בשבת במצודה שפרסו מער"ש. (משנ"ב כ"א)

□ **ואפילו ספק** אם לקטן או צדן היום

מקור: ביצה (כד.) - ספק מוכן אסור.

פסק השו"ע – דאסורים בו ביום.

הטעם: דספק מוכן אסור. (משנ"ב כ"ד)

« אבל אם ניכר דנתלשו מער"ש כגון פירות שנכמשו וכן בדגים בכה"ג – מותר. (משנ"ב כ"ד)

□ **אבל לערב** – מותרים מיד. (שו"ע)

מקור: שבת (קנא.) - מרחץ המרחצת בשבת – אם רוב גוים למוצאי שבת רוחץ בה מיד.

« ואפילו אם ודאי לקטן וצדן היום – מותרים מיד. (שו"ע)

סעיף ו'

חנאח ממלאכת חגוי שעשאה בשביל ישראל, או בשביל ישראל וגוי

מקור: ביצה (כד.) - גוי שהביא דורון לישראל - אם יש מאותו המין במחובר - אסור. ולערב - אסורין בכדי שיעשו.

עירובין (מ.) - גבי הנהו גוים דגזו אסא לגנא.

פסק השו"ע – אם ליקט וצד בשביל ישראל, או בשביל ישראל וגוי – צריך להמתין לערב בכדי שיעשו.

הטעם דאסרו לכל עד בכדי שיעשו:

א. שלא יהנו ממלאכה הנעשית בשביל ישראל בשבת.

ב. וגם דגזרו דכשיהיה מותר מיד במוצ"ש יאמרו לגוי בשבת להכין שיהיה מזומן על מוצ"ש

מיד. (משנ"ב כ"ח)

« **האם לישראל אחר מותר** – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: אף לישראל אחר אסור בכדי שיעשו.

הרב המגיד בשם י"מ: המתירין לישראל אחר לערב מיד. (ב"י)

« **גדר שיעור בכדי שיעשו:**

• שיעור שילך הגוי במוצ"ש למקום שלקט וילקוט שם אחרים ויחזור לכאן.

• ואם אינו ידוע מהיכן הביאו – שיעורן בכדי שיביאו מחוץ לתחום.

• ואם בתחילה בשבת הביאו על סוס – משערים ג"כ דרך רכיבה. (משנ"ב כ"ט)

סעיף ז'

ספק אם ליקטן בשביל ישראל, או שידוע שליקטן בשביל ישראל ואין ידוע אם נלקטו חיות אם לאו

מקור: ביצה (כד.) - ספק מוכן – אסור.

שבת (קנא.) - גבי גוי שהביא חלילין - חיישינן שמא חוץ לחומה לנו.

« **בו ביום** – אסורים. (שו"ע)

« **לערב** – נחלקו בזה הראשונים

סמ"ג: לערב אסורים עד בכדי שיעשו. (ב"י ושו"ע)

הטעם: דאסרו מספק אף שהוא מלתא דרבנן דספיקא לקולא, מ"מ אסור כיון שהוא דבר שיש לו מתירין. (משנ"ב ל"ב)
 « דמפרש הגמ' - דחששא זו לחומרא היא. (בי"י)
רש"י: לערב מותר מיד. (בי"י שו"ע וביאו"ה ד"ה וי"א)
 הטעם: דס"ל דלא אסרו רבנן בזה מספיקא. (משנ"ב ל"ג)
 « דמפרש הגמ' - דחששא זו לקולא. שיש לנו לומר שבאו ממקום קרוב ומותר לערב מיד, ואין צריך להמתין לערב בכדי שיעשו. (בי"י)
 השו"ע הביא את ב' הדעות, דעת הסמ"ג בסתמא, ודעת הרש"י כ"י"א.
 להלכה – מחלוקת
א"ר: יש לסמוך על ה"י"א הזה דאין להחמיר למוצי"ש.
חיי אדם ואשל אברהם: אין להקל רק לצורך מצוה. (משנ"ב ל"ג)

- **אבל גוי שהביא דורון לישראל, וכן אם הביא פת חמה לישראל** – מחלוקת
מג"א ותוספת שבת: לא הוי ספק, דאמרינן דודאי בשבילו לקטן, ואמרינן דודאי בשבילו אפה.
ב"ח: חולק על זה. (משנ"ב ל"ו)
 □ **ואם היו שני הספיקות יחד**, אם תלשן בשבת, וגם אם תלשן בשביל ישראל בשבת גופא – אסור.
 אבל במוצי"ש – יש להתיר בזה מיד משום ס"ס. (משנ"ב ל"ב)

סעיף ח'

דבר שאין בו חשש צידה ומחובר, אלא שהובא מחוץ לתחום

☞ **אם הביאו האיננו יהודי לעצמו** – מותר אפילו בו ביום. (שו"ע)
 מקור: ביצה (כד: -) גוי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסור, ולערב אסורין בכדי שיעשו.

☞ **ואם הביאו בשביל ישראל**

מקור: ביצה (כה: -) הבא בשביל ישראל זה ביום טוב – מותר לישראל אחר.

□ **לטלטל וליהנות מן הדבר** – מחלוקת ראשונים

רוב הפוסקים: מותר לאחרים אפילו בשבת.

דס"ל, דדברה הגמ' ביו"ט, וה"ה לשבת. (בי"י)

הגהות אשיר"י: אסור. (בי"י)

דס"ל, דלא דברה הגמ' אלא ליו"ט, אבל בשבת אסור. (בי"י)

פסק השו"ע – דמותר לטלטל אפילו מי שהובא בשבילו.

« והא דהתיר לישראל לטלטל, אפי' כשהביאו הגוי לעצמו, דווקא בתוך ד' אמות או בתוך העיר,

אם היא מוקפת חומה, והוא שתהא מוקפת לדירה, דהיינו שישבה ולבסוף הוקפה, וסתם עיירות

מוקפות לדירה. וסתם מבצרים אינם מוקפים לדירה. (שו"ע)

וה"ה כשנתקן בצורת הפתח. (משנ"ב מ"ד)

□ **אבל לאכול** – אסור בו ביום למי שהובא בשבילו. אך לאחרים – מותר בו ביום אפילו בתחומין

דאורייתא. (שו"ע ומשנ"ב מ"א)

« ואם הביאו בשביל שני בני אדם שני דברים – אסורין להחליף כדי להתיר באכילה, דאם יהיו

מותרין יבואו לומר לאינו יהודי לכתחילה להביא להם. (משנ"ב ל"ז)

« **למכור לאחר שלא הובא בשבילו** – מותר ובלבד שלא ירויח למכור ביוקר ממה שלקח. (משנ"ב ל"ז)

« **ה"ה, דאסור לבני ביתו, וה"ה דאסור לאורחים** שהיו מזומנים אצלו בשבת. (משנ"ב ל"ח)

« **ואם הביא למכור בעיר שרובה ישראל אסור לכל** – דבשביל כולם הביא. (משנ"ב ל"ח)

« **ובעיר שרובה גויים** – מותר. (משנ"ב ל"ח)

« אם הובא בספינה למעלה מעשרה טפחים – מותר, דאין תחומין למעלה מעשרה.

והיינו שלא היה ביבשה בבין השמשות.

וגם לא היה למטה מעשרה פעם אחד, דאם היה למטה פעם אחד ויצא משם חוץ לתחום – אף

שהיה אח"כ כל הדרך למעלה מעשרה וכ"ש אם היה ביבשה בין השמשות – אסור לטלטל חוץ

לד' אמות. (משנ"ב ל"ח)

□ לערב – מחלוקת ראשונים

טור ור"ן: לערב מותר רק בכדי שיעשו.

« **גדר בכדי שיעשו** – הכל לפי הענין שנעשה מלאכה בשבת:

• דאם הביא הגוי דרך רכיבה על הסוס – צריך לשער ג"כ באופן זה.

« ונחלקו האחרונים האם צריך להמתין כדרך לרכוב ביום כי בלילה לא רכב מן סתם. למג"א: צריך.

לא"ר: אין צריך. (משנ"ב ל"ט וביאור"ה ד"ה מותר)

• ואם הביא ממקום רחוק הרבה ושהה ג' ימים – אין צריך להמתין רק יום אחד כנגד הזמן שהלך בשבת. (משנ"ב ל"ט)

• אבל כשאין ידוע – משערינן לעולם כמו שהביאן חוץ לתחום. (משנ"ב ל"ט)

רמ"א ע"פ הסמ"ג והמרדכי: אין הלילה עולה מן החשבון, רק צריך להמתין ביום ראשון בכדי שיעשו.

הטעם: לפי שאין רגילות להביא בלילה ממקום רחוק וא"כ אכתי נהנה הישראל במה שהביאו ביום, וע"כ צריך להמתין שיעור ההבאה למחר ביום. (משנ"ב מ')

« ודווקא בזה שהובאו ממקום רחוק דהוא חוץ לתחום ס"ל כן, אבל לעיל כשהיא תוך התחום אלא שלקטו או צדו בשבת גם לדעה זו סגי להמתין בכדי שיעשו בלילה. (משנ"ב מ')

ר"י ורא"ש: מי שהובא בשבילו מותר לערב מיד.

הטעם: דס"ל דבאיסורי דרבנן א"צ להחמיר בכדי שיעשו אף למי שהובא בשבילו, ולא החמירו חכמים אלא בדבר שנעשה בו איסורא דאורייתא. (ב"י ומשנ"ב מ"ב)

הכריע המשנ"ב – פסק כסברא ראשונה להקל, וכן מסתבר דאין להחמיר בזה. (משנ"ב מ' ומ"ב) וכ"ש, לצורך אורחים או שאר דבר מצוה – בוודאי יש להקל.

אבל אם היה בו גם איסור דאורייתא שלקט ממחובר חוץ לתחום – יש להחמיר. מ"מ לדבר מצוה יש להקל בכל גווני. (משנ"ב מ')

« **כמה צריך להמתין** – מחלוקת

מג"א: אין צריך להמתין אלא מה שדרך לרכוב ביום, כי בלילה מן הסתם לא רכב.

א"ר: צ"ע בזה. (ביאור"ה ד"ה מותר)

סעיף ט'

אם הוא ספק אם חובא מחוץ לתחום

« **בגוי שאינו שרוי עמו בעיר** – מחלוקת ראשונים

רי"ף וגאונים: אוסרין בספק.

רש"י: מתיר בספק. (ב"י בסעי' ט"ז ומשנ"ב מ"ח)

פסק השו"ע – כגאונים שאסור.

הטעם: דאף דספיקא דרבנן לקולא, אסור בזה משום דהוי דבר שיש לו מתירין דאפשר להמתין עד הערב. (משנ"ב מ"ז)

« **לערב במוצ"ש** – מחלוקת

לרי"ף: אף במוצ"ש אסור בזה בכדי שיעשה.

לר"י: לענין מוצ"ש אין להחמיר בזה. (ב"י ומשנ"ב מ"ח)

הכריע המשנ"ב – להקל בזה. (משנ"ב מ"ח)

« **אבל גוי השרוי עמו בעיר, ופירות המצויים בעיר** – אין לחוש מספק. (שו"ע)

□ **ואפילו אם יש לגוי שני בתים, ואחד מהם בתוך התחום** – תולין להקל, ומותר לאכול אפילו למי שהובא בשבילו. (שו"ע)

« **אם היו לו ג' בתים, ושני בתים מחוץ לתחום ורק אחד בתוך התחום** – מחלוקת

ט"ז: יש לאסור, דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב.

גרי"א: אף אם היו שני בתים מחוץ לעיר – מותר, דכאן נמצאו עדיף מסתם קרוב, דאזלינן ביה בתר רובא. (ביאור"ה ד"ה שני בתים)

סעיף י'

גוי שמילא מים לבחמה מבור שהוא רשות היחיד, לרשות הרבים

מקור: שבת (קכב) - נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל, ואם בשביל ישראל - אסור. מילא מים להשקות בהמתו - משקה אחריו ישראל, ואם בשביל ישראל - אסור. עשה נוכרי כבש לירד בו - יורד אחריו ישראל, ואם בשביל ישראל - אסור. מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באין בספינה, ועשה נכרי כבש לירד בו, וירדו בו ר"ג וזקנים...

ת"ר, נכרי שליט עשבים מאכיל אחריו ישראל. ואם בשביל ישראל אסור. מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל. ואם בשביל ישראל אסור. בד"א שאין מכירו, אבל מכירו - אסור.

כשמילא הגוי לצורך בהמתו שלו

• כשאינו מכירו - מותר לישראל להשקות מהם בהמתו, דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו. (שו"ע)

• אך כשמכירו - אסור, אף כשהגוי עשה לעצמו, דגזרו שמא ירבה הגוי לדלות בשבילו. (משנ"ב נ"א)

« ואפילו דלה שלא בפני ישראל - אסור. (משנ"ב נ"א)
« ועכ"פ בעינן שידע הגוי שהישראל צריך לאותה המלאכה, דאז נוכל לומר שיכוון להרבות בשבילו במכירו. (משנ"ב נ"א)

כשמילא לצורך בהמת ישראל

במלאכה דרבנן - כגון אם מילא מבור רשות היחיד לכרמלית - מותר לאחר שלא מילא בשבילו. (שו"ע)

במלאכה דאורייתא - מחלוקת ראשונים

תוספות: אסור בכל מיני תשמיש אפילו ישראל אחר. [ורק אם מילא מבור רשות היחיד לכרמלית - מותר לאחר שלא מילא בשבילו]. (שו"ע)

הטעם: דכיון דאתעביד בהו מלאכה דאורייתא בשביל ישראל - אסור לכל ישראל. (משנ"ב נ"ג)

« ואפילו לערב במוצ"ש - יהיה אסור עד בכדי שיהיה שהות לדלות חדשים. (משנ"ב נ"ג)

ר"ת: מקל אף אם הובא דרך רה"ר לצורך ישראל, מותר לאדם לשתות מהם הואיל ואפשר לילך שם ולשתות. (רמ"א)

הטעם: דלא חשיב נהנה ממלאכת הגוי בשבת, כיון דאפשר לו לירד לתוך הבור ולשתות בהיתר

בלא חילול שבת. (משנ"ב נ"ה)

כלבו [ראבי"ה]: מתיר אף לכתחילה. (רמ"א)

« מיהו דעת המתירים - מחלוקת

ציין המציין: זהו הכלבו.

מג"א: לא נמצא זה בכל בו, והוא דעת הראבי"ה. (משנ"ב נ"ז)

להלכה - מחלוקת

שו"ע: אסור בכל מיני תשמיש אפילו ישראל אחר. ורק אם מילא מבור רשות היחיד לכרמלית - מותר לאחר שלא מילא בשבילו.

רמ"א: נהגו היתר לומר אף לכתחילה לגוי להביא שיכר, או שאר דברים, דרך כרמלית או בלא עירוב, ואף ברה"ר דילן. ואע"פ שיש להחמיר בדבר מ"מ אין למחות ביד המקילין לצורך שבת ובשעת הדחק, דהא יש להקל באמירה לאינו יהודי לצורך. (רמ"א ומשנ"ב נ"ט)

« ועכ"פ לא יתן מעות לגוי על זה. וגם לא יתן לו הכלי לידו, ולא יקבלם מידו בעת הבאתו, כדי

שלא יעשה הישראל העקירה וההנחה. (משנ"ב ס"א)

« בעיקר גדר רה"ר בזמן הזה - מחלוקת ראשונים

טור ותוס': האידנא שאין לנו רשות הרבים דאורייתא, מפני שאין ששים רבוא בוקעים בשווקים דידן. [ולכך, מותר לאחר שלא מילא בשבילו, כיון דליכא איסורא דאורייתא].

ב"י בשם יש חולקים: בעיקר הדין ואומרים דאף על גב דליכא ששים רבוא נמי הוי רשות הרבים. (ב"י)

□ לכו"ע - אם אין הישראל יכול לילך שם מפני סכנת דרכים - אסור. (משנ"ב נ"ו)

□ לכו"ע - הדחת כלים או שאר תשמישים שלא היה אפשר לעשות בתוך הבור - אסור. (משנ"ב נ"ו)

הכריע המשנ"ב - כשו"ע, ורק לצורך גדול או לצורך שבת יש לסמוך להקל. (משנ"ב נ"ו)

« במוצ"ש - יש להתיר מיד בכל גווני. (משנ"ב נ"ו)

□ האם לאחר יהיה מותר באיסור דאורייתא - מחלוקת ראשונים

טור: אסור לכל, בכל מיני תשמיש, כיון דאיתעביד בהו מלאכה דאורייתא.

הר"ן בשם יש מי שסובר: דלאחרים מותר. (ב"י)

פסק השו"ע - דאסור אפילו ישראל אחר.

□ עשיית שאר מיני תשמיש באיסור דאורייתא – מחלוקת ראשונים

תוס' רא"ש וטור: אסורים בכל מיני תשמיש.

ב"י בשם מ"ד: דבשאר תשמישין מותרים. (ב"י)

פסק השו"ע – דאסור בכל מיני תשמיש אפילו ישראל אחר.

□ דברים שאין צריך כל כך כגון פירות וכיו"ב – אין להקל אלא בשיכר וכיו"ב מהדברים הצריכים

בשבת שאי אפשר להיות בלעדס אלא בדוחק קצת. אבל דברים שאין צריך כל כך כגון פירות וכיו"ב – אין להקל. (משנ"ב ס"ב)

□ ה"ה בהשקאת בהמה [לרמ"א] – אם הביא מים מנהר שאפשר לה לשתות משם גופא, או שהביא

מבור העומד ברה"י שהיה אפשר להכניסה שם ולהשקותה בלא חילול שבת – ג"כ יהיה מותר לרמ"א.

אבל אם בפעם הזה הביא הגוי מים, ואלו המים אי אפשר להשקותה בהיתר – אף שיש שם גם נהר שהיה אפשר להשקותה משם אסור. (משנ"ב נ"ה) [דלא כעולת שבת שחולק. (שעה"צ נ"א)]

□ חש"י שמילאו מים – אין מותר רק כשמילאו לצורך עצמן, ואפילו מכירו מותר. (ביאורי"ה ד"ה אינו יהודי)

סעיף י"א

ליקט גוי עשבים לצורך בחמתו

מקור: שבת (קכב.) - ת"ר, נכרי שליט עשבים מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. בד"א שאין מכירו אבל מכירו אסור.

איני, והאמר רב הונא אמר רבי חנינא: מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת, אבל לא על גבי מוקצה בשבת? – דקאים לה באפה, ואזלא היא ואכלה.

אמר מר: בד"א שאין מכירו, אבל מכירו אסור. הא רבן גמליאל מכירו הוה? – אמר אבוי: שלא בפניו הוה. רבא אמר: אפי' תימא בפניו, נר לאחד נר למאה.

נחלקו בזה הראשונים

רי"ף רא"ש ורמב"ם: אם מכירו אסור אפילו שלא בפניו. שמאחר שמכירו אפילו שלא בפניו – יש לחוש שמא ירבה בשבילו. (ב"י וביאורי"ה ד"ה אם מכירו)

« דס"ל, דרבא חולק על אבוי, ואין הדבר תלוי אם הוא בפניו או לא. (ב"י)

הרב המגיד ור"ן: אפילו אם מכירו כל שאינו בפניו – מותר. (ב"י וביאורי"ה ד"ה אם מכירו)

ובאינו מכירו אפילו בפניו מותר, שאין לחוש שמא ירבה בשבילו.

ואם הוא דבר שאין מרבה בשביל הישראל – מותר אפילו בפניו ומכירו.

« דס"ל, דרבא אינו חולק על אבוי, ושלא בפניו בודאי מותר לכו"ע. (ב"י)

פסקו השו"ע והביאורי"ה – כרי"ף רא"ש ורמב"ם, ואם ליקט גוי עשבים לצורך בהמתו:

• אם אינו מכירו – מאכיל אחריו ישראל שעומד בפניה, בענין שלא תוכל לנטות אלא דרך שם. (שו"ע)

« דאילו להעמידה עליהן – אסור, דחיישינן שמא יטול בידו ואכילה והם מוקצים. (שו"ע)

• אבל אם מכירו – אסור. (שו"ע)

« האם צריך הגוי לדעת בשעת מלאכתו שהיהודי צריך לזה – מחלוקת

ט"ז וא"ד: צריך שידע הגוי בשעת מלאכתו שצריך לזה הישראל המכירו, דאז שייך למגזר שיכוון להרבות בשבילו.

המג"א הוסיף דאפי' אם בפניו ליקט – אינו אסור כי אם בידוע שצריך לו. (שעה"צ ס"ח)

ב"י: מחמיר אפילו אם כבר עשה הגוי ולא ידע אז שהישראל צריך – אסור אם מכירו, דאף

דאין בזה חשש שירבה בשבילו בשבת זו, גזרינן דבמה שיהנה ממלאכתו ירגילו להרבות

בשבילו לשבת אחרת.

הכריע המשנ"ב – דלעת הצורך יש להקל בזה. (משנ"ב ס"ו)

□ וכן בכל דבר שיש לחוש שמא ירבה בשבילו – אסור. (שו"ע)

□ בדבר שאין לחוש שמא ירבה בשבילו, כגון שהדליק נר לעצמו או עשה כבש לירד בו, שבנר אחד

ובכבש אחד יספיק לכל, אפי' מכירו – מותר. (שו"ע)

□ כשיכולה לאכול גם ככה מאותו עשב [מחובר] – מחלוקת

שו"ע: אסור, אא"כ אינו מכירו.

מג"א בדעת הר"ת: אף כשלקטן לצורך בהמת ישראל מותר כיון שיכולה לאכול במחובר.

לכו"ע - אם היה בעבר הנהר שאינה יכולה לאכול משם, או שהיו העשבים מועטין שאין דרך להאכיל

במחובר – לכו"ע אסור. (משנ"ב ס"ד)

לכו"ע - אם ירא להוליכה שם שלא יגנבה – ג"כ אסור לכו"ע. (שעה"צ ס"א)

הכריע המשנ"ב – דאין לחלק בזה, כשו"ע.

אך אם הוא שעת הדחק שאין לישראל עשבים – יכול לסמוך על דעת הר"ת, ולומר לגוי שיאכילה

לבהמתו אפילו אם ליקטן לצורך ישראל. (משנ"ב ס"ד)

« וכן במילא הגוי מים מן הנהר במקום שיכולה הבהמה בעצמה לילך ולשתות, ואין לו מים

אחרים ליתן לה, אע"ג שמלאן גוי בשביל ישראל – מותר. (משנ"ב ס"ד)

« אבל לומר לגוי ללקט עשבים – בכל ענין אסור, דהוי מלאכה דאורייתא. (משנ"ב ס"ד)

« ואם אין לבהמה שום דבר לאכול לא שבולת שועל או שאר תבואה – אין למחות באלו שאומרים

לגוי לקצור עשבים, דמוטב שיהיו שוגגין, ועוד משום צער בעלי חיים. (שעה"צ ס"ג)

« אבל אם אפשר להשיג שבולת שועל – אע"פ שצריך לפזר הרבה דמים ואפילו שצריך הגוי

להביאן דרך רה"ר שלנו – אסור לומר לקצור עשבים, דהוא שבות גמור. אבל להביאן – אינו

אלא שבות דשבות. (שעה"צ ס"ג)

« ואסור יותר ממה שצריך לאכול פעם אחת ביום בלבד. (שעה"צ ס"ג)

□ לומר לגוי למלאות מים מן הבור שהוא רה"ר – בכל ענין אסור. (משנ"ב ס"ד)

« אך אם סביב הבור הוא כרמלית – מתיר ע"י גוי משום צער בעלי חיים. ודווקא פעם אחת

ביום ולא יותר. (משנ"ב ס"ד)

« וע"י ישראל – לעולם אסור. (משנ"ב ס"ד)

סעיף י"ב

אם מוכח מדיבורו וממעשיו שעושה לצורך ישראל

מקור: שבת (קכב.) - נכרי שהדליק את הנר – משתמש לאורו ישראל. ואם בשביל ישראל – אסור.

פסק השו"ע – אע"פ שאינו מכירו, אם אומר בפירוש שלצורך ישראל הוא עושה, או אפילו אם אינו אומר

כן, אם מעשיו מוכיחים שלצורך ישראל עושה, כגון שהדליק נר בבית שישראל בו והלך לו האינו יהודי –

אסור.

« ואסור אפילו אם השתמש מתחלה בעצמו ג"כ. (משנ"ב ס"ט)

□ אך אם לא היה הגוי הולך – היה מותר לישראל להשתמש תיכף משהדליק הנר אף קודם שהשתמש בו

הגוי, משום דתלינן דמסתמא הדליק אדעתא שישתמש בו אח"כ. (משנ"ב ע')

סעיף י"ג

אם ליקט גוי והאכיל לבהמת ישראל מעצמו

• לפי שעה – אין צריך למחות בידו.

• אבל אם רגיל בכך – צריך למחות. (שו"ע)

« וה"ה כשהגוי מאכיל בצוויו – ג"כ אסור אף שליקט מעצמו מתחילה. (משנ"ב ע"א)

סעיף י"ד

עשה גוי בשבת ארון או קבר

מקור: שבת (קנא). - עשו לו ארון וחפרו לו קבר - יקבר בו ישראל. ואם בשביל ישראל - לא יקבר בו עולמית... אמאי, הכא נמי ימתין בכדי שיעשו? - אמר עולא: בעומד באסרטיא. תינח קבר, ארון מאי איכא למימר? - א"ר אבהו: במוטל על קברו.

נחלקו בזה הראשונים בביאור קושיית ותירוצי הגמ' "בעומד באסרטיא"

רש"י פירש: דארישא קאי, דקתני יקבר בו ישראל דמשמע מיד ופריך ימתין בכדי שיעשו דנהי דלא מוכחא מילתא מיהו יש לומר בשביל ישראל נעשה? ומפרקין: בעומד הקבר באסרטיא, שאין דרך ישראל ליקבר שם, דודאי לא נעשה בשביל ישראל, וארון במוטל על קברו דגוי באסרטיא, דמוכח דלשם אותו קבר נעשה הארון.

הגאונים פירשו: דאסיפא קאי, דקתני לא יקבר בו עולמית. דפריך אמאי ליסגי בכדי שיעשו? ומפרקין: דבעומד באסרטיא עסקין, שהוא מקום פרהסיא וגנאי הוא לישראל שיקבר בקבר מפורסם שנתחלל בו שבת. (ב"י)

מה ההיתר באסרטיא - מחלוקת ראשונים

ר"ף: היינו, שהוא מקום שבוודאי אין עושים קבר זה לישראל אלא לגוי.

רמב"ם: היינו, שעל אף שהוא מפורסם לכל שעושין אותו בשביל ישראל פלוני. ואע"ג דנעשה באסרטיא - מ"מ, כל שאין העוברים ושבים מכירים שהוא לישראל. ואפילו מכירים שהוא לישראל, אם אינם מכירים לאיזה ישראל הוא - אינו אסור עולמית. (ב"י)

פסק השו"ע - כרמב"ם. **ולכך:**

עשאו הגוי לעצמו - מותר לישראל ליקבר בו. (שו"ע)

ואם עשאו בשביל ישראל:

• **כשהקבר בפרהסיא**, והארון על גביו, שהכל יודעים שנעשה לפלוני ישראל - לא יקבר בו עולמית. (שו"ע)

הטעם: היות והוא מילתא דפרהסיא החמירו בו חכמים טפי. (משנ"ב ע"ג)

• **אבל אם הוא בצנעה** - מותר ליקבר בו לערב, בכדי שיעשו. (שו"ע)

□ **לישראל אחר** - כשנעשה לישראל, ורוצים ליתנו לישראל אחר - אפילו כשהוא בפרהסיא, אינו אסור אלא לאותו ישראל שנעשה בשבילו, אבל לישראל אחר - מותר. (שו"ע)

« **ממתי מותר** - מחלוקת ראשונים

רמב"ם: ובלבד שימתין בכדי שיעשו.

ראב"ד: הישראל האחר אין צריך להמתין. (ב"י)

פסק השו"ע - כרמב"ם, דבלבד שימתין בכדי שיעשו.

« **ואם נעשה בצנעה** - האם צריך להמתין בכדי שיעשו - מחלוקת ראשונים

הרב המגיד: אף לישראל אחר צריך להמתין בכדי שיעשו.

הרב המגיד בשם יש החולקים: דאין צריך להמתין. (ב"י)

□ **בשאר דברים דפרהסיא שנעשה בשביל ישראל** - מחלוקת

מג"א בשם הרמב"ם: אסור לו עולמית.

הט"ז בשם הר"ן: משמע דדווקא הכא החמירו חכמים לאסור עולמית משום שגנאי הוא לישראל שיקבר בקבר מפורסם שנתחלל בו שבת בשבילו, אבל בשאר מלאכות - בכל גווני אינו אסור רק בכדי שיעשה.

הכריע המשנ"ב - דאין להחמיר בעת הצורך. (משנ"ב ע"ג)

□ **אם אמר במפורש לגוי שיעשה מלאכה עבורו** - מחלוקת ראשונים

טור ור' ירוחם: אסורין לעולם [ואפשר שהוא משום קנסא].

רמב"ם: אינו אסור לעולם. (טור וב"י)

הכריע המשנ"ב - דבכל המלאכות שנעשית בשביל ישראל דאמרינן דצריך להמתין בכדי שיעשו - אפילו אם אמר לו לגוי שיעשה עבורו - אף דעבד איסורא בזה - אפ"ה אין צריך להמתין במוצ"ש רק עד כדי שיעשו משום שלא יהנה ממלאכת שבת ולא יותר. (משנ"ב ע"ד)

סעיף ט"ו-ט"ז

גוי שהביא בשבת חלילים לספוד בהם ישראל

מקור: שבת (קמא). - גוי שהביא חלילין [בשבת] – לא יספוד בהם ישראל, אלא אם כן באו ממקום קרוב... מאי ממקום קרוב? – רב אמר: ממקום קרוב ממש. ושמואל אמר: חיישינן שמא חוץ לחומה לנו.

כשודאי הביאם מחוץ לתחום

כשהביאם דרך רה"ר – מחלוקת ראשונים

רש"י: לא יספוד בהם לעולם.

ר"י: מותרין לו לעולם בכדי שיעשה. (טור)

פסק השו"ע – כר"י, דלא יספוד בהם לא הוא ולא אחרים עד שימתין לערב בכדי שיבואו ממקום קרוב.

□ **ואם ידע בודאי שממקום פלוני הביאם בשבת - כמה זמן ימתין ויהיה מותר** – מחלוקת ראשונים

רשב"א: אפילו דבר המצוי ממקום קרוב אם בא מרחוק - צריך להמתין בכדי שיבוא ממקום שבא.

הרב המגיד בשם יש מי שהקל: בהמתנת שיעור חוץ לתחום. (בי"י)

שבלי הלקט: אם הביאו דבר ממקום רחוק – אין צריך להמתין רק שיעור מיל אחד. (ד"מ ט')

פסק השו"ע – כרשב"א, דימתין לערב כדי שיבואו מאותו מקום, ואח"כ מותרים בין לו ובין לאחרים.

« **ואפילו הוא דבר המצוי במקום קרוב** – ימתין לערב. (משנ"ב ע"ח)

« **ואם הביאן דרך סרטיא גדולה שהוא מפורסם** – מחלוקת

מג"א: אסור לו עולמית. (משנ"ב ע"ו)

לבוש: חולק בזה. (שעה"צ ע"ז)

□ **לאחרים**, האם יהיה מותר מיד – מחלוקת ראשונים

טור בדעת ר"י: מותרים מיד.

רוב הפוסקים: אף לאחרים צריך להמתין בכדי שיעשו. (בי"י)

פסק השו"ע – כרוב הפוסקים, דלא יספוד בהם לא הוא ולא אחרים עד שימתין לערב בכדי שיבואו ממקום קרוב.

« **אבל אם לא הביאם אלא דרך כרמלית** – כיון שלא נעשה בהם איסור תורה, אין צריך להמתין כדי שיבואו אלא מותרים לערב מיד. (שו"ע)

« **אם הוא מחוץ לתחום** – מחלוקת

ב"ח ומג"א: אפילו דרך כרמלית היה אסור לו בכדי שיביאו, ולאחרים מיד.

ט"ז: אסור אף בכרמלית בכדי שיביאו. (משנ"ב ע"ט שעה"צ ע"ט)

בסתמא – כשספק אם הובאו מחוץ לתחום או מתוך התחום

נחלקו בזה הראשונים

רש"י: כשחוששים שמא חוץ לחומה לנו, אפילו הביאן מחוץ לחומה – אנו תולין להתיר ואומרים שמא בתוך התחום לנו ערב שבת, וסופדין בהם למוצאי שבת מיד.

רי"ף ורמב"ם: בסתמא ג"כ אסור עד כדי שיבואו ממקום קרוב, אא"כ ידוע שהיו בתוך התחום. (טור ובי"י)

פסק השו"ע – כרי"ף ורמב"ם, דאסור עד כדי שיבואו ממקום קרוב, דחוששין שמא מחוץ לתחום הובאו. (שו"ע בסעי' ט"ז)

סימן שכו

סעיף א'

איסור רחיצה

בחמי האור

□ **אסור לרחוץ כל גופו.** (שו"ע)

הטעם: גזירה שמא יבואו על ידי זה להחם בשבת. (משנ"ב א')

« **אפי' כל אבר ואבר לבד – אסור.** (שו"ע)

« **וה"ה רוב גופו – אסור,** דרובו ככולו. (משנ"ב ב')

« **אפילו במים שהוחמו מערב שבת – אסור.** (שו"ע)

אך המצטער – מותר לו לרחוץ. (ביאור"ה ד"ה במים)

« **בין אם הם בכלי, בין אם הם בקרקע.** (שו"ע)

« **ואפילו לשפוך המים על גופו ולהשתטף – אסור.** (שו"ע)

אפילו ממים שהוחמו מער"ש, ואפילו הם בקרקע – אסור. (משנ"ב ד')

□ **אבל מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו.** (שו"ע)

« **וכן מותר גם בשאר איברים,** כל שאינו רוחץ כל גופו. (רמ"א)

« **אבל בחמין שהוחמו בשבת – אסור אפילו ידיו לבד.** (משנ"ב ה')

□ **ואשה שלובשת לבנים בשבת ויו"ט – מותרת לרחוץ במקומות המטונפים בחמין שהוחמו מער"ש**

ויו"ט.

« **רק שתזהר לרחוץ בידיים ולא בבגד כדי שלא תבוא לידי סחיטה.** (משנ"ב ו')

« **יש נשים נוהגות שאין לובשות לבנים בשבת ויו"ט.** ובמקום שאין מנהג ידוע יש להתיר. (משנ"ב ו')

אבל בחמי טבריא

• **בקרקע – מותר לרחוץ אפילו כל גופו יחד,** ואין צריך לומר בצוננין.

• **אבל בכלי – אסור,** משום דאתי לאיחלופי בחמי האור. (שו"ע)

« **לפיכך, במקום שנוהגין להחם המקווה – צריך לזהר שלא יהיה רק פושרין,** דאלי"כ אסור לטבול

בו. (משנ"ב ז')

□ **וה"ה שארי מעיינות חמין – לא גזרו עליהן איסור רחיצה.**

אך במקום שאין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה – אסור לרחוץ בהן בשבת. (משנ"ב ח')

סעיף ב'

חמי טבריא

• **כשאין המקום מקורה – לכו"ע מותר.** (שו"ע)

• **אבל אם המקום מקורה – מחלוקת**

רי"ף ורמב"ם: אסור, משום דאתי לידי זיעה ואסור.

ר"ן ור' יונה: מותר להזיע בחמי טבריא. (שו"ע)

הטעם: דלא אסרו זיעה אלא במקום שהרחיצה אסורה. (משנ"ב י"א)

הביא השו"ע את דעת הרי"ף ורמב"ם בסתמא, ואת דעת הרי"ן ור' יונה כיו"א.

הכריע המשנ"ב – יש לסמוך על דעה הרי"ן ור' יונה להקל ולהתיר להזיע בחמי טבריא. (משנ"ב י"א)

סעיף ג'

אמת חמים שחיא חמא

בשבת

אסור להמשיך לתוכה אפילו מערב שבת סילון של צונן ופי הסילון יוצא חוץ לאמה ומימיו נשפכים לגומא שבקרקע. ואם המשיכו – אסורים אף בדיעבד. (שו"ע)

« ואפילו המים שנכנסו לה מערב שבת ברחיצה ובשתייה, כאילו הוחמו בשבת – ואסור אף בדיעבד. (שו"ע ומשנ"ב י"ד)

« ואפילו לרחוץ בהן ידיו – אסור. (משנ"ב ט"ו)

« אבל אם פי הסילון נכנס לתוך האמה ומתערב הצונן עם החמין יחד – מותר אף ברחיצה אם המשיכו מער"ש. (משנ"ב י"ג)

« אם לא היה סתום מוצאו ומובאו – מחלוקת

הבית מאיר : מתיר, דאינו אסור כי אם מה שבאין דרך הסילון בשבת.

ביאו"ה : גם בזה יש להסתפק, דאחרי שהמים שבאו לסילון תכף בעת הנחתו כבר הלכו ונשפכו לעוקא קודם השבת, ומה שבאין לו אח"כ בשבת אפשר שאין עליהם שם הטמנה, דהרי הוא לא הטמין, דממילא באין מעצמן לסילון. (ביאו"ה ד"ה אפילו)

« **בדעת רש"י האם חולק בזה** – מחלוקת

למג"א : חולק ואסור.

לבית מאיר : אינו חולק, ומודה דזה לא הוי הטמנה. (שעה"צ ו')

ביו"ט

אם הביא סילון של מים מערב יום טוב ביום טוב – כחמין שהוחמו ביום טוב, ואסורין ברחיצה, ומותרין בשתייה. (שו"ע)

סעיף ד"ה

התחטמות כנגד האור אחר חריצת

לא ישתטף אדם בצונן כל גופו ויתחמם כנגד המדורה, מפני שמפשיר מים שעליו ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין. (שו"ע סעי' ד')

□ רחיצת פניו ידיו ורגליו – מחלוקת

רמב"ם : אין אסור אלא כל גופו. אך פניו ידיו ורגליו – מותר.

הטעם – מחלוקת

מג"א : שאין זה רחיצה גמורה, ועשאוהו רק כחמין שהוחמו בער"ש. (משנ"ב י"ז)

« ולפ"ז, ברחיצה גמורה אף לדעת הרמב"ם אסור אפילו פניו ידיו ורגליו לבד, אף שלא היה רק הפשר מים בשבת. (שעה"צ ח')

גר"א : משום דלא היה על הפשר שם איסור, לכך ס"ל דהוא כחמין שהוחמו בער"ש, ולא גזרו רק על כל גופו. (שעה"צ ח')

« ולפ"ז, במים שהופשרו בשבת – אין איסור לדעת הרמב"ם רק רחיצת כל גופו. (שעה"צ ח')

הי"א שבסעיף ה' : ס"ל דדינו שווה כרוחץ בחמין שהוחמו בשבת דאסור אפילו לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו. שצריך לזוהר שלא לחמם ידיו אצל האש אחר נטילה, אם לא ינגבם תחלה יפה. (משנ"ב י"ז ושו"ע סעי' ה')

« וה"ה, דלדעה זו אפילו להחזיק ידיו במקום שלא יוכלו המים להתחמם כל כך עד שיהיה היד סולדת בהן – אסור. (ביאו"ה ד"ה י"א)

« וה"ה, דיש לזוהר אצל כותל התנור אם הוא חם מאוד. (ביאו"ה ד"ה אצל)

לכו"ע - להחזיק ידיו במקום שהיד סולדת אסור. (ביאו"ה ד"ה י"א)

□ אבל מותר להשתטף בצונן אחר שנתחמם אצל האש. (שו"ע)

סעיף ו'

לתת חמין על גבי בטנו

אסור ליתן על גבי בטנו כלי שיש בו מים חמין. ואפילו בחול, מפני הסכנה שפעמים שהם רותחים. (שו"ע)

□ הטעם שאסור – מחלוקת

רש"י והר"ן: שמא ישפכו עליו ונמצא כרוחץ בשבת.

« ולפי"ז אם החמין בכלי סגור – מותר.

התוספות: הטעם משום דמינכר שהוא לרפואה וגזירה משום שחיקת סמנים.

« לפי"ז אם החמין בכלי סגור – אסור.

הכריע המשנ"ב – דלצורך גדול יש להקל. (משנ"ב י"ט)

□ מים חמין שנהיו פושרין שאין היד סולדת בהם – מחלוקת

פמ"ג: אסור.

ביאו"ה: מותר בפושרים גמורים. (ביאו"ה ד"ה שפעמים)

□ אבל מותר להחם בגד או כלי וליתנו על בטנו. (רמ"א)

הטעם: דלא ניכר כל כך שהוא לרפואה. (משנ"ב כ')

סעיף ז'

לרחוץ בנהר

צריך שינגב גופו יפה כשעולה מהנהר, מפני שלא ישארו המים עליו ויטלטלם ד' אמות בכרמלית, לפי שהעולה מן הרחיצה יש ריבוי מים על גופו. (שו"ע)

« נהגו שלא לרחוץ כלל בנהר או במקווה, שמצוי לבוא לידי סחיטת שיער.

מ"מ, ידיו ורגליו מותר לרחוץ בנהר כשמנגב קודם שילך ד' אמות. (משנ"ב כ"א)

« מלבושיו שפושטן קודם שיורד לנהר – צריך שיניחם סמוך לנהר, ועכ"פ המטפחת שמטפח גופו

בו כדי שלא ילך במים שעליו. (משנ"ב כ"ב)

« ה"ה בנהר עצמו כשעולה ממקום עמוק וחצי גופו הוא חוץ למים – צריך ליהרר שלא ילך כך ד' אמות, מפני שהנהר הוא כרמלית, ונמצא שנושא ד' אמות בכרמלית. (משנ"ב כ"ב)

□ אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו – לא הקפידו בו. (שו"ע)

הטעם: דלא גזרו בזה, שהוא שלא כדרך הוצאה. (משנ"ב כ"ג)

« ואפילו ריבוי המים נבלע בלבושו – ג"כ מותר לילך בהן. (משנ"ב כ"ג)

סעיף ח'

טבילת אדם מטומאתו בשבת

פסק השו"ע – אדם מותר לטבול מטומאתו בשבת.

הטעם: דאדם שאני מפני שהוא נראה כמצנן עצמו במים. (משנ"ב כ"ד)

« ואפילו אם העת קר וגם המים סרוחים שאין דרך לרחוץ בהם, מ"מ לפעמים כשאדם בא מן

הדרך ומלוכלך בטיט וצואה הדרך לרחוץ אף באלו – וע"כ מותר אפילו היה יכול לטבול קודם

השבת. (משנ"ב כ"ד)

אך המשנ"ב הביא פוסקים: דכיון שסוף סוף המנהג בזמננו לאסור בשבת לרחוץ כל הגוף אפילו כצונן,

א"כ ניכר שהוא משום טבילה, ומחזי כמתקן. (משנ"ב כ"ד)

□ טבילת בעל קרי – מחלוקת

מג"א: מותר לטבול לקריו, כיון שנתבטלה התקנה, ומותר בתורה ובתפלה אפילו קודם טבילה, א"כ לא

מחזי כמתקן ע"י הטבילה.

גר"א: אין לחלק בין טבילת קרי לשאר טומאות – ואסור, כיון שסוף סוף נטהר ע"י הטבילה – מחזי

כמתקן.

הכריע המשנ"ב [ובביאוריה] – דמי שנוהג להקל אין למחות בידו כי רוב האחרונים סותמין להקל בזה. (משנ"ב כ"ד וביאוריה ד"ה אדם)
 לכו"ע - **בנטמא בשבת ויו"ט עצמה** – בודאי אין להחמיר אפילו לגר"א. אך שיזהר מאד שלא יבוא לידי סחיטה שהוא איסור גמור. (ביאוריה שם)

- **טהור גמור ורוצה לטבול בשבת בשחרית משום תוספת קדושה** – מחלוקת
- תוספת שבת**: אין בזה משום חשש מתקן מצד הדין.
- מהרי"ל וביאוריה**: גם טבילה כזו יש למנוע, ודי לנו במה שאנו מקילין לטבול בשבת כשהוא צריך לטבילה. (ביאוריה ד"ה אדם)
- **טבילת נידה** – נוהגות הנשים שאינן טובלות שלא בזמן שבת. (משנ"ב כ"ד)

סעיף ט'

חפצת גופו

- מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בדברים שאינם משירים שער מעורבים עם דברים המשירים. (שו"ע)
- « ואפילו יש לו זקן – מותר. (משנ"ב כ"ה)
- « **לחפוף שער ראשו** – מחלוקת
- משנ"ב ואחרונים**: ה"ה דמותר שער ראשו, אך שלא יסחטם אחר רחיצתו. (משנ"ב כ"ה)
- ב"ח**: מסתפק בשער ראשו, דאפשר שנושרות מהו והוי פסיק רישא. (שעה"צ י"ז)
- **ובלבד שלא יהיה הרוב מדבר המשיר**, שאינם ודאי משירים אף שלפעמים הם ג"כ משירים – אפ"ה מותר, כיון שהוא אינו מתכוון לזה אלא לצחצח עצמו בלבד. (שו"ע ומשנ"ב כ"ו)
- הטעם: דאז פסיק רישא הוא ואסור משום גוזז אף שאינו מתכוון לכו"ע. (משנ"ב כ"ז)
- **מינים שאינו יודע אם טבעם להשיר** – בוודאי יש לאסור מלרוחץ בהם. (ביאוריה ד"ה בדברים)
- **נתר וחול** – מחלוקת
- רמב"ם**: לא הזכיר להתיר נתר וחול.
- ר"ח**: התיר בנתר וחול לחוף שערו. (ביאוריה ד"ה בדברים)

סעיף י'

רחיצה במורסן – גיבול כלאחר יד

- פסק השו"ע – מותר לרחוץ ידיו במורסן.
- הטעם: דגיבול כלאחר יד – מותר. (שו"ע)
- « ורק צריך לזהר שלא יערב מתחילה המורסן במים משום לישה, אלא יקחם בידיו הרטובות ממים. (משנ"ב כ"ח)
- « וכן מותר לשפוך מעט מים על המורסן שעל ידו, דגם זה הוא בכלל שינוי גמור. (ביאוריה ד"ה לרחוץ)

- **לרחוץ ידיו במלח, וכ"ש בבורית, או בשאר חלב שנימוח על ידיו** – מחלוקת
- רמ"א**: אסור, דהוי נולד, ודמי לריסוק שלג וברד.
- מג"א בשם שלטי גיבורים**: מתיר בזה. ובבורית ושאר חלב שאינם עומדים למשקין מותר לכתחילה. (רמ"א ומשנ"ב ל')
- **אבל לרחוץ ידיו במי מלח** – מותר לכו"ע. (משנ"ב כ"ט)
- **בבורית שלנו שהיא רכה** – לכו"ע אסור משום ממחק. (משנ"ב ל')
- **בורית שלנו הנעשה מחלב** – רוחצין בו. ורק איזה מדקדקין זהירין בזה.
- « ואם יכול להשיג בורית שלא נעשה מחלב – בודאי ראוי להחמיר. (ביאוריה ד"ה בשאר)
- **חול** – מחלוקת
- גר"א**: אסור, דסיכה כשתייה, ואסור מדרבנן.
- ר"ת**: התיר בזה לגמרי. (ביאוריה ד"ה בשאר)

סעיף י"א

מרחץ

- **אם סתמו נקביו** (שהמרחץ מתחמם על ידיהן שהאש נסקת מבחוץ מתחתיו) **מער"ש** – למוצאי שבת רוחץ בו מיד. (שו"ע ומשנ"ב ל"א)
- **אבל אם לא סתמו נקביו** – אע"פ שמאליו הוחם בשבת, צריך להמתין לערב בכדי שיעשו לפי שאסור לעשות כן, גזירה שמא יחתה בגחלים. (שו"ע)
- אותן בתי חורף שמחממין אותן מתחתיהן ועל הנקבים יש קערות ברזל או סתימת אבן – נוהגין בו היתר לפותחן בשבת. (משנ"ב ל"א)
- אם ספק אם היה פקוק נקביו – מחלוקת בסי' שכ"ה ס"ז. (משנ"ב ל"ב)

סעיף י"ב

ליכנס למרחץ [כשאינו מתכוון להזיע]

מחלוקת

- שו"ע**: אסור ליכנס אפילו להזיע.
- הטעם: מפני עוברי עבירה שהיו רוחצין בחמין שהוחמו מבעוד יום ואמרו מזיעין אנחנו – אסור חז"ל הדבר. (משנ"ב ל"ה)
- אך אם אינו מתכוון להזיע – מותר**, ואפילו אם המרחץ קטן דנפיש הבליה שבודאי יזיע. (משנ"ב ל"ה)
- רמ"א**: אפילו לעבור במרחץ במקום שיכול להזיע – אסור.
- דאף אם אינו מתכוון להזיע – אסור**. (משנ"ב ל"ו)
- « ולכך, העולין מבית הטבילה ולובשין בגדיהן במרחץ בשבת צריכין ליזהר שלא לשהות הרבה כדי שלא יבואו לידי זיעה. (משנ"ב ל"ו)
- « ובלילה שהמרחץ חם מאד – אי אפשר ליזהר בזה. (משנ"ב ל"ו)
- **לכו"ע - בטבילת נשים** – סמכו בעת הצורך על דעת השו"ע להקל כשאינו מתכוון להזיע. (משנ"ב ל"ו)

סעיף י"ג

מרחץ [הפועלת בשבת] בעיר מעורבת יהודים וגוים במוצ"ש

- **אם רוב גוים** – מותר לרחוץ בה במוצ"ש מיד. (שו"ע)
- **ואם רוב ישראל, או אפילו מחצה על מחצה** – אסור למוצאי שבת עד כדי שיוחם. (שו"ע)
- הטעם: אף שבשבת גופא מסתמא רוחצין בו גוים, כיון שבמוצ"ש רוחצין בו רוב ישראל כי חממוהו בסוף יום השבת אדעתא דישראל מחממי. (משנ"ב ל"ז)
- « ובמוצ"ש אין צריך שיוחם המרחץ בשלימות. (שעה"צ כ"ח)

סימן שבז

סעיף א'

איסור סיכא לחושש במתני

שמן וחומץ – לא יסוך. (שו"ע)

הטעם: דאין דרך לסוך בשתיהן יחד אלא לרפואה, וכל מילי דהוא לרפואה אסרו רבנן גזירה משום שחיקת סממנים, דאסור מן התורה משום טוהן. (משנ"ב א')

« ה"ה, יין וחומץ – אסור, והיינו אפילו באחד מהן. (משנ"ב א')

שמן בלבד – מותר לסוך שמן לבדו. (שו"ע)

הטעם: דגם דרך הבריאים לסוך אותו, ולא ניכר שהוא לרפואה. (משנ"ב ב')

« ולכן, אף על גבי מכה – מותר לסוך בשמן. (משנ"ב ב')

« אך במקום שאין נוהגין לסוך בשמן כי אם לרפואה – בכל שמן אסור. (רמ"א)

שמן ורד – אסור. (שו"ע)

הטעם: משום דמוכחא מלתא דלרפואה קא עביד. שדמיו יקרין ואין אדם סך אותו אלא

לרפואה, וכל מילי דרפואה אסור. (שו"ע ומשנ"ב ג')

« ואפילו ע"י גוי – אסור, אם מתחזק והולך כבריא. (משנ"ב ג')

« אך אם הוא מקום שמצוי בו שמן ורד ודרך בני אדם לסוכו אפי' בלא רפואה – מותר. (שו"ע)

□ אסור לסוך בשמן במדינותינו הראש שיש בו חטטין, וכן אם יש לו נפח בכל מקום שהוא – אסור לסוך

בשמן במדינותינו. (משנ"ב ד')

□ ובחלב ושומן – אסור בכל מקום, משום דניתך ונימס והוי נולד. (משנ"ב ד')

סעיף ב'

סיכא ומשמוש להנאה

פסק השו"ע – סכין וממששין להנאתו ע"י שינוי, דהיינו שסך וממשש ביחד.

« האם מותר למשמש בכח – מחלוקת

שו"ע: לא ימשמש בכח, אלא ברפיון ידים.

הטעם: דהוא עובדין דחול. (משנ"ב ז')

הרמב"ם: מותר, כל שאינו מכוון להביא עצמו על ידי זה לידי זיעה. (שו"ע משנ"ב ז')

סעיף ג'

גירוד

פסק השו"ע – אין מגרדין בכלי העשוי לכך.

הטעם: דהוא כעובדין דחול. (משנ"ב ח')

« אך אם היה לו כלי המיוחד לשבת – מותר. (משנ"ב י')

« מזה נהגו הבתולות להיות להם כלי משער חזיר המיוחד לשבת, דתו לא מחזי כעובדין דחול.

וגם בזה אינו מותר כי אם לתקן בו מעט את השערות להשכיבם.

אבל לסרוק בו – אסור אף בזה, שאי אפשר שלא יתלוש שיער. (משנ"ב י')

□ אלא אם כן היו ידיו או רגליו מטונפות בטיט וצואה – דמותר. (שו"ע)

□ ויכול לגרד בידיו על הבשר, אך שיזהר שלא יעשה חבורה. (משנ"ב ט')

סעיף ד'

גדר מלאכת עיבוד העור

- עיבוד הוא אם מולח את העור, או שמעבדו בשאר דברים שדרך לעבדו. (משנ"ב י"ב)
- וכן אם דורס העור ברגלו עד שיתקשה, או שמרככו בידו ומושכו ומשוה אותו כדרך שהרצענין עושין – חייב, דהוא תולדת מעבד. (משנ"ב י"ב)
- וכן אם מרכך העור בשמן – ג"כ מענין עיבוד הוא וחייב. (משנ"ב י"ב)
- שיעור עיבוד לענין הפשטת העור דהוא ג"כ מלאכה דאורייתא – הוא אם יש בו שיעור כדי לעשות קמיע. ומ"מ, לענין איסורא – אפילו בכל שהוא אסור. (משנ"ב י"ב)

❑ **לסוך רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או הסנדל החדשים – אסור.** (שו"ע)
הטעם: מפני שהעור מתרכך ודמי לעיבוד. (שו"ע)

❑ **אבל אם סך רגלו ומניחו במנעל, וסך כל גופו ומתעגל על גבי העור:**

- **אם יש בו שיעור שמן אפילו יש בו כדי לצחצחו – מותר.**

הטעם: כיון שבעת הסיכה לא נגע השמן בעור. (משנ"ב י"ד)
« ובלבד שלא יכוון אפילו לצחצחו. (שו"ע)

- **הטעם שאסור: גזירה אטו היכא שמתכוון לעבדו.** (משנ"ב ט"ז)
• **אם יש בשמן הנישוף בגופו שיעור כדי לעבדו – אסור.** (שו"ע)

❑ **במנעל ישן – מחלוקת**

שו"ע: רק בחדשים – אסור, אך בישנים יותר – אין בו משום חשש עיבוד.

כלכלת שבת לדעת הראב"ד: אסור גם במנעל ישן. (שו"ע ומשנ"ב י"ב-ג')

« ובפרט בזמן הזה דנפיש עמי הארץ ויבואו להקל גם בחדשים – בוודאי יש להחמיר בכל גווני. (משנ"ב י"ב)

❑ **כשמושח המנעל בשמן אפילו אם השמן מועט ומכוון רק כדי לצחצחו – אסור.** (משנ"ב ט"ז)

❑ **לצחצח המנעלים ע"י מרוח שחור של משחת נעליים – אם עשה אפילו ע"י גוי אסור עד לערב בכדי שיעשו.** (משנ"ב ט"ז)

❑ **המפרק דוכסוסטוס מעל הקלף – הרי זה תולדת מפשיט.** (משנ"ב ט"ז)

סימן שבה

סעיף א'

החולצה בשבת וצריך לעשות לו תרופה

- מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא – אסור לעשות לו שום רפואה. (שו"ע)
  - הטעם: גזירה משום שחיקת סמנים. (שו"ע)
  - « ואפ"י ע"י אינו יהודי – אסור. (שו"ע)
  - « אפילו דברים שאין בהם משום מלאכה – ג"כ אסור. (משנ"ב ב')
- אך אם כאב לו הרבה וחלה כל גופו על ידי זה או שנפל למשכב – אף שאין בו סכנה מותר לעשות בשבילו רפואה שאין בה מלאכה. (משנ"ב א')
- « וע"י אינו יהודי – מותר לעשות אפילו מלאכה גמורה. (משנ"ב א')

סעיף ב'

זריזות בהצלת החולצה

- מקור: יומא (פד) - מפקחין פיקוח נפש בשבת, והזריזו הרי זה משובח.
- ירושלמי יומא (פ"ח ה"ה) - הנשאל הרי זה מגונה, והשואל הרי זה שופך דמים, והרי הכתוב אומר: "וחי בהם" ולא שימות בהם.
- פסק השו"ע – מי שיש לו חולי של סכנה מצוה לחלל עליו את השבת. והזריזו - הרי זה משובח. והשואל - הרי זה שופך דמים.
- « ומ"מ, צריך שתהא הרפואה ידועה לאנשים או ע"פ מומחה. (משנ"ב ה')
- ת"ח הנשאל הרי זה מגונה – היינו משום שהתלמיד חכם במקומו היה לו לדרוש בפרקא לכל כדי שידעו כל העם ולא יצטרכו לשאלו. (משנ"ב ו')
- ואם החולה בעצמו מתיירא שיעברו עליו את השבת – כופין אותו ומדברים על לבו שהוא חסידות של שטות. (משנ"ב ו')

סעיף ג'

גדר כאב של חלל

- מקור: ע"ז (כח). - אמר רב: כל מכה שצריכה אומד מחללין עליה את השבת. אמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן: והאי אישתא צמירתא כמכה של חלל דמי ומחללין עליה את השבת, מהיכך מכה של חלל? - פירש רבי אמי מן השפה ולפנים. בעי רבי אליעזר: ככי ושיני מאי? כיון דאקושי ניהו כמכה דבראי דמו, או דלמא כיון דגואי קיימי כמכה של חלל דמו... [ולא איפשטא].
- פסק השו"ע – כל מכה של חלל דהיינו מהשינים ולפנים, ושינים עצמם בכלל – מחללין עליה את השבת.

□ גדר הכאב

- היינו, כשכאב לו הרבה וחלה כל גופו על ידי זה אף שלא נפל למשכב. (משנ"ב ח')
- « אך חששא בעלמא בשיניו – איננו בכלל זה. (משנ"ב ח')
- « ודוקא שנתקלקל אחד מהאברים הפנימים מחמת מכה או בועה וכיוצא בזה, אבל מיחושים – אין נקראים מכה. (שו"ע)
- « כשכואב לו הרבה מבפנים בחלל הגוף אך לא נתקלקל אחד מהאיברים הפנימיים:
  - אם ודאי לא נתקלקל – מחלוקת
  - רשב"א בשם ר' יונה: עדיין אינו בכלל מכה של חלל.
  - גר"א: הוי בכלל מכה של חלל, ומחללין עליו את השבת. (ביאור"ה ד"ה ודוקא)

• **אם ספק נתקלקל ואין שם רופא לשאול** – מותר לחלל שבת וליסע אחר רופא, דאף במכה שאינה של חלל אם נעשה אצל החולה ספק סכנה מחללין. (ביאורי ד"ה ודוקא)

□ **מחלת צפידנא שמתחלת בפה ומסיימת בבני מעיים**

מקור: יומא (פג.) - החושש בפיו מטילין לתוכו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות.
 יומא (פד.) - רבי יוחנן כי חש בצפידנא עבד הכי בשבתא ואיתסי, ורבי יוחנן היכי עביד הכי? – אמר ר"נ בר יצחק: שאני צפידנא הואיל ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים.
 פסק המשנ"ב – דמחללין עליה את השבת. (משנ"ב ח')
 « וסימנה כשנותן כלום לתוך פיו סביבות השיניים יוצאין מבין השיניים דם דמחללין עליה השבת. (משנ"ב ח')

□ **והפרש יש בין מחלת צפידנא לשאר מחלות:**

« דבצפידנא אפילו החולה והרופא אומרים אין צריך לחילול - אמרינן דאין בקיאים בזה כי מקובל ביד חז"ל שסכנה היא.
 ובשאר כאב השיניים דחשיב כמכה של חלל בסתם מחללין, וכשאומר הרופא או החולה שאין צריך אין מחללין. (משנ"ב ח')

□ **מי שחושש בשיניו ומצטער עליו להוציא** – מחלוקת

רמ"א והרבה אחרונים: אומר לאינו יהודי להוציא. (רמ"א)

« ואע"ג דהוא פותח פיו וממציא את שיניו להוציא, קי"ל דמסייע אין בו ממש. (משנ"ב י"א)

« **האם צריך שיחלה כל גופו על ידי זה** – מחלוקת

מג"א: צריך דווקא כשיחלה כל גופו.

שו"ע של הגר"ז וביאורי"ה: אין צריך, ומותר ע"י גוי אף בלא חלה כל גופו ע"י זה. (ביאורי ד"ה ומצטער)

ט"ז: מאריך בענין זה ודעתו להחמיר. (משנ"ב י"א)

לכו"ע - אינו מותר ההוצאה ע"י ישראל, דהוצאת השן אינה רפואה ידועה, ואדרבה לפעמים יש חשש סכנתא עי"ז. והוצאת שן הוא מלאכה דאורייתא דהא חובל לרפואה. (משנ"ב י"ב)

סעיף ד'

מכה של חלל

מקור: ע"ז (נח.) - כל מכה שצריכה אומד מחללין עליה את השבת.
 פסק השו"ע – דמכה של חלל - אינה צריכה אומד, שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום – עושים לו כל שרגילים לעשות לו בחול.

« **כל שברור שאין במניעת אותו דבר חשש סכנה** – מחלוקת

משמעות השו"ע רדב"ז [ורמב"ן]: אע"פ שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא, כיון שהחולי יש בו סכנה ויש בהדבר צורך קצת ורגילין לעשות לו בחול עושין גם בשבת.

רש"י ר"ת ור"י: אפילו במקום שצריך חילול, אין מחללין ע"י ישראל אלא בדבר שיש לחוש בו שאם לא יעשהו לו יכבד עליו ויוכל להסתכן.

אבל כל שברור שאין במניעת אותו דבר חשש סכנה – אע"פ שמ"מ צריך הוא לו ורגילין לעשות לו – אין עושין אותו בשבת אלא ע"י אינו יהודי כדין צרכי חולה שאין בו סכנה.

הכריע המשנ"ב ובביאורי"ה – דבדאי מהנכון להחמיר באיסור של תורה. (משנ"ב י"ד וביאורי"ה ד"ה כל)

□ **לכו"ע** – אפילו לדעת האוסרים בדבר שיש חשש שעל ידי המניעה יכבד חוליו – מחללין עליו השבת.

וה"ה, כשע"י פעולת החילול הזה יתחזקו אבריו – מותר, משום שהוא חולה שיש בו סכנה. (ביאורי ד"ה כל)

□ **אבל כשיוצאים מכירים באותו חולי שממתין ואין צריך חילול** – אסור לחלל עליו, אע"פ שהיא מכה של חלל. (שו"ע)

« וה"ה, כשגונח מליבו שהוא מסוכן והרופאים אומרים שרפואתו הוא שישתה חלב בכל יום – אסור לחלל שבת באיסור דאורייתא בשביל זה. שעכ"פ אינו מסוכן בשביל פעם אחת שלא

ישתה. (ביאורי ד"ה שממתין)

סעיף ה'**מכה שאינה של חלל**

נשאלין בבקי ובחולה – ואין מחללין עליו שבת, עד שיאמר אחד מהם שהוא צריך לחילול, או שיעשה אצל אחד מהם ספק סכנת נפשות. (שו"ע ומשנ"ב י"ז)
 « דאפילו אומרים רק שמא יכבד עליו החולי ויסתכן ג"כ מותר. (משנ"ב י"ז)

□ כל דבר שאין בו סכנה עתה אף על פי שיוכל לבוא לידי סכנה – אין מחללין אלא שבות דרבנן, אבל לא איסור דאורייתא. (בי"י)

סעיף ו'**סוגי מכה שמחללין עליהם את חשבת אפילו על ספק**

- **מכה שעל גב היד וגב הרגל** – אפילו ספק אם ממית אם לאו, הרי הם כמכה של חלל. (שו"ע)
 מקור: שבת (קט.) ע"ז (כח.) - אמר רב אדא בר מתנה אמר רב: גב היד וגב הרגל – הרי הם כמכה של חלל ומחללין עליהם את השבת.
- **וכן מי שבלע עלוקה** – אפילו ספק אם ממית אם לאו, הרי הם כמכה של חלל. (שו"ע)
 מקור: ע"ז (יב.)
- **וכן מי שנשכו כלב שוטה או אחד מזוחלי עפר הממיתים** – אפילו ספק אם ממית אם לאו, הרי הם כמכה של חלל. (שו"ע)
 מקור: יומא (פג: פד.) - מי שנשכו נחש מחללין עליו את השבת... דנכית ליה כלב שוטה מיית.

סעיף ז'**סוגי חולי שמחללין עליהם את חשבת**

- מקור: ע"ז (כח.)
- **על כל מכה שנעשית מחמת ברזל**. (שו"ע)
 « נסתפק התבואות שור - האם מדובר בהכאה בכח, או אפילו חיתוך בנחת ג"כ הוי מסוכן. (ביאורי"ה ד"ה מחמת)
- **על שחין הבא בפי הטבעת**. (שו"ע)
- **על סימטא**. (שו"ע)
- **על מי שיש בו קדחת חם ביותר או עם סימור**. (שו"ע)
 מקור: פסחים (כה:) - אישתא צמירתא.
 ונחלקו הראשונים בביאור מהו "אישתא צמירתא".
 רש"י: קדחת חם ביותר.
 רמב"ם: החום שמצמר ומקרר הבשר. (בי"י)
- השו"ע נקט כב' הפירושים. ומחללין גם על קדחת חם ביותר, ובין על סימור שהיא צמרמורת שבא הקרירות והחמימות בפעם אחת. (שו"ע ומשנ"ב כ')
- « אך קדחת המצוי שבא מתחלה הקרירות ואח"כ החמימות – אין זה בכלל חולה שיש בו סכנה.
 ומי"מ ע"י גוי – מותר לחלל עליו שבת. (משנ"ב כ')

סעיף ח'**מי שאחזו דם**

- מקיזין אותו אפילו הולך על רגליו, ואפי' ביום הראשון. (שו"ע)
 « ומותר אפילו ע"י ישראל דסכנתא הוא. (משנ"ב כ"א)
- אבל אם אחזו דם במקצת ומנכר שהוא רק מיחוש בעלמא – אסור. (משנ"ב כ"א)

סעיף ט'

חולי בעיניו

מקור: ע"ז (כח:) - עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת... כגון מאי? אמר רב יהודה: כגון רירא דיצא דמא דימענא וקידחא ותחלת אוכלא. לאפוקי סוף אוכלא ופצוחי עינא דלא. (טור)
פסק השו"ע – החושש בעיניו או בעינו ויש בו ציר, או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב, או שהיה שותת דם – מחללין עליו את השבת.
הטעם: דעין שאני, דשורייקי דעינא בליבא תליא ואיכא סכנת נפש. (משנ"ב כ"ב)

□ אם היה רירא בעינו:

- בתחלת חולי או באמצע המחלה – מחללין עליו את השבת. (שו"ע ומשנ"ב כ"ד)
  - אבל בסוף חולי שכבר תש מחלתו – ליכא סכנתא ע"י סימנים הללו – אין מחללין משום זה. (משנ"ב כ"ד)
- « וכ"ש כשרוצה לעשות רפואה כדי להגביר אור עיניו – דבדאי אין מחללין משום זה. (משנ"ב כ"ד)

סעיף י'

גדר חולי שחרופאים אומרים לחלל עליו את השבת

מקור: יומא (פג.) - חולה מאכילין אותו על פי בקיאי...
פסק השו"ע – כל חולי שחרופאים אומרים שהוא סכנה אע"פ שהוא על הברש מבחוץ – מחללין עליו את השבת.

□ על מי סומכים לחלל עליו השבת – מחלוקת

רמב"ם וסתמא דשו"ע: דוקא רופאים מומחים.

- טור בשם ר"י: שאין צריך מומחה, דכל בני אדם חשובים מומחין קצת, וספק נפשות להקל. (שו"ע)
- « ומ"מ דוקא כשיאמר שמכיר באותו חולי. (משנ"ב כ"ז)
- « וגם אינו נאמן להכחיש המומחה אפילו להקל. (משנ"ב כ"ז)
- « ומ"מ אם אפשר לעשות ע"י אינו יהודי טוב יותר. (משנ"ב כ"ח)
- או"ה: דוקא ישראלים, אבל סתם אינם יהודים שאינן רופאים – לא מחזקינן אותם כבקיאים. (רמ"א)
- הכריע המשנ"ב – כאו"ה. (משנ"ב ל')
- אך הוסיף בביאו"ה – דאם אפשר לעשות ע"י אינו יהודי – יעשה ע"י אינו יהודי. (ביאו"ה ד"ה ויש מי)

□ אם רופא אחד אומר: צריך, ורופא אחד אומר: אינו צריך:

• אם שניהם שוים – מחללין. (שו"ע וביאו"ה ד"ה ואם)

• אבל אם אחד מופלג בחכמה – שומעין לדבריו בין להקל בין להחמיר. (ביאו"ה ד"ה ואם)

הטעם: דכיון דבמנינם שוים הם אזלינן בתר רוב חכמה. (ביאו"ה שם)

□ אם החולה אומר צריך אני לתרופה פלונית והרופא אומר אין צריך – שומעין לחולה. (משנ"ב כ"ה)

« ודוקא כשאומר החולה שמרגיש הוא חולשה באבר פלוני על כן יעשו לו תרופה פלונית שמועלת לחולי אבר זה – ובזה בודאי שומעין לו, דלב יודע מרת נפשו, ואפילו רופא אומר שאין צריך שום תרופה. (ביאו"ה ד"ה ורופא)

« אבל אם המחלה ידועה והחולה אומר שתרופה זו מועילה למחלה זו והרופא אומר שאינו מועיל – בזה אין סברא לשמוע לחולה לחלל שבת בחינם. (ביאו"ה ד"ה ורופא)

« ומ"מ, כשאומר החולה שידוע לו שטבע גופו להתרפאות ממחלה זו כשנוטל רפואה זו – שומעין לו. (ביאו"ה ד"ה ורופא)

□ אך אם הרופא אומר שאותה תרופה תזיקהו – אזי שומעין לרופא. (משנ"ב כ"ה)

□ וכשיש חשש שמא תיטרף דעתו עליו אם יראה שאינם שומעים לדבריו – שומעין לו בכל גווני. (ביאו"ה ד"ה ורופא)

□ וה"ה ההיתר לילולת בכל היתריה. (ביאו"ה ד"ה ורופא)

מי שרוצים לאנסו שיעבור עבירה גדולה

מחלוקת ראשונים

רשב"א: אין מחללין עליו. ואפילו באיסורא זוטא לא שרינן כדי להציל חבירו מאיסורא רבה.
תוס': מותר, שמותר לעבור איסור קל בכדי שלא יעבור חבירו איסור חמור. (ד"מ י' בסעי' י"ז)
הכריע הרמ"א – דאין מחללין עליו השבת כדי להצילו.

הטעם: דאין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך. (משנ"ב ל"א)

□ אך אם הכפיה היה באחד מג' עבירות - ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, והוא **משער שהנאנס ימסור עצמו למיתה** בשביל זה – אפשר דצריך לחלל כדי שלא יבוא לזה. (משנ"ב ל"א)

סעיף י"א**חולץ שיש בו סכנה וצריך רפואה ממושכת**

מקור: יומא (פד):

חולה שיש בו סכנה, שאמדהו ביום שבת צריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכת חילול שבת שמונה ימים – אין אומרים: נמתין עד הלילה ונמצא שלא לחלל עליו אלא שבת אחת, אלא יעשו מיד אע"פ שמחללין עליו שתי שבתות. (שו"ע)

« ושונה הדין כאן מסעי' ד', דשם מיירי שיודע ומכיר שע"י המתנתו עד הערב לא יגיע שום ריעותא להחולה, משא"כ כאן. (משנ"ב ל"ב)

סעיף י"ב**כיצד מחללין שבת על חולץ שיש בו סכנה**

מקור: שבת (קכח): - לחיה מביאין שמן על ידי שינוי.

יומא (פד): - אין עושין דברים הללו לא ע"י גויים, ולא ע"י קטנים, אלא ע"י גדולי ישראל. ואין אומרים לעשות דברים הללו ע"י נשים ולא ע"י כותיים מפני שמצטרפין לדעת אחרת.

נחלקו בזה הראשונים

תוס' ורמב"ם: מצווה דווקא בישראל גדול ואין צריך לשנות [בשונה מיולדת].

רמב"ן ואור זרוע: עדיף לעשותו אם אפשר ע"י שינוי או ע"י גוי [כמו ביולדת]. (בי"י)
להלכה – מחלוקת

שו"ע וט"ז: משתדלין שלא לעשות ע"י אינו יהודי וקטנים ונשים – אלא ע"י ישראלים גדולים ובני דעת.
הטעם: «

הטעם גבי גוים: משום דזימנן דליתנייהו ואתי ג"כ לאהדורי בתרייהו ומתוך כך יבוא לידי סכנה. (בי"י משנ"ב)

הטעם גבי קטנים – מחלוקת ראשונים

ב"י בדעת הרמב"ם: דקטנים כשיגדלו ילמדו וידעו חומר שבת ואיסורו.

ר"ן בדעת הרמב"ם: כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם [כטעם נשים ועבדים].

ר"ן עצמו: שאין עושין על ידי גוים ולא על ידי קטנים שמא יאמרו הרואים בקושי התירו פיקוח נפש ואין מתירין אותו לכתחילה על ידי המחוייבים במצות שמא יבוא הדבר [לידי איחור] שכשלא ימצאו גוים או קטנים לא ירצו לחלל שבת על ידי גדולי ישראל. (בי"י)

הטעם גבי נשים: «

א. שמא יאמרו שלא ניתן שבת לדחות אף בפקוח נפש ולכך מוסרין אותה להם ויתעצלו בדבר ומתוך כך יבוא לידי סכנה. (משנ"ב ל"ג)

ב. רמב"ם: כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם, שמא יקילו הנשים בדבר ויבואו לחלל שבת במקום אחר. (בי"י ומשנ"ב ל"ג)

ג. רא"ש: שיאמרו אינם חוששים שנעשה עבירה ויבואו לידי סכנה, שמתוך כך יבואו להתעצל במלאכה ויבואו לידי סכנה. (בי"י)

« וכשיש שם במעמד זה חכמים – מצוה לכתחילה לעשות חלול זה על ידיהם. (משנ"ב ל"ד)
 « אבל אם אין שם אנשים, אלא רק נשים – אין להם להמתין, והן זריזות ונשכרות. (משנ"ב ל"ד)
רמ"א: אם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איחור ע"י שינוי – עושה ע"י שינוי. ואם אפשר לעשות ע"י גוי בלא איחור כלל – עושה ע"י גוי. אבל במקום דיש לחוש שיתעצל הגוי – אין לעשות ע"י גוי.
 הטעם: דכל כמה שנוכל לעשות בהיתר לא שבקי התירא ונעשה באיסור. (משנ"ב ל"ה)
 « ה"ה אם ע"י השינוי מתאחר הדבר מעט רק דאין החולי בהול – ג"כ מתאחרים מעט כדי לעשות ע"י שינוי. (משנ"ב ל"ה)
צייד הט"ז – דאף שיכול לעשות ע"י אינו יהודי, מ"מ הישראל יזרז בדבר יותר ולכן אם יש אפילו ספק הצלה ויש סכנה בביורור כל הזריז הרי זה משובח. (ט"ז ל"ז)

□ **אם היה חולה צריך לחמם יין**, ימלא ישראל ויחם הגוי, ומוטב שיתנסך היין משיתחלל שבת. ואפשר דבחולה שאין בו סכנה הוא דצרכיו נעשים על ידי גוי, וכשיתן ישראל לגוי כלי מלא יין ויטלנו הגוי ויחממו חמרא – מישראל שרי כל שלא נגע בו. ואע"פ שהוא קרוב להתנסך, שאף על פי שישראל עומד על גביו אפשר דנגע ביה כל דהו ולאו אדעתיה דישראל – מ"מ מותר. (ב"י)

סעיף י"ג

כל הזריז לחלל שבת בדבר שיש בו סכנה

מקור: יומא (ד): פסק השו"ע – דהרי זה משובח, אפילו אם מתקן עמו דבר אחר, כגון: שפירש מצודה להעלות תינוק שנפל לנהר וצד עמו דגים, וכן כל כיוצא בזה. (שו"ע)
 « **ואם מתכוון למלאכה**, כגון שהיה צריך להחוליא ולהנסרים והקסמין – מחלוקת ר"ן: מקל בזה, אע"פ שמתכוון למלאכה.
רמב"ם: אין מותר אלא דווקא כשאינו מכוון לזה. אך אם מכוון אסור. (שעה"צ י"ז)
 הכריע המשנ"ב – כרמב"ם, דג"כ מותר כיון שאינו מכוין לזה. (משנ"ב ל"ח)
 « לכו"ע – מותר דווקא כשאינו מרבה בפעולה בשביל זה. (שעה"צ י"ז)

סעיף י"ד

היה חחולח שיש בו סכנה צריך בשר

כשאין החולה צריך לאכילה לאלתר – מחלוקת ראשונים
רא"ש ור"מ: עדיף לשחוט לו.
 הטעם: שמא יהיה החולה קץ באכילת איסור ויפרוש ויסתכן.
ראב"ד: היה עדיף להאכילו נבלה, דמוטב שיעבור הוא על לאו דנבלה, משיעברו אחרים על איסור סקילה מכוונים הם.
 אבל יש לומר שאיסור שבת כבר ניתן לידחות בהבערה ובישול ובהחם לו חמין.
 אבל אם היה החולה צריך לאכילה לאלתר והנבלה מוכנת לו מיד והשחיטה מתאחרת לו – ודאי מאכילין אותו הנבלה ואין ממתנין לשחיטה הפשט ובישול.
ר"ן: עדיף לשחוט לו.
 הטעם: דאין איסור נבלה קל מאיסור שבת, משום דהאוכל נבלה עובר בלאו על כל זית וזית שבה, אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה, ומשום הכי לאוין הרבה דנבלה לא מיקרי איסור קל לגבי חד לאו דשבת, ואע"ג דהוי איסור סקילה. (ב"י)
רשב"א: תלוי הדבר במחלוקת הראשונים, באם שבת דחוייה היא אצל חולה או הותרה. שאם הותרה שוחטין לו. ואם דחוייה מאכילין לו הנבלה. (ב"י)
 פסק השו"ע – דשוחטים לו, ואין אומרים: נאכילנו נבילה.

□ הטעם – תלוי במחלוקת הנ"ל:

לרא"ש ור"מ: משום דשבת הותרה אצל פקוח נפש. (משנ"ב ל"ט)

« ולכן שוחטין לו כדרך ששוחטין ביו"ט ואפילו איסור דרבנן אין מאכילין אותו במקום שאפשר לו לשחוט מטעם זה. (משנ"ב שם)

לרמב"ם: דשבת רק דחווה היא, אלא הטעם הוא דשמא יהיה קץ באכילת נבילה ולא יאכל ויסתכן.

לר"ן: דבנבילה עובר על כל כזית ממנה וחמיר מאיסור לאו דשבת. (משנ"ב ל"ט)

« ולפי"ז בודאי מוטב לעבור ולהושיט לו איסור דרבנן משנחלל שבת באיסור סקילה. (משנ"ב ל"ט)

□ **בקטן** – בודאי נראה דטוב יותר להאכילו בשר נבילה ולא ישחוט אדם עבורו בשבת. (משנ"ב ל"ט)

« **אבל אם היה החולה צריך לאכילה לאלתר**, והנבילה מוכנת מיד והשחיטה מתאחרת לו – מאכילין אותו הנבילה. (שו"ע)

□ **אם צריך להרתיח יין עבור חולה** – ימלא ישראל ויחם הגוי, ומוטב שיתנסך היין משיתחלל שבת. (משנ"ב ל"ט)

הטעם: כיון שאיסור סתם יינם אינו אלא מדרבנן, וגם איסורו קל ואין החולה קץ בו – לא דמי לנבילה. (משנ"ב ל"ט)

ומ"מ המיקל בחולה שיש בו סכנה להחם בעצמו – אין למחות בידו, דיש לו על מי לסמוך. (משנ"ב ל"ט)

סעיף ט"ז

כשחללו רבים למען חחולח ולבסוף לא היה צורך בהם

מקור: מנחות (סד).

אמדוהו הרופאים שצריך גרוגרת אחת, ורצו עשרה והביאו לו בזה אחר זה כל אחד גרוגרת – אם הוא חולי בהול – כולם פטורים, ויש להם שכר טוב מאת ה' אפילו הבריא בראשונה. (שו"ע משנ"ב מ"ב וביאוריה ד"ה ויש)

« אך בחולי שאינו בהול – אין ראוי להרבות באנשים. (ביאוריה ד"ה ויש)

« אפילו בשניים, אין מותר לעשות אלא דווקא כשעל ידי השניים אפשר שתהא נגמרת המלאכה מהר, אך בלאו הכי אסור. (ביאוריה ד"ה ויש)

סעיף ט"ז

אמדוהו לשתי גרוגרות

מקור: מנחות (סד.).

• **ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשני עוקצין וג' בעוקץ אחד** – כורתים העוקץ שיש בו ג'. (שו"ע)

• **ואם היו ב' בעוקץ אחד וג' בעוקץ אחד** – לא יכרתו אלא העוקץ שיש בו שנים. (שו"ע)

הטעם: דריבוי בשיעורא שלא לצורך אסור. (משנ"ב מ"ד)

□ **ואם הדבר בהול** – אין מדקדקין בכך, שלא יבא לידי דיחוי ועיכוב. (רמ"א)

□ **ה"ה לענין שאר מלאכות** כגון בישול וכדומה אפילו אם הוא בקדרה אחת – אסור לבשל ולעשות בשארי מלאכות רק מה שצריך עכשיו בצמצום. ואם הדבר בהול אין מדקדקין בכך. (משנ"ב מ"ד)

סעיף י"ז

חולת שנפל מחמת חליו למשכב ואין בו סכנה

מקור: שבת (קכט.) - כל צרכי חולה נעשין ע"י ארמאי בשבת.
פסק השו"ע - חולה שנפל מחמת חוליו למשכב ואין בו סכנה - אומרים לגוי לעשות לו רפואה, אבל אין מחללין עליו את השבת באיסור דאורייתא, אפילו יש בו סכנת אבר.
« ה"ה כשיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו דאע"פ שהולך - כנפל למשכב דמי. (רמ"א)
« ומותר לומר לעכ"ם - אפילו במלאכה דאורייתא, וה"ה שאר צרכיו. (משנ"ב מ"ז)
« ודוקא כשצריך להרפואה בשבת עצמו. אבל כשיש סכנה - אסור להמתין. (משנ"ב מ"ח)
« וה"ה כיוצא בזה בשאר האברים, אם הרופא אומר שאם לא ירפאו האבר יוכל לבוא לפק"י - הרי הוא כשאר חולי שיש בו סכנה. (משנ"ב מ"ט)

□ לחלל עליו ישראל באיסור דרבנן בידים בלא שינוי

מקור: ע"ז (כח:) - אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת. סבור מיניה הני מילי הוא דשחקי סמנין מאתמול, אבל משחק בשבת ואתויי דרך רשות הרבים לא. א"ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה: לדידי מיפרשא מיניה דרב יהודה, אפילו מישחק בשבת ואתויי דרך רשות הרבים מותר... מאי טעמא? דשורייני דעינא באובנתא דליבא תלו.

נחלקו בזה הראשונים

רא"ש: נסתפק בזה, אם מותר לחלל עליו בשבות שיש בה מעשה, דשמא לא התירו אלא אמירה לגוי, אבל לא שבות שיש בו מעשה אלא בסכנת אבר. (טור)
רשב"א: פסק לקולא בספק הרא"ש, וחולה שאין בו סכנה או שיש בו סכנת אבר דברים שאין בהם אלא איסור דרבנן - נעשים אפילו על ידי ישראל. (ב"י)
ר"ן: פשט ספק הרא"ש לחומרא, ומותר אפילו שבות על ידי ישראל דווקא היכן שיש סכנת אבר, אבל חולה שאין בו סכנת נפש ולא סכנת אבר - אין מותר שבות מלאכה גמורה אלא רק על ידי גוי. (ב"י ושו"ע)
הטעם: אף שהוא חולי הכולל כל הגוף, ס"ל דאסור לעשות ע"י ישראל. (משנ"ב נ"ג)
« אפילו בשינוי אסור לעשות בעצמו. (משנ"ב נ"ג)
« אם לא היכן שאי אפשר לעשות ע"י אינו יהודי - דמותר ע"י ישראל בשינוי. (משנ"ב נ"ג)
רמב"ן: אם אין בו סכנת אבר עושין בשינוי, ואם יש בו סכנת אבר עושין בלא שינוי. (שו"ע)
« ואין צריך לחפש אחר גוי. (משנ"ב נ"ד)
רמב"ם: כתב וז"ל - חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי גוי. ואם היו צריכין לדברים שאין בהן מלאכה - עושין אותן אפילו ע"י ישראל. לפיכך מעלין אזנים ומעלין אונקלי בשבת, ומחזירין השבר וכיוצא בזה. (טור וב"י)

□ בביאור דברי הרמב"ם [שהרי יש להקשות, דהיאך כתב הרמב"ם שכוחל עיניו מן הגוי בשבת, הרי

אפילו מישאל ג"כ הוה ליה למישרי כיון דכוחל לא מיתסר אלא מדרבנן] - מחלוקת ראשונים
טור והרב המגיד: שכל שבות מותר בחולי שאין בו סכנה כיון שהוא חולי כולל כל הגוף בין שבות דאמירה לגוי בין שבות הנעשה ע"י ישראל. אבל באבר אחד - כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו שבות גמור. ולכך, לא התירו לכחול אלא מן הגוי אף על פי שאין בכוחל אלא משום שבות.

אבל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפילו בסכנת אבר אחד אלא בסכנת נפשות. (ב"י)

« וממילא ביש בו סכנת אבר הותר שבות הנעשה ע"י ישראל.

« ומבואר דפשט ספק הרא"ש לקולא. (ב"י)

ב"י: בכלל חולה שאין בו סכנה הוי בין שהוא חולי כולל כל הגוף בין שאינו כולל, בין שיש בו סכנת אבר בין שאין בו - בכל גוונא לא התירו שבות הנעשה על ידי ישראל.

אלא שחילק הרמב"ם - דבשבות שיש בו עיקר מלאכה שהוא נסמך לה, כגון כוחל - שאסור מפני שהוא ככותב או לעשות שום רפואה בסם, דאיכא למיחש משום שחיקת סממנין.

אבל שבות שאין לו עיקר מלאכה שהוא נסמך עליה [כגון להעלות אזנים ואונקלי ולהחזיר את השבר] - מותר אפילו על ידי ישראל, ולא נאסרו. מפני שהם דומים למלאכה וגם ליכא למיגזר בהו משום שחיקת סממנין שאין דברים הללו נעשים בסממנין. (ב"י)

« וממילא אפילו בסכנת אבר לא הותר בישראל בדבר הדומה למלאכה.

« וממילא פשט הרמב"ם ספק הרא"ש לחומרא. (ב"י)

וכך גם בשו"ע הסביר דעת הרמב"ם – דבדברים שאין בהם סמך מלאכה (כמבואר בסעי' מ"ג) – עושין אפילו אין בו סכנת אבר. ובדבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא – אפילו יש בו סכנת אבר אין עושין. (שו"ע)

« כל דבר שמותר לעשות ע"י ישראל בחולי שאין בו סכנה, אפילו יכול לעשות ע"י גוי – מותר. (משנ"ב נ"א)

« דווקא כשחלה מזה כל גופו – מותר. אבל אם בכל גופו אינו חולה כלל רק שהוא חולה באחד מאבריו וגם באותו האבר אין סכנה – לכו"ע אסור לחלל אלא רק ע"י גוי. (משנ"ב נ"ב)

ואין מותר אז אלא דוקא בדבר שהוא משום שבות בעלמא – דאז ע"י גוי נעשה שבות דשבות ושרי במקצת חולי. (משנ"ב נ"ב)

השו"ע הביא ד' דעות כ"א, את דעת הרשב"א כדעה ראשונה, ודעת הר"ן כדעה שנייה, ודעת הרמב"ן כדעה שלישית, ודעת הרמב"ם כדעה רביעית.

והכריע השו"ע – כרמב"ן, דמותר לעשות אפילו כל השבותים, ורק ע"י שינוי, אם הוא חולי כל הגוף ואין בו סכנת אבר. ואם יש בו סכנת אבר – אין צריך שינוי כלל.

ואילו בד"מ התיר בסכנת אבר בכל גוונא כהרב המגיד וטור. (ד"מ ח')

□ **לומר לגוי לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול** – מותר. (רמ"א)

הטעם: דסתם צרכי קטן כחולה שאין בו סכנה דמי. (רמ"א)

□ **ואם אין התינוק רוצה לאכול כי אם ע"י אמו** – מותר לאם להאכילו אפילו חלבו גוי ובשלו אע"ג דמטלטלת מוקצה. (משנ"ב נ"ח)

« וצריך שינוי. (משנ"ב שם)

« וצריך ליזהר שלא ליתן המאכל בעצמו לקדרה, דאחד נותן מים ואחד שופת את הקדרה הראשון פטור אבל אסור. (משנ"ב שם)

□ **עשיית החילול ע"י סיוע החולה בעצמו**

מקור: ביצה (כב). - אמימר כחל עינא מגוי בשבתא, אמר ליה רב אשי מאי דעתיך, דבר שאין בו סכנה אומר לגוי, הני מילי היכא דלא קא מסייע בהדיה, מר קא מסייע בהדיה - דקא עמיץ ופתח. אמר ליה: מסייע אין בו ממש.

• **כל שאסור לעשות ע"י ישראל** – אפי' ע"י החולה בעצמו אסור. (רמ"א)

• **אבל כשעושה לו הגוי ומסייע היהודי** – מחלוקת

רמ"א: מותר לחולה, וה"ה אחר, לסייעו קצת, דמסייע אין בו ממש.

« דאפילו במלאכה דאורייתא מסייע אין בו ממש. (משנ"ב ס')

ט"ז: מחמיר בזה. (משנ"ב ס"א)

לכו"ע – דווקא במלאכה שיכלה להיעשות גם ככה, אלא שמסייע מעט דמותר לרמ"א, אבל אם אינו יכול לעשות בלתי ישראל – אסור. (משנ"ב ס')

□ **שבות הנעשה ע"י ישראל בשינוי וכלאחר יד או אמירה לגוי - מי יותר קל** – מחלוקת ראשונים

ר"ן: יותר קל שבות הנעשה ע"י ישראל בשינוי וכלאחר יד מאמירה לגוי.

רמב"ם: חולק בזה. (ד"מ ט')

סעיף י"ח

חקיז דם וזגטגן

מקור: שבת (קכט).

פסק השו"ע - דעושים לו מדורה אפילו בתקופת תמוז. (שו"ע)

« ואפילו ע"י ישראל – מותר. (משנ"ב ס"ב)

□ **וה"ה לשאר חולי שיש בו סכנה אם קר לו** – מחלוקת ראשונים

רמב"ם: אסור.

שאר פוסקים: מותר. (שעה"צ ל"ו)
הכריע במשנ"ב – דעושין מדורה להתחמם, דסתם חולה מסוכן הוא אצל צינה. (משנ"ב ס"ב)
« ואם אפשר ע"י אינו יהודי – יעשה ע"י אינו יהודי. (משנ"ב ס"ב)

סעיף י"ט

בישולי גויים לחולח

- חולה שאין בו סכנה מותר בבישולי גויים. (שו"ע)
הטעם: שאני בישול גויים שאין איסורו מחמת עצמו. (משנ"ב ס"ג)
« וגם החולה – מברך עליו דבהתירא קאכיל. (משנ"ב ס"ג)
- **ומה שנשאר למוצ"ש** – מחלוקת ראשונים
רא"ה: מותר, דאין חשש חתנות בזה.
ר"ן ורשב"א: אסור אפילו לחולה עצמו, כיון שאפשר לבשל לו אז ע"י ישראל. (ד"מ י' וב"י בסוף הסי')
הכריע המשנ"ב – דאסור. (משנ"ב ס"ג)
- **והכלים של בישולי אינם יהודים** – מחלוקת
תוספת שבת: צריכים הכשר, ואפילו כלי חרס כיון דעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן דיו אם מגעילו ג' פעמים. ובדיעבד אם בישל בו בלי הגעלה ויש רוב בתבשיל מותר.
הנקה"כ: מקיל דאין צריכין הכשר כלל. (משנ"ב ס"ג)
הכריע המשנ"ב – דהסומך עליהן לענין כלים שבישלו בהן לחולה בשבת לא הפסיד. (משנ"ב ס"ג)

סעיף כ'

נתינת יין בעין

- מקור: שבת (קח): - מחלוקת, דאמר ר' זירא זימנין א"ל משמיה דרב מתנה, וזימנין אמר לה משמיה דמר עוקבא, ותרוייהו משמיה דאבא דשמואל ולוי אמרין, חד אמר: יין בתוך העין אסור, על גב העין מותר. וחד אמר: רוק תפל [אפילו] על גב העין אסור.
פסק השו"ע:
☞ **לתוך העין** – אין נותנין יין לתוך העין. (שו"ע)
☞ **וליתנו על גביו:**
• אם פותח וסוגר העין – אסור. (שו"ע)
• ואם אינו פותח וסוגר – מותר. (שו"ע)
הטעם: דאמרינן לרחיצה בעלמא הוא דעביד. (משנ"ב ס"ו)
- **כיום בזמנינו** – אין דרך לרוחץ ביין אסור. (משנ"ב ס"ו)
- רוק תפל בעין** – אפילו על גביו אסור, דמוכחא מלתא דלרפואה עביד. (שו"ע)
- ואם רוחץ פיו במים ואח"כ מעבירו על עיניו – מותר, אף שמעורב בו רוק, דאמרינן לרחיצה עביד. (משנ"ב ס"ז)
- אם לא יכול לפתוח עיניו – יכול ללחלח ברוק תפל, דאין זה רפואה. (משנ"ב ס"ז)

סעיף כ"א**שריית קילורין על גבי העין**

מקור: שבת (קח:) - שורה אדם קילורין מער"ש ונותן על גב עיניו בשבת ואינו חושש. בר ליואי הוי קאי קמיה דמר עוקבא, חזייה דהוה מייץ ופתח, אמר ליה: כולי האי ודאי לא שרא מר.

נחלקו בזה הראשונים באיזה קילורין מותר

רא"ש ור"ן: קילור עבה אסור, קילור צלול מותר.

תוס': קילור לרפואה אסור, קילור לתענוג מותר.

סמ"ג: קילור בתוך העין אסור, קילור על גבי העין מותר. (בי"י)

פסק השו"ע [ובב"י] – כרא"ש ור"ן, דשורה אדם קילורין מערב שבת ונותן על גב העין. והוא דווקא שלא עמיץ ופתח.

הטעם: שאינו נראה אלא כרוחץ, דלא חיישינן משום שחיקת סמנים, דכיון שלא התירו לו

לשרותן אלא מער"ש איכא היכרא. (שו"ע)

« ודוקא בקילור צלול שאז נראה כרוחץ. אבל בעבה – אסור. (משנ"ב ס"ח) »

סעיף כ"ב**העברת גלדי חמכה****בשמן**

מקור: שבת (נג:) - סכין ומפרכין לאדם, אבל לא לבהמה... בגמר מכה היא ומשום תענוג, ומשום הכי אסור לבהמה ואפילו הכי שרי לאדם.

פסק השו"ע – מעבירין גלדי המכה וסכין אותה בשמן.

« ואפילו בגמר מכה דליכא אלא צערא – מותר. (שו"ע) »

« גם במדינותינו שרי בשמן בגמר המכה. (משנ"ב ע"י) »

אבל בחלב – אסור, מפני שהוא נימוח [והוי נולד]. (שו"ע)

« וה"ה אם השמן היה קרוש – אסור, דדמי לחלב. (משנ"ב ע"א) »

שמן וחמין מעורבים יחד

מקור: שבת (קלד:) - מחלוקת, אמר רב: אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת. ושמואל אמר: נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה... תניא כוותיה דשמואל.

פסק השו"ע – כשמואל, דשמן וחמין מעורבים יחד - אין נותנין עליה.

הטעם: דבזה מוכח מלתא שהוא לרפואה. (משנ"ב ע"ג)

« אך חמין לבד – מותר כמו שמן לבד. (משנ"ב ע"ד) »

לית על גבי מוך ליתנו עליה

מקור: שבת (קלד:)

פסק השו"ע – דאסור.

« ובזה אפילו חמין לחוד דלא מנכר שהוא לרפואה ג"כ אסור משום סחיטה. (משנ"ב ע"ה) »

« אבל בשמן לחוד לא גזרינן דאין דרך כבוס בשמן. (משנ"ב ע"ה) »

« ה"ה, אם המוך היה נתון מקודם על המכה – אסור ליתן עליה חמין ושמן או חמין לחוד. (משנ"ב ע"ו) »

אבל לתת חוץ למכה, ושותת ויורד לתוכה – מותר. (שו"ע)

« ואף במדינות שאין דרך לסוך בשמן – ג"כ מותר. (משנ"ב ע"ז) »

סעיף כ"ג

לתת ספוג ובגדים על חמכה

מקור: שבת (קל:) - הא בחדתי הא בעתיקי.

נחלקו הראשונים אילו כתיבים מרפאים

רש"י: חדשים אסור דמרפאים, ישנים מותר דאין מרפאים.

ר"ח רי"ף ורמב"ם: חדשים מותר דאין מרפאים, ישנים תמיד מרפאים ואסור.

רא"ש וטור: ישנים שכבר ניתנו על המכה מותרים, אך ישנים שלא ניתנו על המכה אסורים. (ב"י)
פסק השו"ע – כרא"ש. **לכך:**

• **ספוג וחתיכות בגדים יבשים וחדשים** – מותר, מפני שאין לרפואה אלא כדי שלא יסרטו הבגדים את המכה. (שו"ע)

• **בגדים ישנים**

שלא נתנו מעולם על המכה – לכו"ע אסור, מפני שהם מרפאים.

אבל אם היו כבר על המכה – אפילו ישנים מותר, דשוב אינם מרפאים. (שו"ע)

• **ספוג יבש** – מחלוקת

ט"ז: אפילו בישנים מותר, [דהאי וחדשים לא קאי אספוג דהתם אפילו בישנים שרי שאינם מרפאים].

א"ר בשם הטור: ספוג מרפא. (משנ"ב ע"ח)

« אך בספוג לח – לכו"ע אסור. (משנ"ב ע"ח)

סעיף כ"ד

לתת עלה על גב מכה בשבת

מקור: ירושלמי שבת (פ"ו ה"ב)

פסק השו"ע – מותר, מפני שאינו אלא כמשמרה.

□ **אבל עלי גפנים** – אסור, מפני שהם לרפואה. (שו"ע)

□ **גמי** – אין נותנין גמי על המכה שהוא מרפא. (רמ"א)

« באיזה גמי מדובר – אין חילוק בגמי בין לח ליבש. (משנ"ב פ')

סעיף כ"ה

רטייה שנפלה מעל גבי חמכה

מקור: עירובין (קב:) – מחלוקת, ת"ר, לת"ק: רטיה שפרשה מעל גבי מכה מחזירין בשבת. ר' יהודה אומר: הוחלקה למטה דוחקה למעלה דוחקה למטה ומגלה מקצת הרטיה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה, ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח, ואם מירח חייב חטאת.

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כר' יהודה. אמר רב חסדא: לא שנו אלא שפירשה על גבי כלי, אבל פירשה על גבי קרקע דברי הכל אסור. אמר מר בר רב אשי: הוה קאימנא קמיה אבא, נפלה ליה אבי סדיא וקא מהדר ליה, אמינא ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא מחלוקת שפירשה על גבי כלי, אבל פירשה על גבי קרקע אסור, ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה? – אמר לי: לא שמיע לי, כלומר לא סבירא לי.

☞ **נפלה על גבי קרקע** – מחלוקת ראשונים

ראב"ד: מותר.

רמב"ם: אסור. (ב"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם, דלא יחזירנה.

הטעם: שמא ימרח על גבה להחליק הגומות שיש בה. (משנ"ב פ"א)

☞ **נפלה על גבי כלי** – יחזירנה. (שו"ע)

« ועיי' גוי – מותר להניחה אפי' בתחלה. (שו"ע)

ודווקא כשהיה קצת חולה עיי' המכה. שאם היה רק מיחוש בלבד אפי' עיי' גוי אסור. (משנ"ב פ"ג)

- « וכשמחזירה, לא יאגדנה בשבת בקשר של קיימא אלא בעניבה. (משנ"ב פ"ב)
- « **אם הסיר את הרטיה במתכוין** – מחלוקת ראשונים
- שבולי הלקט בשם בעל הדברות**: אין מותר להחזירה אלא כשנפלה הרטיה מעצמה, אבל אם הסירה במתכוין אסור להחזירה.
- ב"י**: חולק ומתיר בזה, דמנין לו לחלק בין הזיד ללא הזיד. (בי"י ומשנ"ב פ"ב)
- הכריע המשנ"ב – דכשהסירה על מנת לתקן – יש לסמוך עלייהו להקל. (משנ"ב פ"ב)
- **ומותר לומר לגוי לעשות רטייה על מכה או חבורה**. (רמ"א)
- « ודווקא כשחלה כל גופו ע"י המכה, או שיש בו סכנת אבר. דאי רק מקצת חולה אינו מותר לעשות מלאכה דאורייתא ע"י גוי. (משנ"ב פ"ד)
- **אסור ליתן עליה אפר מקלה דמרפא, כי אם ע"י גוי**. (רמ"א)
- « אך ע"י ישראל עצמו – אסור בלא שינוי אפילו אם חלה כל גופו, כיון שהוא חולה שאין בו סכנה. (משנ"ב פ"ה)

סעיף כ"ו

קינוח חמכה וחרטייה

- מקור: עירובין (קב):
- פסק השו"ע – מגלה קצת רטייה ומקנח פי המכה, וחוזר ומגלה קצתה השניה ומקנחה.
- אך את הרטייה עצמה – לא יקנח, מפני שהוא ממרח. (שו"ע)
- ואין מסיר הרטייה לגמרי – דאם יסירנה לא יהא רשאי אחר כך להחזירה. (ביאור"ה ד"ה מגלה)

סעיף כ"ז

נתנת רטייה על מכה

- מקור: ירושלמי שבת (פ"ו ה"ב)
- פסק השו"ע – מכה שנתרפאה, נותנין עליה רטייה, שאינה אלא כמשמרה.
- הטעם: שאינו בהול כל כך אחר שנתרפאה. (משנ"ב פ"ו)

סעיף כ"ח

טיפול בשחין

- מקור: עדויות (פ"ב מ"ה) שבת (קז). - אמר שמואל: כל פטורי דשבת פטור אבל אסור, בר מתלת דפטור ומותר... הא דתנן המפיס מורסא בשבת, אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור.
- פסק השו"ע – המפיס שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה, כדרך שהרופאים עושים שהם מתכוונים ברפואה להרחיב פי המכה – הרי זה חייב משום מכה בפטיש, שזו היא מלאכת הרופא.
- **ואם הפיסה כדי להוציא ממנה הליחה שבה** – הרי זה מותר. (שו"ע)
- הטעם: אע"ג דממילא נעשה פתח, מלאכה שאין צריך לגופה היא והוי דרבנן ובמקום צער לא גזרו, ואפילו למ"ד דמלאכה שאין צריך לגופה חייב - ג"כ יש לומר דכשעושה רק להוציא הליחה אינה גמר מלאכה. (משנ"ב צ')
- « וטוב לעשות ע"י גוי. (משנ"ב פ"ח)
- « ואפילו אם יש דם ג"כ שמה עם הליחה – מותר, דאותו הדם והליחה שכנס שם, אין בו משום חבורה. ורק יזהר שלא ידחוק המכה להוציא דם מחדש. (משנ"ב פ"ט)

- « **האם מותר להוציא הליחה גם בכלי – מחלוקת משמעות השו"ע:** אפילו בכלי מותר, וכ"ש ביד. **מג"א וט"ז:** אין מותר רק ביד ולא בכלי, דמשום צערא לא התירו שבות כדרכו. (ביאו"ה ד"ה כד) **אם תולש העור – מחלוקת פמ"ג:** אין בו משום גוזז, דהוא כציפורן שפרשה רובה שיותר אינה יונקת מהגוף. **תוספות שבת:** אין סובר כן. (ביאו"ה ד"ה כד) »
- **מותר ליטול הקוץ במחט, ובלבד שיזהר שלא יוציא דם דעביד חבורה,** ואף דהוא מקלקל מ"מ אסור הוא לכ"ע. (משנ"ב פ"ח) »
- « ואם אי אפשר בא הוצאת דם – מותר. (שעה"צ ס"ג) »

- **כשיש לאדם נקב בזרוע**
- **אם נסתם הנקב קצת – צ"ע** אם מותר ליתן בתוכו קטניות שיהיה פתוח דהכא ודאי כונתו שישאר פתוח – ומלשון השו"ע משמע דאפילו יש בו נקב ובא להרחיבו אסור. (משנ"ב צ')
  - **לתת עליה רטיה – מחלוקת שו"ע:** מותר ליתן על הנקב. **ראב"ן:** אסור ליתן עליה רטיה. (משנ"ב צ')
  - **לקנחה ולהוציא ליחה שבתוכה – מותר.** (משנ"ב צ')
- « אך אם יודע שמוציא דם כשמקנחה – לא יקנחה בשבת, דפסיק רישא הוא. (משנ"ב צ') »
- « ואם ע"י קינוחו לא יצא כי אם הדם הכנוס מתחילה – מותר. (שעה"צ ס"ז) »
- « אבל מותר להחליף חתיכת בגד אחר על המקום ההוא, שאם לא יחליף יסריח וגדול כבוד הבריות וגם יש לו צער מזה. (משנ"ב צ') [דלא כספר הזכרונות שחולק בזה. (שעה"צ ס"ט)] »
- **לחנך שחין – אסור,** שע"י החיכוך מוציא דם שנבלע בבשר. (משנ"ב צ')

סעיף כ"ט

מי שנגפח ידו או רגלו

- מקור: שבת (קט).
- **בין – צומתה** בין כדי להעמיד הדם. (שו"ע)
  - **אבל בחומץ – אינו צומתה,** מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה. (שו"ע) »
  - « וכ"ש בין שרף. (משנ"ב צ"ב) »
- ואם הוא מעונג – אף היין לו כמו החומץ ואסור. (שו"ע)
- מדובר שלא היה ע"י ברזל, וגם שלא נגפו היד והרגל על גבן. דאלו נגפו על גבן או שהיה ההכאה ע"י ברזל – הוא בכלל מכה שיש בה סכנה ומחללין עליהן את השבת. (משנ"ב צ"א)

סעיף ל'

מי שנשטט פרק ידו או רגלו ממקומו

- מקור: שבת (קמז).
- פסק השו"ע – דלא ישפשפנה הרבה בצונן, שזהו רפואתו, אלא רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא.

סעיף ל"א

צפורן שפרשה וציצין מחזור שסביב הצפורן

מקור: שבת (נד:) - תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: ציפורן שפירשה רובה וציצין שפירשו רובן – ביד מותר, בכלי פטור אבל אסור. לא פירשו רובן – ביד פטור אבל אסור, בכלי חייב חטאת. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו.

נחלקו בזה הראשונים

רש"י: פירש דכל כלפי מעלה ומצערות אותו.

רמב"ם: שני עניינים הם, כלפי מעלה וגם מצערות, שכתב אם פירשו כלפי מעלה ומצערות אותו מותר ביד. אך אם אין מצערות אותו – אסור. (טור)

פסק השו"ע – כרמב"ם, דצריך שיהיו את ב' התנאים. **ולכך:**

- **אם פרשו רובן כלפי מעלה ומצערות אותו** – להסיר ביד - מותר. בכלי - פטור אבל אסור. (שו"ע) הטעם: דכיון שפירשו רובן, קרובין לינתק וכתלושין דמיא, הלכך במקום צערא לא גזרו רבנן כשהוא מסירו ע"י שינוי דהיינו בידו. (משנ"ב צ"ו)
- « ומ"מ, צריך לזהר שלא יוציא דם. (משנ"ב צ"ו)
- **לא פרשו רובן** – ביד - פטור אבל אסור. בכלי - חייב חטאת. (שו"ע)

□ גדר רוב זה מאין מתחיל?

היינו כל שדרך בני אדם לקלוף שם אם נקלף הרוב ממנו כתלוש דמי. (משנ"ב צ"ה)

□ להיכן פרשו – מחלוקת ראשונים

רש"י: כלפי מעלה, כלפי ראשי אצבעותיו.

ר"ת: היינו כלפי הגוף. (ב"י ושו"ע)

הכריע השו"ע – **דצריך לחוש לשני הפרושים. ולכן אפילו פירשו רובן אסור ליטלן אפילו ביד.**

סעיף ל"ב

החושש בשינוי

מקור: שבת (קיא.) - החושש בשינוי לא יגמע בהם את החומץ, אבל מטביל כדרכו, ואם נתרפא נתרפא... לא יגמע בהם את החומץ, והתניא לא יגמע ופולט, אבל מגמע ובולע? אמר אביי: כי תנן נמי מתניתין מגמע ופולט תנן.

□ לא יגמע בהם חומץ ויפלוט. (שו"ע)

« ואסור לומר לגוי לעשות לו איזה דבר דלרפואה, כיון שהוא רק מיחוש בעלמא. (משנ"ב ק"ו)

« ואפילו לשהות ואח"כ יבלע אסור. (משנ"ב ק"א)

□ אבל מגמע ובולע או מטביל בו כדרכו. (שו"ע)

□ ה"ה, יין שרף ג"כ דינו כמו חומץ. (משנ"ב ק"ב)

אך במקום צער גדול אפשר לסמוך ביי"ש דמותר לשהותו בפיו ולבלוע אח"כ. (משנ"ב ק"ב)

□ ה"ה דאסור ליתן על השן נעגעלי"ך או שפירטוי"ס וסובין חמין דכ"ז מוכח שהוא לרפואה.

אח"כ כאיב ליה טובא שמצטער כל גופו – דע"י ישראל מותר דוקא ע"י שינוי. (משנ"ב ק"ב)

« ואם אי אפשר בשינוי – מותר שלא בשינוי. (משנ"ב ק"ב)

החושש בגרונו – גמיעה בשמן

מחלוקת ראשונים

רש"י: מותר אף להשהותו, כששותה על מנת לבלוע.

רמב"ם: מותר לבלוע, אך אסור לערערו.

ר"י: לא יבלע כלל שמן. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: כרמב"ם, בולע הוא שמן, ואם נתרפא נתרפא.

משנ"ב: הביא שיש אוסרין בזה. (משנ"ב ק"ה)

המג"א הסיק – דתלוי הכל לפי המקום והזמן דאם אין דרך הבריאים לבלוע שם שמן באותו מקום

אסור. (משנ"ב ק"ה)

□ לערערו – לא יערענו בשמן. (שו"ע)

« **אם יערענו כשכולעו לבסוף** – מחלוקת

מג"א וא"ר : אסור אפילו אם יבלע לבסוף דמוכחא מילתא דלרפואה עבד, וכ"ש אם יפלטנו.

חיי אדם : מתיר כשכולעו לבסוף. (משנ"ב ק"ג)

« ואפילו אם נותן השמן לתוך אניגרון – אסור. (משנ"ב ק"ד)

סעיף ל"ג

תינוק חגונה – לינוק חלב מבהמה

מקור : כתובות (ס.) - תניא, רבי מרינוס אומר : גונח יונק חלב בשבת.

יבמות (קיד.) - אבא שאול אומר : נוהגין היינו שיונקים מבהמה טהורה ביום טוב.. היכי דמי? אי דאיכא סכנה... [ומשמע, דגונח אף על גב דאית ליה צערא אסור ליה לינוק מבהמה בשבת].

ונחלקו בזה הראשונים [שהוקשה להם, דהגמרות סותרות זו לזו, דבכתובות משמע דמותר לגונח המצטער, ואילו ביבמות משמע שאסור?]

רי"ף : גונח מותר בכל גווני כגמי' בכתובות, ואילו הגמי' ביבמות היא אליבא דאבא שאול ולית הלכתא כוותיה.

רא"ש : יש חילוק בין סוגי הצער, בגמי' ביבמות מדובר בצער של רעב – ולכך בשבת אסור. אך בגמי' בכתובות מדובר בצער של חולי שאין בו סכנה – ולכך בשבת מותר. (בי"י)

פסק השו"ע – כרא"ש. **ולכך** :

☞ **בצער של חולי** – מותר לינוק חלב מבהמה, דבמקום צערא לא גזרו רבנן. (שו"ע)

הטעם : דע"י יניקה הוא רק כלאחר יד, לא הוי רק איסור מדרבנן והתירו בזה. והכא שאני

דרפואה שלו הוא לינוק בעצמו. (משנ"ב ק"ז)

☞ **אם אין לו אלא צער של רעב** :

• **בשבת** – אסור לינוק מבהמה בשבת. (שו"ע)

• **ביו"ט** – מותר, אם אין לו גוי לחלוב על ידו. (משנ"ב ק"ח)

« ואם יש לו מאכל לחלוב בו – אסור לינוק בפיו גם ביו"ט, אלא יחלוב לתוך המאכל. (משנ"ב ק"ח)

סעיף ל"ד-ל"ה

דרך חנקת אישה את בנה

מקור : תוספתא שבת (פ"י הי"ד)

פסק השו"ע – לא תקל אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדירה ותניק את בנה.

« **הטעם, וגדר הדין** – מחלוקת

לבוש ופמ"ג : משום מפרק והוי דאורייתא.

תו"ש : איסור דרבנן, שאין דרך לחלוב מן האם אלא רק לינוק.

הכריע הביאורי' ובמשנ"ב – דהוי איסור דאורייתא. (משנ"ב ק"א וביאורי' ד"ה ותניק)

□ **אך מותר לאשה לקלח מהחלב כדי שיאחוז התינוק הדד ויניק.** (שו"ע סעי' לה)

□ **להתיז מחלבה על מי שנשף בו רוח רעה** :

• כשאין בו סכנה – אסור. (רמ"א)

• אבל כשיש בו סכנה – מותר, דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא. (משנ"ב ק"יג)

□ **לינוק בפה מאישה משום רפואה** – מחלוקת

תוס' שבת : יש בזה איסור תורה, דלא דמי ליונק מבהמה, דבאשה אין דרך לחלוב כי אם לינוק.

ביאורי' : צ"ע בזה. (ביאורי' ד"ה ותניק)

סעיף ל"ז**לעיסת גומי לעיסה**

מקור: תוספתא שבת (פ"ג ה"ז)

לרפואה – אין לועסין ולא שפין בו השיניים לרפואה. (שו"ע)

לריח הפה – מותר. (שו"ע)

הטעם: דמפני ריח לא מקרי רפואה. (משנ"ב קט"ז)

סעיף ל"ז**כל אוכלים ומשקים שחם מאכל בריאים**

מקור: (קט:)

פסק השו"ע – דמותר לאכלן ולשתותן, אע"פ שהם קשים לקצת בריאים לשאר אברים שבגוף ומוכחא מלתא דלרפואה עביד – מותר, דמ"מ אוכל הוא. (שו"ע ומשנ"ב ק"ז)

וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים

• **מי שיש לו מיחוש בעלמא** והוא מתחזק והולך כבריא – אסור לאכלו ולשתותו לרפואה. (שו"ע)
 « ומפני זה אסור לשתות משקה המשלשלין.

אא"כ מצטער וחלה כל גופו על ידי זה או שנפל למשכב, אפילו הוא חולי שאין בו סכנה מותר. (משנ"ב ק"ח)

« **החולה ששותה הרפואה לצמא** – מחלוקת

רש"י: כשיש לו שום מיחוש אפילו הוא אוכל ושותה לרעבון ולצמאון אסור.

ר"ן: חולק עליו. (ביאורי"ה ד"ה אבל)

והביאורי"ה נשאר בצ"ע למעשה. (ביאורי"ה שם)

• **אבל אם אין לו שום מיחוש** – מותר כשאוכל ושותה לרעבון ולצמאון. (שו"ע ומשנ"ב ק"כ)

« אבל אם הוא עושה לרפואה דהיינו כדי לחזק מזגו – אפילו בבריא גמור אסור. (משנ"ב ק"כ)

• **וכן אם נפל למשכב** – מותר. (רמ"א)

הטעם: דאין בזה משום סרך מלאכה, דהא לבריא מותר ורק למי שיש לו מיחוש גזרו משום שחיקת סממנים בחולה גמור לא גזרו. (משנ"ב קכ"א)

« ואין צריך אפילו שיהיה גוי מושיט לו, אלא מותר לו ליקח בעצמו. (משנ"ב קכ"א)

« **בגדר דברים שאין בהם סרך מלאכה** – מחלוקת

רמב"ן: הם מדרגה פחותה ממלאכות הנעשים ע"י גוי שמותר לחולה, וישנם ג' דרגות בדבר.

רש"י: אין אלא ב' דרגות, או חולי שאין בו סכנה או חולי שיש בו סכנה.

הכריע הביאורי"ה – שאין למחות ביד המקילין אחרי שהשו"ע סתם כוונתו, ומילתא דרבנן היא. (ביאורי"ה ד"ה וכן)

סעיף ל"ח**גמיעת ביצה להנעים קולו**

מותר לאכול שרפים מתוקים ולגמוע ביצה חיה כדי להנעים הקול. (שו"ע)

סעיף ל"ט

עשיית אפיקטוזין

מקור: שבת (קמז:). – אין עושין אפיקטוזין בשבת... אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא בסם, אבל ביד מותר. תניא רבי נחמיה אומר: אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין.
פסק השו"ע – אין עושין אפיקטוזין, דהיינו גרמת קיא אפילו בחול, משום הפסד אוכלים.
□ ואם מצטער מרוב מאכל – בחול – מותר אפילו בסם. ובשבת – אסור בסם ומותר ביד. (שו"ע)

סעיף מ'

חושש במעין

מקור: שבת (סו:).
מותר ליתן עליהם כוס שעירו ממנו חמין, אע"פ שעדיין יש בו הבל. (שו"ע)
□ וה"ה, שמותר ליתן בגדים חמים למי שחש בבטנו ובמעיו או חרסים או לבנים חמים. (משנ"ב קכ"ה)

סעיף מ"א

סיכת כפות ידיו ורגליו של שיכור

שבת (סו:).
פסק השו"ע – מי שנשתכר, שרפואתו לסוך כפות ידיו ורגליו בשמן (ומלח) – מותר לסוכם בשבת.
הטעם: דמה שמפקח שכרותו ממנו אין זה רפואה. (משנ"ב קכ"ז)
□ לשאוף טאבא"ק בנחיריו – מותר, בין שעושה כן לפי שעלול במיחוש הראש, ובין להפיג השכרות. (משנ"ב קכ"ז)
הטעם: דכיון שנתפשט שאיפת הטאבא"ק לגדולים ולקטנים משום תענוג או משום ריח – לא מוכחא מילתא דעביד לרפואה. (משנ"ב קכ"ז)

סעיף מ"ב

התעמלות בשבת

מקור: שבת (קמז:).
פסק השו"ע – אין מתעמלין בשבת, היינו שדורס על הגוף בכח.
□ האם אסור דווקא כשמזיע בהתעמלותו – מחלוקת
רמב"ם: כדי שייגע ויזיע.
רש"י: אפילו אם אינו מזיע אסור. (ב"י וביאו"ה ד"ה כדי)
פסק השו"ע וביאו"ה – כרמב"ם, דאסור כדי שייגע ויזיע. (שו"ע וביאו"ה שם)
הטעם: דכיון שלפעמים מביאין הזיעה על החולה ג"כ ע"י סממנים חיישינן שיעשה רפואה האחרת. (משנ"ב ק"ל)
אפילו הגיע לכלל חולה שאין בו סכנה – אין עושין דבר זה כי אם ע"י שינוי.
וכ"ש אם הוא רק בריא שחושש, דאז אפילו ע"י שינוי אין עושין. (משנ"ב ק"ל ושעה"צ צ"ה)
□ והשפושף שעושין ליגיעי כח כדי להשיב כחן ולבטל מהם עייפותן – מחלוקת
בש"ג: מסתפק בזה אם דבר זה דומה לרפואה ואסור או לא.
מג"א: אפילו בריא גמור אם עושה שום רפואה כדי לחזק מזגו אסור – אין להקל. (משנ"ב ק"ל)

□ אסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי. (שו"ע)
הטעם: שמא יבוא להשקות לו סממנים המשלשלים. (משנ"ב קל"א)

סעיף מ"ג

לכפות כוס מים על חטבור ולעלותו ולעלות אונים בין ביד בכלי, ולעלות אונקלי, דחיינו תנוך שכנגד חלב שנכפף לצד פנים

מקור: ע"ז (כח:) - אמר רבה בר זוטרא אמר רבי חנינא: מעלין אונים בשבת. תני רב שמואל בר יהודה: ביד, אבל לא בסם. איכא דאמרי: בסם, אבל לא ביד. מ"ט? - מזריף זריף.

נחלקו בזה הראשונים

ר' ירוחם: פוסק כלישנא בתרא, דבסם מותר, ורק ביד אסור.

רמב"ם: פוסק כלישנא קמא, דבסם אסור [ויש לו גרסא, במקום "בסם" גורס "בכלי"]. (בי"י)
פסק השו"ע - כרמב"ם, **ולכך:**

• **כשיש לו צער** - מותר, שכל אחד מאלו אין עושים בסמנים כדי שנחוש לשחיקה ויש לו צער מהם. (שו"ע)
« **דרך העלאה** - מחלוקת ראשונים

רמב"ם: בין ביד בין בכלי.

ר' ירוחם: בסם אבל לא ביד. (בי"י)

הכריע השו"ע - כרמב"ם, דמותר בכל מצב.

• **כשאין לו צער** - יהיה אסור עכ"פ משום עובדא דחול. (משנ"ב קל"ו)

סעיף מ"ד

רחיצה המועילה לרפואה

מקור: שבת (קט:) - ת"ר, רוחצים במי גרר במי חמתן במי עסיא ובמי טבריא, אבל לא בים הגדול ולא במי משרה ולא בימה של סדום. ורמינהו, רוחצים במי טבריא ובים הגדול, אבל לא במי משרה ולא בימה של סדום - קשיא ים הגדול אים הגדול...

אלא אמר רב נחמן בר יצחק: לא קשיא, הא דאישתהי הא דלא אישתהי.

במאי אוקימתא לבתרייתא, דלא אישתהי, אי דלא אישתהי אפילו במי משרה נמי, דהתניא רוחצין במי טבריא ובמי משרה ובימה של סדום ואף על פי שיש לו חטטים בראשו, במה דברים אמורים שלא נשתהא אבל נשתהא אסור? - אלא ים הגדול אים הגדול לא קשיא, הא ביפין שבו הא ברעים שבו. מי משרה אמי משרה נמי לא קשיא, הא דאישתהי הא דלא אישתהי.

Ⓢ **במי גררה, ובמי חמתן, ובמי טבריא, ובמים היפים שבים הגדול** - רוחצין, אע"פ שהם מלוחים.

הטעם: שכן דרך לרחוץ בהם וליכא הוכחה דלרפואה קא עביד. (שו"ע)

« אף שכונתו לרפואה כיון שרוחצין בו בריאים - מותר. (משנ"ב קל"ז)

אך אם שוהה - אסור. (ביאורי ד"ה אלא)

« אפילו יש לו חטטין בראשו - ג"כ מותר. (משנ"ב קל"ח)

Ⓢ **אבל במים הרעים שבים הגדול, ובמי משרה שהם מאוסין, ובים המלח:**

• **אם שוהה בהם** - אסור, דאין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה.

• **אבל אם אינו שוהה בהם** - מחלוקת ראשונים

רש"י ר"ן ורמב"ם: מותר.

רשב"א: אסור. (בי"י)

פסק השו"ע - כרש"י ורמב"ם, דמותר, שאינו נראה אלא כמיקר.

הטעם: אע"פ שהן עכורין, אמרינן לא מצא מים יפים ולעולם להקר קעביד. (משנ"ב קמ"ב)

« ואפילו יש לו חטטין בראשו - מותר. (משנ"ב קמ"ב) [דלא כב"ח ומהרש"א דאוסרים. (שעה"צ צ"ט)]

□ **אין רוחצין במים שמשלשלים, ולא בטיט שטובעין בו, מפני שכל אלו צער הם וכתוב וקראת לשבת עונג.** (משנ"ב ק"מ)

« וא"כ אסור משקה המשלשל, דאין לך צער גדול מזה. והיינו אפילו אם אינו מכוין לרפואה.

« אם היה מכוין לרפואה - בלא"ה אסור, וא"כ בא לכלל חולה שאין בו סכנה דמותר. (משנ"ב ק"מ)

סעיף מ"ה

לחישת לחשים ועקרבים

מקור: סנהדרין (קא).
פסק השו"ע – לחשים על נחשים ועקרבים בשביל שלא יזיקו, ואין בכך משום צידה.
« ואפילו כשאין זו אלא חששא רחוקה כגון דאינו רודף אחריו כלל וכדומה. (משנ"ב קמ"ג)

סעיף מ"ו

לחקר ע"י כלי

מקור: סנהדרין (קא).
פסק השו"ע – דנותנין כלי על גבי העין להקר.
« ובלבד שיהא אותו הכלי כלי הניטל בשבת. (שו"ע)
□ וה"ה, דמותר לדחוק בסכין חבורה כדי שלא תתפשט. (משנ"ב קמ"ד)

סעיף מ"ז

עצם שיצא ממקומו

מקור: שבת (קמז). - תנן, אין מחזירין את השבר... ובגמרא (שם ע"ב) - אמר שמואל: הלכה מחזירין את השבר.
נחלקו הפוסקים איזה שבר מותר להחזיר
שו"ע וספר שלחן עצי שטים: כל שיצא ממקומו לגמרי כנקע – חשיב סכנת אבר כמו נשבר אם לא יחזירו מיד, ומותר להחזיר אפילו ע"י ישראל.
מג"א: דוקא עצם הנשבר מותר להחזירו, אבל העצם שנשטט ממקומו – אסור להחזירו דאפילו לשפשף הרבה בצונן אסור. (שו"ע ומשנ"ב קמ"ה)
לכו"ע - ע"י גוי נראה שאין להחמיר. (משנ"ב קמ"ה)
לכו"ע - גם לדעת המג"א אם הרופא אומר שנפרק בחזקה ויוכל לבוא לידי סכנת אבר – מותר למשוך ולהחזירו למקומו כדרך שעושה בחול. (משנ"ב קמ"ה)

סעיף מ"ח

להניח בגד על מכה שיוצא ממנו דם

פסק השו"ע – דאסור, מפני שהדם יצבע אותו.
« ובבגד אדום – פשיטא דאסור. (משנ"ב קמ"ו)
« ובמקום הדחק – יש להקל, שהוא דרך לכלוך. (משנ"ב קמ"ו)
□ להוציא דם מהמכה
מקור: עירובין (קג:) – ואם להוציא דם כאן וכאן אסור.
פסק השו"ע – דאסור להוציא דם מהמכה.
לכך יש לרחוץ המכה במים או בין תחלה להעביר דם שבמכה. (שו"ע)
□ לכרוך איזה דבר על המכה – אסור להדקה כדי שיצא דם, שהוא חובל והוי אב מלאכה. (משנ"ב קמ"ז)
□ ה"ה אם מניח על המכה דבר שמושך ליחה ודם – ג"כ הוי מלאכה דאורייתא, כיון שנתכוין לזה.
ועכ"פ איסור בודאי יש. (משנ"ב קמ"ז)

□ **המדבק שרץ עלוקה שתמצוץ דם** – אסור בכל זה לכו"ע לעשות ע"י ישראל לחולה שאין בו סכנה. אלא ע"י אינו יהודי. (משנ"ב קמ"ז)

□ **המוצץ דם בפיו מן החבורה** – חייב, ולכן אסור למצוץ דם שבין השיניים. (משנ"ב קמ"ז)

□ **נתינת או כריכת קורי עכביש על המכה** – מחלוקת ראשונים

כל בו: כורך עליו קורי עכביש ומכסה.

ב"י: חוכך בהנחת קורי עכביש, משום שמרפא. (ב"י)

להלכה – מחלוקת

השו"ע: הביא את דעת הכל בו רק כ"א שכורך קורי עכביש על המכה, כיון שמפקפק בזה משום דמרפא. (שו"ע משנ"ב קמ"ט)

א"ר בשם מלבושי יו"ט והתו"ש: מצדדים להקל לכורך קורי עכביש על המכה ומכסה בהם את כל הדם וכל החבורה, ואח"כ כורך עליו סמרטוט. (משנ"ב קמ"ט)

סעיף מ"ט

לתת פתילה בפי הטבעת

מקור: שבת (פא.) - אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שממשמש בחול, משום השרת נימין.

פסק השו"ע – אסור לשום פתילה בפי הטבעת כדרך שנוהגים לעשות למי שהוא עצור.

אלא אם כן ישים אותה בשינוי, שיאחזנה בשתי אצבעותיו ויניחנה בנחת. (שו"ע)

□ כל זה אם היה הפתילה עשויה מער"ש. אבל לעשות בשבת הפתילה – יש בו איסור דאורייתא משום מכה בפטיש. אא"כ לחולה שיש בו סכנה. (משנ"ב קנ"ב)

« אבל מה שעושין מחתיכת לפת – מותר, כיון שהוא מאכל בהמה אין בו משום תיקון כלי. (משנ"ב קנ"ב)

□ **לעשות חוקן** – אסור, אף שהוכנה מאתמול, ובזה אסור אפילו ע"י שינוי גזירה משום שחיקת סממנים. (משנ"ב ק"ג)

« אא"כ בחולה אף שאין בו סכנה – דמותר ע"י שינוי, ויזהר שלא יבוא לידי מלאכה דאורייתא. (משנ"ב שם)

« גם לא יערב מים ושמן כדרך שעושין – אלא ישפוך הכל לתוך הכלי. (משנ"ב שם)

« וטוב לעשות הכל ע"י אינו יהודי אם אפשר. (משנ"ב שם)

□ **למשמש בצרור** – מחלוקת

משמעות הרי"ף והרמב"ם: מותר.

פוסקים: אסור. (ביאוריה ד"ה לשום)

סימן שכט

סעיף א'

כל פקוח נפש דוחה שבת

מקור: יומא (פד:) - מפקחין פקוח נפש בשבת, והזריז הרי זה משובח... מכבין ומפסיקין מפני הדליקה... אפילו לחצר אחרת.

פסק השו"ע - כל פקוח נפש דוחה שבת, והזריז הרי זה משובח.

ואפילו נפלה דליקה בחצר אחרת וירא שתעבור לחצר זו ויבא לידי סכנה - מכבין כדי שלא תעבור. (שו"ע)

□ וה"ה, דמותר להפסיק בכלים של מתכות או בכלי חרס מלאים מים אפילו צריך להביא הכלים דרך ר"ה דאיכא הרבה איסורים. (משנ"ב ב')

□ **לכבות או להוציא מרשות לרשות** - מחלוקת

מג"א: אם יכול להציל את החולה וקטן לישא אותם דרך רשות הרבים, אעפ"כ מוטב לכבות, דלא הוי כי אם מלאכה שאין צריך לגופה - דפטור.

חיי אדם: מוטב לעבור דרך רשות הרבים משיכבה. (משנ"ב ב')

סעיף ב'

אין חולכים בפקוח נפש אחר הרוב

מקור: יומא (פד:) - אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: לא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב. היכי דמי? - אי נימא דאיכא תשעה ישראל וכוותי אחד ביניהו רובא ישראל נינהו, אלא פלגא ופלגא ספק נפשות להקל. אלא דאיכא תשעה כותיים וישראל אחד, הא נמי פשיטא דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי? - לא צריכא, דפרוש לחצר אחרת, מהו דתימא כל דפריש מרובא פריש קמ"ל דלא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב. איני, והאמר ר' אסי א"ר יוחנן: תשעה כותיים וישראל אחד באותה חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין? - לא קשיא, הא דפרוש כולו, הא דפרוש מקצתייהו.

פסק השו"ע - אין חולכים בפקוח נפש אחר הרוב.

כגון: שהיו אפילו ט' עכו"ם וישראל אחד בחצר, ופירש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו שם מפולת - מפקחין, כיון שנשאר קביעות הראשון במקומו, חשבינן ליה כמחצה על מחצה. (שו"ע)

הטעם: גבי פיקוח נפש אקילא רחמנא, דכתיב "וחי בהם" - ולא שימות בהם, משמע שלא יוכל לבוא בשום ענין לידי מיתת ישראל. (משנ"ב ה')

« **אם לא היה דעתו של היחיד לחזור לחבורה** - מחלוקת

ריטב"א: אמרינן ביה כל דפריש מרובא פריש ואסור.

שאר פוסקים: ה"ה בזה שמוותר. (ביאורי"ה ד"ה כמחצה)

□ **אבל אם נעקרו כולם**, ובשעת עקירתן פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו - אין מפקחין עליו, שכיון שנעקר קביעות הראשון ממקומו, אמרינן: כל דפריש מרובא פריש. (שו"ע)

□ **אבל אם יצאו תכופים יחד זה אחר זה** - כיון דעדיין הם בחבורה אחת, נקרא קבוע ודינו שמפקחין עליו את הגל. (משנ"ב ז')

□ **אם הלכו כולם לחצר השני ונפל מפולת על אחד מהם** - מחלוקת

רש"י: מפקחין עליו, דמשום חומרא דנפשות דינינן להו כקביעי.

רמב"ם ורא"ש: אין מפקחין. (ביאורי"ה ד"ה קביעות הראשון)

□ **אם עברו כולם באותו חצר ובאותו זמן שנפלה המפולת כבר עברו רובם ולא נשאר אלא אחד** - מפקחין עליו, דכיון שהיו באותו חצר דינינן להו כקביעי ממש. (ביאורי"ה שם)

□ **תינוק שנמצא בעיר שרובה עכו"ם** - מחלוקת

שו"ע באהע"ז: אין מחללין עליו את השבת, כיון דבכל יום ויום פורשים כולם ממקום קביעותם אזלינן אחר הרוב.

רמ"א בהג"ה שם: פליג וס"ל דמפקחין עליו את הגל דבני העיר חשיבי כקביעי. (משנ"ב ו')

לכו"ע - אם נמצא בדרך ורוב העוברים עכו"ם, לכו"ע אזלינן בתר רובא. (משנ"ב ו')

סעיף ג'**ספק חי, או ספק נמצא שם**

מקור: יומא (פג).

פסק השו"ע – מי שנפלה עליו מפולת - ספק חי ספק מת, ספק הוא שם ספק אינו שם [כגון שיש שם חולים או קטנים שאינם יכולים לברוח ספק נכרי ספק יהודי] – מפקחין עליו, אע"פ שיש בו כמה ספיקות. (שו"ע ומשנ"ב)

□ הי"ה אפילו לא ראינו אותו מתחלה בבירור, רק בבית זה מצוין בני אדם בעת הזאת – נמי מחללין ומפקחין את הגל. (משנ"ב טו)

אנשים נוספים בדין פיקוח חגל עליהם:

• **הבא במחותרת** – בענין שמותר להרגו ובעת חתירתו נפל עליו גל – אין מפקחין אותו, דגברא קטילא הוא. (משנ"ב טו)

• ישראל בעל עבירות

• **לתיאבון** – כל זמן שאין כופר בתורה – מחללין עליו שבת כדי להצילו.

• **להכעיס** – אסור להצילו אף בחול, וכ"ש דאסור לחלל עליו שבת בפיקוח הגל או בשאר רפואה.

(משנ"ב טו)

• **מי שהיה חייב מיתת בית דין** [בימים קדמונים] ונפל עליו הגל – מחלוקת

פמ"ג: מפקחין עליו.

ביאו"ה: אין מפקחין, דגברא קטילא הוא מחמת רשתו. (ביאו"ה ד"ה אלא בסעי' ד')

• **חרש ושוטה** – מחלוקת

ביאו"ה: מפקחין עליהם, ואע"ג שאינן בני מצוות מ"מ מחללין עליהם.

בעל הלכות קטנות: מסתפק בזה. (ביאו"ה ד"ה אלא בסעי' ד')

• **קטן מרוצץ** – מחללין עליו. (ביאו"ה ד"ה אלא בסעי' ד')

• **גוסס** – מחללין עליו, או אם הרופא אומר שסממנים אלו יועילו לו להאריך רגעי חייו. (ביאו"ה שם)

סעיף ד'**מצאנו מרוצץ, שאינו יכול לחיות אלא לפי שעה**

מקור: יומא (פה). - ת"ר, עד היכן הוא בודק עד חוטמו. ויש אומרים: עד לבו...

אמר רב פפא: מחלוקת ממטה למעלה, אבל ממעלה למטה כיון דבדק ליה עד חוטמו שוב אינו צריך, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו".

נחלקו בזה הראשונים

רמב"ם: עד חוטמו, דספק נפשות להקל.

ר' ירוחם: עד ליבו, כת"ק. (בי"י)

פסק השו"ע – מפקחין ובודקים עד חוטמו.

הטעם שמחללין אפילו לפי שעה: אין הטעם דדחינן מצוה אחת בשביל הרבה מצוות שישמור,

אלא דחינן כל המצוות בשביל חיים של ישראל. (ביאו"ה ד"ה אלא)

□ ומחללין עליו אע"פ שנתברר שאי אפשר לו לחיות אפילו שעה אחת שבאותה שעה ישוב בליבו

ויתודה. (ביאו"ה שם)

□ **ואם לא הרגישו בחוטמו חיות** – אז ודאי מת, לא שנא פגעו בראשו תחלה, לא שנא פגעו ברגליו תחלה. (שו"ע)

סעיף ה'**מצא עליונים מתים**

מקור: יומא (פה).

פסק השו"ע – לא יאמר: כבר מתו תחתונים, אלא מפקח עליהם שמא עדיין הם חיים.

סעיף ו"ז

עבדים שצרו על עיירות ישראל

מקור: עירובין (מה).

בזמנם:

- אם באו על עסק ממון – אין מחללין עליהם את השבת. (שו"ע)
- « ובעיר הסמוכה לספר – אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש – מחללין עליהם את השבת. (שו"ע) »
- הטעם: דחיישינן שאם ילכדוה משם תהא הארץ נוחה ליכבש לפניהם. (משנ"ב י"ד)
- אם באו על עסקי נפשות, ואפי' סתם – יוצאים עליהם בכלי זין ומחללין עליהם את השבת. (שו"ע סעי' ו')

בזמן הזה – אפי' באו על עסקי ממון:

- כשבאו על רבים – מחללין, שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבזו ממונו יהרגנו, והוי עסקי נפשות. (שו"ע סעי' ז')
- « דבודאי יש לחוש שיעמוד אחד נגדם ולא ירצה ליתן להם ממונו ויהרגוהו. (משנ"ב ט"ז) »
- וצידד הרמ"א – דהיום הכל תלוי לפי הענין.
- כלומר, לפי מה שמשער כעסן ופחזותן, דהיום כשבאו מהאומות שחוץ לגבולינו לשלול שלל ולבזו בז, בודאי מחוייבים אנו לצאת בכלי זין, אפילו על עסקי ממון. (משנ"ב י"ז)
- אבל כשבאו על יחיד – יניח ליקח ממונו ולא יחלל את השבת. (משנ"ב ט"ז)
- ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבא – מחללין שבת, ויוצאין להילחם. (רמ"א)
- הטעם: דאין מדקדקין בפקוח נפש. (רמ"א ומשנ"ב ט"ו)
- כשיש חשש שמא יכעסו יושבי הארץ עלינו – מחללין. (משנ"ב י"ז)

סעיף ח'

הצלת נפשות בשבת

- מקור: תענית (יט.) – מחלוקת, לת"ק: על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה גוים או נהר ועל ספינה המטורפת בים. רבי יוסי אומר: לעזרה אבל לא לצעקה.
- פסק השו"ע – הרואה ספינה שיש בה ישראל המטורפת בים, וכן נהר שוטף, וכן יחיד הנרדף מפני אנס [אפילו מישראל] – מצוה על כל אדם לחלל עליהם שבת כדי להצילם. (שו"ע ומשנ"ה י"ח)
- ומ"מ אם יש סכנה להמציל – אינו מחויב, דחיי קודם לחיי חבירו, ואפילו ספק סכנה נמי עדיף ספיקו ידידיה מודאי דחברו, ולא ידקדק ביותר. (משנ"ב י"ט)

סעיף ט'

חזרת כלי המלחמה בשבת

- כל היוצאים להציל – חוזרים בכלי זינם למקומם. (שו"ע)
- הטעם: כדי שלא תהא מכשילם לעתיד לבא. (משנ"ב כ')

סימן של

סעיף א'

דין יולדת בשבת

מקור: שבת (קכח:) - ומילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום, ומחללין עליה את השבת, וקושרין את הטיבור. רבי יוסי אומר: אף חותכין וכל צרכי מילה עושין בשבת. פסק השו"ע – **יולדת היא כחולה שיש בו סכנה** – ומחללין עליה השבת לכל מה שצריכה, ואף מדליקין לה את הנר. (שו"ע)

הטעם: קים להו לחכמים דלא מיתבא דעתא דיולדת כששויה בחשך. (משנ"ב ג')
« משו"ה אפילו אינה אומרת כלום וגם החכמה אינה אומרת כלום – מדליקין. (משנ"ב ג')

□ **קוראין לה חכמה ממקום למקום, ומילדין אותה.** (שו"ע)

□ **ואפילו היולדת סומא – מדליקין לה נר.** (שו"ע)

מקור: שבת (קכח:) - ת"ר, אם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר... פשיטא? - לא צריכה, בסומא, מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור, קא משמע לן איתובי מיתבא דעתה סברא אי איכא מידי חזיא חבירתא ועבדה לי.

הטעם: אע"פ דהדלקת הנר עיקרה אינה לרפואה אעפ"כ מחללין, דקים להו לרבנן דיתובי דעתא דיולדת הוא מילתא דמסתכנא בה בלא"ה. (משנ"ב ד')
« **אם לא המילדת ולא היולדת מבקשות נר** – מחלוקת

ב"ח: מותר להדליק כל שהגיע הלילה ובדאי צריכה לנר ליתובי דעתא, ואין צריך שיבקשו לכך.
ר"ן: דווקא אם המילדת אומרת שצריכה נר או היולדת. (ביאור"ה ד"ה ומדליקין)
« אין צריך מומחה להדלקת הנר. (ביאור"ה שם)

□ **ומ"מ בכל מה שיכולין לשנות**

מקור: שבת (קכח:) - ואם היתה צריכה לשמן חבירתה מביאה לה שמן ביד, ואם אינו ספק ביד מביאה בשערה, ואם אינו ספק בשערה מביאה לה בכלי... תיפוק ליה משום סחיטה? - רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו: אין סחיטה בשיער. רב אשי אמר: אפי' תימא יש סחיטה בשיער מביאה לה בכלי דרך שערה דכמה דאפשר לשנויי משנינן.

• **אם אין עיכוב לחולה** – משנינן. (שו"ע ומשנ"ב ה')

הטעם: מפני שכאב היולדת דבר טבעי הוא ואין אחת מאלף מתה מחמת לידה, ולפיכך החמירו בה לשנות יותר מחולה. (משנ"ב ה')
« וכגון אם צריכים להביא לה כלי מביאו לה חבירתה תלוי בשערה, וכן כל כיוצא בזה – תשנה. (שו"ע)

וזה עדיף מאם תסוך השמן בשערה ותביא אצלה ותסחוט את השער, דהתם איכא עוד איסורא דסחיטה, דאע"פ דאין סחיטה בשער לחיוב מ"מ בודאי אסור משום שבות.
ומ"מ, אם מספקת לה ממה שתביא השמן בידה - זה יותר עדיף מכל אלו. (משנ"ב ז')

• **אבל אם אינו נעשה בזריזות בשינוי כמו בלא שינוי** – מצוה לעשות בלא שינוי למהר הדבר בכל כחו. (משנ"ב ה')

□ **הכנה ללידה** – מן הראוי לאשה שהגיעה לחודש תשיעי, להזמין בכל ער"ש כל הדברים הנצרכים לה, דשמא יזדמן לידתה בשבת, וע"י הכנתה לא תצטרך לחלל שבת. (משנ"ב א')

סעיף ב'

לילד גוייה בשבת

מקור: ע"ז (כו.) - ת"ר, בת ישראל לא תיילד את הנכרית מפני שמילדת בן לעבודה זרה. ורמינהו: יהודית מיילדת ארמאית בשכר, אבל לא בחינם? - אמר רב יוסף: בשכר שרי משום איבה. סבר רב יוסף למימר: אולודי גוייה בשבתא בשכר שרי משום איבה. אמר ליה אביי: יכולה למימר לה דדידן דמנטרי שבתא - מחללינן עליהו, דידכו דלא מנטרי שבתא - לא מחללינן.
פסק השו"ע – אין מילדין אותה בשבת, אפי' בדבר שאין בו חילול שבת.

« ואפילו בשכר אין מילדין. (משנ"ב ח')

□ **אך במקום שיש לחוש לאיבה** – גם בכהאי גוונא מותר אם אין בה חלול. (משנ"ב ח')

« **ובגר תושב** – מילדין אותו, ואפשר שאפילו באיסור דרבנן דחינן, דבכגון זה שמצווין אנו להחיותו לא גזור. (ביאורי"ה ד"ה כותית)

« **הרופאים בזמנינו** – אפי' היותר כשרים אינם נזהרים בזה כלל, דמעשים בכל שבת שנוסעים כמה פרסאות לרפאות עובדי כוכבים וכותבין ושוחקין סממנים בעצמן – ואין להם על מה שיסמוכו, דאפילו אם נימא דמותר לחלל שבת באיסור דרבנן משום איבה בין הגויים. איסור דאורייתא בודאי אסור לכו"ע ומחללי שבת גמורים הם במזיד. (משנ"ב ח')

□ **קראים** – מחלוקת

מג"א ובאה"ט: קראים מותר לחלל עליהם שבת, כיון דשומרים שבת.

פמ"ג: בדבר שיש בו חילול שבת לכו"ע אין מחללין, ואפילו בשכר, ואפילו אם החילול הוא גם כן איסור דרבנן – יש להחמיר. (ביאורי"ה ד"ה כותית ובאה"ט)

סעיף ג'

ממתי נקראת יולדת

מקור: שבת (קכט.) – מחלוקת, מאימתי פתיחת הקבר? אמר אביי: משעה שתשב על המשבר. ורב הונא בריה דרב יהושע אמר: משעה שהדם שותת ויורד. ואמרי לה: משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה.

נחלקו בזה הראשונים

רמב"ן: ככל האמוראים לקולא, ונקראת יולדת, לחלל עליה שבת, משתשב על המשבר, או משעה שהדם שותת ויורד, או משעה שחברותיה נושאות אותה בזרועותיה שאין בה כח להלוד, כיון שנראה אחד מאלו מחללין עליה את השבת.

רי"ף: השיעור משעה שהדם שותת ותשב על המשבר.

רא"ש ורמב"ם בפי' המשניות: מעת שהדם שותת ויורד. (בי"י)

« **מתי הוא עת שהדם שותת** – מחלוקת

ר"ח ורי"ף והאחרונים בדעת הרמב"ם: ס"ל דדם שותת הוא קודם ישיבת המשבר.

ביאורי"ה בדעת הרמב"ם: הוא אחר ישיבת המשבר. (ביאורי"ה ד"ה כיון)

פסק השו"ע [ובב"י] – כרמב"ן, דנקראת יולדת, לחלל עליה שבת, משתשב על המשבר, או משעה שהדם שותת ויורד, או משעה שחברותיה נושאות אותה בזרועותיה שאין בה כח להלוד, כיון שנראה אחד מאלו מחללין עליה את השבת.

□ **ודוקא לענין הדברים אשר אפשר לעשותן בלי איחור ועיכוב.**

אבל לענין קריאת חכמה ממקום רחוק וכדומה **שאם נמתין עד שיעורים האלה תתאחר** החכמה לבוא, ע"כ משעה שמרגשת קצת – אפילו בספק מותר בקריאתה, ואפילו היא רחוקה ג' פרסאות. (משנ"ב ט')

סעיף ד'

פרקי זמן חיותה חולח וגדרם

« **כל שלשה ימים הראשונים** – אפילו אמרה אינה צריכה מחללין עליה את השבת. (שו"ע)

הטעם: אע"פ שאין אנו יודעין על זו ואפשר דיכולה להמתין עד לערב – מחללים מספיקא ואין שומעין לה, דדילמא חולשת הדעת נקטא לה שממאסת כל האוכלין או שאינה מרגישה לשעתה. (משנ"ב י"ג)

ולפיכך, כל שאין לה דברים המחזיקים ומאכלים הבריאם – מחללים עליה את השבת. (משנ"ב י"ג)

« **ואם יש חכמה או רופא ואומרים ג"כ שאין צריך** – מחלוקת ראשונים

רמב"ן: אסור לחלל שבת עבורה.

רב אחאי גאון: מותר לחלל, ועושים לה מדורה, ומחמין לה חמין. (בי"י)

הכריע המשנ"ב – דשומעין לחולה ולרופא, שהרבה חיות שאין עושין להם חמין בכל יום. ועכשיו נוהגות היולדות שאוכלות חמין של אתמול בשבת. ומ"מ נראה דהכל לפי החולה. (משנ"ב י"ג)

« **גדר הדברים** שאין סומכים על דבריה – דברים שחברותיה אומרות שדבר זה עושים לחיה, וכל חיה צריכה לכך, ואין כאן רופא או מילדת חכמה לראות אם החיה הזאת צריכה לכך. (משנ"ב י"ב) [דלא כא"ר בדעת השו"ע שחולק בזה. (שעה"צ ח"י)]

« **כיצד משערים שיעור ג' ימים** – מחלוקת **מג"א**: לא חשבינן מעת לעת. וע"כ אם הולידה ביום ד' קודם בין השמשות – שוב אסור לחלל עליה שבת אם לא אמרה צריכה אני.

גר"א ובית אפרים: משערים מעת לעת. הכריע המשנ"ב – דאפילו לענין שבת ג"כ אם לא נזדמן לו אז גוי לעשות על ידו – מותר ע"י ישראל. (משנ"ב י"ז)

« **מאימתי מחשבין את הג' ימים** – מחלוקת

לחם משנה: משעת פתיחת הקבר.

רמב"ם – מחלוקת מהי דעתו:

לחם משנה בדעת הרמב"ם: משעת לידה.

ביאו"ה בשיטת הרמב"ם: משעת פתיחת הקבר. (ביאו"ה ד"ה כל שלשה)

לכו"ע – דווקא אם נמשך ישיבתה על המשבר יום אחד – לא מחללין עליה כי אם שני

ימים אחרי הלידה, אבל אם נמשך קרוב לשלושה ימים ולא ילדה – אינו בכלל זה. (ביאו"ה שם)

☞ **משלשה ועד ז'** – אמרה: אינה צריכה – אין מחללין. (שו"ע) הטעם:

א. לפי שאינה בחזקת מסוכנת לאותן הדברים שרגילות חברותיה לעשות לה.

ב. ועוד שיכולה להמתין. (משנ"ב י"ד)

« וכל זה כשאמרה בפירוש. **אבל בסתמא** – מחללין, דמ"מ איכא חשש סכנה. (משנ"ב י"ד)

« **ואם אומר רופא או חכמה שצריכה** – מחללין אפילו החיה אומרת אינה צריכה. (משנ"ב י"ד)

« **אבל אם שאר חברותיה אומרות שצריכה** – אין שומעין להם להכחיש את החיה. (משנ"ב י"ד)

« **אם החיה אומרת צריכה, אפילו מאה רופאים אומרים אינה צריכה** – שומעין לה, דלב יודע מרת נפשו. (משנ"ב י"ד) [דלא כשלטי גבורים שחולק בזה. (שעה"צ י"ב)]

☞ **מכאן ואילך** – אפילו אמרה: צריכה אני – אין מחללין עליה, אלא הרי היא עד שלושים יום כחולה שאין בו סכנה, שאומר לגוי ועושה. (שו"ע ומשנ"ב ט"ז)

סעיף ה'

חיושבת על חמשבר ומתה

מקור: ערכין (ז).

פסק השו"ע – מביאין סכין בשבת אפי' דרך רשות הרבים, וקורעים בטנה ומוציאין הולד שמא ימצא חי. הטעם: דליכא חלול שבת כלל בקריעת בטן מתה דמחתך בשר בעלמא הוא וליכא משום חבורה. (משנ"ב י"ז)

ואשמעינן שאפילו ספק פיקוח נפש זה שלא היה עדיין בחזקת חי לעולם אפי"ה דוחה שבת. (משנ"ב י"ח)

« **וצידד הרמ"א** – שאין נוהגין עכשיו כן אפילו בחול, משום דאין בקיאין במיתת האם בקרוב כל כך שאפשר לולד לחיות. (רמ"א)

הטעם: דשמא רק נתעלפה, ואם יחתכוה ימיתוה, וצריכין אנו להמתין, ובינתיים ימות הולד. (משנ"ב י"ט)

סעיף ו'

חימום היולדת בעשיית מדורה עבורה

מקור: שבת (קכט:) - אמר רב יהודה אמר שמואל: עושין מדורה לחיה בשבת בימות הגשמים. סבור מינה לחיה - אין, לחולה לא. בימות הגשמים - אין, בימות החמה - לא. איתמר, אמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל: הקיז דם ונצטן - עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז.
פסק השו"ע - דעושין מדורה ליולדת ואפילו בתקופת תמוז.

□ כמה זמן נחשבת יולדת להיתר עשיית מדורה להתחמם - מחלוקת ראשונים
ראב"ד ושו"ע: עד שלושים יום מסוכנת היא למדורה. אם יש לה צער צנה דס"ל דיש סכנה לחיה כל לי בצנה.

« ואפילו בתקופת תמוז.

« ולפיכך אם אי אפשר ע"י גוי - עושין ע"י ישראל.

ר"ח ועוד ראשונים: חיה אחר שבעה דינה לענין מדורה ג"כ כשאר חולה שאין בו סכנה, שמחליין רק ע"י גוי. (משנ"ב כ"א וביאור"ה ד"ה כל שלשים)
צייד הביאור"ה - דקשה להקל לעשות מדורה על ידי ישראל עד שלושים, וצ"ע. (ביאור"ה שם)

□ בשאר חולה - מחלוקת ראשונים

רש"י: עושין לו מדורה, ואין הבדל בין חיה לחולה.

רמב"ם: אין עושין מדורה לחולה בכדי להתחמם בה. (ב"י)

« ומדובר בחולה שאין בו סכנה, כי אם יש בו סכנה אף הרמב"ם מודה דמותר. (ב"י)

הכריע המשנ"ב - דלשאר חולה ע"י גוי - מותר אפילו לאין סכנה אם צריך למדורה. וליש סכנה אם אומר שצריך מותר אפילו ע"י ישראל בשאי אפשר בגוי. (משנ"ב כ"א)

סעיף ז'

הולד שגולד - לחלל שבת עבורו

מקור: שבת (קכח: קכט:) - לת"ק: קושרין את הטבור. רבי יוסי אומר: אף חותכין... אמר רב נחמן אמר רבה בר אבא אמר רב: מודים חכמים לרבי יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין משום דמנתחי אהדדי. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבא אמר רב: כל האמור בפרשת התוכחה עושין לחיה בשבת, שנאמר: "ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרץ ובמים לא רוחצת וכו'".

☞ **בנולד לט' או לז'** - עושין לו כל צרכיו ומרחיצין אותו ומולחין אותו וטומנין השליא כדי שיחם הולד [מדרך סגולה], וחותכים את הטבור, ונותנין עליו אבק ההדס והדומה לו. (שו"ע ומשנ"ב כ"ו)

□ מלאכות דאורייתא - מחלוקת

מג"א בשם התוספות: מוכח דאין עושין מלאכה דאורייתא בשביל דברים אלו, דאין במניעתם סכנה אלא צערא בעלמא.

« וא"כ לפ"ז אם אין לו סכין לחתוך הטבור וצריך להביאו דרך רשות הרבים - אסור להביאו אלא יקשרנו לעת עתה. (משנ"ב כ"ג)

שאלתות וראשונים: מותר לחלל במלאכה דאורייתא בשביל זה.
הכריע המשנ"ב וביאור"ה - דעכ"פ להביאו ע"י גוי או להחם חמין על ידו לרחוץ הולד בודאי מותר. (משנ"ב כ"ג וביאור"ה ד"ה הולד)

□ האם מותר לחתוך את חבל הטבור - מחלוקת ראשונים

רמב"ם: היתר כר' יוסי, ומותר לחתוך אפילו באחד.

רא"ש - מחלוקת בשיטתו

לטור: חולק על הרמב"ם, וס"ל כת"ק דאין חותכין אותו א"כ הם תאומים וטבורם דבוק זה בזה.

לב"י: אינו חולק על הרמב"ם, ומודה לשיטתו דמותר אף לחתוך. (טור וב"י)

פסק השו"ע - דמותר אף לחתוך.

« **גדר חתיכת הטבור** - מחלוקת

מג"א: חתיכת הטבור בעלמא אינו כי אם שבות.

קובץ להרמב"ם בשם השושנים לדוד: יש בזה איסורא דאורייתא, ורק הכא מותר. (משנ"ב כ"ז)

אבל נולד לח' או ספק בן ז' או בן ח' :

• אם לא נגמרו שערו וציפורניו – אין מחללין עליו. (שו"ע)

• אבל אם גמרו שערו וציפורניו :

• נולד לספק ז' – לכו"ע מחללין עליו. (שו"ע ומשני"ב ל')

• נולד לח' – מחלוקת

מג"א : מחללין, דקאי גם אבן ח'. והטעם דאמרין שהוא בן שבעה ואשתהווי הוא דאשתהי.

גר"א : נשאר בדין השו"ע בצ"ע, ודעתו דלענין חלול שבת לא סמכין אגמרו לחוד, כי אם דוקא כששהה ג"כ שלושים יום. (משני"ב ל')

לכו"ע – לענין טלטול התינוק נוכל לסמוך אסימנא דגמרו לחוד. (משני"ב ל')

עובר במעי אימו – מחלוקת

בה"ג וריטב"א : מחללים שבת על עוברים.

רמב"ן : אין מחללים. (ב"י וביאוריה ד"ה או ספק)

סעיף ח'

נולד לח', או ספק בן ז' או בן ח', שלא גמרו שערו וציפורניו

מקור : שבת (קלה.) - בן שמונה הרי הוא כאבן, ואסור לטלטלו, אבל אמו שוחה ומניקתו מפני הסכנה... ספק בן שבעה ספק בן שמונה – אין מחללין עליו את השבת.

לטלטלו

• כשידוע שהוא בן ח' כגון שבעל ופירש – אסור. (שו"ע ומשני"ב ל"א)

• אבל מספק – מטלטלין כל תינוק. (משני"ב ל"א)

להניקו – אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני צער החלב שמצעה. (שו"ע)

« ונחלקו הראשונים מפני מה מניקתו

לרש"י : מפני הסכנה, מפני שחלב הרבה בדדיה מביאה לידי חולי.

לתוס' ורא"ש : לאו דווקא סכנה, אלא בשביל צער בעלמא מותר. (ב"י)

פסק השו"ע – כתוס' ורא"ש.

□ האם יכולה להוציא בידה על הארץ

מקור : תוספתא שבת (פ"י ב"ד) – אסור לאשה לחלוב מדדיה ביד בשבת.

נחלקו בזה הראשונים

רב ניסים גאון : אין מותר אלא ביניקת התינוק בלבד.

רוקח : דווקא בכלי אסור דהוי מפרק והוי תולדה דדש. אבל בקרקע מותר לחלוב. (ב"י)

פסק השו"ע – כרוקח, דהיא בעצמה יכולה להוציא בידה על הארץ החלב המצער אותה. (שו"ע)

הטעם :

א. דאין זה כדרך מפרק, כיון שהולך לאיבוד.

ב. דהוי מלאכה שאי צריך לגופה דפטור, ומשום צערא לא גזרו כמו מפסי מורסא. (משני"ב ל"ב)

סעיף ט'

יישור אברי חולד שנתפרקו מחמת צער חלידה – מותר. (שו"ע)

מקור : שבת (קכג.) – אסובי ינוקא, רב נחמן : אסיר, ורב ששת : שרי.

נחלקו הראשונים מהו אסובי ינוקא

רש"י : להחליק ולסדר האיברים.

ר"ח : להחזיר עורלת הגרון של התינוק שנחנק.

רמב"ם : אסור לדחוק כריסו של קטן. (ב"י בעיון)

□ מתי מותר ליישר – מחלוקת

מג"א: דוקא ביום הלידה, אבל אח"כ אסור.

רש"י ור"ת: אין חילוק בזה ואפילו לאחר חודש או ב' חדשים מותר. הכריע המשנ"ב וכן משמעות השו"ע – להקל בזה. (משנ"ב ל"ד)

□ ומ"מ אם נתפרקה חוליא של שדרה ממקומה – לכו"ע אסור ליישב בידו חוליות של שדרה אחת על

חברתה דמחזי כבונה. (משנ"ב ל"ד)

« אא"כ ביום הלידה – דאז יש לצדד להקל אף בזה. (משנ"ב ל"ד)

סעיף י'

לכרוך חתינוק בבגדיו

מקור: שבת (קמז:) - לפופי ינוקא בשבתא - שפיר דמי. מחלוקת

שו"ע: מותר, רק בכדי שלא יתעקמו אבריו.

רא"ש: מותר, אפילו לכרכו כדי לישר אבריו ג"כ מותר לעולם. (משנ"ב ל"ה)

הטעם: בגמרא משום דאורחיה תמיד בהכי ולא הוי כמתקן. (משנ"ב ל"ה)

לכו"ע – אם היה תינוק שאין כורכין אותו בחול ונתעקמו אבריו אסור לכרכו בשבת. (משנ"ב ל"ה)

□ יישור ע"י ליפוף הבגדים ליישר שדרה שנתפרקה – מחלוקת

ב"ח: אפילו אין מיישבין בידים ממש אלא ע"י ליפוף בגדים – אסור.

מאירי: בליפוף בגדים בכל גווני מותר. (ביאו"ה ד"ה שלא)

סעיף י"א

אם נפלח ערלת גרון חולד

מותר לשום אצבע לתוך פיו ולסלק הערלה למקומה, אע"פ שפעמים שמקיא. (שו"ע)

הטעם: ולא גזרינן בזה משום רפואה, דאורחיה דתינוק ליפול ערלת לשונו ולא מחזי כרפואה. (משנ"ב ל"ו)

סימן שלא

סעיף א'

עשיית ברית מילה בשבת

מקור: שבת (קלג).

פסק השו"ע – עושים כל צרכי מילה בשבת: מוהל, ופורעין, ומוצצין, ונותנין עליו כמון, ונותנין תחבושת על המילה. (שו"ע ומשנ"ב ג')

הטעם: דכתיב "וביום השמיני ימול" – ביום ואפילו בשבת. (משנ"ב א')

□ וכן מוצצין – משום דסכנה לולד כשלא ימוץ הדם. (משנ"ב ב')

« כיצד מוצצין – מחלוקת

בנין ציון: המציצה דווקא בפה, ולא ע"י דבר אחר שהמציאו הרופאים החדשים.

יד אליעזר: מתיר למצוץ בספוג, דבדוק שיותר טוב ממציצה בפה, ואפילו בשבת יש להתיר בספוג. (ביאורי"ה ד"ה ופורעין)

סעיף ב'

חתיכת חציצין

מקור: שבת (קלג:).

« כל זמן שלא סילק ידו מן המילה – חוזר אפילו על ציצין שאינם מעכבין. (שו"ע)

« אפילו כבר סילק ידו מן החתוך והתחיל לפרוע – מקרי עדיין לא סילק ידו מן המילה, דמילה ופריעה חדא מילתא היא. (משנ"ב ד')

« אפילו אם הפורע הוא אחר – כל זמן שהוא עוסק במצותה מותר לו לראשון לחזור ולגמור את הציצין שאינם מעכבין, דלא משגחינן במה שהוא סילק ידו, כיון שעדיין לא נגמרה מצות מילה. (משנ"ב ד')

« כשהוא עוסק במציצה – מסתפק הר"ן אם מותר בשבת לחזור לציצין שאינם מעכבין, דשמא המציצה מקרי רק רפואה ולא צורך מילה. (משנ"ב ד')

« אך אם סילק ידו – מחלוקת ראשונים

טור: אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין.

בעל העיטור: חוזר אפילו על ציצין שאין מעכבין. (טור וב"י)

פסק השו"ע – דאינו חוזר.

« גדר ציצין המעכבין: בשר החופה אפי' רוב גובה של עטרה במקום אחד. (שו"ע)

סעיף ג'

בן שמונה חודשים

מקור: שבת (קלד: קלו:). ת"ר, ערלתו ודאי דוחה את השבת...

אמר מר: ולא ספק דוחה את השבת, לאתויי מאי? – לאתויי הא דתנו רבנן בן שבעה מחללין עליו את השבת. ובן ח' אין מחללין עליו את השבת. ספק בן ז' ספק בן ח' – אין מחללין עליו את השבת. בן שמונה – הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו, אבל אמו שוחה ומניקתו מפני הסכנה...

תניא, ר"ש בן גמליאל אומר: כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל, שנאמר: "ופדויו מבן חדש תפדה"... הא לא שהה – ספיקא הוי מימהל הכי מהלינן ליה? – אמר רב אדא בר אהבה: מלין אותו ממה נפשך, אם חי הוא – שפיר קא מהיל. ואם לאו – מחתך בבשר הוא. ואלא הא דתניא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת, אמאי נימהליה ממה נפשך, אם חי הוא שפיר קא מהיל, ואם לאו מחתך בבשר הוא? – אמר מר בריה דרבנא: אנא, ורב נחומי בר זכריה, תרגימנא: מימהל הכי נמי מהלינן ליה, לא נצרכה אלא למכשירי מילה ואלביא דרבי אליעזר.

נחלקו בזה הראשונים

רי"ף: אין מלים כלל, דאין מוהלים ספיקות בשבת.
טור וגאונים: מלים ממה נפשך, ואפילו לא גמרו שערו וצפורניו.
רמב"ם: דווקא גמרו שערו וצפורניו – מלים אותו. אבל לא גמרו – אין מלים. (ב"י)
להלכה:

- **אם גמרו שערו וצפורניו** – מלין אותו בשבת. (שו"ע)
 הטעם: דאף שכן ח' בעלמא לאו בר קיימא הוא, בזה שגמרו אמרינן האי בר שבעה הוא ואשתהוי אשתהי הולד בבטן אמו. (משנ"ב ח')
- **ואם לא גמרו - אפי' אם הוא ספק בן ז' ספק בן ח' ואין צריך לומר בן ח' ודאי** – מחלוקת
שו"ע ב"ח וט"ז: אין מלין אותו בשבת.
 הטעם: דלא מחללין שבת מספיקא. (משנ"ב ט')
- « וה"ה ספק בן ח' ספק בן ט'. (משנ"ב ט')
- רמ"א:** ספק בן ח' או בן ז' אפילו לא נגמרו שערו וצפורניו מלין בשבת ממה נפשך, דאי בר מילה הוא שפיר מהיל. ואי לא - מחתך בבשר בעלמא הוא, ואין בזה משום חבורה כיון דהוי נפל.
 הכריע המשנ"ב – דנהרא נהרא ופשטיה. (שו"ע ומשנ"ב י"א)
- **ואם הוא בן שבע ודאי** – אפי' לא גמרו שערו וצפורניו – מלין אותו.
 « והיינו, כשבעל אותה ופירש עד שהוכר עוברה.
- אבל לא סמכין לומר דמסתמא נתעברה אחר ליל טבילה או משעה שפסקה לראות דם, דאין זה הוכחה ברורה. (משנ"ב י')

סעיף ד'

מילה שלא בזמנה – אינה דוחה שבת. (שו"ע)

מקור: שבת (קלב:) - ת"ר, מילה דוחה צרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה. יום טוב – אינה דוחה אלא בזמנה.
 הטעם: דכי כתיב "וביום" אשמיני קאי. (משנ"ב י"ב)

סעיף ה'

מי שאין מלים אותו בשבת

אנדרוגינוס

מקור: שבת (קלד:) - מחלוקת, ת"ק: ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת. ור' יהודה: מתיר באנדרוגינוס.

נחלקו בזה הראשונים

רמב"ם: אין מחללין כת"ק.

ב"י בשם פוסקים [בר"ף]: מחללין, כר' יהודה. (ב"י)

פסק השו"ע – כרמב"ם, דאין מחללין.

נולד בין השמשות

מקור: נדה (מב:) - ההוא דאתא לקמיה דרבא, אמר ליה: מהו למימהל בשבתא? - אמר ליה: אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה, אמר ליה: שמעית ולד דצוץ אפניא דמעלי שבתא ולא אתיליד עד שבתא. אמר ליה: האי הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוא, והוי מילה שלא בזמנה, ואין מחללין עליה את השבת.

□ **ומה הוא ביה"ש?** – מחלוקת

מג"א: קרוב לרבע שעה זמנית קודם ליציאת ג' כוכבים בינונים הוי ספק לילה, לאחר רביע שעה יוצא מכלל ספק ואם נולד אז בשבת מלין אותו לשבת הבאה.

ברכי יוסף וכמה פוסקים: מחמירין בזה, וס"ל דמעת שנתכסה החמה מעינינו עד יציאת ג' כוכבים בינונים הוא הכל בכלל ביה"ש. (משנ"ב י"ד)

« ואפילו אם ספק לו אם נולד קודם ביה"ש או בזמן ביה"ש – יש להחמיר דנדחה ליום ראשון. (משנ"ב י"ד)

קשה, הרי איכא ספק ספיקא?

א. י"ל, דמשום דאוקי אחזקת מעוברת.

ב. י"ל, דשם ספק אחד הוא. (ביאו"ה ד"ה בין השמשות)

□ דינים נוספים:

• **אם לאלתר כשהוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור נראו ג' כוכבים בינונים** – ספק, שמא יצאו רק כעת. (ביאו"ה ד"ה בין השמשות)

• **אך אם ראה מהחלון בעת הלידה ממש** – יש לסמוך על זה. (ביאו"ה שם)

• **כשיש כוכבים קטנים** – ודאי אפשר לסמוך על זה. (ביאו"ה שם)

• **אם הוציא ראשו חוץ לפרוזדור ונשתהה קצת עד שנולד כולו, ואח"כ כשנולד ראו ג' כוכבים בינונים** – אם לפי השיהוי נראה להם שהיה יום בהוצאת הראש, אין להם אלא מה שעניניהם רואות, ויהא נימול לשמונה אפילו אם יארע בשבת. (ביאו"ה שם)

« **ואם אינו יכולין לדעת** – מחלוקת

דרך החיים: אזלינן בתר חזקה דהשתא הוא נולד, ואם הוא ערב שבת – מותר למולו בשבת.

ביאו"ה: אין כאן חזקה [וכן הלכה]. (ביאו"ה שם)

« **אם יודע שהיה קצת שיהוי בין לידת הראש להגוף** – יש להחמיר ולומר דשמא היה אז בין השמשות. (ביאו"ה שם)

☞ ונולד כשהוא מהול

• כשאפילו בלא קישוי נראה מהול – אין דוחה שבת.

• אבל כשאין נראה מהול רק כשיתקשה – מילתו דוחה שבת. (שו"ע ומשנ"ב ט"ו)

☞ **ומי שיש לו שתי עורלות, יוצא דופן. וכותית שילדה ואח"כ נתגיירה** – אין מילתן דוחה שבת. (שו"ע) מקור: שבת (קלה). – אמר רבי אסי: כל שאין אמו טמאה לידה – אינו נמול לשמנה. איני, והא איתמר יוצא דופן ומי שיש לו שתי עורלות? – רב הונא וחייא בר רב, חד אמר: מחללין עליו את השבת. וחד אמר: אין מחללין. עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת, אבל לשמנה ודאי מהלינן ליה. הא בהא תליא... ואוקימנא לדרכי אסי כתנאי וקם ליה רבי אסי כיחידאה.

« **מהן שתי עורלות** – מחלוקת

רמב"ם: היינו שני גידין.

רש"י בפי' א': היינו שיש בו שתי עורות זה על גבי זה. (ב"י ומשנ"ב י"ז)

□ הטעם שאין מלים אותם בשבת:

טעם אנדרוגינוס, ביה"ש, נולד כשהוא מהול, ושתי עורלות – משום ספק.

טעם יוצא דופן וכותית שילדה – משום דאין טמאים בטומאת לידה, דדווקא אשה שהיא טמאה לידה בנה נימול לשמונה. (משנ"ב י"ח)

סעיף ו'

מכשירי מילה

מקור: שבת (קל). – מחלוקת, לר"א: מחללין שבת על מכשירי מילה. אך לר"ע: כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת – אינה דוחה את השבת... והלכה כר"ע...

פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מערב שבת והביאו בשבת שלא כרצון רבי אליעזר.

מתקיף לה רב יוסף, אדרבה רבי אליעזר הוא דשרי, וכי תימא שלא כרצון רבי אליעזר דשרי אפילו ברשות הרבים, אלא כרצון רבנן דאסרו דרך רשות הרבים ושרו דרך גגות חצרות וקרפיפות, ומי שרי? והתנאי, כשם שאין מביאין אותו דרך רשות הרבים כך אין מביאין אותו דרך גגות חצרות וקרפיפות? – אלא אמר רב אשי: שלא כרצון רבי אליעזר ומחלוקתו, אלא כרצון רבי שמעון דתנן, רבי שמעון אומר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן, אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית.

פסק השו"ע – מכשירי מילה שאפשר לעשותם מערב שבת – אינם דוחים את השבת.

לפיכך אם לא הביא איזמל למילה מערב שבת – לא יביאנו בשבת, אפילו במקום שאין בו אלא איסור דרבנן, שהעמידו חכמים דבריהם במקום כרת. (שו"ע)

□ להעביר דרך חצירות וקרפיפות שלא עירבו – מחלוקת ראשונים

ר"ח: אסור, דלא כר' שמעון.

רי"ף ורמב"ם: מותר, כר' שמעון. (בי"י)

פסק השו"ע – כרי"ף ורמב"ם.

□ ולומר לעכו"ם לעשותם

מקור: עירובין (סז:) - ההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה... נימרו ליה לגוי ליתי ליה.

נחלקו הראשונים באיזה מלאכה מותר לומר לגוי

בה"ג: מותר אפילו בדבר שהוא מלאכה גמורה מדאורייתא.

רי"ף רא"ש ורמב"ם: דווקא באיסורי דרבנן מותר, אך באיסורי דאורייתא אסור. (בי"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: אם הוא דבר שאם עשהו ישראל אין בו איסור אלא מדרבנן – אומר לגוי ועושהו, דהוי שבות

דשבות במקום מצוה ושרי. אך אם הוא דבר שאסור לישראל לעשותו מן התורה – לא יאמר לגוי לעשותו.

(שו"ע ומשנ"ב כ')

« ומ"מ אסור להביא התינוק לבית הכנסת דרך חצר שאינה מעורבת אפילו ע"י אינו יהודי, דהא

יכולין למולו בביתו. (משנ"ב כ')

« ומ"מ טוב יותר להביא האיזמל ע"י גוי לתינוק, דאם יביא התינוק אל האיזמל יהיה צריך אחר

המילה להתיר עוד הפעם שבות דשבות להחזיר התינוק אצל האם. (משנ"ב כ')

רמ"א [לעיל סי' ש"ז סעי' ה']: מקל אפילו במלאכה דאורייתא לומר לגוי במקום מצוה. (משנ"ב כ"ב)

הכריע המשנ"ב – דמ"מ לענין מילה המיקל וסומך על דבריהם לא הפסיד אם אי אפשר בענין אחר,

ומכ"ש לענין הוצאה והכנסה דלהרבה פוסקים אין לנו בזמן הזה רשות הרבים. (משנ"ב כ"ב)

« אך אם יש מוהל אחר שיש לו סכין מתוקן, על אף שאין רצונו להשאילו – אין להתיר. (ביאורי

ד"ה ועיף)

« דווקא אם היה מאתמול הסכין מתוקן, אבל אם פשע ולא הכין מאתמול – גם המג"א בעצמו

אינו מתיר לתקן הסכין ע"י גוי. (ביאורי"ה שם)

« להעביר דרך רשות הרבים – מותר אפילו ברשות הרבים דאורייתא כשלא פשע. (ביאורי"ה שם)

« ולהביא דרך כרמלית דרבנן אפילו הוא פושע שלא הביא מאתמול למקום הראוי – מותר ע"י גוי

לכו"ע. (ביאורי"ה שם)

□ תיקון ציפורן של מוהל בשבת – יש בזה איסור דאורייתא, וחייב חטאת כיון שעושה כלי. (ביאורי"ה ד"ה

אפלו)

« ואף אם אין מוהל אחר רק אחד וציפורנו נסדק – אסור לתקן. (ביאורי"ה שם)

סעיף ז'

שחיקת כמון לצורך חמילח

מקור: שבת (קלג.) - ונותנין עליה איספלנית וכמון. אם לא שחק מער"ש - לועס בשיניו ונותן. אם לא טרף

יין ושמן מער"ש - ינתן זה בעצמו וזה בעצמו.

פסק השו"ע – לא היה לו כמון שחוק מער"ש – לא ישחקנו, אלא לועס בשיניו.

הטעם: דמכשירי מילה אינם דוחים את השבת. (משנ"ב כ"ד)

□ אם אי אפשר לו ללועסו בשיניו – מחלוקת ראשונים

רמב"ן: מותר, ולא תדחה המילה.

רז"ה רי"ף רא"ש ורמב"ם: אסור, ותדחה המילה. (בי"י)

הכריע המשנ"ב – דתדחה המילה ולא יחללו שבת. (משנ"ב כ"ד)

וכן לא יאמר אמול אותו ולכשיצטרך אח"כ לסממנין משום סכנה אשחוק [שפקוח נפש דוחה את

השבת] – דכיון דעכשיו יודע שאי אפשר לו בלא סממנין אחר המילה – מוטב תדחה המילה ולא יביא

עצמו לידי חלול שבת. (משנ"ב כ"ד)

□ אם נתוודע לו לאחר המילה שאין לו כמון – בודאי מותר להביא אף דרך רה"ר ולשחוק. (משנ"ב כ"ד)

« ומ"מ אם אפשר לו לשנות בכל זה מבלי שיגיע מזה היזק לחולה צריך לשנות. (משנ"ב כ"ד)

□ אם לא עירב מאתמול יין ושמן ליתן עליה

מקור: שבת (קלג.) - מחלוקת, ת"ק: אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת, אמר ר' שמעון בן אלעזר משום ר"מ: אף טורפין יין ושמן... פעם אחת חש ר"מ במעיו, ובקשנו לטרוף לו יין ושמן, ולא הנחנו... אמר לנו: אע"פ שאני אומר כך, וחבירי אומרים כך, מימי לא מלאני לבי לעבור על דברי חברי. הוא ניהו דמחמיר אנפשיה, אבל לכו"ע שרי.

נחלקו בזה הראשונים

רמב"ן רז"ה וב"י: הלכה כת"ק, ולא יערבם היום.

או"ז מאירי ור"ן: הלכה כר"מ, ומותר לערבם. (ביאור"ה ד"ה לא יערבם) פסק השו"ע – דלא יערבם היום.

□ אלא יתן כל אחד לבדו. (שו"ע)

כיצד יתן כל אחד לבדו:

א. לא מערבם בקערה אלא נותנים זה בפני עצמו על מקום המכה, וזה בפני עצמו על מקום המכה.

ב. מערבם בקערה, אלא שנותנים זה בפני עצמו ולא יערבם בידיים, אלא אם יתערבו יתערבו. (משנ"ב כ"ו)

□ לכו"ע - ע"י שינוי מותר. (משנ"ב כ"ז)**סעיף ח'****עשיית חלוק למילה**

מקור: שבת (קלג.) - אין עושין לה חלוק לכתחילה, אבל כורך עליה סמרטוט. אם לא התקין מערב שבת - כורך על אצבעו ומביא אפילו מחצר אחרת.

פסק השו"ע – אין עושין לה חלוק, אלא כורך עליה סמרטוט.

« ואפי' נודע זה קודם המילה – אין דוחין המילה מפני זה. (משנ"ב כ"ט)

« **האם יש בו סכנה** – מחלוקת

רש"י: אינו בכלל סכנה בחסרון החלוק, רק שיצטרך למולו ע"י זה פעם שנית מדרבנן.

ולכך, אסור להביאו דרך רשות הרבים לאחר המילה כשאין לו עצה אחרת.

רשב"א ושארי ראשונים: הוא בכלל סכנה.

ולכך, מותר להביאו דרך רשות הרבים לאחר המילה כשאין לו עצה אחרת. (ביאור"ה ד"ה חלוק)

□ ואם אין לו – כורך על אצבעו דרך מלבוש, לשנות מדרך הוצאה בחול, ומביא דרך חצר אחרת אפי' לא נשתתפו יחד. (שו"ע)

« אבל דרך רשות הרבים – אסור, כיון שאינו דרך מלבוש ממש. (משנ"ב ל')

« דרך כרמלית – מותר. (משנ"ב ל')

סעיף ט'**רחיצת חתינוק**

מקור: שבת (קלד.) - מחלוקת, לת"ק: מרחיצין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: מרחיצין את הקטן ביום השלישי למילה שחל להיות בשבת, שנאמר: "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים"... הלכה כרבי אלעזר בן עזריה.

« **בזמן חכמי הגמ'** – אם לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה וביום שלישי למילה במים חמים היה מסוכן – לפיכך נזקקו לכתוב משפטו כשחל להיות בשבת. (שו"ע)

« **רחיצה ביום השני** – מחלוקת ראשונים

רשב"א: כל שכן שמותר לרחוץ ביום השני.

רי"ף ורמב"ם: דווקא ביום השלישי מותר, אך לא ביום השני. (בי"י)

« **כיום** – לא נהגו ברחיצה כלל, דנשתנו הטבעים, ודינו לרחוץ בשבת, אם רצו, כדין רחיצת כל אדם. (שו"ע)

והוסיף הרמ"א - בדמדינות אלו נוהגים לרחצו לפני המילה בחמין שהוחמו מאתמול, ולאחר המילה במוצאי שבת. וכן אם היה יום ג' למילתו בשבת, ורואים שיש צורך לרחצו, מכינים חמין מבעוד יום ורוחצים אותו בשבת. (רמ"א)

- וכל זה מן הסתם, אבל אם רואים שיש לחוש לסכנה אם לא ירחצו אותו אחר המילה – בודאי מותר לרחצו ולחלל עליו שבת, מידי דהוי אשאר חולה שיש בו סכנה ואפילו להחם בעצמו. (רמ"א ומשני"ב ל"ה)
- « אך שיזהר שלא ישרה סדין במים, דשרייטו היא כיבוסו. (משני"ב ל"ג)
- « ועיי' גוי – אפשר שיש להקל. (משני"ב ל"ג)
- « ואם נשפך החמין – יכול לומר לגוי להביא מים שהוחמו בשביל גוי. (משני"ב ל"ג)
- אבל לא יאמר לגוי להחם לכתחילה. (משני"ב ל"ג)
- « וכן אם הרופא אומר שצריך – בודאי אין להחמיר בזה. (משני"ב ל"ד)

□ תינוק שהיה חולה ונתרפא – מחלוקת
תשב"ץ: אסור למולו ביום ה', דשמא יצטרכו לחלל שבת עליו ביום ג' למילתו.
ש"ך מג"א וא"ר: מתירין, ואין מחמיצין את המצוה. (משני"ב ל"ג)

סעיף י'

אדם שלא מל מעולם

פסק השו"ע – דלא ימול בשבת.

הטעם: דחיישין שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת שלא במקום מצוה. (משני"ב ל"ו)

« וה"ה אם לא פרע מעולם אסור לפרוע בשבת. (משני"ב ל"ו)

□ אבל אם מל כבר פעם אחת – מחלוקת ראשונים

תרומת הדשן בשם אחד מהגדולים: צריך שימול ג' פעמים, כדי שיהיה מוחזק במילה.
תרומת הדשן עצמו: מספיק פעם אחת, ולא צריך שיהיה מוחזק ג' פעמים. (ב"י)
 פסק השו"ע – כתרומת הדשן, דמותר למול בשבת, אפילו אם מל רק פעם אחת.

« ואפילו יש אחר שמל פעמים הרבה. (משני"ב ל"ו)

« מוהל שבא ואמר שכבר מל פעם אחת בחול – נאמן, ואין צריך להביא ראיה. (משני"ב ל"ו)

« **האם אפשר לחלק את עשיית המילה** – מחלוקת

רמ"א ביו"ד: טוב להחמיר לכתחילה שלא ימולו שני מוהלין מילה אחת בשבת שזה ימול וזה יפרע, אלא המל הוא עצמו יפרע.

חכמת אדם: יש להקל בזה, ושני מוהלים זה חותך וזה פורע בין בחול ובין בשבת. אך עכ"פ לא יכבד שלשה בני אדם, אלא הפורע יהיה המוצץ.

ישועות יעקב: אף המציצה יכול להיות באחר, דהוא ענין בפני עצמו. (משני"ב ל"ו)

□ לענין יו"ט

• **ביו"ט שני של גלויות** – בודאי יש להקל. (משני"ב ל"ז)

• **ביו"ט ראשון** – מחלוקת

השירי ברכה: אסור.

פחד יצחק ורע"א: מקל. (משני"ב ל"ז)

לכו"ע – אם הוא יודע בעצמו שיכול למול ואין מוהל אחר – בודאי אין להחמיר. (משני"ב ל"ז)

□ **האם האב עצמו יכול למול** – מחלוקת ראשונים

ה"ר אליעזר הלוי: האב בעצמו לא ימול בשבת היכא דאיכא אחרינא, משום דלגבי ידיה הוי פסיק רישא דניחא ליה שהרי הוא מתקן את בנו. (ב"י ומשני"ב ל"ט)

תרומת הדשן: אב מל את בנו אפילו היכן שיש אחר. (ב"י)

פסק השו"ע – כתרומת הדשן, דאפילו אם הוא אבי הבן יכול למול.

סימן שלב

סעיף א'

ליילד בחמה בשבת

מקור: שבת (קכח:) - אין מיילדין את הבהמה ביום טוב. אבל מסעדין אותה... שאוחז בולד שלא יפול לארץ.

פסק השו"ע – אין מיילדין את הבהמה בשבת.

□ לסייע לה ולסעדה – מחלוקת ראשונים

טור: משמע שאפילו בשבת מותר, ומסעדין אותה לאחוז בולד שלא יפול לארץ, ונופח לו בחוטמו. ונותן דד לפיו. ומביא מלא אגרוף מלח, ונותן לתוך רחמה של בהמה טהורה שריחקה ולדה כדי שתקרבנו, ומזלפין מי שליא על הולד כדי שתרחרם עליו [אבל לא בטמאה].

ר"י: נסתפק בזה, האם לא התירו אלא ביו"ט, אבל לא בשבת. (טור ובי"י)
הכריע המשנ"ב – דאף לסעדה – אסור בשבת. (משנ"ב א')

□ אם היא מבכרת, ויש לחוש שמא תמות הבהמה – מסתפק הפמ"ג. (ביאו"ה ד"ה אין)

« ומ"מ, ע"י אינו יהודי – יש להקל. (ביאו"ה שם)

סעיף ב'

פירכוס וסיכת מכת חבחמה

מקור: שבת (נג:)

• בגמר מכה – אין מפרכסין לבהמה גלדי מכה ולא סכין אותה בשמן. (שו"ע)

הטעם: דליכא אלא משום תענוג. (שו"ע)

• אבל בתחלת מכה – מותר, דאיכא צערא. (שו"ע)

סעיף ג'

אכלה כרשינין ומצטערת ורוצה להריצה כדי שתתרפא

מקור: שבת (נג:) - מחלוקת, לת"ק: בהמה שאכלה כרשינין לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפא. ורבי אושעיא מתיר. דרש רבא הלכה כרבי אושעיא.

פסק השו"ע – אם אכלה כרשינין הרבה ומצטערת – יכול להריצה בחצר כדי שתיגע ותתרפא.

הטעם: דאע"ג דזהו רפואה וברפואה לאדם גזרו משום שחיקת סממנים ברפואה בהמות, אין

אדם בהול כל כך שיבוא לשחוק סממנים. (משנ"ב ה')

□ וה"ה, אם היא קרובה למיתה מחמת זה דאז בודאי בהול – אפ"ה מותר, דאי לא שרית ליה אתי לידי שחיקת סממנים ושאר מלאכה דאורייתא. (משנ"ב ה')

□ אבל אסור לעשות בשבילה שום מלאכה דאורייתא או דרבנן אפילו היא מתה. (משנ"ב ו')

□ וע"י אינו יהודי – מותר לעשות כשהבהמה חולה. (משנ"ב ו')

סעיף ד'

אם אחזה דם

מקור: שבת (נג:) - בהמה שאחזה דם - אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן. אדם שאחזו דם - מעמידין אותו במים בשביל שיצטנן. אמר עולא: גזירה משום שחיקת סממנין.

נחלקו בזה הראשונים

רי"ף ורא"ש: הלכה כרבי יאשיה דמיקל, ואין לגזור משום שחיקת סממנין, דאין אדם בהול כל כך על רפואת בהמתו דליתי לשחיקת סממנין.

בעל התרומה: דווקא הליכה בחצר שרי רבי יאשיה שאינו ניכר כל כך משום רפואה, אבל להעמידה במים איכא הוכחה יותר משום רפואה ואסור. (בי"י)
פסק השו"ע – כרי"ף ורא"ש, דיכול להעמידה במים כדי שתצטנן.

ואם הוא ספק שאם לא יקיצו לה דם תמות

מקור: פסחים (יא:). - להקיצו דם בכור במקום שאין עושה בו מום – מחלוקת, ר' יהודה: אסור משום דאמרינן מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית לה במקום שאין עושה בו מום אתי למעבד במקום שעושה בו מום. ורבנן: מותר להקיצו במקום שאין עושה בו מום, משום דאי לא שרית לה כל שכן דאתי למעבד. (ביאורי"ה ד"ה ואם הוא)

נחלקו בזה הראשונים

מרדכי: כרבנן, דמותר לומר לגוי להקיצו דם לבהמה באופן שאם לא יקיצו לה דם תמות.

הטעם:

מרדכי: דאי נגזור עליו גזרה דאמירה לאינו יהודי שבות אתי להקיצו בעצמו, משום דאדם בהול על ממונו ואי אפשר שיעמיד עצמו מלהקיצו דם.

בנו של החפץ חיים: בזה יודו שמותר לומר לאינו יהודי להקיצו דם לבהמה בשבת משום צער בעלי חיים. (ביאורי"ה ד"ה ואם הוא)

תוספות: כר' יהודה, שאסור, דגבי ממון לא אמרינן האי סברא דאי לא שרית ליה אתי לעבור במזיד, אלא אדרבה אמרינן מתוך שהוא בהול צריך לגזור עליו כדי שלא יעבור בשוגג. (ביאורי"ה שם)
פסקו השו"ע והביאורי"ה – דמותר לומר לעכו"ם להקיצה.

« דאפילו אם היא רק חולה בעלמא ג"כ מותר ע"י אינו יהודי כדי לרפאותה, משום צער בע"ח. (משנ"ב ט"ז)

« אבל להקיצו לסוס כדי שיאכל יותר – בודאי אסור. (משנ"ב ט"ז)

סימן שלג

סעיף א' ב' ג'

פינוי אוצר של תבואה או של כדי יין

לדבר הרשות – אע"פ שמותר להסתפק ממנו, אסור להתחיל בו לפנותו, אפילו פחות מד' וה' קופות. (שו"ע סעי' א' ומשנ"ב א')

« **מ"מ אם אינו רוצה להסתפק ממנו אלא להתחיל בו לפנותו** – אסור להסתפק ממנו לדבר הרשות.

הטעם:

א. משום טרחא.

ב. משום עובדין דחול. (משנ"ב א')

« **אך אם התחיל מער"ש – מחלוקת**

משנ"ב: מותר לפנותו בשבת פחות מד' וה' קופות אף לדבר הרשות.

ט"ז: לא מועיל אפילו בהתחיל מערב שבת כיון שהוא לרשות. (משנ"ב ב' ושעה"צ ה')

לכו"ע - בחמש קופות – אין להקל. (שעה"צ ה')

« **לדבר מצוה** – מותר, כגון שפינהו להכנסת אורחים או לקבוע בו בית המדרש. (שו"ע סעי' א')

« ואפילו בענין שיש בו טורח יותר – מותר לדבר מצוה. (משנ"ב ד')

□ **כל שבות שהתירו משום צורך מצוה – מותר ג"כ לצורך אורחים.** (רמ"א)

אך לא כל שבות התירו, אלא רק שבות כי האי גוונא של עובדין דחול וכדו'. (ביאו"ה ד"ה וכל)

« **גדר אורחים:**

לא מקרי אורחים, אלא שנתארחו אצלו בביתו, או שזימן אורחים שנתארחו אצל אחרים.

אבל כשזימן חבירו לסעוד אצלו – לא מקרי אורחים ואינו סעודת מצוה רק סעודת רשות.

(רמ"א)

« **ומ"מ, אם מזמין חבירו שיבוא לכבוד האורח** – אז גם הוא נחשב כאורח לענין דשרי

לפנות בשבילו. (משנ"ב ט')

« **אם הסעודה בעצמה היא סעודת מצוה** – ודאי שמותר לפנות לפי חשבון כולם. (משנ"ב ט')

□ וכיצד מפנהו?

• **אם היה האוצר גדול** – מפנה ממנו חמשה קופות (שבכל קופה שלש סאים). (שו"ע סעי' א')

• **לא היה בו אלא חמשה קופות** – מפנה מהם ארבעה קופות. אך לא יותר משום טרחא. (שו"ע סעי' א' ומשנ"ב ה')

• **אבל כולו** – לא יפנה שמא יבא להשוות גומות. (שו"ע סעי' א')

« אבל מותר לעשות שביל ברגליו לכאן ולכאן דרך הליכתו ויציאתו, דזה לא הוי בכלל פינוי. (משנ"ב ג')

« **במרוצף** – מחלוקת

שלטי גיבורים: מותר לכו"ע, ולא חיישינן לזה.

ביאו"ה: תלוי במחלוקת הפוסקים בסי' של"ז סעי' ב'. (ביאו"ה ד"ה שמא)

□ דרך הפינוי

כשמפנה אלו ארבעה או חמשה קופות, לא יחלקם בקופות קטנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל המשאוי. (שו"ע סעי' ב')

הטעם: מפני שמרבה בהילוך ואוושא מלתא טפי. (שו"ע סעי' ב')

□ שיעור פינוי אלו ד' או ה' הקופות

היינו כשמפנה לאורח אחד. אך אם באו לו הרבה – מפנה כשיעור הזה לכל אורח ואורח, ובלבד שלא יפנה אחד לכולם, דאיכא טרחא יתירה. אלא כל אחד יפנה לעצמו, או אחר יפנה בעדו. (שו"ע סעי' ג')

□ **חביות של יין שהובאו על עגלה – אסור להורידן בשבת.** (רמ"א)

« אלא ימשוך שם ממנו כשהוא עומד על העגלה. (משנ"ב י')

« ואם אי אפשר בענין אחר והוא צריך לשתות ממנו – מותר לפורקן, דמפני כבוד השבת הוא בכלל

דבר מצוה. (משנ"ב י')

□ **אך לכבוד אורחים או לצורך מצוה – מותר, דהוי כמפנה האוצר.** (רמ"א)

« אך אם הוא יותר מט"ו סאין – אסור. (משנ"ב י"א)

« שיעור ט"ו סאין: הוא אם החבית אמה על אמה ברום אמה וג' אצבעות. (משנ"ב י"א)

□ **אם הגוי מעצמו פורקן בשבת – אין צריך למחות בידו.** (משנ"ב י"א)

סימן שלד

סעיף א'

נפלה דליקה בשבת – שיעור חצלת מזון מן הבית

אם הוא בלילה קודם סעודה – יכול להציל כדי מזון שלש סעודות, הראוי לאדם – לאדם, והראוי לבהמה – לבהמה. (שו"ע)

בשחרית – מזון שתי סעודות. (שו"ע)

אם הוא לאחר חצות – מחלוקת

ב"ח: אפילו אם עדיין לא אכל אין מציל כי אם מזון סעודה אחת.

פמ"ג: מפקפק בזה. (משנ"ב ב')

ומציל גם לחם משנה לכל סעודה. (ביאו"ה ד"ה ובשחרית)

משקים – מוציא לכל היום. (ביאו"ה ד"ה ובשחרית)

יין – אינו מוציא אלא לג' סעודות בלבד. (ביאו"ה ד"ה ובשחרית)

במנחה – מזון סעודה אחת. (שו"ע)

הטעם שהתירו להציל: דאין אדם בהול כל כך, ואפילו אם לא נתיר לו לא יבוא לכבות במזיד, ואם נתיר לו חיישינן שמא מתוך טרדתו ישכח ויכבה את הדליקה. ודווקא במת אדם בהול עליו יותר, ולכך הוצרכו להתיר כדי שלא יכבה במזיד. (משנ"ב ג')

בסוגי המצילים:

בני הבית – מותרים להציל לעצמם כל אחד מזון ג' סעודות. (שו"ע)

דווקא בני הבית שהדליקה בו לא יצילו יותר, משום שיש לחוש שמתוך שטרודים בהצלה ישכחו השבת ויכבו. (שו"ע)

גם אחרים חוץ מבעה"ב ואשתו ובניו מהבית שהדליקה בו שהם בהולים – דינם כבני הבית. (משנ"ב ד')

אבל אנשים אחרים שאינם בהולים כל כך – מותר להם להציל בשבילו ואפילו מעות, דאין בו אלא איסור מוקצה.

אבל אסור לטלטל בשבילו לרמלית. (משנ"ב ד')

בעל הבית לבני ביתו – ספק אם יכול להציל מזון ג' סעודות גם עבור כל אחד ואחד מבני ביתו. (ביאו"ה ד"ה כדי)

בתים הקרובים ויראים שתגיע להם הדליקה – יכולים להציל כל מה שירצו. (שו"ע)

בזמן הזה שאנו שרויין בין הגויים – מחלוקת

שלחן עצי שטים: בזמן הזה שאנו שרויין בין הגויים, ויש חשש סכנת נפשות – מותר לכבות. וממילא מותרין אפילו באותו בית שהדליקה שם להציל אוכלין כמה שירצו, וה"ה דברים המוקצים וכמו שהדין בבית השכנים.

משנ"ב: אין זה מוכרח, דאפשר שמתוך בהילותו יבוא לידי שאר מלאכות להוצאה ברשות הרבים וכדו'. ומ"מ אין למחות ביד המקילין, דבהצלת מעות מותר לדעת בעל התרומות אם אין עובר על ידי זה איסור דאורייתא. (משנ"ב ד')

סעיף ב'

לטלטל מעות ודברים חמוקים בבית אחר שאינם בהזלם

בעל התרומה: מתיר לטלטל מעות ודברים חמוקים כדי להצילם מפני הדליקה או מאונסים הבאים לגזלם, דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה. (שו"ע)

הטעם: דלמדו מהא דהתירו למי שהחשיך בדרך להוליך כסו פחות מד' אמות כדי שלא יעשה איסור חמור ממנו ויוליך אותם להדיא, ה"ה ג"כ בבאן התירו איסור טלטול מוקצה כדי שלא יבוא לכבות הדליקה וגם גבי אנסים התירו כדי שלא יבוא להוציא אותם לר"ה להדיא. (משנ"ב ו')

« **האם מתיר גם כן בבית שיש בו הדליקה** – מחלוקת

אליה רבה: מותר כל דבר ואפילו מעות.

נשמת אדם: אין מקל כלל בבית שבו הדליקה.

הכריע הביאורי"ה – דלא נוכל למחות ביד המקילין. (ביאורי"ה ד"ה ויש)

« **להיכן מותר להוציא** – מחלוקת

מהר"ש: מותר אף להתיר איסור כרמלית.

ספר התרומה: אין מתיר כי אם לחצר המעורבת. (ביאורי"ה ד"ה דבמקום)

טור והרב המגיד: אוסרים. (שו"ע)

הטעם: דס"ל דדוקא במי שהחשיך בדרך הוא שהתירו לו כדי שלא יעשה איסורא רבה, אבל באנסים ליכא למיחש למידי, דלהוצאה ליכא למיחש שודאי לא יוציאנה בפני האנסים שמתירא להראות להם, וגם גבי דליקה ליכא למיחש לשמא יכבה, כיון שהדליקה עדיין בבית אחרים ואינו בהול עליהם טובא. (משנ"ב ו')

הכריע הב"ח – כהמתירין, משום דאיכא למיחש כיון שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא נתיר לו יחשוב בעצמו בין כך ובין כך אני עושה איסור ואתי להטמינם בקרקע ע"י חפירה ויעשה איסור דאורייתא. (משנ"ב ו')

« בשעת הזעם שמתיראין שהאנסים יבואו ויחטפו את אשר לו – מותר לישראל לטלטל מעותיו ואפילו מחוץ לעירוב.

אך אין מותר כי אם כשנושאן שלא כדרך הוצאה, דהיינו בין בגדו לבשרו וכו'. (משנ"ב ו')

□ אבל אם ירדו גשמים על סחורה המוקצה – ודאי אסור לטלטל ע"י ישראל. (משנ"ב ז')

□ **אמירה לגוי** – מחלוקת

רשב"א: אוסר, ואפילו לומר לגוי לטלטל סחורה הנפסדת גשמים אסור.

רמב"ם ושו"ע: דאיסור שבות מותר ע"י גוי במקום שהוא צריך לדבר צורך הרבה. ודווקא במקום שיש הפסד גדול. (שו"ע ומשנ"ב ח')

□ ומ"מ, **מותר לומר כל המציל אינו מפסיד** אע"פ שממילא מבין הגוי. (רמ"א ומשנ"ב ט')

סעיף ג'

הציל פת נקיה, האם יכול להציל פת סובין

פסק השו"ע – הציל פת נקיה לא יציל פת סובין.

□ **אבל הפוך** – מותר. (שו"ע)

הטעם: מפני שיכול לומר מחמת בהילותי שכחתי ולקחתי פת הדראה, אבל באמת אני רוצה לאכול פת נקיה. (משנ"ב י"ב)

« ואפילו לכתחילה יכול להציל פת הדראה ואח"כ נקיה. (משנ"ב י"ב)

« וה"ה בשר ודגים או שאר שני מינים אפי' אם הציל כבר מין אחד – יכול לומר במין השני אני חפץ. (משנ"ב י"ב)

□ **דינים נוספים בהצלת פת** כשמותר להציל:

• אפילו הציל הוא פת הרבה, רשאים בני ביתו ג"כ להציל כל אחד מזון ג' סעודות, אף שיכולים לאכול משלו. (משנ"ב י')

• אפילו יש לו מה יאכל – רשאי להציל. (משנ"ב י')

• וכן אפי' מתענה בשבת ת"ח – רשאי להציל דלא חלקו חז"ל. (משנ"ב י')

סעיף ד'**הצלה ליו"ט וליזח"כ ולשבת**

- ☞ **מיוה"כ לשבת** – מצילין. (שו"ע)
 « ואם יוה"כ חל ביום ה', ויודע שלא ימצא לקנות על השבת ביום ו' – מצילין. (משנ"ב י"ג)
 ☞ **משבת ליוה"כ ויו"ט** – לא מצילין. (שו"ע)
 הטעם: דמשבת ליו"ט יוכל להכין ביו"ט גופא. (משנ"ב י"ג)
 ☞ **לשבת הבאה** – לא מצילין. (שו"ע)
 ☞ **מיוה"כ למוצאי יוה"כ** – מצילין מזון סעודה אחת. (שו"ע)
 הטעם: מפני הסכנה. (משנ"ב י"ד)

סעיף ה'**אין חבדל בשיעור ג' חסעודות**

מצילין לחולה, לזקן ולרעבתן, כבינוני. (שו"ע)

סעיף ו'**הצלת חרבזה סעודות בכלי אחד**

הא דאין מצילין אלא מזון ג' סעודות היינו דוקא בשני כלים, אבל בכלי אחד מצילין אפי' יש בו מאה סעודות.
 ואפי' פירש טליתו וקיפל והביא לתוכו, וחזר וקיפל והביא לתוכו – מותר, כיון שמוציא הכל בפעם אחת. (שו"ע)
 « **ואפילו אם היה המזון בכמה כלים ומערה אותן לתוך הטלית** – מותר.
אבל להניח הרבה כלים מלאים תוך הטלית ולהוציאם בבת אחת – אסור, כיון שהם כלים מחולקים. (משנ"ב ט"ז)

סעיף ז'**הצלת גם כלי תשמישו**

מותר להציל כלי תשמישו הצריכים לו לאותו היום, כגון כוסות וקיתוניות. (שו"ע)
 ☐ וה"ה שמציל שאר כלים הצריכים לו לצורך סעודותיו, כגון כפות וסכינים וכדומה. (משנ"ב י"ז)
 ☐ כלי שתייה – יכול להציל לצורך כל היום. (ביאור"ה ד"ה כלי)

סעיף ח'**האם יכול ללבוש ולחוציא שוב ושוב**

מחלוקת
טור תרומה וסמ"ג: לובש כל מה שיכול ללבוש, ומוציא, ופושט וחוזר ולובש, ומוציא ופושט. (שו"ע)
 הטעם: כיון שלא התירו אלא דרך לבישה, רמי אנפשיה ומדכר. (משנ"ב י"ח)
רמב"ם: אינו לובש ומוציא אלא פעם אחת בלבד. (שו"ע)
 השו"ע הביא את דעת הטור בסתמא, ואת דעת הרמב"ם כיש מי שאומר.
 הכריע המשנ"ב – דהלכה כדעת הטור תרומה וסמ"ג. (משנ"ב י"ט)
 ☐ **להוציא מלבושים בידו** – אין מותר כי אם מה שצריך לו לאותו יום כאוכלין ומשקין. (משנ"ב י"ח)

סעיף ט'

דין רכוש מצילי חרכוש

אם אומר בעל הבית לאחרים: "בואו והצילו לכם" – כל אחד מזון שלש סעודות. ויכולים ללבוש כל מה שיוכלו ללבוש. (שו"ע)

- « במזון – אין יכול לבקשם שיצילו בשבילו. (משנ"ב כ"א)
- « דווקא במזון חייב לומר הצילו "לכם". אבל בלבוש – יכול לומר בואו והצילו "עמי", דבלבושין ראויים הם לו לכל היום. (משנ"ב כ"א)
- « ומ"מ, מעצמם יכולים להציל בשבילו אפילו יותר מג' סעודות. ומה שלא התיר בשו"ע להם כי אם ג' סעודות, היינו דוקא כשהם מצילין בשביל עצמם. (משנ"ב כ')

ואם רוצים מה שהצילו – זוכים בו מן ההפקר, כיון שאמר הצילו לכם. (שו"ע)

ואם אינם רוצים לזכות אלא רוצים להחזירו לקבל שכר על הצלתם – הרשות בידם ולא הוי שכר שבת. (שו"ע)

- « אך בשבת עצמה – אסור לבקש שכר, שהוא שכר שבת אחרי שכבר החזיר לו מעצמו שוב לא יכול לומר מהפקירא קזכינא לעצמי, וכשנוטל – שכר שבת הוא נוטל. (משנ"ב כ"ד)
- « קשה, הרי דינא דמלכותא דלא מהני יאוש? י"ל, דהכא שאני כיון שאמר הצילו לכם. (משנ"ב כ"ד)
- « ומ"מ, חסיד – לא יטול שכר, דיש לו לוותר משלו בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה. (משנ"ב כ"ד)

ואם לא אמר "הצילו לכם" – לא הוי הפקר. (משנ"ב כ"ב)

הטעם: שהיה יכול לומר אני הייתי ממציא לי אנשים ישראלים שהיו מצילים לעצמם ומחזירים לי, גם שהייתי יכול להציל ע"י גוי. (משנ"ב כ"ב)

וכל זמן שאינו אומר "לכם", אף שאינם יכולים לזכות לעצמם, מ"מ אינם נעשים שלוחים עבורו. (ביאור"ה ד"ה כיון)

סעיף י'

באיזה חצר מדובר לחוצאת חמלבושים

מחלוקת

- שו"ע: כל הצלה שאמרנו אינה אלא לחצר אחרת המעורבת, אבל לא לשאינה מעורבת.
  - « קשה, הרי מותר לצאת בשני מלבושים זה על גב זה משום דדרך מלבוש הוא? י"ל, דהכא כיון דבהצלה קעסיק, חיישינן טפי שישכח שהוא שבת ויבוא לכבות. (משנ"ב כ"ה)
  - רמ"א: מקל אף לשאינה מעורבת.
  - הטעם: לא ס"ל האי סברא דנחמיר במלבושים בזה טפי מבעלמא. (משנ"ב כ"ה)
  - « ומותר דווקא כשהוא לובש אותם דרך מלבוש, אבל כשהוא נושא אותם בידו – לא עדיפי משאר כלים. (משנ"ב כ"ה)
  - « וה"ה דאפילו לרשות הרבים – מותר, כיון שנושאם כדרך מלבוש. (משנ"ב כ"ו)
- להלכה – מחלוקת
- ב"ח: כשו"ע.
- כל האחרונים: כרמ"א. (משנ"ב כ"ו)
- לכו"ע – מזון ג' סעודות או כלי תשמישין – גם המקילים ס"ל דדוקא למעורבת מותר. (משנ"ב כ"ה)

סעיף י"א**גדר החצר ומבוי האסורים**

בעל התרומה: כל הצלה שאמרנו – היא לחצר ומבוי הסמוכים לרשות הרבים, וגם אינם מקורים – דדמי לרשות הרבים – ומשום כך אין מתירין להציל אלא מזון של סעודות וכלים הצריכים.

אבל לבית אחר שעירב עמו – יכול להוציא כל מה שירצה.

ואף לחצר לא אמרו אלא לחצר חבירו, אבל לחצר שלו שאינה צריכה עירוב – יכול להוציא כל מה שירצה. (שו"ע)

הטעם: דדמי כבית אחד שנפל בה דליקה שמותר להוציא מחדר לחדר לכו"ע ולא גזרו בזה. (משנ"ב כ"ח)

טור ורמב"ן: אין חילוק. (שו"ע)

הטעם: ס"ל כיון דהטעם שמא ישכח ויבוא לכבות מה לי חצר ומה לי בית ומה לי אם החצר הוא של רבים או חצר שלו. (משנ"ב כ"ט)

השו"ע הביא את ב' הדעות כ"א.

הכריע המשנ"ב – דלמעשה כיון שהוא מלתא דרבנן אפשר שיש לסמוך להקל. (משנ"ב כ"ט)

סעיף י"ב**הצלת כתבי הקדש מפני הדליקה**

פסק השו"ע – כל כתבי הקדש מצילין האידנא מפני הדליקה וקורין בהם.

הטעם: אבל האידנא דבציר ליבא כי נתמעט הדעת והזכרון הותר לכתוב תורה שבע"פ כדי שלא ישתכחו. ולכן קורין בהן ומצילין אותן מפני הדליקה בשבת. (משנ"ב ל"א)

אפי' **כתובים בכל לשון** – מצילין אותה. (שו"ע)

ואפי' **כתובים בסם ובסיקרא** (פי' מיני צבעונים) ובכל דבר – מצילין אותה. (שו"ע)

וכן **מטבע ברכות שטבעו חכמים** – מצילין אותם מן הדליקה ומכל מקום התורפה (מקום מגולה והפקר). (שו"ע)

וכן **תרגום שכתבו עברי**, כגון יגר שהדוּתא וכדנא תימרון להון – מצילין אותה. (שו"ע)

ועברי שכתבו תרגום. או בלשון אחר שאותו העם בקיאים בו – מצילין אותה. (שו"ע)

וה"ה, אם היה כתוב ג"כ בכתב אחר – מותר. (ביאו"ה ד"ה או וכו')

□ **אבל אם העם אינם מבינים אותו הלשון** – אסור לכתבו ולהצילו, דלא הותר רק משום עת לעשות לה'. (משנ"ב ל"ה)

הטעם: דלא הותר לכתוב שאר לשון ולקרות בו כתבי הקודש כי אם כשאינו בקי בלשון הקודש. (משנ"ב ל"ה)

□ בשאר כתבים שאינם מגילה, אם חלק מן העם בקיאים בזה הלשון, אך כמה מהן יודעים לשון הקודש – מחלוקת בדעת הר"ן לביאו"ה: אפילו הכי מצילין.

למחצית השקל: בהכל אין מצילין לבקיאם בלשון הקודש. (ביאו"ה ד"ה בקיאם)

□ לענין עצם לימוד התורה בלשון אחר – לכו"ע יש להחמיר כמחצית השקל, ואין נכון לעשות כן למי שיכול לקרותה בלשון הקודש. (ביאו"ה שם)

□ **וכן ספר תורה שיש בו ללקט פ"ה אותיות** מתוך תיבות שלמות, או שיש בו אזכרה – מצילין אותה. (שו"ע)

□ אך אם אינם נמצאים תיבות שלמות רק אותיות מפורזות – לא מהני אף שיש פ"ה אותיות. (משנ"ב ל"ב)

□ וכל זה הוא רק לענין הצלה מדליקה, אבל לענין גניזה – פשוט שצריך. (משנ"ב ל"ב)

מה קודם להציל:

□ **תורה שבכתב** – קודמת להציל לתורה שבע"פ. (משנ"ב ל')

□ ואפילו תורה שבע"פ מושאלים או מושכרים לו. (משנ"ב ל')

□ **הצלת המת** – קודם לספרים. (משנ"ב ל')

□ **ספרים שלנו שכתובים בלשונם של כותים ונמצא אצלם** – יש להסתפק אם טעונים גניזה, דהא לא שרי לכתוב בלשון אחר ובכתב אחר אלא משום עת לעשות לה', ולהם מי התיר. (משנ"ב ל"א)

סעיף י"ג

הצלת מגלת אסתר

מחלוקת

שו"ע וא"ר : הואיל ואין בה אזכרות, אם אינה כתובה כמשפטה אשורית על העור ובדיו – אין בה קדושה להצילה מפני הדליקה.

מג"א : כל זה הוא רק בזמן התלמוד דאז היה אסור להצילה אא"כ כתובה כהלכתה כיון שלא ניתן לכתוב וללמוד בה. אבל האידנא – כיון דמשום עת לעשות לה' ניתן ללמוד בה – אפילו כתובה בנייר ובכל לשון ממילא מצילין אותה מפני הדליקה ג"כ כמו כל כתבי הקודש. (שו"ע ומשנ"ב ל"ט ושעה"צ ל"ז)

סעיף י"ד

חקמיעין שיש בהם פסוקים

בחולה שאין בו סכנה – מחלוקת

רשב"א : אין מצילים אותם מפני הדליקה. (שו"ע)

הטעם : דבקמיעין אין שייך בהם טעם דעת לעשות לה' וכו', דאין בזה תורה ללמוד או להתפלל

ע"כ אסור לכתוב אותם. (משנ"ב מ')

טור : שמצילים. (שו"ע)

הטעם : ס"ל כיון דאיתיהיב רשות למכתב ברכות יש גם רשות לכתוב קמיעין. (משנ"ב מ')

הביא השו"ע את דעת הרשב"א בסתמא, ואת דעת הטור כ"א.

הכריע המשנ"ב – דהלכה כדעת הרשב"א – דאין מצילין, ומ"מ כשיש בהן אזכרות יש לומר דמצילין. (משנ"ב מ"ב)

« ובכל מקום ששינוי אין מצילין – **אף לחצר מעורבת** אין מצילין. (שעה"צ ל"ט)

בחולה שיש בו סכנה – לכו"ע מציל הקמיע שלו ויוציאה עליו דרך מלבוש. (משנ"ב מ"א)

סעיף ט"ו

הצלת תיק חספר או חתפילין

מצילים תיק חספר עם הספר, ותיק התפילין עם התפילין, אע"פ שיש בתוכן מעות. והוא הדין לשאר כתבי הקודש. (שו"ע)

« ואפילו לחצר שאינה מעורבת. (משנ"ב מ"ג)

« הטעם שלא הצריכוהו לנערם ממנה : שמא בינתיים נפלה הדליקה על הספר גופא. (משנ"ב מ"ג)

סעיף ט"ז

אם הניח תפילין בארנקי מלא מעות

לשו"ע וגר"א – יש מחלוקת, ולדעה ראשונה גם לכתחילה מותר להניח תפילין אצל מעות בשעת הדליקה.

בעל התרומה : יכול להצילו מפני הדליקה או מפני הגנבים והגזלנים למקום שיכול להציל התפילין אפילו בשבת.

סמ"ג ומרדכי : היינו דווקא כשהניחם שם מערב שבת. (שו"ע ומשנ"ב מ"ה)

ל"ט ומג"א – אין בזה מחלוקת.

דלכו"ע אסור לכתחילה להניח תפילין אצל מעות בשעת הדליקה כדי להציל המעות. אבל אם הניח

בשבת תפילין אצל מעות ואח"כ נפלה דליקה – מותר להצילו לכו"ע ואין צריך לנער המעות. (משנ"ב מ"ה)

□ כל ההיתר הוא בכדי שיהיה יכול להציל לחצר שאינה מעורבת.

אבל להציל לרשות היחיד – יש מתירין אפי' ע"י ככר ותינוק כשמוניח עליו בשעת הדליקה. (משנ"ב מ"ו)

סעיף י"ז

להציל דסקיא מלאה מעות, על ידי ככר או תינוק, מן הדליקה או מן חגגבים וחגזלנים

Ⓢ **לרשות היחיד** – מותר. (שו"ע)

« ה"ה דמותר למבוי שלא נשתתפו בו, ובלבד שיהיו בו שלשה מחיצות ולחי. (רמ"א)

« **כיצד מותר** – מחלוקת

שו"ע: דווקא ע"י כיכר או תינוק יכול ליתן אפילו לכתחילה בשבת להציל על ידם אפילו המעות חשוב מהחפץ שמניח אצלו.

יש מתירין בסעי' ב': אפילו בלא ככר כלל. (משנ"ב מ"ז)

Ⓢ **אבל לחצר שאינה מעורבת** – אסור. (שו"ע)

« אך מצילין הספרים אפילו לחצר שאינה מעורבת. (משנ"ב מ"ז)

סעיף י"ח

אמירה לגוי להציל חספרים

מותר לומר לגוי להציל ספרים מן הדליקה אפי' דרך רשות הרבים. (שו"ע)

הטעם: דשבות דאמירה לגוי שרי מפני בזיון כתבי הקודש. (משנ"ב מ"ט)

סעיף י"ט

בשאר נזקים חוץ מדליקה

כל מה שמוותר להציל מפני הדליקה – מותר להציל ממים ומשאר דברים המאבדים. (שו"ע)

סעיף כ'

הגליונים שאין כתוב עליהם בס"ת

הגליונים שלמעלה ושלמטה, ושבין פרשה לפרשה, ושבין דף לדף, ושבתחילת הספר ושבסוף הספר – אין מצילין אותם. (שו"ע)

□ **המחתך בספרים** – בחדשים – מותר, בישנים – אסור. (משנ"ב נ')

הטעם: דחדשים כהתנו מתחלה דמי והזמנה ג"כ לאו מלתא היא. אבל בשכבר למדו מהם אף

הגליונים נתקדשו בקדושת הספרים. (משנ"ב נ')

« והיה תקנה בחרם שלא לקצוץ גליון ספר אפילו כדי לכתוב עליו. (משנ"ב נ')

סעיף כ"א

האפיקורסים האדוקים בעבודת כוכבים, וכן מומרים לעבודת כוכבים שכתבו לחם כתבי הקודש

פסק השו"ע – דאין מצילים אותם, ואף בחול שורפן עם האזכרות שבהן.

מטבעות שטבעו האדוקין לע"ז

- **לתלותם על ס"ת** – יש להזהיר על אותן מטבעות של זהב וכסף שטבעו אותן האדוקין לשם ע"ז שאסורים לתלותם על הס"ת. (משנ"ב נ"ב)
- **להתיך המטבעות** – מחלוקת
- ב"ח וט"ז**: אין להחזיק אותם ברשותו, אלא יתיכם מיד כדי שלא יהיה שום זיכרון למעשיהם.
- מו"ה יהודא מילר**: נסתפק האם מותר להתיכן שמא אינם מינים לע"ז.
- בתשובת חוות יאיר**: מתיר להתיך המטבעות של שם בן ד' שנעשים במדינות שווייץ מטעם כי נטבעו להוציאם והו"ל כאלו נכתבו בפירוש לשם חול. (משנ"ב נ"ב)
- **הנחת כלי המעות בארון קודש** – לא יפה עושין אותם שמברכין חולה וגובין מעות מכל אחד ומניחין הכלי עם המעות לתוך ארון הקודש. (משנ"ב נ"ב)

סעיף כ"ב

תיבה שאחז בה האור

יכול לפרוס עור של גדי לח מצדה האחר שלא תשרף. (שו"ע ומשנ"ב נ"ג)

- **ועושים מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה**, אפילו כלי חרס חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע להם הדליקה. (שו"ע)
- הטעם: דגרם כיבוי מותר במקום פסידא. (שו"ע ורמ"א)
- « ואפילו אם מכוין לזה שיתבקעו – מותר, דהוי גרמא ומותר. (ביאו"ה ד"ה שודאי)
- « וה"ה שמותר לעשות כן בכל המלאכות. (ביאו"ה ד"ה דגרם)

סעיף כ"ג

טלית שאחז בה האור ומכבה ע"י כיסוי בה

מחלוקת

רוב הפוסקים: פושטה ומתכסה בה ואינו חושש אם תכבה.

טור: שצריך שלא יתכוון לכך. (שו"ע)

להלכה – מחלוקת

ט"ז: לא יתכוין בפעולתו לכבות מה שהודלק כבר, אלא שלא תדלק יותר. ואם אירע שעל ידי זה נכבה האור לגמרי – אינו חושש, כיון שהוא לא נתכוין לזה.

אחרונים: תפסינן דגם בנתכוין לזה מותר. (משנ"ב נ"ה)

« **לכו"ע** - **יזהר שלא ירוץ ויקפוץ וינענע עצמו אנה ואנה כדי שיכבה** או שינענע את הטלית כדי

שיכבה, דכל זה הלא עושה מעשה כיבוי ממש, ולא גרם כיבוי הוא. (משנ"ב נ"ה)

« **וכן ס"ת** שאחז בה האור פושטה וקורא בה, ואם כבתה כבתה. (משנ"ב נ"ה)

« **ומותר לקרוא לגוי ויכבה אותה**. (משנ"ב נ"ה)

□ מותר לכפות קערה על הנר שלא תאחוז בקורה. (רמ"א)

סעיף כ"ד**ליתן עליו משקין כדי שיכבה כשיגיע להם**

מחלוקת

רי"ף: אינו יכול. (שו"ע)

הטעם: דמקרב לכיבוי ע"י זה ואסור. (משנ"ב נ"ז)

תוס' בשם רשב"ם: מותר לעשות כן בשאר משקים, חוץ מן המים, משום כיבוס. (שו"ע)

הטעם: ס"ל דזה לא חמיר מגרם כיבוי בעלמא דשרי. (משנ"ב נ"ח)

רמב"ם: מתיר אפילו במים. (שו"ע)

הטעם: דס"ל דלא שייך זה אלא במקום שיש טינוף או דם אבל לא בטלית נקי. (משנ"ב נ"ט)

הכריע השו"ע – דדברי סברא שנית [תוס' בשם רשב"ם] נראים.

סעיף כ"ה**גוי שבא לכבות – אין צריך למחות בידו.** (שו"ע)

הטעם: דגוי אדעתא דנפשיה קעביד, ואפילו יודע שנוח לו לישראל הוא להנאת עצמו מתכוין

שיודע שלא יפסיד. (משנ"ב ס"א)

« אבל אסור לזרוזו שיכבה אף שבא מתחלה מעצמו לזה. (משנ"ב ס"ג)

« אפילו הוא עבדו המושכר לו לזמן – ג"כ אמרינן אדעתיה דנפשיה קעביד. (משנ"ב ס"ב)

□ **אבל קטן שבא לכבות – צריך למחות בידו.** (שו"ע)

« ואפילו אם בא לכבות דליקה שבבית אחרים – ג"כ צריך למחות בידו, כיון שעושה בשביל גדול.

(משנ"ב ס"ו)

« ובדליקת אביו – מחוייב אביו מן התורה למחות בידו, כיון שהוא עושה לדעתו. (שעה"צ ס"ד)

סעיף כ"ו**דרך חקריאזא לגוי לכבות**

יכול לומר בפני גוי: "כל המכבה אינו מפסיד". (שו"ע)

« **ואף אם אינו מזומן כאן – יכול לקרותו שיבא, אע"פ שודאי יכבה כשיבא.** (שו"ע)

« אפי' הוא שכירו המושכר לו לזמן. (משנ"ב ס"ח)

« **לומר בלשון נוכח "אם תכבה לא תפסיד"** – מחלוקת**שו"ע יו"ד סי' רכ"א:** לומר בלשון נוכח אם תכבה לא תפסיד – ג"כ אינו רשאי, דזהו ג"כ

כאומר לו כבה אלא בלשון כל המכבה דלעלמא קאמר.

שלטי גבורים: מצדד להקל בזה לענין דליקה. (משנ"ב ס"ז)« **לומר לגוי לכבות – אסור לכו"ע.** (משנ"ב ס"ח)□ **וכן כל כיוצא בזה בהיזק הבא פתאום, כגון אם נתרועעה חבית של יין – יכול לקרוא לגוי אע"פ שודאי**

יתקננה כשיבא. (שו"ע)

« ה"ה, דמותר לומר לו כשיבוא – כל המתקן אינו מפסיד. (משנ"ב ע"א)

« **אם נודע לו ונשתהא עד שבת – מחלוקת****ב"י:** ג"כ מותר לומר בלשון זה.**אחרונים:** לא העתיקו את דבריו, ומשמע דלא פשיטא להו דבר זה. (משנ"ב ע')□ **קדימה בהצלה:**• **מת וספרים – ויש ספק אם יכול להציל שניהם – מת קודם.**• **בריא ומסוכן – ויש ספק אם יכול להציל שניהם – בריא קודם.** (משנ"ב ס"ח)□ **אבל לענין שאר כל מלאכות של שבת – אסור לומר כל העושה מלאכה זו אינו מפסיד כדי שישמעו**

גויים ויבואו. (משנ"ב ס"ט)

דליקה במקום חשש סכנה בזמן הזה

כל הדינים הנזכרים בדיני הדליקה הוא דווקא בימיהם. אבל בזמן שאנו שרויין בין עובדי כוכבים והיה חשש סכנת נפשות – מותר לכבות דליקה בשבת. (רמ"א)

הטעם: משום שיש בה סכנת נפשות, שכשהדליקה מתגברת אז הם חוטפים ושוללים, וכשאדם

מעמיד עצמו על ממונו יבואו להרוג אותו. (רמ"א ומשנ"ב ע"ב)

« והזריז הרי זה משובח. (רמ"א)

ומצוה להודיע זאת ברבים דמותר לכבות. (משנ"ב ע"ד)

« ומ"מ הכל לפי הענין, דאם היו בטוחים ודאי שלא יהיה להם סכנה בדבר – אסור לכבות. (רמ"א)

« אבל בחשש סכנת ספק – מותר לכבות אפילו הדליקה בביתו של כותי. (רמ"א)

« אין מותר אלא דוקא לכבות הדליקה דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ויש סכנה אם לא יכבה.

אבל אסור לחלל שבת כדי להציל ממון. (רמ"א)

ומ"מ, בכיבוי – אין צריך תשובה שלא ימנעו מלכבות. (משנ"ב ע"ו)

□ ומזה יצא ההיתר לכבות הדליקה בכל מקום, כיון שאפשר שאם לא יכבה אל יחסר מהיות שם בעיר

זקן או חולה שאין יכול לברוח ותבוא הדליקה עליו. (משנ"ב ע"ג)

תיקון המוחלל שבת

אם עבר וחילל – צריך להתענות ארבעים יום, שני וחמישי. (רמ"א)

□ מדיני התענית:

• לא ישתה יין ולא יאכל בשר בלילה שאחר התענית. (רמ"א ומשנ"ב ע"ט)

• יתן צדקה – דבמקום חטאת נותן י"ח פשיטים לצדקה. (רמ"א)

• על מה מתענה? – בין כשעבר על איסור דאורייתא או על איסור דרבנן. ואפילו בתחומין דרבנן. [ואולי גם בתחומין לא החמירו להתענות ארבעים יום - מדובר שלא היה כ"כ מורא והפסד רב]. (משנ"ב ע"ז)

« וכן על טלטול נר דלוק כדי להציל ממון – צריך להתענות, אך שנראה להקל בזה בתענית ג' ימים

בה"ב. (משנ"ב ע"ז)

« דווקא כשעבר בשוגג [ואפילו באיסור דרבנן], או אפילו כשעבר במזיד היה מחמת שחפר גומא

להטמין מעות מפני האנסים וכיו"ב.

אבל העובר בשאט נפש למלאות תאוותו – צריך כפרה יותר ויותר, כי הוא חייב סקילה או עכ"פ

כרת, ולכן צריך תשובה שלמה. (משנ"ב ע"ח ושעה"צ ס"ה)

« מי שחילל שבת משום פקוח נפש כגון ליולדת – אין צריך לכפרה כלל. (משנ"ב ע"ח)

• דחיית זמן התענית – יכול לדחות לימי החורף. (משנ"ב ע"ח)

• אם ירצה לפדות התענית – יתן בעד כל יום שנים עשר פשיטים לצדקה. (רמ"א)

הטעם לשיעור זה: מפני שזה היה פחות שבכבשים או שבעזים באותו העת, ולכך צריך ליתן

שיעור זה לצדקה, שהרי כשהיה בהמ"ק קיים היה חייב להביא חטאת מאלו המינים אם עשה

מלאכה דאורייתא ולא יהא חוטא נשכר. (משנ"ב פ')

« ויזהר שלא יאמר שנותן זה עבור חטאת, רק שיאמר שבמקום חטאת נותן זה לצדקה. (משנ"ב פ')

« ומהנכון שיאמר פרשת חטאת, ויבין אופן הקרבתה, שהרי כבר אמרו חז"ל כל העוסק בתורת

חטאת כאלו הקריב חטאת. (משנ"ב פ')

« עשיר – יתן יותר והכל לפי עשרו, שהרי טעם הפדיון ששקול צער הממון כנגד צער התענית.

(משנ"ב פ"א)

סעיף כ"ז**גחלת חמונחת במקום שרבים ניזוקים בה****כשאין לו עצה איך לטלטלה ממקום זה – מחלוקת****טור:** יכול לכבותה, בין אם היא של מתכת בין אם היא של עץ. (שו"ע)

הטעם: דכיבוי שחייב מן התורה הוא דווקא כשמכבה לעשות פחמין, אבל סתם כיבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה והוא רק איסור דרבנן, ובמקום הזיקא דרבים שיוכלו להינזק בגופן לא גזרו. (משנ"ב פ"ד)

רמב"ם: אוסר בשל עץ, ומתיר במתכת. (שו"ע)

הטעם: ס"ל דחייב במלאכה שאין צריך לגופה, ולכך אסור בשל עץ, אבל בשל מתכת אין איסור כיבוי מן התורה לכו"ע דאינו שורף. (משנ"ב פ"ד)

השו"ע הביא את ב' הדעות, דעת הטור בסתמא, ואת דעת הרמב"ם כדעה שנייה.

הכריע המשנ"ב – דהלכה כדעת הטור. (משנ"ב פ"ה)

כשיש לו עצה איך לטלטלה ממקום זה – בודאי יותר טוב שיפנה אותה ולא יכבנה. (משנ"ב פ"ב)**אבל במקום הזיקא דממונא – אסור. (משנ"ב פ"ד)**

סימן שלה

סעיף א'

חבית שנשברה

בכלים הרבה – מצילין ממנה מזון שלש סעודות בלבד [כשהוא קודם אכילת ערבית], ואפילו מציל בכלים הרבה. (שו"ע)
 הטעם: מתוך שהוא בהול לחזר אחר כלים הרבה יביאם ג"כ דרך רשות הרבים, או שיבוא לתקן החבית שנשברה. (משנ"ב א')
 « כשהיין מצוי ודרך לשתותו בכל היום, ומכל שכן שאר משקין שאינו ביוקר כל כך ושותין כל היום – יכול להציל יותר, שאין קבע לשתיה. (משנ"ב ב')
 בכלי אחד – אפי' מחזיק מאה סעודות מציל. (שו"ע)

דינים נוספים:

- ואומר לאחרים: בואו והצילו לכם. (שו"ע)
- יזהר שלא יספוג, דהיינו שלא ישים הספוג במקום היין לחזור ולהטיפו, גזירה שמא יסחוט. ואפילו אם יש לו בית אחיזה, שאין חשש סחיטה – אסור, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. (שו"ע)
- ולא יטפח בשמן להכניס ידו ולקנחה בשפת הכלי, משום עובדין דחול. (שו"ע ומשנ"ב ד')
- אם נסדקה החבית טיף טיף – מחלוקת משמעות השו"ע: לא הזכיר הבדל ותמיד אסור כנשברה.
- הגה מרדכי [רמ"א]: דווקא חבית שנשברה, שבהול ואם יציל חיישינן שיתקנו. אבל אם נסדק ועבד טיף טיף, שאינו בהול כל כך – מותר להציל בכלים לקלוט ולצרף, אפי' בכלים הרבה. (רמ"א)
- אם עירב עם בית אחר – מחלוקת ט"ז ומשמעות השו"ע: שבכל עניין אסור כנ"ל. שהרי גם גבי דליקה אין דין זה מוסכם.
- מהרא"י [רמ"א] וא"ר: כל זה לא מיירי אלא להציל מחצר לחצר, אבל לבית אחר שעירב עמו מצילין בכל ענין. (רמ"א ומשנ"ב ז')
- לכונ"ע – לענין להוציא לחצר שלו שאינה צריכה לעירוב כלל – גם ה"ז מצדד דיש להקל להציל בכל ענין. (משנ"ב ז')
- אם נשפך מהחבית לגמרי על הארץ – מחלוקת ב"י: אין חילוק בין שנשברה ולא נשפך עדיין לגמרי על הארץ, ובין שנשפך כבר על הארץ.
- תרומת הדשן: כשנשפך מהחבית לגמרי על הארץ אז לא שייך שהוא בהול להציל כיון שכבר נעשה – ומותר.
- הכריע המשנ"ב – דאפשר שיש להקל כן בזמנינו שאין מצוי אצלנו רשות הרבים.
- לכונ"ע – אף לתרומת הדשן אין להתיר אלא דווקא כשישאב לתוך כוסות קטנות, דכה"ג לאו עובדא דחול, שאין דרך כן בחול, וכשמשנה מעובדא דחול – לא חיישינן שיבוא לידי מלאכה דאורייתא. (משנ"ב א')

סעיף ב'

אם נשברה חבית בראש גגו

פסק השו"ע – אם נשברה חבית בראש גגו – מביא כלי ומניח תחתיה.
 ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט לקבל מן הקילוח באויר לאחר שירד מן הגג, ולא יביא כלי אחר ויצרף אותו לראש הגג. (שו"ע)
 « לצורך ג' סעודות בלבד – מחלוקת תוספות שבת: אין אסור אלא דווקא ביותר מג' סעודות, אבל בג' סעודות יכול להציל אפי' בכלים הרבה ואפי' לקלוט ולצרף, ובאמת ביותר מג' סעודות אסור להציל בכלי אחר אף בלי קליטה וצירוף.

פמ"ג: מצדד להחמיר בקליטה וצירוף אפי' עד ג' סעודות [נדעד ג' סעודות יכול להציל אפי' בכלים הרבה היינו כשהם מונחים על הארץ, אבל ע"י קליטה וצירוף – אסור בכל גווני כל שהוא יותר מכלי אחד]. (משנ"ב ט')

□ **ואם מציל בכלי אחד** – מציל אפי' קולט או מצרף. (שו"ע)

« ומותר אפי' ביותר מג' סעודות. (משנ"ב י')

הטעם: דכיון דלא התירו כי אם בחד כלי זכור הוא שהוא שבת. (משנ"ב י')

סעיף ג'

נזדמנו לו אורחים

מביא כלי אחד וקולט, כלי אחד ויצרף. (שו"ע)

□ ולא יקלוט ויצרף ואח"כ יזמין האורחים. (שו"ע)

□ **האם מותר להערים** לזמן אורחים שאין צריכים לאכול בכדי להציל יותר – מחלוקת **שו"ע**: לא יערים לזמן אורחים שאין צריכים לאכול.

מג"א בדעת הרמב"ם: מותר להערים בזה לכתחילה. (משנ"ב י"א)

□ לכו"ע – מ"מ, **אם עבר ועשה**, שקלט ואח"כ זימן אורחים – מותר. (רמ"א)

□ **אם לא זימן כלל אורחים** – אף דיעבד אסור, והיינו רק עד מוצ"ש מיד. (משנ"ב י"ב)

« ואם היה בשוגג ששגג בדיון או ששכח שהוא שבת – מותר ליהנות מזה אף בשבת אפילו לו, וכ"ש לאחרים. (משנ"ב י"ב)

סעיף ד'

אם יזוב תירוש מגיגית של ענבים שעדיין לא נדרכו

פסק השו"ע – אם יזוב תירוש מגיגית של ענבים שעדיין לא נדרכו – שנמצא אותו הדלף אינו ראוי, שהרי המשקין שבו אסורים, ואינו רשאי לשום כלי תחתיו, מפני שמבטלו מהיכנו.

« ומיירי שהגיגית לא נסדק לגמרי אלא עבד טיף טיף שעדיין אינו בהול. ולכך אי לא משום בטול כלי מהיכנו היה מותר להשים כלי תחתיו להציל.

דאי נשברה לגמרי אפי' אם היה מותר לבטל כלי מהיכנו – ג"כ היה אסור להשים כלי תחתיו דבהול. (משנ"ב י"ג)

□ **אם נדרכו הענבים** – לא היה המשקה שדולף בכלל משקין שזבו. (משנ"ב י"ד)

כיצד יעשה?

א. יניח שם מטתו או שלחנו, ואז יהיה אותו הדלף לפניו גרף של רעי ויכול להניח שם כלי לקבל הדלף כדי שלא יעשה שם טיט, וכשיתמלא הכלי לא יזרקנו בכלי אחר, שלא יבטלנו מהיכנו, אלא מריקו בתוך הגיגית שזבו המשקין ממנו, שהיא מבוטלת מהיכנה ע"י משקין שבה משום משקין שזבו. דמשום פסידא הקילו. (שו"ע ומשנ"ב ט"ז)

ב. וישנה עוד עצה אחרת – דהיינו שיתן הכלי עם מים תחת הדלף כדי שיתבטל היין במים ראשון ראשון. ואפי' אם נתרבה האיסור לבסוף שהן יותר מהמים – אין בזה איסור. (משנ"ב ט"ו)

□ **אם יש לו כלי אחר** – מחלוקת

מג"א: יותר טוב שיביאנו ויניחנו על גבי הכלי שעמד כבר ונתמלא ולקבל בו את הדלף שדולף, משיטלטל המוקצה בידים להוריקו, דאיסור טלטול מוקצה בידים חמור מביטול כלי מהיכנו.

א"ר ופמ"ג: מפקפקין בזה. (ביאוריה ד"ה לא יזרקנו)

סעיף ה'

נתפזרו לו פירות בחצר

- אחד הנה ואחר הנה – מלקט מעט מעט ואוכל. אך לא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה. (שו"ע)
- « כשמלקט ומניחו בחיקו וכסותו - **האם צריך דווקא לאכול** – מחלוקת
תוס' ורא"ש: לאו דווקא אוכל, אלא ה"ה דמותר ליתנם לתוך חיקו וכסותו, ולא אסור אלא לתוך סל וקופה דזה מחזי כעובדא דחול.
ראשונים וגר"א: אין להקל בזה, ואוכל בדוקא הוא, וע"כ אפי' לתוך חיקו וכסותו ג"כ אסור ליתנם. (משנ"ב י"ח וביאו"ה ד"ה אחד)
- « **אם בדעתו ללקטם בכדי לאכול לאלתר** – מחלוקת
פמ"ג: מותר.
גר"א ומשנ"ב: אסור, ואין להקל בכל גווני. (משנ"ב י"ז וביאו"ה ד"ה אחד)
- « **ואם נפלו במקום אחד** – נותן אפילו לתוך הסל. (שו"ע)
 אלא אם כן נפלו לתוך צרורות ועפרורית שבחצר – שאז מלקט אחד אחד ואוכל, ולא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה. (שו"ע)
- הטעם: דכשאוספם ממקום אחד הוי כעובדא דחול כשמקבצן ונותנן לתוך הסל. משא"כ כשנפלו במקום אחד אך כשמלקטן מתוך צרורות ועפרוריות מחזי תמיד כעובדא דחול כשנותנן בסל ואסור. (משנ"ב י"ז)

סימן שלו

סעיף א'

להשתמש באילן

פסק השו"ע – אין עולים באילן, בין לח בין יבש.

הטעם: גזרה שמא יעלה ויתלוש. (שו"ע)

« ואין נתלים בו ואין משתמשים במחובר לקרקע כלל, כגון להניח חפץ על אילן או להוריד איזה

דבר מאילן או לקשור בו בהמה וכיוצא בזה. (שו"ע ומשנ"ב ג')

« וה"ה, דאין נשענין ונסמכין בו. (משנ"ב ב')

« **אם כבר נתייבש לגמרי** – מחלוקת

ב"י: אסור, אפילו אין בו שום לחלוחית כלל, וגם נשרו עליו וענפיו ופירותיו דלא שייך בו אח"כ

שום חשש תלישה – אפ"ה אסור בכל גווני, משום סייג וגדר.

א"ר: מקל בזה בימות החמה, דמינכר לכל שהוא יבש. (משנ"ב א')

אם עלה באילן בשבת

• **בשו"ג** – מותר לירד. (שו"ע)

הטעם: דאין לאסור עליו, דגם בישיבתו משתמש הוא. (משנ"ב ו')

• **במזיד** – אסור לירד עד מוצ"ש, דקנסינן ליה. (שו"ע ומשנ"ב ז')

אם עלה מבעוד יום – מחלוקת

רמב"ם: בכל גווני מותר לירד משחשכה. (שו"ע)

הטעם: כיון דבשעת עלייתו עלה בהיתר, לכך לא קנסוהו. (משנ"ב ט')

הרב המגיד: דווקא כשהיה דעתו לירד מבעוד יום – מותר לירד. אבל אם לא היה דעתו לירד מבעוד יום –

לא ירד משחשכה, כיון שהיה דעתו לישוב שם באיסור. (שו"ע)

הכריע המשנ"ב – כרמב"ם, דבכל גווני מותר לירד משחשכה. [דלא כא"ר שחולק. (שעה"צ ה')]

אם הניח שם חפצים – דווקא אדם שעלה שם [יכול לירד], אבל אם הניח שם חפץ מבעוד יום – אסור

ליטלו משם בשבת. (רמ"א)

הטעם דאסור ליטול בשבת מהאילן: משום דבקל יבוא על ידי זה להישען עליו או על אחד

מענפיו. (משנ"ב י"ב)

« **לפיכך, כל שגבהו יותר מג' טפחים גזרו בו**. (משנ"ב י"ב)

« אסור להניח בער"ש על האילן כלים המותרים לו להשתמש בשבת – דמתוך שהוא משתמש בהם

יבוא להורידם מן האילן בשבת. (משנ"ב י"ב)

« נטילה מעל גבי בהמה – מותר. (שעה"צ ז')

להשתמש בקנים הרכים כירק – מחלוקת

רמ"א וא"ר: אין אסור אלא באילן וכיוצא בו, אבל קנים הרכים כירק – מותר להשתמש בהם אעפ"י

שמחוברים בקרקע, דאין אסור להשתמש בירק, דבכלל עשבים הם ובעשבים לא גזרו. (רמ"א ומשנ"ב ט"ו)

ט"ז: העלה לאיסור בקנים ובירק, וכתב שכן מוכח לשון הרמב"ם והשו"ע. (משנ"ב ט"ו)

לכו"ע – דווקא אם הקנה הוא רך כירק, אבל **אם הוא קשה** אעפ"י שאינו קשה כאילן – אסור

להשתמש עליו וליטול ממנו שום דבר, משום שנוח לשברו בעת שמשתמש עליו. (משנ"ב ט"ו)

« **הרכים כירק שעשויים להתקשות בעתיד** – מחלוקת

משמעות הרמ"א: דמותר להשתמש בהם.

הרבה פוסקים ר"ח והערוד: סוברים שהקנים העשויין להתקשות אפילו ברכותן – הרי הם

כאילן ואסור, ולא הותר אלא הקנים הגדלים באגם שאינן מתקשין לעולם ואפילו הם גדולים

יותר מג' טפחים. (משנ"ב י"ד)

קלחי כרוב ודלעת – אסור.

הטעם: דאע"ג דגבי ירק לא גזרו חכמים, שאני הכא שהם קשים, ועוד דלבסוף מתקשים ונעשים

כעץ. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ב'

השתמשות בשורשי האילן הגבוהים מן הארץ [וח"ה, ענף של אילן חסמוך לקרקע]

- **כשגבוהים ג' טפחים** – אסור להשתמש בהם. (שו"ע)
- **פחות מג' טפחים** – מותר להשתמש בהם, דכקרקע חשיבי. (שו"ע)
- « כ"ש שמותר להשתמש בעיקרו של אילן בפחות מג' טפחים לארץ, אע"פ שהאילן גבוה מאד, שהרי מקום זה לא נאסר מעולם. (משנ"ב כ"א)
- **ואם באים מלמעלה ויורדים למטה** :
- במקום שגבוהים שלשה – אסורים.
- ובמקום שאין גבוהים שלשה – מותרים. (שו"ע)
- **היו גבוהים שלשה וחלל תחתיהם** – אע"פ שמצד אחד אין חלל תחתיהם והרי הן שוים לארץ – אסור ליטב אפי' על צד השווה לארץ. (שו"ע)
- « ואפילו אם החלל בעצמו לא היה גבוה ג' טפחים אלא רק בצרף הענפים – כיון שלמעלה במקום שהוא יושב על הענף או משמש עליו יש גובה ג' טפחים – אסור לשמש שם. (ביאורי"ה ד"ה היו)
- « ודווקא מצד אחד, אבל אם משני צדדין שווין לארץ – אותן הצדדין מותרין להשתמש עליהן. (משנ"ב כ"ג)

- **אילן קטן ובו פירות** – כל שיש פירות – בכל גווי, אפילו בפחות מג' טפחים, יש לגזור שלא להשתמש עליו שמא יתלוש. (משנ"ב י"ט)
- « וה"ה, ירק הראוי לאכילה – ג"כ אסור, ואפילו בפחות מג' טפחים. (משנ"ב י"ט)
- « **בקנה רך** – נסתפק הפרי מגדים, דיש חשש שמא יקטום וישבר אפילו בפחות משלושה טפחים. (שעה"צ י"ג)

סעיף ג'

ללכת או לאכול על גבי עשבים

נחלקו בזה הראשונים

- סמ"ג** : אסור, להלך על גבי עשבים במקום שאי אפשר שלא יתלש משום דהוי פסיק רישיה.
- שאר הראשונים** : לא הוי פסיק רישיה ומותר. (ביאורי"ה ד"ה מותר)
- פסק השו"ע** – כשאר הראשונים, דמותר לילך על גבי עשבים, בין לחים בין יבשים, כיון שאינו מתכוין לתלוש. (שו"ע)
- « **אפילו אם העשבים הם ארוכות והוא הולך יחף** – מותר. (משנ"ב כ"ד)
- ומי"מ, אם לאחר הליכתו מצא שנדבקו עשבים ברגליו בין אצבעותיו או על מנעליו – יזהר שלא יסלקם בידיו, דאסורים בטלטול משום מוקצה דביה"ש היו מחוברים. (משנ"ב כ"ד)
- « אך כשהעשבים הם גדולים – יזהר שלא ירוץ עליהן, דהוי פסיק רישיה שיתלש בודאי. ואפשר שאפילו לילך עליהן במהרה – ג"כ צריך ליזהר. (משנ"ב כ"ה)
- **האוכלים בגנות** – אסורים ליטול ידיהם על העשבים שמשקים אותם, אע"פ שאינם מכוונים, פסיק רישיה הוא. (שו"ע)
- « ולכן טוב להחמיר שלא לאכול בגנות, אם ישתמש שם עם מים, דבקושי יש ליזהר שלא יפלו שם מים. (רמ"א)
- « **ואם אוכל בגינה שאינה שלו ולא של אדם האוהבו** – מחלוקת
- מג"א** : מתיר, דס"ל כיון דפסיק רישיה דלא ניחא ליה הוא – מותר אף לכתחילה.
- א"ר** : אוסר גם בפסיק רישיה דלא ניחא ליה לכתחילה. (משנ"ב כ"ז)
- « ומי"מ, בגינה שיש בה יותר משבעים אמה דהוי כרמלית ולא מהני בה שום היקף – בלא"ה צריך ליזהר, דהא אסור בה טלטול ד' אמות. (משנ"ב ל')

□ **להטיל מי רגלים על גבי עשבים** – מחלוקת

שו"ע : מותר.

- הטעם : לפי שעזים הם ושורפים את הזרעים ומונעים אותם מלהצמיח. (משנ"ב כ"ח)
- תפארת ישראל** : אסור, דמי רגלים הם טובים מאוד לזבל הקרקע, א"כ מזבל תולדת חורש הוא. הכריע הביאורי"ה – דאין העולם נוהגין בזה. (ביאורי"ה ד"ה או שאר)

- « **שאר משקין שאינם מצמיחין כגון יין** – לכו"ע מותר. (שו"ע)
- « ומ"מ, לכתחילה ראוי לזהר אף במשקים. (משנ"ב כ"ט)
- « **ומ"מ בצרוף לזה ג"כ שהיה בגינת חברו** – אין להחמיר. (שעה"צ כ"ה)
- « **ביין שהוא חזק** – אין לזהר כלל. (משנ"ב כ"ט)
- « **במי דבש ושכר** – יש בהן מים ובודאי מצמיחין ואסור. (משנ"ב כ"ט)

סעיף ד'

השלכת זרעים על חקרקע

- יש לזהר מלהשליך זרעים במקום ירידת גשמים (וה"ה שאר מקומות לחין כה"ג) – מפני שסופן להצמיח. (שו"ע ומשנ"ב ל"א)
- **כשרוצה להשליך לתרנגולים** – לא ישליך אלא כשיעור שיאכלו בו ביום או ליומיים. (שו"ע)
- « ומדובר שהשליך הזרעים **בפעם אחת**, דאם לא כן אסור להכין לימי החול. (משנ"ב ל"ג)
- « **ואם משליך שיאכלו לג' ימים ויותר** – אסור, דיצמחו הזרעים ויתחייב למפרע משום זורע. (משנ"ב ל"ג)
- **ואם הוא במקום דריסת רגלי אדם** – מותר, שאין סופו לצמוח. (שו"ע)

סעיף ה'

עשבים שעלו על אוזן חכלי מלחות חכלי

- חשובים כמחוברים לקרקע, והתולשן – חייב. (שו"ע)
- הטעם: כיון דעיקר גידולן כן – אסור. (משנ"ב ל"ה)
- « וה"ה, התולש כישות מהיזמי והיגי (קוצים), אע"פ שגם הכישות אינה מחוברת לקרקע – אפילו הכי חייב, משום עוקר דבר מגידולו. (משנ"ב ל"ה)

סעיף ו'

עשבים שתחבן בעפר מבעוד יום כדי שיחיו לחים

- **אם לא השרישו [כגון קודם ג' ימים]** וגם אינו רוצה בהשרשתן – מותר לאחוז בעלים ולהוציאן. (שו"ע)
- « אפילו יזיז העפר – לית לן בה, שהרי אינו מטלטל העפר בידיו אלא ע"י העשבים ואינו אלא טלטול מן הצד דמותר. (משנ"ב ל"ז)
- « וה"ה, שמותר להחזירן אח"כ למקומן.
- אח"כ נסתם הנקב משהוציאן – שאסור. (משנ"ב ל"ח)
- « אך אם השרישו – אסור להוציאם, שהרי הוא עוקר דבר מגידולו. (משנ"ב ל"ט)
- **אבל אם נתכוין לזריעה** – אסור. (שו"ע)

סעיף ז'

לתלוש מעציץ – אסור.

עציץ שאינו נקוב – אסור מדרבנן לתלוש אפילו שהוא עציץ שאינו נקוב. (שו"ע)

אבל מעציץ נקוב – חיוב חטאת ג"כ יש בזה. (משנ"ב מ"ב)

« ואפילו אם היה הנקב קטן כל כך, שהוא בכדי שיצא ממנו שורש קטן שהוא פחות מכזית – חייב. (משנ"ב מ"ב)

« ואפילו אם היה הנקב בדופן העציץ – אם הוא כנגד מה שטמון מן הגזע בעפר – חייב. (משנ"ב מ"ב)
אבל אם הנקב בדופנו למעלה מהגזע – אין הדין כן. (שעה"צ ל"ו)

□ בסוג העציץ – בשל עץ וחרס – מחלוקת בחושן משפט סי' רב

י"א: בעץ אפילו אינה נקובה כנקובה דמיא דעץ מלחלח ויונק מהארץ, משא"כ בכלי חרס דבעינן נקובה.

י"א: בחרס לא בעינן נקוב דכעפרא הוא, משא"כ בעץ דבעינן נקוב.

י"א: חרס בעינן נקובה, ובעץ אפילו נקוב כאינו נקוב דמי. (ביאורי"ה ד"ה מעציץ)

סעיף ח'

עציץ אפילו אינו נקוב, יש ליזהר מליטלו מעל גבי קרקע ולהניחו על גבי יתדות, או איפכא, בין שהוא של עץ בין של חרס. (שו"ע)

הטעם: דגם בזה יש חשש תלישה מדרבנן מפני שמפסיק יניקתו מעט. (משנ"ב מ"ג)

« ואם הוא עושה כן בעציץ נקוב – יש בזה תלישה ונטיעה מן התורה. (משנ"ב מ"ד)

□ עציץ עם עשבי בשמים – יש ליזהר מאד בכלי עם עשבי בושם שרגיל להיות בבית שלא ליטלו מן הקרקע ולהניחו על גבי השולחן או להיפך. (משנ"ב מ"ד)

□ כד של תבואה שעומד על גבי קרקע – אפילו אם הוא נקוב – מותר להגביהו ולהניחו על גבי השולחן. (ביאורי"ה ד"ה על גבי)

« ואם עומד שם כמה ימים ואפשר שהזריעו גרעינים בתוכם – אסור, שיונקים כעת מאותו קרקע. (ביאורי"ה ד"ה על גבי)

« וה"ה, הגבהת כד מן השולחן ולהעמידו על גבי קרקע – אין נכון רק אם דעתו שיעמוד שם יום או יומיים, אבל אם יעמוד כמה ימים – אסור, דבעמידתו נחשב כזורע. (ביאורי"ה ד"ה על גבי)

□ יחור של אילן שנפסח מערב שבת מן האילן, ובו פירות – מותר לתלוש הפירות ממנו בשבת. (רמ"א)

« ואין להתיר אלא דווקא כשנתנתק לגמרי מן האילן. [על אף שמעיקר הדין כל שאינו יכול לחיות עוד הענף אע"ג שעדיין מחובר הוא בקליפתו – מותר, מ"מ יש להחמיר]. (ביאורי"ה ד"ה שנפסח)

סעיף ט'

צנור המקלח מים מן חגג שעליו בו קשים

כשעשבים תלושין סותמים ומעכבים קילוחו ומימיו יוצאים ומתפשטים בגג ודולפים לבית – ממעכן ברגלו בצנעה ודורסן ומשפילן ברגליו. (שו"ע ומשנ"ב מ"ו)

הטעם: דכיון דמתקן על ידי שינוי הוא, שאינו עושה אלא ברגליו, במקום פסידא לא גזרו רבנן. (שו"ע)

« האם מותר לעשות כן בפרהסיא – מחלוקת

ב"י בשם הר"ן: לכתחילה לא יעשה בפרהסיא, אך מצד הדין מותר.

א"ר וראשונים: מותר לעשות כן לכתחילה בפרהסיא. (ביאורי"ה ד"ה בצנעה)

□ אך להסירם הנה והנה – אסור אפילו ברגלו. (משנ"ב מ"ז)

סעיף י'**להריח את מחובר לקרקע**

- אם אינו דבר מאכל - כגון הדס מחובר להריח בו – מחלוקת
 שו"ע: מותר להריח בו, דלא שייך למגזר שמא יקוץ, כיון שאינו רוצה רק להריח וזה יכול הוא לעשות אף במחובר.
 ים של שלמה: מחמיר בזה. (שו"ע ומשנ"ב מ"ח)
 הכריע המשנ"ב – דהעיקר כפסק השו"ע.
 אם הוא דבר מאכל – כגון אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה – אסור להריח בו במחובר. (שו"ע)
 הטעם: שמא יקוץ אותו לאכלו. (שו"ע)

סעיף י"א

השורה חטים ושעורים וכו' צא בהם במים – הרי זה תולדת זורע וחייב בכל שהוא. (שו"ע)
 « תיכף משנתן למים – חייב, אע"ג דלא יצמיחו אלא לאחר כמה ימים. (משנ"ב נ"א)

□ לשרות תבואה לבהמתו:

- בזרעונים שאין נבלים במים – מותר לשרותם, דאין כוונתו להצמיח אלא לרכך הזרעונים וגם לא יבוא לידי צמיחה, דקודם שיצמיחו יאכלום הבהמות. (שו"ע)
- אבל בזרעונים שמתערבים ונתלים זה בזה במים שמתרככין ונימוחים שם והמים מתעבים בסיבתם ונעשים כמים שעיסה או קמח בלולים בתוכה – אסור לשרותן לבהמתו משום לש. (משנ"ב נ"א)
- צמוקין ושאר פירות יבשים – מותר לשרות בשבת. (משנ"ב נ"א)
 « ומ"מ בכובש כבשים – אסור. (משנ"ב נ"א)

□ להעמיד ענפי אילנות במים בשבת – מותר, ובלבד שלא יהיו בהם פרחים ושושנים שהם נפתחים
 מלחלוחית המים. (רמ"א)

« ודווקא כשהוכנו מאתמול לכך. אבל סתם ענפי אילן הוי מוקצה. (משנ"ב נ"ג)

« להעמידן לכתחילה – מחלוקת

תוספת שבת וחיי אדם: אסור להעמידן לכתחילה. ומה שכתב מקודם דמותר להעמידן היינו להחזיר בשבת לתוכן אפילו אם כבר ניטלו מהן.
 פמ"ג ושו"ע הגר"ז: מדסתם המחבר משמע דאפילו לכתחילה מותר להעמידם בכד שיש בו מים מזומנים מער"ש. ולא אסרו אלא להוסיף עתה מים. (משנ"ב נ"ד)
 הכריע השעה"צ – דיש לסמוך על זה אם שכח להעמידן מבעוד יום, כיון שאין בהן פרחים, ואין בו חשש דאורייתא. (שעה"צ מ"ח)

« לכו"ע - להוסיף עתה מים – אסור, משום טרחא יתירה. (משנ"ב נ"ד)

« לכו"ע - ביש בהן פרחים שנפתחים מחמת המים – אסור לכו"ע אף להחזיר במים שעמדו בהם מכבר. (משנ"ב נ"ד)

סעיף י"ב**תאנים שיבשו באיביהן, וכן אילן שיבשו פירותיו בו**

מחלוקת ראשונים

רמב"ם: אפילו יבשו אסור, דעכ"פ האילן מחובר, והפירות מחוברים לאילן.
 רש"י ותוספות: לא חייב אלא דווקא כשיבשו הפירות ועוקציהן עדיין לח, או יבש האילן וגזעו עדיין מחליף. אבל אם יבשו לגמרי – פטור על הפירות ועל האילן, דכתלושין דמיא. (ביאורי"ה ד"ה חייב)
 פסק השו"ע – דהתולש מהם בשבת חייב, אע"פ שהם כעקורים לענין טומאה.

- **בעשבים יבשים** – כו"ע מודו דכתלושין דמי והתולש מהם פטור, אבל איסור דרבנן יש אפילו בעשבים. (ביאור"ה ד"ה חיב)
- אך אם הוא קרקע שלו שמתיפה הקרקע ע"י תלישת העשבים – חייב משום חורש, ואע"ג שלא מתכוין פסיק רשיה הוא. (ביאור"ה ד"ה חיב)
- **בצלים שזרכן להשתרש בעליה** שיש בו עפר ונשתרשו שם וגם התולש רוצה בהשרשתו – חייב, אע"ג שכל הבצל מגולה ואין דרך גידולן בכך. (משנ"ב נ"ז)

סעיף י"ג

להשתמש בצידי האילן

- **בצדי האילן** – אסור להשתמש בצדדי האילן. (שו"ע)
- « לפיכך, אסור לסמוך הסולם מער"ש לצדי האילן, דכי סליק ביה משתמש בצדדין. (שו"ע)
- **אבל בצדי צדדין** – מותר. (שו"ע)
- « גדר צדי צדדין – הוא דבר הנשען בדבר התחוב באילן. (משנ"ב נ"ט)
- « לפיכך, אם יש יתד תקועה בצדי האילן – מותר לסמוך סולם עליו, דהוה לה יתד צדדין, וסולם צדי צדדין. (שו"ע)
- « וצריך לזהר שלא יניח רגלו על היתד, אלא על שלבי הסולם כדי שלא יהא משתמש בצדדין. (משנ"ב ס"א)
- « לסמוך הסולם בשבת עצמה – בודאי אסור אפילו אינו סומכו באילן גופא רק על היתד התקוע בו – דזהו גופא משתמש בצדדי אילן מקרי. (משנ"ב ס')

ואם נעץ בו יתד ותולה בו כלכלה:

- **היתד** – נקרא צדדין ואסור.
- **והכלכלה** – נקרא כצדי צדדין ומותר. (שו"ע)
- « **מדיני הכלכלה:**
  - מותר להניח בה פירות וליטול ממנה. (משנ"ב ס"ג)
  - אבל הכלכלה עצמה – אסור ליטלה או לתלות ביתד, וכנ"ל גבי סולם. (משנ"ב ס"ג)
  - אם הכלכלה תלוי באילן עצמו – אסור ליטול חפץ ממנה, וכן ליתן לתוכה דקמשתמש בצדדין. (משנ"ב ס"ג)
  - אם פי הכלכלה צר דכשנוטל חפץ מן הכלכלה מניד האילן – אסור בכל ענין, מפני שעל ידי זה משתמש באילן. (משנ"ב ס"ג)

ליגע באילן

מותר ליגע באילן, ובלבד שלא ינידנו. (רמ"א)

להישען על האילן

מקור: ירושלמי ביצה (פ"ה) – אית תני: נשענין בבהמה. ואית תני: אין נשענין. מאן דאמר נשענין בבריא, ומאן דאמר אין נשענין בתש. (ביאור"ה ד"ה ומותר)

להלכה:

• כשאינו מנידו:

- **אם האדם בריא** – מותר. (משנ"ב ס"ג)
- **אך אם האדם תש כח** – אסור. (משנ"ב ס"ג)
- הטעם: דאדם בריא אינו סומך עליו אלא מעט, ולא מקרי משתמש במחובר. אבל תש כחו צריך לסמוך בכל כחו עליו ומקרי משתמש במחובר ואסור. (משנ"ב ס"ג)
- **אבל כשמנידו** – אפילו בבריא אסור, דזה גופא שימוש הוא. (משנ"ב ס"ג)
- **באילן עב** – כשאינו נסמך עליו אלא מעט – מותר. אך בלאו הכי – אסור בכל גווני. (ביאור"ה ד"ה ומותר)

□ **בור עמוק** – אפי' מאה אמות, מותר לירד ולעלות ומטפס ויורד ומטפס ועולה, ולא חיישינן שמא יעקור קרקע בירידתו ועלייתו. (רמ"א)

סימן של

סעיף א'

דבר שאין מתכוין – מותר.

מקור: שבת (כא.) - מחלוקת, רב אמר: אין הלכה כר"ש בגרירה, ושמואל אמר: הלכה כר"ש בגרירה. שבת (עה.) - מודה ר"ש בפסיק רישא ולא ימות.

מחלוקת ראשונים לגבי גרירת הספסל

רי"ף ורמב"ם: מותר.

רא"ם: אסור. (בי"י)

פסק השו"ע – כרי"ף ורמב"ם, דדבר שאין מתכוין מותר.

« **ובלבד שלא יהא פסיק רישיה.** (שו"ע)

והיינו דברים המותרין לעשותן בשבת ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה אחרת ואפשר שלא תעשה - אם לא נתכוין לאותה מלאכה מותר. (משנ"ב א')

□ **הלכך, גורר אדם מטה, כסא וספסל, בין גדולים בין קטנים.**

ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, דאפשר שלא תחרוץ בקרקע. (שו"ע ומשנ"ב ג')

שהרי קיי"ל דבר שאין מתכוין – מותר, אפילו במקום שמתכוין יש איסור דאורייתא. (שעה"צ א')

« **אך בספסלים גדולים ביותר – אסור לגרור על הארץ, דפסיק רישא הוא דבדאי יעשה חריץ.**

ואפילו מרוצף בקרקע של שיש – אסור לגרור, דגזרין מרוצף אטו אינו מרוצף. (משנ"ב ד')

« אך אם כל העיר מרוצף באבנים או בקרשים – יש להקל בזה. (שעה"צ ב')

□ **ומותר לרבע הבית, כיון שאינו מתכוין להשוות גומות אלא שלא יעלה האבק.** (שו"ע)

« ואפילו בקרקע שאינה מרוצפת – מותר. (משנ"ב ה')

□ **גדר מלאכת חורש**

כיון שכוונת החורש לרפויי ארעא דאז טוב לזריעה, וגם כוונתו להשוות הגומות וליפותו כדי שיהיה המקום שוה – לכן החופר בשדה או שעשה חריץ או שהיה שם תל קטן והשפילו או שהיה שם מקום נמוך והשוה אותו, וכן כל המשוה גומות במקום הראוי לזריעה – חייב משום חורש. (משנ"ב בהקדמה)

« ואם היה זה בבית – חייב משום בונה, שמתקן הבנין. (משנ"ב בהקדמה)

« וכן כל מה שעושה ליפות הקרקע – הוא תולדת חורש וחייב בכל שהוא. (משנ"ב בהקדמה)

סעיף ב'

ליבוד חבית

מחלוקת ראשונים

רמב"ם: קרקע שאינו מרוצף – אסור לכבד הבית משום שבות. אך בקרקע מרוצף – מותר. (שו"ע וביאו"ה)

הטעם: דבאינו מרוצף מזיז עפר ממקומו, וגם משווה הגומות בכיבודו שמתמלאין הגומות

שבבית מהעפר והוי בנין. (משנ"ב ו')

« ואע"ג דאינו מתכוין לאשווי גומות? אפי"ה אסור דפסיק רישא הוא. וכן חיישינן שמא מתוך

טרדתו לכבד וליפות הקרקע ישכח וישווה הגומות במתכוין. (משנ"ב ו')

בה"ג: מתיר אפי"ה מרוצף. (שו"ע)

הטעם: דגם בזה אינו ודאי שישווה גומות, וגם למזיז עפר ממקומו ג"כ לא חייש, שכשאדם

מכבד את הבית אינו מכבד אלא עפר תיחוח ובה ליכא משום חופר גומא. (משנ"ב ח')

רא"ש ר"י ומרדכי: מחמירין אפי"ה במרוצף. (רמ"א)

הטעם: דבאין מרוצף הוי פסיק רישיה, וגזרין מרוצף אטו אינו מרוצף. (משנ"ב ט')

להלכה – מחלוקת

השו"ע: הביא את דעת הרמב"ם בסתמא, שמתיר במרוצף, ואת דעת הבה"ג כ"א שמתיר בכל גווני.

הרמ"א: כר"י ומרדכי, להחמיר אפילו במרוצף.

« לכו"ע – ע"י עכו"ם מותר. (רמ"א)

הטעם: דפסיק רישיה ע"י גוי מותר ע"י גוי, דבאמירה לגוי לא קפדין כולי האי. (משנ"ב י')

□ **לכבד ע"י כנף אווז הקלים ואינו משהו גומות** – מחלוקת

רמ"א: מותר לכבד.

הטעם:

א. ד"מ: כיון שהם קלים, לא נוטל בהם רק האבק, ולא יבוא להשוות גומות. (משנ"ב י"א)

ב. חיי אדם: מפני שהוא שינוי גדול. (שעה"צ ח')

מג"א בשם רש"ל: מחמיר בכנף האווז. (משנ"ב וביאו"ה ד"ה וכן)

צידד הביאו"ה – דבמרוצף יש להקל. (ביאו"ה ד"ה וכן)

« **לכו"ע – אם רוצה לכבד בהם היטב את כל העפרוריות הנמצאות בארץ** – שאסור. (משנ"ב י"א)

« **מטאטא הרכים** – מחלוקת

כלכלת שבת: דינו ג"כ ככנף אווז.

ביאו"ה: אין כדאי להקל בזה אלא במרוצף. (משנ"ב וביאו"ה ד"ה הקלים)

□ **לכבד ע"י בגד או ע"י מטלית** – מחלוקת

רמ"א: מותר.

גר"א: אסור. (רמ"א וביאו"ה ד"ה וכן)

צידד הביאו"ה – במרוצף יש להקל. (ביאו"ה ד"ה וכן)

« **כשמותר – מותר אפילו אינו מרוצף.** (משנ"ב י"ב)

□ **לכבד הבגדים ע"י מכבדות העשויים מקסמים** – מחלוקת

רמ"א: אסור, שלא ישתברו קסמיהם.

« **ה"ה שאסור בהם לכבד את השולחן** – אע"פ שכיבוד השולחן מותר מצד עצמו. (משנ"ב י"ג)

ברכי יוסף ובית מאיר: מותר, שאינו פסיק רישיה. (ביאו"ה ד"ה שלא ישתברו)

הכריע הביאו"ה – דאין כדאי להקל בזה, דמחזי כעובדא דחול וכמזלזל באיסור שבת. (רמ"א וביאו"ה שם)

□ **ה"ה שאסור לכבד הבית** [אפילו במרוצף למאן דשרי] **במכבדות העשויות מענפי אילן יבשים**

שאינם נכפפים – דבדאי נשברים כשמכבדין בהם. (משנ"ב י"ד)

הטעם: דהוי כמו סותר כלי, ואף שמקלקל פטור - מ"מ אסור לכתחילה. (משנ"ב י"ד)

□ **בעיר שכל בתי העיר מרוצף** – מחלוקת

לר' ירוחם וראב"ד: דאסרו משום שחששו לטלטול איסור מוקצה, שמצוי להיות על הקרקע עצמות

וקליפין שאינם ראויים למאכל בהמה.

« **לפ"ז,** בכל גווי אסור.

לרמ"א: אסור משום אשוויי גומות.

« **לפ"ז,** אין להחמיר בשכל בתי העיר מרוצפים. (ביאו"ה ד"ה ויש)

□ **לכבד הבית במכבדת של ענפי אילן שיש חשש שישברו - בשכל בתי העיר מרוצפים** – מחלוקת

שלטי גיבורים: אסור.

ביאו"ה: יש להקל כשרוב בתי העיר מרוצפים, ובפרט אם נתכבד הבית מער"ש. (ביאו"ה ד"ה ויש)

□ **גדר האיסור**

• **אם מתכוין להשוות גומות** – מחלוקת

תוספות: יש בזה חיוב חטאת.

רמב"ן: הוא רק בנין כלאחר יד כל זמן שלא נעשה בידיים ממש. (ביאו"ה ד"ה אסור)

• **אם רק מכבד הבית** – מחלוקת

רש"י: הוא משום שבות.

רז"ה: יש בכבוד חיוב חטאת. (שעה"צ ד')

סעיף ג'**סיכת ורחיצת הקרקע**

- אין סכין את הקרקע, ולא מדיחים אותו – אפילו הוא מרוצף. (שו"ע)
 הטעם: משום דחיישינן להשוות גומות. וגזרינן מרוצף אטו שאינו מרוצף. (משנ"ב טז)
 « **קשה**, כיצד התיר בסעיף א' לענין כיבוד ולא גזר כן?
 י"ל, משום דכיבוד הוא יותר דבר נחוץ מהדחה. (משנ"ב י"ז)
 « **הדחת רצפת הקרשים שנוהגין כהיום** – יש בזה עוד איסור לעשות בשבת מלבד הדחה, שהרי צריך לזה שריית אלוטטית במים כידוע, ויש בזה משום כיבוס. (משנ"ב י"ז)
 □ ואם רוצה לכבד הבית ואין לו מכבדת – **מותר לו לנפח בפיו** את האבק והעפר. (ביאו"ה ד"ה ולא)

סעיף ד'**לצדד חבית על הארץ**

- מקור: שבת (קמא.) – לא ליצדד איניש כובא – דילמא אתי לאשוויי גומות.
 פסק השו"ע – אסור לצדד חבית על הארץ.
 « **הטעם** – מחלוקת
שו"ע: דכיון שהיא כבידה יבוא להשוות גומות ודאי, והוי פסיק רישיה. (שו"ע)
תוספות: ס"ל דלא הוי פסיק רישיה, אלא שאסור מטעם שמא ישכח ויבוא להשוות גומות במתכוין כדי שיהא נוח לו הציוד. (משנ"ב כ')
 « **ואע"פ שמקלקל הוא** וגם מלאכה שאין צריך לגופה היא, וגם חופר כלאחר יד הוא – אעפ"כ אסור מדברי סופרים. (משנ"ב י"ט)
 □ **אם מותר לצדדה על גבי קרקע מרוצפת** – מחלוקת
תוספת שבת: מותר אפילו לדעת השו"ע, דס"ל דהוי פסיק רישיה לא גזרו בזה במרוצפת.
פמ"ג: מצדד להחמיר. (משנ"ב כ')
 □ **אין הבדל בין שבת ליו"ט** וה"ה לענין יו"ט. (משנ"ב כ')

סימן שלח

סעיף א'

השמעת קול בכלי שיר – אסור.

אף ביד אסור, כגון להכות כף אל כף היכן שהוא דרך שמחה ושיר אסור. (משנ"ב א')

הטעם: שמא יתקן כלי שיר. (משנ"ב א')

אם ירצה להכות כף אל כף כדי לשמח התינוק ולהשתיקו – יעשה זה כלאחר יד, דמותר. (משנ"ב א')

אם נותן מים בכלי מלא נקבים להטיף לתוך כלי מתכות כדי להשמיע קול נעים ע"י הנטיפה – אסור, דזה הוי ג"כ ככלי שיר. (משנ"ב א')

אך לחולה כדי להרדימו שיישן – מותר. (משנ"ב א')

ואם מטיף בחוזק כדי שיקיץ את הבריא משנתו – מותר, דלא הוי ככלי שיר כיון שאין עושה בנעימה ובנחת. (משנ"ב א')

אם לא עביד מעשה – מותר. (רמ"א)

לכן אלו שקורין לחבריהם ומצפצפים בפייהם כמו צפור – מותר לעשותו בשבת. (רמ"א)
ואפילו אם מנעים הקול כעין שיר – מותר, דלא גזרו בזה היכי דעביד בפה. (משנ"ב ג')

אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה, כשאנו דרך שיר – מותר. (שו"ע)

« ואפילו אם מקיש בכלי, כיון שאינו דרך שיר – מותר. (משנ"ב ב')

להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת [שהינו כלי המיוחד להשמיע קול, אך לא קול שיר] – מחלוקת

אגור: הטעם שמא יכווין לעשות כדרך שיר, ממילא כאן שמיוחד לכך אסור.

רמב"ם: מותר להקיש אפילו בשלשלת המיוחדת לכך, הואיל ואינו עושה כדרך שיר. (ביאור"ה ד"ה על הדלת)
הכריע הרמ"א – אע"פ שאינו מכווין לשיר, מ"מ הואיל והכלי מיוחד להשמעת קול – אסור.
הטעם:

א. ב"י: דחיישינן שמא יכוין לשיר. (משנ"ב ד')

ב. לבוש: שמא יתקננו. (שעה"צ ו')

« אך בברזל שהפתח ננעל ונפתח בו – מותר להקיש בו על הדלת כדי שישמעו אנשי הבית לפתוח לו, שזה הברזל מיוחד רק לפתוח בו את הדלת או לנעול. (משנ"ב ד')

ה"ה, דאסור למשוך בחוט הענבל בשבת כדי שישמעו אנשי הבית והחצר ויפתחו לו, שזה הכלי מיוחד להשמיע קול. (משנ"ב ה')

« אך בשעת הדחק שצריך להיכנס לבית – יש להקל בזה. (ביאור"ה ד"ה הואיל)
הטעם:

א. דסומכים על שיטת הרמב"ם דמיקל.

ב. אין אסור הרמ"א אלא משום דהוא עובדא דחול, וא"כ כשאנו יכול להיכנס לביתו אין לך צורך גדול מזה. (ביאור"ה ד"ה הואיל)

« אך לכתחילה לא יגיע לכדי כך, ואם יוכל לעשות בשינוי – טוב יותר לעשות כן. (ביאור"ה ד"ה הואיל)

« אך למשוך חוט הענבל להשמיע למשרתת – אין להקל בזה. (ביאור"ה ד"ה הואיל)

אסור לשמש להכות על הדלת לקרוא לבית הכנסת ע"י הכלי המיוחד לכך, אלא מכה בידו על הדלת. (רמ"א)

« ומ"מ, יש מקומות שלוקח השמש בשבת כלי אחר להכות בשבת. (משנ"ב ז')

« ומה שמכה השמש בבית הכנסת על השולחן ומשמיע קול כדי להשקיט העם לחזרת הש"ץ – אין בזה איסור אפילו אם הוא מכה באיזה דבר, כיון שאינו מכה בכלי המיוחד לזה. (משנ"ב ז')

לתלות הפרוכות שיש בהן פעמונים, וכן לתלות הפעמונים על הס"ת – מחלוקת

ט"ז: אסור לתלות בשבת אותן הפרוכות שיש בהן פעמונים להשמיע קול כשפותחין הארון, וכן לתלות הפעמונים על העצי חיים של הס"ת, כיון דעיקר עבדתיה לקול.

ש"ך : מותר. (משנ"ב ו')

הטעם :

א. דהא קי"ל דלצורך מצוה מותר, דהוא צורך מצוה כדי שישמעו העם ויקומו.

ב. דאותו הפותח הפרוכת אין מכווין להשמיע הקול כלל כי אם ליטול הס"ת. (משנ"ב ו')

□ וכן לענין אם מותר לפתוח הדלת כשיודע שיש בה ענבל – מחלוקת

ט"ז : אסור.

מג"א : מותר, דהרי כשפותח הדלת בשבת אין מכווין להשמיע קול.

א"ר : מצדד דאין להקל מטעם זה לחוד, אלא רק גבי פרוכת דהוא מילתא דמצוה, וע"כ בודאי מהנכון שיסיר מער"ש הענבל מעל גבי הפתח או שיפקנו בצמר או במוכין שלא ישמע קולו. אך במקום הדחק [כגון ששכח ולא הסירו מע"ש וכל כי האי גוונא] נראה דיכול לסמוך להקל, כיון שאינו מכווין להשמיע קול. (משנ"ב ו')

« לבישת בגד שיש לו ענבל המשמיע קול – אסור. (שעה"צ ז')

הטעם : כיון שזה הענבל נעשה לכתחילה, והוקבע בבגד כדי להשמיע קול, וזה לובש הבגד,

נעשה כאילו מכוון לזה. (שעה"צ ז')

סעיף ב'

לומר לעכו"ם לנגן בכלי שיר בחופות

מחלוקת

שו"ע : יש מתירים.

הטעם : דאיסור השמעת קול בכלי שיר אינו אלא איסור דרבנן גזירה שמא יתקן כלי שיר,

ואמירה לגוי ג"כ אינו אלא איסור דרבנן, והוי שבות דשבות, ובמקום מצוה היא, דאין שמחת

חתן וכלה אלא בכלי שיר - ומותר. (משנ"ב ח')

כנסת הגדולה : יש מקומות שנהגו להחמיר בזה. (משנ"ב ח')

« א"כ הכינוס לזה מער"ש, ולא יאמר לו בשבת כלום, או שבא מעצמו לנגן. (משנ"ב ח')

□ בזמן הזה נהגו להקל.

□ מתי הקלו – מחלוקת

רמ"א : נהגו להקל לנגן אפילו בשאר שמחה של מצוה.

לבוש : אין מותר אלא רק בשמחת חתן וכלה. (רמ"א משנ"ב י"א)

□ לומר לעכו"ם לתקן הכלי שיר – מחלוקת

רמ"א : מותר משום כבוד חתן וכלה, אבל בשאר שמחה של מצוה כגון בסעודת מילה או בשמחת תורה –

אסור אפילו לומר לגוי לנגן. (רמ"א ומשנ"ב ט')

גר"א ומג"א : אסור לומר לגוי לתקן הכלי שיר, ואפילו משום כבוד חתן וכלה. (משנ"ב ט' וי"ב)

לכו"ע – אם באין מעצמן או שהכינו אותם מער"ש – מותר. (משנ"ב י')

« אסור לנגן במינים ועוגב בשעת התפלה ע"י גוי. (משנ"ב י')

« ואף בחול אסור לנגן בבהכ"נ בשעת התפלה. (משנ"ב י')

סעיף ג'

שעון המקשקש לשעות, עשוי ע"י משקלזת

מותר לערכו ולהכינו מבעוד יום כדי שילך ויקשקש כל השבת. (שו"ע)

הטעם : דלא חיישינן שכשישמעו קולו יחשדוהו שהעריכו בשבת, דהכל יודעין שדרכו להעריכו

מאתמול. (משנ"ב י"ד)

□ לנענע חוט הברזל שמתנענע – אסור, ויש בזה איסור תורה. (משנ"ב ט"ו) [ודלא כפנים מאירות שמקל

בזה. (שעה"צ ט"ו)]

« א"כ לצורך חולה הצריך לכך – יש להתיר להעריכו בעודו הולך אם בקושי למצוא גוי לזה.

(משנ"ב ט"ו)

« וע"י אינו יהודי – יש להתיר להעריכו לצורך חולה אפילו כשנפסק הילוכו. (משנ"ב ט"ו)
 « אך לדבר מצוה – משמע מהחיי אדם שאין להתיר אפילו ע"י גוי, כי אם בשעה שהוא ערוך. (שעה"צ י"ט)

□ לפעמים כשעומד ונפסק מהילוכו הוא מנענעו במקצת וחוזר להילוכו – צריך לזהר שלא לנענעו בשבת. (משנ"ב ט"ו)

סעיף ד'

חמשמיר פירותיו זורעיו מפני חי' ועוף

לא יספור כף אל כף, ולא יטפח כפיו על ירכו, ולא ירקד להברחים.
 הטעם: גזירה שמא יטול צרור ויזרוק להם. (שו"ע)
 אך בזמן הזה שאין רשות הרבים – מותר בכל זה, דגזירה לגזירה היא. (משנ"ב י"ז)
 « וכ"ש לספק כף אל כף כלאחר יד – בודאי שרי לכ"ע, ואין לחוש שמא יטול צרור, מאחר שיש לו היכר שאין מספק להדיא. (משנ"ב י"ז)

סעיף ה'

לשחק באגוזים ובתפוחים

פסק השו"ע – אין שוחקים באגוזים, ולא בתפוחים וכיוצא בהן.
 הטעם: משום אשווי גומות, שיכין דרך לגלגל האגוז. (שו"ע ומשנ"ב י"ט)
 « ודווקא על גבי קרקע, אבל על גבי שלחן – מותר, דליכא למגזר שם משום משווה גומות. (רמ"א)
 « על גבי קרקע אפילו היא מרוצפת – אסור, דקרקע בקרקע מיחלף וגזרינן אטו קרקע שאינו מרוצף. (משנ"ב כ')

□ **לשחק בעצמות**

• **בשחק דרך צחוק בעלמא – מחלוקת**

רמ"א: מותר, אע"פ שמשמיעים קול, הואיל ואינו מכוון לשיר. (רמ"א)
 « ונוהגין לעשותן של כסף שיהיו מיוחדין לשבת, דאל"כ מחזי כעובדא דחול. (משנ"ב כ"א)
 מהר"א ששון: חולק וס"ל כיון שאין תועלת בדיעת חכמת השחק ההוא. (משנ"ב כ"א)
 וה"ה כל מיני שחק אסור, ואף בחול יזהר משום מושב לצים. (משנ"ב כ"א)
 • **אבל בשחק כדי להרויח – אסור, אפי' שחק בתם ובחסר [זוג או פרד], דהוי כמקח וממכר. (רמ"א)**
 « ומ"מ אין למחות בנשים וקטנים, דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. (רמ"א)

סעיף ו'

לשאוב מים בגלגל

מחלוקת ראשונים

רמב"ם: גזירה שמא ימלא לגינתו וחורבתו או למשרה של פשתן. לפיכך, אם לא היה שם לא גינה, ולא חורבה, ולא בריכה לשרות בה פשתן – מותר.
ר"ת: לא אסרו אלא בגלגל גדול שמוציא מים הרבה ביחד בלא טורח, והם גלגלים הקבועים בהם דליים הרבה סביב. אבל גלגלים שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט – מותר, דליכא למיחש למידי. (שו"ע)
 השו"ע הביא את דעת הרמב"ם בסתמא, ואת דעת הר"ת כ"א.
 הכריע המשנ"ב – כר"ת.

סעיף ז'

מי שיש לו פירות בראש חגג ורואה מטר שבא

- « לשלשלם בשבת דרך ארובה שבגג – אסור. (שו"ע)
 אבל פירות לצורך היום – מותר, שלא יטנפו בגשמים. (משנ"ב כ"ה)
 « **לכסותן** – מחלוקת
שו"ע וא"ר : מותר, ואפי' לבנים, שהם מוקצים, מותר לכסותן מפני הדלף. (שו"ע ומשנ"ב כ"ו)
 « אבל אסור לטלטלן ממקומן אף שאין לו במה לכסות. (משנ"ב כ"ח)
יש"ש ומג"א : החמיר בזה. (משנ"ב כ"ו)

סעיף ח'

ליתן כלי תחת הדלף בשבת

- **אם הדלף ראוי לרחיצה [או לשתיית בהמה]** – מותר, ואם נתמלא – שופכו ומחזירו למקומו. (שו"ע ומשנ"ב ל')
 « ואין על המטר היורד שם מוקצה או נולד, ויכול לשתותו או לרחוץ ממנו. (משנ"ב ל')
 • **אבל אם אינו ראוי לרחיצה** – מחלוקת ראשונים
רמב"ם : אסור, משום שאין עושין גרף של רעי לכתחילה.
טור : אפילו שאינו ראוי מותר ליתן כלי תחתיו. (ביאו"ה ד"ה אסור)
 פסק השו"ע – כרמב"ם, דאסור.
 וצידד הביאו"ה – דבמקום צורך גדול יש לסמוך להקל כטור ליתן כלי תחתיו. (ביאו"ה שם)
 « מי נטילת ידיים של הבוקר ומים אחרונים – אף שאינם ראויים לרחיצה – אין זה קרוי אינו ראוי, דאין עליהם שום איסור אלא מפני שרוח רעה שורה עליהן, ולא מקרי אינו ראוי רק אם הוא מעורב בטיט, או שיש בהם איסור דרבנן. (ביאו"ה שם)
 □ **ואם נתן כלי תחת דלף שאינו ראוי לרחיצה** – מותר לטלטלו במים המאוסים שבו אף קודם שנתמלא. (שו"ע ומשנ"ב ל"ב)
 « ודוקא כשהוא נתון במקום ששיבתו קבועה שם. (משנ"ב ל"ג)

סימן שלט

סעיף א'

רכיבה על גבי בהמה

מקור: ביצה (לו:).

פסק השו"ע – אין רוכבין על גבי בהמה.

סעיף ב'

לשוט על פני חמים

מקור: שבת (מ:). – אמר רבי זירא: אנא חזיתיה לרבי אבהו, דשט באמבטי, ולא ידענא אי עקר אי לא עקר... הא דאית ליה גידודי, הא דלית ליה גידודי.

נחלקו הראשונים בפ' דברי הגמ'

רי"ף ורמב"ם: עקר ולא עקר היינו המים, דכשהן נעקרין ויוצאים חוץ לבריכה מיקרי עקר, ואסור משום דדמי לנהר והוי בכלל גזירת חבית של שייטין. אבל אם לא עקר הוי ליה ככלי.

רש"י ורא"ש: עקר ולא עקר היינו רגליו מן הארץ לשוט, וכשיש גידודי הוי ליה ככלי ואין אסור בעקירת רגליו. (בי"י)

פסק השו"ע – כרי"ף ורמב"ם. **ולכך:**

• **אם אין לו שפה סביב** – אין שטין על פני המים, אפילו בבריכה שבחצר. (שו"ע)

הטעם: מפני שכשהמים נעקרים ויוצאים חוץ לבריכה דמי לנהר. (שו"ע)

« דרך השחייה האסורה – בידיו ורגליו, שגם רגליו עוקר מן קרקע המים. (משנ"ב ב') »

• **ואם יש לה שפה סביב** – מותר. (שו"ע)

הטעם: דכיון דאפילו נעקרו המים השפה מחזרת אותם למקומם – הוי ליה ככלי, וליכא למגזר

ביה שמא יעשה חבית של שייטין. (שו"ע)

□ **אם הבריכה עומדת ברשות הרבים** – בכל מקרה אסור, שמא יתזו מים ברגליו חוץ לארבע אמות.

(משנ"ב ד')

סעיף ג'

טיפוח סיפוק וריקוד בשבת

מקור: ביצה (לו:). – שמא יתקן כלי שיר.

נחלקו הראשונים האם אסור גם בזמנינו

תוס': בזמנינו אין איסור, ולא אסרו אלא דווקא בזמנם שהיו בקיאים לעשות כלי שיר.

מהרי"ק: אף בזמנינו שייכת גזירה זו. (בי"י)

להלכה – מחלוקת

שו"ע: אין מטפחין להכות כף אל כף, ולא מספקין להכות כף על ירך, ולא מרקדין.

הטעם: גזירה שמא יתקן כלי שיר. (שו"ע)

« ואסור בין באבלו ובחמתו לעורר הצער, ובין מחמת שמחה. (משנ"ב ז')

רמ"א: מה שמספקין ומרקדין כיון ולא מחינן בהו, משום דמוטב שיהיו שוגגין וכו'.

ויש אומרים דבזמן הזה הכל שרי שאין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר וליכא למיגזר שמא יתקן כלי שיר

דמלתא דלא שכח הוא, ואפשר שעל זה נהגו להקל בכל. (רמ"א)

« אין להניח להתיר המנהג אלא דווקא במקום מצוה. (משנ"ב י')

« **והביא הרמ"א עוד דעה**, דאפשר דהא דמספקין ומרקדין האידנא ולא מחינן בהו משום דמוטב שיהיו שוגגין וכו'. (רמ"א)

□ **לכו"ע** – **אסור להכות באצבע על הקרקע**, או על הלוח [או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים], או לקשקש באגוז לתינוק, או לשחק בו בזוג כדי שישתוק – כל זה וכיוצא בו אסור. (שו"ע) הטעם: גזירה שמא יתקן כלי שיר. (שו"ע)

« ולא מועיל אפילו יקשקש בזוג כלאחר יד – דאסור. (ביאורי"ה ד"ה ולספק)

□ **לכו"ע** – **לספק כלאחר יד** – מותר. (שו"ע)

מקור: ירושלמי ביצה (פ"ה ה"ב) - ר' יונה: אחרי ידיהון שרי, דהא אית סבין ביומוי והו מטפחין אחורי ידיהון. אך לר' מאיר: אסור לטפח כלאחר יד. [ואפשר שלא חולקים בזה].

□ **לכו"ע** – **ביום שמחת תורה** – מותר לרקד בשעה שאומרים קילוסים דתורה משום כבוד התורה. (משנ"ב ח')

« אבל בשאר שמחה של מצוה כגון בנשואין – אפ"ה אסור. (משנ"ב ח')

« וגם לכבוד התורה – אין כדאי להתיר אלא טיפוח וריקוד ולא קשקוש בפעמונים וזגים. (משנ"ב ח')

□ **להכות באצבע צרידה** – מחלוקת ראשונים

בתרומת הדשן: התיר, כדמוכח מאצבע צרידה גבי כהן ביוה"כ.

ב"י ע"פ הרמב"ם: אסור להכות כך אחת אל אחת, שזהו דרך המשוררים. (ב"י) הכריע הביאורי"ה [ובשו"ע] – דלאו דרך שיר הוא ומותר. (ביאורי"ה ד"ה או)

□ **אם עושה זה בחזקה כדי להקיץ לחבירו משנתו** – מחלוקת

מג"א: מותר, דלאו דרך שיר הוא.

התוספת שבת בשיטת רש"י: יש להחמיר. (משנ"ב ט')

□ ויש להזהיר מורי ההוראה למחות ולבטל הריקודין והמחולות ביו"ט ובמיוחד כשיש תערובת נשים וגברים יחד, שאין זו כלל שמחה של מצוה אלא עבירה. (ביאורי"ה ד"ה להקל)

סעיף ד'

עשיית דין, קידושין, חליצה, יבום, כניסה לחופה, חקדשות, תרומות ומעשרות, פדיון חבן וגירושין בשבת

☞ **לדון בשבת**

מקור: ביצה (לו:)

הטעם: דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם וגו', מכאן לבתי דינין שלא יהו דנין בשבת. מפני שרצה הקב"ה לכבד יום זה שימצאו בו הכל מנוחה גם החוטאים והחייבים. (משנ"ב י"ג)

« **אפילו דיני ממונות** – אסור, שמא יבוא לידי כתיבה. (משנ"ב י"א)

« וה"ה, דסדור הטענות לבד לפני הדיינים – ג"כ אסור. (משנ"ב י"א)

« **אבל לקבול ולהציע דברים כגון על טענות בתולים** – מותר. (משנ"ב י"א)

□ ולכן אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח, וכל שכן שאסור להלקותו דהוי בכלל דין. ואם יברח, אין עלינו כלום. (רמ"א)

□ ואין בכלל זה אם אחד רוצה לברוח כדי לעגן אשתו – דבזה מותר היה לחבשו. (משנ"ב י"ד)

□ וכן מותר לקבל עדות מאיש מסוכן וקרוב למות על אשה שמת בעלה היכן דחיישין שלא ימצא אח"כ עדות אחרת. (משנ"ב י"ד)

☞ **קידושין בשבת** – מחלוקת

שו"ע: אין מקדשין.

הטעם: גם זה מחמת גזירה שמא יכתוב [אבל לא מטעם שהוא כקונה קנין בשבת, דהא בקידושין לבד בלא חופה לא קנאה עדיין]. (משנ"ב ט"ו)

רמ"א: יש מתירין לקדש היכן שאין לו אשה ובנים. ומ"מ לכתחילה יש ליהרר שלא יבא לידי כך.

הטעם: כיון דלית ליה אשה ובנים ויש בזה מצות פריה ורביה, ס"ל דיש להקל בזה. גם כי גדול כבוד הבריות. ובמיוחד אם כבר הכינו לסעודה ולנשואין והוי ביוש לכלה ולחתן אם לא יכנס אז. (רמ"א)

- « וה"ה ביש לו בנים ואין לו אשה – ג"כ מותר לדעה זו דמצוה קעביד. (משנ"ב טז)
- « ה"ה הכניסה לחופה – מותר וסומכין על זה בשעת הדחק. (רמ"א)
- חיי אדם:** אין להקל בכל זה רק אם נשלמו השלשה פרטים, דהיינו: אם לא קיים פו"ר עדיין, ויש הפסד רב, וגם ביוש לחתן וכלה אם לא יכנוס אז. וכן אם יש לו בנים – אין מועיל להקל לו. (משנ"ב י"ט)
- לכו"ע - בבין השמשות** – בודאי אין להחמיר בדיעבד, דלא גזרו על שבות בין השמשות לצורך מצוה לכו"ע. (משנ"ב י"ט)
- ועל כן, מה נכון מאד למי שהיכולת בידו שלא לעשות הנישואין כלל בערב שבת, ובפרט סמוך לחשכה. (משנ"ב י"ט)
- 🔑 **ולא חולצין.** (שו"ע)
- הטעם: שמא יכתוב שטר חליצה לחלוצה. (משנ"ב כ')
- « ואפילו לקבוע מקום לחליצה – אסור. (משנ"ב כ')
- « אם יש צורך גדול – יכול לקבוע אפילו בבין השמשות בער"ש על יום א' אם אי אפשר בענין אחר. (משנ"ב כ')
- « וכן יכול לקבוע בליל מוצ"ש שתהיה החליצה ביום ראשון. (משנ"ב כ')
- 🔑 **ולא מיבמין.** (שו"ע)
- הטעם:
- א. דבמה שמיבם אותה נקנית לו להיות אשתו לכל דבר כנשואה ממש והוי כקונה קנין בשבת.
- ב. ועוד שמא יכתוב כתובה. (משנ"ב כ"א)
- « ואפילו אם יקדש אותה בכסף וייחד איתה מבעוד יום, לכו"ע לא מועיל זה ביבמה להיות כאשתו, דעיקר כניסת היבמה היא בביאה. (שעה"צ י"ח)
- 🔑 **ואין כונסין לחופה.** (שו"ע)
- הטעם: דע"י החופה קונה אותה והוי כמקח וממכר דאסור בשבת. (משנ"ב כ"ב)
- 🔑 **ולא מקדישים, ולא מעריכין, ולא מחרימין.** (שו"ע)
- הטעם: משום דכיון שמקדיש באמירתו החפץ להקדש הרי מוציא באמירה זו החפץ מרשותו לרשות גבוה ודמי למקח וממכר. (משנ"ב כ"ג)
- « משא"כ לפסוק צדקה לעניים – מותר. (משנ"ב כ"ג)
- 🔑 **ולא מפרישין תרומות ומעשרות.** (שו"ע)
- הטעם:
- א. מפני שהוא דומה כמקדיש אותן פירות שהפריש.
- ב. ועוד שהוא כמתקן דבר שאינו מתוקן. (משנ"ב כ"ה)
- « **ואם עבר והפריש:**
- **במזיד** – לא יאכל בין לו בין לאחרים עד מוצ"ש מטעם קנס. [דלא כמג"א שמדמה זה למבשל. (שעה"צ כ"ד)]
- **ואם היה בשוגג** – מותר אפילו לו מיד. (משנ"ב כ"ה)
- « **וה"ה חלה.** (משנ"ב כ"ו)
- 🔑 **אין פודין הבן.** (שו"ע)
- « אפילו בכלי ששווה ה' סלעים, שדומה למקח וממכר. (משנ"ב כ"ז)
- « ואין לומר יתן המעות לכהן בער"ש וכשיגיע היום ל"א בשבת שאז הוא זמן פדיה יחול הפדיון, לפי שאז לא יוכל לברך שכיון שעדיין לא חלה המצוה עליו איך יאמר וצונו, ובשבת ג"כ לא יוכל לברך, כיון שאז אינו עושה כלום. (משנ"ב כ"ז)
- « ואפילו אם כלו לו בער"ש כ"ט יום וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים משעה. (משנ"ב כ"ז) [דלא כב"ח ושי"ד שחולקים בזה. (שעה"צ כ"ח)]
- 🔑 **ואין מגרשין.** (שו"ע)
- « אא"כ הוא גט שכיב מרע דתקיף ליה עלמא – דמגרשין. (שו"ע)
- « **ומדובר באופן שאין בו פסול משום מוקדם,** כגון שכשנכתב הגט מער"ש לא נכתב בו זמן היום אלא כתוב בו שבוע זה סתם דכשר בכה"ג. (משנ"ב כ"ט)

□ אם כבר נעשה

כולם [חוץ מהפרשת תרומות ומעשרות], אם נעשו שוגגין, או מזידין, או מוטעין – מה שעשו עשוי. (שו"ע)

סעיף ה'**חכונס את האלמנה ואת חבתולה בערב שבת****מחלוקת ראשונים****ר"ן** : אסור לכוונסה לחופה בשבת. (בי"י)**סמ"ג וד"מ** : אינו מוכרח כלל. (ד"מ ב')

להלכה – מחלוקת

שו"ע : לא יבא עליה ביאה ראשונה, לא בשבת ולא ביו"ט.

הטעם : דבאלמנה וכן בגרושה כיון שהיא בעולה עיקר הקנין לירושתה ולמעשה ידיה היא

הביאה ולא החופה, ונמצא כקונה קנין בשבת. (משנ"ב ל"ב)

אף באלמנה לא בעינן ביאה ממש וסגי אם היה יחוד הראוי לביאה לקנותה ע"ז קנין גמור

למהוי כנשואה לכל דבר. (משנ"ב ל"ב)

« **ולפ"ז, אם כנס אותה בער"ש והיתה טהורה** והכניסה אחר החופה לחדר מבעוד יום, ונתייחד

עמה ולא היו שם בני אדם – קנה אותה קנין גמור ומותר אח"כ לבוא עליה בשבת. (משנ"ב ל"ב)

« אבל אם לא היתה טהורה מבעוד יום, או שלא נתייחד עמה בחדר מיוחד מבעוד יום – אסור

לבוא עליה בשבת. (משנ"ב ל"ב)

הרבה אחרונים : אפילו בבתולה יש ליזהר לכתחילה שיתייחדו אחר החופה בער"ש מבעוד יום. (משנ"ב ל"ב)

הטעם : ד"א דחופה שלנו מה שמעמידין אותן תחת הכלונסאות לא מקרי עדיין חופה, וא"כ

כשבא עליה בלילה ביאה הראשונה הוא קונה קנין בשבת. (משנ"ב ל"ב)

« ולכן אפילו אם היתה נדה או שבני אדם נכנסין ויוצאין שם באותו חדר ולא הוי יחוד הראוי

לביאה – אעפ"כ הוי חופה גמורה, וקונה בבתולה קנין גמור למהוי כנשואה בכל הדברים, וצריך

לייחד להחתן אותו החדר והוי כהכניסה לביתו. (משנ"ב ל"ב)

« **ואח"כ כשטובלת** – מותר לו לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת. (משנ"ב ל"ב)« **ולפ"ז, אפילו בחופת בתולה יש ליזהר לכתחילה כשעושים החופה בער"ש** שיעשו החופה מבעוד

היום גדול. (משנ"ב ל"ב)

סעיף ו'**לחשיט במים דבר להזליכו מאצלו או להביאו אצלו**

מקור : ירושלמי ביצה (שם ה"ב) – אמר רבי אבהו : אסור לאדם להושיט דבר להוליכו מאצלו.

☞ **בנהר** – אסור. (שו"ע)

« ולכן קסמים שעל פני המים – אסור להפצילן לכאן ולכאן כדי לנקות המים שיהיו יפים. (שו"ע)

« **סירות בעיר ויניציה** – מחלוקת ראשונים**אגור בשם ה"ר ישעיה** : היה נכנס ועובר בשבת בעיר ויניציה באותן ספינות קטנות שעוברין

משכונה לשכונה, שהגויים המנהיגים אותה לעצמם הם מכוונים.

תוס' ורא"ש : אסור. (בי"י)☞ **אבל בכלי או בבריקה שיש לה שפה** – מותר, דלא גזרו. (משנ"ב ל"ד)

סעיף ז'

ספינה

אם היא יושבת בקרקע הים ואינה שטה כלל ורוצה להיכנס בה בשבת – מחלוקת ראשונים רשב"ם: מותר, דלאו מידי קעביד.

רא"ש: אסור.

הטעם:

א. משום דדמי לאמירה לגוי שבות.

ב. משום דדמי לשט בנהר.

ג. שמא ינהיג הספינה והוי כמוליכה ד' אמות בכרמלית. (בי"י)

פסק השו"ע – כרשב"ם, דמותר ליכנס בה.

« אבל אם שטה – אסור ליכנס בספינה. (משנ"ב ל"ה)

« וכן במעבר כגשר צר כעין סירה – אסור, מפני דנראה כשט בעצמו. (משנ"ב ל"ה)

« ואסור לכל אדם להערים ליכנס לישון בתוכה ויודע שהגוי יוליכנה מעבר השני בשבת ואפילו לתוך התחום. (משנ"ב ל"ו)

מקור: שבת (קלט:) - הערמה מדרבנן אסורה, וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה. (בי"י)

ואם היא קשורה כמנהג הספינות העומדות בנמל – מחלוקת ראשונים

כלבו: מותר אע"פ שהיא שטה.

גאונים בשם רב משה גאון: אסור, אא"כ יושבת על קרקעית הים ואינה שטה כלל. (בי"י)

פסק השו"ע – ככלבו, דאע"פ שהיא שטה על פני המים, מותר ליכנס בה.

אם נכנס בה מער"ש וקנה שם שביתה – מותר, דהוי כביתו ואינו נראה אח"כ כשט. (משנ"ב ל"ו)

« ואפילו אם יוליכנה חוץ לתחום – מותר. (משנ"ב ל"ו)

« ומ"מ אסור לצאת מספינה לספינה. (משנ"ב ל"ו)

לשוט בשבת מחשש להיזק

• אם לא ברי היזקא – כגון אחד היה לו חוב גדול אצל גוי ונודע שהוא חולה – אסור לו להשכיר ספינה קטנה ללכת אצלו, דלא ברי הזיקא דשמא לא ימות או יצוה לפרוע. (משנ"ב ל"ו)

« והיינו אפילו בתוך התחום. (משנ"ב ל"ו)

• אם ברי היזקא – מחלוקת

מג"א: דאפילו ברי הזיקא אסור, דהא אפילו לדבר מצוה אסור.

חיי אדם: אם צריך לעבור בספינה למצוה עוברת ואי אפשר בענין אחר. וכן מי שיש לו חוב אצל גוי והוא

ברי הזיקא אם לא יעבור בשבת בספינה – אפשר שיש לסמוך ולהתיר לכו"ע. (משנ"ב ל"ו)

אך כשהוא חוץ לתחום – נראה שאין להקל כלל. (משנ"ב ל"ו)

סימן שמ

סעיף א'

נטילת הידיעה והציפורנים

נטילה ביד או בשיניו

מקור: שבת (צד:) - מחלוקת, הנוטל צפורניו זו בזו או בשיניו וכן שעריו וכן שפמו וכן זקנו, לר"א: חייב חטאת. לחכמים: אסור משום שבות.

נחלקו בזה הראשונים

טור ורמב"ם: כחכמים, ואסור רק משום שבות.

ר"ן ור"ח: כר"א, ואסור מדאורייתא.

הכריע בב"י – כרמב"ם, דהוא איסור דרבנן. (ב"י)

« **בדעת הר"ח** – מחלוקת

לר"ן: מחלוקת, לשו"ע חייב, אך לר"ח פטור אבל אסור כחכמים.

לביאוריה: לכו"ע אף לר"ח ס"ל כר' אליעזר דחייב. (ביאוריה ד"ה בין ביד)

נטילה בכלי – מחלוקת ראשונים

תוספות: דווקא לר' יהודה אסור דס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, אבל לר' שמעון פטור אף בכלי.

רא"ש וטור: אסור ליטול שעריו או ציפורניו. (ביאוריה ד"ה וחיב)

« **ומסביר הריב"ש** – דאסור אפי' לר' שמעון, מפני שמלאכת הגזיזה חשיבא מלאכה הצריכה לגופה, אפילו שאין צריך להשיער – דגזיזה היתה במשכן שלא לצורך הצמר והשער רק לצורך העור כגון בעורות תחשים, ועל כן חייב כל שהוא לצורך גופן אע"פ שאינו צריך לשיער, ומלאכה הצריכה לגופה היא.

« **וכיון שהוא נוטל הציפורנים או השיער ליפות את עצמו** – מיקרי זה לצורך גופו. (ביאוריה ד"ה וחיב) **הגר"א הוכיח מכאן** דהשו"ע פוסק כרמב"ם דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב.

אך הביאוריה חלק עליו וכהסבר הריב"ש דהוא לכו"ע - וכאן הוי מלאכה הצריכה לגופה. (ביאוריה ד"ה וחיב)

פסק השו"ע – דאסור ליטול שעריו או צפורניו, **בין ביד בין בכלי**.

« **לענין חיובא יש חילוק ביניהן:**

בביד - פטור בכל גווני, שאין דרך גזיזה בכך בחול.

ובכלי - חייב בכל גווני, דהו"ל תולדה דגזיז. (משנ"ב ב')

« **וה"ה בשיניו** – דאסור. (משנ"ב א')

□ **בין לעצמו בין לאחרים.** (שו"ע)

□ **וחייב על שתי שערות.** (שו"ע)

« **ושער אחד** – מחלוקת

מג"א: יש בו איסורא דאורייתא כמו כל חצי שיעור של כל האיסורים.

עולת שבת: חולק בזה. (משנ"ב ג' וביאוריה ד"ה על)

« **ולענין נטילת צפורנים** – אפילו על ציפורן אחת חייב. (משנ"ב ג')

□ **המלקט לבנות מתוך שחורות** – אפילו באחת, חייב. (שו"ע)

הטעם: משום דאפילו באחת מקפיד שלא יהיה נראה כזקן, לכך חשיבא מלאכה. (משנ"ב ד')

« **ודבר זה אפי' בחול אסור,** משום לא ילבש גבר שמלת אשה. (שו"ע)

« **כשהיה רק שערה אחת** – נסתפק הביאוריה, דאולי חייב דווקא כשמועיל ליקוטו להתייפות על כן חשיבא מלאכה, מה שאין כן כשנשאר עוד הרבה - אין מתחייב, מפני שלא הועיל כלום. (ביאוריה ד"ה ומלקט)

« **כשחייב באחת** – חייב אפילו ביד. (ביאוריה ד"ה אפילו)

« **ה"ה דאסור במלקט שחורות מתוך לבנות.** (משנ"ב ד')

□ אשה ששכחה ליטול הצפרנים מער"ש ואירע טבילתה בליל שבת :

- **בציפורני ידיה** – תאמר לגוי ליטול ביד, דהוי שבות דשבות במקום מצוה. (משנ"ב ג')
- « ואם אי אפשר ביד – מותר על ידי גוי אפילו בכלי. (משנ"ב ג')
- « **ואם אין גוי** – יש לסמוך בשעת הדחק על הניקור שתנקר תחת הציפורן, ובלבד שתענין היטב שלא יהיה בו שום טינוף. (משנ"ב ג')
- **בציפורני רגליה** – בודאי טוב יותר להתיר ע"י ניקור מלהתיר ע"י עכו"ם. (ביאו"ה ד"ה וחיב)

דיני מלאכת הגזיזה:

- **הגוזז צמר או שער** – בין מן הבהמה בין מן החיה חייב. (משנ"ב ה')
- **כמה שיעורו לחיוב** – מחלוקת
- **רמב"ם** : כדי לטוות ממנו חוט שארכו קרוב לארבעה טפחים.
- **רש"י** : מחצית מזה. (משנ"ב ה')
- **גדר החיוב של גזיזה** – חיובו הוא בין כשגוזז מן החי בין כשגוזז מן המת. (משנ"ב ה')
- **התולש :**
- **בחיה ובהמה** – התולש מן החי – פטור, דאין דרך לתלוש משום דכאיב לה. (משנ"ב ה')
- « **אבל התולש ביד מן המתה** – מחלוקת
- **מג"א וכל האחרונים** : הדרך לתלוש כמו לגוזז וחייב.
- **עולת שבת** : חולק בזה, שפטור אבל אסור. (משנ"ב וביאו"ה ד"ה על שתי)
- « וע"כ אותן בני אדם המלובשין בעורות של בהמה וחיה – צריכין לזוהר שלא יתלשו מן השער שלהן בשבת. (משנ"ב ה')
- « ובספר חסידים **אוסר ליקח הכנים מן העורות**. (משנ"ב ה')
- **אבל בעופות** – דרכן להסיר הנוצות ע"י תלישה כמו בבהמה ע"י גזיזה – ובין מחיים בין לאחר מיתה חייב, דתלישתן זו היא גזיזה. (משנ"ב ה')
- **הטוה צמר מן החי** – פטור בין מן הטויה בין מן הגזיזה, שאין דרך טויה וגזיזה בכך. (משנ"ב ה')
- « **ואם טוה בכלי** – מחלוקת
- **רמב"ם** : פטור אף כשטוה בכלי.
- **רא"ש** : אסור, דדווקא כשטוה ביד פטור משום שאין דרך לתלוש ביד. (שעה"צ י"ב)

סעיף ב'

לחתוך יבלת מגופו

- פסק השו"ע – לחתוך יבלת מגופו, בין ביד בין בכלי בין בשיניו, בין לו בין לאחר – אסור. (שו"ע ומשנ"ב ח')
- הטעם : דהוי כמחובר לקרקע, דאדם הוי כקרקע. (ביאו"ה ד"ה יבלת)
- « וכל זה לענין איסורא, אבל לענין חיובא – אינו חייב אא"כ נוטלה כשהיא לחה ובכלי, דאז הוא בכלל גוזז. (משנ"ב ו')
- « ואפילו היא יבשה שעומדת להתפרך לבסוף – אסור. (משנ"ב ו')
- « ה"ה דאסור לתלוש שאר ציצין של עור שפירשו קצת. (משנ"ב ז')

סעיף ג'

מחיקת דיו וחסרת שעווה

- מקור : שבת (עה) :
- פסק השו"ע – המוחק דיו שעל הקלף או שעווה שעל הפנקס – חייב.
- « ה"ה כשכותב על כל כיוצא בזה, ואפילו על עצים – יש כתיבה ומחיקה. (משנ"ב י')
- « **והוא שכוונתו בעת המחיקה שיהא ראוי אימת שירצה לכתוב ב' אותיות**. (משנ"ב י"ג)

□ שיעור מקום המחיקה :

- **כשהדיו נפל שלא במקום האותיות** – צריך שיהיה המקום ראוי לכתוב עליו ב' אותיות – וחייב. (שו"ע וביאו"ה ד"ה המוחק)

- « ומי"מ, גם על פחות מכן ג"כ יש איסור – אף שאין חיוב חטאת. (משנ"ב י"ב)
- **אבל אם נפל דיו על איזה אות ונתקלקל**, ומוחק כדי לכתוב אחרת במקומה כתיקונה – חייב משום מוחק באות זה לבד. (ביאורי"ה ד"ה המוחק)
- **ה"ה, אם מחק אות מקולקל כדי לכתוב אחרת במקומה שבה יושלם הספר** – חייב משום מוחק. (ביאורי"ה ד"ה המוחק)
- **אם במחיקה בלבד היה שום תיקון** כגון שהיה כתוב שם איזה ענין שהיה הוא חייב לחברו או חברו לו וכחאי גוונא ונצטרך עתה למחקו – חייב משום המחיקה לבד אע"פ שלא היה על מנת לכתוב. הטעם: דהמחיקה עצמה הוא תיקון. (ביאורי"ה ד"ה המוחק)
- **כשנופל דיו על האותיות או שנטף שעווה** – מחלוקת
- ב"ח**: יזהר שלא למחוק הטשטוש, דע"י מחיקתו מנכר האותיות והוי כמוחק על מנת לכתוב וחייב. ואפילו אם היה הטשטוש על אות אחד – יש לזהר דיש איסור. (ביאורי"ה ד"ה שעל) הטעם:
- לב"ח**: הוי בכלל מוחק על מנת לכתוב.
- לרע"א**: אסור משום מתקן מנא, דמתקן בזה את הספר. (ביאורי"ה ד"ה שעל)
- שבות יעקב**: הסרת השעווה מהקלף אינו בכלל מוחק, כי אם בכלל ממחק כשממרחו בידו או בציפורניו על הקלף והנייר. (ביאורי"ה ד"ה שעל)
- **כשנדבקו הדפין בדבק במקום האותיות** – יש בזה איסור דאורייתא שלא לפרקן מהדדי לכו"ע. (סוף ביאורי"ה ד"ה שעל)
- **אם נמצא כן באמצע הקריאה** אף דאסור לסלק השעווה והחלב – מחלוקת
- פמ"ג**: מ"מ אין להוציא אחרת עבור זה ויקרא אותה התיבה בע"פ.
- דה"ח**: כתב דאם נמצא כן בין גברא לגברא – יש להוציא אחרת אם אין האותיות נכרין. (משנ"ב י"ז)
- **נפל דיו או שאר דבר לח על ספר** – אל ילחנו בלשונו ואל ירחצנו במים מפני שמוחק. (משנ"ב י"ג)
- **ליתן שעווה על הספר לסימן** – אסור, במקום שרוצה לעיין בה למחר מפני חשש מירוח. (משנ"ב י"ג)
- **לשבר עוגה שכתב עליה כמין אותיות** – מחלוקת
- רמ"א**: אסור, אע"פ שאינו מכוון רק לאכילה, דהוי מוחק.
- « ואף דאינו על מנת לכתוב – איסורא דרבנן מיהו איכא, ואף שאינו מכוון למחוק – פסיק רישיה הוא ואסור. (משנ"ב י"ז)
- הדגול מרבבה**: מצדד להקל בעיקר הדין הזה. (משנ"ב י"ז)
- הכריע המשנ"ב – דיש לסמוך עליו כשאנו שובר במקום האותיות בידו רק בפיו דרך אכילה. (משנ"ב י"ז)
- לכו"ע** – דווקא כשכותבים על העוגות אותיות מדבר אחר. **אבל כשהכתיבה היא מהעוגה עצמה בדפוס או בידים** – מותר, דאין שם כתיבה עליה וממילא לא שייך בזה מחיקה. (משנ"ב ט"ו)
- וכן אם כתב האותיות בדבש המעורב במים או שאר מי פירות – ג"כ אין להחמיר. (משנ"ב ט"ו)
- לכו"ע** – מותר לתת אותו לתינוק. (משנ"ב י"ד)
- **בציורים** – מחלוקת
- משמעות הרמ"א**: דווקא כמין אותיות חייב.
- יש מחמירין במשנ"ב**: דאפילו בציורים חייב. (רמ"א ומשנ"ב טז)
- **ספר שכתוב עליו בראשי חודי דפיו אותיות או תיבות** – מחלוקת
- לבוש ומג"א**: אוסרין לפתחו ולנעלו בשבת, כי ע"י הפתיחה שובר האותיות והוי כמוחק, וכן כשנועלו הוי ככותב.
- הרמ"א בתשובה ואחרונים**: מקילים בזה. (משנ"ב י"ז)
- הטעם: דכיון שעשוי לנעול ולפתוח תמיד אין בו משום מחיקה וכתובה והוי כדלת הנסגר ונפתח תמיד דאין בו משום בנין וסתירה. (משנ"ב י"ז)
- הכריע המשנ"ב – דמ"מ נכון להחמיר כשיש לו ספר אחר. (משנ"ב י"ז)

סעיף ד'

כתיבה באצבעו במשקין על השולחן או באפר

פסק השו"ע – יש לזהר שלא לכתוב באצבעו במשקין על השולחן או באפר.

- « דמדרבנן אסור, אף באינו מתקיים. (משנ"ב י"ח)
- ובשביל חיוב דאורייתא – אין צריך שיכתוב במה שיתקיים לעולם, אלא מספיק שיתקיים קצת עד שדרך של בני אדם לכתוב בהן דברים שאין עשויין לקיימן לעולם אלא זמן אחד – ואין צריך שיתקיים לעולם כדיו. (ביאו"ה ד"ה במשקין)
- « אפילו אם כתב בהמשקין על דבר שאינו מתקיים כגון על עלה ירקות וכיו"ב – אפ"ה מדרבנן אסור. (משנ"ב י"ט)
- « **כתיבה במים בעלמא** – מחלוקת
- רש"י**: לא חשיב כתב כלל אפילו מדרבנן.
- תפארת ישראל**: במים ג"כ אסור.
- הכריע השעה"צ – כרש"י. (שעה"צ כ"ח)
- « **לרשום כמין אותיות על החלון זכוכית בימי הקור** שהם לחים מן הקור – אסור. (משנ"ב כ')
- « **אם רשם כמין אותיות בדברים הקרושין כגון בדם וחלב שנקרש** – חייב. (משנ"ב כ')

□ אבל מותר לרשום באויר כמין אותיות. (שו"ע)

□ לראות אומנות בשבת

- **באקראי** [שנודמן לו לראות] – מותר, אע"ג שמלמדה. (משנ"ב כ"א)
- « וגם זה יש לו לזהר שלא ידבר אז מאומה עם הגוי בזה. (משנ"ב כ"א)
- **אבל לילך בשבת בכונה** לבית הגוי בשביל זה – אסור, משום ממצוא חפצך. (משנ"ב כ"א)

עיקרי דיני כותב ומוחק:

- **אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד** כגון דיו שחור, וכל כיוצא בהם שהוא דבר המתקיים. (משנ"ב כ"ב)
- וכן אינו חייב עד שיכתוב על דבר שמתקיים הכתב עליו, כגון על עור וקלף ונייר ועץ וכיוצא בהם. (שם)
- אבל הכותב בדבר שאין רישומו עומד – כגון במשקין ומי פירות או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד – פטור. (שם)
- וכן אין המוחק חייב עד שימחק כתב העומד מעל גבי דבר העומד. (שם)
- « וכל זה לענין חיוב חטאת, אבל איסור דרבנן יש אפילו כתב בדבר שאינו עומד על גבי דבר שאינו עומד וכן לענין מחיקה. (שם)
- **הכותב על בשרו בדיו** – חייב, מפני שהוא עור. (שם)
- אבל המשרט על בשרו צורת כתב – פטור, שאין דרך כתיבה בכך. (שם)
- **הקורע והרושם על העור כתבנית כתב** – מחלוקת
- רמב"ם**: הקורע חייב משום כותב, אך הרושם על העור כתבנית כתב פטור.
- תוספתא**: להיפך, דבקורע פטור, וברושם חייב. (שם)
- **הכותב כתב על גבי כתב**:
- כשהיה דיו על דיו או סיקרא על גבי סיקרא – פטור, דהא לא אהני מידי.
- אבל אם העביר דיו על גבי סיקרא – חייב שתיים, אחת משום כותב שעכשיו הוא כתב הגון יותר מבראשונה, ואחת משום מוחק שמוחק בכתבתו את ב' האותיות התחתונות.
- ואם העביר סיקרא על גבי דיו – פטור, דמקלקל הוא. (שם)
- **אין הכותב חייב חטאת עד שיכתוב שתי אותיות**. (שם)
- **אבל אם כתב אות אחת** – אפילו היתה גדולה כשתיים, פטור מחטאת. ומ"מ איסור דאורייתא איכא אפילו באות אחת.
- « **ואפילו היתה סמוכה לכתב שהיה כתוב מקודם** – פטור, כיון דבשבת לא כתב אלא אות אחת. (משנ"ב כ"ב)
- « **ואם השלים את התיבה ולא את הספר** – מחלוקת
- רשב"א**: אינו חייב.
- תוספתא**: חייב. (ביאו"ה ד"ה במשקין)
- « **אבל אם בזה האות השלים את הספר** – חייב, דהועילו מעשיו הרבה. (משנ"ב כ"ב)

- וה"ה, אם היה חסר בהספר איזה אות באמצעו שע"י זה איננו ספר שלם והוא תקנו דחייב, דעל ידו נשלם הספר. (ביאור"ה ד"ה במשקין)
- **הכותב אות אחת וניקד עליה לסימן** – אע"פ שקורים ממנה עי"ז תיבה שלמה – פטור, כגון שכתב אות מ' והכל קורין אותה מעשה, או שכתבה במקום מנין שהרי היא כמו שכתב ארבעים. (משנ"ב כ"ב)
- **המגיה אות אחת ועשה אותה שנים**, כגון שחלק גג החי"ת ונעשה שני זייני"ן – והוא צריך לזה – חייב. « התכוון לכתוב חי"ת וכתב שני זייני"ן, או שהתכוון לכתוב מ ועלה בידו כו ע"י שדילג הקולמוס ולא נמשך האות כראוי וכל כיוצא בזה – פטור, שהרי לא נתכוין אלא לאות אחת. (משנ"ב כ"ב)
- **שתי אותיות שאמרנו לחיוב הוא אפילו אם לא נעשה תיבה עי"ז כגון אל"ף גימ"ל וכיוצא בזה.**
- **אם היו שתיהן שוות משם אחד כגון תת גג חח דד וכדומה** – מחלוקת
- רמב"ם**: אם היו שוות וגם לא נעשה תיבה ע"י זה, כגון א' א', ב' ב' וכדומה – פטור.
- רש"י ור' ירוחם**: אפילו על א' א' חייב. (ביאור"ה ד"ה במשקין)
- הכריע המשנ"ב – דחייב.
- « ואם היתה דעתו רק על שתי אותיות אלו – לכו"ע חייב. (ביאור"ה שם)
- **אם היה דעתו מתחלה לכתוב יותר כגון תתנו או גגות וכתב רק שתי אותיות אלו מהן** – אעפ"כ חייב. (משנ"ב כ"ב)
- **הזיונין של אותיות** שעטנ"ז ג"ץ – אינו מעכב וחייב, וכ"ש בכתב בעלמא דמקרי כתב וחייב. (משנ"ב כ"ב)
- **מלאכת כתיבה הוא מדאורייתא בכל כתב ובכל לשון**. (משנ"ב כ"ב)
- **שני סימניות (מספרים)** – מחלוקת
- רמב"ם**: ג"כ חייב, כגון שעשה הסימנים המורים על המספר. [והבבלי חולק על הירושלמי].
- ירושלמי**: רק לר' יוסי חייב, אך לרבנן אינו חייב, והלכה כרבנן דפטור. (ביאור"ה ד"ה במשקין ומשנ"ב כ"ב)
- **שתי אותיות שאמרנו לחיוב הוא אפילו אם כתבן בשני דפי פנקס** והן נהגין זה עם זה – חייב, הואיל שהיו זו כנגד זו ויכול לקרותן כאחת. (משנ"ב כ"ב)
- ואפילו כתב אות אחת במדינה זו ואות אחרת במדינה אחרת – חייב. (משנ"ב כ"ב)
- הטעם: שבזמן שמקרבן נהגין זה עם זה ואין מחוסר מעשה לקריבתן. (שם)
- « אבל אם כתב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה או שכתב על ב' כותלי הבית והיו רחוקין זה מזה או על שני דפי פנקס באופן שאין נהגין זה עם זה – פטור. (משנ"ב כ"ב)
- « אם כתב אות אחת ואח"כ כתב אות אחרת למעלה על גבה – פטור, משום שאין נהגין זה עם זה. (ביאור"ה ד"ה במשקין)
- « אם כתבן באמצע בשני דפי פנקס באמצע – מחלוקת
- רש"י**: פטור.
- רמב"ם**: חייב בכל גווני. (שעה"צ מ"ב)
- **הכותב בשמאל או לאחר ידו, ברגלו, בפיו, ובמרפקו** – פטור, מפני שאין דרך כתיבה בכך, ומ"מ איסורא יש אפי' ברגלו וכה"ג. (משנ"ב כ"ב)
- **איטור** – שכתב בימינו שהיא לו כשמאל כל אדם – פטור. (משנ"ב כ"ב)
- « ואם כתב בשמאלו – חייב. (שם)
- « והשולט בשתי ידיו בשווה וכתב בין בימינו בין בשמאלו – חייב. (שם)
- **קטן או חזק בקולמוס וגדול או חזק בידו וכותב** – חייב, שהוא העיקר במלאכה והקטן לאו כלום עביד.
- « אך אם גדול או חזק בקולמוס וקטן או חזק בידו וכותב – פטור, דבזה הגדול לא עביד כלום.
- « ואם האוחז בקולמוס נתכוון לסייעו – תלוי החיוב באוחז הקולמוס. (משנ"ב כ"ב)
- **הכותב על מנת לקלקל העור** – חייב, שאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב. (שם)
- **אבל המוחק על מנת לקלקל** – פטור. (שם)
- **הרושם רשמים וצורות בכותל** – הרי זה תולדת כותב, וחייב משום כותב. (שם)
- « אפי' עושה מקצתה – חייב משום מכה בפטיש, שהיא גמר מלאכתה של הכלי. (שם)
- **לחבר אותיות של כסף לפרוכת וכיוצא בו** – אסור, דהוא כעין כותב. (שם)
- « וכן אסור להסיר ממנו דהוא כעין מוחק. (שם)
- **המוחק את הרשום כדי לתקן** – הרי זה תולדת מוחק וחייב. (שם)
- « **המוחק כתב על מנת לכתוב במקום המוחק שתי אותיות** – חייב, ואפילו אות אחת אם היא גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתיים חייב. (שם)
- « **המוחק על מנת לתקן אפי' שלא על מנת לכתוב**, כגון שהיו אותיות יתירות בתורה ומוחקן – חייב. (משנ"ב כ"ב)
- « **גדר המוחק על מנת לכתוב** – היינו, שמתכוון שיהא ראוי אימת שירצה לכתוב עליו ב' אותיות ולא שיתכוון לכתוב עליו בשבת. (ביאור"ה ד"ה במשקין)

- כל המלאכות חוץ מכותב חייב בין בימינו בין בשמאלו. אך ברגלו בפיו ומרפקו – פטור ואסור. (משנ"ב כ"ב)
  - המשרטט נייר וקלף וכיוצא בו כדי לכתוב שתי אותיות תחת אותו שרטוט – חייב. (שם)
  - כשרוצה לחתוך עור או שאר דברים ומשרטטו תחלה כדי שיכוון חיתוכו – הוא גם בכלל משרטט. (שם)
  - ואחד המשרטט בצבע או בלא צבע – הרי זה חייב. (שם)
- נפק"מ אם אסור מדאורייתא או מדרבנן – אם מותר לעשותו ע"י אינו יהודי במקום מצוה. דקיי"ל דאיסור דאורייתא אין מתירין על ידי גוי אפילו במקום מצוה. (משנ"ב כ"ב)

סעיף ה'

לרשום בציפורן על חספר, כמו שרושמן לסימן

- מקור: שבת (קג.) - הכותב ב' אותיות... חייב, אמר רבי יוסי: לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם, שכך כותבין על קרשי המשכן. להלכה – מחלוקת
- שו"ע: מותר, מפני שאין זה דבר המתקיים [ואינו חושש לר' יוסי].
- « ודווקא בקלף הקשה דבזמנם היו כותבין על הקלף. אבל על הנייר אסור, כיון שמתקיים הוא. (משנ"ב כ"ה)
- « ודווקא בציפורן, אבל אם רושם באיזה כלי שעושה רשימה עמוקה יותר – אף על קלף ועץ אסור דמנכר היטב ומתקיים. (משנ"ב כ"ד) [דלא כפ"מ שחולק. (שעה"צ נ"ה)]
- « כשעושה בציפורן רושם על טעות בספר - לשו"ע – מחלוקת פמ"ג: אסור, דמגיה ומתקן בכך וחוששני לחטאת.
- אחרונים וביאו"ה: מותר, כיון שאינו עושה אלא קו לזיכרון והתיקון יעשה אחר שבת. (ביאו"ה ד"ה לרשם)
- « אבל לעשות כמין אות - לשו"ע – מחלוקת לבוש ואחרונים: ודאי אסור אפילו באות אחת. ודווקא רשימה כעין קו בעלמא לזיכרון שיש בזה איזה ט"ס – מותר משום דלא חשיב כתב כלל בלא"ה.
- גר"א בדעת השו"ע: אפילו כמין אותיות מותר, דרושם לא חשיב כתב כלל בכל גווני. (משנ"ב וביאו"ה ד"ה כמו)
- ד"מ וב"ח וט"ז: אסור מדרבנן, דדבר שאינו מתקיים צריך להיות אסור מדרבנן, ואסור לרשום בציפורן אף רושם אחד [דחושש לשיטת ר' יוסי]. (שו"ע משנ"ב וביאו"ה ד"ה מותר)

סעיף ו'

חוט של תפירה שנפתח – אסור למתחו, משום תופר. (שו"ע)

- מקור: שבת (עה.)
- « והוא דווקא כשעשה הקשר לבסוף אפי' אינו של קיימא, אבל בלא קשר כלל – פטור. (משנ"ב כ"ז)
- « ואם יתפרדו ג' תפירות ומתחן – חייב אף בלא קשר. (משנ"ב כ"ז)

דיני תופר:

- התופר שתי תפירות – חייב, והוא שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שלא תשמוט, ואפילו לא היה של קיימא.
- « ואם היה של קיימא – חייב, גם משום קושר. (משנ"ב כ"ז)
- « וכל זה לענין חיובא, אבל לענין איסורא – י"א דאסור ואפילו לא עשה קשר כלל. (משנ"ב כ"ז)
- ואם עשה ג' תפירות – חייב אף בלי קשר שהרי מתקיימת התפירה. (משנ"ב כ"ז)

סעיף ז'

אותם שמחזקים חבגדים סביב זרועותיהם על ידי חזוט שמותחין אותו ומתחזק

• אם הנקבים אינם רחבים קצת – אסור למתחו. (שו"ע)

• אך אם יהיו הנקבים רחבים קצת ומתוקנים בתפירה בעיגול – מותר. (שו"ע)

□ ואם אין מהדקו יפה ונמלך לפעמים להניחו כך לעולם ולפשוטו כשהוא מהודק – אסור להדקו בשבת. (משנ"ב כ"ז)

סעיף ח'

מוכין או נוצות שנפלו מן חכסת

מקור: שבת (מח.)

☞ להחזיר לאותו חכסת – מותר להחזירם לאותו חכסת. (שו"ע ומשנ"ב ל"א ול"ב)

הטעם: כיון שכבר היו שם – אין בזה משום תיקון כלי. (משנ"ב ל"ב)

« אך שיזחר שלא יתפור. (משנ"ב ל"ב)

☞ לתנם בתחילה בכסת – אסור. (שו"ע)

הטעם: דהשתא עביד ליה מנא. (משנ"ב ל"ג)

סעיף ט'

קיבוץ מלח

מקור: שבת (עג:) - מחלוקת, לרבה: חייב משום מעמר. לאביי: אין עימור אלא בגידולי קרקע.

נחלקו בזה הראשונים

רא"ש ורמב"ם: כאביי.

טור: אף לאביי אסור, ורק שאינו חייב חטאת. (בי"י)

פסק השו"ע [ובבי"י] – כטור, ולכך:

☞ לקבץ מלח ממשרפות המלח – אסור מדרבנן, שדומה למעמר. (שו"ע ומשנ"ב ל"ו)

« וכן אסור לקבץ כל דבר ממקום גידולו, כגון פירות וירקות ועצים ועשבים וכל דבר הגדל מן הקרקע. (שו"ע ומשנ"ב ל"ז)

« עימור בגידולי קרקע – אסור מדאורייתא. (משנ"ב ל"ז)

☞ אבל אם נתפזר במקום אחר – מותר לקבצן למקום אחד. (משנ"ב ל"ח)

הטעם: דשלא במקום גידולן כגון שנתפזרו פירות בבית – אפילו איסורא נמי ליכא

כשמקבצן יחד. (משנ"ב ל"ז)

□ שיעור חיוב המעמר אוכלין:

• אם לאכילה – שיעורו כגרורות.

• ואם לבהמה – שיעורו כמלא פי הגדי.

• ואם להסקה – שיעורו כדי לבשל ביצה. (משנ"ב ל"ז)

סעיף י'

קיבוץ דבילות ותאנים

המקבץ דבילה ועשה ממנה עיגול, או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקבצו גוף אחד – הרי זה

תולדת מעמר וחייב, וכן כל כיוצא בזה. (שו"ע)

« אף כשעושה כן בבית – חייב משום מעמר, דבאופן זה עשוי לעשות גם בבית כבשדה. (משנ"ב ל"ח)

סעיף י"א

חיבוץ

אף על פי שנותנים שומשמין ואגוזים לדבש, לא יחבצם בידו. (שו"ע)
הטעם: דהוי בורר. (משנ"ב ל"ט)

סעיף י"ב

חנותן זרע פשתן או שומשמין וכיוצא בהם במים
פסק השו"ע – דחייב משום לש, מפני שמתערבים ונתלים זה בזה.

סעיף י"ג

שבירת חרס וקריעת חנייר

פסק השו"ע – אין שוברים החרס ואין קורעין חנייר מדרבנן.

□ **הטעם: מפני שהוא כמתקן כלי.** (שו"ע)

« **וקשה**, מדוע אינו חייב משום קורע?

האחרונים תירצו: דלא שייך קריעה כי אם בדבר הנתפר ונארג שנתדבק מגופים רבים, וכעין שהיה ביריעות, אבל לא בדבר שהוא מגוף אחד כמו עור ונייר.

הביא"ה תירץ: דלא שייך שם קורע על מנת לתקן כי אם כשקורע איזה דבר באמצע והוא צריך תיקון לשניהם וכעין שהיה במשכן. מה שאין כן כשקורע איזה דבר מהבגד מן הצד וכוונתו לתקן בזה את הבגד שהיה ארוך או מקלקל בשפתו והחתיכה הנקרת לא יתקן בזה כלל, לא שייך בזה שם קורע על מנת לתקן כי אם שם אחר, דהיינו מתקן מנא.

ולפי"ז, אם קורע חנייר לכמה קרעים וצריך לכל אחד להשתמש בו – חייב, שהוא קורע על מנת לתקן.

אך מלשון הרמב"ם לא משמע כך, דאפילו יש איזה תיקון באיזה צד – חייב. (ביא"ה ד"ה אין)

« **ודווקא כשאינו מקפיד, אבל אם מקפיד על המידה** – חייב גם משום מחתך. (משנ"ב מ"א)

□ **ואם קורע נייר לקרעים כדי לקנח את עצמו בהן, או לשאר איזה תשמיש** – חייב משום קורע, שהוא קורע על מנת לתקן. (משנ"ב מ"א)

□ **לקרוע אגרת המחותם** – אפילו אם יזהר שלא ישבור אותיות החתימה רק יקרע חנייר שסביבה – ג"כ אסור לכרו"ע. (משנ"ב מ"א)

□ **לומר לאינו יהודי** – מחלוקת

פר"ח: יש לזהר בזה, שקריעת הניר הוא מקלקל על מנת לתקן, ותיקונו הוא מה שצריך לפתוח אותו.

חכם צבי: התיר ע"י גוי, דס"ל דהוא מלאכה שאין צריך לגופה, שהרי אין מתקן בגוף חנייר כלל. (ביא"ה ד"ה הניר)

« **כשגורה האיגרת בתוך נייר אחר** – מחלוקת

ביא"ה: בודאי הקורע חנייר העליון הוא בכלל מקלקל ופטור אפילו לר' יהודה.

רש"י: כשהוא סותר על מנת לבנות שלא במקומו דהוא מקלקל במקום זה ומתקן במקום אחר, בכל גווי הוא מלאכה דאורייתא לר' יהודה, ואפילו ע"י גוי יש לזהר בזה. (ביא"ה ד"ה הניר)

הכריע הביא"ה – יש לזהר אם לא לצורך גדול דיש להקל לפותחו ע"י גוי, ובפרט אם האיגרת מונחת בתוך נייר אחר, ולכתחילה עדיף שיאמר לגוי איני יכול לקרותו כל זמן שאין פתוח ואם יבין הגוי מעצמו ויפתחנו – אין בו איסור. (משנ"ב מ"א וביא"ה ד"ה הניר)

סעיף י"ד

המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו

- פסק השו"ע – המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו – הרי זה תולדת תופר וחייב.
 הטעם: כי תופר עניינו הוא שלוקח שני דברים אחדים ומחבר אותם לאחד. (ביאור"ה ד"ה הרי זה)
 « **שיעורו**: היינו שעור ב' תפירות לחיוב. (משנ"ב מ"ב)
 « **נסתפק הביאור"ה**, כשמשלים מבוקשו גם בפחות משיעור ב' תפירות האם חייב גם בפחות -
 והכריע דכל דבר לפי תיקונו בין להקל בין להחמיר, ולא תליא בשיעור ב' תפירות. וצ"ע. (ביאור"ה
 ד"ה וחיב)
 « ה"ה, כשמדבק עץ לעץ ע"י דבק כנהוג – שם תופר עליו. (ביאור"ה ד"ה הרי זה)

□ וכן המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים:

- **אם לא נתכוון לקלקל בלבד** – הרי זה תולדת קורע וחייב. (שו"ע)
 « דלא בעינן בקורע דווקא על מנת לתפור אלא בשביל איזה תיקון כדי שלא יהיה מקלקל.
 « וכ"ש בקורע בבגד במקום התפירה לאיזה תועלת – דחייב. (משנ"ב מ"ד)
 • **אך אם מכוון לקלקל בלבד** – פטור ואסור לכתחילה ככל מקלקלין דשבת. (משנ"ב מ"ג)
 □ **למ"ד מלאכה שאין צריך לגופה פטור** – מחלוקת
ריטב"א ונשמת אדם: רק למ"ד חייב אסור, אך למ"ד פטור – צריך קורע על מנת לתפור ממש.
ביאור"ה: לכו"ע הוי כאן בכלל מלאכה הצריכה לגופה, דניחא ליה גוף התיקון שמכוון הקריעה בשבילה.
 « ורק לדעת התוספות צריך לר' שמעון שיהא התיקון בגוף הדבר הנקרע. (ביאור"ה ד"ה ולא)

□ כשנדבקו הדפין ביחד ע"י שיעור או בשעת הקשירה – מותר לפותחן. (משנ"ב מ"ה)

- הטעם: כיון שלא נעשה לקיום, כ"ש כאן דנעשה ממילא בלא מתכוון. (משנ"ב מ"ה)
 « ואם נדבקו במקום האותיות – אסור לפרקן. (משנ"ב מ"ה)
 □ **לקרוע מחדש דפין של הספרים שלא נחתכו מבעוד יום** – יש בהן חיובא, ואפי' ע"י גוי אסור.
 « **משום מה חייב** – מחלוקת
פמ"ג: משום קורע על מנת לתקן.
ביאור"ה: הוי בכלל מכה בפטיש, דידוע שדרך של האוגדי ספרים לעיין ולחתוך לבסוף כל הדפין
 המחוברין זה לזה. (ביאור"ה ד"ה וחיב)

□ **מי שנשתבכו בגדיו בקוצים** – מפרשין בצנעה ובנחת שלא יקרע, ואם נקרע נקרע.

- « וכן מותר ללבוש בגדים חדשים ואם נקרע נקרע, שאינו מתכוון לקריעה. (משנ"ב מ"ה)
 □ **פוצעין אגוזים במטלית** [היינו שמכה על המטלית כדי לשברם] – ואינו חושש שמא תקרע. (משנ"ב מ"ה)

□ **הקורע בית הצואר בשבת** – מחלוקת משום מה חייב

- ביאור"ה**: חיובו הוא משום מכה בפטיש, דלא שייך שם קורע כי אם כשהוא מקלקל בעת הפעולה אלא
 כשהוא מכוון בשביל איזה תיקון וכעין שהיה במשכן, אבל כשפותח בית הצואר בשבת - משוי ליה מנא
 בגמר זה ע"י הפתיחה עצמה, אין חל על זה שם קורע כלל, וחייב על זה משום שם אחר דהיינו מכה
 בפטיש שהוא שייך בכל גמר מלאכה.
עולת שבת: פותח בית הצואר חיובו הוא משום קורע. (ביאור"ה ד"ה ולא)

סימן שמא

סעיף א'

חיתר נדרים בשבת

- פסק השו"ע – אם הם לצורך השבת – מתירים נדרים בשבת, כגון שנדר שלא לאכול או שלא לשתות היום, אע"פ שהיה לו פנאי להתירם קודם השבת. (שו"ע ומשנ"ב ב')
- « **אבל שלא לצורך שבת** – אפילו לא היה לו פנאי להתיר קודם – אין מתירין, משום דהלא יכול להתיר אחר שבת ולמה לן לאטרוחי בשבת בחינם. (משנ"ב א')
- « **וה"ה אם הוא לצורך מצוה** – מתירין אע"פ שאינו לצורך שבת. (משנ"ב א')
- « **גדר לצורך השבת** :
- לאו דווקא אם נדר לגמרי מאכילה ושתיה, אלא ה"ה אם נדר מאכילת בשר ושתית יין – ג"כ מתירין, דדבר זה הוא מצוה בשבת. (משנ"ב ב')
  - וה"ה אם נדר שלא ללבוש מלבוש הצריך היום – ג"כ מותר. (משנ"ב ב')
  - ה"ה אם נדר שלא לישן בשבת – מתירין לו, שזהו ג"כ מתענוגי שבת אם רגיל בכך. (משנ"ב ב')
- « **לכתחילה יפירם בערב שבת**, אך בדיעבד אין קונסים אותו. (ביאורי"ה ד"ה אע"פ)

□ **אבל הבעל יכול להפר נדרי אשתו – אפי' שאינם לצורך השבת**, מפני שאם לא יפר לה היום לא יוכל עוד להפירם. (שו"ע)

- הטעם : שאין יכול להפר אלא ביום שמעו דווקא. (משנ"ב ד')
- « **אם הבעל אינו יודע** עדיין מנדרי אשתו והוא שלא לצורך שבת – **יותר טוב שלא להודיע לו בשבת** עד אחר השבת, כדי שלא יצטרך להפר בשבת ביום השמיעה. (משנ"ב ג')
- « **וה"ה אם נדרה לזמן והזמן כלה בשבת** – אין רשאי להפר היכן שהדבר אינו לצורך שבת, כיון שלמחר שריא, למה יעשה דבר שלא לצורך היום. (משנ"ב ג')
- « **וה"ה אם לבתו נערה**. (משנ"ב ג')

סעיף ב'

אם עתיד להפר שבועתו אם לא יחלל שבת

- מי שנשבע לעשות מלאכה פלונית עד זמן פלוני, ולא נזדמן לו לעשותה עד יום האחרון של אותו זמן ואותו יום בא בשבת, ויש לו פתחים להתיר נדרו – נשאלין אפילו בשבת. (שו"ע)
- **וה"ה**, אפילו אם אין לו פתח אלא חרטה מעיקרו לחוד – מתירין לו כדי שלא יעבור על נדרו. (משנ"ב ו')
- הטעם : דזה גופא הוא פתח. (משנ"ב שם)
- **ולכתחילה יפירם בער"ש**, ובדיעבד מתירין לו בכל גווני. (ביאורי"ה ד"ה ולא נזדמן)

סעיף ג'

חזרת חרמי הקהל בשבת

- נהגו להתיר חרמי הקהל בשבת, אע"פ שאינם לצורך השבת. (שו"ע)
- הטעם : לפי שאין דרך להיות אסיפה אלא בשבת, ואם לא יתירוהו לו לא יתאספו ביום אחר, ונמצא שלא יהיה לו היתר לעולם והוי כנדרי אשתו דמותר. (משנ"ב ח')

סימן שמב

כל חזברים שהם אסורים מדברי סופרים לא גזרו עליהם בין השמשות
והוא שיהא שם דבר מצוה או דוחק.

כיצד?

- מותר לו בין השמשות לעלות באילן. (שו"ע)
- או לשוט על פני המים להביא לולב או שופר. (שו"ע)
- וכן מוריד מהאילן או מוציא מהכרמלית עירוב שעשה. (שו"ע)
- וכן אם היה טרוד ונחפז לדבר שהוא משום שבות – מותר בין השמשות. (שו"ע)

הטעם:

- א. דדבר שהוא צורך שבת, אף שאפשר לו בלעדס ורק שיתוסף לו עונג, חשיב דבר מצוה, וממילא מותר כאן בדבר שבות בין השמשות. (משנ"ב ה' וביאור"ה ד"ה מותר בין השמשות)
- ב. מפני שאם לא יתירו לו נמצא שהוא מצטער בשבת. (שעה"צ ד')
- « מה שמתיר הרמב"ם מפני שהוא טרוד ונחפז, היינו כשהוא שעת הדחק גדול כגון שרוצה לערב מפני שהוא טרוד ונחפז לברוח מפני כותי – בזה שווה הענין לדבר מצוה והתירו שבות בין השמשות. (משנ"ב ה')
- ומטעם זה מותר לומר בין השמשות לעכו"ם להדליק לו נר לשבת. (שו"ע)
- « אבל אם מבקשו שידליק אח"כ בשבת עצמה – זה אסור אפילו אם בקשו מבעוד יום. (משנ"ב ז')
- « לאו דווקא לצורך סעודה מתיר המחבר, אלא ה"ה אם מבקשו שידליק בחדר שישן שם – ג"כ יש להקל. (משנ"ב ז')
- ולא התירו לו כל זמן בין השמשות, דמעט זמן הסמוך ללילה – אסור משום תוספת. (ביאור"ה ד"ה מותר לו)

□ **אך ישנם דברים שגזרו עליהם בין השמשות אף לצורך מצוה, על אף שהם מדברי סופרים:**

- **אך להעביר פחות פחות מד' אמות** – אסור. (משנ"ב א')
- הטעם: משום שהם קרובים לבוא לידי מלאכה גמורה דאורייתא גזרו בהם טפי. (משנ"ב א')
- **וכן אין מערבין עירובי תחומין** בין השמשות. (משנ"ב א')
- **אם קבל עליו שבת** – אסור לו לעשות כל שבות בעצמו אפילו לדבר מצוה אם לא ע"י גוי. (משנ"ב א')

□ **בין השמשות של מוצ"ש** – מחלוקת

מג"א: שנסתפק בבין השמשות של מוצאי שבת, ושאיני אפוקי יומא מעיולי יומא דמספיקא לא פקעה קדושה.

חיי אדם: להחמיר.

בית מאיר: הכריע דמדינא אין חילוק, ואף במוצ"ש ביה"ש מותר שבות לצורך מצוה.

הכריע המשנ"ב – דמ"מ למעשה יש להחמיר במוצ"ש, משום שאין אנו בקיאים בזמן ביה"ש מתי מתחיל הזמן שאיננו ודאי יום. (משנ"ב ב')

לכו"ע – לא נחלקו אלא בידוע לנו שכבר הגיע זמן בין השמשות. אבל בספק אם הגיע זמן בין השמשות – בודאי אסור. (ביאור"ה ד"ה בין השמשות)

סימן שמג

דין קטן אוכל נבלות [וה"ה כל שאר אסורים]

כשלא הגיע לחינוך

• **בי"ד** – לכו"ע אין בי"ד מצווין להפרישו. (שו"ע ומשנ"ב א')

« אבל אם עושה בשביל גדול – צריך למחות בידו. (משנ"ב א')

□ **ולהאכילו בידים** – אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים. (שו"ע)

« ואפילו התינוק אינו בר הבנה כלל, ודבר זה הוא אסור מן התורה. (משנ"ב ד')

« וה"ה לכל התורה כולה שכל איסורי תורה אסור להאכילם או לצוותם שיעברו. (משנ"ב ד')

« ולכן אסור ליתן לתינוק דבר מאכל של איסור אפילו לשחוק בו, שמא יאכלנו דהוי כמאכילו בידים. (משנ"ב ד')

« **ואם התינוק צריך לכך** – מחלוקת

רשב"א ור"ן: מותר אפילו לספות לו בידים דבר שהוא אסור מדרבנן.

לשו"ע: אסור בכל גווני. (ביאו"ה ד"ה מדברי סופרים)

« **טלטול הספרים לבית הכנסת במקום שאין עירוב ע"י תינוק** – לצורך הגדול בלבד אסור, אך יש

תקנה לתן לתינוק חומש וסדור שישא לבית הכנסת לצורך עצמו להתפלל ולשמוע קריאת

התורה, וממילא יצטרף הגדול עמו להתפלל יחד. (ביאו"ה ד"ה מדברי סופרים)

□ **וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפי' בדברים שהם משום שבות.** (שו"ע)

• **אבל אביו** – מצווה לגעור בו להפרישו. (שו"ע)

הטעם: דאפילו לחנך בניו ובנותיו במצות הוטל עליו כדכתיב חנוך לנער על פי דרכו. (משנ"ב ב')

« וה"ה, דמצות חינוך מוטל גם על האם. (משנ"ב ב')

« אפילו מאיסורא דרבנן חייב להפרישו.

אלא דנפק"מ, דבאיסור דרבנן אם לא הפרישו האב אין בי"ד מוחין בידו, אבל באיסור

דאורייתא בי"ד מוחין ביד האב להפרישו. אך מאיסור דרבנן פעמים שאין צריך להפרישו, ואף

ליתן לו לכתחילה מותר דהיינו בשצריך לכך. (משנ"ב ג')

קטן שהגיע לחינוך – מחלוקת

תוס': הגיע לחינוך צריכים כולם להפרישו, ולא היקלו אלא בקטן שלא הגיע לחינוך. (רמ"א)

הטעם: ס"ל שכיוון שהגיע לחינוך מוטל על כל אדם להפרישו מאיסור כמו על אביו. (משנ"ב ז')

ב"י: דלא שייך חינוך לבית דין, אלא לאב בלבד. (רמ"א)

הכריע המשנ"ב – דלענין איסורא דאורייתא יש להחמיר כדעה זו. (משנ"ב ז')

« וע"כ אם הגוי רוצה להאכיל לקטן ישראל שהגיע לחינוך דבר שאסור מדאורייתא – מוטל גם על

אחרים למחות בידו, אבל בדבר שאיסורו מדרבנן אין מוטל רק על האב. (משנ"ב ז')

□ **גדר גיל החינוך**:

• **במצות עשה הוא**: בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו בכל דבר לפי ענינו, כגון היודע מענין שבת חייב

להרגילו לשמוע קידוש והבדלה, היודע להתעטף כהלכה חייב בציצית. בין במצוות עשה של תורה בין בשל

דברי סופרים. (משנ"ב ג')

• **אבל החינוך בלא תעשה** – בין של תורה בין של דבריהם – הוא בכל תינוק שהוא בר הבנה שמבין

כשאומרים לו שזה אסור לעשות או לאכול.

אבל תינוק שאינו בר הבנה כלל – אין אביו מצווה למנעו בעל כורחו מלאכול מאכלות אסורות או

מלחלל שבת אפילו באיסור של תורה, כיון שאינו מבין כלל. (משנ"ב ג')

□ **אם הוא כהן** – אין צריך להוציאו מבית שהטומאה בתוכו. (משנ"ב ג')

• **אא"כ הוא בר הבנה** – דמצוה על אביו להוציאו כדי להפרישו מן האיסור מחמת מצות חינוך. (משנ"ב ג')

• **ולהכניסו בבית שטומאה בתוכו** וכן לספות לו בשאר איסורים – אסור אפילו בתינוק שאינו בר הבנה

עדיין.

• **ומ"מ אשת כהן מעוברת שקרבו ימיה ללדת** – מותרת ליכנס לכתחילה באהל המת, שאף שנראה לנו

שודאי תלד שם ולד ושמא יהיה זכר ויטמא שם – אפי"ה מותר, דס"ס הוא, שמא יהיה נקבה, ושמא יהיה

נפל. (משנ"ב ג')

□ **לומר לגוי שיתן דבר איסור לתינוק** – ג"כ אסור. וכ"ש לומר לתינוק בעצמו שיאכל דאסור. (משנ"ב ה')
 « ואם התינוק צריך לכך, כגון שהוא קצת חולה – מותר לומר לגוי להאכיל אותם אפילו בדבר שהוא אסור מן התורה. (משנ"ב ה')

□ בפסח

נוהגים שמצווים לגוי לישא התינוק אל ביתו ולהשקותו חמץ. (משנ"ב ה')
 « ואם התינוק חולה ואי אפשר לשאת אותו חוץ לבית – יבקש מגוי שייתן לתינוק חמץ. (משנ"ב ה')
 « ואז אפילו הולך הגוי לפעמים, יכול הוא בעצמו לצוות לקטן ליתן לזה לשתות, אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל ממנו. (משנ"ב ה')
 « אך בכל זה יזהר שלא יקדים לו דינר, שהרי על ידי זה יהיה קנוי לו החמץ. (משנ"ב ה')

□ **קטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו** – אע"פ שאין צריך תשובה כשיגדל, מ"מ טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה, אע"פ שעבר קודם שנעשה בר עונשין. (רמ"א)

□ **קטן שגנב או שהזיק** – ראוי לביי"ד להכותו שלא ירגיל בה. (משנ"ב ט')
 « ומדינא אין צריך לשלם אם אין הגנבה בעין. אבל לפנים משורת הדין בין שחבל בו בגופו או שהזיק לו בממנו צריך לשלם לו. (משנ"ב ט')

סימן שדמ

סעיף א'

מי שנשכח ממנו יום השבת

כגון: ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת, וה"ה אם נשבה בין הגויים ונשכח יום שבת ממנו:

לענין קידוש והבדלה:

- מונה שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי בקידוש והבדלה. (שו"ע ומשנ"ב א')
- הטעם: דתקנו חכמים זה לזיכרון שלא תשתכח תורת שבת ממנו. (משנ"ב ג')
- « ואותו היום גופא הוא יום ראשון למנין ששת ימי החול. (משנ"ב ב')
- « ואם אין לו יין – יקדש ע"י התפלה, שהרי התפלה הוא מתפלל של שבת ביום זה. ויוצא בזה מדאורייתא אפילו אם היום הוא באמת שבת. (משנ"ב ג')
- « וגם יבדיל בתפלה שאומר אתה חוננתנו, ויוצא בזה ע"פ הדחק מצות הבדלה. (משנ"ב ג')

לענין עשיית מלאכה:

- אם יש לו ממה להתפרנס מכספו שלו – אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו ואז יעשה מלאכה בכל יום, אפילו ביום שמקדש בו, כדי פרנסתו מצומצמת. (שו"ע)
- « אפילו אין לו כי אם לחם בעלמא – שוב אסור לעשות מלאכה אצל בני השיירא להשתכר בשביל תבשיל, דהלא אין כאן פקוח נפש. (משנ"ב ד')
- « וכן אם יוכל למכור איזה חפץ, או שיוכל להשיג בהקפה מבני השיירא עד שיגיע למקום ישוב, או במתנה מאצלם – אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו. (משנ"ב ה')
- « ובדיעבד אם הרויח ביום אחד יותר מכדי פרנסתו – אסור לו למחר לעשות מלאכה עד שיכלה מה שיש לו. (משנ"ב ז')
- « ואם יוכל להתענות יום אחד בלי סכנה – מחלוקת
- תוספות שבת: אסור לו לעשות מלאכה באותו יום, דאין כאן פיקוח נפש.
- בגדי ישע: אין צריך לסגף עצמו בתענית, כדי שיוכל למהר לצאת מן המדבר. (ביאור"ה ד"ה וזא)
- « קשה, למה לא הרשוהו שירויח ביום אחד או בשני ימים הרבה יותר מכדי פרנסתו כדי שיוכל לשבות אח"כ ד' וה' ימים ממלאכה שעל ידי זה קרוב שיקיים מצות שבת כדין תורה, משא"כ עתה שהוא עושה בכל יום ויום בודאי יתחלל שבת במלאכה דאורייתא?
- י"ל, דעתה כשהוא עושה כדי פרנסתו אין זה מקרי חילול שבת דנוגע לו בכל יום לפקוח נפש, וע"כ זה עדיף יותר משיעשה יום או יומים יותר מפרנסתו ויחלל שבת בספק ברצונו. (ביאור"ה ד"ה מצומצמת)

□ ומותר לילך בו בכל יום, אפילו ביום שמקדש בו. (שו"ע)

- « אפי' כמה פרסאות שאם ישאר במדבר לעולם יחלל שבת וימות בארץ גזרה. (משנ"ב ח')

□ אבל שארי איסורים – אסור לו לעשותן. (משנ"ב ט')

- « אם הוא רק איסור שבות – מחלוקת

מג"א: אפי' אינו רק שבות דרבנן אסור לעשות ביום השביעי שלו.

א"ר: מקל בשבות אפילו ביום ה' שלו, כיון דהוא רק ספיקא דרבנן. (משנ"ב ט')

□ אם שכח באיזה חודש עומד או מנין הימים של חודש ניסן סיון ותשרי, ואינו יודע מתי חל המועדות –

צריך לנהוג מספק בקדושה עד שידע שיצאו הימים הטובים. (ביאור"ה ד"ה ההולך)

□ לענין תפילין – חייב להניח בכל הימים. (ביאור"ה ד"ה אפילו)

- « אך בעת התפילה של שבת לא יניח התפילין, כדי שלא יהיה תרתי דסתרי. (ביאור"ה ד"ה אפילו)

סעיף ב'**היה יודע מנין יום שיצא בו**

כגון שיוודע שהיום יום רביעי או יום חמישי ליציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא – מותר לעשות מלאכה כל מה שירצה ביום שמיני ליציאתו שביום כזה יצא מביתו, דבודאי לא יצא בשבת. וכן ביום ט"ו, וביום כ"ב, וכן לעולם. (שו"ע)

אבל ביום ט' – אסור, דהגם דאין דרך לצאת מביתו בער"ש, דילמא מיקלע ליה שיירא ונפק בער"ש. (משנ"ב י"א)

ואם יכול לעשות מלאכה באותו יום שיספיק לו להתפרנס מזה כל השבוע – אסור לעשות מלאכה כל השבוע. (משנ"ב י"א)

« ומזה נוכל ללמוד שאם נתנה הממשלה מלאכה לאיש הצבא שתהיה עשויה ומתוקנת ליום השבת בצהריים, מחוייב להכין המלאכה מקודם כדי שלא יצטרך לחלל השבת, שהרי הממשלה לא ציוותה שיעשה דווקא ביום השבת. (שעה"צ ט' וביאור"ה ד"ה מצומצמת) »
אך כשלא היה לו פנאי בכל היום עד בין השמשות – מוטב יותר שיקדים, שאפשר שינצל על ידי זה מחילול שבת. וצ"ע. (ביאור"ה ד"ה מצומצמת)

לחלץ איזה אבות מלאכות שלא נזכרו פה בשו"ע – דחיינו המנפץ וחטוה וחמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין:

מלאכת מנפץ:

- הסורק צמר או פשתן או שאר דברים, והמנפץ הגידין – כל זה קרוי מנפץ וחייב. (משנ"ב י"א)
- אבל המנפץ גבעולי פשתן וקנבוס – חייב משום דש, שהרי מוציא הפשתן והקנבוס מן הגבעולין. (שם)

מלאכת טוה:

- הטוה אורג ד' טפחים מכל דבר הנטוה – חייב. (שם)
- הטוה חייב לאו דוקא בכלי, אלא אפילו אם טוה בידים. (שם)
- הלוקח חוטין ושזור אותם – ג"כ חייב משום טוה. (שם)
- וכן העושה הלבדין – הרי זה תולדת טוה וחייב. (שם)

העושה שתי בתי נירין:

- העושה שתי בתי נירין – חייב. (שם)
- העושה נפה או כברה או סל או סבכה או שארג מטה בחבלים, וה"ה בקש בכל דבר – הרי זה תולדת עושה נירין. (שם)

« ואלו אינן נירין ממש, אלא שמשרשר ומרכיב חוט אחד בשתי מלמטה ואחד מלמעלה ומעמיד השתי בהן כתיקונו. (שם) »

מלאכת מיסך:

- **גדר מלאכת מיסך** – דרך האורגין שמותחין החוטין תחלה באורך היריעה וברחבה ושנים או חזין זה מכאן וזה מכאן, ואחד שובט בשבט על החוטין ומתקן אותם זה בצד זה עד שתעשה כולה שתי או ערב ומתיחת החוטין כדרך האורגין נקרא מיסך. (שם)

- « וכשכופלין אותה ומתחיל להכניס השתי בערב נקרא אורג. (שם) »
- המיסך חייב, והשובט על החוטין עד שיתפרקו ויתקנס – הרי זה תולדת מיסך. (שם)
- המדקדק את החוטין ומפרידן בעת האריגה – הרי זה תולדת אורג. (שם)
- והקולע נימין ושערות וכל דבר – הרי זה תולדת אורג וחייב. (שם)
- אין האיסור אלא בתלוש, אבל הקולע שערות ראש במחובר – אינו כאורג. הטעם: דאין דרך אריגה במחובר בראש, וגם אין סופה להתקיים. אבל עכ"פ איסור יש בזה לקלוע או להתיר קליעתו. (שם)
- **הפוצע שני חוטין** – מחלוקת מהו האיסור לרמב"ם: שמוציא השתי מן הערב או להיפוך.
- **לראב"ד**: שחתך שני חוטין אחר האריגה מן המסכת חייב. (משנ"ב י"א)